ION HELIADE-RADULESCU

SCRISORI DIN EXIL

CU NOTE

DE

N. B. LOCUSTÉNU

BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE LINGVISTICĂ
INVENTAR CĂRȚI Nr. 10338

BUCURESCI

„TIPOGRAFIA MODERNĂ" GREGORIE LUIS
24, Strada Academiei, 24.
1891

PREFAŢA

Dotăm fastele ţĕreĭ nóstre cu epistolele nemuritoruluĭ Heliade, adresate în timpul exiluluĭ sĕŭ unora din Românii expatriaţĭ şi altor persóne din străinĕtate şi din ţéră.

Interesul acestor epistole nu stă în frumuseţea styluluĭ, pe care autorul lor a putut să'l neglige, cŏcĭ ele n'aŭ fost destinate a se da publicităţiĭ; folosul lor se află în lumina ce facŭ asupra multor lucrurĭ ce fără ele ar fi rĕmas necunoscute, în învĕţăturile ce coprind, în simţimêntele ce exprimă.

Consiliurile ce el dă prin aceste epistole, ce n'aŭ analogie de cât în ale apostolilor îndreptate eclesiilor primitive, ne seducŭ cu atât maĭ mult, cu cât exemplul şi aplicaţia lor le aflăm în viaţa luĭ chiar în acéstă viaţă tótă de amor, de resignare şi de labóre.

Acest bărbat ce purta în sine pe Prometheŭ (revolta) şi pe Iov (resignaţia), scria epistolele luĭ de iubire şi de iertare din fundul exiluluĭ seŭ, unde adesea fărŏ nutriment, fărŏ lumină, fărŏ foc în cămin pe iernele cele maĭ riguróse, fărŏ încălțăminte, de multe orĭ amalat și neavênd cu ce să'șĭ cumpere medicamente, prigonit și proscris de străinĭ, părăsit de aĭ seĭ, ultragiat, calomniat, denigrat de adversarĭ, n'a încetat un moment de a lucra cu péna și cu cuvêntul pentru România sa dilectă, și de a se gândi la salvarea și la fericirea acestuĭ popol aĭ căruĭ scribĭ, sclavĭ aĭ invidieĭ, lacheĭ aĭ străinuluĭ, vor astă-ḑĭ să micșoreḑe pe acela ce fu ilustru prin geniul seŭ, și care va remâné mare prin luptele sale pentru adevĕr și pentru justiție.

Victor Hugo ḑice de Iov: „ El era piciorul schio-„ puluĭ, ochiul orbuluĭ. De aci a fost precipitat. Că-„ ḑut, el a devenit gigantescŭ. Iov fu maĭ maiestos „ miserabil de cât prosper. Lepra luĭ fu o purpură. „ Pe când curăția vermiĭ de pe ranele sale, inter-„ pela astrele. El ḑicea: „ Dumneḑeŭ a pus un ca-„ pĕt tenebreler". Limbagiul luĭ, supus façă cu Dum-„ neḑeŭ, e amarŭ façă cu regiĭ ".

Cât de mult se potrivesce viața de bine și de suferințe a patriarchuluĭ ebreŭ cu viața părinteluĭ literatureĭ române, acest Iov român! Româniĭ deveniserŏ paraliticĭ prin domnia străină a Fanarioților de un secol; el le-a ḑis ca un alt Iisus: „ sculați-vĕ lăsațĭ patul vostru și mergețĭ ". Și eĭ s'aŭ sculat și aŭ mers. O sută de anĭ vĕlul întunericuluĭ a acoperit ochiĭ descendenților colonistilor și legionarilor luĭ Traian, Heliade prin luminele rĕspândite de scrierile sale a sfêșiat acest vĕl, și ochiĭ Românilor s'aŭ deschis la sórele vieţeĭ intelectuale, şi aŭ cunoscut gloriósa lor origină.

A sci o naţiune ce a fost, se nasce în sine credinţa de ce póte fi, cŏcĭ exemplele părinţilor mult servescŭ fiilor.

Ura din afarŏ, invidia din năuntru făcurŏ dintr'acésta luĭ Heliade o crimă.

De aci, persecuţia.

Heliade este Iov zăcênd pe gunoiŭ: turmentat de ceĭ maĭ de aprópe aĭ luĭ, inculpat de amicĭ ca Eliphaz, mustrat de trufaşĭ ca Eliu, carĭ aŭ avut imitatorĭ şi ênsuşĭ emulĭ.

Scrisorile ce publicăm nu privescŭ un om, ci o epocă. Ele aŭ o valóre istorică, politică, filosofică şi religiósă. Ele sunt preţióse din tóte punctele de vedere.

Dându-le la lumină, aducem un serviciŭ ţereĭ imparţiale. Posteritatea nepătimaşă şi dréptă ne va fi recunoscĕtóre.

Editorii.

sul Austrieĭ în Principate, ca vecină; arătarŏm situaţia ast-fel cum Germania şi Austria, subt orĭ-ce formă stabilĕ se vor afla, să nu fiă străine la Mişcarea nóstră, şi la câte póte ea folosi intereselor lor în contra ambiţieĭ şi predominăriĭ moscovite.

Dupŏ întrunirea nóstră în Paris, s'a făcut a se discuta în câte-va şedinţe memoriul justificativ al Mişcăriĭ, şi a se publica cu din baniĭ ce se aflaŭ la D. St. Golescu, şi cu ce a maĭ adaus de la sine D-niĭ Pleşoianul şi Cristofi.

Acest memoriŭ s'a îndreptat prin hârtiĭ în parte formale saŭ petiţiĭ către Inalta Pórtă, către cabinetele Englitereĭ, Franceĭ, Austrieĭ şi Prusieĭ, apoĭ la membriĭ Adunăriĭ Franceĭ şi Parlamentele Englitereĭ, apoĭ pe la redacţiile jurnalelor.

In acest memoriŭ, dupŏ ce se arată Mişcarea română, causele şi cuvintele eĭ, se protestă cu energie şi se combate calomnia prin care cabinetul moscovit inculpă fărŏ ruşine Mişcarea nóstră; se maĭ protestă apoĭ maĭ dinainte în contra orĭ-căruĭ act, ce va maĭ veni orĭ de unde atentatoriŭ Autonomieĭ nóstre şi Suzeranităţiĭ I. Porţĭ.

La Londra furŏm singurĭ a da acel memoriŭ, şi a înfăçişa reclamaţiile Românilor ce în proclamaţia Mişcăriĭ lor apela la justiţia britanică, francesă şi germană. Pledarŏm causa unde s'a cuvenit, dupŏ cum sciţĭ şi din cele ce vi s'aŭ scris, şi din cele ce vi s'aŭ spus pe batel în portul Constantinopoluluĭ, şi din cele ce s'aŭ publicat; întêmpinarŏm spre a face la timp pe d. D. Brătianu a-şĭ retracta cele publicate în contra Turcilor în broşura sa; făcurŏm a se publica în limba englesă broşura ce v'am arătat în portul Constantinopoleĭ coprindĕtóre de situaţia română, de politica rusă, de o chartă a Moldavieĭ, de un tabel comparativ de comerciŭ spre a interesa minţile englese. Acésta se împărţì în maĭ multe miĭ de exemplare prin Londra şi cetăţile cele maĭ renumite ale Engliterei; scopul fu spre a prepara opinia, şi a face ca Parlamentul să fiă nevoit a interpela ministerul despre invasia Ruşilor în ţĕrele nóstre. Acéstă interpelare, precum sciţĭ, s'a făcut în 21 Martie 1849 şi, dupŏ expresia unuĭ bărbat din Londra, cu dênsa s'a bătut un cuiŭ în pereţiĭ Parlamentuluĭ britanicŭ, şi causa nóstră a rĕmas în etern înscrisă în protocólele Mareĭ-Britaniĭ.

Venind înapoĭ în Paris, pentru priimirea ce avurŏm în Londra, ni se oferì d'a fi asemenea priimiţĭ de ministrul frances, unde pledarŏm causa cu destulă fermetate, dupŏ cum în parte aţĭ vĕdut şi publicat. Apoĭ plecarŏm la Constantinopole, spre a închieia programa ce am fost tras la plecarea nóstră din Braşov, dupŏ cum sciţĭ ceĭ cărora v'am comunicat-o.

In Constantinopole vĕ sunt apoĭ cunoscute pedicele ce avurŏm; apoĭ naufragiul ce cercarŏm la înturnare; apoĭ privaţiile în care furŏm de la Maiŭ, şi în care, daca simţiam durere, era pentru-cŏ n'aveam midlóce a da mişcare lucrărilor nóstre.

Dupŏ încheiarea tractatuluĭ de la Balta-Liman, vĕdêndu-se dreptul autonomieĭ nóstre violat, o parte din Românĭ se formâ în Comitet Democraticŭ şi protestâ bruscŭ şi de pe tĕrêm ilegal în contra aceste̮ĭ violaţiĭ. Ca să nu perdem situaţia propiţie şi legalĕ în care ne-am fost pus, ne făcurŏm datoria a protesta pe de o parte asupra aceluĭ pact atentatoriŭ drepturilor nóstre, şi de a anula pe de alta demersul ilegal şi compromiţĕtor al celor ce subsemnaserŏ memoriul justificativ, şi profesa apoĭ alte principiĭ decât ale d-vóstră şi ale ţĕreĭ.

D'atuncĭ încóce pe cât puturŏm, ţinurŏm în óre-care chip tiparul ocupându-l la timp cu causa nóstră, şi cu scrierĭ care de şi afarŏ óre-cum de chestiunea română, fórte de aprópe ânsĕ în chestiunile ce frĕmêntă adĭ Europa şi de care depinde şi a nóstră, scrierĭ prin care s'a învederat cŏ Românii nu sunt nicĭ străinĭ, nicĭ înapoiaţĭ în spiritul secoluluĭ.

S'a lucrat apoĭ Istoria drepturilor Românilor şi a Protectoratuluĭ moscovit, care se dete publicităţiĭ, — Istoria Mişcăriĭ române, — Suvenirĭ şi Impresiĭ ale unuĭ proscris, ce le cunósceţĭ.

S'a lucrat, cu un cuvênt, maĭ mult de 800 cóle cu scrierĭ şi prescrierĭ, şi tóte ar fi fost astădĭ publicate întru lămurirea causeĭ nóstre şi formarea opinieĭ, daca n'ar fi lipsit midlólele pecuniare.

Fraţilor, în timp de un an, peste 140 dile furŏm neîncetat în călĕtoriĭ, adică: 50 dile din Braşov în Paris; 30 dile din Paris la Londra, şederea acolo si înturnarea; 40 dile din Paris la Constantinopole, şederea în port, întârdierea, naufragiul şi venirea înapoĭ în Paris.

Vĕ este cunoscut cŏ călĕtoria, şi maĭ vêrtos pe mare, costă maĭ mult de 3 galbenĭ pe di la al 2-lea locŭ; şi prin urmare, numaĭ în călĕtoriĭ ni se duserŏ peste 300 galbenĭ de unul. Pună-se apoĭ domesticiĭ de piaţă necesariĭ la comisiunĭ către bărbaţiĭ de Stat, visite neapĕrate la locurĭ unde nu se póte duce cine-va pe jos, daca voiesce a fi primit. Apoĭ alte chieltuielĭ, publicărĭ, prescrierĭ, întrebuinţărĭ de ómenĭ, plăţĭ particulare spre revisia şi corigerea celor scrise; apoĭ nutrimentul, îmbrăcămintea, chiriĭ, focul, lumina, ajunserŏ cu tóte a trece suma de alţĭ 300 galbenĭ, carĭ nu se făcurŏ decât de la familiele nóstre, de la gurile copiilor nostri şi din bursele adevĕrat de comun ale d-lor Pleşoianul şi Christofi, pînŏ le desecarŏm cu totul, dându-ne numaĭ noă peste 100 galbenĭ, afarŏ de ceea ce deterŏ maĭ pe la toţĭ emigraţiĭ. De credeţĭ cŏ v'am servit cu atâtea midlóce modeste, asta ne este tótă consolaţia şi recompensa ce aşteptăm de la d-vóstră; de credeţĭ din contră, iarŏşĭ faceţĭ bine, pentru-cŏ noĭ nu ne-am făcut decât datoria, şi locul nostru cel adevĕrat nu se va însemna decât în domeniul istorieĭ şi al nepărtinitóreĭ dreptăţĭ, unde nu vom avé nicĭ amicĭ părtinitorĭ, nicĭ inamicĭ asupritorĭ. Aci maĭ ades amiciĭ ne strică lăudându-ne, şi inamiciĭ ne strivescŭ apĕsându-ne. Dumneḑeŭ însĕ prevĕḑù ca să dea omuluĭ inteligent să profite adesea din observaţiile mult vĕḑĕtóre ale invidiosuluĭ, decât din amorul cel orb al amiculuĭ.

Salutare şi frăţie.

N. Golescu, Chr. Tell, I. Heliade.

II

CĂTRE ROMÂNII DIN BRUSSA 2)

Paris 1849, August $^{24}/_{5}$ *Septembrie).*
Rue Nôtre-Dame des Victoires
Hôtel National.

Fraţilor,

V'am scris în maĭ multe rêndurĭ de când am luat scrisórea d-v. cu care aţĭ trimis baniĭ. 3) Respuns la dênsele n'am primit, cŏcĭ póte nu era nicĭ timp. Aştept cu batelul ce vine.

Causa nóstră era încetată de mult, şi numaĭ scrisul o maĭ putea ajuta; acum a încetat causele şi ale altor popolĭ. Aşa încetéḑă natura în unele, ca să'şĭ maĭ ia repaos, şi a da timp a se folosi mult din experienţă. Scrisul şi iar scrisul aduce luminele şi adevĕrul. Toţĭ popoliĭ se vor pune pe scris, şi noĭ nu trebue să tăcem. De un an de ḑile trebuia să scriem şi să tipărim. De scris s'a scris mult, şi de tipărit s'a făcut pe cât ne-aŭ iertat miḑlócele. Suntem săracĭ.

Vĕ trimit fóia *Positivul;* îmĭ pare rĕŭ cŏ nu am No. 1 ca să vedeţĭ şi programa. Redactoriĭ eĭ sunt din ómeniĭ ceĭ maĭ progresistĭ şi cu cumpĕt, prudenţĭ şi cu capacitate. Doĭ dintr'enşiĭ aŭ fost redactorĭ şi proprietarĭ aĭ *Poporuluĭ.* Acum încep acéstă fóie ; este stimată, şi peste curênd se va face cotidiană când se vor aduna fondurile cuvenite. In numĕrul viitor va coprinde şi despre ale nóstre câte ceva. Aci în No. 2 este un articol al meŭ ce nu 'l-am dat subsemnătura mea, ânsĕ 'l puteţĭ devina.

Imĭ propun redactoriĭ să iaŭ parte la dênsa cu acelaşĭ titlu ; ânsĕ, ca să am drept a dispune despre articole întocmaĭ cum voiŭ, e trebuinţă de 5000 francĭ ca să se puie fondul. Atuncĭ am avé o fóie a nóstră ce în tóte ḑilele ne-ar oferi colónele sale ; causa nóstră ar fi tratată cu demnitate în tóte ḑilele de cele maĭ mature capete, şi într'o fóie positivă. Este adevĕrat cŏ n'am fost exaltaţĭ ; Mişcarea nóstră a dovedit'o ; ânsĕ este timpul să fim maĭ positivĭ de cât tot-d'a-una.

De puteţĭ saŭ d'aci saŭ din ţéră să faceţĭ ceva, trimiteţi-mĭ să luăm un locŭ în colónele acesteĭ foĭ. De unde nu, voiŭ face ce voiŭ puté, adică voiŭ scrie din când în când, de câte-orĭ vor avé redactoriĭ locŭ să'mĭ dea, şi de câte-orĭ articolele mele le vor conveni.

Suntem toţĭ în nerăbdare a avé nuvele din Constantinopole, şi maĭ vêrtos despre sórta d-v. In doĕ expediţiĭ n'avem nicĭ o scire.

La revedere,
Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

III

Domnuluĭ Gr. Zossima 4), la Brussa

Paris, 1849 *Decembrie* $^{15}/_{27}$.

Iubitul meŭ Domn,

Am primit scrisórea d-tale din 16 Noembrie, şi sunt fórte simţitor la simţimintele ce'mĭ conservĭ. Mult m'am bucurat şi de nobila hotărîre a tutulor fraţilor de a forma un fond pentru tipărirĭ în folosul causeĭ; ânsĕ m'am întristat când vĕḑuiŭ cŏ aceştĭ banĭ sunt adresaţĭ numaĭ în administraţia mea, şi m'am întristat şi maĭ mult de neînvoirile ce avurŏţĭ. Ca să fiă o pace între d-vóstră, hotărîrŏm a ne lepăda şi a ne trage pentru tot-d'a-una din sarcina ce ne-aţĭ dat'o uniĭ.

Prin urmare, despre baniĭ ce 'mĭ scriĭ cŏ maĭ sunt aci, şi să tragŭ poliţă asupra d-tale, mĕ iertaţĭ cŏ nu mĕ pot însărcina cu dênşiĭ. Aşĭ sci ce să facŭ, cum am făcut în tot-d'a-una din nimicŭ lucrărĭ ce aduserŏ şi folos şi onóre naţieĭ; ânsĕ prefer să facŭ ce voiŭ puté singur, ca să mĕ mântuiŭ de critică şi pe mine şi pe amiciĭ adevĕruluĭ ce mĕ onoră cu amicia lor.

Cât pentru baniĭ ce 'mĭ-aţĭ trimis în sumă de 2432 fr. şi din carĭ, dupŏ cum v'am scris, am priimit numaĭ 2200 fr. îĭ ţiŭ pînŏ voiŭ lua respunsul d-v. N'am apucat, frate, nicĭ să'ĭ primescŭ, şi criticele veniaŭ înaintea lor. In viaţa mea n'am sărăcit pe nimenĭ decât pe mine şi pe copiĭ meĭ. Ce am promis Patrieĭ, am împlinit; şi daca n'am împlinit ceva, a fost numaĭ cele ce începusem înaintea Mişcăriĭ nóstre, şi pe care circumstanţele grave mĕ sforţarŏ a le abandona dimpreună cu tótă starea mea pradă. 5)

Nu 'mĭ-ar fi ciudă să auḑ criticându-mĕ ómenĭ de omenie care aŭ făcut ceva, ci ómenĭ ce 'mĭ-aŭ mâncat îndestuĭ banĭ în multe rândurĭ; aceia strigarŏ cŏ o să vĕ mănânc baniĭ. Nu, fraţilor, baniĭ vĕ sunt neatinşĭ cum v'am ţinut neatinşĭ şi pe ceĭ ce 'ĭ-am priimit de la C. Bălcescu, şi vi ĭ-am dat în Braşov. Asemenea îĭ ţiŭ şi pe acestia sacri.

De am chieltuit ceva pentru tipărirĭ întru ale causeĭ, am luat de la gura copiilor ce rĕmaserŏ săracĭ ca să proclam egalitatea, a mĕ face egal cu ómeniĭ ce n'aŭ învĕţat decât saŭ să se têrască linguşind, saŭ să înjure ca în cârciume.

Aţĭ vĕḑut în relaţia ce vĕ dăm, şi ceea ce am făcut cu ceĭ 300 # ce ne-aţĭ dat în Braşov, care banĭ în ţéră tot din averile nóstre aŭ să se puie în vistierie, saŭ daca se vor ierta, tot noĕ or să se ierte. 6)

Vĕ mulţumescŭ, frate, de tótă încrederea şi amicia ce 'mĭ-o conservaţĭ d-v. câţĭ-va, şi nu mĕ bucur pentru persóna mea; cŏcĭ în vêrsta în care sunt, nicĭ dragostea altora mĕ face atâta ferice ca altă dată, nicĭ ura nu mĕ întristéḑă: sunt fórte rece şi în apatiă. Tot ce mĕ bucură este cŏ sunteţĭ câţĭ-va maturĭ şi înţelepţĭ carĭ, orĭ unde veţĭ fi, puteţĭ onora Patria şi Mişcarea eĭ; şi daca mĕ iubiţĭ, sunt sigur cŏ iubiţí numaĭ adevĕrul ce v'am putut înfăçişa, cuvintele ce am avut în lucrările mele şi consciinţa principiilor literare, filosofice, morale, religióse şi politice ce am profesat. Iubindu-le acestea, iarŏ nu persóna mea, îmĭ face tótă bucuria; cŏcĭ vĕḑŭ cŏ rĕmân bărbaţĭ care să le întindă şi să le înmulţéscă.

Veḑĭ şi cele ce scriŭ D-luĭ şi frateluĭ Negulicĭ.

La revedere,

Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

IV

D-luĭ N. Russo[7], la Brussa

Paris, 1849, *Decembrie* 25 (1850 *Ianuariŭ* 6 *st. n*)
Rue Nôtre-Dame des Victoires
Hôtel National.

Amatul meŭ domn,

Imĭ sunt aşa de preţióse scrisorile d-tale, pentru-cŏ le vĕd dictate de un spirit neatins âncŏ de contagiul depravaţieĭ omuluĭ-vechiŭ al Françeĭ, şi eşite dintr'o inimă primitivă şi sinceră.

Nu crede, frate, cŏ França e tótă depravată; ea se renasce ca fenicele din cenuşa sa. A avut şi are şi ea ciocoĭ pe care îĭ numescŭ eŭ *Omul-Vechiŭ*; ciocoiĭ eĭ 'şĭ-aŭ avut scóla lor, ce lua de principiŭ sarcasmul unuĭ politicŭ care într'un moment de desdemn biciuì omenirea ḑicênd cŏ: *vorba s'a dat omuluĭ spre a 'şĭ ascunde cugetarea.* Ceea-ce acest politicŭ mare a ḑis din batjocură, scóla ciocoiască a Françeĭ o luâ drept dogmă, şi juniĭ nostri cari aŭ fost trimişĭ în França, de n'aŭ învĕţat ceva, acésta o învĕţarŏ ast fel încât întrecurŏ pe învĕţătoriĭ lor ce maĭ aŭ şi ceva bun.

O! frate, cât întrecĭ pe toţĭ în simpla şi vigurósa limbă maternă ce o întrebuinţeḑĭ, nu spre a'ţĭ ascunde, ci spre a'ţĭ desvĕli cugetarea. Conservă-ţĭ acéstă primitivitate, şi crede cŏ marginile îmbinându-se pe cercŭ, tot-d'a-una se unescŭ; crede cŏ *simplul* şi *sublimul* aŭ aceeaşĭ tréptă în legile eterne.

Sunt sigur cŏ aţĭ vĕḑut retragerea mea şi a bunilor meĭ cólegĭ; cine din d-v. ne iubesce, va face asemenea şi va forma un corp compact de Românĭ retraşĭ din orĭ-ce intrigă spre a lucra în egalitate şi apostolicesce, in înţelegere şi dragoste. Vĕ conjur, frate, pe toţĭ ceĭ-ce mĕ onoraţĭ cu încrederea, nu vĕ maĭ încercaţĭ de a alege comitete, şi maĭ vêrtos pe noĭ. Numiţĭ o fraţie compusă de ómenĭ retraşĭ de cabale, de certe, de invidiĭ băbescĭ, de întrecere la mir; luaţĭ fiă-care sarcina şi misiunea sa, şi orĭ-care ia o însărcinare, să scie cŏ nu e cap ci serv fraţilor seĭ carĭ sunt maĭ mulţĭ de cât dênsul, serv causeĭ comune, serv Patrieĭ şi aceluĭ popol ce fu model de însetoşare de dreptate, de moderaţie şi de simţirea bineluĭ.

Astăḑĭ este nascerea Mântuitoruluĭ. El venì în lume, şi se făcù sclav ca să rumpă férĕle sclavieĭ; el se declară cel ântêiŭ serv apostolilor seĭ, şi le dete misiunea a se face serviĭ omeniriĭ, şi a muri ca şi dênsul pentru adevĕr.

Iubiţĭ Adevĕrul şi căutaţi-l; urêţĭ Minciuna şi depărtaţi-o. Urêţĭ ânsĕ minciuna şi plângeţĭ pe mincinos, cŏcĭ póte e rătĕcit: saŭ de patimĭ saŭ prin alţiĭ.

Frăţie apostolică v'am recomandat de pe batel la Constantinopol, v'am scris de maĭ multe orĭ şi iarŏşĭ vĕ repet. Nu suntem cu miile ca să nu ne înţelegem şi să ne numim comitete saŭ capĭ. Abia suntem vre o 15 mult 20, pe care ne unescŭ dragostea şi stima şi principiele. Pentru ce doĕ-ḑecĭ de ómenĭ n'ar face un corp compact de fraţĭ?

Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

V

Domnilor Negulicĭ[8] *şi Zossima*

La Brussa (fărŏ dată)

Iubiţiĭ meĭ domnĭ,

Vĕ trimit *Europa Democratică*; împărtĕşiţi-o la toţĭ fraţiĭ d'aci; cităţi-o şi veţĭ vedé cum pînŏ în cele din urmă, gazete de tóte colorile vor îmbrăçişa şi pleda causa nóstră, ce intră în causa omenirii subt orĭ-ce fel de forme va fi ea mânată şi administrată.

Vedeţĭ cu luare aminte şi articolul ce vi-l alătur din *Pressa*. Are multă pĕtrundere şi veritate. Comparaţĭ cu cele întêmplate la noĭ, şi veţĭ vedé şi descoperi multe adevĕrurĭ [9]).

In No. vecin al *Europeĭ* va eşi un articol sub rubrica *Românii*. Vi-l vom trimite. Nu v'am trimis maĭ multe exemplare, pentru a economisi plata posteĭ. Ăsta e unul pentru toţĭ de orĭ-ce părerĭ vor fi. Cu viitorul pachebot vĕ voiŭ trimite câte-va exemplare întregĭ legate din *Protectoratul Ţaruluĭ*, şi Istoria drepturilor nóstre. N'a maĭ rĕmas decât ultima cólă a eşi de sub tipar.

Am scris d-luĭ Russo câte-va părerĭ ; vedeţi-le şi d-v. De vreţĭ unire între ceĭ bunĭ şi aleşĭ, trageţi-vĕ din intrigă şi formaţĭ o frăţie de egalitate. Credeţi-mĕ cŏ o mare parte din intrigĭ provine din *băbésca întrecere la mir*. Tăiaţi o, cŏcĭ n'aduce nicĭ un folos, şi e ridicolă. Faceţĭ o frăţie, în care fiă-care frate să fiă liber să lucreḑe în rĕspunderea sa fărŏ a face solidarĭ pe ceĭ-l-alţĭ ; să fiă dator ânsĕ a nu eşi din óre-care principie ce veţĭ lua de basĕ Faceţi-vĕ adică un creḑŭ politicŭ şi naţional.

Mĕ iertaţĭ, fraţilor, cŏ n'am primit a trage poliţă pentru restul sumelor subscrise, şi să mĕ însarcin cu socotéla de banĭ despre care, pînŏ a nu'ĭ primi, mi se făcurŏ atâtea critice. Sunt săracŭ, săracŭ ca un apostol, şi am credinţă cŏ, ca un apostolŭ voiŭ puté face şi fărŏ banĭ. Când mĭ-o trebui ceva, ca să nu întârḑie vre-o faptă urgentă şi importantă, voiŭ cere la amicĭ numaĭ şi le voiŭ da socotélă. De la fanaticĭ exaltaţĭ şi şerpĭ, nu voiŭ nimicŭ. „Untul-de-lemn al pĕcătosuluĭ să nu ungă capul meŭ.“

Vĕ rogŭ darŏ, întórceţĭ înapoĭ din ceea-ce vreaţĭ a'mĭ trimite toţĭ baniĭ ce aŭ contribuit ceĭ l-alţĭ, ce nu se învoiescŭ cu d-v. Sunt piază rea baniĭ lor, sĕmênţă de gâlcévă. Fiă ca ceĭ 2,200 fr. trimişĭ să fiă numaĭ din partea cea consecuentă a d-v. vre-o patru-spre-ḑece. Eŭ, de şi am chieltuit pentru câte-va tipărirĭ în broşurĭ şi în gazete, ânsĕ suma de 2.200 fr. o am şi voiŭ avé-o âncŏ dispusă la ordinul d-v. Nu chieltuiescŭ în socotéla lor decât dupŏ ce îmĭ veţĭ da deslegare la cele ce v'am scris cu posta trecută şi cu acéstă scrisóre.

Nu nesocotiţĭ, iarŏşĭ vĕ ḑicŭ, cŏ n'ar puté să existe frăţia saŭ asociaţia fărŏ căpitanĭ. Este pré posibilĕ între vre-o 20 inşĭ. Vedeţĭ cŏ Prudon ţine una cŏ şi Statul întregŭ, societatea întrégă póte a se guverna fărŏ capĭ. El proclamă *paradoxamente anarchia*, în alt sens ânsĕ de cel pînŏ acum care, dupŏ părerea mea, maĭ bine era s'o numéscă *demarchiă* saŭ *achiraniă*, suveranitatea poporuluĭ saŭ netiraniă [10]).

Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

VI

FRAŢILOR DIN BRUSSA

(Fără dată).

Veţĭ vedé cele coprinse în *La Semaine* de la 22 Martie, cum şi câte-va micĭ articole. Vĕ trimit scrisórea D-luĭ St. Golescul către Redactorĭ. Articolul luĭ Lagrange nu vrù pînŏ acum nicĭ o gazetă să'l puiă. De se va stabili întreprinderea comercialĕ întitulată *La Ligue des Peuples*, póte se vor maĭ rupe pedicele. V'am trimis programa. Credŭ cŏ la 15 Aprilie să iasă No. 1.

Fiă-care acţie este de un francŭ. Cine subscrie 12 acţiĭ, ia o broşură mensualĕ gratis, şi fondul de 12 francĭ îĭ rĕmâne în întreprindere, dupŏ statute. Cine ia 100 de acţiĭ, adică pune 100 de fr., este fondator şi are vot în adunare.

Pe lûngŏ acestea se forméḑă acum un jurnal quotidian, unde sunt redactoriĭ ceĭ maĭ însemnaţĭ, deputaţi aĭ stângeĭ. Am fost şi eŭ chiemat la adunarea d'ântêiŭ, şi în temeiul acelor subscripţiĭ ce aţĭ făcut, am ḑis cŏ póte şi Româniĭ să puiă ceva fondurĭ. Se maĭ deschide asemenea o revistă care să contrabalanţeḑe pe cea de *Deux Mondes,* care e reacţionară. Şi aci sunt redactorĭ stimabilĭ şi deputaţĭ.

Positivul a încetat, *Timpul* asemenea, *Reforma* asemenea. *Europa Democratică* a avut tóte pedicele din lume. Vĕḑênd cŏ tiparul tăcea despre noĭ, m'am socotit să utilisŭ baniĭ ce 'mĭ-aţĭ trimis, întemeindu-mĕ cŏ dupŏ subscripţia ce aţĭ făcut, veţĭ întórce înapoĭ ceea-ce a trimis partea ceea-l-altă, de nu va fi mulţumită.

Étŏ cum s'aŭ întrebuinţat baniĭ:

D-luĭ Rheal pentru conlucrarea de patru lunĭ la composiţia broşureĭ câte 50 fr. pe lună . . .	fr.	200
Tiparul broşureĭ, aprópe . , ...	„	500
Tipărirea a doĕ foĭ din Proscrisul şi Constituţie, şi a uneĭ însciinţărĭ	„	148
Plata pe doĕ lunĭ D-luĭ Carpantier pentru articole în gazete	„	100
Pe acţiĭ la gazete . . . . , ...	„	300
Abonamentul la 7 exemplare din *La Semaine*	„	49
Abonamentul la *Presse*	„	12
Plata pe doĕ lunĭ d-luĭ Rheal, de când reîncepuiŭ revisia Istorieĭ Regeneraţieĭ Românilor, câte 50 fr.	„	100
Plata de scrisorĭ şi broşure la Constantinopole, la Londra şi aiurea	„	48

La tipărirea protestuluĭ	„	36
La împărţirea broşurelor la deputaţĭ şi la ómenĭ de Stat	„	18
Acţiĭ pentru 10 inşĭ câte 12 fr. de unul .	„	120
D-luĭ Aristia, la mare nevoie	„	45
D-luĭ Theologu asemenea	„	15
		1691
Primiţĭ .	„	2200
Rĕmaşĭ .	„	509

Insemnare :

fr.
300 în acţiĭ, şi alţĭ
120 asemenea
420 facŭ capital, din care dimpreună cu
509 rĕmaşĭ
929 în fond.

Dimpreună cu :
600 broşurĭ
400 broşurĭ s'aŭ împărţit gratis
1000 în total.

De veţĭ hotărî să se maĭ ia acţiĭ la vre-unul din jurnalele ce se creaḑă, şi să luăm o parte cum să avem proprietate şi opinia întrégă, scrieţi-mĭ şi trimiteţi-mĭ ceea-ce veţĭ puté.

Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

P. S.—De vĕ veţĭ duce în ţéră, cugetaţĭ la causa vóstră, cugetaţĭ a se face câte o mică sumă pe tot anul cu care să se pótă ţine schinteia sacră, şi a se forma opinia europeană să nu ne amestice cu Slaviĭ. Nu vĕ disperaţĭ ânsĕ pentru causa dreptăţiĭ popolilor. Dumneḑeŭ s'a arătat lor, şi adevĕrul şi dreptatea vor învinge 1).

VII

Domnilor Duţulescu, Giurescu, Russo, Ipătesciĭ, Serurie, Zossima, Negulicĭ, Alexandresciĭ, Filipescu, Zalică.

(Fărŏ dată).

Fraţilor,

Cu No. 2 al *Ligeĭ Popolilor* veţĭ vedé o mare parte a colónelor consacrată Românilor. *Grecia din punctul de vedere al popolilor* ; *Galerie a agenţilor Ruşĭ* ; *Les Roumains* ; *Clerul e pretutindenĭ acelaşĭ* ; *Impresiĭ ale unuĭ proscris*, sunt atâtea articole ce ne popularisă causa şi o lămuresce, făcênd'o causă europénă. Numĕrul următor 3, coprinde asemenea alte articole de asemenea interes general. Veţĭ vedé iarŏşĭ în *La Semaine* o corespondenţă din Transilvania de un interes naţional român şi general european. Pe autorul acestor articolĭ îl cunósceţĭ [12]. Cum se tipăresc ânsĕ, n'are într'o ḑi Patria a mulţumi de cât uneĭ mâne de exilaţĭ, proscrişĭ românĭ, ce aŭ scos, cum v'am maĭ ḑis şi altă dată, bucătura din gură îmmuiată în lacrĕme, şi aŭ împărţit'o cu fraţiĭ lor din ţéră ceĭ însetoşaţĭ de lumină, de adevĕr şi de dreptate, când o altă parte de ḑişĭ asemenea Românĭ şi fraţĭ, cu veniturĭ ale lor şi de la părinţĭ, chieltuirŏ baniĭ lor şi publicĭ în plăcerĭ, în călĕtoriĭ sterpe şi vane ca să se afle în lumea oficialĕ, în lumea reacţionară ; ea (acea parte) contractă deprinderile acestora între care îşĭ făcù fală a se afla şi a le deveni şi organe, compromiţênd causa. Un ban n'a vĕḑut causa comună din mănile lor, şi tot ce s'a scris în umbră de eĭ n'a susţinut causa nicĭ cât Generala Adunanţă din ţéră a celor ḑişĭ ciocoĭ. Oameniĭ ăştia n'aŭ representat nicĭ-o-dată ţéra nicĭ în năuntru nicĭ afarŏ; de ar representa-o într'o ḑi, de ar fi cum am ȡice a lor, s'ar întrece cum s'o vênȡă. Dorul şi nevoia lor este cŏ n'aŭ ce vinde. Astăȡĭ circulă tipărit de unul din redactoriĭ *Revisteĭ* de *Deux Mondes* un *memoriŭ* din partea unor refugiaţĭ Românĭ. Astă fóie este din cele maĭ rusescĭ iesuite, şi memoriul este aşa de iesuit ca şi Regulamentul Organicŭ ce are multe lucrurĭ bune, ca să viă la câte-va articole ce ne răpescŭ tóte drepturile; asemenea şi memoriul în cestiune spune multe bune, ca să viă în urmă la conclusia cŏ Rusia póte să aibă dreptul a examina legile nóstre şi a le recunósce saŭ nu, dupŏ ce le facem, nu ânsĕ maĭ 'nainte. Ómeniĭ Mişcăriĭ să ȡică asta când Generala Adunanţă din 1837 a protestat şi a contestat Rusieĭ acest drept? Când ţéra în Mişcarea sa, cu tótă credinţa către I. Pórtă, a protestat asupra actuluĭ Locotenenţeĭ de şése membri, şi n'a iertat nicĭ Turcieĭ a viola autonomia eĭ? Ast memoriŭ s'a trimis la tóte cabinetele. Autorul eĭ e cunoscut [13]); din pricina luĭ s'a făcut o ruptură şi am maĭ perdut un Român [14]) ce era perdut de mult, ânsĕ nu era declarat. Daca nu se publica memoriul de redactorul muscălescŭ, nu v'aşì fi scris. Acum ânsĕ e publicŭ, şi publicŭ prin asemenea de siberiene miȡlóce. D. Tell are copia, eŭ n'am avut timp a o prescrie. D. Tell cunósce asemenea şi ruptura.

Tot acest redactor dete de curênd afarŏ o scriere în doĕ volume vorbind de Ungurĭ, Croaţĭ, Slavĭ, Românĭ. Causa maghiară cu aer de a o protege, o desnatură în favórea Austrieĭ. Causa română tot protegiând'o, o denatură fórte fin în favórea Ţaruluĭ. Cu altă scrisóre vĕ voiŭ face analisa. Nicĭ o scriere nu ne-a putut face atâta rĕŭ avênd aerul a ne protege; asta va să ȡică veritabil Iesuit.

La revedere,
Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

VIII

Domnuluĭ Gr. Zossima.

Paris, 1850 Aprilie $^{4}/_{16}$.

Domnul meŭ,

Scrisórea d-tale de la $^{22}/_{6}$ Martie trecut priimind'o, m'am bucurat fórte; cŏcĭ m'a făcut să sciŭ cŏ am dobêndit în d-ta un amicŭ sincer în locul celor ce am perdut cu prilegiul revoluţieĭ nóstre. In poşiţia în care mĕ aflu, iubitul meŭ Domn, dobêndirea unuĭ amicŭ ca d-ta este o mângăiere nespusă în present şi o speranţă plină de viéţă în viitor, încredinţat fiind cŏ orĭ-care ne va fi sórtea, vom fi în tot-d'a-una uniţĭ în sprijinirea drepturilor iubiteĭ nóstre patriĭ, cu al căriia prilegiŭ am norocirea a fi

Amicul d-tale

Chr. Tell.

P. S. — Aţĭ făcut pré bine de aţĭ îndreptat greşala la suma banilor ce am priimit de la Comitetul nostru din Braşov, în relaţia ce v'am trimis'o, şi vĕ sunt din parte'mĭ fórte îndatorat.

Bine-voiesce, te rog, a îmbrăçişa în locu'mĭ pe iubiţiĭ meĭ fraţĭ şi amicĭ Serurie, Duţulescu şi Russo, cum şi pe toţĭ ceĭ-l-alţĭ amicĭ aĭ noştri.

IX

Domnuluĭ Gr. Zossima,

(Fărŏ dată).

Iubitul meŭ domn,

Am priimit scrisórea d-tale din $^{19}|_{1}$ Aprilie. Sunt fórte simţitor la dragostea ce'mĭ arĕtaţĭ cu toţiĭ, şi la afecţia ce în parte îmĭ păstreḑĭ. Ca să mĕ bucur de dragostea d-v. a tutulor şi acelor bunĭ Românĭ, am lucrat din copilărie şi îmĭ pun tóte puterile în străinĕtate a fi demn de dênsa.

Imĭ scriĭ, domnul meŭ, pentru *La Semaine* cŏ aşĭ fi abonat pe toţĭ; eŭ am abonat numaĭ pe ceĭ de partea d-v. afarŏ de D-niĭ Ipatesciĭ, creḑênd cŏ nu pricep françusesce şi temêndu-mĕ să nu'mĭ facă observaţiĭ cŏ nu facŭ economie. Daca ânsĕ voiescŭ şi d-lor, n'aveţĭ de cât să'mĭ scrieţĭ. Daca voiescŭ şi din partea ceea-l-altă, scrieţi-mĭ, şi le voiŭ trimite. Cu posta viitóre se va trimite d-tale un exemplar, dupŏ cum îmĭ scriĭ, de la 1 Martie. Cu expediţia asta n'avuiŭ timp să mĕ ducŭ la redacţie. *Protectorate* v'am maĭ trimis şi vĕ voiŭ maĭ trimite. De nu'mĭ va aduce pînŏ în ora închideriĭ posteĭ *Liga Popolilor*, apoĭ iarŏşĭ cu expediţia viitóre vi se va trimite la toţĭ câte un numĕr. O mare parte este consacrată în revista acésta numaĭ pentru Românĭ. Este bine s'o susţinem. Nu e timpul acum, dar maĭ târḑiŭ vĕ voiŭ scrie cum s'a făcut acéstă fóie. Viitorul eĭ este mare, şi de va reuşi, meritul va fi al celor ce aŭ creat'o [15]).

Româniĭ d'aci se întrecŭ în patriotism, âmblă pe la ḑiarele *La Semaine*, *Le Crédit*, *La Démocratie*, *La République* [16]), pe la librarul ce ţine Protectoratul, pe la D. Rheal, să'ĭ facă să nu maĭ scrie pentru Românĭ; vor să ne descredite în ochiĭ redactorilor acesteĭ foĭ, ânsĕ mulţĭ din Francesĭ 'ĭ-aŭ cunoscut. Étŏ-le patriotismul, étŏ-le naţionalismul. Minţĭ paralitice âmblă să paralise tóte ca şi pe ţéră.

Nu'mĭ aducŭ aminte ce v'am scris de D-niĭ Golescĭ, cŏcĭ n'am timp să facŭ şi copiĭ; ânsĕ orĭ-ce aţĭ înţeles, eĭ sunt maĭ bunĭ din tot neamul de vipere. De ne vor fi iubind pe mine şi pe Tell sunt fericiţĭ, cŏcĭ dragostea e fericire în inima omuluĭ; de ne vor fi urênd, eŭ ĭ-am iubit şi'ĭ iubescŭ, şi în câte am scris n'am lăsat ocasie a nu le arăta meritele. Tot ce pot sĕ vĕ spuiŭ curat este cŏ sunt în marĭ relaţiĭ şi simpatiĭ cu ceĭ ce ne înjură. Póte ânsĕ cŏ ómeniĭ vor fi iubind şi pe uniĭ şi pe alţiĭ. Nu este cuvênt cŏ daca ne vor înjura, ne vor persecuta, ne vor şi spêndura, Româniĭ ceĭ ce sciŭ economisi lucrurile, să întórcă spatele celor ce 'şĭ-aŭ pus sufletul cu noĭ. Câte îţĭ scriŭ ânsĕ, sunt numaĭ părerĭ saŭ expresiĭ de gelosiă; cŏcĭ eŭ aşa am fost învĕţat, pe cine iubescŭ să'l şi stim, şi stimându'l să mĕ încredŭ luĭ şi cine s'atinge de onórea luĭ pe nedreptate, să'l consider ca om nedrept şi fărŏ témă de Dumnedeŭ şi ruşine de ómenĭ.

D. Aristia, ne maĭ putênd duce nicĭ cu sărăcia, nicĭ cu străinĕtatea, nicĭ cu frăţia de la piaţa Sorbona, a hotărît să mérgă la Ruşciucŭ să'şĭ vadă familia, şi să se ducă apoĭ spre Constantinopole. Plécă ânsĕ desperat, apostolesce, măĭ fărŏ chieltuială. De va veni aci, pînŏ va avé vre-un ajutor de la Turcĭ, faceţĭ ce veţĭ puté.

Arată complimentele şi îmbrăçişerile mele fraţilor Negulicĭ, Serurie şi Ipatesciĭ.

Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

X

ROMANILOR DIN BRUSSA

Paris 1850, Maiu 4/16.

Fraţilor,

Aţĭ vĕḑut zelul d-luĭ Rheal la *Protectorat*. Prin citirĭ şi veghierĭ, prin inima sa democrată şi umană, a devenit unul din ceĭ maĭ bunĭ Românĭ care va sci, cu cunoscinţele ce are de drepturile nóstre, a ne pleda orĭ-când causa. In ḑilele astea făcù o poemă mare ca să salute *Liga Popolilor*, unde basea şi materia cea maĭ multă sunt Româniĭ. Istoria lor figuréḑă aci, drepturile lor, eroiĭ lor, martiriĭ lor. Inemiciĭ lor sunt cu demnitate înfruntaţĭ. Peste curênd se va tipări. — D. Rheal făcù şi pe d. Eugène Faure, redactorul *Creditului* a scrie pentru Românĭ. Colórea acestuĭ jurnal nu pré este înaintată. Orĭ-unde greşesce este cŏ âncŏ nu pré cunósce bine istoria nóstră. Orĭ-unde tace saŭ trece cu vederea. este cŏ nu'l lasă colórea jurnaluluĭ. Eŭ aşĭ dori să vorbéscă de noĭ şi gazetele cele maĭ reacţionare, numaĭ să trateḑe pe Casacĭ cum merită. *Creditul* maĭ are âncŏ treĭ articole consacrate foiletonuluĭ tot pentru Românĭ. Nu iaŭ ânsĕ nimicŭ sub rĕspunderea mea. Lucréḑă singur. I s'aŭ dat Protectoratul, Istoria D-luĭ Vaillant, *Ungaria* şi *România* de un alt Frances; şi câte s'aŭ maĭ scris despre noĭ, şi orĭ-ce scrie, scrie de la sine cum îl lasă inima.

D. Carpantier ne servă cu articole în gazete, cu *Liga Popolilor*, pe care aţĭ vĕḑut'o, unde consacră măĭ a treia parte a colónelor pentru Românĭ. In numĕrul vecin are asemenea mult a se ocupa de noĭ.

Pĕrerea mea este să faceţĭ câte o scrisóre mulţumitóre, una D-luĭ Rheal şi alta D-luĭ Carpantier, subsemnată de toţĭ; faceţi-le ast-fel cum să vadă şi recunoscinţa şi demnitatea naţionalĕ. Cât pentru D-nul Eugène Faure, maĭ aşteptaţĭ pînŏ va publica pe câte patru articolele, să le vedem. Daca pe Turcĭ îĭ va tracta ca în primul seŭ articol, cuget cŏ e maĭ bine să tăceţĭ a nu'ĭ mulţumi.

D-niĭ Rheal şi Carpantier, pot tot-d'a-una a ne ţine locul în Paris; aŭ devenit, cum v'am spus, maĭ Românĭ decât mulţĭ d'aĭ nostri ce nu sciŭ nicĭ *claca* ce este, şi o traducŭ Françesilor cu *corvée*, *servage*, şi li se pare cŏ de vor face pe Român din *clăcaş*, *chiriaş*, îl înalţă, fărŏ a vedé cŏ claca este un drept, iar nu o datorie; clăcaşul e maĭ sus decât embaticarul, şi embaticarul e maĭ sus de cât chiriaşul. Clăcaşul màĭ se apropie de moşnean, pentru-cŏ moşnean a şi fost. Vorba este să'l facem adevĕrat moşnean, să'ĭ descurcăm drepturile, iar nu să'l deposedăm de tot; vorba e să'l facem curat proprietar pe ceva saŭ să'l scăpăm de abusurile clăceĭ, iar nu să'l facem chiriaş saŭ proletar, a âmbla cu cortul. El ca clăcaş are un drept pe moşie ce străinul nu are. Póte cine-va să'l facă maĭ mult? bine; iar de unde nu, să nu âmble cu minciunĭ, să nu'l deposedeḑe din drepturile luĭ. Daca el are 4½ pogóne din 9, saŭ daca pe câte 9 nu le plătesce decât cu jumĕtate preţ de ceea ce plătescŭ străiniĭ, este vorba să'ĭ alegem dreptul luĭ, iar nu să'l dăm pe uşă afarŏ şi din averea luĭ. Auḑĭ umanitate? auḑĭ frăţie! auḑĭ dreptate! să'l facem chiriaş ca în Irlandia? O neam de vipere! Dumneḑeŭ să'ĭ ierte şi să'ĭ lumineḑe.

Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

XI

ROMANILOR DIN BRUSSA

Paris 1850, Maiŭ 6.

Fraţilor,

Vĕ salut şi vĕ felicit cu *Liga Popolilor*. Aci póte avé fiă-care emigraţie şi fiă-care popol apĕsat o uşe deschisă, o voce a striga, un centru de unire şi de înţelegere. E datoria emigraţilor a o susţine. Sarcina e uşure, fondator este cine dă 100 fr., acţionar cine dă 12. Din banii ce aţĭ subscris şi aveţĭ gata, daca voiţĭ hotărîţĭ câte 100 fr. de persónă. Intreprinderea este dupŏ tóte legile, numaĭ o violenţă de regim absolutist o póte distruge. Póte ânsĕ înceta din lipsă de banĭ, póte iarŏşĭ tăcé pentru popolĭ, şi maĭ vêrtos pentru Românĭ, daca se va cumpĕra de Muscalĭ. I s'aŭ şi propus îndestuĭ banĭ nu ca să tacă, ci ca să intre ca şérpele, să se instaleḑe ca fondator mare, şi prin urmare să influe ca în ***République*** şi în *Voix du Peuple*.

Redactorul ânsĕ şi proprietarul eĭ, nu cred să se amăgéscă; cŏcĭ e deştept, leal şi pré înaintat ca să se maĭ dea înapoĭ. Apoĭ opinia publică, apoĭ triumful democraţieĭ la 10 Martie şi la 28 Aprilie, apoĭ bărbaţiĭ din care se compune consiliul şi administraţia *Ligeĭ*, cred cŏ vor respinge propunerea Muscaluluĭ.

La Semaine se ocupă de noĭ pînŏ voiŭ maĭ fi în Paris. *La Ligue* se va ocupa, cum o veţĭ vedé. Atâta putem face pînŏ când Françа nu'şĭ va schimba politica. Atuncĭ ânsĕ cată să avem dosarul causeĭ nóstre gata, şi cu dosar înţeleg întregul tuturor ce s'aŭ putut publica pînŏ acum şi se vor maĭ publica; cu dosar înţeleg iarŏ sciinţa ce va dobêndi ministerul şi deputaţiĭ despre noĭ şi despre apĕsătoriĭ nostri. Şi ca să aibă cunoştinţă exactă, cată să'ĭ luminăm noĭ cu tiparul, şi să'ĭ luminăm pe tótă ḑiua câte puçin, iar nu să le dăm o dată tóte atuncĭ când ómeniĭ nu maĭ sciŭ unde le este capul. Ca să aibă sciinţă, cată aceeaşĭ chestiă să o tratăm de tóte părţile, sub tóte formele: patetică, voiósă, satirică, didactică, istorică, politică, filosofică, dramatică, literară, pentru ómenĭ de Stat, pentru literatorĭ, pentru burghesĭ, pentru popor. Aşa se lumină lumea, aşa se face opinĭa.

Când am venit în Paris, nimenĭ nu ne scia unde locuim, în Europa saŭ în Asia; şi cu tóte acestea maĭ scriseserŏ ómeniĭ de noĭ: scriseserŏ ânsĕ numaĭ subt o formă monotonă, lungă, ostenitóre de citit.

Vedeţĭ de puteţĭ, faceţĭ să ia acţiĭ şi Unguriĭ şi Poloniĭ.

Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

P. S. Vĕ rogŭ, cine aveţĭ foĭ din *Popolul Suveran*, din *Monitorul* saŭ alte publicaţiĭ ce s'aŭ dat în cele treĭ lunĭ în ţéră, trimiteţi'mĭ.

D. Negulicĭ este rugat să'mĭ trimită portretele tutulor celor exilaţĭ la Brussa.

Am dat lista redactoruluĭ să vĕ trimită *Liga* la toţĭ. De voiŭ fi uitat numele cui-va, să nu se explice reŭ; ci să'mĭ scrie cu dragoste, şi cu dragoste îĭ voiŭ servi.

XII

DOMNILOR NEGULICI ŞI ZOSSIMA

Paris 1850, Maiŭ $^{14}/_{26}$.

Amaţiĭ meĭ domnĭ,

Primind o scrisóre de la compatrioţiĭ din ceea-l-altă parte, a trebuit să le rĕspund, şi v'o împărtĕşescŭ d-v.

Citiţi-o, şi apoĭ puneţi-ĭ un bulin şi o daţĭ dupŏ adresă. Nu vĕ miraţĭ de tonul blând cu care le rĕspund, pentru-cŏ 1-iŭ atac cu atac nu se maĭ termină nicĭ o-dată, şi 2-lea cŏ mulţĭ din acestĭ fraţĭ sunt primul saŭ al doilea volum al corpuluĭ multor d'aci din Paris, societate basată pe un egoism pur, pe vanitate şi pe dreptul de a fi agresorĭ cu orĭ-ce preţ.

Cred cŏ numaĭ cu acest ton póte cine-va a le învinge atacurile, şi apoĭ nimicŭ nu este maĭ ridicol în epoca nóstră, peste tot locul şi la tóte naţiile, decât deplorabilul punct d'onóre. Maĭ malonestĭ ómenĭ n'a produs nicĭ un secol ca epoca acésta; partea cea maĭ puturósă a Françeĭ este partea ce se numesce *onestă* şi *moderată*. Nimenĭ nu ţine la punctul de onóre ca acestĭ malonestĭ doritorĭ de sângiurĭ şi de turburărĭ. Nimenĭ nu turbédă şi spumă maĭ mult ca acestĭ moderaţĭ sugrumătorĭ aĭ libertăţilor, ca acestĭ moderaţĭ îndievoliţĭ.

De aceea vĕ consiliŭ şi pe d-v. lăsaţĭ puntul d'onóre pe séma spadasinilor, cavalerilor de industrie şi sarsaililor de tóte meseriile şi de tóte profesiunile. Orĭ-ce vĕ dicŭ alţiĭ, căutaţĭ împăcarea şi unirea, ca să nu ajungem de rîs. Ea cată să vie de la o parte încaĭ, daca nu din amêndoĕ; şi daca nu va veni din partea cea maĭ matură şi maĭ experimentată, apoĭ vaĭ de noĭ, şi de treĭ orĭ vaĭ de ţéră.

Cine este progresist, cată să fiă cu pacea. Partea progresistă a Françeĭ este partea ce întîmpină revoluţia. Astădĭ reacţionariĭ o provócă. Nu învĕţaţĭ de la Ruşĭ; fiă cu Ruşiĭ şi cu reacţionariĭ cine va voi, noĭ să fim cu Dumnedeŭ şi cu paţienţa. Un frate de aci din Paris, mĕ provócă la ruptură de vre-o patru lunĭ: când să facă pe clăcaş chiriaş şi proletar vagabond, când apĕrând ideea ca să se *recunóscă Rusieĭ dreptul* de a ne controla legile; şi vĕdênd cŏ rabd, cŏ mĕ facŭ cŏ nu pricep, cŏ nu voiŭ să rump, a rupt'o singur.

Imĭ pare bine cŏ aŭ fost și alțiĭ martorĭ, și 'mĭ-aŭ vĕḑut pațiența de fer. M'a insultat și l'am tratat ca p'un copil, cu tóte cŏ e destul de măricel.

Vedețĭ câte vorbescŭ de Biserică și de Christ, și scriețĭ-mĭ daca vĕ încărcațĭ cu apostolatul pe unde vĕ vețĭ afla, adicŏ cu explicarea Evangelieĭ.

O societate creștină póte afla maĭ repede prozelițĭ din tóte națiile. Toțĭ se pot aduna împregiurul Evangelieĭ, și sarcina fiă-căruia se face maĭ ușóră. Lucrând pentru nație, cine-va lucréḑă maĭ cu temeiŭ și pentru sine; lucrând în genere pentru *omenire*, lucréḑă maĭ cu temeiŭ și pentru nația sa.

Insciințați-mĕ de primițĭ regulat *Septĕmâna*.

La revedere, fraților.

Salutare și frăție.

I. Heliade.

P. S. Vĕ anunț să scițĭ cŏ nu maĭ e neam de boier care să nu se fi separat de noĭ. Grădișténul numaĭ este cum îl scițĭ: retras, tăcut, și sufere póte.

NB. Pe plicul acesteĭ epistole era scris așa:

Domnilor
Zossima și Negulicĭ
La Brussa

Pace și înțelepciune dréptă.

XIII

ROMANILOR DIN BRUSSA:

Duţulescu, Giurescu, Serurie, Filipescu, N. şi Gr. Ipătesciĭ, Christofi, Zossima, Negulicĭ, Lăzorénu, C. Alexandrescu, Zalic, Russo, N. Alexandrescu.

Paris 1850, Maiŭ $^{14}/_{26}$.

Fraţilor,

D-vóstră 'mĭ-aţĭ trimis şi am priimit (afarŏ de ceĭ 1000 fr. carĭ s'aŭ împărţit D-lor Tell şi Golescu şi mie câte 333 fr.), am primit ḑicŭ 2200 fr. o dată şi 708 fr. acum în urmă, peste tot 2908 fr. Prin scrisórea ce luaiŭ acum cu data de la $^{18}/_{30}$ Apriliŭ, fraţiĭ despărţiţĭ de D-v. îmĭ impută cŏ mi s'aŭ trimis *circa 4600 fr. carĭ adoperaţĭ cu consciinţă* putea face mult. Eŭ nu m'am indignat de astă nedreptăţire, ci am plâns patimile omenescĭ.

Pe lûngŏ acestea mĕ fac poliţă a numĕra D-luĭ Dimitrie Brătianu leĭ 5727. Vĕ rogŭ descurcaţĭ acéstă neînţelegere. Eŭ am rĕspuns D-luĭ Brătianu ce a fost drept şi de cuviinţă, şi am rĕspuns şi compatrioţilor nostri d'aci. Vĕ rogŭ ânsĕ şi pe d-v., cu tóte cŏ scrieţĭ cŏ nu priimiţĭ nicĭ o socotélă şi cŏ aveţĭ tótă confienţa, să maĭ vedeţĭ ânsĕ comptul; cŏcĭ nu maĭ pot priimi banĭ fărŏ să fiŭ supus a da şi socotélă despre dênşiĭ.

Peste tot am primit		2908 fr.
S'aŭ chieltuit ceĭ de la vale:		
Dupŏ comptul trimis în Martie . .	1691	
Âncŏ la doĕ pe lûngŏ cele dinainte acţiĭ de fondaţie	200	
D-luĭ Rheal pe a treia şi a patra lună	100	

D-luĭ Carpantier pe a treia şi a patra lună	100
La porturĭ de scrisorĭ de la Martie pînŏ la 26 Maiŭ	43
Port de broşure la Constantinopole.	8
Port de broşure la Londra în doĕ rêndurĭ	10
La diferite prescrierĭ	20
Chieltuiala poliţeĭ de 708 fr. . . .	8
D-lor Tell şi Pleşoianu la plecare .	500
	2680
Rĕmaşĭ	228 fr.

Din rĕmaşiĭ 228 francĭ am abonat la *Semaine* vre-o ḑece din compatrioţiĭ despărţiţĭ de d-vóstră pe treĭ lunĭ 70 fr. Cred cŏ le va fi venit fóia.

Am cuteḑat a da la plecare D-lor Tell şi Pleşoianu 500 fr. întemeindu-ne pe jurnalul ce ne-aţĭ trimis, în care fixaţĭ o sumă de 1500 leĭ pentru mine şi d. Tell. M'am lăsat pe mine şi am dat dumnealuĭ, pentru-cŏ pleca, cu condiţie cŏ daca din întêmplare nu se va puté realisa coprinderea aceluĭ jurnal, să întórcă d-luĭ baniĭ; iar la din contra, să rĕmâie pe séma Domnieĭsale.

Cu posta viitóre cred cŏ veţĭ avé multe articole despre causa română şi generalĕ. Gazetta *Creditul* are gata âncŏ treĭ orĭ patru foiletóne. Am ḑis d-luĭ Rheal să róge pe redactor să mi le arate pînŏ nu se vor tipări, şi 'mĭ-a spus cŏ nu se póte: are ambiţia de autor, şi maĭ bine voiesce să'l desmintă cine-va decât să'l corigă. L'am lăsat să scrie, nu iaŭ ânsĕ nimic în rĕspunderea mea.

Eŭ m'am fatigat aşteptând o susţinere de la cine vĕ susţine şi pe d-vóstră.

Despre causă vĕ spuiŭ cŏ nu maĭ e nicĭ o speranţă pînŏ la 1852. A se tracta politicesce, sunt banĭ perduţĭ, fanfaronade, donchişonade, nechibzuirĭ şi trădărĭ cu voie saŭ fără voie. Nu maĭ e alt midlocŭ decât scrisul și formarea opinieĭ să ne cunóscă lumea. Când va veni timpul, să avem dosarul gata; chestia să ne fiă desbătută de tóte părțile.

Pînă atuncĭ, o faptă mare ce s'ar puté face este să ne punem puterile a face *chreștinĭ*. Când vom vedé chreștinĭ *adevĕrațĭ* în Adunanța națională a Françeĭ, popoliĭ aŭ și eĭ frațĭ și se pot înfrăți. De așĭ ședé în Franca (cu copiĭ ânsĕ), credința luĭ Christ ar triumfa. Popoliĭ sunt sătulĭ de Papĭ, nu maĭ vor papismul, nu maĭ vor catolicismul, vor christianismul. Ruga dominicală acum a început a se simți. Comentariile ce am făcut la câte-va capete din Evangeliŭ, deteră o idee de înnoire Bisericeĭ Rĕsărituluĭ, ast-fel cum a eșit din gura Apostolilor și Părinților Bisericeĭ.

Étă ce dice St. Augustin despre Christ și Magdalina:

„Christ e omul colectiv, omenirea întrégă. Magdalina e Biserica cădută, prostituată. Revenindu-șĭ în sine, la misiunea sa, cade și îmbrăçișédă picióre lui Christ, partea omeniriĭ ce sufere tina și gerul, și pórtă corpul întreg, partea popoluluĭ apĕsată și proletară. Inacel devotament sacru sparge un vas închis de o mână avară, mirosul se revarsă și îmbălsămédă rĕsuflarea; mirul îl varsă peste picióre, peste partea abjectă și suferindă a omeniriĭ. Oliul in limbele orientale e simbolul abondanțeĭ, al păciĭ, al fericiriĭ. Oliul făcut mir era ungerea numaĭ a regilor și a preoților. Tot individul chreștin este un rege și un preot în acelașĭ timp; étă liberarea miseruluĭ, proletaruluĭ de doĕ marĭ tiraniĭ: a Cesaruluĭ și a Sacerdoților. Apoĭ Magdalina, cu periĭ seĭ învelesce piciórele Domnuluĭ.“

Simțit-ațĭ voĭ, audit-ațĭ amor maĭ divin de cât al uneĭ angel de femee, cu capul în țĕrênă îmbrăçișând piciórele și învelindu-le cu periĭ eĭ, strîngêndu-le ca să le apropie de buzele eĭ? Ațĭ amat în viața vóstră? Ațĭ întrebat vre-o femee când amă şi se prosternă ast-fel? Atuncĭ vĕ puteţĭ închipui amorul Bisericeĭ al Magdalineĭ, reînturnarea eĭ, îmbrăçişarea eĭ de miser şi de orfan. Periĭ capuluĭ sunt productul capuluĭ, ceea ce cresce din cap; eĭ sunt simbolul cugetărilor, ideilor, sciinţelor, instrucţieĭ. Cu instrucţie darŏ, cu sciinţe şi cu lumină înfăşură Magdalina piciórele Fiuluĭ-Omuluĭ. Cu lumină înfăşură ea popolul, îl deşteptă, îl evangelisă ca să fiă rege şi preot, luminat şi drept şi bun. Apoĭ, spre semn de alianţă, de iertare reciprocă, ea pune buzele şi dă sărutare piciórelor. Capul cade la picióre, capul se umilă, capul sărută piciórele. A! fraţilor; plâng, plâng de consolaţie. Cine putea să ne dea o asemenea religie decât Dumneḑeŭ şi Dumneḑeŭ-Omul? Şi cine face ast-fel de explicaţiĭ? St. Augustin; ânsĕ 'l ascundea Papiĭ şi tiraniĭ. Étŏ arma nóstră, étŏ mântuirea nóstră, étŏ cum putem avé Françesiĭ şi toţĭ popoliĭ de fraţĭ. Pînŏ când nu vom avé Europă liberă, nu póte exista Românie liberă, şi Europă liberă nu se póte face pînŏ nu va deveni cu adevĕrat chreştină. Se mănâncă între sine tóte naţiile, ca şi între noĭ o mână de Românĭ. De religie să ne ţinem; cine ne póte condamna pentru cŏ vrem să fim chreştinĭ? Şi de ne vor condamna, cine maĭ fericiţĭ decât noĭ?

Christ şi Magdalina cu voĭ!
Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

XIV

Domnuluĭ Gr. Zossima

(Fără dată)

Iubitul meŭ domn,

Am primit scrisórea d-tale din 10 Maiŭ cum şi cea din 15. Am primit aşemenea şi o poliţă de 696 fr, și am vĕḑut socotéla banilor pe patru lunĭ ce ațĭ binevoit a subscrie să contribuițĭ în permanență dupŏ jurnalul din Noembrie trecut. Vĕḑŭ 780 leĭ trecuțĭ de la D. Gr. Grădișteanu, și creḑŭ cŏ sunt ceĭ 200 fr. ce 'mĭ a dat în tómna expirată, și despre care v'am anunțat. Nu sciŭ daca d-luĭ v'a scris să'ĭ treceţĭ în socotéla banilor d-vóstră, saŭ d-vóstră dorițĭ a nu'l însărcina, sciindu'l în străinĕtate. N'am avut timp să mĕ ducŭ să'l întreb, și posta plécă; cu a doa voiŭ fi lămurit maĭ bine.

Vĕd, frate, cât te ostenescĭ și câte sacrificiĭ facĭ pentru o causă, ce maĭ toțĭ boieriĭ și boierașiĭ aŭ abandonat'o. Mulțĭ chiemațĭ, puçinĭ aleșĭ, și aleșiĭ sunt toțĭ ómeniĭ dreptĭ, toțĭ săraciĭ de vițiurĭ. Din neaverea mea și exilul d-vóstră vor eși multe luminĭ pentru svênturata nóstră Patriă. Fărŏ acéstă catastrofă, nația nu era să aibă atâtea scrise spre luminarea drepturilor sale, și streiniĭ nu era să ne cunóscă atâta. Acum un an, nu popolul ci chiar deputațiĭ Adunăriĭ naționale francese nu scia daca Bucuresciul este în Bukara, în Tataria. Vorbiam cu dênșiĭ, și mi se părea cŏ vorbescŭ cu ómenĭ dupŏ alte tĕrêmurĭ. Acum popolul, burghesiĭ, literațiĭ cunoscŭ cŏ Româniĭ țin de familia latină, adică romană; cŏ sunt frațiĭ Françesilor, Italienilor, Spaniolilor, Portugesilor; cŏ democrația saŭ França la timp póte avé 11 milióne de frațĭ pe lûngŏ Dunăre și Carpațĭ a ține frunte barbarilor. Astăḑĭ avem un Rheal, Carpantier, Eugène și un Cors ce pot scrie de Românĭ maĭ lămurit decât Româniĭ ce spun și scriŭ cŏ *boier* va să ḑică *nobil*, cŏ *clacă* va să ḑică *corvée* saŭ servagiŭ saŭ iobăgie, cŏ *Domn* va să ḑică *Prinț*, cŏ boieriĭ sunt Slavĭ, și țĕraniĭ o amestecătură de Românĭ. Cu *Liga Popolilor* póte se vor aduna Françesiĭ deputațĭ, autoriĭ marĭ cunoscuțĭ; acestia se vor lumina maĭ mult asupra causeĭ nóstre, vor scrie, vor apĕra-o la timp în

Adunanţa generalĕ; şi câte s'aŭ făcut şi se vor maĭ face, vin numaĭ de la obolul d-vóstă, unde d-ta aĭ sacrificat cu atâta lepădare de sine.

Imĭ pare bine, frate, cŏ cesti-l-alţĭ fraţĭ de aci din Brussa, carĭ îmĭ scriŭ, sciŭ să vĕ preţuiască. Tot-d'a-una îmĭ scriŭ despre d-ta cu amor, cu laudă şi cu stimă.

La revedere, frate.

Salutare şi frăţie.

I Heliade.

P. S.—Imbrăçişaḑă pe D-nu Negulicĭ în locu'mĭ.

XV

Domnuluĭ N. Russo

Paris, 1850, Iuniu $^{4}/_{16}$

Amatul meŭ domn,

Am primit scrisórea d-tale din $^{2}|_{14}$ Maiŭ. Am vĕḑut tóte câte aţĭ pus la cale să faceţĭ pentru causă şi pentru mine în parte. Sunt mulţumit cu puçiniĭ amicĭ cu care am rĕmas, adică cu d-v. de aci şépte, cu D-niĭ Tell, Pleşoianu şi Grădişteanu. Acestia aŭ fost pe care şi maĭ dinainte 'ĭ-am stimat şi 'ĭ-am amat. Revoluţiile prepară viitorimea, puçine ânsĕ prepară spre bine pe ómeniĭ de façă; din contra îĭ aţîţă, le întărîtă patimile, şi adesea îĭ face maĭ reĭ dupŏ cât eraŭ maĭ 'nainte. Ceĭ bunĭ aŭ rĕmas tot bunĭ. Boieriĭ aŭ rĕmas tot boierĭ. Aibă parte de boierie, şi sărăcia aibă parte de împĕrăţia luĭ Christ, de societatea nouĕ, de viitorul preparat celor ce aŭ plâns şi aŭ însetoşat pentru dreptate. Vedeţĭ de nu lăsaţĭ a se rătĕci buniĭ proletarĭ ce suferă exilul cu d-v.; nu'ĭ lăsaţĭ a se face organe boierismuluĭ, ciocoismuluĭ ce începù a cocheta pe departe şi pe aprópe, şi a briga iertarea Ursuluĭ.

Cred uniĭ cŏ prin lumea oficialĕ vor puté face ceva. Se amăgescŭ. Tótă lumea oficialĕ francesă, englesă, germană, etc., este inamica libertăţilor. Ca să'ţĭ mulţuméscă de bună ḑiua ce-ĭ daĭ, guvernul de astăḑĭ cată să te scie maĭ ântêiŭ bine cŏ te-aĭ lepădat de tóte simţimêntele umane, şi te-aĭ dat în credinţa lor de reacţie, adică cŏ aĭ început a tĕmôia Ţaruluĭ. Acum nu maĭ sunt decât doĕ câmpurĭ: al libertăţiĭ şi al despotismuluĭ. Ca să te priméscă dintr'un câmp în altul, cată să se facă cine-va maĭ ântêiŭ renegat, să se lepede saŭ de Dumneḑeŭ saŭ de Satana. Este adevĕrat cŏ câmpul libertăţiĭ n'are ómenĭ cu titlurĭ, cu averĭ; ânsĕ dupŏ Christ nu s'aŭ luat fariseiĭ, ci pescariĭ, şi ideile luĭ nu eraŭ atât pentru bĕtrânĭ cât pentru pruncĭ, adică pentru viitorime.

Imbrăçişare fraţilor: Duţulescu, Serurie, Ipatescu, Giurescu, Lăzŏreanu, Mano, Zanné, Sergiade, Deivos şi celor-l-alţĭ câţĭ sunt proletarĭ şi baptesaţĭ prin apa şi prin focul sărăcieĭ şi modestieĭ.

Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

XVI.

D-lor N. Russo, Gr. Serurie, Gr. Ipătescu, Gr. Zossimă Duţulescu, Filipescu, Giurescu, I. Negulici, C. Alexandrescu, etc.

Paris, 1850 Iunie $^4/_{16}$.

Fraţilor,

Am primit scrisórea d-vóstră din $^3/_{15}$ Maiŭ dinpreună şi cu o poliţă la Marsilia de 696 fr. în comptul subscripţieĭ permanente, dupŏ jurnalul din 29 Noembrie trecut. Când se vor primi baniĭ, vĕ voiŭ însciinţa. Acum vĕ arăt mulţumirile mele.

Cu posta acésta n'aveţĭ alt articol decât din *Semaine* cu No. Cred cŏ veţĭ fi primit *Liga* No. 2. No. 3 ese la începutul luĭ Iulie. Poesia D-luĭ Rheal s'a dat spre tipărire ca adaos la *Ligă*.

Câte v'am scris despre D-niĭ Rheal şi Carpantier, cred cŏ veţĭ fi încuviinţat. Vĕ trimit asemeuea al doilea articol din *Creditul* despre Românĭ. Nunta ţĕranilor, luată din Curierul Român, e bine descrisă; *Creditul* ânsĕ nu se înfige mult să vorbéscă despre noĭ ca *Liga* şi ca *Sĕptĕmâna*. Aci în Paris maĭ eşi o carte asupra Ţĕreĭ române de soçia luĭ beizadè Grigore Ghica, francesă, de religie catolică, ânsĕ aristocrată; ne cam pălmuiesce, ca o femee, revoluţia, şi laudă balurile, seratele Muscalilor şi Turcilor. Numaĭ democraţiĭ aŭ inimă de ómenĭ, şi plângŭ cu ceĭ ce plângŭ, şi vor consola într'o ḑi pe ceĭ triştĭ.

La revedere, fraţiĭ meĭ.

Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

XVII

ROMANILOR DIN BRUSSA

D-lor Duţulescu, Giurescu, Serurie, Negulicĭ, Zossima, Russo, Alexandrescu, Pleşoianu, Ipatescĭĭ, Christofi. (Filipescu şi Zalicŭ am audit cŏ aŭ plecat).

Paris, 7 Iulie 1850.

Fraţilor,

Cu expediţia trecută n'am avut nimicŭ a vĕ scrie. Cu acésta aştept No. 3 al Ligeĭ. Causa română este tratată cu demnitate în timpul luĭ Napoleon, şi Napoleon rĕmâne surd ca guvernul actual al Françeĭ. Scopul meŭ nu e a inventa fapte, ci a face cunoscute faptele Românilor, legile lor. ce atât aŭ fost ascunse încât eĭ-ênsuşĭ nu le cunoscŭ.

Poesia d-luĭ Rheal erà să ésă înaintea numĕruluĭ 3 al Ligeĭ, ânsĕ gravura ce representă învierea popolilor s'a întârdiat. Unul din primiĭ sculptorĭ şi pictorĭ aĭ Françeĭ, D. Etess, inspirat de poesia d-luĭ Rheal, a făcut un tabel mare pentru exposiţie, destinat a figura între capetele d'operă ale Françeĭ. Acest tabel representă stindardul uniriĭ popolilor. Polonia în doliŭ, coprinsă de durere, îl ţine cu drépta ; Franca susţinênd pe Polonia cu stânga, iĭ deştéptă speranţa arătându-ĭ inscripţia de pe stindard. Rusia va să tragă la sine pe Polonia, şi sforţa eĭ şi a Françeĭ ce nu o lassă, atrage şi înclină pe Rusia către centrul Libertăţiĭ. Din dosul Rusieĭ, ce e împinsă la adevĕr, vin Englitera şi America liberă. Aceste naţiĭ sunt d'a stânga stindarduluĭ saŭ la drépta spectatoruluĭ. De ceaştă-l-altă parte stă Italia, cu o mână ţiind acelaşĭ stindard şi cu alta îmbrăçişând pe România nóstră. De ceea-l-altă parte a Românieĭ, Ungaria repentintă îmbrăçişédă pe România cu drépta sa, şi cu stânga înalţă paloşul către stindard şi jură frăţiă şi rèsbunare. Astă grupă de treĭ persóne, de doĕ surorĭ şi o amică, este aşa de interesantă ca şi prima. Din dosul asteĭ grupe stă Grecia lûngŏ Turcia, apoĭ un personagiŭ ce representă popoliĭ Asieĭ şi maĭ vêrtos pe Israel, şi maĭ în dos un Negru, un ţigan rumpênd férele şi alţându-le către stindard. Acest tabelŭ plin de vervă şi de adevĕr pitorescŭ, lucrat de unul din primiĭ maiestri contimporanĭ, s'a copiat în micŭ pentru litografie pe formatul Ligeĭ, şi unul din ceĭ maĭ faĭmoşĭ desemnatorĭ de litografiă din Paris îl lucrédă. Asta fu causa întârdieriĭ. Abia peste 15 dile se va puté publica. Asemenea tabelurĭ nu se facŭ cu miĭ de francĭ. D. Etess are recompensa în geniul şi talentul seŭ. Publicarea litografică, Italieniĭ, Poloniĭ, Unguriĭ, etc. o vor fi datorĭ Românilor, adică voĕ fraţilor meĭ, neaveriĭ vóstre, exiliuluĭ vostru a vre o opt ómenĭ ce n'aveţĭ nicĭ contiĭ, nicĭ baroniĭ, nicĭ speranţă de viitor póte, ce v'aţĭ lepădat de orĭ-ce boierie. Boieriĭ sunt pré săracĭ să chieltuiască pentru ilustrarea Patrieĭ lor ! Voĭ aţĭ înălţat Patria vóstră, cŏcĭ devotamentul vostru a inspirat artele ; França adevĕrată nu scia pînŏ în anul 1849 cŏ are o suror atât de pietósă şi dilectă în România. Incetul cu încetul România va deveni mult maĭ interesantă de cât Grecia în aniĭ eĭ de luptă de la 1821 pînŏ la 1830. Martiriul Românieĭ şi al fiilor eĭ exilaţĭ şi încatenaţĭ în Snagov şi Mărginenĭ, va sanctifica numele eĭ.

Când România ar fi fost cântată de un Dante, de un Tasso în timpul lor ; când s'ar fi citat numele eĭ unde-va de Voltaire, când un Lamartine, un Victor Hugo ar fi consacrat unde-va unŭ vers doĕ pentru dênsa, România ar fi sciut'o lumea. Astădĭ ea eşì la lumină de sub penelul faimosuluĭ Etess, şi în călçuniĭ eĭ, în vestmêntu-ĭ ceruliŭ, sub coĭfu-ĭ daco-roman, îmbrăçişată de Italia şi de Uugaria, va fi depusă în Louvre, şi ochiul amatoruluĭ spectator va interoga: cine e asta?

Cu expediţia viitóre credŭ să vĕ trimit invitarea saŭ chiemarea ce facŭ luĭ Victor-Hugo

Sunt sub tipar tóte impresiile şi suvenirile unuĭ proscris. Tipărirea poesieĭ D-luĭ Rheal cu însemnările-ĭ istorice şi cu tipărirea litografieĭ, vor costa credŭ vr'o 500 francĭ. *Liga* e âncŏ debilĕ a face asemenea spese. Credŭ cŏ Unguriĭ şi Poloniĭ de aci nu vor fi atât de nesimţitorĭ a lua parte spre a susţine acéstă fóie.

Am primit poliţa celor din urmă 696 fr. ce mĭ aţĭ trimis din subscripţia permanentă. Termenul plăţiĭ este sĕptĕmâna viitóre la ¹/₁₃ Iulie. Cum v'am scris ânsĕ, sunt pré înapoĭ cu spesele; sunt dator pentru multe spese ale causeĭ. cŏcĭ 500 fr., cum v'am spus, ĭ-am dat la plecarea D-lor Tell şi Pleşoianul, şi acestĭ din urmă 695 fr. âncŏ nu ĭ-am priimit, şi primindu-ĭ n'ajungŭ pentru datoriile ce am a plăti. De puteţĭ, trimiteţi-mĭ restul dupŏ subscripţia permanentă. De voiŭ priimi tótă suma, abia să 'mĭ ajungă a plăti chieltuielele tipăririĭ. Este timp credŭ, daca nu existe ure personale, să se înţelégă maĭ bine emigraţia. Audŭ cŏ ceea-l-altă parte s'a convins şi ea cŏ nu maĭ e nevoie de căpeteniĭ şi comitete. Speranţă nu maĭ e, fraţilor, a tracta saŭ aştepta ceva de la lumea oficialĕ, de la cabinete. Nu avem decât să scriem şi să ne facem causa şi naţia cunoscute din tóte puncturile de vedere, şi orĭ cât vom puté maĭ mult.

La revedere,
Salutare şi frăţiă.

I. Heliade.

P. S. Imĭ venì No. 3 de la tipografie, şi vi se trimite. Numele gravoruluĭ litograf este Celestin Nanteuil.

XVIII.

Domnuluĭ Gr. Zossima

Parıs, 1850 August 6.

Amatul meŭ Domn,

Am primit scrisórea d-tale Câte facĭ şi ostenescĭ pentru causă întru a se întreţine tiparul, câte facŭ buniĭ d tale confraţì şi aĭ meĭ, vi se va rĕsplăti.

Cu expediţia asta vĕ trimit broşura D-luĭ Rheal dinpreună cu gravura publicată prin *Liga* cum şi *Impresiile unuĭ Proscris* maĭ întregite. Peste curênd, cum se anunţă în publicarea *Ligeĭ*, vor eşi într'o ediţie ilustrată Impresiile întregĭ.

Cu numĕrul 4 al *Ligeĭ* ese continuaţia *Galerieĭ agenţilor ruşĭ*, continuaţia *Romanilor*, *Viitorul*, şi o corespondenţă din Iaşĭ.

Ceea ce puteţĭ face pentru Ligă este timpul; cŏcĭ peste o lună de ḑile, dupŏ legea cea nouă, redacţia cată să dea un cauţionament de 18 miĭ francĭ, fărŏ de care nu maĭ póte urma înainte. No. 4 va eşi âncŏ, ânsĕ la al 5 lea se împlinesce termenul de când legea se va pune în lucrare. Tiparul s'a restrîns mult cu legea nouă, libertatea luĭ e în catene, şi abonamentele s'aŭ scumpit.

Aproposito de abonamente la *Semaine*, étŏ cum mergŭ:

1° 7 abonamente de la 1 Martie pînŏ la 11 Iunie, D-niĭ Zossima, Negulicĭ, Serurie, Russo, Giurescu, Duţulescu, Alexandrescu.

2° 7 abonamente tot ceĭ de sus, de la 1 Iunie pînŏ la 1 Septembrie.

3° 5 abonamente pe treĭ lunĭ, de la 16 Aprilie pînŏ la 15 Iulie, pentru D-niĭ Scarlat Filipescu, Alexandru şi Radu Golesciĭ, Grigore Ipătescu şi Christofi.

4° 4 abonamente pentru patru marĭ Turcĭ, cărora am creḑut cŏ se cuvine a li se trimite, fărŏ să scie de unde, ca să vaḑă cele ce se scriŭ despre ţéră; acestea sunt de la 16 Aprilie pînŏ la 16 Iulie.

De aci înainte am stat cu abonamentele pînŏ când mĕ veţĭ însciinţa.

Pentru baniĭ ce îmĭ scriĭ a trimite saŭ de la mine saŭ de la d-v., étŏ unde stă socotéla.

Baniĭ ce am priimit de la d-v., se împart în doĕ categoriĭ.

I. Ceĭ trimişĭ a se chieltui pentru causă, adică tipărirĭ.

II. Ceĭ dupŏ lista permanentă pentru hrana nóstră, a D-luĭ Tell şi a mea.

Am priimit pentru tipărirĭ la început . . .	2200
A doa óră pentru subscripţiĭ, pentru Protectorat şi altele	708
De la D-niĭ Stefan şi Nicolae Golesciĭ la tipărirea broşureĭ D-luĭ Rheal	100
De la D. Grădişteanu la ***Protectorat***, 200 francĭ şi la d. Rheal 50 . . . . , .	250
	3258

S'a chieltuit din ăstia ceĭ dupŏ socotéla ce v'am dat 2657, din cari se scot 500 daţĭ D luĭ Tell, fiind de cea de a doa categorie, şi rĕmân.	2157
Un desemnŭ	25
Porturĭ de scrisorĭ pînŏ la August	64
Gravorul litograficŭ	150
Tipărirea şi hârtia lithograficŭ	50
Tiparul broşureĭ D-luĭ Rhéal	238
Hârtia pentru acéstă broşură	27
Doĕ vignete ce se vĕd într'ênsa Aquila şi St. Michail	62
Danubiul D-luĭ Victor Hugo	18
Prescrierĭ nuoĭ	20
Chieltuielele poliţeĭ 694 fr.	6

Abonamentul la *Semaine* din noŭ pentru 7 inşĭ.	49
Idem, pentru cincĭ curse, cum vĕdŭ însemnaţĭ.	35
Idem, pentru patru Turcĭ	28
Continuaţia lunilor D-luĭ Rhéal	200
Continuaţia *Proscrisuluĭ*	108
Incheierea *Proscrisuluĭ*, dupŏ cum se anunţă.	500
Chieltuiţĭ	3,737
Primiţĭ, cum se arată maĭ sus	3 258
Chieltuiţĭ maĭ mult	479

De se vor înturna în casă abonamentele de la fiă-care la *Semaine*, la *Ligue* şi la *Presse* în sumă de 295 fr., casa maĭ rĕmâne datóre saŭ în deficit cu 202 fr. ce s'aŭ chieltuit peste fondurile ce există.

Să venim la a doa categorie:

Din baniĭ dupŏ subscripţia permanentă de la 1 Ianuarie am primit fr. 694

Dintr'ênşiĭ am dat D-luĭ Tell şi Pleşoianul 500 fr. Aŭ rĕmas pe séma mea de la Ianuarie pînŏ la 1 August 194 francĭ, care s'aŭ chieltuit spre împlinirea deficituluĭ caseĭ de 202 fr.

Prin urmare, pe séma mea n'am primit pînŏ acum nicĭ un soldiŭ.

De se va trimite analogul întregŭ de la 1 Ianuarie pînŏ la 1 Septembrie, adică pe 8 lunĭ câte 150 leĭ pe lună, scóteţĭ suma de 500 fr. din ceea ce se cuvine D-luĭ Tell, şi analogul ce mi se cuvine mie pe jumĕtate, de mi'l veţĭ trimite, aşĭ puté plăti o parte din datoriile ce am făcut pentru hrană la birt în 15 lunĭ.

De vĕ veţĭ arunca ochiĭ din noŭ asupra chieltuielelor câte una una; de veţĭ aduna la un locŭ câte s'aŭ scris şi s'aŭ tipărit prin broşure şi gazete, veţĭ vedé câtă materie se adună cu chieltuielĭ atât de modeste.

Când aţĭ sci cum chieltuiescŭ însărcinaţiĭ altor naţionalităţĭ! Miĭ de galbenĭ pe an fărŏ a scrie şi a tipări maĭ nimicŭ. Chieltuielele lor sunt pe aceea ce numescŭ *representaţie* spre decorul naţionalităţiĭ, adică să aibă salóne frumóse, să pótă da prânḑurĭ, invita refugiaţĭ şi străinĭ, serate, să se îmbrace bine, să fiă în lumea mare, să nu âmble pe jos, etc.

Cu ast-fel de representaţiĭ nu se liberéḑă naţiile. Daca e un Dumneḑeŭ, numaĭ pentru devotamentul şi sacrificiile vóstre, numaĭ pentru veghierile celor ce aŭ scris în sărăcie, va libera pe Românĭ. Lumea ’ĭ cunósce din ḑi în ḑi maĭ mult prin cele scrise, şi’ĭ cunósce în favórea lor. Când cunósce lumea pe un om de onest, atuncĭ e şi Dumneḑeŭ cu dênsul. Astăḑĭ Româniĭ sunt cunoscuţĭ cŏ sunt demnĭ de altă sórtĕ.

Primirŏm scrisorĭ din Bucurescĭ. Acolo s’a descoperit un complot în capul căruia se ḑice cŏ era Mavru şi alţiĭ. Cu dênşiĭ ar fi fost înţeleşĭ şi fostiĭ Domnĭ Bibescu şi Sturza. Planul era să se facă revoluţie asupra Turcilor. Printr’asta s’ar fi dat pretext Muscalilor a nu deşerta ţéra. Complotul era muscălescŭ ca şi în Bulgaria. Apostoliĭ acestuĭ comitet revoluţionar avea misiune să trécă şi în Transilvania, şi împrăştiaserŏ vorba cŏ Stefan şi Nicolae Golesciĭ aŭ şi venit în Transilvania. Stirbeiŭ a trimis pe N. Bibescu la Orşova să priveghieḑe, şi pe Radu Roseti în Transilvania a spiona pe cucóna Zinca despre Nicolae şi Stefan. De aci din Paris a plecat în Transilvania Brătianu şi Marghiloman cel micŭ; cel din urmă a stat la Viena. Se prepară să plece în Transilvania maĭ mulţĭ: Rusetache, Bolintinénu şi alţiĭ. Descoperirea ânsĕ a complotuluĭ ’ĭ-a făcut a sta pe loc şi a deschide ochiĭ marĭ. Ceĭ nevinovaţĭ, ceĭ cu ideĭ cŏ se sacrifică pentru Patrie, începurŏ a vedé cŏ era pe nesciute instrumente ruse. Cucóna Zinca scria Golescilor nuvelele din Bucurescĭ. De la Viena scriŭ tot ast-fel, şi partea ceeal’altă tot ast-fel de scirĭ a luat.

Planul era fin, să turbure ţara ca să menţie pe-

Ruşĭ într'ênsa, şi să compromită şi pe ómeniĭ Mişcăriĭ din 1848, să compromită causa nu numaĭ în ochiĭ Turcieĭ ci şi aĭ Europeĭ. Era să semene cŏ toţĭ ceĭ din 1848 aŭ fost şi sunt înţeleşĭ cu Mavru şi compania. S'a descoperit ansĕ cabala.

Mulţumită Domnuluĭ!

Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

P. S. — Citesce, mĕ rogŭ, scrisórea la toţĭ, şi îmbrăçişéḑă-ĭ în locul meŭ.

XIX.

D-luĭ Gr. Zossima.

Athena, 1850 August $^{8}/_{10}$.

Frate şi amice,

Scrisórea d-tale de la 15 ale trecutuluĭ Iunie am primit'o ierĭ, şi nu înţelegŭ pricina zăbaveĭ eĭ. Mĭ-a părut bine cŏ escĭ sănĕtos. Doriam din suflet să mi se dea voie a veni la Brussa, şi a'mĭ maĭ uşura necazurile între d-vóstră; dar Dumneḑeŭ se vede cŏ voiesce ast-fel, cŏcĭ pînŏ astăḑĭ nu am primit nicĭ un rĕspuns favorabil de la Pórtă. Mĭ-aţĭ făcut un bine însemnat, iubite amice, cu trimiterea celor 20 #, cŏcĭ nu numaĭ cŏ n'aveam parà, dar eram şi dator la birt. Sórtea mĭ-e tristă, âmblu rătĕcindu-mĕ departe de familia mea, departe de amicĭ şi chiar de compatrioţĭ, calomniat, criticat amar; şi chiar ceĭ ce mĕ laudă, mĕ laudă într'un fel cum laudele devin înjurăturĭ. Astfel a făcut un Françes, prieten al meŭ, care a tipărit o poesie în care m'a cocoţat şi pe mine, şi în care laudele sunt înjurăturĭ, nefiind laude meritate. Maĭ adaogă pe lûngŏ tóte acestea cŏ, de când mĕ aflu în Athena, sunt măĭ tot bolnav, şi 'ţĭ veĭ face o idee de posiţia mea. Nu cer alt de la D-ḑeŭ decât să nu mĕ lase a'mĭ slăbi principiele; încât pentru viaţă, póte să 'mĭ-o iea când va voi, cŏcĭ nu ţiŭ mult la dênsa. Cât am trăit 'ĭ am cunoscut maĭ mult relele decât bucuriile. Astăḑĭ sunt maĭ slab de sănĕtate decât altă dată, şi am avut slăbiciunea a'ţĭ vorbi mult despre mine; cred cŏ mĕ veĭ ierta, şi nu mĕ veĭ osândi. Am scris D-luĭ Serurie o scrisóre; citiţi-o cu toţiĭ, cŏcĭ nu pot scrie fiă-căruia în parte tot acele lucrurĭ, neiertându-mĕ nicĭ vremea nicĭ sănĕtatea. Plângŭ biata naţie a nóstră, îmĭ afurisescŭ şi césul când am făcut causă comună cu ómenĭ ca Ghica şi tovărăşia.

Âncŏ o dată vĕ maĭ arĕt recunoscinţa mea pentru tot ce aţĭ făcut şi faceţĭ pentru mine cu contribuţia d-vóstră, şi de câte-orĭ primescŭ baniĭ d-vóstră, mĕ roşescŭ sciind cŏ nu'ĭ merit.

Imbrăçişéḑă în locu'mĭ, te rogŭ, pe toţĭ confraţiĭ nostri, primind salutarea amiculuĭ lor şi al dumitale.

Chr. Tell.

XX.

D-lor Zossima, Negulicĭ, Duţulescu, Russo, Ipătescu, Giurescu, Serurie, C. Alexandrescu.

Paris, 1850 Octombre ⁴/₁₆.

Fraţilor,

Sunt sigur cŏ nu mĭ-aţĭ scris, nu pentru alt cuvênt, decât cŏ m'aţĭ creḑut cŏ nu maĭ sunt în Paris. N'am putut ânsĕ pleca, şi nu voiŭ puté pleca pînŏ când nu voiŭ avé rĕspunsul d-vóstră lămurit.

Cu scrisorile trecute v'am trimis o socotélă. Nu voiŭ părăsi Françа maĭ 'nainte de a vĕ trimite alta completă pînŏ în ḑioa dupŏ urmă; o voiŭ tipări în maĭ multe exemplare ca s'o aibă toţĭ.

Din baniĭ ce 'mĭ-aţĭ trimis 2,200 fr. la început, numaĭ articolele următóre vĕ pot da o idee cum s'aŭ chieltuit, adică:

D luĭ Rheal cu recipisă	500 fr.
Tipărirea broşureĭ sale cu recipise, peste .	560 „
Protectoratul idem, peste	500 „
D-luĭ Carpantier.	100 „
In acţiĭ, peste	800 „
	2,460 fr.

Afarŏ de alte mĕrunte chieltuielĭ ce le-aţĭ vĕḑut în socotelile trecute, afarŏ de alte micĭ tipărirĭ, şi plata la articole de gazete, şi turnărĭ de litere într'adins spre a se puté tipări românesce, afarŏ de *Impresiile unuĭ Proscris* reunite cum vĕ trimit un exemplar, afarŏ de fondurĭ ce am pus la gazete carĭ ne sprijine ca să le sprijinim şi noĭ a nu cădé dupŏ nuoa legiuire; când veţĭ observa socotéla întrégă, veţĭ vedé cŏ sumele nu se suie nicĭ cât aceĭ câte 750 leĭ pe lună. ce 'mĭ-aţĭ promis pentru mâncare.

N'am vrut, fraţilor, să mănâncŭ din obolul exiliuluĭ d-vóstră. Toţĭ acestĭ banĭ 'ĭ-am hotărît pentru causa comună, şi când veţĭ vedé efectele, vĕ veţĭ bine-cuvênta obolul. In speranţa acestor banĭ, acestor câte 750 leĭ pe lună am avut credit.

Fraţilor, de va face fiă-care refugiat socotélă ce a cheltuit pe séma sa de la Maiŭ ântêiŭ 1849, când am ajuns în Françа întorcêndu-mĕ de la Constantinopole, adică în 18 lunĭ, fie-care a chieltuit cât mine şi maĭ mult decât mine, fărŏ să aibă tipărirĭ ce m'aŭ costat peste 3,000 fr., plăţĭ de scrisurĭ şi de copierĭ, plăţĭ cu luna, abonamente, susţinerĭ de gazete. Alţiĭ aŭ chieltuit în haine, în mâncărî, în spectacole, în voiage, în preâmblărî; eŭ n'am vĕḑut de cât quartierul meŭ, am fost şi sunt maĭ desbrăcat, am petrecut ḑi şi nópte cu peptul pe masă scriind; n'am vĕḑut, nu spectacole, ci nicĭ cursurĭ de lecţiĭ, nicĭ academiĭ de arte, nicĭ museurĭ, nicĭ chiar bibliothece. Mĭ-aţĭ promis a'mĭ da să mănâncŭ; mâncarea am hotărît'o pe tipărirĭ ca să ne cunóscă lumea causa şi suferinţele ţĕreĭ. Astăḑĭ nu este un autor, nu e o gazetă a Franceĭ, a Germanieĭ, a Polonieĭ prusiane carĭ, vorbind de drepturile naţiilor, să nu numéscă şi pe România şi adesea naintea altor naţiĭ. Unde când am venit la 1849, deputaţiĭ énsuşĭ aĭ Adunanţeĭ naţionale françese nu scia unde se află aceĭ Bucurescĭ, daca sunt în Tartaria unde aŭ auḑit cŏ ar fi o Bucharie; geografiile colegielor, atlasele clasice, învĕţa pe copiĭ cŏ Moldo-Valachia este în trupată cu Rusia de la 1812. Peste curênd veţĭ vedé alte prefacerĭ, pentru cŏ lumina 'şĭ-a făcut locŭ.

Fóia Poporuluĭ, *Sĕptĕmâna*, *Democraţia pacefică*, *Evenimentul*, şi *Pressa* înfine ne apĕrăm causa sub diferite forme. Sunt lucrurĭ carĭ nu vi le pot nicĭ scrie, nicĭ spune; le veţĭ vedé ânsĕ la timp.

Nu v'am maĭ abonat nicĭ la *Semaine*, nicĭ la *Presse*, nicĭ la *Ligă*, cŏcĭ n'am maĭ avut banĭ.

Vĕ trimit un exemplar întregŭ din *Proscrisul*. Nu trimit maĭ multe, cŏ n'am cu ce plăti portul. Vĕ trimit câte scrisorĭ s'aŭ tipărit românesce, şi s'aŭ publicat şi în introducţiĭ françese.

La revedere,
Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

P. S. — Peste curênd ese din tipar *Martiriĭ*. Fiă-care broşură va fi de câte treĭ cóle. Scrierea va fi de patru volume.

XXI.

Domnuluĭ Gr. Zossima

Chio, 1850 Noembrie, $^{6}/_{18}$.

Iubite frate şi amice!

Scrisórea d-tale de la $^{6}/_{18}$ Septembrie am primit'o la Smirna prin D-nu Pleşoianu; nu 'ţĭ-am rĕspuns îndată, cŏcĭ mĕ grăbiam să plecŭ la Chio. Ajungênd aicĭ, 'mĭ a trebuit timp pînŏ a mĕ vedé la un fel, cŏcĭ îmĭ lipsia de tóte, şi casă, şi masă, şi aşternut, şi lingură, şi strachină. Indată ce m'am vĕḑut maĭ liniştit, cea d'ântêiŭ grije a mea a fost să'ţĭ rĕspunḑ la amabila d-tale scrisóre, şi să'ţĭ mulţumescŭ pentru încuragiarea ce'mĭ facĭ într'ênsa.

Sunt peste 40 de ḑile de când nu am nicĭ o scire de la fraţiĭ şi amiciĭ noştri din Paris, de la d-vóstră sunt doĕ lunĭ. Causa sunt eŭ, cŏcĭ nefiind statornicit la un locŭ, nu sciam unde să scriŭ să mi se trimită scrisorile. In viitor credḑ cŏ vom sci maĭ des uniĭ de alţiĭ.

De o cam dată şedḑ cu D-na Eliade într'o casă pînŏ se va găti a mea. D. Heliade nu se scie când o să vie. Daca te mirĭ d-ta, mĕ mir şi eŭ.

La plecarea mea din Grecia eram fórte demoralisat, acum sunt liniştit, şi voiŭ fi desăvêrşit liniştit când îmĭ voiŭ vedé adusă şi familia. Atât clima cât şi posiţia insuleĭ îmĭ placŭ. Cu suma de 1.500 leĭ ce'mĭ dă guvernul turcŭ, mĕ voiŭ economisi cum voiŭ puté.

Am primit şi 1,500 leĭ turcescĭ ce aţĭ bine-voit a'mĭ trimite prin D-nu Pleşoianu. Acum nu'mĭ rĕmâne decât să vĕ mulţumescŭ pentru câte aţĭ contribuit pentru mine bănesce, şi a vĕ încredinţa cŏ vĕ voiŭ fi recunoscĕtor în tótă viaţa mea. Cu léfa ce am, mĕ voiŭ economisi cum se cuvine, şi contribuţia d-vóstră este drept să înceteḑe. Socotesc de trebuinţă să vĕ însciinţeḑ de sumele ce am priimit de la d-vóstră prin d. Heliade şi prin alte canale, spre sciinţa şi regularea socotelilor d-vóstră.

Am primit în anul trecut prin D Heliade din suma ce ne-aţĭ trimis pentru câte treĭ, fr.	333 $^{1}/_{3}$
Idem la plecarea mea din Paris, fr . . .	300 —
Când mĕ aflam la Atena în 20 # , . .	236 —
Şi în cele din urmă prin d. Pleşoianu în 1,500 leĭ turcescĭ, fr. . :	354 —
Peste tot fr.	1,223 $^{1}/_{3}$

Te rogŭ să facĭ acésta cunoscută tutulor fraţilor ce aŭ contribuit la neaverea mea pentru mine, şi să'ĭ încredinţeḑĭ cŏ nu voiŭ înceta a le fi recunoscĕtor cât voiŭ trăi.

Ţi-am scris maĭ sus cŏ de la d-vóstră n'am primit scrisorĭ de doĕ lunĭ, şi de la ceĭ din Paris de 40 de ḑile; prin urmare nu sciŭ la ce se vor fi maĭ ocupând făcĕtoriĭ de intrigĭ şi de planurĭ. Aşĭ dori mult însĕ să aflu cŏ s'aŭ pus pe calea dréptă, şi cŏ nu se gândescŭ decât cum să dobândéscă ideĭ solide, ca la întêmplare să aibă patria trebuinţă de eĭ şi de noĭ, să scim cum să o servim onest şi sincer. Personalităţĭ aŭ fost destule, şi destul timp ne-am ocupat cu toţiĭ în acéstă causă; şi uniĭ şi alţiĭ am avut cusururĭ marĭ; ferice de cel ce a ajuns să şi le cunóscă şi să şi le îndrepteḑe. Eŭ creḑŭ cŏ de nu vĕ veţĭ maĭ ocupa de persóne, ci numaĭ de causă, póte cŏ veţĭ ajunge să stingeţĭ animosităţile ce âncŏ maĭ există între d-vóstră. Când ceĭ 6—7 ce susţineţĭ pe uniĭ, şi ceĭ-l-alţĭ 13—14 ce susţin pe alţiĭ, veţĭ înceta a'ĭ maĭ susţine şi vĕ veţĭ respecta reciproc opiniunea, luminându-vĕ cu sinceritate uniĭ pe alţiĭ, şi desbătênd cestiunile cu sânge rece, creḑ cŏ veţĭ ajunge puçin âcte puçin a vĕ iubi, a respecta virtuţile şi buna conduită ce vedeţĭ la alţiĭ, şi a moralisa pe ceĭ ce vatămă şi causa şi numele de Român cu necuviinciósa lor conduită în societate.

Părerea mea, iubite amice, nu este povaţă, cŏcĭ d-vóstră sunteţĭ cu toţiĭ în stare să vĕ povĕţuiţĭ singurĭ; este numaĭ o dorinţă frăţéscă şi sinceră a mea, ce sper cŏ se va realisa.

Arată, te rogŭ amicalele mele complimente fraţilor: Serurie, Russo, Negulicĭ, Duţulescu, Ipătescu şi Giuranu, cum şi recunoscinţa mea pentru sumele ce aŭ contribuit pentru mine.

Una din puçinele mulţumirĭ ce am simţit în emigraţia mea, şi cea maĭ principală, potŭ ḑice, este cŏ ţi-am cunoscut nobila inimă şi caracterul cel statornic, fălindu-mĕ şi onorându-mĕ cŏ pociŭ ḑice cŏ sunt

Al d-tale
Chr. Tell.

P. S. — Contribuţia este drept să înceteḑe, dar nu creḑ cŏ e drept să mĕ părăsiţĭ în Chio, şi să nu'mĭ scrieţĭ des. Din parte'mĭ nu voiŭ înceta a'mĭ împlini una din cele maĭ plăcute datoriĭ. Clima de aicĭ îmĭ priesce de o cam dată, şi sunt sănĕtos. Aşĭ dori să aflu cŏ te-a lăsat frigurile, şi cŏ escĭ şi d-ta sănĕtos. Facă D-ḑeŭ să ne vedem o dată maĭ curênd, cŏcĭ vĕ dorescŭ din adûncul inimeĭ.

XXII

Domnuluĭ N. Russo

Paris, 1850 Decembre $^{7}/_{19}$.

Amatul meŭ domn,

Scrisórea d-tale din 19 August, am primit'o la 20 Noembrie. M'aŭ întristat tóte câte'mĭ scriĭ, şi nu mĕ mir cŏ m'aŭ abandonat toţĭ, mĕ mir cum aţĭ maĭ rĕmas doĭ treĭ ce n'aţĭ luat âncŏ pótra a'mĭ da în cap. Aşa e lumea, frate, i se urĕsce cu un om. Li se urîse Atenienilor cu un Aristide de a tot audi cŏ e drept; li se urîse Ebreilor cu toţĭ profeţiĭ, li se urîse cu mana, şi doria cépa Egiptuluĭ. Au urît şi aŭ crucificat pe Christ; l'aŭ abandonat toţĭ, afarŏ de Ioan; şi pe mine de ce să nu mĕ urască Româniĭ? Ce minune e asta, Christ să rĕmâie pînŏ la cruce numaĭ cu Ioan, şi eŭ să am âncŏ treĭ saŭ patru amicĭ în Brusa? Causa este cŏ îmĭ lipsesce mult pînŏ mĕ voiŭ perfecţiona. Când aşĭ fi perfect, m'ar abandona toţĭ.

Daca aşĭ fi trăit ciocoiesce, tutulor ciocoilor le-ar fi fost milă de mine acum. Daca 'mĭ-aşĭ fi dat mâna în timpul revoluţieĭ cu agenţiĭ Ţaruluĭ, toţĭ ceĭ întinaţĭ d'a dreptul saŭ piedişĭ în doctrinele moscovite, m'ar susţine astădĭ. Daca, cum am venit în Paris, m'aşĭ fi pus pe bere şi pe mâncare, pe plimbărĭ, pe teatre, pe balurĭ, şi pentru acésta aşĭ fi deschis o subscripţie, câţĭ 'mĭ-ar fi trimis banĭ, m'ar fi luat de suflet şi m'ar fi protegiat, devenind creatura lor.

Cine m'a pus a'mĭ sacrifica dilele şi nopţile, să trăiescŭ retras, să scriŭ, să publicŭ, să deştept opinia, să fac a vorbi Françesiĭ de Românĭ şi tot o dată firesce şi de autorul celor scrise, să staŭ adesea fărŏ mâncare, fărŏ lumină, fărŏ focŭ ca să tipărescŭ cele scrise? Asta nu va să ḑică să eşĭ din linia celor-l-alţĭ? să aibĭ o ambiţie a te socoti maĭ mult decât alţiĭ, să tragĭ urele, patimele asupra ta? Lumea te va să fiĭ ca dênsa, să greşescĭ, să te ierte, să'ţĭ ḑică: *săracul, l'am ajutat.* Fiĭ tâlhar, şi caḑĭ să te ierte judecata, cŏ e speranţă de iertat. De'ţĭ trece, ânsĕ, prin minte să urmeḑĭ pe Socrat saŭ Christ, să nu maĭ sperĭ iertare, afarŏ numaĭ daca nu veĭ scóte sabia ca Moise saŭ ca Mahomet.

N'am făcut nimicŭ, frate; ânsĕ ce am făcut este maĭ mult de ceea ce aŭ făcut alţiĭ, şi asta e una cu cocoţatul. França mĕ cunósce maĭ mult, Turcia maĭ mult, în ţéră s'aude vorba. Să péră dar Heliade!

Vĕ trimit *Martiriĭ* luĭ Esquiros. Cu altă ocasie îţĭ voiŭ trimite Enciclopedia ce'mĭ cerĭ.

Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

XXIII

D.D. Zossima, Negulicĭ, Russo, Duţulesu, Serurie, Giurescu, Ipătescu.

Paris. 1850, Decembrie 7.

Fraţilor,

La înturnarea mea din Londra, aflaiŭ înfine doĕ scrisorĭ de la D.D. Zossima şi Russo.

Dupŏ aceste doĕ scrisorĭ, sciŭ cŏ trebue să înceteḑŭ de la orĭ-ce lucrărĭ naţionale, ce ar aduce chieltuială.

Intemeiat pe tóte scrisorile d-v. şi colective şi particulare, repetite în tot-d'a-una cu acelaşĭ devotament pentru causă şi cu aceleaşĭ promisiĭ pentru suma permanentă ce aţĭ subscris pentru mine şi pentru Tell, am destinat partea ce mi se cuvenià câte (750 leĭ pe lună) a se chieltui nu pentru mine, ci pentru causă, şi aşa am intrat în datoriĭ cu tipărirea broşureĭ luĭ Rheal, cu acţiĭ, cu publicărĭ în gazete, cu abonamente spre a ne pleda causa, şi n'am încetat din chieltuielĭ ce se putea urca pînŏ la 750 leĭ pe lună, decât când n'am maĭ avut credit, şi când vĕḑuiŭ cŏ nu mi se maĭ trimite nimicŭ.

Aţĭ dat destul cât n'a dat nimenĭ, şi eram să ḑicŭ dorinţa v'a fost mare şi putinţa atâta, adică maĭ mult decât pot alţiĭ şi nu facŭ. Acum ânsĕ chieltuielele s'aŭ făcut.

De puteţĭ, faceţĭ ca aceĭ 750 leĭ să mi se trimită dela 1 Ianuarie 1850, pînŏ când mĭ-aţĭ trimis scrisori prin care îmĭ arătaţĭ cŏ nu maĭ sunteţĭ în stare a susţine causa singurĭ.

Dupŏ o socotélă generalĕ ce am dat să se tipăréscă, veţĭ vedé cŏ chieltuielele în ale causeĭ se urcă peste 6000 fr., şi afarŏ de ostenelile ce am pus lucrând ḑi şi nópte, puiŭ şi eŭ banĭ cât doĭ cât treĭ, dupŏ analogie; şi acestia i-am pus, nu din prisos saŭ din ajuns, ci din privaţiĭ însuşĭ de îmbrăcăminte şi hrană.

Ce 'mĭ-aţĭ trimis din suma subscrisă în permanent, adică 700 fr., astă primă-vară i-am dat, cum v'am scris, D-luĭ Tell şi la abonamente la *Semaine*.

De aşĭ avé eŭ nu v'aşĭ supĕra, pentru-cŏ v'am considerat şi vĕ voiŭ considera ca singuriĭ fiĭ aĭ Patrieĭ, ce aŭ scos din pânea exiluluĭ şi a suferinţelor şi aŭ dat pentru causa eĭ. Câte s'aŭ scris, câte s'aŭ lucrat, s'aŭ încălḑit de la schinteia sacră a vóstră. Astăḑĭ gazetele aŭ tăcut despre noĭ, tipăririle aŭ încetat. Pentru ce? pentru-cŏ s'aŭ rĕcit doĭ treĭ, şi s'aŭ rĕcit şi ceĭ-l-alţĭ; pentru-cŏ . . . . . să dea Dumneḑeŭ să nu maĭ fiă aşa.

De aḑĭ înainte voiŭ face ce voiŭ puté singur. De mĕ va abandona Patria, de mĕ veţĭ abandona şi voĭ doĭ treĭ câţĭ aţĭ maĭ rĕmas, eŭ nu vĕ abandon; voiŭ lucra cum am lucrat, voiŭ face cât un verme ce róde firul împletit al laţurilor şi urḑirilor moscovite; è destul la orĭ-ce urḑitură şi împletitură a reuşi d'a se rumpe firul la un singur locşor, şi tótă ţesĕtura se desface.

Maĭ târḑiŭ vĕ voiŭ da relaţie de cele ce am făcut la Londra. Am pus a se tipări într'o broşură românesce tóte scrisorile maĭ importante ce v'am scris şi câte am scris în ţéră.

La revedere.

Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

P.S.—In urma doctrinelor evangelice ce se vĕd în *Proscris*, în urma *Martirilor* ce publică Liga, D. Esquiros, unul din deputaţiĭ liberalĭ, se puse a publica *Martiriĭ veritățiĭ* de la începutul lumiĭ pînŏ astăḑĭ. Eşirŏ pînŏ acum 6 numere, adică treĭ broşure. V'am cumpĕrat la toţĭ câte un exemplar, şi vĕ rogŭ să'l primiţĭ ca un semn de amor şi de consideraţie de la mine. Pînŏ acum scria ómeniĭ istoria universalĕ pentru scóle şi bibliotece cu scop a servi regilor, adică a face catolicĭ bunĭ şi sclavĭ întregĭ. D. Esquiros scrie spre a forma bunĭ democraţĭ, bunĭ cetăţenĭ, adică a servi patrieĭ şi umanităţiĭ. Primiţĭ darul meŭ ca sufletul meŭ.

XXIV

Domnuluĭ Gr. Zossima

Paris. 1850, Decembrie 7.

Amatul meŭ domn,

Scrisórea d-tale din 6 Septembrie am primit'o la 20 Noembrie. Mĕ însciinţeḑĭ cŏ jumĕtate din permanentă pe 8 lunĭ (câte 750 leĭ pe lună), ce mi s'a promis de confraţĭ, mi se va trimite, cum şi 479 fr. ce se vĕd chieltuiţĭ maĭ mult, dupŏ socotéla ce am trimis. Eŭ, fratele meŭ, nu cer maĭ mult, şi n'aşĭ cere nicĭ acésta daca n'aşĭ fi intrat în datoriĭ care mĕ ţin în locŭ. Veţĭ vedé din socotele, din adeverinţe şi din fracte, cŏ toţĭ baniĭ permanenteĭ mele nu ĭ-am chieltuit pentru mine spre hrană şi locaş, ci pentru România.

Dĭn câte vĕḑ ânsĕ, şi din sub-desbinările din urmă, înţelegŭ cŏ am rĕmas màĭ singur cu d-vóstră, adică cu Zossima, Russo, Serurie şi Grădişténul. Ceĭ-l-alţĭ m'aŭ abandonat, şi pentru ce? cŏcĭ n'am fost ca tótă lumea. Daca — cum 'mĭ-aţĭ trimis ceĭ 2,200 fr. d'ânteiŭ, şi cum dupŏ dênşiĭ în urmă venì jurnalul încheiat de d-v. în care hotărîţĭ câte 1,500 leĭ pe lună pentru mine şi d. Tell, — aşĭ fi luat de temeiŭ acel jurnal, şi aşì fi ḑis: étŏ banĭ gata de mâncat câte 750 leĭ pe lună, aide să mâncăm, să petrecem; aide d'a rêndul cafenelele, tóte jocurile; aide la theatre, aide la balurĭ, la grădine, la plimbărĭ, la aşeḑĕminte publice; saŭ aşĭ fi ḑis — maĭ cuvios — am cu ce trăi, aĭde să ascult cursurile d'a rêndul, şi pentru patrie se va chieltui de vor maĭ veni alţĭ banĭ; atuncĭ confraţiĭ m'ar fi iertat, eŭ ĭ-aşĭ fi iertat, am fi fost unul ca altul, şi d-v. aţĭ fi ḑis: aŭ mâncat ómeniĭ baniĭ pentru-cŏ nu avea ce mânca, şi pentru-cŏ noĭ le-am hotărît câte 750 leĭ pe lună, ce în opt lunĭ ar fi făcut maĭ mult de 2,200 fr. Daca pentru acésta aşĭ fi fost recunoscĕtor, era bine, şi daca aşĭ fi fost ingrat, mi s'ar fi iertat şi ingratitudinea; pentrucŏ maĭ lesne iartă ómeniĭ pe ingraţĭ, decât pe ceĭ ce esŭ din făgaşiul pe care merge glóta ómenilor. Eŭ ânsĕ n'am făcut aşa, ci 'mĭ-am uscat ochiĭ ḑiua şi nóptea, 'mĭ-am obosit peptul pe masă, n'am cunoscut nu plăcerĭ, dar nicĭ uliţele Parisuluĭ, am fost adesea fărŏ lumînare şi fărŏ focŭ; cămĕşile ce am luat d'a casă mi s'aŭ rupt, şi âncŏ n'am făcut altele; hainele ce am luat d'a casă le-am desgrăşiat şi le-am prefăcut, fărŏ să facŭ altele; câte am scris am fost nevoit a le prescrie şi a le preface de câte cincĭ şi şase orĭ, cŏcĭ limba francesă nu era limba mea; baniĭ ce 'mĭ-aţĭ trimis 'ĭ-am întrebuinţat pe toţĭ în causă, şi âncŏ maĭ mult de jumĕtate din ce 'mĭ-a trimis soçia. Aste ostenele, aste chieltuelĭ eşite la lumină, aŭ făcut lumea a vorbi de Românĭ şi a'ĭ cunósce, şi tot de o dată a vorbi şi de autorul scrierilor. şi a voi a'l cunósce. Cunoscêndu'l, din nenorocire, şi vorbind cu dênsul, a sciut a vorbi de istoria ţĕreĭ şi a o lămuri din orĭ-ce punct de vedere, a vorbi de sciinţe, de arte, de literatură, de doctrina evangelică în sensul eĭ adevĕrat democraticŭ. Democraţiĭ, învĕţaţiĭ, poeţiĭ mi s'aŭ făcut amicĭ; aristocraţiĭ, Ţarul s'aŭ aţîţat maĭ mult asupra mea. Democraţiĭ ce ne credeaŭ barbarĭ, dupŏ scrierile unuĭ român ne cred înaintaţĭ. Limbĭ nu cunoscŭ francesiĭ, şi când ne aud vorbind limba lor, când ne aud vorbind grecesce, italienesce, când aud cŏ scim noĭ Româniĭ şi elenesce, ne numĕră în familia mare europeană, ne plângŭ a fi prada Cazacilor. Astea, fratele meŭ, scot pe un om din făgaşiul obicinuit al ţîngăilor, al ciocoilor, al vagabonḑilor, al feneanţilor, al jucătorilor; astea facŭ a concentra într'un om tot spiritul revoluţieĭ române de la 1848, astea cocoţéḑă pe om, şi cocoţarea nu ţi-o iartă nimenĭ. O cunoscŭ; ânsĕ n'am făcut'o cu cuget a mĕ cocoţa, ci am gŏndit a servi, a întrebuinţa banii cu consciinţă. Póte cŏ de aveam experienţa şi păţirea ce am acum, aşĭ fi făcut şi eŭ ca ceĭ-l-alţĭ. Toţĭ câţĭ aŭ chieltuit pentru sine şi plăcerĭ baniĭ publicĭ şi particularĭ, aŭ amicĭ, se adună, se vĕd. Sunt sigur cŏ mulţĭ din emigraţĭ vor ierta trădătorilor, ingraţilor, spionilor ; mie ânsĕ nu'mĭ vor ierta cocoţătura la care mĕ cred cŏ sunt prin ostenelile mele. A face causa nóstră europeană, lor li se pare cŏ se face numele de Heliade european, şi asta e condamnaţia mea.

De am făcut reŭ cŏ n'am mâncat baniĭ ce 'mĭ aţĭ trimis în socotéla mea, în socotéla permanenteĭ, iertaţi-mĕ. De voiŭ maĭ trăi, nu sciŭ ce voiŭ face în asemenea împregiurărĭ. Nu credŭ ânsĕ să mĕ desvĕţ la bĕtrâneţe de cele ce am învĕţat. De mĕ veţĭ abandona, eŭ nu vĕ abandon, şi tot voiŭ lucra pînŏ la rĕsuflarea mea dupŏ urmă.

Causa sub-desbinăriĭ nu este alta decât neocuparea, e lenea în contra lucrăriĭ, este omul ce âmblă drept într'un sat unde toţĭ schiópĕtă. Schiopiĭ 'i-aŭ rupt un picior. Cine voiesce a'şĭ avé piciórele nerupte unde toţĭ schiópĕtă, cată să se prefacă cŏ şi el e ologŭ. S'a maĭ adăogat la urmă şi aceĭ miserabilĭ de 3,000 leĭ (turcescĭ) pe lună, ce sunt a se împărţi între şépte suflete: cincĭ copiĭ, un tată şi o mumă, căror nu le vine nicĭ câte 430 leĭ (18). Trebuia Turciĭ să ne lase a muri de fóme, ceea ce pentru mine bine ar fi fost!

Din toţĭ confraţiĭ, credŭ cŏ pînŏ în urmă nu voiŭ rĕmâné decât cu d-ta, d. Russo şi d. Grădişténul (19).

Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

P.S. — Citiţĭ, mĕ rogŭ, scrisórea adresată către toţĭ şi închisă în plicul D-luĭ Russo.

XXV

Domnuluĭ N. Russo

Paris. 1850, Decembrie $^{17}/_{29}$

Amatul meŭ domn,

N'avusesem timp a mĕ duce să caut cărţile ce 'mĭ scriĭ să'ţĭ cumpĕr, şi de aceea cu scrisórea trecută nu 'ţĭ-am rĕspuns. Ducêndu-mĕ pe la librăriĭ, am aflat treĭ felurĭ de asemenea dicţionare enciclopedice, adică :

Dictionnaire de la conversation, în octavo, în 52 volume legate, preţul 205 fr., adică 17 galb. şi 1 francŭ.

Dictionnaire saŭ *Encyclopédie des gens du monde*, în 35 volume legate, preţul 150 fr.

Dictionnaire de la conversation, în 12, deslegat, cu gravurĭ, în 10 volume, preţul 35 francĭ.

Asta e preţul la locŭ ; portul îl veĭ plăti cu primirea cărţilor, dupŏ comptul expeditoruluĭ.

Scrie-mĭ care din aceste treĭ felurĭ voiescĭ. Fiă-care coprinde maĭ tot acele vorbe saŭ nume, cu diferinţa cŏ cel în volume maĭ multe explică totul maĭ pe largŭ. Pentru călĕtor, ânsĕ, cel în 10 volume e maĭ portativ.

De'mĭ vor veni baniĭ, dupŏ suma ce 'mĭ-aţĭ trimite, n aste douĕ treĭ lunĭ de iérnă, aşĭ tipări şi Istoria Regeneraţieĭ ce o am gata. Nimicŭ nu ne ajută ca luminarea opinieĭ despre ţĕrile nóstre.

Vĕ trimit prin d. C. Alexandrescu broşura *Martiriĭ*, publicată în *Liga Popolilor*, de-o-cam-dată una pentru toţĭ.

Cu Enciclopedia d-tale vĕ voiŭ trimite şi *Martiriĭ* d-luĭ Esquiros, din care aŭ eşit numaĭ 8 broşure din 15 promise.

Arată frăţescile mele salutărĭ la toţĭ fraţiĭ de aci.

Salutare şi frăţie.

I Heliade.

XXVI

Domnuluĭ Gr. Zossima

Paris. 1851, Ianuarie 8.

Scumpul meŭ Domn,

Din treĭ miĭ de leĭ, ce am de la Pórtă, împărţiţĭ la şépte suflete, nu'mĭ vine nicĭ câte 430 leĭ turcescĭ pe lună. Dintr'ênşiĭ nu e speranţă a plăti datoriile trecute. In primă-véră, cată să facŭ ce-oiŭ face să scap din Paris, unde nu pot trăi cu 430 leĭ de la nevéstă.

V'am trimis tóte epistolele mele cu No. 1, 2 şi 3 ce am fost adresat în ţéră; v'am trimis de ajuns, şi mě mir cŏ îmĭ scriŭ fraţiĭ Russo şi Giurescul cŏ nu aveţĭ nicĭ una din No. 1.

Voiŭ înainta peste curênd o ladă cu cărţĭ la soçie, şi vě voiŭ trimite şi D-v. la toţĭ din tóte ce am scris

Istoria revoluţieĭ nóstre ar fi luminat opinia în Françа fórte mult, de s'ar fi tipărit; ânsě 'mĭ-e témă să nu caḑŭ în necuviinţele în care aŭ căḑut toţĭ françesiĭ ce aŭ scris istoria revoluţieĭ lor, şi maĭ mult fiă-care 'şĭ-a scris istoria sa. Nu sciŭ cum să nemerescŭ: să tacŭ, scriŭ partisaniĭ Ruşilor, şi ne degeneră tótă revoluţia din 1848; să scriŭ pe tótă ḑiua de la 9 Iuniŭ 1848 pînŏ la 13 Septembrie, daŭ maĭ mult cu nasul tot de mine şi la cuvêntărĭ publice, şi la proclamaţiĭ, şi la priimirĭ, şi la înfăçişer şi la arestărĭ ca cele de la 19 şi 29 Iuniŭ, şi astea daŭ caracterul revoluţieĭ cŏ n'a fost anarchică. Intr'ênsele vede cine-va cum se mişca şi se alina popolul, ce strigaŭ demagogiĭ şi ce vorbiaŭ ómeniĭ aleşĭ şi susţinuţĭ de popolŭ.

Cu posta viitóre voiŭ rěspunde D-lor Russo şi Giurescu la scrisorile d-lor.

La revedere.

Salutare şi fraţie.

I. Heliade.

XXVII

Domnuluĭ Gr. Zossima

Chio. 1851, Ianuarie $^{9}/_{21}$.

Iubite frate,

Cu câtă bucurie am priĭmit scrisórea dumitale de la $^{13}/_{25}$ ale trecutuluĭ Decembrie! Cât sunt de fericitŭ când vĕḑŭ cŏ virtutea tot nu s'a depărtat dintre toţĭ emigraţiĭ, şi cŏ d-ta escĭ unul din ceĭ d'ântêiŭ carĭ o maĭ profeséḑă. Aprobŭ cu totul conduita d-tale, iubite amice, când nesocotescĭ calomniele ce ḑicĭ cŏ'ţĭ facŭ uniĭ alţiĭ, şi nu voiescĭ să te amestecĭ în certurĭ mârşave. Stima ce'ţĭ port cresce din mult în maĭ mult, şi nenorocirile emigraţieĭ îmĭ sunt rĕsplătite dobândind amicĭ ca d-ta, dupŏ cum am avut onórea a'ţĭ scrie şi altă dată.

Este adevĕrat, amice, cŏ sunt maĭ liniştit aicĭ. Petrecŭ timpul cu mulţumire. Cea d'ântêiŭ ocupaţie îmĭ este cu Ienăchiţă al D-luĭ Heliade, facŭ progresurĭ cu el şi la învĕţătură şi la disciplină, cŏcĭ rĕsfĕçăciunea mameĭ luĭ, îl făcuse să aibă trebuinţă şi de una şi de alta. De primăvéră daca îmì va ajuta Dumneḑeŭ să'mĭ aducŭ familia, mĕ voiŭ ocupa şi cu copii meĭ, de vreme ce sórta 'mĭ-a fost cum să nu pot să le daŭ dascălĭ maĭ bunĭ.

Scrisorile d-tale mĕ facŭ să petrecŭ timpulŭ cu mulţumire, când le citescŭ; întîmpin veritatea şi onestitatea în fiă-care frasă. Sper, iubite amcie, cŏ nu veĭ înceta a'mĭ face des acéstă plăcere.

Domnul Heliade scrie familieĭ sale cŏ tocmaĭ de vară o să vie aicĭ. Pe D. Cristofi l'am rugat să nu maĭ fiă mănios, şi să nu vĕ maĭ lase scrisorile neluate de la postă; creḑ cŏ nu'mĭ va refusa rugăciunea.

Despre comitetele din Paris şi despre certele lor, cred̦ cŏ nu aĭ trebuinţă să le afli de la mine; fiind-cŏ póte le veĭ fi aflat de la alţiĭ. Suntem vrednicĭ de plâns.

Te îmbrăçişed̦ cu sufletul şi te salut frăţesce, iubite amice.

Chr. Tell.

XXVIII

Domnuluĭ Gr. Zossima

Chio. 1851, Ianuarie 24.

Domnul meŭ,

Astăd̦ĭ primiiŭ de la soçul meŭ Heliade acéstă scrisóre către d-ta. Nu sciŭ unde s'a întârd̦iat plicul cŏ îl primiiŭ dupŏ 18 d̦ile, în vreme ce tóte scrisorile luĭ îmĭ vin în 16 d̦ile.

Mĕ grăbescŭ a v'o trimite şi a profita de ocasie a vĕ ura un an maĭ ferice. Facă Domnul ca la anul să fim cu toţiĭ sănĕtoşĭ şi în patrie liberă.

Clima din Chio este atât de bună, încât nu se póte asemĕna cu nicĭ o climă din cele renumite ale Italieĭ. Copii şi eŭ ne-am maĭ stabilit sănĕtatea. Din suflet îmĭ pare bine cŏ şi d. Tell se află în deplină sănĕtate; mâine se mută de la mine într'o casă pré bună şi comodă unde o să'şĭ priméscă scumpa familie. Am fost pré simţitóre, Domnul meŭ, la aducerea a minte şi complimentele ce 'mĭ-aĭ trimis în scrisórea D-luĭ Tell. Nu fiĭ la îndoială, Domnul meŭ, cŏ aĭ fost şi escĭ ca un adevĕrat frate al luĭ Heliade neîncetat în memoria nóstră. Facă Domnul ca toţĭ Româniĭ să aibă pacea şi dragostea ce posedă inima d-tale, şi adevĕratul patriotism care te-a caracterisat tot-d'a-una.

Primesce, Domnul meŭ, stima şi frăţia

Marieĭ Heliade.

XXIX

Domnuluĭ N. Russo

Paris. 1851, Martiŭ, $^{6}/_{18}$.

Amatul meŭ domn,

Am primit scrisórea d-tale din 5 Februarie. Vĕd cŏ măĭ toţĭ vĕ plângeţĭ cŏ nu vĕ rĕspund, şi eŭ nicĭ o epistolă n'am lăsat fărŏ rĕspuns, ba âncŏ v'am scris şi maĭ multe când am creḑut cŏ este necesariŭ. Cum vĕdŭ, scrisorile mi se perd.

Câte îmĭ scriĭ despre cărţĭ şi gazete, vĕ voiŭ trimite din ceĭ d'ântêiŭ banĭ ce voiŭ primi. E de mult de când sunt lipsit şi de cele maĭ micĭ amĕnunte.

Sunt sigur cŏ veĭ vedé ce am scris şi fraţilor Zossima, Serurie şi Giurescu. Din epistolele acestor treĭ, veĭ vedé câte vĕ spuiŭ şi despre câte 'mĭ daŭ pĕrerea.

Tótă causa disputelor şi vorbirilor de rĕŭ este neocupaţia. Vaĭ de omul ce nu póte, saŭ nu scie, saŭ nu are a lucra ceva. Dumneḑeŭ în sine este o eternă şi o continuă lucrare. Omul care nu lucréḑă ceva, se depărtéḑă de Dumneḑeŭ, şi Dumneḑeŭ se depărtéḑă de dênsul. Viaţa este o continuă lucrare, misiunea eĭ este de a lucra. Când încetéḑă lucrarea de tot, vine nimicul, mórtea, împuţirea, putreḑimea, risipirea elementelor. Omul lucréḑă cu mintea şi cu corpul, care aŭ nóptea şi peste ḑi ore de repaos. Materia şi mintea se repausă câte o dată; căldura, ânsĕ, e în necontenită lucrare în natură; cŏcĭ un minut de ar sta, tot universul s'ar reduce într'un atom. Corpul produce lucrurĭ materialĭ, mintea produce ideĭ şi adevĕrurĭ; iar căldura ce e în univers şi în noĭ produce amorul, caritatea, amicia, lipirea de om cŏtre om. Omul ce nu lucréḑă cu corpul şi cu mintea, căldura nu lucréḑă decât pentru a'ĭ ţine viaţa. Puçină amicie şi amor şi caritate într'ênsul. Omul leneş nu e departe de iad, de iadul cel adevĕrat care e ura, invidia şi tóte patimile rĕŭ guvernate. Ură varsă asupra altora, şi înfine cu ură este rĕsplătit de la ómenĭ. Daca v'a dotat natura cu o inimă bună, cu o dosă de căldură maĭ mare, deprindeţi-vĕ a lucra spre a vĕ încălḑi şi maĭ mult, spre a vĕ face şi maĭ bunĭ. Daca mĕ creḑĭ cŏ iert pe toţĭ ce'mĭ facŭ mie personal rĕŭ (pentru-cŏ pe ceĭ ce facŭ rĕŭ unor principiĭ bune nu'ĭ pot ierta, pentru cŏ nicĭ voie de sus nu mi s'a dat a'ĭ ierta), daca creḑĭ cŏ iert şi trecŭ cu vederea pe ceĭ ce mĕ vorbescŭ de rĕŭ şi mĕ asuprescŭ, crede cŏ causa este lucrarea. De ceea ce sunt supĕrat astă-séră, mâine uit apropiindu-mĕ de lucru. Doĭ anĭ de durere, de lipsă şi de văduvie, de inchietudinĭ pentru viitorul a cincĭ copiĭ şi a mameĭ lor împilată ca şi mine de durerĭ, doĭ anĭ nu 'mĭ-am petrecut decât cu lucrul, ca şi ceĭ-l-alţĭ trecuţĭ doĕ-ḑecĭ şi opt.

Veĭ vedé câte am scris, cum iţĭ spuseiŭ, şi celor-l-alţĭ fraţĭ, pentru-cŏ nu scriŭ la toţĭ unele şi tot acele lucrurĭ, spre a vĕ puté scrie maĭ multe, fiind sigur cŏ ceea ce scriŭ pentru unul scriŭ pentru toţĭ, şi ceea ce scriŭ pentru toţĭ scriŭ şi pentru fiă-care unul.

Câte îmĭ vorbescĭ despre christianism, am multă materie scrisă. Multe sunt, cum veţĭ vedé în *Proscris*, multe am nepublicate, şi multe numaĭ în materie âncŏ adunată. Când voiŭ avé ceva repaos sufletescŭ, voiŭ termina. Ast-fel de scrierĭ se scriŭ cu amor, cu căldură; şi când sufletul nu e în repaos, nu póte omul nicĭ să se închine.

Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

XXX

Domnuluĭ Gr. Zossima

1851, Martie $^6/_{18}$. Paris, rue Nôtre-Dame
des Victoires. Hotel National.

Amatul meŭ domn,

Am vĕḑut, frate, câte 'mĭ scriĭ despre uniĭ-alţiĭ din proletarĭ, profesorĭ şi elevĭ din St. Sava emigraţĭ, cŏ vorbescŭ acum de mine. D-ta te mirĭ cum pînŏ ierĭ mĕ cânta şi aḑĭ mĕ defaimă. Eŭ nu mĕ mir. M'aşĭ mira când 'ĭ-aşĭ vedé în ţéra lor în starea normalĕ. Acum ânsĕ sunt fărŏ serviçiŭ, fărŏ nicĭ o ocupaţie, 'năspriţĭ fiă-care de împregiurărĭ, 'năspriţĭ unul de altul, toţĭ de unul, şi unul măĭ de toţĭ. Nelucrarea este muma tutulor rĕutăţilor. Când femeile depravate n'aŭ de lucru, se légă de vecinĭ saŭ se cértă între dênsele. Maĭ adaogă pe lûngŏ acéstă stare de neocupaţie şi o dosă óre-care maĭ multă saŭ maĭ puçină de invidie saŭ ambiţie, saŭ sgârcenie, şi tótă problema ţi se deslégă.

Eŭ nu'ĭ urĕscŭ, ci 'ĭ plângŭ cŏ n'aŭ de lucru, pentrucŏ atuncĭ ar fi maĭ bunĭ; îĭ plângŭ iar cŏ n'aŭ împregiurărĭ maĭ favorabile. Să'ţĭ aducŭ înainte un exemplu. Ţi s'a întêmplat să citescĭ descrierĭ de călĕtoriĭ lungĭ pe mare, de furtune, de rătĕcirĭ. Inchipuiesce-ţĭ cŏ apă şi mâncare nu maĭ e în batel, cŏ aŭ terminat ómeniĭ de a mânca tot, pînŏ şi talpele cismelor lor. Incep a'şĭ mănca scrementele, a'şĭ bea udul. Ce creḑĭ cŏ se petrece atuncĭ prin mintea lor uitându-se unul la altul? Le clănţăie dinţiĭ ca aĭ lupuluĭ, când îşĭ vĕd carnea saŭ mădulările unul altuia. Incep a se mânca între sine, începênd de la cel maĭ capabil de a se lăsa pradă. Sunt eĭ în starea normalĕ atuncĭ? Ar face asemenea scene şi fapte când s'ar afla pe uscat în vr'o cetate?

Nu se cuvine a le cere cuvênt despre ceea ce facŭ. Emigraţiĭ nu sunt cu adevĕrat în starea asta, cŏ s'ar şi mânca unul pe altul; sunt ânsĕ ast fel cum n'aŭ fost în ţéră. Sunt fărŏ lucru şi înăspriţĭ; când le vine mâncărimea de a vorbi de reŭ, vorbescŭ de acela de care aŭ maĭ puçină frică: de ciomăgaşĭ nu se légă. Tot ce mĕ întristédă ânsĕ este cŏ nu numaĭ nu vĕd despăgubirea ce mi se impută, ci nicĭ timp n'am avut pînŏ acum a mĕ gôndi cum şi de unde să mĕ despăgubescŭ. De unde scóseră aste doĕ miraculóse de milióne? Să dea Dumnedeŭ, frate, să fiă aşa, şi în locŭ de a numi ast-fel de invenţiĭ clevetirĭ, le-aşĭ numi din tot sufletul bine-cuvêntărĭ.

Am cincĭ copiĭ şi o soçie carĭ, de nu mĕ voiŭ duce a mĕ închide în Turcia, sunt în pericol şi aceĭ câte 430 leĭ turcescĭ pe lună ce ni se cuvine fiă-căruia din 7 suflete din aceĭ 3,000. Doĕ milióne! Nu vedĭ d-ta, frate, cŏ eŭ n'am avut un alt voitor de bine ca pe cel ce a inventat astă fabulă? Va fi ceva şi asta, va fi făcênd D-deŭ şi astădĭ la minunĭ cu pĕcătoşĭ ca noĭ. Nu e aşa cŏ te-aĭ bucura şi d-ta ca şi mine când ar fi adevĕrat? Să trecem maĭ 'nainte. Articolul Martirilor, la câţĭ le place, dicŭ cŏ nu e al meŭ; la câţĭ nu le place dicŭ cŏ e al meŭ. Cât pentru arderea Regulamentuluĭ, daca a fost o faptă înţeléptă, eŭ nu am lăudat-o, pentru cŏ m'am împrotivit la acésta; aşa a fost părerea mea. Daca a fost o faptă preparată de o mână lungă, o cursă în care ceĭ simpli şi creduli aŭ dat, spre a înlesni cu nesciinţa lor un pretext Ruşilor; daca a fost un act imprudent, eŭ şi cu Tell nu putem lua rĕspunderea, pentru-cŏ s'a făcut fărŏ scirea nóstră. Cine spune cŏ a avut scire despre dênsa, aibă lauda saŭ rĕspunderea. Când s'a scris articolul Martirilor, am umblat vre-o doĕ sĕptĕmânĭ să adun de la uniĭ-alţiĭ numele celor închişĭ, şi carĭ aŭ pătimit. Uniĭ dicŭ cŏ nu'ĭ scie, alţiĭ şi de scia ĭĭ ascundea. Fărŏ Scarlat, nepotul fratelui Grădiştényl, nu aveam nicĭ lista care am pus'o. Eŭ nu cunosceam decât pe Turnavitu, Voinescu şi Aricescu. Cât pentru ceĭ din Brussa şi Paris, se va vorbi la alt locŭ; cŏcĭ ar fi *à propos de bottes* să ne punem în rêndurile Martirilor. N'am murit âncŏ, ba âncŏ n'am purtat nicĭ butucĭ de picióre, necum lanţurĭ. Eŭ, pentru binele ómenilor, aşĭ fi dorit să nu fiă nicĭ un martir; fiind ânsĕ cŏ s'a întêmplat aşa, aşĭ fi voit, pentru causă, să fi sciut numele tutulor acelora ce aŭ suferit, spre a le pune, orĭ-cât ar fi fost de mulţĭ; cŏcĭ astfel se facŭ causele interesante. Pînŏ la scrisórea din urmă a d-tale, nimenĭ nu 'mĭ-a vorbit de Grejdan, de Petrovicĭ, şi alţiĭ carĭ vor maĭ fi (20).

Pentru oficeriĭ de la Spirea, când am scris eŭ în *Gazetta Braşovuluĭ*, nu 'ĭ-am uitat; în Istoria Revoluţieĭ nu'ĭ uit. Aci ânsĕ era vorba de martiriĭ condamnaţĭ pentru arderea Regulamentuluĭ. Când vorbesce cine-va de ceĭ 40 de mucenicĭ, nu vorbesce şi de S-ţiĭ George şi Dimitrie şi ceĭ-l-alţĭ.

Pentru baniĭ permanenteĭ, eŭ n'am cerut şi nicĭ nu cer de la nimenĭ. Arăt comptul ce sunt dator a'l da. Şi avut de aşĭ fi, tot aşa aşĭ face; şi de n'ar fi fost nicĭ o relaţie de socotelĭ între noĭ, tot m'aşĭ fi adresat la confraţiĭ ce 'ĭ sciam de aceleaşĭ principiĭ cu mine, şi 'ĭ-aşĭ fi rugat să facă ce pot ca să es din încurcătura în care sunt. N'am cuvênt a cere nimicŭ de la nimenĭ, nicĭ de la ceĭ ce aŭ contribuit şi contribuiescŭ, nicĭ de la ceĭ ce n'aŭ contribuit, nicĭ de la ceĭ ce aŭ promis a contribui şi n'aŭ putut a da. Asemenea promisiĭ le ţin în sémă regiĭ, aristocraţiĭ şi bancheriĭ, ce chieltuiescŭ fărŏ socotélă pentru trebile lor, nu şi bieţiĭ neguçătorĭ, creştiniĭ şi democraţiĭ din inimă, carĭ facŭ sacrificiĭ fărŏ a ne sparge urechile; la aristocraţĭ şi în glóta democraţilor, a mânca baniĭ în plăcerĭ, a se amăgi unul pe altul, a se arunca de rîpă, vino în Paris să vedĭ cŏ sunt lucrurĭ obicĭnuite. N'am nicĭ un cuvênt, fratele meŭ, a cere nimicŭ, dar spuiŭ starea în care am ajuns cu chieltuielĭ făcute pentru o causă comună, ce m'așĭ fi credut ferice a o servi eŭ singur. Pentru socotelele ce am trimis, am recipise de orĭ-ce banĭ am dat, afarŏ de ceĭ 500 francĭ ce am dat d-lor Tell și Pleșoianul. Am audit vorbe și de acestĭ banĭ, de la uniĭ, pentru ce am dat, și de la alțiĭ, pentru ce să spuiŭ cŏ am dat: par'cŏ așĭ fi fost bancher, saŭ par'cŏ 'ĭ-așĭ fi dat de la mine.

Nimicŭ nu mi se pare maĭ ciudat decât istoria acțiilor cu carĭ dicŭ cŏ s'ar fi putut numaĭ din venitul lor ține și chieltuielĭ și hrana mea și a luĭ Tell. Ca să aĭ un venit de 4—500 fr. pe lună de la acțiĭ — nu în gazete democratice — ci în cele maĭ de speculație articole de comerçŭ, trebue să puĭ un capital de *o sută de miĭ* de francĭ; cele maĭ de speculație acțiĭ nu daŭ maĭ mult de 5 la 100 pe an. Numaĭ acțiile de la California aŭ promis 500 fr. la 50. Pentru-cŏ aŭ promis, n'aŭ dat nimicŭ, ci aŭ mâncat și capetele. Cine iea acțiĭ la gazetele democratice, este numaĭ un ajutor; cŏcĭ pe tótă diua sunt persecutate; un ajutor ca să te ajuțĭ și tu a'țĭ insera câte un articol. Gazetele reacționare țin cu Țarul, cele care nu sunt nicĭ caldĭ nicĭ recĭ, acelea apĕră democrația înăuntru; pentru-cŏ se află sub legile democrațieĭ, iar afarŏ sunt cumpĕrate cu banĭ d'aĭ Țaruluĭ. Prin ce minune acțiĭ de vre-o miiă de francĭ putea să aducă venit pe lună cum să trăiască doĭ ómenĭ și să ție și chieltuielile causeĭ unuĭ popor întregŭ.

Despre Liga popolilor, legea cauționamentuluĭ 'ĭ-a dat o lovitură de mórte. Fărŏ a înceta societatea comercialĕ ce da afarŏ astă fóie, a încetat provisoriŭ fóia, cŏcĭ 18 saŭ 24 miĭ francĭ aĭ cauționamentuluĭ nu se facŭ așa lesne. Dupŏ mĕsurile ce a luat tovărășia și speranțele ce aŭ, cred cŏ la 15 Aprilie vor puté face baniĭ cauționamentuluĭ și aĭ tipăririĭ pe un an.

în câte ’mĭ scriĭ? Aĭde să ne adunăm câţĭ ne ḑicem creştinĭ, şi să punem toţĭ la un locŭ sumele de banĭ ce ne-aŭ întrat în mână de la eşirea din ţéră, nu împrumutaţĭ (căcĭ atuncĭ ar fi de rea credinţă a pune pe alţiĭ să plătéscă), ci cât am luat de la generositatea şi ospitalitatea Suzeranuluĭ, şi pe lună şi cu alte titlurĭ, şi din suma tótă să facem atâtea părţĭ câte individe sunt: Eŭ cu soçia şi copii meĭ, D-nu Tell cu soçia şi copii seĭ, d-ta cu soçia şi copilul sĕŭ, fraţiĭ Zossima, Russo, Serurie, Giurescu, Pleşoianu, Christofi, Alexandrescu şi orĭ-care va avé aceeaşĭ mărturisire de principiĭ cu noĭ, şi îĭ va plăcé a trăi în frăţia nóstră, dupŏ cum ne vom determina şi noĭ a trăi în Domnul nostru. Fiind ânsĕ cŏ sunt sigur cŏ la vre-o câţĭ-va nu le póte veni la calcul propunerea mea, ca un tată de cincĭ copiĭ, fărŏ a visa la milióne, m’aşĭ crede ferice a avé de unde-va sigur saŭ din ostenéla mea o mie de leĭ turcescĭ pe lună, alta pentru soçia mea, şi câte 500 leĭ de fiă-care copil, şi maĭ vêrtos de ceĭ ce aŭ nevoie de pus în vre-o scólă, ca Ienache, şi atuncĭ de aĭ numi-o d-ta plapomă, eŭ m’aşĭ crede dus la călugĕrie saŭ la pocăinţă,—ca şi şórecele ce şĭ-a ales de Monastire un Parmazan,—şi crede-mĕ cŏ din acea retragere pietósă şi creştină, în care mĭ-ar veni mie şi soçieĭ mele câte o mie de leĭ, nu ’mĭ-aşĭ maĭ bate capul să ’mĭ albéscă de miliónele închipuite ale altora. Aşĭ avea lacrimĭ de disgraţie ale familieĭ saŭ ale aprópeluĭ, iar nu pentru norocirĭ ce ar avé saŭ ce ’mĭ-aşĭ închipui cŏ ar puté avé aprópele meŭ. Nu ’mĭ-aşĭ maĭ perde timpul să numĕr ce aŭ alţiĭ în pungă, nicĭ cât ar puté căştiga; pentru-cŏ daca n’am numĕrat pînŏ acum din lumea pĕcătósă baniĭ altora, firesce cŏ de la călugărie saŭ de la Monastirea de Parmazan n’o să facŭ una ca acésta. Ia maĭ spune’mĭ o-dată, Nene Negulicĭ, câte milióne o să mi se facă despăgubire? Douĕ? şi de ce? de leĭ turcescĭ, romănescĭ, saŭ de galbenĭ?

Eŭ aşĭ împărţi cu d-ta drept pe din doĕ când ar fi una ca acésta, şi 'ţĭ-aşĭ da tot frăţesce şi doĕ fete să le mărițĭ.

Ḑiseiŭ maĭ sus de un traiŭ în comun, şi cată să mĕ explicŭ maĭ bine; cŏcĭ timpiĭ sunt greĭ, şi amiciĭ şi fraţiĭ fiind calḑĭ la mânie şi la ură, şi cam recişorĭ la caritate, facŭ us din tóte scrisorelele, şi m'oiŭ pomeni cŏ m'or califica de comunist. N'am înţeles acésta pentru tot-d'a-una, nicĭ a forma o sectă nouă între Românĭ, ci a ne ajuta provisoriŭ ca creştinĭ cât va ţine exilul nostru, şi a face a lipsi dintre noĭ malatia loviriĭ, ce e lângórea sufletuluĭ. 'Mĭ-e témă iară ca propunerea mea să nu se iea drept o propunere interesată cŏ voiŭ să intru în însoçire cu o mulţime de suflete şi cu miḑlóce maĭ puçine de cât ale altora, adică cŏ voiŭ să 'mĭ daŭ copii a fi nutrițĭ în sarcina altora. De va avé cine-va frăţia să mĕ judice din punctul acesta, atuncĭ unde îmĭ e plapoma, bunule creştine?

Să venim la ceea ce d-ta numescĭ *biografie*. Eŭ am scris în multe rêndurĭ în ţéră dând o relaţie despre lucrurile şi ocupaţiile mele de când am întrat pe calea literară, şi dupŏ împregiurărĭ, maĭ vîrtos în anul 1838, relaţia de şi adevĕrată, era scrisă cu óre-care emfase. Naţia ce scia cŏ orĭ câte ḑiceam nu eraŭ invenţiĭ ci fapte, nu m'a criticat. Numaĭ gaşca fariseilor epoceĭ — iartă'mĭ espresia, pentru-cŏ tot popolul şi tótă epoca are fariseiĭ sĕĭ, şi tot omul din popol este un membru al corpuluĭ celuĭ mare al luĭ Christ, — numaĭ gaşca fariseilor găsesce de vanitóse relaţiile mele. Acum mĕ aflu în situaţie mai tristă şi maĭ grea de cât orĭ când în viaţa mea, şi de 'mĭ-a venit vre-odată a recapitula câte am lucrat, nicĭ odată n'a fost maĭ just şi maĭ aproposito decât în scrierea ce o numescŭ *Mémoires sur l'histoire de la Régénération roumaine.* Aşa, o ast-fel de relaţiŏ am făcut ca o introducţie saŭ prefaçă la acéstă operă ce se află sub tipar, şi când va eşi, va vedé-o tótă

Naţia, o va judeca de este justă saŭ încărcată, scrisă cu demnitate saŭ cu fanfaronadă, necesarie la o asemenea scriere saŭ *à propos de bottes.* Pentru ce să mĕ adreseḑ cu un manuscris în secret la un om doĭ, şi să'ĭ facŭ şi pe dênşiĭ ênsuşĭ a se îndoi despre multe, şi să nu o facŭ unuĭ popol întregŭ, ce are milióne de ochĭ şi milióne de gure spre a vedé şi a spune adevĕrul şi a mărturisi despre dênsul? De se va fi făcut de soçia mea vre-o ast-fel de relaţiŏ, n'a făcut bine; pentru-cŏ uite, pînŏ una alta, mĕ critică pe *mine* fratele Negulicĭ; al doilea cŏ n'a putut scrie ast-fel cum să se afle *dans le vrai*, şi al treilea cŏ e maĭ bine să vaḑă un lucru milióne de ómenĭ de cât unul doĭ. Cât pentru punctul acesta din urmă eŭ sunt şi maĭ van şi maĭ interesat de cât soçia mea, când am adevĕrul în parte'mĭ. Am o mare vanitate pentru adevĕrŭ în publicŭ; 'mĭ-e ruşine numaĭ de minciunĭ.

Dumneata fărŏ să veḑĭ âncŏ ce am făcut eŭ, numescĭ în rîs ceea ce veĭ fi auḑit cŏ aŭ făcut alţiĭ, numescĭ în rîs *Biografie*, 'mĭ-o atribuescĭ mie, facĭ căldura uneĭ soçiĭ şi mume crimă a bărbatuluĭ, şi mĕ insulţĭ ḑicêndu-mĭ de ce n'am aşteptat să 'mĭ facă biografia alţiĭ? Firesce cŏ d-ta eraĭ să 'mĭ-o facĭ, sunt pré sigur despre acésta; şi când o veĭ scrie veĭ pune într'ênsa, spre pacea sufletuluĭ meŭ, multe vise, şi invenţiĭ ce eŭ n'am visat, ce eŭ n'am inventat. Fiind ânsĕ c'am apucat să scriŭ câte-va din memoriile mele (mémoires), firesce cŏ am scris din câte am vĕḑut şi auḑit eŭ, ce am făcut, şi alte asemenea. Memoriile mele sunt memoriile mele, memoriile d-tale sunt memoriile d-tale. Eŭ orĭ unde 'mĭ-am adus a minte de Negulicĭ, 'mĭ-am adus a minte cu amor, cu demnitate. Când îmĭ vor scrie alţiĭ cum ḑicĭ biografia, orĭ şi d-ta ênsuşĭ de o veĭ scrie, stofa e tot-d'a-una preparată, n'aĭ decât să ieĭ péna şi să tăgăduiescĭ câte nu vor fi adevĕr în memoriele mele, şi atuncĭ vera biografie va fi făcută.

Despre Istoria Regenerațieĭ.

Un copil ânteiŭ se nasce ș'apoĭ iĭ daŭ părinții orĭ nașul un nume. Câte am scris eŭ despre Mișcarea din 1848 și causele eĭ, aŭ o formă narativă, adică sunt de domeniul Istorieĭ. Ca sa termin lucrul am început de la început și m'am arestat la fine, adicŏ am început de la Traian, am trecut prin Domniat, prin Protectorat, am trecut prin Mișcarea din 1848 și am stat la capĕtul Suvenirilor și Impresiilor unuĭ Proscris. Părțiĭ d'ânteiŭ tipărind'o, 'ĭ am dat un nume ce caracterisa călcarea drepturilor Patrieĭ, *Protectorat.* Am lăsat partea a doa netipărită și am trecut cu tipărirea la partea a treia ce se numesce și care sunt *Impresiĭ și suvenirĭ ale unuĭ Proscris.* Pentru ce am tipărit partea ânteia și a treia? numaĭ pentru-cŏ sunt părțĭ naționale, părțĭ ce vorbescŭ de drepturile și datoriile țĕreĭ, și de suferințele eĭ, și de credințele eĭ. Partea a doa ce vorbesce de contimporanĭ, 'mĭ-a servit ca unuĭ architect ce construind și terminând catul ânteiŭ, cată a construi încaĭ de roșu catul al doilea, daca cugetă a construi și *termina* pe cel d'al treilea. Fiind-cŏ partea a doa are cum diseiŭ forma narativă, orĭ care a audit câte ceva dintr'ênsa, iĭ fu maĭ la îndemână a o numi *Istoria Revoluțieĭ* saŭ a *Regenerațieĭ*, cum și mie asemenea. Maĭ vĕdênd ânsĕ, maĭ cugetând, determinându-mĕ a o tipări, căta să-ĭ daŭ un nume maĭ potrivit cu natura eĭ. Așa iĭ diseĭ, în parentes, Mémoires sur l'Historie de la Régénération Roumaine. Ca memoriale, nu pot spune de cât ce am vĕdut cu ochiĭ, și am audit de la martorĭ oculari, lângŏ care adaogŭ documentele saŭ actele publice câte am putut avé, (cu tóte cŏ numaĭ vre-o doĕ îmĭ lipsescŭ din cele importante). Câte aĭ vĕdut saŭ audit d-ta, câte aŭ vĕdut saŭ aŭ audit alțiĭ, vor face parte în memorialele fiă-căruia, de va voi să şi le scrie, şi din câte se vor publica saŭ scrie numaĭ în chestiunea Mişcăriĭ Române, posteritatea va puté încheia istoria acelor treĭ lunĭ, saŭ şi a maĭ multora. Aşa darŏ, ca scriitor de memoriale sunt istoricŭ, şi scriŭ numaĭ partea câtă o cunoscŭ, iar nu şi ceea ce nu cunoscŭ. Când ḑicŭ cŏ datoria unuĭ istoricŭ este de a nu fura, nu prăda, nu desfigura istoria, înţelegŭ adică de a nu schimonosi câte cunósce, de a nu scrie câte nu cunósce, de a nu inventa fapte ce nu s'aŭ întêmplat. D-ta cred cŏ tot aşa aĭ înţeles din scrisórea ce 'ţĭ am scris, ânsĕ te prefacĭ a nu pricepe şi mĕ apucĭ cu totul din altă parte, puindu-mĭ înainte depărtarea Françeĭ de Ţéra Română şi atâtea altele, ce nu pot de cât a face istoria necompletă, iar nu şi prădată. Istoria completă nu pot s'o scriŭ nicĭ eŭ, nicĭ d-ta, nicĭ nimenĭ; iar memoriĭ póte scrie fiă-cine, daca nu 'şĭ a perdut credinţa. Acéstă bună credinţă m'am nevoit s'o învedereḑ la tot rêndul, şi unde'mĭ va lipsi voiŭ fi judecat, daca vor voi ómeniĭ a mĕ judeca iar cu bună credinţă.

Să venim acum la *Memoriĭ*, pentru-cŏ copilul şi-a luat un nume. Fiă-care scriere de orĭ-ce natură şi stil va fi, este ca şi un tabel, saŭ faptă de pictură ce póte să aibă o dimensie maĭ mare saŭ maĭ mică. Când facĭ d-ta un portret, îţĭ alegĭ o mărime, şi dupŏ dimensia alésă, în proporţiŏ îĭ facĭ toţĭ membriĭ. Despre ale scrisuluĭ, din câţĭ se află în emigraţie nu sunt de cât dd. Negulicĭ, Grădişteanul (încep cu amicĭ), Voinescu II, Bălcescu şi alţĭ unul doĭ, carĭ judecă cum aĭ puté d-ta judica despre un tabel saŭ portret. Să punem cŏ acestĭ ómenĭ ce numiiŭ ar avé bună credinţă, şi ar veni vorba orĭ cu toţĭ, orĭ cu unul dintr'ênşiĭ despre acéstă scriere a mea. Cred cŏ m'ar întreba în chipul următor:

I. Cum se chiamă acéstă parte a scrieriĭ?

R. Memoriale asupra istorieĭ Regeneraţieĭ Române.

I. Mare e opera? broşură, jumĕtate de volum, un volum întregŭ saŭ maĭ multe volume?

R. Un singur volum de la 20—25 cóle, din care numaĭ hârtiile oficiale saŭ autentice coprind vre-o ḑece.

I. Aşa dar memoriele d-tale aŭ un cadru numaĭ de vre o 15 cóle?

R. Aşa, cŏcĭ nicĭ miḑlóce n'am d'a chieltui pentru maĭ mult, şi nicĭ nu voiŭ a îngreuia pe cititor cu naraţiĭ mĕrunte, cum să nu pótă apoĭ gusta şi pricepe sensul hârtiilor oficiale, ce singure pot da fisionomia Mişcăriĭ naţionale. Aşĭ maĭ fi scurtat şi din cele 15 cóle narative, daca nu ar fi fost necesariĭ a desvolta şi a face înţelese actele publice. Orĭ ce act are istoria sa, şi pînŏ să viĭ la dênsul cată să trecĭ, proporţionat cu cadrul scrieriĭ, prin intervalul ce pune pe cititor în stare de a simţi şi a judeca actul. Fiind ânsĕ cŏ multe se ţin strîns legate cu condiţia poporuluĭ, cu datinele naţieĭ, cu credinţele populare, cu caracterul săténuluĭ şi celuĭ ce îl stórce, am cătat să consacru doĕ-treĭ cóle pentru episóde carĭ să arate ast-fel de credinţe şi datine; şi în locŭ de a crea episóde, bune şi necesariĭ pentru romanţurĭ istorice, maĭ bine să spuiŭ din cele ce am vĕḑut cu ochiĭ şi am auḑit cu urechile, episóde demne de istorie şi propriĭ a depinge spiritul popular în 1848."

Auḑind aceste rĕspunsurĭ ceĭ competinţĭ de a mĕ întreba cu bună credinţă, cunoscênd cadrul ce am luat, pot să ḑică apoĭ: „Bine, aide să ascultăm, citesce." Dupŏ ce vor auḑi citirea dintr'un cap pînŏ în altul, pot apoĭ judeca de am împlinit bine condiţiile, daca cartea e cu bună credinţă. O asemenea întrevorbire nu s'a făcut nicĭ o dată între noĭ, şi prin urmare o asemenea conclusie saŭ judecată nu se póte face decât dupŏ ce se publică scrierea. Atuncĭ se pot uniĭ bucura, alţiĭ supĕra, uniĭ lăuda, alţiĭ critica, dupŏ cuvintele ce vor avé saŭ dupŏ punctul de vedere în care ar fi, orĭ dupŏ afecţiĭ orĭ antipatiile ce ar simţi. D-ta ânsĕ/te mĕniaşĭ, şi mĕ judecĭ şi mĕ criticĭ dupŏ spusele altora, carĭ dupŏ ce nu sunt competinţĭ să judece d'a artistĭ, apoĭ nicĭ întregul scrieriĭ nu 'l aŭ auḑit decât pe icĭ pe colo vre-o doĕ treĭ cóle. Şi étŏ istoria cum aŭ auḑit uniĭ: Maĭ 'nainte de a pleca dd. Tell şi Pleşoianul din Paris, 'ĭ-am învitat să asculte acéstă parte, ast-fel cum eŭ să fiŭ cu péna în mână (va să ḑică cŏ am propus un ce care cel puçin avea aparinţă de bună credinţă.) Am maĭ invitat âncŏ şi pe dd. S. şi N. Golesciĭ şi Grădişteanu. In vre-o patru seanţe, nicĭ odată n'aŭ fost toţĭ la un locŭ de cât în cea din urmă. Prin urmare, nicĭ unul nu este care sa ḑică cŏ a putut auḑi un şir de la început pînŏ unde a stat citirea. Scopul invităriĭ mele a fost, ântêiŭ ca să arăt cŏ sunt gata a'mĭ sacrifica libertatea de autor (cŏcĭ cine are responsabilitatea în critică, cată să aibă şi libertatea de a'şĭ arăta convicţiile); al doilea cŏ multe din nume propriĭ de ómenĭ şi sate le uĭtasem, cum şi multe din numerile companiilor, divisiunilor, cum şi date ale ḑilelor. Câte observaţiĭ mĭ-a făcut fiă care am urmat a le însemna pînŏ unde am vĕḑut cŏ este bună credinţă. Doĕ puncte venirŏ carĭ supĕrarŏ pe doĭ din auditorĭ; de vor fi şi alte puncturĭ, nu le cunoscŭ, pentru-cŏ nu mi s'a făcut observaţiĭ. Punctul ântêiŭ fu unde vorbescŭ de reacţia din Oltenia; acolo arĕt cŏ guvernul provisoriŭ a trimis pe unul din membriĭ seĭ, pe D. Maghieru, ca guvernator saŭ comisar plenipotent al Olteniei, cu misiunea de a forma un corp de pandurĭ, dându-se subt a sa disposiţie şi regimentul de oştire regulată câtă se afla peste Olt. Asta e naraţia pe temeiul decretuluĭ cu care s'a numit şi al faptelor ce aŭ urmat.

D-l Pleşoianul 'mĭ-a făcut observaţia cŏ acel regiment era sub comanda d-sale, şi cŏ d-luĭ n'a fost nicĭ o dată sub comanda D luĭ Maghieru; ordinele ce primia era cele ce era în drept să 'ĭ trimită capul oştiriĭ regulate, d. Tell. Am luat vorba şi am rĕspuns cŏ eŭ nu vorbescŭ aci de disciplina militară, despre care nu e nicĭ o îndoială cŏ aşa este, ci de sensul decretuluĭ şi de misiunea D-luĭ Maghieru. Eŭ nu invent nicĭ decretul, nicĭ misiunea; şi decretul fiind subscris de guvern, era subscris şi de d. Tell ce era cap al oştiriĭ. De exemplu, am adus oştirea regulată turcéscă saŭ şi ruséscă. Ea are comanda şi disciplina sa ce depinde de ministerul resbeluluĭ şi de generalul căpitan (en chef). Omer-paşa era un general, depindea de ministerul seŭ şi, când se trimise Suleiman-paşa saŭ în urmă Fuad-Efendi ce nu e âncŏ general, corpul de sub Omer-paşa se dete sub disposiţia comisaruluĭ, fĕrŏ ânsĕ a se da şi sub comanda luĭ. In împregiurarea numiriĭ D-luĭ Maghieru ca comisar, nu numaĭ cŏ era tótă asemĕnarea acésta, ci âncŏ şi alte cuvinte marĭ în cât să nu supere susceptibilitatea nimenuĭ, necum a D-luĭ Pleşoianu ce dedese atâtea probe de devotament şi modestie; era cuvintele cŏ D. Maghieru nu era un efendake, adică un cap de secţie, ci membru chiar al guvernuluĭ; al doilea cŏ, formându-se câmpul luĭ Traian unde se concentraserŏ panduriĭ, dorobanţiĭ, pedestrime regulată, artilerie, acel câmp n'avea ḑece capĭ ci unul singur, pe d. Magheru; al treilea cŏ în tot timpul cât a stat peste Olt regimentul 1, de şi sub comanda capuluĭ oştiriĭ regulate, a fost în tot-d'a-una la disposiţia D-luĭ Magheru. Orĭ-când s'a cerut o companie doĕ de D. Maghieru a se duce în cutare locŭ, d. Pleşoianu n'a putut ḑice: stăĭ să vedem ce 'mĭ scrie de la Bucurescĭ. Prin urmare, eŭ ce iubescŭ şi stim asemenea şi pe D. Maghieru si pe D. Pleşoianu, şi care iéŭ rolul de narator, nu pot să schimb decretul nicĭ de ar fi schimbarea luĭ în folosul causeĭ, necum cŏ de 'ĭ-aşĭ schimba sensul ca să mulţumescŭ o părere a unuia din amicĭ, aşĭ demonstra cŏ în ţéră a fost o anarchiă maĭ mare şi decât aceea ce se sforţarŏ inemicii a demonstra cŏ a fost. Pentru-ce să falsificŭ istoria cu paguba causeĭ şi fărŏ folosul nimuluĭ, nicĭ chiar al D-luĭ Pleşoianu? Cuvintele mele din nenorocire n'aŭ fost destule de a'l convinge, şi a început apoĭ a'mĭ face observaţiĭ cŏ multe din istorie le trecŭ cu vederea, ca să arăt cŏ nu sunt de bună credinţă. Eŭ am rĕspuns cŏ este adevĕrat cŏ multe vor fi rĕmas nescrise; ânsĕ unele vor fi pentru-cŏ nu le cunoscŭ, şi eŭ nu pot scrie câte nu cunoscŭ; altele pentru-cŏ nu sunt de natură a figura în cadrul cât mi'l-am ales. Aşa, pentru cele câte nu cunoscŭ şi sunt importante, n'aŭ de cât să'mĭ spuie d-lor, cŏcĭ de aceea sunt rugaţĭ să asculte, şi eŭ le voiŭ trece, daca nu vor figura ca membri disproporţionaţĭ la un corp. Drept probă cŏ nu scriŭ cu bună credinţă 'mĭ-aŭ adus înainte cŏ róta saŭ compania cu care a venit Zalyc, n'a fost a luĭ Zalyc, ci a unuĭ unter-ofiçer ce era catechisat de D. Pleşoianu. Acesta de este un adevĕr, eŭ nu l'am audit pînŏ în momentul acela, şi prin urmare, nesciindu'l nu pot fi acusat de rea credinţă. Eŭ nu sciŭ alta de cât cŏ ordinul din Islaz nu s'a scris către unter-ofiçer, ci către Zalyc de a aduna compania şi a veni a se uni cu expediţia; cŏ acea companie am vĕdut'o venind sub comanda luĭ Zelyc, şi sub comanda luĭ a fost pînŏ in ultima oră când s'a trimis înaintea avangardeĭ de Casacĭ la Pitescĭ. De a fost acea companie a vre-unuĭ unter-ofiçer, culpa nu e a mea cŏ scriŭ cum am vĕdut lucrurile şi cum a fost maĭ firesce a le crede, ci a celuĭ ce a sciut adevĕrul şi 'l-a tăcut, şi n'a făcut a se numi acel unter-ofiçer căpitan. Róta dupŏ regule n'a fost nicĭ a unter-ofiçeruluĭ nicĭ a luĭ Zalyc, ci a căpitanuluĭ eĭ, şi eŭ nu pot scrie cŏ a venit cu dênsa de cât cel care a venit. Nu pot să fiŭ maĭ nedrept de cât inemiciĭ causeĭ nóstre, cŏcĭ de ar judeca şi ar voi să pedepséscă, nu vor pedepsi nicĭ pe căpitan, nicĭ pe unter-ofiçer ci a nume pe Zalyc. A scrie cŏ n'a venit Zalyc cu compania 6-a, este ca şi când aşĭ scrie cŏ n'a oferit D. Pleşoianu (Mişcăriĭ) compania 5-a, şi am face d-luĭ acea observaţie pretinḑênd cŏ a iniţiat'o d-luĭ; este ca şi când 'mĭ ar face d. Tell observaţie cŏ sunt părtinitor, daca ḑicŭ cŏ compania 5-a a fost a D luĭ Pleşoianu, cŏcĭ fărŏ D. Tell, D. Pleşoianu nu intra în Mişcare, şi prin urmare compania 5-a a fost a D-luĭ Tell, şi alte asemenea. Unde ajungem, frate, cu ast-fel de copilăriĭ şi observaţiĭ? Era astea cause juste a înţepa pe un om, pe un bărbat ce se ḑice democrat şi care 'şĭ-a luat rolul a observa pe ceĭ ce se abat din calea dréptă?

Să trecem la punctul al doilea ce aduse, nu observaţiĭ copilărescĭ, ci mânie pînŏ la turbare. Viŭ cu citirea pînŏ la venirea D-luĭ Tânghîr în capitală, la schimbarea guvernuluĭ provisoriŭ în locotenenţă, şi la hărtia ce a cerut d. Tânghîr de la locotenenţă de a publica, cŏ *nouele legiuirĭ nu vor avea deplină vigóre de cât dupŏ aprobaţia şi întărirea M. Sale Sultanuluĭ.* Arăt aci lucrul cum s'a făcut, nicĭ maĭ mult nicĭ maĭ puçin; şi cŏ majoritatea comitetuluĭ revoluţionar ce cu adevĕrat guverna, a aflat cu cale a se priimi de a se publica acea hărtie în treĭ exemplare, şi fărŏ a se trece la dosar (delă). Un exemplar s'a lipit pe zidul de la Sărindar, unde n'a stat nicĭ o oră, alt exemplar s'a dat d-luĭ Tânghîr a'l trimite la Suleiman paşa, şi al treilea, l-a ţinut Locotenenţa. Popolul a protestat, fărŏ ânsĕ a incrimina Locotenenţa; cŏcĭ nu era ea culpabilĕ, ci majoritatea comitetuluĭ revoluţionar, şi maĭ vêrtos D-l Tell votase contra de a priimi cererea D-luĭ Tânghîr. D. Roset care făcea parte din comitetul guvernator, şi scia pe cine cu adevĕrat să incrimineḑe despre priimirea acestuĭ act, incriminéḑă în „Pruncul“ anume Locotenenţa unde d. Tell era cu totul inocent. Aşa dar încheiŭ cŏ ceea ce a făcut atuncĭ saŭ Comitetul saŭ Locotenenţa n'a fost bine, şi cŏ Popolul are meritul seŭ în frumósa şi curagiósa faptă de a protesta; iar d. Roset şi compania, de era de bună-credinţă, cum aŭ încriminat atuncĭ pe Locotenenţă, cată şi acum şi tot-d'a-una a incrimina pe orĭ cine ce lucrédă spre a împuçina saŭ distruge autonomia ţĕreĭ. Aci vorbescŭ de un memoriŭ ce de curênd se deduse la guvernul Austrieĭ, în care se dice cŏ *Rusia ca protectóre, şi Turcia ca suzerană să aibă dreptul a se amesteca întru a ne cerceta legile ce face ţéra şi a le întări, acésta se înţelege, iar.... etc.* Dicŭ dar cŏ acea hărtie cerută de D. Tânghîr, priimită de Comitetul guvernator, şi subsemnată de Locotenenţă, da dreptul numaĭ Turcieĭ d'a recunósce nouele legiuirĭ, şi tot nu era o faptă demnă, tot n'a recunoscut'o Popolul, tot nu există nicĭ în dosare, nicĭ la Turcĭ; cŏcĭ şi de ar exista e ca o hărtie albă, cŏcĭ Suleiman-paşa n'a recunoscut pe membriĭ de şése ce semnaserŏ, şi membriĭ de treĭ n'aŭ repetat'o. Acum daca aceea era o faptă vinovată, cu cât maĭ vîrtos e culpabil acest din urmă memoriŭ dat la Austria ce recunósce nu numaĭ Turcieĭ ci şi Rusieĭ dreptul de a ne controla legile? D. Stefan Golescu s'a aprins dicênd cŏ acel memoriŭ este al D-luĭ A. Golescu, şi cŏ prin urmare eŭ sunt de rea credinţă.—Stăĭ, Stefane, să ne înţelegem, étŏ ce dice cutare şi cutare, étŏ şi străiniĭ, Francesiĭ ce 'ĭ-aĭ audit singur ierĭ, cŏ scriitorul ce a scris acest memoriŭ daca nu e cumpĕrat, cel puçin a făcut o mare greşală de redacţie. Nu, se scólă mănios; eŭ săr, îl iéŭ în braçe, îl rogŭ să şédă şi'l întreb să 'mĭ spuie ce voiesce? Să schimb încheierea? să nu pomenescŭ nimicŭ? cŏ sunt gata a face tot, numaĭ să fiă bine pace. Nu s'a putut a'l ţine, a eşit insultându-mĕ, ast-fel cum nicĭ unul dintre ceĭ de façă D.D. Tell, N. Golescu, Grădişteanul, Pleşoianul şi Curiu ce era din întêmplare nu aŭ încuviinţat purtarea D-luĭ Golescu.

Cu tóte cŏ eram partea pasivă, insultată, am suferit

Când ne-am despărţit de DD. Tell şi Pleşoianu, 'mĭ-aŭ mulţumit cŏ dreptatea era în partea mea, (afarŏ numaĭ daca mie îmĭ spunea unele şi D-luĭ Stefan altele). Unde ajunge istoria, frate Negulicĭ, şi libertatea individualĕ a autoruluĭ ce subscrie sub a sa rĕspundere scrierea sa? daca escĭ forţat pentru unul a sterge saŭ a falsifica un decret, pentru altul a lăuda ca faptă patriotică hârtia cerută de d. Tânghîr, şi incriminarea d-luĭ Roseti ce cădea pe d. Tell a lăuda memoriul dat către Austria, pentru-cŏ este al cutăruia, saŭ a nu vorbi de nicĭ o hârtie nicĭ de alta când aŭ intrat în domeniul istorieĭ, şi când ar semĕna cŏ ne e témă a vorbi de greşa'ele ce am comis? Acum d-ta de la astfel de ómenĭ audĭ, şi fiind-cŏ m'aĭ uitat saŭ voiescĭ a mĕ uita, mĕ insulţĭ pe spusele d-lor şi nu aşteptĭ să vedĭ cu ochiĭ. Şi la tot rêndul îmĭ tot repeţĭ basmul cu cocoşul roşu, adică 'mĭ ieĭ expresia mea ce e justă la locul seŭ şi 'mĭ-o aplicĭ pretutindenĭ unde vreĭ să mĕ insulţĭ.

Despre nimicurĭ saŭ flecăriĭ

Intr'o diminéţă fórte de nópte, pe la capĕtul tómneĭ trecute, aud bătênd la uşa mea. Intreb abia deşteptat: *qui est là?*

—Eŭ, îmĭ rĕspunde.

—Cine eŭ?

—Cesar.

—Care Cesar?

—Bolliacŭ.

Mĕ scol, deschid uşa, aprind lumînarea. Cum se lumină în casă, vĕd pe Cesar ce sosia de pe drum, în locŭ să 'mĭ dea bună întêlnire, crucindu-se în midlocul caseĭ şi uitându-se împregiur.

—Ce e asta? îl întreb.

—Asta 'ţĭ-e casa? mĕ întrébă el.

— Asta.

— Tot aci aĭ ședut de când aĭ venit in Paris?

— Tot aci.

— In mansarda asta?

— Cum o vedĭ. Pentru d-ta póte e o mansardă, pentru mine este o locuință.

— Apoĭ bine, urmâ el, eŭ mĕ așteptam să te vĕd într'un palat cu salóne, cu tapete, cu lustre, cu mobile nu sciŭ cum, etc. Așa mergea vorba prin Constantinopole.

— P'acolo va fi mers așa, p'aci vedĭ cum sunt lucrurile, iĭ diseiŭ eŭ.

In casă era frigŭ și cum da Dumnedeŭ. El se tot mira.

D-ta, frate Negulicĭ, îmĭ scriĭ tot cu mânia sacră, ce aŭ dóră cŏ nu scițĭ d-vóstră cum trăiescŭ eŭ în Paris? Eŭ îțĭ rĕspund cŏ daca d-ta escĭ așa de bun a dori saŭ a critica traiul meŭ, eŭ nu pot fi așa de reŭ, nicĭ inemicŭ de 'mĭ-aĭ fi, să ți-l uredŭ.

'Țĭ-am scris saŭ v'am scris, nu 'mĭ aducŭ bine aminte, cŏ cu Rheal m'am stricat pentru *banĭ*; pentru cŏ n'am învĕțul să scriŭ la havadișurĭ, nicĭ să daŭ relațiĭ despre tóte nimicurile, cŏ, nefiind nevoit a le scrie, ar semĕna cŏ aducŭ vorba într'adins ca să mĕ laud. Când te stricĭ cu un om, adesea te stricĭ pentru o singură causă, ș'apoĭ vin altele cu sutele. Ce nevoie era adică să vi le înșir pe tóte? Când va fi timpul, și de va fi vre-o nevoe de capul luĭ Craiŭ, te însciințed cŏ am tóte scrisorile luĭ din care se póte lumina lucrul. Cu scrisórea d-tale, fărŏ nicĭ un cuvênt mĕ sforțedĭ a 'țĭ spune ceea-ce doriam să tacŭ, ca să nu sémĕn cŏ voiŭ să facŭ paradă cu modestia saŭ ambiția mea. D. Grădișténul cunósce ca și mine ce om a fost Rheal, pentru-cŏ l'a vĕdut d'aprópe și 'ĭ a citit màĭ tóte scrisorile. Causa cea d'ântêiŭ a stricăriĭ mele cu dênsul a fost nu baniĭ, ci o strofă ce avea în poesia sa pentru vĕduva luĭ Heliade, și prefaça ce făcŭ maĭ la urmă, unde vorbia de vandalismul Casacilor în tipografia luĭ Heliade, şi făcea pe Nicolae bătêndu-se la luptă dréptă cu Don Chiciotte. 'L-am rugat cu stăruinţă să scóţă acea strofă, cum şi pasagiul din prefaçă unde vorbia de prada Casacilor în tipografia mea. Étŏ expresiile mele din scrisórea ce 'ĭ am scris: „De voiescĭ a spune din carĭ scrierĭ aĭ tras notele, este o datorie şi o lealitate de autor. Cât pentru tipografia mea, sémĕn cŏ mĕ laud saŭ séměnă cŏ mĕ părtinesce autorul broşureĭ spuind Francesilor ceea-ce pot crede saŭ a nu crede. Asta ca să semene de bună credinţă o póte cine-va spune saŭ aduce aminte Românilor ce cunoscŭ de aprópe lucrurile, şi pot judeca ce e drept şi ce nu e. Iar pentru strofa consacrată la vĕduva luĭ Heliade, e un ce care mĕ atinge maĭ d'aprópe, şi de vor plăti Româniĭ chieltuielile broşureĭ, e nedrept să plătéscă ceea ce nu-ĭ privesce; iarŏ de voiŭ plăti o eŭ, este ridicul să 'mĭ plătescŭ *reclamele*, cum ḑicŭ françesiĭ, laudelor ce şi le compune cine-va singur." El îmĭ respunde cu un ton aspru cŏ 'ĭ violeḑ dreptul şi libertatea de autor, adăogênd cŏ adică, 1° îmĭ pare reŭ póte să vorbéscă reŭ de Nicolae (Ţarul), al doilea cŏ 'mĭ pare rĕŭ să vorbéscă de soçia mea, şi câte neroḑiĭ asemenea. Atuncĭ m'am dus la tipografiă şi am ḑis: „Eŭ sunt cel-ce dă baniĭ, şi D. Rheal autorul. Domnialuĭ e liber pe fapta sa şi eŭ pe baniĭ meĭ. Eŭ nu pot da baniĭ de cât cu condiţia de a scóte câte ḑiseiŭ maĭ sus." Rheal atuncĭ vine şi schimbă tonul; îmĭ promite cŏ scóte tot, în faça tipografuluĭ, şi atuncĭ am ḑis a se tipări cŏ rĕspund baniĭ. Când s'a tipărit broşura, mĭ-o aduce cu adevĕrat fărŏ pasagele ce era în favórea mea, afarŏ numaĭ de strofa ḑisă, ḑicêndu mĭ cŏ sciŭ ce va să ḑică versurile: o strofă scósă îĭ strică şi pe cea din susul şi pe cea din josul eĭ; îmĭ cere scuse de acea licenţă ce a luat, basat pe cunoscinţa nóstră şi pe raţionamentul meŭ de poet, maĭ adăogênd să 'l iert pentru scrisórea ce mĭ-a scris; cŏcĭ n'a fost ca să mĕ insulte, ci ca să mĕ împungă în amorul propriŭ, exprimêndu-se dupŏ françosesce cŏ n'a fost *une insulte, mais une pointe*; aste vorbe şi scuse furŏ pînŏ am plătit baniĭ tipografieĭ. Apoĭ se duse la altă tipografiă şi pune a tipări de al doilea prefaça pentru exemplarele ce se tipăriserŏ pe séma luĭ, cu duelul luĭ Nicolae cu tot, cu tóte laudele şi sacrificiile tipografieĭ mele. Vĕḑêndu-l, 'ĭ am spus cŏ nu s'a purtat cu *lealitate.* Maĭ vêrtos redactorul Ligeĭ se prepara a'l trage la judecată, cum de şi-a luat voie a adăoga o scrisóre la o publicaţie a Ligeĭ, fărŏ să fiă cu scirea şi voia Ligeĭ. S'a certat din asta cu Carpantier, şi ca să'şĭ resbune adică cu el, se legâ de mine, ḑicêndu-mĭ cŏ mi-a lucrat corectura la Protectorat şi nu 'ĭ-am plătit nimicŭ, şi prin urmare cel puçin cătà să-ĭ iaŭ partea când s'a certat cu redactorul Ligeĭ. Eŭ 'ĭ am ḑis cŏ cunoscuţiĭ meĭ saŭ amiciĭ, daca aŭ învĕţul a se certa în drum, să n'aştepte de la mine cŏ mĕ voiŭ amesteca vre-o dată: de voiŭ fi departe, nu mĕ apropiiŭ de dênşiĭ; de voiŭ fi aprope, mĕ depărteḑŭ. La gâlceve unde se înjură ómeniĭ pe stradă sunt străin. Iar în cât pentru corectura tipografică ce a făcut la patru cóle, de n'am plătit'o, a fost cŏ singur n'a voit să iea plată. Eŭ ânsĕ sunt gata orĭ când a-ĭ plăti. Cerŭ darŏ a 'ĭ plăti. Cât creḑĭ cŏ mi-a cerut? 1000 (o mie) de francĭ în cap, când da seanţe de 50 francĭ pe lună; şi când d-ta sciĭ ce va să ḑică corectură tipografică la patru cóle. Ce să respund la asemenea pretenţie a unuĭ om ce nu-l cunosceam de fel? Cum să 'mĭ ferescŭ punga ameninţată de o asemenea sumă ce n'aveam, şi nicĭ avênd nu o puteam da? Cnm iar să nu-ĭ atacŭ amorul propriŭ oferindu ĭ un maximum de 32 fr. comptând corectura fiă-căria cóle căte 8 fr.? 'I-am ḑis: „Domnule, nicĭ n'am, nicĭ pot face suma ce'mĭ cerĭ. Pentru lucrul ce aĭ pus a corige stilul în 7 lunĭ, 'ţĭ-am plătit, dupŏ învoire, câte 50 fr. pe lună; pentru corectură de patru cóle eŭ sciŭ cum se plătesce, şi 'mĭ-e ruşine a'ţĭ da suma cuvenită.

— Cum? îmĭ ḑise, vreĭ să mĕ trateḑĭ ca pe un *garçon* de typografie? pe mine un autor aşa de însemnat, un poet aşa de cunoscut, ce m'am coborît a face onóre acelor patru cóle a le corige?"

Ce să'ĭ rĕspunḑĭ: să'ĭ spuiŭ cŏ celebritatea d-luĭ era aşa de mare încât a cătat să viŭ în Franţa să şed maĭ noĕ lunĭ, şi să se întêmple a 'l vedea o dată la d. Fauvety ca să'l cunoscŭ, ca să sciŭ cŏ se află un d. Rheal pe lume? să'ĭ spuiŭ cŏ versurile sale şunt aşa de regulate în cât abia între 29 se află unul just? 'Mĭ a fost milă, şi apoĭ pentru-ce să ajungem la vorbe umilitóre cu un om ce a făcut cât a putut pentru o causă, a lucrat o broşură ale căriia note aŭ contribuit în ceva spre a se face istoria nóstră óre-cum cunoscută. Am vĕḑut cŏ bietul om, săracŭ şi mândru, credênd cŏ va putea câştiga ceva banĭ, s'a apucat să cânte o causă, dupĕ cum cânta alte dăţĭ pe prinçiĭ luĭ Ludovicŭ Filipŭ, şi lua câte un bacşişĭ cât nu făcea ostenéla, creḑênd cŏ Româniĭ vor alerga din tóte părţile cu banĭ a'l recompensa cu miĭ de francĭ pentru o broşură de o cólă, care ḑicea cŏ n'a scris'o ca să fiă plătit. Aşa am tăcut despre tóte, şi 'ĭ-am ḑis: Domnule Rheal, am fost amicĭ, şi voiŭ să rĕmânem amicĭ. Eŭ sunt un refugiat străin, banĭ n'am, şi cu tóte acestea nu pot a te trata ca pe un *garçon* de tipografiă. Apoĭ aicĭ nu e vorba de autor mare saŭ micŭ, e vorba de lucru. Daca aşĭ avea trebuinţă de o perechie de cisme şi s'ar presenta cel maĭ mare om al Franţeĭ a mi le vinde, eŭ nu pot plăti onórea omuluĭ ce 'mĭ vinde ci preţul cismelor. Aşa, la o tipografiă, nimenĭ nu întrébă cine a făcut corectura, ci cât se plătesce corectura. Cu tóte acestea eŭ nu'ţĭ ofer 32 fr. preţul corectureĭ, ci te rogŭ a priimi 150, singuriĭ banĭ ce am acum şi pot avé. S'a mâniat, şi după câte-va ḑile primescŭ un bilet de la judele de pace, chiemându-mĕ la judecată, să'ĭ daŭ 600 fr., şi ḑicênd cŏ 'mĭ face *cadeau* de 400. Am dat unuĭ alt frances hârtiile tóte, scrisorile luĭ Rheal, a se înfăçişa la judecată, a spune ce a lucrat d. Rheal, ce 'ĭ-am oferit eŭ, (adică 150 fr.) şi daca nu e mulţumit, sunt cu tótă inima dispus a face a se numi din amêndouĕ părţile doĭ arbitri competenţĭ, ómenĭ de litere, şi ce vor decide eĭ, voiŭ plăti bucuros. Judele de pace condamnâ pe Rheal ca un om de rea-credinţă, căruia nu i s'ar cuveni nicĭ aceĭ 32 fr. dupŏ o hotărîre a arbitrilor. Atuncĭ Rheal alergâ iar cu binele a cere încaĭ aceĭ 150 fr. 'I-am dat să nu semene cŏ profit de circumstanţe, şi étŏ istoria, cum se póte vedé din tóte scrisorile D-luĭ Rheal adeverite de advocat, care a şi numĕrat aceĭ 150 fr. şi a luat adeverinţă. Istoria e şi maĭ lungă, ânsĕ spre ce ne folosesce a 'ţĭ scrie un dosar de o corespondenţă coprinsă în vre-e 30 de scrisorĭ? Pentru ce atâta rea credinţă din partea d-tale a afla pretext în tóte nimicurile, spre a mĕ încrimina despre lucrurĭ pe carĭ când le-aĭ cunósce pe deplin cred cŏ 'ţĭ-ar fi ruşine, daca îţĭ va maĭ fi rĕmas inimă de om?

Dar de visul de care îmĭ scriĭ, ce aĭ de gônd a mĕ face a crede de d-ta? Cine 'ţĭ-a vorbit de vise, cine 'ţĭ-a scris? Cum se chiamă omul ce auḑind ast-fel de nimicurĭ, incriminéḑă pe altul ce nicĭ o sciinţă n'are de dênsele? M'aĭ auḑit pe mine vre-o dată vorbind despre vre-un vis? 'ţĭ-am scris vre-o dată despre una ca acésta? Şi ca să 'ţĭ vorbescŭ saŭ să 'ţĭ scriŭ, căta maĭ ântêiŭ să viseḑ vre-un vis asemenea, şi apoĭ să am şi neroḑia a crede în vise. Apoĭ eŭ îţĭ spuiŭ în credinţă cŏ de când sunt, n'am visat vre-o dănănae aşa de roşie saŭ aşa de pestriţă, şi daca n'am visat cată să fiŭ nebun să vorbescŭ ast-fel de nimicurĭ la vêrsta mea.

Despre mantaoa albă de ce îmĭ vorbescĭ prin scrisorĭ şi prin noime tocmaĭ acum? Daca escĭ amicŭ din categoria în care te puĭ singur, de ce nu 'mĭ vorbiaĭ la faça loculuĭ când eram în ţéră? Sciŭ pré bine cŏ cunoscĭ istoria mantaleĭ albe ce te facĭ cŏ nu o cunoscĭ. Astupă-ţĭ urechile ca să 'ţĭ-o maĭ spuiŭ o dată. La 1848 Iuniŭ 19, când Odobescul cu Solomon în înţelegere cu Rosetache şi Brătianul se puserŏ să areste pe Maghierul, Tell şi Heliade saŭ să 'ĭ ucidă, atuncĭ soldaţiĭ şi pungaşiĭ năvălind prin camere, luând hârtiĭ şi ce aflarŏ, furarŏ şi o sabie, nisce pistóle, cutia cu brice, o gibernă şi mantaoa luĭ Heliade, (tóte acestea tot ale luĭ); o manta négră blănită cu astrahan, pe care o cunoscĭ, cŏ am trăit împreună. Dupŏ ce ne scăpâ popolul, lucrând şi în prima ḑi, şi a doa şi în cele următóre pînŏ dupŏ meḑul nopţiĭ, şi adesea pînŏ în primele alborĭ, şi renunţând de a maĭ dormi în palat, când eşiam din sală şi ne duceam fie-care p'a casă, plinĭ de sudórea ce aducŭ nopţile de vară în căldura saŭ pâcla caselor, plin de sudóre şi numaĭ în fracŭ, în rĕcórea despre ḑioă, vĕrul meŭ Costache Racotă, ce mĕ urma pretutindenĭ, îmĭ punea în spinare o manta a luĭ albă de călĕrime, ce fusese maĭ 'nainte a frateluĭ seŭ Alecu. Cu acea manta eşiam din palat nóptea, şi veniam pînŏ a casă, pentru-cŏ p'a mea mĭ-o furase, şi nu 'mĭ da mâna să 'mĭ cumpĕr alta. A fost destul să mĕ vadă o dată de doĕ orĭ Roset şi Brătianul saŭ alţĭ amicĭ ca dênşiĭ, ca să împle lumea cŏ 'mĭ-am făcut manta albă. Eŭ ânsĕ căta să am ce-va cu care sa 'mĭ acoper corpul asudat nóptea. A da 10 galbenĭ ca să'mĭ facŭ o manta ca mantalele ómenilor necălăreţĭ, nu 'ĭ aveam; cŏcĭ aveam treĭ chieltuelĭ: a familieĭ în Transilvania, a mea şi a poliţelor ce curgea. 'Mĭ-am luat o ghiebă de 40 leĭ. Aŭ început apoĭ amiciĭ a vorbi de ghiebă, pe care n'o maĭ puteam schimba saŭ lepăda, cŏcĭ era a mea. Cu ghieba asta am plecat la Târgovişte, m'aŭ arestat la Petroşiţa, m'am înturnat în Bucurescĭ; şi amiciĭ tot de mantaoa albă vorbia, şi vorbirŏ de la 19 Iuniŭ pînŏ la 6 August când era să mĕ ducŭ la Giurgiu la Suleiman paşa. D. Tell s'a dus cu epolete de general, şi a priimit onorĭ de general. Eŭ m'aşĭ fi dus tot în ghiebă daca aşĭ fi fost un particular, saŭ daca m'aşĭ fi dus de la mine pînŏ la minister şi de la minister pînŏ la mine. Se proclamase ânsĕ suveranitatea poporuluĭ; popolul revestise cu suveranitatea sa treĭ inşĭ, şi aceĭ treĭ inşĭ n'avea dreptul a tîrî suveranitatea popoluluĭ pe la scara unuĭ paşă, a fi cotită de toţĭ ciutaciĭ şi a nu 'ĭ presenta armele soldaţiĭ Turcĭ, pe lûngŏ care trecea acea suveranitate personificată în treĭ inşĭ. Eram domn pe persóna mea cum voiŭ voi a face cu dênsa; nu eram ânsĕ domn şi pe suveranitatea popoluluĭ a o prosterna la scara caselor D-luĭ Simicĭ din Giurgiu, nicĭ la scara caselor D-luĭ Bibescu din Bucurescĭ. Aşa, maĭ 'nainte de a pleca la Giurgiu, am pus să 'mĭ facă o manta albă întocmaĭ cum fusese a vĕruluĭ Racotă, despre care se vorbise atât măĭ doĕ lunĭ, adică n'am vrut a se maĭ deschide altă vorbă. Trăiesce şi croitorul ce a făcut'o şi neguçătorul ce 'mĭ-a vêndut postavul, şi pot mărturisi despre data mantaleĭ adevĕrate. Am luat cu mine la Giurgiu o suită de vre-o ḑece amicĭ Armenĭ ce mĕ hrănia şi îmĭ da casă şi masă, şi carĭ nu voia a se despărţi de mine. Aştia ca cetăţenĭ îşĭ avea uniforma lor de gardă naţională. M'am dus adică şi eŭ cum am putut, să facŭ onóre popoluluĭ, dupŏ cum s'a dus şi d. Tell cu epolete de general, dupŏ cum se ducea şi Moşoiŭ şi Brătianul cu dorobanţiĭ de poliţie. Şi mantaoa albă am purtat'o la visitele Paşeĭ, când nimenĭ nicĭ nu maĭ vorbia de dênsa, nu sciŭ de ce, pentru-cŏ eram adică pârcălab recunoscut şi tótă lumea aştepta isprăvniciĭ, saŭ se temea să nu fiă scoşĭ din isprăvniciĭ, saŭ pentru cŏ vorbise destul de mantaoa care nu fusese a mea şi 'mĭ servise a 'mĭ acoperi neaverea. Daca eraĭ amicŭ, de ce nu 'mĭ vorbiaĭ atuncĭ, frate? or póte cŏ te temeaĭ cŏ veĭ afla cŏ mantaoa aceea străină nu era a mea. Ansĕ amicia d-tale este cum se vede să aibĭ curagiul a spune omuluĭ adevĕrurĭ neadevĕrate, şi a 'l amărî de mórte când se află în sărăcie, şi când pâinea ce o mănâncă e de la pietatea altora. Nu 'ţĭ e lene, nene Negulicĭ, la vêrsta d-tale să te laşĭ a 'ţĭ întórce capul ómenĭ ce în viaţa lor n'aŭ făcut de cât a se lega de femeile şi de familiele ómenilor, ómenĭ de la carĭ şi d-ta aĭ păţit destule şi o să maĭ paţĭ? Esiliul şi neocupaţia te-aŭ făcut a contracta şi d-ta învĕţurile lor? Restrînge-te în ocupaţiile vechĭ. Fiĭ Român şi democrat şi creştin, ast-fel cum te-am cunoscut, cum te-am amat şi cum te ama şi alţiĭ. Nu te maĭ democratisa saŭ păgâni ca Brutu ce îşĭ ucidea copii saŭ cerea să 'şĭ ucidă şi alţiĭ pe aĭ lor; nu te maĭ creştina ca Jesuiţiĭ, nu te maĭ români ca Roseţiĭ aĭ căror taţĭ aŭ murit şi nu scia nicĭ *pâine* să ḑică pe românesce. Preceptele şi puncturile de vedere ce aĭ în scrisórea d-tale, nu creḑŭ să le fi luat de la părinţĭ, nu creḑŭ să le fi pescuit din *Aimé-Martin* ce 'l aĭ tradus cu atâta ardóre. Sunt precepte ale leneşilor ce îşĭ preâmblă bastónele, şi bumbiĭ, şi inelele, şi lanţurile de aur, maĭ stângacĭ de cât jucătoriĭ de cărţĭ, de cât scamatoriĭ, prinţiĭ Italienĭ şi conţiĭ de Roseţĭ, maĭ stângacĭ decât dênşiĭ şi maĭ fanfaronĭ decât dênşiĭ; cŏcĭ îşĭ daŭ nume singurĭ de bărbaţĭ democraţĭ, carĭ s'aŭ pus la drum să observe carĭ cum se abate din calea ce nu e a d-lor. Veḑĭ de asta reacţionariĭ numescŭ pe mincinoşiĭ democraţĭ *canallie*; cŏcĭ nu maĭ sciŭ nicĭ de Dumneḑeŭ, nicĭ de cuviinţe.

Imĭ maĭ vorbescĭ în scr sóre despre *lictorĭ*, de carĭ abia acum îmĭ aduseiŭ aminte, şi despre care îmĭ pare rĕŭ a vorbi aci subt rubrica de *nimicurĭ*. Eraĭ, pare'mĭ, în Bucurescĭ când s'a jucat o scenă din Michaiŭ-Vitézul versificată de mine, întonată de Vachman şi cântată de tenorul italian Montresor. Cu ocasia aceleĭ represantaţiĭ am votbit în *Curierul Român* de vechiĭ soldaţĭ românĭ, de *ferentarĭ*, *dorobanţĭ*, etc. şi de *fustaşĭ* saŭ *făşarĭ*, schimbaţĭ, degeneraţĭ de fanarioţĭ şi desfiinţaţĭ de Regulament, ce nu lăsă decât numele de *dorobanţĭ* destinaţĭ a face pe sbirĭ. D-ta sciĭ ce va să ḑică faşă (faisceau). Făşariĭ saŭ fustaşiĭ eraŭ fasciatoriĭ saŭ lictoriĭ Republiceĭ romane, pentru noĭ suvenire pietósă şi regenerătóre a acelor timpĭ. Ca redactor, doriam reînfiinţarea făşarilor saŭ lictorilor, ale căror arme era un simbol de unire naţionalĕ. Pentru ce adică, ca un om ce eram dintre ceĭ ce se puseserŏ în capul Mişcăreĭ în Oltenia, să nu 'mĭ fiă iertat a ḑice camaraḑilor meĭ a ne grăbi să reînfiinţăm faşele uniriĭ, fustaşiĭ saŭ lictoriĭ străbunilor noştri, şi ale căror rĕmăşiţe le-am apucat şi noĭ maĭ 'nainte de 1828? Aĭ meĭ era pedestriĭ şi călĕreţiĭ miliţieĭ cu spalete de Casacĭ? Aĭ meĭ era dorobanţiĭ deveniţĭ sbirĭ? Aĭ meĭ lipcaniĭ saŭ vechiĭ călĕraşĭ? Pentru ce îţĭ rîḑĭ, Române şi creştine Negulicĭ de o vorbă ce am ḑis'o peste Oltŭ, în judeţul născuţilor la Roma (Romanaţilor) spre restabilirea fustaşilor saŭ lictorilor Romanĭ? Pentru ce adică aceĭ lictorĭ, daca ar maĭ fi apărut în România încaĭ treĭ lunĭ, era să fiă aĭ meĭ şi nu aĭ Patrieĭ? De la cine aţĭ auḑit pentru prima óră cŏ fustaşiĭ saŭ făşariĭ era anticiĭ lictorĭ? şi ast-fel, în dreptatea şi căldura d-tale de Român, de democrat şi de creştin. vreĭ a mĕ recompensa pentru nisce studiurĭ ce contribuirŏ spre multe adevĕrurĭ istorice? Şi daca aĭ fost un om făcut pe rîs, cum nu te cunosceam, rîs ce profana şi sciinţă şi artă şi adevĕr şi istorie şi tot ce e naţional, pentru ce n'aĭ rîs de mine de când am scris pentru prima óră ce aŭ fost fustaşiĭ? Atuncĭ îmĭ aducŭ aminte cŏ tótă naţia a aplaudat scrierea mea şi dorinţa de a reînfiinţa lictoriĭ. Gazetele Transilvanieĭ şi Moldoveĭ aŭ reprodus'o cu laude, numaĭ d. Karkaleki a tăcut. Numaĭ *ofiçeriĭ* cu nume de român şi cu spalete saŭ colacĭ căsăcescĭ se speriarŏ de numele de lictorĭ, póte de témă să nu 'şĭ pérdă *ofiçeria* şi *răzvódele*. D-ta n'aĭ fost de façă când am vorbit în trécĕt pentru reînfiinţarea lictorilor; ḑicŭ *în trécĕt*, cŏcĭ îndată şi vĕḑuiŭ cŏ mĕ adresam la profanatorĭ, şi 'mĭ aruncam mărgăritarul străbun înaintea unor ómenĭ ce fărŏ a guiţa, facŭ cu limba maĭ reŭ de ceea-ce animalele degradate din evangelie ar face cu rîtul. Sunt reŭ şi eŭ, frate Negulicĭ, când mĕ muşcă cine-va în naţionalitatea şi religia mea. Să nu créḑă cine-va cŏ sub pinteniĭ căsăcescĭ aĭ unuĭ ciocoiaşiŭ, m'aşĭ lăsa să fiŭ strivit ca un verme. Şérpe deviŭ, şi de muşcătura mea nicĭ pe ceea-l-altă lume nu pot scăpa profanatoriĭ. Maĭ légă-te şi aci cu duhul blândeţeĭ şi democraţieĭ, cum te legĭ şi în scrisórea ce 'mĭ-aĭ scris cu mânia sacră). Ḑiseiŭ cŏ n'aĭ fost de façă când am vorbit de lictorĭ, şi un *prieten* al d-tale spus la dumneata, şi d ta ce te-aĭ determinat să nu maĭ veḑĭ cu ochiĭ d-tale, să nu maĭ judecĭ cu capul d-tale (cŏcĭ mĕ criticĭ pe mine de ce să ḑicŭ cŏ cuget cu capul meŭ); d-ta te luaşĭ dupŏ cărturariĭ necărturăriţĭ şi dupŏ fariseiĭ din toţĭ timpiĭ şi din tóte locurile ce strecóră cămila şi vêntură ţînţarul, saŭ strecóră ţînţarul şi vêntură cămila. Era cuvênt să te legĭ de faşele uniriĭ străbune? şi era cuvênt să 'ţĭ degraḑĭ naţia şi să ḑicĭ cŏ lictoriĭ eĭ era să fie aĭ meĭ?

Venişĭ a 'mĭ vorbi, saŭ maĭ bine descinduşĭ a te preface cŏ creḑĭ de intrigile Domnieĭ. Ce făcuşĭ cu astă înjosire de cât să repeţĭ ce repeta Roset şi Brătianul cŏ D-niĭ Tell şi Maghierul îmĭ era braçele drept şi stângŭ, cŏ Boliacŭ îmĭ făcea voturĭ cu vornicia luĭ, şi cŏ Negulicĭ şi alţiĭ înţeleşĭ cu mine îmĭ căta voturĭ prin judeţe? Bine facĭ, frate, de afirmĭ asemenea invenţiĭ? Nu 'ţĭ e ruşine de dênsele? Te sfid, frate, cum şi pe orĭ-care Român să mĕ insulte maĭ reŭ decât d-ta şi în façă şi în publicŭ, daca eŭ în treĭ lunĭ saŭ vre-o dată 'ĭ am vorbit saŭ l'am lăsat a 'mĭ vorbi de ciòra de Domnie ce mâncâ capul Ghicilor, Bibescilor, Stirbeilor, Câmpinenilor, şi pînŏ în urmă o să mănânce capul tutulor Sarsaililor în patriotism, în eroism şi în republicanism. Singur aĭ fost poroclit cŏ aĭ fost cumpĕrat de mine a 'mĭ face voturĭ, singur aĭ fost poroclit cŏ 'mĭ-aĭ primit soçia ca pe o Dómnă în Ploiescĭ, singur sciĭ cât aĭ fost culpabil la acestea, şi cât am fost şi eŭ orĭ culpabil orĭ complice. Apoĭ cum avuşĭ o inimă atât de creştină a te servi cu flecăriile altora şi a mĕ amărî în străinătate, nu pentru mine, ci pentru d-ta; cŏcĭ am ḑis: étŏ un om maĭ puçin, sĕrmană patrie!

Imĭ maĭ scoţĭ ochiĭ cu scrisórea mea de confidenţă ce 'ţĭ-am scris'o în durere, şi îmĭ ḑicĭ cŏ sfideḑ lumea şi amiciĭ, când le ḑicŭ cŏ eŭ cu capul meŭ cuget. Apoĭ ce e maĭ adevĕrat decât acésta? Spune'mĭ şi d-ta cŏ cugeţĭ cu capul luĭ Negulicĭ, şi în locŭ să mi se pară o sfidare, crede-mĕ cŏ aşĭ plânge de bucurie, cŏcĭ te-aşĭ vedé scăpat de influenţa fatalĕ a Sarsaililor. Ce ferice aşĭ fi când aşĭ lua o scrisóre de la d-ta în care 'mĭ-aĭ scrie cŏ aĭ cunoscut pe fiă-care, şi cŏ te-aĭ determinat a nu maĭ judeca şi condamna dupŏ spusele şi insinuaţiile altora, cŏ te-aĭ determinat a nu maĭ cugeta decât cu capul d-tale!

Imĭ scriĭ iarŏ cŏ nu 'mĭ am cunoscut secolul, şi cu un emfas şi maĭ mare cŏ nu te-am cunoscut pe d-ta, ca şi când aĭ fi ḑis *romanul*, *democratul*, *creştinul*. Secolul 'l-am cunoscut şi am scris despre dênsul, 'l-am cunoscut şi 'l-am descris aşa dupŏ cum am putut să 'l vĕḑ; n'am vrut ânsĕ să 'mĭ bat capul de strecurătorĭ de cămile şi de vênturătorĭ de ţînţarĭ ce îşĭ rump hainele de patriotism când le vorbesce cine-va de ;faşele uniriĭ. Aceia ḑicŭ cŏ mergŭ cu secolul, şi plecând de la 9 saŭ 11 Iuniŭ 1848, mergŭ ca racul. Cât pentru d-ta, ḑicêndu-mĭ cŏ nu te-am cunoscut, îţĭ voiŭ spune o istorióră pe care póte o cunoscĭ şi d-ta.

Doĭ mocanĭ se întêlnirŏ într'un bâlciŭ faça 'n faça; stete unul reḑemat şi înfipt în bâta sa în partea stângă, stete şi cel-l-alt reḑemându-se asemenea.

„Măĭ, eŭ te *pozna* (te cunoscŭ) pe tine, ḑise primul.

— Da de unde mĕ *pozna* tu pe mine? întrebâ cel-l'alt cu mirare.

— Apoĭ nu escĭ tu Badea Onea din Vălcea?

— Vîiŭ! vîiŭ! vîiŭ! cum mĕ poznişĭ tu pe mine! exclamâ cel-l-alt balanţând capul şi crucindu-se în târgul mare.

— No, dă-mĭ pace, ḑise cunoscĕtorul."

Acum când ne-am pune unul înaintea altuia, dupŏ cum te-aĭ pus d-ta şi îmĭ scriĭ cŏ nu te-am cunoscut ce democrat şi ce Românescĭ, eŭ îţĭ voiŭ rĕspunde:

— Apoĭ nu escĭ tu Badea Onea din Vălcea? ca şi când 'ţĭ-aşĭ ḑice:

— Apoĭ nu escĭ d-ta Domnul I. Neguiicĭ?

— No, dă-mĭ pace."

Ţĭ-am fost şi 'ţĭ sunt amicŭ, şi nicĭ o dată n'am avut inima a 'ţĭ repeta injuriele şi calomniele altora, pentru cŏ felul meŭ de creştinism îmĭ ḑice: *a repeta cine-va injuriile cu care îl umilescŭ alţiĭ, este ca şi când 'l-aĭ înjura tu cu sânge rece, cu calcul.* Nu 'ţĭ-am spus și nicĭ nu ’țĭ voiŭ spune (afarŏ numaĭ daca m’aĭ provoca cum să mĕ aducĭ a ’mĭ eși din mine, saŭ afarŏ când mĕ voiŭ determina a o rumpe de tot cu d-ta), nu ’țĭ am spus, ḑicŭ, și nicĭ nu ’țĭ voiŭ spune multo adevĕrurĭ ce se atingŭ de d-ta, și care le sciŭ cum scia mocanul nostru pe Badea Onea din Vălcea. Sunt adevĕrurĭ, frate, care le staŭ bine când aŭ un vĕl pe dênsele, cŏcĭ nu pot fi tóte așa de frumóse despuiate dupŏ cum era móșa Eva în Raiŭ. Sunt adevĕrurĭ carĭ, despuiate, sunt maĭ lăbărțate și maĭ hidóse decât furiile. Adevĕrul despoiat e frumos când e în starea pruncilor pînŏ la 5, 6 anĭ. Noĭ pré suntem măgădăĭ marĭ să apucăm să ne dăm pólele peste cap. Despre trecerea mĕsureĭ, ca să nu fiŭ așa aspru, voiŭ începe de la mine a aduce un exemplu. Auḑisem, când eram micŭ, cŏ daca îțĭ dă cine-va o palmă, să întorcĭ façа a ’țĭ da și alta; preceptul era sacru, era evangelicŭ, și îl țineam minte. O dată, intrându’mĭ pe mână un borcan cu dulcéță, ți ’l mâncaiŭ tot (adică dulcéța voiŭ să ḑicŭ) pînŏ în fund. Când mama dupŏ o ḑi doĕ pricepù cŏ eŭ căta să fi comis o asemenea crimă de lesă dulcéță, mĕ spuse la tata. El, judecându-mĕ, îmĭ dete o palmă. Eŭ întorseiŭ façа și ḑiseiŭ să ’mĭ maĭ dea una.

„Maĭ na, ḑise tata, și cu vorba aplică și fapta.

— Maĭ dă.

—Maĭ na“ se repetă de câte-va orĭ pînŏ mĕ rĕsbì, și pe tată-meŭ îl necăjì fórte un caracter atât de țestos.

Nu e așa cŏ era rĕŭ aplicat preceptul de a întórce façа atât de ridicol, a necăji un părinte și a mânca la palme maĭ mult decât indulgența paternă ar fi lăsat’o inima să ’mĭ dea?

Să venim la alt exemplu:

Un românaș a auḑit și el cŏ nu e omenos să aĭbă cine-va sclavĭ saŭ Țiganĭ, și s’apucă într’o ḑi și bătù pe muma sa, dându'ĭ brâncĭ pe scară, judecând'o de ce să aibă sclavĭ.

D-ta aĭ audit cŏ amiciĭ adevĕraţĭ îşĭ spun reciprocamente adevĕrurĭ, şi te apucaşĭ a 'mĭ spune minciunĭ *góle* scornite de alţiĭ şi repetate de d-ta cu mânie sacră. Eŭ vĕ voiŭ vorbi de adevĕrurĭ, cu posta viitóre; ânsĕ, pentru numele adevĕruluĭ, mĕ voiŭ feri a mĕ adresa la unul în parte atacându'ĭ persóna. Mĕ voiŭ adresa la toţĭ emigraţiĭ.

(Urmare la scrisórea din $^{15}/_{27}$ Martie) *)

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

XXXIV

D-luĭ Gr. Zossima.

1851, Aprilie $^{5}/_{17}$

Amatul meŭ Domn,

Vĕd din scrisórea d-tale din urmă cŏ m'aţĭ fi însciinţat a vĕ trage doĕ poliţe, una cu termen de 15 dile şi alta de treĭ lunĭ. Prin cine mi-aţĭ trimis acele scrisorĭ nu sciŭ, cŏ nicĭ una n'am primit. Rĕŭ am făcut dar a vĕ trage o poliţă atât de grea de 2000 francĭ și cu sorocŭ de 10 ḑile. V'am scris ânsĕ de odată cu polița cŏ o puteți refusa, cŏcĭ este dată cu condiție a nu i se face nicĭ protest, nicĭ să aibă alte chieltuielĭ, decât ale portuluĭ și alte micĭ lucrurĭ de registre și ostenelĭ negușătorescĭ.

---

*) Partea a treia care termină scrisórea din $^{15}/_{27}$ Martie către Negulicĭ, lipsesce ca şi partea ânteia.

Te rogŭ, dă acéstă scrisóre D-luĭ și frateluĭ Russo. Ingrijesce asemenea a se trămite regulat scrisórea către D. Negulicĭ. Cu posta viitóre se termină. Eram să nu 'ĭ rĕspunḑ, ânsĕ m'am gôndit cŏ la multe puncturĭ pot să facŭ bine celor ce vor citi; pentru-cŏ se luminéḑă multe chestiĭ.

Scriĭ cŏ veĭ veni în Paris. Dorescŭ să te maĭ vĕḑ.

La revedere.

Salutare și frăție.

I. Heliade.

XXXV.

Domnuluĭ N. Russo.

Paris. 1851, Maiŭ $^{6}/_{17}$

Amatul meŭ Domn,

Cred cŏ 'țĭ am scris, daca n'am uitat, astă iérnă ceva despre fratele Duțulescu. Te conjur, frate, să vĕ împăcațĭ și să fițĭ unițĭ. Noĭ ómeniĭ poporuluĭ cată să ne strîngem. Boieriĭ și boierițiĭ aŭ făcut un corp în paguba proletarilor: se numescŭ democrațĭ de calitate, și tot ce a fost boier saŭ fecior de boierănaș s'aŭ adunat înpregiurul lor dupŏ învĕțul vechiŭ, ceĭ micĭ a se umbri pe lûngŏ ceĭ marĭ. Mĕ dóre în suflet când vĕḑ pe ómeniĭ luĭ D-ḑeŭ, pe ómeniĭ popoluluĭ a se da gata spre serviciul boierismuluĭ.

Uniţi-vĕ, fraţilor, şi faceţĭ un corp compact, iertându-vĕ defectele. Suntem datorĭ creştinismuluĭ şi democraţieĭ adevĕrate a ne adorna viaţa cu virtuţĭ; suntem, ânsĕ, şi maĭ mult datorĭ a ierta unul altuia neputinţele, cŏcĭ şi iertarea este o virtute ca şi răbdarea. Putem ierta orĭ câte greşesce cine-va în contra *Fiiuluĭ*, adică cu carnea sa, ca om; nu se iértă, ânsĕ, câte greşesce cine-va în contra *Spirituluĭ sânt al veritățiĭ*, adică în dogma, în credinţa creştină şi democrată. Iertăm defectele particulare, nu putem ânsĕ ierta întórcerea păgânismuluĭ, a face causă comună cu tiraniĭ popoluluĭ, cu puiĭ de viperă. Asta e în contra dogmeĭ, în contra Spirituluĭ sânt.

Frate,

Primind 1000 francĭ din poliţa ce 'mĭ aţĭ scris să vĕ trimit, dupŏ scrisórea D-luĭ Zossima, îĭ maĭ trăseiŭ ăncŏ o poliţă de 1000 francĭ, spre a se împlini suma de 2000.

Basat pe scrisórea d-tale şi a D-luĭ Giurescul în care promiteţĭ câte 20 galbenĭ pentru *Istoria Regeneraţieĭ*, cum şi pe subscripţia permanentă de câte 100 leĭ pe lună începênd de la 1 Februariŭ, lăsaiŭ pe tipograf proprietar pe aceştĭ banĭ, şi vĕ trăseiŭ d-vóstră altă poliţă de 1000 francĭ, adică 480 francĭ pentru 40 galbenĭ promişĭ, şi 620 fr. pentru permanenta pe Februarie, Martie, Aprilie şi Maiŭ.

Iar vĕ recomand unirea şi dragostea. Unde veţĭ fi patru-cincĭ uniţĭ, acolo sunt şi eŭ cu totul dispus a vĕ scrie şi a mĕ arăta demn de unirea şi dragostea d-vóstră. Fratele Negulicĭ lăsându-ne, ne-a dat şi maĭ mult lecţiŏ de a fi uniţĭ, cŏcĭ ne-a adus aminte cât de repede móre omul. Ura e Iad, şi maĭ bine să trăim în dragoste, care este Paradisul adevĕrat.

La revedere.

Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

XXXVI

Domnuluĭ Gr. Zossima

Paris. 1851, Maiŭ $^{27}/_{7}$ Iuniŭ.

Amatul meŭ Domn,

Am primit scrisórea d-tale din 29 Martie. M'am bucurat de venirea Părinteluĭ Ioan aci şi de însciinţarea ce îmĭ daĭ cŏ vĕ veţĭ duce amândoĭ la Chio.

Frateluĭ Duţulescu 'ĭ-am rĕspuns la scrisórea sa. Pentru *Martirĭ* nu 'l am uitat, ci 'ĭ-am fost trimis numerile d'ântêiŭ prin rĕposatul Negulicĭ, sciindu-ĭ bine pe amândoĭ şi creḑênd să 'ĭ fiŭ cu aceea maĭ plăcut. Acum iĭ trimit restul prin expediţie, şi începutul să 'l caute la D-na Negulicĭ.

'Mĭ-a părut bine cŏ Turciĭ aŭ impiegat pe Românĭ.

Nu cred să maĭ scótă ceva şi din scrisórea cu No. 5 ce trămit în ţară. Domniĭ Tell, Pieşoianul şi Christofi, decât ar critica şi face desbinărĭ cum întorsese capul şi bietuluĭ Negulicĭ, maĭ bine ar ierta şi crede şi iubi. Maĭ bine ar vedé cŏ causa s'a făcut maĭ necunoscibilă, cŏ emigraţia s'a despărţit în doĕ câmpurĭ, nu de principie, ci de sistemă (de taraf). Acum nu maĭ sunt Turcofilĭ şi Rusolatri, ci Boierĭ, Proletarĭ şi miḑlociĭ, şi alt-fel de miḑlociĭ sunt maĭ de plâns decât reacţionariĭ de principie.

Sunt d'o parte Proletariĭ ceĭ cu suflet şi inimă de om, de alta Boieriĭ ce din unul la altul se légă, de la cel maĭ progresiv pînŏ la cel maĭ ruginit reacţionar, prin relaţiĭ de interese şi rudenie. Apoĭ maĭ sunt din proletarĭ ce învĕţurile, crescerea, sistema vechie a ţĕreĭ ĭ-a făcut pe uniĭ să nu pótă fărŏ stăpânĭ, fărŏ o casă mare, iar pe alţiĭ să li se pară cŏ sunt ceva daca aŭ a face cu boieriĭ marĭ şi cu feciorii de boierĭ ce vor egalitate cu *dulăiĭ*, iarŏ nu şi cu *căţeiĭ* ; prin urmare unde sunt boieriĭ, acolo vor să fiă şi eĭ.

Nu sciŭ cum să explicŭ astă metamorfosă. Când eram veniţĭ de curênd în Paris, şi când, judecând dupŏ mine pe ómenĭ, îĭ credeam pe toţĭ intraţĭ în revoluţiŏ cu scop de a perde tot iarŏ nu de a câştiga ceva, intraţĭ pentru principie iar nu din tarafe, când âmblam să împacŭ certele, să facŭ pe D. Tell a trece cu vederea Golescilor, atuncĭ şi pînŏ a plecat din Paris nu 'ĭ maĭ scotea d-luĭ şi amiciĭ d-luĭ din ciocoĭ ; şi acum, ca şi maĭ 'nainte de revoluţie, iar cu aceia ce îĭ numia ciocoĭ e trup şi suflet. Eŭ póte m'am făcut la mulţĭ urîcios pentru d-luĭ. Ansĕ lasă, să nu maĭ vorbim de viĭ, cŏ pré sunt neexplicabilĭ ; Dumnedeŭ să-ĭ facă înţelepţĭ şi bunĭ. Să vorbim de morţĭ Imĭ pare bine de pensia ce s'a făcut vĕduveĭ Negulicĭ. Cu ocasia scrisoriĭ tipărite ce vĕ adresedŭ, vorbescŭ de rĕposatul cum vedeţĭ ; ĭ-am făcut şi epitimbul saŭ epitaful acesta, pe care 'l am trimis cumnatuluĭ meŭ a 'l da unde se cuvine :

Il legĕnâ 'n durere România,
Trăì, lucrâ, murì spre-a eĭ salvare.
Asil, mormênt îĭ oferì Turcia,
Şi *Patria* 'ĭ fu ultima suflare.

Cine scie pentru mine unde îmĭ vor rĕmâné ósele, şi epitafele mele vor fi chiotele şi urletele de bucurie ale ciocoilor, satirele sarsaililor. Dómne ! fiă-ţĭ milă de sufletul meŭ şi pomenesce-mĕ tu când voiŭ veni întru împĕrăţia ta. Rĕul cel maì mare ce 'mĭ aŭ făcut ómeniĭ, este cŏ mĭ-aŭ dărâmat ilusia. Ancŏ din 1833 am dis într'o poesie :

Urîsem omenirea în câţĭ îĭ cunoscusem,
Şi 'mĭ-era dragŭ tot omul pe care nu 'l vĕdusem.

La revedere.
Salutare şi frăţie. **I. Heliade.**

XXXVII

Către Românii din Brussa *)

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

N'am amestecat, ânsĕ, simpatia saŭ antipatia personală cu causa; daca 'ĭ-am vĕḑut cŏ sunt de aceleaşĭ principiĭ şi consecinţĭ, nu m'am despărţit de dênşiĭ. In timpul Mişcăriĭ vrurŏ reacţionariĭ şi organele ruse să mĕ lege şi să mĕ ucidă; cu eĭ făcurŏ causă comună chiar de aĭ nostri, şi 'ĭ-am uitat.

D. Ghica nicĭ nu m'a păgubit, nicĭ judecată am avut vre-o dată cu d-luĭ, nicĭ n'am venit în façă la vorbe grele, nicĭ a fost în ţară ca să conspire să mĕ ucidă, nicĭ a fost considerat de mine în rêndul nebunilor, şi vĕ spuiŭ cŏ d'ar fi fost fratele meŭ, consânge saŭ tată-meŭ, şi 'l-aşĭ fi vĕḑut arbitrariŭ eşind din principiĭ, 'l-aşĭ fi tratat maĭ aspru. A susţine cine-va fărŏ părtinire principiele, a se uni cu ceĭ ce l'aŭ supĕrat în persónă, şi a combate pe ceĭ ce se abat dintr'ênsele, fiă amicŭ, fiă indiferent. fiă inemicŭ, asta nu se chiamă rancóre, daca sciţĭ ce e rancórea şi patime personale.

Eŭ politicesce nu urĕscŭ decât pe ceĭ ce stăruiescŭ a fi abătuţĭ din principiele politiceĭ nóstre, şi d-vóstră rancóre o numiţĭ acésta? Svênturată Patrie, daca fii teĭ judecă astfel! Ura, rancórea orbescŭ, şi vedeţĭ ea inventă şi cele neexistate, calomniaḑă. Şi eŭ cum putuiŭ tăcé peste doĕ lunĭ demersul inconsecint şi compromiţĕtor, şi ţinuiŭ a nu se divulga, mărginindu-mĕ numaĭ a face să i se observe de către amiciĭ sĕĭ. Apoĭ acéstă tăcere de 80 ḑile aprópe, şi nevoia de a rĕspunde când mi s'a pus sula în cóstă, grabă o numiţĭ? Aşa e graba, aşa e rancórea în inimele d-vóstră ce nu puteţĭ nicĭ discuţiĭ pentru persóne altele de ale d v. să le ţineţĭ cu pace şi cu consideraţiĭ? Intre d-vóstră cu adevĕrat, în marea mea durere, aŭ ajuns ure personale, care de ar fi 'alinate dupŏ cât este de rece şi indiferentă inima mea, pentru D. Ghica, crede-mĕ cŏ v'aţĭ învoi şi înţelege.

---

*) Fragment găsit în copie printre hârtiile mele.

(N. B. Locusténu)

Imĭ pare bine cŏ disculpându-mĕ aflu ocasie a vĕ lovi, şi aşĭ dori să vĕ usture, să mĕ urîţĭ, să mĕ daţĭ rĕilor numaĭ să vĕ uniţĭ d-vóstră. Uniţi-vĕ încaĭ în ura asupra mea, cŏcĭ adesea face şi ura minunĭ de unire. Synedrinul Iudeilor nicĭ o dată n'a fost maĭ unit ca în judecata ce condamnă pe Christ şi liberă pe Varnava; daţĭ o probă de unire, fiă şi în ură, numaĭ fiţĭ strînşĭ. Ansĕ, vaĭ! pe cine nu'ĭ unesce Dumneḑeŭ, adică sinceritatea, inima curată, cugetul sacru, abnegaţia de ale sale şi de sine, discordia curênd îĭ desunesce. Uitaţi-vĕ în emigraţie, şi vedeţĭ câţĭ sunt uniţĭ. Aceia ce cu mâna pe inimă aŭ intrat în Mişcare, 'şĭ-aŭ luat crucea şi s'aŭ lepădat de sine. Daca jumĕtate emigraţia se compune din asemenea ómenĭ, ce minune, ce tesaur pentru Patrie!

Ia să numĕrăm pe ceĭ uniţĭ în principiĭ şi în stimă reciprocă: doĭ Golescĭ Nicolae şi Stefan, Tell, Maghierul George, Grigorie Grădişténul, Aristia, Pleşoianu, Christofi, Negulicĭ, Zossima, Russo, Serrurie, Părintele Ioan, Heliade şi cu toţĭ ceĭ-l-alţĭ maĭ tinerĭ cumnaţĭ aĭ luĭ şi amicĭ, pe care 'ĭ-a avut ca pe nisce fiĭ. Nu le rechiem numele, cŏcĭ inima lor le spune. De vor fi ăştia uniţĭ, ce maĭ frumósă unire! şi cât e de durabilă, cŏcĭ e vechie, curată, fărŏ interes, fărŏ precugetare. Uniĭ aŭ moştenit'o de la părinţĭ, alţiĭ aŭ supt'o cu laptele, alţiĭ aŭ sanctificat'o cu stima şi cu afecţia candidă şi entusiastă. Viă peste voĭ toţĭ, fraţilor, acéstă stimă, încredere şi unire de care noĭ ne putem încălḑi; cŏcĭ vine de la spiritul consolaţieĭ, al adevĕruluĭ, de la spiritul acela ce în limbĭ de focŭ se revarsă peste tot omul ce îl adóră şi îl cultivă.

Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

P. S.—Ancŏ o vorbă despre rancóre şi patimĭ personale.

Vreţĭ să vĕ spuiŭ curat? Acum sunt retras, şi ca om ce nu înfaçişéḑă nicĭ o causă, de voiŭ considera pe D. Ghica iar ca om de nicĭ un partit, de 'l voiŭ scóte din politică şi din stăruinţa ce câte o dată avù a se amesteca în lucrurĭ ce nu le cunósce, credeţi-mĕ cŏ îl consider cu mult maĭ mult decât pe mulţĭ din Românii din Paris şi de aci dintre d-vóstră. La mine nu e rancóre, ci consecinţă de principiĭ.

Să vĕ spuiŭ ce face neunirea, dragostea şi ura órbă şi fanatică ce aŭ ómeniĭ pentru unele individe. Asemenea afecţiĭ sunt iertate în familiĭ, care şi ele strică câte odată unde lipsesce educaţia; nu sunt iertate ânsĕ în marea familie a societăţiĭ. Asemenea nicĭ urele órbe şi fanatice, cu atâta maĭ mult nu sunt iertate; pentru-cŏ pe cât sunt de fatale, pe atât sunt şi ridicole. Sunt ure donchişonescĭ. Ariosto are nisce eroĭ maĭ mult imaginarĭ, şi Napolitaniĭ şi în ḑioa de astăḑĭ uniĭ ţin cu un eroŭ şi alţiĭ cu altul pînŏ ajungŭ de schimbă la stilete. Injuriile, têrnuirile, trântelele şi bastonadele nu se maĭ ţin în socotélă. Nu faceţĭ aşa daca sunteţĭ bărbaţĭ. Fiţĭ scumpĭ la laude, ţineţi-vĕ afecţiile pentru relaţiĭ particulare, iar nu în cele publice; şi când sunt neînvoirĭ între individe, nu le faceţĭ neînvoirĭ publice. Judecaţi-le rece, lin, fărŏ părtinire, şi condamnaţĭ ca bărbaţĭ iar nu ca sĕlbaticĭ. Fugiţĭ de adunărĭ unde se uită chestiile şi se ocupă de personalităţĭ, saŭ maĭ bine, de puteţĭ, daţi-le o direcţie utilĕ şi abateţi-le când puteţĭ de a se ţine cu chieltuiala celor ce nu sunt de faţă. Ast-fel de adunărĭ astăḑĭ în lumea înaintată nu se ţin nicĭ între muierĭ.

XXXIX.

D-luĭ B. Stirbeĭ, Gospodar al Ţĕreĭ Românescĭ

(Fărŏ dată) *)

Despre multe ţéra, naţia întrégă şi viitorimea are a te judeca. Eŭ le trecŭ cu vederea şi las pe Dumneḑeŭ să te judece. N'am să 'ţĭ aducŭ aminte de cât doĕ fapte din trecut, şi alte doĕ din timpiĭ guvernăriĭ Domnieĭ-Tale.

Actul de plastografie al ocupaţiuniĭ ruse din 1828 prin care se strecură în Regulamentul organicŭ, dupŏ închiderea generaleĭ şi extraordinareĭ Adunărĭ de revisie, articolul neomenos ce răpesce autonomia ţĕreĭ; acel act sciĭ pré bine cŏ s'a comis cu scirea şi lucrarea Domnieĭ-Tale, fiind ministru secretar de Stat.

Daca generala Adunare din 1837, putù protesta asupra acesteĭ nelegiuirĭ demne de un protectorat ca al Ţaruluĭ, fu pentru cŏ m'am fost grăbit a publica Regulamentul ast-fel cum eşise din cercetarea representanţilor naţieĭ, adică fărŏ acel articol de neagră trădare. Precum aĭ fost ministru la comiterea acesteĭ trădărĭ secrete, asemenea te aflaşĭ ministru când se dete pe façă, ca să o aperĭ în generala Adunare şi să o legitimeḑĭ.

---

*) Probabil acéstă scrisóre s'a adresat Domnuluĭ Stirbeĭ în anul 1851, dupŏ descoperirea complotuluĭ din Bucurescĭ urḑit de Ruşĭ.

Când Alexandru Ghica se încercâ a demasca machinaţiile moscovite, a face cunoscute necontenitele comploturĭ anarchice ale Ţaruluĭ, dând pe façă pe capiĭ celuĭ din Brăila de la 1841, Domnia-Ta cu fratele Domnieĭ-Tale vĕ aflarŏţĭ a vĕ inspira d'un patriotism demn de toţĭ agenţiĭ Ţaruluĭ, a eşì ca nisce campionĭ la luptă dréptă spre a rĕsturna un Domn care, daca avù multe defecte, avù ânsĕ o mare putere de suflet a se opune cugetărilor nelegiuite ale cabinetuluĭ moscovit.

Rĕsturnarŏţĭ pe Alex. Ghica pentru-cŏ a vrut să apere drepturile şi pacea ţĕreĭ; luarŏţĭ doĭ fraţĭ ţéra în arendă de la cel ce nu era proprietarul eĭ; cumpĕrarŏţĭ pe preţul trădăriĭ al sudorilor şi sângeluĭ Românilor un lucru ce nu se póte vinde, un lucru răpit, un lucru de furat. Pentru-cŏ sciĭ pré bine, şi tótă ţéra scie, şi dracul ênsuşĭ scie maĭ bine de cât toţĭ, cŏ Cazacul este dibaciŭ când e vorba de a fura.

Desecarŏţĭ mĕduva sătĕnuluĭ în cincĭ anĭ: un frate ca Domn, altul ca ministru din năuntru, învoindu-vĕ cu demnul Domnieĭ-Tale cuscru.

Aşa voiesce Ţarul. Luĭ nu'ĭ convine un Domn uman, un Domn român şi cu dor de sudorile şi lacrĕmile ţĕreĭ. Luĭ îĭ trebue Domnĭ ca Sturza, ca Bibescul, ca Stirbeiŭ, ministri ca Villara care să facă a ţipa fiiul din pântecele mameĭ, ca apoĭ să aibă cuvênt a'şĭ face tréba, a trimite comisarĭ, a'şĭ exercita un drept ce nu are dupŏ tractate, a face pe Româniĭ simpli să crédă cŏ Domniĭ sunt rĕĭ şi cŏ Ţarul e protector, să aibă la îndemână, când crede cŏ timpul e favorabil, midlóce a urḑi rĕscóle şi a'şĭ crea pretexte pentru a interveni spre a restabili ordinea legalĕ, adică a'şĭ propaga panslavismul în statele Austrieĭ, a aţiţa pe Bulgarĭ, pe Sêrbĭ, pe Bosniacĭ, pe Grecĭ; a săpa din temelie imperiul Otoman, a deveni Domn peste Principatele danubiene, adică pe Dunăre, şi prin Dunăre a porunci Germanieĭ întregĭ şi a ameninţa Françа.

Sturza în Moldova domnise întocmaĭ dupŏ dorinţa Ţaruluĭ, domnise ast-fel cum la 1848 fu destul o vorbă a consuluĭ rus la urechia a doĭ treĭ romano-fanarioţĭ, şi junimea credulă, generósă, desdemnată de un guvern atât de anti-naţional, amăgită de creaturele creaturelor celor ânteiŭ iniţiaţĭ să alerge a se sacrifica orbesce spre interesele moscovite. Ea fu apoĭ persecutată, şi urḑitorii rĕscóleĭ apĕraţĭ, recompensaţĭ.

Ţéra română ânsĕ folosindu-se maĭ bine de păţirea trecutuluĭ, din zavera luĭ Ipsilante de la 1821, din lepădătura de zaveră de la Brăila din 1841, maĭ luminată asupra uneĭ protecţiĭ atât de căzăcescĭ, ce trebuia să facă la 1848, te întreb Domnule Stirbeiŭ?

Să se iea dupŏ declamaţiile D-luĭ Mavru şi cuscreniilor d-sale, dupŏ patriotismul DD. Cantacuzino, A. Ghica vistierul şi luĭ C. Suţu? Trebuia să ésă cu simbriaşiĭ lor în uliţă ca să strige: jos Bibescul! jos tiranul! jos alesul ţĕreĭ! şi servind planurilor moscovite şi intereselor intriganţilor să caḑă victimă, dând pretextul legiuit invasieĭ moscovite? Trebuia proprietariĭ să se lase a'şĭ vedé averile prădate, neguçătoriĭ magaziile în prada foculuĭ, părinţiĭ de familie onórea caselor batjocorită şi viaţa în pericol? trebuia să se lase în prada uneĭ anarchiĭ cu care îĭ speria simbriaşiĭ luĭ Mavru, instrumentele incendiare ale luĭ Duhamel?

Étŏ ce făcù ţéra, acest popol înţelept: Dupŏ ce vĕḑù cŏ nu maì e miḑlocŭ de mântuire, cŏ poliţia n'avea putere a aresta decât ómenĭ inocenţĭ, şi cŏ adevĕraţiĭ conspiratorĭ şi simbriaşiĭ lor subt apĕrarea consululuĭ rus împrăştia terórea, se determinâ să veghiedȩ, să aştepte, se determinâ a da putere unuĭ guvern pălit şi desconsiderat, credȩênd cŏ acel guvern va maĭ fi avênd vre o rĕmăşiţă de vigóre naţionalĕ.

Când venì Duhamel în Iaşĭ, m'am dus la Domnul ţĕreĭ, 'ĭ-am spus cŏ de va veni omul acesta în Bucurescĭ la asemenea timp, vine să organisedȩ şi în ţéra nóstră ceea-ce se făcuse la Iaşĭ. Intreabă'l ce 'mĭ-a rĕspuns? cu tóte cŏ sciĭ pré bine, pentru-cŏ şi Domnia-Ta ţineaĭ tot asemenea limbagiŭ prin Londra în 1848. Cu altă ocasiune vom vorbi şi despre acésta.

Când Duhamel venì în Bucurescĭ şi începù a organisa maĭ serios şi a încuragia complotul, am strigat să mĕ audă tótă ţéra prin *Curierul Român* cŏ *'mĭ-e frică de anarchie.* Daca comisarul puteriĭ, ce ne tot cânta cŏ represintă ordinea, venise spre a însufla respect, pentru ce pretinse de la Domn a desfiinţa *Curierul Român*? pentru ce cerù exiliul meŭ? Pentru-cŏ am strigat cŏ 'mĭ e frică de anarchie? Bine vedȩĭ şi bine póte vedé tótă lumea cŏ pentru acésta; cŏcĭ eŭ eram inamicul anarchieĭ, şi d-luĭ prin rĕscólă venise a servi cugetele bine-voitóre ale guvernuluĭ seŭ, ce cu orĭ-ce preţ voia a 'şĭ introduce oştirile în ţĕrile nóstre.

Când a venit trimisul Inalteĭ Porţĭ, Talaat-efendi, m'am dus împreună cu Golesciĭ a 'l ruga şi a 'l conjura în numele ordineĭ, spre a dȩice Domnuluĭ a deschide ochiĭ spre a nu maĭ persecuta pe ómeniĭ ce se încércă a susţine pacea ameninţată.

Infine semnalul protestaţiuniĭ naţionale nu s'a dat la Islaz, decât când judeţele eraŭ pline de misionarĭ moscovițĭ predicând rĕscóla şi invitând satele la omor şi la pradă, când simbriaşiĭ luĭ Mavru, Cantacuzino, Şuţu şi A. Ghica vistierul era gata a eşi în uliţele capitaleĭ cu focŭ şi cu pradă, când soldaţiĭ şi oficeriĭ garnisoneĭ, corupţĭ de Odobescul, instrumentul luĭ Duhamel insultarŏ pe Domn cu neascultarea, gata a 'şĭ da mâna cu anarchiştiĭ, când fratele unuĭ căpitan rus se ḑice cŏ ar fi dat să ucigă pe Domn, spre a rĕmâné ţéra fărŏ cap şi a se da drumul exceselor criminale. Atuncĭ dar, ce trebuia să facă ómeniĭ ce veghia şi urma de aprópe machinaţiile comisaruluĭ Ţaruluĭ? Se sculară în numele poporuluĭ şi protestarŏ pe temeiul tractatelor, şi glasul lor cel d'ânţêiŭ fu: *pace voĕ*.

Citesce âncŏ odată Proclamaţia Regeneraţieĭ, şi veĭ vedé peste tot chiemarea la pace, la ordine, la respectul proprietăţiĭ şi a persónelor, chiemarea către Domnul ţĕreĭ, rugăciune ferbinte de a nu lăsa Patria în prada anarchieĭ.

Citesce scrisórea ce adresarŏ din Islaz către Domn capiĭ Mişcăriĭ, prin care se protesta în contra desordineĭ preparate de Duhamel. Domnul ânsĕ nu ascultâ nicĭ glasul ţĕreĭ nicĭ al onóreĭ personale, nu'şĭ aduse aminte cŏ era Alesul Patrieĭ. Ascultâ ce 'ĭ ḑise Duhamel şi abdicâ la ast-fel de timpĭ greĭ, lăsându-ne pe noĭ rĕspunḑĕtorĭ, lăsându-ne frêul guvernuluĭ.

Ce făcù guvernul provisoriŭ, Locotenenţa, Poporul român în treĭ lunĭ? Vătămatu-s'a în ce-va proprietatea, onórea, viéţa cuĭ-va? Semĕnat'a în ce-va protestaţia naţionalĕ cu zavera ruséscă adusă de Ipsilante? Aşa creḑĭ óre cŏ s'ar fi petrecut lucrurile, daca poporul cel bun şi onest al capitaleĭ n'ar fi veghiat asupra ordineĭ, şi daca n'ar fi ales de cincĭ orĭ tot pe aceĭ ómenĭ la 13 Iunie, la 19, la 29 şi de doĕ orĭ la venirea luĭ Suleiman-Paşa?

Ce a chieltuit guvernul naţional în treĭ lunĭ spre a ţine ordinea atât de ameninţată de demagogiĭ moscoviţĭ? Nicĭ un milion de leĭ în socotéla listeĭ civile şi a lefilor de adiotanţĭ şi ale spionilor poliţieĭ, ce nu maĭ era trebuinciósă.

Cine striga în aceĭ timpĭ pe Câmpul Libertăţiĭ: arme, focŭ, bătaie pe uscat şi pe apă cu tótă lumea, mórte în drépta şi în stânga? Adepţiĭ luĭ Odobescul, spioniĭ consulatuluĭ rus, creaturele luĭ Sturza trimise din Iaşĭ.

Cine strigà frăţie, pace, prudenţă, respect către tractate? Cine, şi în parte şi în publicŭ, în orĭ-ce ocasie striga să încetedͅe numele de desbinare, nume'e de ciocoĭ, de boierĭ, de aristocraţĭ, şi tóte să se împlinéscă cu un singur nume sacru de unire, cu numele de *Românĭ?* Intrébă toţĭ ómeniĭ capitaleĭ, tóte deputaţiunile ce venirŏ din judeţe şi din plase, întrébă pe amiciĭ şi pe inamiciĭ Constituţieĭ, şi toţĭ îţĭ vor spune cum se chiamă omul acela.

Cine la apropierea luĭ Duhamel şi a luĭ Fuad-efendi dinpreună cu oştirea Inalteĭ Porţĭ prepara un Sant-Bartelemy, spre a da în cele dupŏ urmă pretext Ruşilor de invasie? Tot adepţiĭ Odobesculuĭ, tot ameţiţiĭ de doctrinele moscovite. Şi cine intêmpină acéstă neomenie şi mântuì ţéra de o asemenea pată de sânge? Tell, care vĕdͅêndu-se neascultat de soldaţiĭ garnisóneĭ corupţĭ de I. Voinescu, şi de rĕmăşitele Odobesculuĭ, luâ comanda gardeĭ naţionale unde tot soldatul era un cetăţean părinte de familie şi un adevĕrat apĕrător al ordineĭ.

Cine era în capul mulţimiĭ amăgite şi cerea arderea Regulamentuluĭ, ca să dea putere luĭ Duhamel ajutându'ĭ planurile? Tot aceĭ proseliţĭ aĭ Odobesculuĭ, tot spioniĭ consulatuluĭ rus, tot implicaţiĭ în complotul Ţaruluĭ de la Brăila din 1841. Cine s'a opus cu peptul unuĭ asemenea exces atât de nepoliticŭ şi copilărescŭ pentru Românĭ, şi atât de favorabil pentru minunatul comisar al Ţaruluĭ? Cine îşĭ spărgea peptul atuncĭ a face pe popol să înţelégă de unde vine impulsia? Cine fu năpădit şi ênsuşĭ maltratat de mulţimea fanatică? Membriĭ Locotenenţeĭ ce nu maĭ avea a guverna decât treĭ dͅile, şi carĭ de ar fi pedepsit pe invitătorii acestui exces, cu adevĕrat s'ar fi comis măcelul preparat cu doĕ sĕptĕmânĭ înainte.

In treĭ lunĭ de regeneraţie, ţéra n'are a plânge de cât noĕ ómenĭ ucişĭ de Solomon, rebelul cŏtre Bibescu şi gâdele executor al planurilor ruse. Maĭ are a plânge áncŏ 60 soldaţĭ desarmaţĭ ucişĭ la Casarma de la Spirea, nu de Turcĭ ci de Duhamel ênsuşĭ, cŏcĭ Mefistofele era pretutindenĭ.

Membriĭ Locotenenţeĭ, dupŏ cum v'aţĭ încredinţat prin Comisia cercetătóre, făcurŏ tóte economiile posibile cu baniĭ publicĭ; nu 'şĭ ênsuşirŏ nicĭ o listă civilĕ pentru funcţia înaltă ce ocuparŏ; îşĭ sacrificarŏ averile, îşĭ puserŏ in pericol viaţa spre a vĕ mântui averile şi viaţa, şi spre a proclama tot de odată principiĭ eterne şi dătătóre de viaţă naţionalĕ.

Când am eşit din ţéră, din tótă starea mea strînsă cu sudorĭ de 30 anĭ, n'avuiŭ decât şépte galbenĭ. Vama Timeşuluĭ scie întrégă. Tell asemenea ca şi mine nu avea decât maĭ aceeaşĭ sumă.

Acestea le sciĭ, Domnule Stirbeiŭ, şi de aceea viŭ să'ţĭ aducŭ aminte numaĭ doĕ acte din timpul gospodăratuluĭ Domnieĭ-Tale, ce promiseiŭ la începutul aceşteĭ scrisorĭ.

Când ajunseşĭ la gospodărat, aflaşĭ Vistieria datóre cu 18 milióne înghiţite în căimăcămia D-luĭ Cantacuzino. Şi fiind-cŏ n'aĭ aflat de la Locotenenţă nicĭ o datorie, nicĭ o chieltuială decât cea maĭ strict necesară pentru apĕrarea liniştiĭ ce v'a mântuit averile, dupŏ logica căzăcéscă, dupŏ logica lupuluĭ cu mielul, prada tesauruluĭ publicŭ o aflaşĭ în marea D Tale înţelepciune cŏ n'a făcut'o nicĭ Ruşiĭ, nicĭ Cantacozino, ci ómeniĭ păciĭ şi aĭ drepturilor naţionale. Aşa făcuşĭ cuvêntarea Thronuluĭ, dupŏ legea Domnilor şi Impĕraţilor. Nicĭ declamaţia nu 'ţĭ-a lipsit, nicĭ numele Patrieĭ, nicĭ al luĭ Dumnedeŭ, nicĭ compătimire pentru suferinţele poporuluĭ, nicĭ ênsuşĭ dragoste către un frăţior ce te întórse din condeiŭ la 1812, şi îl săpaşĭ şi D-Ta de atuncĭ pînŏ la 1849, ca un frate maĭ mare ce escĭ.... Aşa, cu Dumnedeŭ şi cu ţéra întrégă martorĭ, începuşĭ a te bate cu pumniĭ în cap, a te lamenta şi a plânge disgraţiile Patrieĭ, a blestema pe hoţiĭ de păgubaşĭ, a'ĭ face prădătorĭ a'ĭ banilor publicĭ, turburătorĭ, aducătorĭ de cataclisme. Eĭ aŭ făcut Revoluţia Françeĭ din Februarie, eĭ pe a Berlinuluĭ, eĭ pe a Vieneĭ, eĭ aŭ sculat Italia şi Ungaria. Cazac-başa nicĭ cŏ avea de gônd să 'şĭ trimită oştirile în ţĕrile nóstre. Tot eĭ aduserŏ cazaciĭ, eĭ aŭ făcut balurĭ la venirea acestor ângerĭ atât de frumuşeĭ, cu totul şi cu totul dupŏ chipul şi asemĕnarea luĭ Dumnedeŭ.

Când 'ţĭ aĭ întors ochiĭ în Transilvania şi vĕduşĭ câte neomeniĭ se execută de către iobagĭ asupra proprietarilor şi vice-versa, când îţĭ aduseşĭ aminte de puţurĭ pline de domnĭ viĭ cu neveste cu copiĭ, de domnĭ jupuiţĭ şi arşĭ de viĭ, şi tot sub guvernarea ómenilor imperialĭ aĭ ordiniĭ, cu prestigiul lor magistral, şi când vĕduşĭ cŏ în treĭ lunĭ ale Regeneraţieĭ române, nicĭ o picătură de sânge nu s'a vĕrsat, nicĭ o bonetă de cucónă nu s'a perdut, nicĭ un fir de barbă fanariotă nu s'a rătĕcit, când vĕduşĭ o serbătóre de treĭ lunĭ, atuncĭ strigaşĭ: „Mărire ţie Dómne cŏ ne mântuişĭ de ómenĭ ce sciurŏ să apere atât pacea, şi cu ordinea oprirŏ pe Cazacĭ! Mărire ţie, Dómne, cŏ ne-aĭ mântuit de orĭ-ce inteligenţă, de orĭ ce cugetare de dreptate şi frăţie, de orĭ-ce speranţă de naţionalitate! Mulţumită Impĕratuluĭ Nicolae cŏ trimise şi gonì pe aceştĭ Cătcăunĭ de creştinĭ, şi mĕ puse pe mine colea de unde vĕ vorbescŭ cu atâta patriotism! Acum vĕd şi eŭ cŏ mergŭ lucrurile cu frica luĭ Dumnedeŭ. Când ânsĕ domnia Al. Ghica, când domnia frate-meŭ, cât furŏ desculţiĭ ăia ce nu sciurŏ să fure nicĭ o para, pentru Dumnedeŭ, ce erà p'atuncĭ!!!"

Cuvêntarea ce făcuşĭ nu era scrisă cu vorbele acestea ce spun lucrurile pe numele lor, înţelesul eĭ ânsĕ era, dupŏ cum sciĭ pré bine, întocmaĭ. Era de façă la acéstă memorabilĕ solemnitate toţĭ urḑitoriĭ de comploturĭ, Suţĭ, Cantacuzinĭ, Mavrĭ, Ghicĭ, Odobescĭ, Solomonĭ, fanarioţĭ, străinĭ pripăşiţĭ de când cu Muscaliĭ, Românĭ maĭ rĕĭ decât streiniĭ ăştia, şi cu ochiĭ plinĭ de lacrĕme, cu nisce braçe aşa de lungĭ-părintescĭ, începuşĭ a 'ĭ conjura pe toţĭ să nu maĭ facă la comploturĭ cât veĭ domni Gospodăria-Ta, ci să sară cu toţiĭ a 'ţĭ ajuta să aducĭ fericirea ţĕreĭ! Era şi cocóne în Bucurescĭ multe, şi una vĕrsa lacrĕme de tinereţe şi de bucurie, cŏcĭ pricepea ea ce înţelegĭ D Ta cu ţéra; cel puçin se linguşĭa cŏ ţéra este dumneaeĭ cât veĭ domni Gospodăria Ta! Toţĭ câţĭ aştepta chivernisele făcurŏ îndată să rĕsune sala de miĭ de vivate. O! ce momente de tinereţe şi de umilinţă! Dumneḑeŭ nu maĭ avea acum decât a căta din cer cu un ochiŭ plin de fulgerile mânieĭ asupra adevĕraţilor Românĭ, şi a'şĭ sumete mânecele a bine-cuvênta pe Nicolae, apoĭ pe Duhamel, apoĭ pe toţĭ cazaciĭ pînŏ la unul, şi apoĭ să 'şĭ aducă aminte şi de robul seŭ Barbu Stirbeiŭ, şi de tot némul luĭ şi de toţĭ ómeniĭ luĭ.

Ne-aĭ făcut turburătorĭ, anarchiştĭ, cinstite Gospodar, pentru-cŏ v'am mântuit de ororile ce s'aŭ comis în Transilvania, înnecând de la începutul eĭ anarchia moscovită preparată de Duhamel şi Mavru; ne-aĭ făcut tâlharĭ, pentru-cŏ v'am apĕrat averile; ne-aĭ făcut hoţĭ, pentru-cŏ am avut dor de baniĭ tutulor şi maĭ vêrtos de ceĭ publicĭ; şi veḑĭ bine cŏ am răbdat, n'am rĕspuns nimicŭ pentru-cŏ te atingeaĭ de persóneie nóstre. Ba âncŏ cu scrisórea cŏtre Românĭ de la 15 August trecut 'ĭ-am îndemnat la răbdare, la supunere, la ascultare chiar către guvernul Gospodărieĭ Tale, ca să nu caḑă în alte nevoĭ luându-se dupŏ apostoliĭ anarchicĭ aĭ Ţaruluĭ, şi ca să nu pérdă dreptatea înaintea uneĭ judecățĭ. Am tăcut, ḑicŭ, și nu 'ți am rĕspuns la actul cel d'ântêiŭ al ingospodăriređ.

Acum ânsĕ, când ḑioa 'namiaḑa mare de fațǎ cu Turciĭ, Rusia maĭ cutéḑă a complota asupra ordiniĭ și a 'șĭ da un cuvênt spre a 'șĭ ține oștirile într'o țérǎ atât de stătută, când capiĭ complotuluĭ ițĭ sunt cunoscuțĭ de agențĭ și machine supuse, când în locŭ de a da pe fațǎ pe urḑitoriĭ de turburărĭ, prin altǎ cuvêntare, prin altǎ declamație, prin act publicŭ, facĭ comedia o realitate tragicǎ, aruncĭ crime pe ómenĭ inocențĭ și, ce este maĭ mult, nu o aruncĭ pe nimenĭ, nu numescĭ pe nimenĭ, ca sǎ lașĭ drumul la miĭ de cugetărĭ și să daĭ Țaruluĭ un document atât de solemn, a demonstra lumeĭ cǒ ființa armateĭ sale este atât de necesarǎ în Principatele Danubiene, maĭ necesarie decât tot-d'a-una; acum, ḑicŭ, când nu maĭ e vorba de persónele nóstre ci de sórta țĕreĭ cu care te jocĭ ast-fel, îmĭ va fi iertat, o mare și înțelepte Gospodar a rumpe tăcerea. . . . . *)

XL

Către Românii din Brussa

1851, Iuliŭ 1.

Fraților,

Lăsând Parisul și ocupațiile ce aveam aci, îmĭ facŭ o datorie a vĕ da o socotélǎ de baniĭ ce am primit de la 1 Maiŭ 1849 pînǒ la 31 Decembre 1850, cum și de chieltuielele ce am făcut atât din baniĭ primițĭ cât și din ceĭ promișĭ a mi se trimite. Despre fiă-care articole de chieltuiele am în regulǎ adeverințele ce la orĭ-care cerere se vor face cunoscute fiă-căruia ce a sub-scris și a dat banĭ, saŭ uneĭ comisiĭ numite de ceĭ ce aŭ format sumele ce am primit.

---

*) Regretăm cǒ finele acesteĭ scrisorĭ, care este un însemnat document, lipsesce.

No. 1

Ce am chieltuit

La tipăriri	fr.	2,917

Cum urmédă:

O broşură Protectoratul de 4 cóle . .	fr.	439
Doĕ cóle şi jumĕtate şi un afiş . . .	„	158
Impresiile unuĭ Proscris în 20 cóle, şi alte publicărĭ	„	1,500
O mică tipărire.	„	18
Tipărirĭ românescĭ.	„	300
Broşura D-luĭ Rheal	„	238
Doĕ vignete dupŏ cererea autoruluĭ. .	„	62
Litografia D-luĭ Etess de D. Nanteuil .	„	150
Hârtia la broşura D-luĭ Rheal şi la un supliment	„	52
	fr.	2,917

La abonamente		173

La ânteiul trimestru 7 exemplare de *La Semaine.*	fr.	49
Idem la al doilea trimestru 8 exempl.	„	56
Idem pentru alte 8 exemplare . . .	„	56
Pentru *Presse*	„	12
	fr.	173

La acţiĭ	fr.	1,000

Antêia óră	fr.	400
Apoĭ în maĭ multe rênduri	„	600
	fr.	1,000
Cheltuiţĭ. . .	fr.	4,090

Suma din apoĭ . . fr. 4,090

La diferite persóne fr. 1,207

D-luĭ Rheal pe 7 lunĭ, a 50 fr.	fr.	350
Idem, pentru alte cererĭ	„	150
Unuĭ Françes	„	40
La doĭ Românĭ	„	500
La alţĭ doĭ	„	22
Altuia	„	45
D-luĭ Carpentier	„	100
	fr.	1,207

Chieltuielĭ mĕrunte fr. 1,029

Porturĭ pentru scrisorĭ în 18 lunĭ, de broşure, de gazete, dupŏ particulara fóie a nume	fr.	441
La prescrierĭ, la un desemn şi chieltuielĭ de scris	fr.	108
Chieltuiala a doĕ poliţe	„	14
Portul de broşure în urmă, şi de expediţiĭ numeróse	fr.	116
Şederea la Londra în urmă, 25 ḑile, şi chieltuiala drumuluĭ	fr.	350
	fr.	1,029

Chieltuiţĭ . . fr. 6,326

Primiţĭ :

La început	fr.	2,200	
A doua óră	„	708	
A treia óră	„	694	
De la D. Gr.	„	250	
De la D-niĭ S. şi N. G.	„	100	
Idem	„	36	
De la cărţĭ vêndute	„	66	
	fr.	4,054	4,054

Cheltuiţĭ maĭ mult. . . fr. 2,272

1850, Decembrie 31.

I. Heliade.

No. 2

COMPT

De chieltuielele ce am făcut şi de baniĭ ce am primit de la 1 Februarie 1851 pînŏ la 1 Iulie.

Chieltuielĭ

Tipărirĭ		fr. 1,939

Cum urméḑă:

Scrisorĭ şi broşurí românescĭ şi françese.	521	
Memoriurĭ asupra Regeneraţieĭ	1,418	
	fr. 1,939	
Chieltuelĭ diferite		fr. 1,139
Porturĭ de scrisorĭ în 6 lunĭ	fr. 120	
Porturĭ de cărţĭ şi broşurĭ	„ 46	
D-luĭ Ledain pe 7 lunĭ	„ 350	
La acţiĭ nouĭ	„ 75	
La poliţa de 1000 fr.	„ 48	
Ducerea la Londra în urmă	„ 150	
Tipărirĭ micĭ şi chieltuieli, fărŏ probe	„ 350	
	fr. 1,139	
Suma		fr. 3,078

Primirĭ:

Poliţa plătită de D-nul Zossima la.	fr. 1,000	
De la D-nul Gr. G.	„ 100	
De la doĭ Românĭ Chr. şi R.	„ 100	
	fr. 1,200	1,200
		fr. 1,878
Se adaogă suma, cum se vede la No. 1		fr. 2,272
Patru miĭ una sută cincĭ-ḑecĭ chieltuiţĭ maĭ mult		fr. 4,150

Comptul cărţilor

Protectoratul		exempl. 1,000
Din carĭ s'aŭ vêndut	ex. 20	
S'aŭ împărţit gratis	„ 480	
Se află în fiinţă	„ 500	
	ex. 1,000	

Impresiĭ		exempl. 600
Din carĭ s'aŭ vêndut	ex. 16	
S'aŭ împărţit gratis	„ 264	
Se află	„ 320	
	ex. 600	

Memoriurĭ		exempl. 610
Din carĭ s'aŭ împărţit	ex. 98	
Se află	„ 512	
	ex. 610	

Broşurĭ române	exempl. 400
Gravurĭ de doĕ felurĭ	150

Ce cărţĭ se afla la 1851, Iuniŭ 28:

Protectorate	ex. 500
Impresiĭ	„ 320
Memoriurĭ	„ 512
Broşurĭ	„ 400
Gravurĭ	„ 150
Exemplare	1,882

I. Heliade.

XLI

Către Românii din Brussa

Malta 1851. Iuliŭ $^{15}/_{17}$.

Fraţilor,

De nu v'am scris de mult, causa este cŏ maĭ de 40 ḑile eram pe picior de a pleca; am maĭ fost prin Londra pînŏ să iaŭ drumul spre Orient. Acum de doĕ ḑile m'am arestat aicĭ, nicĭ n'am maĭ avut banĭ cu ce să continuŭ calea.

Treĭ lăḑĭ cu catrafuse şi cu cărţĭ le-am lăsat în Marsilia a le expedia d'a dreptul la Smirna; alte treĭ cu cărţĭ le am lăsat la Paris pentru datoriĭ ce am avut. Din cele de la Smirna una este cu cărţile d-vóstră. Intr'ênsa sunt:

5 Istoriĭ universale, în câte şépte volume, pentru fiă-care câte un exemplar.

5 Sciinţa pentru socialismul universal, idem.

1 Evangeliŭ dupŏ Lamennais, ilustrat pentru D-nul Zossima.

1 Atlas geograficŭ, pentru D. Giurescu.

2 Diferite tractate pentru ridicare de planurĭ, pentru D. Russo.

1 Juif-Errant şi Mysterele Parisuluĭ ilustrate, pentru idem.

10 Arpa Exilatuluĭ, de un autor Italian ce vorbesce mult în poesiile sale de Românĭ, de fiă-care câte dóĕ exemplare.

Maĭ multe cărţĭ saŭ broşure despre sciinţa nuoĕ, în comun pentru toţĭ le veţĭ împărţi saŭ citi frăţesce.

5 Martiriĭ D-luĭ Esquiros.

5 Suvenirĭ şi Impresiunĭ ale unuĭ Proscris, legate bine pentru fiă-care.

10. Poesiĭ române traduse de d. Vaillant în françosesce

1. Dicţionar de conversaţie, pentru d. Russo.

3. *Album Moldo-Valaque,* de d. Villaumé.

60. Acte şi Epistole în românesce, coprindênd diferitele epistole ce v'am scris dv. aci, şi Românilor în ţéră.

100. Protectorate.

80. Istoria Regeneraţiuniĭ române.

40. Suvenirĭ şi Impresiunĭ ale unuĭ Proscris.

Aceste din urmă 280 volume de Protectorate, Istoriĭ, Acte şi Suvenirĭ, le veţĭ împărţi asemenea între dv., şi le veţĭ dărui saŭ vinde fiă-care pentru propagandă.

In Paris se maĭ tipăresce de d. Charpantier o broşură intitulată: *Gallerie des Agents Russes en Moldo-Vallachie.* V'am abonat pe fiă-care pentru câte 5 exemplare.

Daca Protectoratele, Istoriile şi Actele nu le vedeţĭ în numĕr egal, este cŏ n'aŭ maĭ încăput în ladă. In Paris aŭ rĕmas destule, şi maĭ puteţĭ dispune.

Vĕ alătur aci şi comptul typărit de ce banĭ am priimit şi ce chieltuielĭ am făcut. Acest compt e împărţit în doĕ perióde: unul pînŏ la 30 Decemvrie 1850, şi altul de la Fevruarie pînŏ la Iuliu 1851, de unde veţĭ vedé cŏ am chieltuit maĭ mult; parte am dat de la mine şi parte am rĕmas dator. Datoriile ce am vĕ rogŭ a le împărţi frăţesce în şése (dv. cincĭ şi cu mine), precum tot aşa am împărţit şi chieltuielile făcute.

Incetând ocupaţiunile mele politice, vĕ rogŭ a trece cu vederea orĭ-ce voiŭ fi făcut rĕŭ, dupŏ părerea dv.; unele voiŭ fi greşit ca om, şi altele a cătat a se face ast-fel, şi când veţĭ audi cuvintele, le veţĭ încuviinţa.

De acum înainte, de voiŭ trăi şi de voiŭ fi liber, mĕ voiŭ ocupa în partea literară şi religiósă.

Așeḑêndu-mĕ, vĕ voiŭ scrie, saŭ de vom fi cu toţiĭ la un locŭ voiŭ face un curs, saŭ cursul îl voiŭ face prin epistole către voĭ.

De 'mĭ veţĭ rĕspunde, adresaţi'mĭ scrisórea la Chio către soçia mea cu adresa: *À Madame Marie Héliade à Chio, pour M. Joseph Fransky, recommandée à Mr. Couturier, banquier à Smyrne.* De la Chio scrisórea mi se va adresa unde mĕ voiŭ afla.

In Malta nu cred a ședé mult. Sunt străin, fărŏ banĭ, fărŏ credit. Tot capitalul ce avuiŭ la ajungere era de 10 francĭ, care s'aŭ și chieltuit.

Aștept rĕspunsul vostru și de la soçie.

Salutare și frăţie.

I. Heliade

XLII

Domnuluĭ Gr. Grădiștént, la Paris.

Marsilia, 1851, Iuliŭ 20.

Amatul meŭ Domn,

In doĕ nopţĭ și o ḑi am ajuns la Marsilia; calea s'a scurtat maĭ pe jumĕtate, și chieltuiala drumuluĭ s'a împuçinat cu un quart. Din Avignon pînŏ în Marsilia nu maĭ e cale, ci o preâmblare din cele maĭ exotice.

Comisionarul către care s'a expediat lăḑile mele s'a încărcat să mĕ trimită și pe mine, și să i se plătéscă la desbarcŭ. Prin urmare plecŭ mâne Lunĭ la 21 Iuliŭ. N'am avut miḑlóce să mĕ aboneḑŭ la nicĭ o gazetă. Te rogŭ darŏ, de veĭ desface vre-un exemplar din cărţĭ, abonéḑă-mĕ la *Eveniment* pe treĭ lunĭ; iar daca nu, numaĭ pe o lună, cu adresa la *M-me Marie Héliade à Chio, recommandée à Mr. Couturier, banquier à Smyrne.*

Te maĭ rogŭ âncŏ să facĭ o trébă ce n'am avut timp a o face eŭ singur. Pune într'un plicŭ Impresiile unuĭ Proscris şi Memoriurile despre Regeneraţie, şi adresă-le la d. Sébastien Rheal, 12 Rue Turnon, fărŏ să arĕţĭ nicĭ cum, nicĭ de unde vin. Să nu 'ţĭ pară strania purtarea mea. E o purtare ce aveam în cuget a o ţine în momentul plecăriĭ, iar graba nu m'a iertat. Orĭ-câte 'mĭ-a făcut omul ĕsta, cred cŏ 'mĭ-a făcut de sărăcie, şi nu sciŭ de voiŭ maĭ trăi. Il iert din tot sufletul.

Te sărut, frate. Imbrăçişédă din parte'mĭ pe Scarlatache, pe Lapati şi pe Filipescul. Spune'ĭ celuĭ din urmă să mĕ rechieme în suvenirea fraţilor seĭ Costache şi Scarlat.

Iar te îmbrăçişeḑ. La revedere.

Sarutare şi frăţie.

I. Heliade

XLIII

Către Românii din Brussa.

Chio, 1851, August $^{1}/_{13}$

Fraţilor,

Am ajuns în Chio lângŏ familia mea şi şeḑ sub numele de Joseph Fransky, pînŏ îmĭ va veni rĕspuns de la Sublima Pórtă cum să urmeḑ, daca trebue a rĕmâné cu acest nume, sau daca pot a purta fărŏ bêntuire numele meŭ; prin urmare pînŏ atuncĭ cu adresa Joseph Fransky să 'mĭ scrieţĭ şi dv.

V'am trimis din Marsilia o ladă cu cărţĭ, care cred cŏ va fi ajuns la Smyrna. Chieltuiala eĭ pentru drum şi vamă va fi în socotéla dv. Când voiŭ priimi de la comisionar comptul, vi'l voiŭ trimite.

V'am scris din Paris cŏ comisiónele ce 'mĭ-aţĭ dat pentru cărţĭ le-am făcut, şi cea maĭ mare parte am plătit'o cu schimb de cărţĭ d'ale mele care s'aŭ typărit cu spesele dv, iar parte am plătit'o în banĭ.

V'am trimis şi socotéla typărită sub No. 1 şi 2, de ce banĭ am priimit de la dv. şi alţĭ românĭ, şi de ce banĭ am chieltuit pentru causă şi typărirĭ cum şi de câte cărţĭ s'aŭ dăruit şi de câte se află în fiinţă.

Am chieltuit cât am fost în Paris 6326 fr.
de la 1-iŭ Maiŭ 1849 pînŏ la finele anuluĭ 1850
dupŏ socotéla No. 1, şi francĭ 3078 de la 1-iŭ
Februarie 1851 pînŏ la 1-iŭ Iuliŭ, dupŏ socotéla No. 2, iar în tot 9404

Am priimit francĭ 4054, dupŏ socotéla No. 1,
şi francĭ 1200 dupŏ socotéla No. 2, iar în tot 5254

S'a chieltuit maĭ mult 4150

Din aceştĭ 4150 francĭ ce sunt dator pentru typărirĭ şi altele, am tras poliţe, de leĭ 1000 la d. Zossima, şi 1000 la dd. Russo şi Giurescu.

Acéstă din urmă poliţă cred cŏ s'a şi plătit, maĭ rĕmânênd de plată 3150 francĭ.

Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

XLIV

Domnului Gr. Grădişténu, la Paris

Chio, 1851, August $^1/_{13}$

Amatul meu Domn,

Alaltă-ierĭ la 27 Iuliŭ am ajuns la Chio, unde mĭ-am aflat copii sănĕtoşĭ, afarŏ de soçie care âncŏ sufere. Aci cu multă plăcere aflaiŭ şi pe părintele Ion.

Amiciĭ cunoscuţĭ sunt mênioşĭ pe mine, şi eŭ îĭ las în voia Domnuluĭ. Cum pricep, sunt mult adăpaţĭ de doctrinele celor contrariĭ. Când vorbescŭ de mine, ḑicŭ cŏ nu mĭ-a maĭ rĕmas alt amicŭ decât Grădişténul, şi când aŭ aflat cŏ am plecat din Paris, ḑicea cŏ nu se póte ca Grădişténul să mĕ lase şi să se deslipéscă de mine: de voiŭ veni eŭ în Chio, vine şi Grădişténul. De cred astfel, bine-cuvêntată să le fiă credinţa; de o ḑicŭ în rîs, să dea Dumneḑeŭ tot aşa să rîḑă, şi veninul tot aşa de dulce să le fiă. Mí-a părut bine fărŏ să aspir nicĭ o dată la atâta sacrificiŭ din partea amiculuĭ; cŏcĭ asemenea sacrificiurĭ nu aducŭ nicĭ un folos nicĭ într'o parte nicĭ într'alta: sunt curat romanţurĭ, şi eŭ nu mĕ fericescŭ când aşĭ avé copiĭ saŭ fraţĭ saŭ amicĭ cu capete romantice. Eŭ mĕ mulţumescŭ cum mĕ iubescĭ şi cum cugeţĭ şi cum lucreḑĭ, şi sunt sigur cŏ daca aŭ vrut să facă din noĭ un Pilade şi un Orest, aŭ fost numaĭ ca să rîḑă. Rîsul lor ânsĕ, cum ḑicŭ, mĕ linguşesce; pentru-cŏ scoţênd romantismul de la d-ta şi de la mine, rĕmânem cu ceea ce şéde bine a rĕmâné la nisce ómenĭ de vêrsta nóstră, şi aceea è raţionabil şi durabil. Aşa cum suntem, să dea Dumneḑeŭ să fim pînŏ la mórte; nicĭ fanaticĭ unul de altul, nicĭ nedrepţĭ unul cŏtre altul, a ne spune greşélele în façă şi a ne apĕra unul pe altul de orĭ-ce e nedrept şi calomniă din partea altora.

Pe drum, Dumneḑeŭ scie cum am venit. In Marsilia am lăsat lăḑile ca să facŭ banĭ a veni pînŏ în Malta. In Malta am lăsat nisce linguriţe de argint ca să pot afla banĭ a veni pînŏ la Sira, şi tot pe punte la a treia c'asă unde nicĭ un pahar de apă nu'ţĭ dă; daca n'aĭ vas, cată să beĭ apa cu pumnul.

Fiind-cŏ ḑiseiŭ cŏ mĕ mulţumescŭ a ne spune greşélele în faţă, şi ca să sciĭ unde 'mĭ este greşéla şi cum să mĕ judicĭ, cată să'ţĭ spuiŭ unde 'mĭ este deficitul. Aĭ chĭeltuit şi d-ta cu economie, şi sciĭ. Prin urmare, poţĭ judeca dupŏ socotéla următóre:

De la 1-iŭ Maiŭ 1849, de când ne-am întors din Constantinopole în Francia :

In ale causeĭ, dupŏ socotéla ce ţĭ-am dat typărită cu No. 1 şi 2		9404
La cărţĭ dupŏ comisiunĭ la fraţiĭ din Brussa, afarŏ de alte cărţĭ ce le aducŭ pe schimb de cărţĭ		163
Doĕ-ḑecĭ şi şépte de lunĭ în Paris: la birt, băcănie, tutun, spĕlătură, câte 204 francĭ pe lună		5508
Lemne şi cărbunĭ câte şépte lunĭ pe an, a 20 francĭ.		420
Haĭne, cămĕşĭ, bóle, spiţer, doctor pe 1849	445	
Idem pe 1850	498	
Idem pe 1851	408	
		1351
Haĭne şi alte necesariĭ în doĕ rêndurĭ la familiă		1568
La cărţĭ, pe séma mea.		158
Chĭeltuielile drumuluĭ din Paris pînŏ în Chio pentru mine şi lăḑĭ.		600
Chĭeltuiţĭ		19172

Ce am priimit:

D'a casă	8395	
De la Românĭ, dupŏ socotéla No. 1	4054	
Idem, idem dupŏ No. 2	1200	
Poliţa (de se va fi plătit de la d-niĭ Russo şi Giurescu)	1000	
		14649
Diferinţă		4523

Acestĭ 4523 s'aŭ chĭeltuit maĭ mult de ce am priimit, şi étŏ deficitul, étŏ datoria generală. Iar în parte pentru Românĭ saŭ causă:

Am dat:

Dupŏ No. 1 şi 2	9404
Pe cărţĭ	163
Chiria şi vama cărţilor	120
	9687

Am priimit:

Dupŏ No. 1 şi 2	5254	
De la d. Russo şi Giurescul (de se va fi plătit)	1000	
		6254
Datorie a causeĭ		3433

Acestĭ 3433 aĭ causeĭ, adăogaţĭ pe lûngŏ ce sunt dator saŭ îmĭ lipsescŭ pe séma mea, se suie, cum vĕḑuşĭ, la 4523 a'ĭ plăti pe toţĭ singur, care mĕ strimtorâ a mĕ determina să viŭ d'a dreptul în Chio.

Emigraţia nóstră s'a despărţit în atâtea fracţiĭ, şi fiă-care fracţie a avut chieltuielele sale. Cunoscĭ socotéla luĭ Ghica şi altora. Chieltuielele sunt maĭ multe ca ale mele, şi cu ce s'aŭ ales? De la mine aŭ Româniĭ treĭ cărţĭ, plus alte articule şi broşure, plus ducerile la Londra.

Sărută pe fraţiĭ Românĭ, şi din parte'mĭ pe Scarlat pe d-niĭ Lapati şi Curie.

La revedere.

Salutare şi frăţie. **I. Heliade.**

XLV

Domnuluĭ Gr. Grădişténu

Chio, 1851, August $^{21}/_{2}$ Septembrie.

Amatul meŭ domn,

Este maĭ o lună de când sunt în Chio. Mĕ aflu sănĕtos, ţĭ-am scris de pe drum, ţĭ-am scris şi îndată după desbarcul meŭ o scrisóre lungă. Dorescŭ să am scrisorĭ de la d-ta. De la d. Maghieru priimiiŭ o scrisóre cu data din $^{26}/_{8}$ Iuniŭ, în care îmĭ cere să'ĭ rĕspunḑ la alta ce mĭ-ar fi trimis pe la capĕtul luĭ Maiŭ, şi pe care n'am priimit'o. Iĭ rĕspunseiŭ cu posta de astăḑĭ; te rogŭ informéḑă-te la fiul seŭ despre adresă, şi fă bine a'ĭ trimite astă scrisóre.

Ocupat înaintea Revoluţieĭ cu traducţia clasicilor şi apoĭ cu ale causeĭ în Françą, de mult nu citisem romanţurĭ. Aci în Chio neavênd alte cărţĭ, citiiŭ pentru prima óră pe *Judanul rătĕcitor* (Juif errant). E o carte de minune pentru sistema şi intrigele Iesuiţilor. Ansĕ astă carte, pe cât a făcut bine ómenilor bunĭ şi luminaţĭ, pe atâta a făcut rĕŭ în ţéra nóstră demidocţilor ce sciŭ pricepe françosesce, şi carĭ s'aŭ crescut în scóla fanariotă şi aŭ contractat învĕţurile şi vicleniile asteĭ sisteme. Eŭ acum vĕḑ de unde românaşiĭ se corupserŏ atâta. Rodin le fu la toţĭ de model, şi'ĭ învĕţă a se servi atât cu calomnia, saŭ cu o aparentă sinceritate, şi maĭ mult decât tóte cu patimele bune saŭ rele ale omuluĭ ce vor a persecuta. Este el viçios? îl împingŭ maĭ mult la viçiul ce îl dă de rîpă; este leal, generos? facŭ apel la lealitate la generositate spre a'l face a'şĭ da pe façă cugetele, a se ucide moralmente saŭ materialmente. Iesuitismul, frate, face progrese între Românĭ. Strămoşiĭ nos,-

tri eraŭ numaĭ ciocoĭ, părinţiĭ noştri în contact cu fanarioţiĭ deveniră ciocoĭ maĭ rafinaţĭ, adică fanariotisaţĭ. Generaţia de acum, datând de la 1838, rafină şi maĭ mult cĭocoismul fanariotisat, îl rafină şi'l reduse fatal prin iesuitism. Sciĭ de societatea secretă ce se formă în Paris între câţĭ-va puĭ de Românĭ pe la 1838 saŭ 39 spre a veni în ţéră a acapara typarul, tribunalele, generala Adunare, funcţiunile publice, a avé ómeniĭ lor pretutindenĭ pînă între serviĭ Domnitoruluĭ, a sci tóte, a dirige tóte, şi a persecuta pe ceĭ ce nu vor fi cu dênşiĭ prin tóte midlócele, cu orĭ-ce preţ: cu banĭ, cu desonórea, cu mincĭuna, cu calomnia, cu mórtea chiar. Astă scólă, astă sistemă fu inspirată după citirea Judanuluĭ rătĕcitor. Scarlat Filipescul nu fără cuvênt numì pe capul eĭ Rodin. Mĕ speriiŭ când mĕ gôndescŭ că se vor înmulţi proseliţiĭ saŭ eleviĭ asteĭ scóle.

De n'aĭ citit pe *Juif errant*, citesce'l şi'ţĭ veĭ face o idee maĭ clară de evenimentele ce se succedară de la 1848 între Românĭ, şi de ómeniĭ ce le ţinură firulŭ. Eştĭ Român? eĭ nu'ţĭ combat românismul; din contra, ţi'l maĭ aţîţă, te fanatiseḑă ca să ţi'l conducă rĕŭ spre folosul lor saŭ a capuluĭ de unde secretamente depênd. Étă de unde eşì fără timp ideea de Românià una. Copilul ce erà a se nasce maĭ târḑiŭ, fiind redutabil inamicilor, voiră a'l scóte din pântecele mumeĭ maĭ 'nainte de timp, şi acésta în limbagiul lor nu o numescŭ ucidere, asasinatŭ, ci zel, patriotism. Biata credula junime!

La revedere,
Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

XLVI

Domnuluĭ Gr. Zossima

Chio, 1851, Octombriŭ $^{10}/_{22}$

Amatul meŭ domn,

Priimind scrisórea d-tale de la 30 Septembriŭ, am vĕḑut cele scrise şi m'am întristat mult de câte vĕd dintr'ênsa şi din cele-l-alte cincĭ ce mi le trimiţĭ. Ce să'ţĭ spuiŭ, şi ce să'ţĭ ḑicŭ! Nicĭ o vorbă, nicĭ un consiliŭ nu è convingĕtor ca exemplul. Câte consilie cineva, cată să le şi facă, daca voiesce să fiă creḑut. Prin urmare, câte mĕ pricep a te consilia, îţĭ voiŭ da probe cŏ, pe cât am putut, le-am urmat singur.

Rĕposatul şi fratele Negulicĭ mĭ-a scris epistola ce o veţĭ vedé în original, şi care m'a făcut a cădé la pat şi a zăcé peste doĕ sĕptĕmânĭ, şi cu tóte acestea veţĭ vedé cum figuréḑă în Istoria regeneraţieĭ.

D. Tell.... viind în Chio, reuşì a împlé capul soçieĭ mele de atâtea prepusurĭ şi a'ĭ învenina sufletul atâta, încât astăḑĭ n'o maĭ cunoscŭ, è pe calea de a'şĭ perde mintea. Eŭ astăḑĭ am o viaţă maĭ grozavă decât mórtea; copii 'şĭ-aŭ perdut sănĕtatea, încât suntem maĭ toţĭ pe calea morţiĭ celeĭ maĭ vecine, şi tóte sunt dator acestuĭ bărbat cu caracter, cu virtuţĭ democratice, acestuĭ om modest, tot veninul ce'l beaŭ pe tot minutul. Şi cu tóte acestea, veĭ vedé érŏ cum figuréḑă în Istoria regeneraţieĭ, când erà timpŭ îndestul să adaogŭ saŭ să ştergŭ câte aşĭ fi voit. Veĭ ḑice ânsĕ: aşa darŏ d-ta n'aĭ scris adevĕrul; din patimă saŭ din generositate, aĭ arĕtat ómeniĭ ast-fel cum nu sunt? Aşa este, 'ĭ-am arĕtat ast-fel cum nu sunt astăḑĭ, ci cum aŭ fost în timpul revoluţieĭ, şi asta a fost misiunea mea. Cine va scrie viaţa lor de pe urmă saŭ de acum, iĭ va arĕta ast-fel cum aŭ devenit. Cine va scrie viaţa lor privată saŭ caracterul lor particular, iĭ va arĕta cum ĭ-a cunoscut. Pentru mine, în misiunea mea, *amicŭ saŭ inamicŭ îmĭ este Platon, ânsĕ cel maĭ amicŭ a cătat să'mĭ fiă adevĕrul.*

Când veĭ vedé scrisórea ce 'mĭ-a scris d-nu Pleşoanul din Constantinopole în anul trecut, când veĭ vedé ceea-ce îmĭ va fi scris acum câte-va ḑile, — pe care n'am deschis'o, n'am priimit'o şi am trimis'o înapoĭ, — veĭ ḑice cŏ nu se póte maĭ departe umili un om. Cu tóte astea, veĭ vedé cum figuréḑă şi acesta în Istoria regeneraţieĭ. Altele sunt certele şi antipatiile particulare ce aducŭ pe ómenĭ la orbire şi nedreptate şi calomniĭ chiar, şi altele sunt faptele publice. Nu sciŭ de voiŭ avé puterea a'mĭ înneca dorul şi a tăcé calomniile de care am fost şi sunt strivit, de a tăcé faptele rele ale inamicilor meĭ particularĭ; am avut ânsĕ puterea a descrie cu mâna pe inimă devotamentul şi sacrificiele lor la causa comună.

De veĭ vedé o scrisóre ce 'mĭ-a scris d-nu Christofi, veĭ ḑice érŏşĭ cŏ nu se póte cel maĭ cumplit tyran a insulta pe sclavul cel maĭ urîcios în chipul cum mĕ insultă democratul ĕsta. N'am respuns nimicŭ, şi am ḑis în sine'mĭ: „*Datu-mi-s'a mie boldul Sataneĭ, ca să mĕ isbéscă peste obraz, spre a nu mĕ mândri.*" Aşĭ dori ca copii meĭ, dupŏ ce vor publica, de vor afla cu cale, copiile unor asemenea scrierĭ, să mĕ îngrópe cu originalul lor. E un tribunal dincolo, unde nu se póte strecura minciunea şi nedreptatea.

Acestea, frate, le pot ḑice d-tale şi orĭ-căruĭ mĕ onóră a se adresa la mine şi a se plânge de injuriile şi nedreptăţile ce i se facŭ. De póte să ierte, ierte; de nu póte, ţină comptul; ânsĕ să nu amestice o causă cu alta, o chestie particulară cu o chestie publică. Să întórcă omul Diavoluluĭ ce este al Diavoluluĭ, şi ce este al luĭ Dumneḑeŭ să ofere luĭ Dumneḑeŭ. Daca adicŏ vede cine-va în mine ce-va ce vine de la duhul Rĕuluĭ, să'l dea Rĕuluĭ saŭ să 'l şi facă cunoscut publiculuĭ la timp; érŏ de vede ceva ce vine de la Dumnedeŭ, pentru dragostea luĭ Dumnedeŭ ş'a Adevĕruluĭ să'l facă asemenea cunoscut publiculuĭ, saŭ cel puçin să'l mărturiséscă în cugetul seŭ. Eştĭ maĭ matur, amicul meŭ, şi judică pe ómenĭ cŏ nu sunt în starea normală: toţĭ suntem fărŏ ocupaţiĭ, şi cătăm a ne ucide fie-care urîtul cu paguba frateluĭ nostru. Férĕle aŭ o lege din care nu es; omul când nu maĭ è în starea normalĕ, libertatea luĭ îl împinge a fi maĭ cumplit decât fiéra, şi astă libertate cată s'o considerăm ca apa, ca focul şi atâtea elemente atât de vitale, şi de care în revoluţiile natureĭ, prudenţa ne dice a ne da înlăturĭ din drumul lor impetuos. Pentru-cŏ vin câte o dată apele marĭ şi distrugŭ morile, nu putem blestema fiinţa apelor nicĭ seca canalele, ci să cotim de putem abate la timp impetuositatea curentuluĭ, saŭ şi să suferim paguba neevitabilă.

Sunt lungĭ scrisorile mele, frate; ânsĕ iértă, cŏcĭ singura mea consolaţie este când sunt în corespondenţă cu voĭ, amicĭ saŭ inamicĭ de veţĭ fi unul cu altul. Eŭ nu mŏ încercŭ să vĕ vindecŭ ranele inimeĭ; acésta o face numaĭ timpul, şi Dumnedeŭ maĭ vîrtos. Nu cer, când omul è amărît de altul, a sforţa natura şi a încerca să aducŭ în contact ómeniĭ ce aŭ ajuns a fi antipaticĭ; ci dicŭ a fi fiă-care prudent, luminat a distinge şi a nu uita ceva bune ce se pot afla în persónele ce urîm, cerŭ adică ca amarul ce ni'l producŭ alţiĭ să cătăm a'l îndulci cu suferinţa nóstră şi cu amorul dreptăţiĭ; pentru-cŏ de câte orĭ peste rana făcută de altul, maĭ adăogăm şi noĭ oçetul ureĭ saŭ al iuţeleĭ, nu ne facem decât maĭ rĕŭ de aceea ce ne-aŭ făcut inamiciĭ, devenim compliciĭ lor.

Nu sciŭ de voiŭ maĭ trăi anul ĕsta. Aşĭ dori ânsĕ pînŏ să nu mor să încep a scrie şi a typări câte mĕ pricepŭ despre Christianism, cum 'ţĭ-am scris şi în epistolele trecute.

La revedere, amatul meŭ domn,

Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

Adresa mea este : *A Mr. J. Héliade, à Chio, recommandée à Mr. Antoine Caravas, à Smyrne.*

XLVII

Domnuluĭ Gr. Grădişténiŭ

Chio, 1851 $^{10}/_{22}$ Octombriŭ

Amatul meŭ frate si amicŭ,

'Ţí-aducĭ aminte, saŭ maĭ bine mĭ-aducŭ aminte de consiliurile ce 'mĭ daĭ să nu mĕ hasardeḑŭ a veni aci unde mĕ aflu. Mĕ aşteptam la tóte şi ênsuşĭ la mórte ca să mĕ vĕḑ o dată lûngŏ copiĭ şi lûngŏ mama lor; numaĭ la ceea-ce am păţit nu mĕ aşteptam. Amicul ce l'a ţinut nevasta mea în casă cincĭ lunĭ, şi alţĭ amicĭ ca şi dênsul, care scriaŭ atâtea gentileţe despre dênsa în Paris, reuşiserŏ a 'şĭ întórce laudele cŏtre mine despre soçia mea, a le întórce ḑicŭ asupră'mĭ cŏtre o biétă femee credulă şi debilă. Iĭ împluseră capul cŏ eŭ am fost trăit în Paris într'un palat regalemente mobilat, cu o femee ce mĕ costa miĭ de francĭ pe lună, cu care am fost făcut nu sciŭ câţĭ copiĭ, căriia îĭ promisesem a'mĭ lăsa soçia şi copilaşiĭ ca să mĕ însor cu dênsa, saŭ a 'ĭ face o pensie viageră de nu sciŭ câte ḑecĭ de miĭ de francĭ pe an, şi alte atâtea lucrurĭ fabulóse şi feerice. De la a patra ḑi cum am venit în Chio începurŏ cele maĭ teribile şi scandalóse scene. Mĕsurile ce luaserŏ de a se face posesorĭ pe corespondenţa mea, a citi şi a opri scrisorile ce trimiteam şi îmĭ venia. D. Ledain pe care îl cunoscĭ, şi care îmĭ scrie într'o epistolă *je vous embrasse cordialement*, este saŭ trece de o femee ce iea nume de bărbat. D. Filippi, Giannone şi alţiĭ trecŭ iar tot de acea femee ce îşĭ schimbă numele pe tótă posta. Nu sciŭ daca cunoscĭ pe M-me R . . . . ce îmĭ făcù un proces pentru-cŏ am rugat'o cu stăruinţă să nu publice în broşiura sa strofa şi câte se atingea despre mine. Eĭ bine! M-me R. . . . . trece de un prodigiŭ de juneţe, de frumuseţe, de cochetărie şi de artă de a întórce minţile, e una din Dulcineele mele cele maĭ poetice şi ideale. Vr'o patru brăçare (erà două), ce am fost luat din Malta la înturnarea din Constantinopole, numaĭ aur şi briliante de sute de galbenĭ fiă-care (erà douĕ brăçare de lavă ce mĕ costaserŏ câte 12 fr.) acele brăçărĭ tóte le-a făcut bună-presă M-me R. . . . . şi M-me del C. . . . Astădĭ sunt ca în temniţă, al căreĭ primul temnicer è biata soçia mea eşită din minţĭ. Guvernorul, Mitropolitul din Chio, neguçătoriĭ ceĭ d'ânteĭŭ, preotul Ioan sunt martorĭ pe tótă ḑiŭa la scenele ce am. De li se face milă şi îmĭ daŭ dreptate plângêndu-mĕ de soçia ce am, turmentele îmĭ sunt şi maĭ marĭ, cŏcĭ îmĭ vĕd sfâşiată muma copiilor; de daŭ ascultare şi cred câte spune astă femee victimă rĕilor, eŭ trecŭ de tatăl cel maĭ desnaturat. Màĭ a treia parte din pensia hotărîtă pentru hrana copiilor, se chieltuiesce pe la agenţiĭ puşĭ în Smyrna şi în Chio a 'mĭ opri scrisorile. Pînŏ acum nu s'a vĕḑut nicĭ-una de la vr'o femee. Acum eşì, dupŏ scrisórea d-tale, cŏ şi spĕlătorésa 'mĭ-a fost ţiitóre, pentru-cŏ a fost spus amicul cŏ erà tinerică. Ca să 'ĭ tragă inima pe neguçătorĭ a ţine cu o biată mumă delăsată de un bărbat chiel tuitor, li se daŭ comisiunĭ de miĭ de leĭ pentru lucrurĭfărŏ de carĭ am puté trăi, şi eŭ n'am nicĭ cisme, ca să nu pot cu ce eşi afarŏ a face vr'o mişcare. Când îmĭ trebue câte ḑece douĕ-ḑecĭ de parale, îmĭ daŭ copii pe ascuns. Unde să mĕ plângŭ şi în contra cuĭ să mĕ plângŭ? Nu poţĭ să 'ţĭ facĭ o idee de situaţia în care mĕ aflu. Asta e paploma pentru care am alergat atâta.[23]).

Viaţa mea este ast-fel acum la vêrsta de 50 de anĭ, mărginit în Chio, legat de nepermisia guvernuluĭ şi de lanţurile sacre ale copiilor, fărŏ nicĭ-un ban, sub censura şi poliţia uneĭ femeĭ gelóse şi màĭ nebune, avênd pe tótă ḑiŭa scene, petrecênd nóptea pe uliţele şi prin ruinele din Chio, ca să scap de scene; viéţa mea è ast-fel de amară, încât fărŏ citire, fărŏ ocupaţie de scris de n'aşĭ avé niţele principie de religie, 'mĭ-aţĭ fi auḑit de nume pînŏ acum.

Dupŏ ómeniĭ acestia, ceĭ maĭ marĭ sceleraţĭ din lume sémĕnă sfinţĭ pe lûngŏ mine. Şi pentru ce? pentru ca să'mĭ apĕr muma copiilor în scrisórea prin care am rĕspuns rĕposatuluĭ Negulicĭ.

Étŏ, frate, de ce sunt scrisorile mele lungĭ, étŏ de ce ţĭ-am trimis màĭ cum am picat în Chio o socotélă de baniĭ ce am priimit peste tot de la femee şi de la Românĭ în 27 de lunĭ Te veĭ fi mirat; ânsĕ eŭ sciam unde mĕ strînge cisma. Nu cred să ne maĭ vedem.

Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

XLVIII

Domnului N. Russo

Chio, 1851 Noemvriŭ 20.

Amatul meŭ domn,

De când am venit în Chio, patru scrisorĭ v'am scris afarŏ de alte doĕ ce v'am trimis, una din Marsilia şi alta din Malta. Nerĕspunderea din partea d-v. nu pot s'o atribuiŭ la nimicŭ decât la intrigile ce mi se facŭ, spre a'mĭ împedica orĭ-ce corespondenţă. Póte să mĕ amăgescŭ, ânsĕ sunt màĭ ca sigur cŏ nicĭ n'aţĭ priimit scrisorile mele. Cine mi le împedică saŭ face a le împedica? Dumnedeŭ să'l ierte, cŏ nu scie ce face [24]). Vĕ scriam în scrisorile mele ce cărţĭ vĕ aducŭ, şi vĕ trimiteam doĕ compturĭ typărite (ale librărieĭ).

Eŭ sunt maĭ de plâns decât un sclav, şi în stare de banĭ şi în tractarea ce am. Toţĭ Româniĭ aveţĭ o pensie, eŭ n'am nimicŭ, *eŭ pe séma mea.* Asta ţi se va păré o problemă care nu se deslégă decât de ne vom întâlni, saŭ dupŏ mórtea mea. [25]).

Vĕ scriam în cele trecute cŏ am maĭ multe scrierĭ, parte terminate, parte în lucrare, istorice, sciinţifice şi religióse. De voiŭ trăi, cuget să încep un şir de publicărĭ dupŏ cum cred cŏ s'ar fi putut publica, iar nu dupŏ cum le-a pocit catholicismul papal şi cesarian. Acestea sunt :

Istorie

Istoria popolilor anticĭ
„ Grecieĭ
„ Romeĭ republicane
„ Romeĭ imperiale
„ Mediuluĭ-Evŭ

Istoria Modernă
„ Christianismuluĭ şi Ecclesieĭ
Comentariĭ la Apocalypse.

Sciinţe

Geologie
Physică
Chimie
Istoria naturală
Aritmetică

Algebră
Geometrie
Mecanică
Ridicare de planurĭ
Astronomie.

Acestea şi altele sunt elementare, pe înţelesul tutulor în limba română.

Maĭ am un dicţionar al limbeĭ române. Când vor fi publicate acestea, cred cŏ Româniĭ ar simţi maĭ marĭ folóse decât din vorbe ce se perd.

Pe lûngŏ alte neajunsurĭ ce aŭ reuşit uniĭ-alţiĭ a'mĭ face, fù şi întârḑierea de patru lunĭ a treĭ lăḑĭ ce lăsasem la Marsilia, din care, dupŏ ce aŭ zăcut la Smyrna treĭ lunĭ, îmĭ venirŏ numaĭ doĕ, fărŏ a 'mĭ da nicĭ o socotélă de a treia ce erà cu cărţĭ de peste 3000 fr. Acolo aveam şi cărţile ce vĕ aduceam. Din întêmplare, în aste doĕ lăḑi se află venite Dicţionarul de conversaţie al d-tale şi *Art de lever les plans*, cum şi Evangelia luĭ Lamennais Cele-l-alte cărţĭ : Istoria generală în şése exemplare pentru toţĭ, cărţile d-luĭ Giurescu, ale d-tale şi ale d-luĭ Serrurie sunt în acea ladă.

Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

XLIX

Domnuluĭ Grigore Zossima

Chio. 1851, Noemvriŭ 20.

Amatul meŭ domn,

De ne vom maĭ întêlni vre-o dată, veĭ afla din gură starea deplorabilă în care mĕ aflu de la venirea mea în Chio. Câte sufer, nu se spunŭ nicĭ nu se pot crede. Nu gôndi ânsĕ cŏ sufer cea maĭ mică strîmtorare din partea guvernuluĭ local. Suferinţele mele sunt străine şi straniĭ la tot omul. Mâna şi códa *fraţilor* le facŭ tóte, şi Dómne! rĕŭ è omul când e rĕŭ! Dracul sémĕnă un ânger pe lûngŏ omul rĕŭ.

Ca să pótă sci minunaţiĭ şi cu cine mĕ corespund şi ce scriŭ, printr'un om saŭ stirpitură de om din Smyrna şi prin... nu mĕ pot exprima, 'mĭ-aŭ secuestrat tótă corespondenţa. Ânsĕ ce să afle? cŏ eŭ ce am avut am publicat, şi afarŏ de ce am dat publiculuĭ şi de ceea ce voiŭ da, nu facŭ nimicŭ pe ascuns. Cu Sarsailiĭ politicĭ de nicĭ o naţie nu m'am aflat şi nicĭ nu mĕ voiŭ afla în relaţiĭ de la 1848 încoa. Aşa darŏ vane le-aŭ fost tóte cabalele, decât numaĭ pot să aibă bucuria (pe care le-o uredŭ s'o simţă şi la ora morţiĭ), bucuria cŏ aŭ prefăcut din căminul meŭ domesticŭ un iad, de care cred cŏ m'am mântuit pe lumea ceea-l-altă.

'Mĭ-aŭ maĭ făcut âncŏ un rĕŭ cŏ, orĭ-unde am avut scrisorĭ de socotele şi trébă, mi le-aŭ înapoiat cu patru cincĭ lunĭ, încât am ajuns problematicŭ la ceĭ ce mĕ onorà cu stima şi încrederea lor. Aŭ reuşit âncŏ să facă a mi se rătĕci lădile ce le-am fost lăsat la Marsilia, ca să nu'mĭ vie drept la Chio, ci să se deschidă ast-fel cum să aibă omul lor şi acolo, încât pînŏ astădĭ o ladă cu cărţĭ nu sciŭ ce s'a făcut, când scrisorile expeditoruluĭ învederéḑă pornirea eĭ şi ajungerea la Smyrna, când am şi plătit chieltuielele drumuluĭ 306 francĭ. Ânsĕ când îţĭ ḑicŭ cŏ nu se pot spune câte sufer, să nu gôndescĭ cŏ prin acéstă scrisóre aĭ aflat ceva. Nu 'ţĭ-aĭ puté face o idee nicĭ daca le-aĭ auḑi din gură.

Când veĭ afla o parte numaĭ din situaţia mea, veĭ vedé câte póte suferi omul, şi tot nu crapă.

Eŭ cum ţĭ-am scris şi prin trecutele scrisorĭ (de le veĭ fi priimit), am de gônd de voiŭ trăi să încep un şir de publicărĭ; nu ânsĕ politice, ci de sciinţă şi religie.

De politică şi de Sarsailĭ şi de *democraţĭ oficialĭ* nu pot nicĭ să maĭ auḑ Ţĭ-am subliniat vorba democraţĭ şi oficialĭ, pentru-cŏ sunt alţiĭ pe care îĭ stim. Aceia n'aŭ nicĭ-un nume în lume, şi sunt ca Martiriĭ ce aŭ suferit tóte şi n'aŭ nicĭ o sĕrbătóre, sunt ca să mĕ pricepĭ maĭ bine, ca ceĭ ce ne-aŭ tradus cărţile bisericescĭ, şi nicĭ numele lor nu ne sunt cunoscute. Ne-aŭ făcut bine, fărŏ să scim de unde ne vine.

Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

L.

Domnuluĭ Zossima

Chio 1851, Noembriŭ $^{24}/_{6}$

Amatul meŭ domn,

Ierĭ la 23 am priimit scrisórea d-tale de la $^{8}/_{20}$ Noembre. Aḑĭ mĕ grăbescŭ a'ţĭ rĕspunde.

Despre starea mea ţĭ-am scris cu scrisórea de alaltă-ierĭ cum să'ţĭ facĭ o idee pré slabă, ânsĕ fórte tristă; cu răbdarea ânsĕ şi cu iertarea, pe cât voiŭ puté, şi maĭ vêrtos cu lucrul îmĭ înducescŭ amarurile, şi aştept de la Dumneḑeŭ ceea-ce va fi voia luĭ.

Imĭ pare bine, amatul meŭ domn, cŏ scrisórea mea din 10 Octomvriŭ a putut consola óre-cum, dupŏ cum îmĭ scriĭ, sufletul d-tale, şi acésta, de aĭ simţit vre-o uşurare, n'a provenit atât din scrisórea mea, cât din conformarea inimeĭ ce aĭ Ferice de cel ce vorbesce urechilor celuĭ ce voiesce să asculte. Când nu ascultă ómeniĭ, nu pot face nicĭ un folos, nu cuvintele unuĭ om ca mine, ci nicĭ cuvêntul luĭ Dumneḑeŭ. Pentru uniĭ ca aceia ḑiceaŭ profeţiĭ şi Joan Baptistul. *„Glasul Domnuluĭ în pustie.“*

Am ḑis cŏ è un tribunal dincolo, am ḑis ânsĕ pentru aceea ce se atinge de mine şi de ceĭ ce m'aŭ amărit, adicŏ pentru lucrurile ómenilor în parte; nu ânsĕ şi pentru lucrurile generale ce sunt între Adevĕr şi Minciună, între Dreptate şi Violaţie, între Lumină şi Intunerecŭ, între apĕsaţĭ şi apĕsătorĭ, între popolĭ şi despoţĭ; pentru acelea Dumneḑeŭ lucréḑă prin ómenĭ, şi când cuţitul ajunge la os, când ora vine, popoliĭ n'aşteptă tribunalul individelor din ceea-l-altă lume, atuncĭ è altă vorbă, Dumneḑeŭ se manifestă pe pămênt prin milióne de gurĭ şi milióne de braçe. Atuncĭ cine ḑice cŏ è un tribunal dincolo, şi nu iea nicĭ o parte, acela è un hypocrit, un criminal.

Eŭ m'am exprimat în tot-d'a-una îndestul de clar; pe cel ce m'a supĕrat în parte 'l-am lăsat să facă, pe cel ce s'a atins ânsĕ de un principiŭ moral, orĭ religios, orĭ politicŭ, orĭ sciinţificŭ, orĭ literar, pe cât m'am priceput, l'am combătut, nu pentru mine saŭ pentru dênsul, ci ca să nu se întindă rătĕcirea Unul ca acela n'a fost considerat ca inamicŭ al meŭ, ci al principiuluĭ ce este al naţieĭ, al omeniriĭ.

Mĕ întrebĭ de d-na Tell de a venit. Este o lună de când a sosit cu copii toţĭ sănĕtoşĭ.

Din treĭ lăḑĭ, cum 'ţi-am scris, ce am fost lăsat la

Marsilia, numaĭ douĕ cu ţóle şi cărţĭ vechĭ 'mĭ-aŭ venit; a treia ce erà cu cărţĭ nouĕ, nu i se scie de căpĕtêiŭ, mulţumită intrigelor. Prin urmare, âncŏ nu'ţĭ pot mulţumi cererea ce 'mĭ facĭ a'ţĭ trimite memoriurile despre Istoria regeneraţieĭ. In lăḑile ce 'mĭ aŭ venit, am aflat din norocire, Evangeliile luĭ Lamennais ce le luasem pentru d-ta. Scrie'mĭ prin cine să ţi le trimit.

De la d. Gr. Grădişteanu am luat acum vre-o treĭ sĕptĕmânĭ o scrisóre, este sănĕtos; nu 'mĭ scrie ânsĕ nimicŭ noŭ decât sarsailismurì d'ale nebunilor ambiţioşĭ.

Despre scrierile ce proiecteḑ a publica, 'ţĭ-am scris cu una din epistolele mele trecute. Mĕ întrebĭ în ce limbă se vor publica? — In românesce, cŏcì Româniĭ de asemenea lucrurĭ aŭ trebuinţă maĭ mult decât alţiĭ.

La revedere.

Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

LI.

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu

Chio. 1851, Decemvrie $^{1}/_{13}$

Amicul meŭ şi frate,

De când am venit în Chio 'ţĭ-am scris în multe rêndurĭ şi fórte pre largŭ. Scrisorile ce 'mĭ-aĭ trimis, s'aŭ rătĕcit şi unele, cum vĕḑ, nu 'mĭ-aŭ venit nicĭdecum, iar altele fórte târḑiŭ, din bună-voinţa unuĭ *Palamari* ce este agent al d-luĭ T. şi al... iartă-mĕ să nu mĕ pronunţ de tot. Infine acum primiiŭ maĭ în acea sĕptĕmână doĕ scrisorĭ ale d-tale fărŏ susemnătură. Vĕḑŭ câte 'mĭ scriĭ din Bucurescĭ, din Iaşĭ şi din Paris. Nu pot să facŭ nimicŭ. De aşĭ fi în Paris, şi de aşĭ vedé ceva care mi s'ar păré cŏ vatĕmă interesele şi viitorul Patrieĭ, m'aşĭ apuca şi aşĭ scrie vre-un articol douĕ în jurnale, şi vre-o scrisóre douĕ adresate cŏtre Naţie. M'aşĭ lupta în lumina mare şi de façă. De aci ánsĕ n'am nicĭ o putere nicĭ să scriŭ, nicĭ să tipărescŭ, nicĭ să vorbescŭ. Cu *amiciĭ* nu sunt în nicĭ o relaţie. 'mĭ-a venit în minte, dupŏ consiliul ce 'mĭ daĭ, să mĕ adreseḑŭ la Guvernatorul din Chio, dar staŭ áncŏ pe cugete. Să mĕ deschidŭ luĭ, nu sciŭ ce capĕt va avé lucrul; să tacŭ, se apasă asupră'mĭ óre-care rĕspundere de care mĕ vĕḑŭ încărcat. Voiŭ maĭ vedé, şi 'ţĭ voiŭ scrie.

Bine ar fi ânsĕ, dupŏ părerea mea cea obosită, să'ĭ lăsăm pe toţĭ în pace: cum îşĭ vor aşterne aşa să dórmă. Când îmĭ scriĭ ceva d'alde astea, scrie mi-le numaĭ pe séma mea, cŏ sunt stătut de tóte. Nu mĕ ocup decât cu învĕţătura copiilor, ce luarŏ marĭ puterĭ la elinesce şi latinesce. Enache e admirat de profesoriĭ Elenĭ din Chio în paralelismul ce face între latina şi elenica, cum scóte ca douĕ şi douĕ patru pe *hic, haec, hoc* egal saŭ = ὁτ = hit = hic doric, ce schimbă pe *t* în *c* saŭ *k* ca la πότε πόκα, ca la ὅτε ὅκα, ca la *frate frake* banăţénul, etc. Iţĭ taie pe σεσημειομένος în ειομέκος finalul participiuluĭ, şi rĕmânênd σεσημ, îţĭ leapĕdă pe σε *anadiaplasmu*, de unde rĕmâne numaĭ σημ. Apoĭ dupŏ regula generală cŏ rădĕcina tot d'a-una cată să fiă monosilabă şi cu vocală scurtă, îţĭ schimbă dupŏ regulă pe η în *e* şi ese *sem* saŭ *semn* român, etc., câte şi maĭ câte ca la ἅρπαξ, *rapan* prin anagramă. E! o gramatică are pentru limba elenă şi latină, îţĭ cunósce pe degit relaţiile literelor şi schimbările lor dupŏ dialecte a = η, η = ε, τ = κ, κ = π. ο = κ, κ = υ, îţĭ scóte ast-fel pe λυκος egal cu *lupus* ca pe οκτὼ = opt.

Să te mirĭ de unde maĭ scóte atâtea parascoveniĭ dupŏ atâtea nebuniĭ.

Am priimit câte-va foĭ din *La République* şi douĕ numere din *Événement*. Am devinat numaĭ cŏ sunt de la d-ta dupŏ articolele celor din Londra glorificaţĭ; ânsĕ n'am nicĭ o scire de la d-ta şi nicĭ urmarea *Evenementuluĭ*.

Sărută pe Scarlatache din partea mea. Arată fraţilor Curiu şi Lapati cŏ-ĭ dorescŭ. Nu mĕ uita, de voiŭ muri. Nu cutedŭ a mĕ întinde cu speranţa pînŏ la *revedere*.

Salutare şi frăţie.

I. Heliade

P.S. De voiŭ muri, mĕ recomand la suvenirea celor ce m'aŭ cunoscut maĭ de aprópe şi 'mĭ cunoscŭ şi bunele şi relele.

Martiriĭ ce ĭ-aŭ fabricat păgânismul şi christianismul parodiat, martiriĭ eşiţĭ de sub mâna Hainailor, n'aŭ suferit nimicŭ pe lûngŏ câte sufer eŭ. Imĭ scriĭ de Cosuth. El, dupŏ o şedere de doĭ anĭ cu copii şi soçia sa, onorat ca un rege detronat, fărŏ a voi saŭ a puté a maĭ lucra nimicŭ, ese înfine glorios. Eŭ, dupŏ o viéţă laboriósă de treĭ anĭ plină de privaţiĭ, departe de copilaşiĭ meĭ, consumând sănĕtatea şi baniĭ trimişĭ pentru nutrire, spre a pleda o causă necunoscută şi stérpă, mĕ întorn în sînul familieĭ unde fraţiĭ îmĭ prepară o ast-fel de viéţă, şi unde pot muri cu un nume pălit. Rusia è chreştină, nu è păgână: te ucide prin aĭ tĕĭ, iar nu prin carneficĭ.

Un amicŭ din Constantinopol, cel care 'mĭ scria în anul trecut despre câte se disese la un prând despre I. G. şi mĕ rugà să ard scrisórea, acela îmĭ scrie într'o epistolă ce primiiŭ acum când eram să închid astă scrisóre:

„J'avais beaucoup de choses à vous dire relativement à l'isolement dans lequel vous vous trouvez; mais je n'en ai pas la force et ne puis du reste vous écrire, parce-que ce serait trop long.“

Ce scoţĭ din astea? Dă'ţĭ şi d-ta părerea.

Arată, te rogŭ, d-lor Fălcoianu, Curie şi Lapati mulţumirile mele de aducere aminte.

LII.

Domnuluĭ N. Russo

Chio, 1851, Decemvriŭ 5.

Amatul meŭ domn,

Înfine priimiiŭ o scrisóre de la d-ta, cea de la $^{24}/_{6}$ Noemvriŭ trecut. Am vĕḑut câte îmĭ scriĭ. Tóte le aşteptam şi aştept âncŏ şi maĭ multe. Maĭ aştept ânsĕ una care e şi maĭ adevĕrată şi maĭ sigură: *Recompensa fiă-căruia dupŏ faptele şi purtarea sa în opiniunea publică.*

Sunt opiniunĭ de caste, de systeme, de partite, de interese particulare; acestea, ânsĕ, nu sunt nicĭ cele adevĕrate, nicĭ cele publice. Să n'aşteptaţĭ nicĭ o dată adevĕrul saŭ recompensa justă nicĭ de la amicĭ, şi cu atât maĭ vîrtos de la inamicĭ. Şi uniĭ şi alţiĭ sunt orbiţĭ de patime, uniĭ de amor şi alţiĭ de ură, uniĭ exageră calităţile şi alţiĭ defectele. Adevĕrul, adevĕrata opinie este tot-d'a-una în publicul cel indiferent ce judecă faptele cu sânge-rece, fărŏ afecţie şi fărŏ ură, ce vede limpede, ce n'are nicĭ un interes a'şĭ da sentinţa. Acea judecată, acea opinie, pune pe fiă-care la locul seŭ adevĕrat.

Când se facŭ revoluţiĭ, ele provin tot-d'a-una din apĕsarea cea grea şi fărŏ cumpĕt a despoţilor ce strivescŭ tóte clasele, ce comprimă tóte interesele, ce umilescŭ tóte demnităţile, ce încovóie la pămênt tóte ambiţiile. Atuncĭ tóte partitele scot un ţipĕt general, şi ura tiranieĭ unesce tóte clasele spre a scutura fiă-care jugul din punctul seŭ de vedere: unul spre a rĕsufla şi altul spre a domina. Dupŏ victorie, unirea generală începe a se despărţi maĭ ântêiŭ între ceĭ ce voiescŭ a domina şi intre ceĭ ce nu se lasă a se domina, între ciocoĭ şi ómeniĭ poporuluĭ. Apoĭ fiă-care parte începe a se maĭ subtîmpărţi dupŏ afecţiĭ, dupŏ interese, dupŏ maĭ mare saŭ maĭ mică ignoranţă. Şi cu cât reacţia capĕtă tĕrêm prin acéstă desbinare, cu atât ómeniĭ se isoléḍă maĭ mult şi revin a se mărgini în primele lor ocupaţiĭ şi amiciĭ, pînŏ când numaĭ veḍĭ altă unire şi înţelegere decât aceea de sânge, orĭ de meserie, orĭ de plăcerĭ, orĭ de patime. Rĕmâne fratele cu fratele, vechiul amicŭ cu amiculŭ seŭ, dascălul cu dascălul, literatorul cu literatoriĭ seĭ, ciocoiul cu cĭocoiul, ostaşul cu ostaşul, meşterul cu meşterul, beţivul cu beţivul, jucătorul de cărţĭ cu jucătorul, chilipirgiul cu chilipirgiul (dacă ânsĕ şi între acestia va fi afinitate, aplecare către aceleaşĭ interese saŭ plăcerĭ, saŭ patime, dacă nu'şĭ întorcŭ şi între sine spatele, şi desbinarea saŭ rătĕcirea din urmă è maĭ rea decât cea d'ântêiŭ).

Lumea s'ar perde ast-fel daca n'ar fi un popol, un publicŭ ce'şĭ caută de nevoile sale, daca n'ar fi o junime ce, preparându-se a se arĕta pe scena lumiĭ, urasce tot ce e bĕtrân şi se alătură de tot ce e june şi frumos. Adevĕrurile persecutate din generaţia precedentă se apropie maĭ puçin timide de junimea ce âncŏ nu s'a legat cu patimile, cu viţiurile, cu prejudecăţile părinţilor seĭ. Aşa popolul ce geme, publicul ce'şĭ caută cele de folos, junimea inocentă âncŏ şi avidă de cunoscinţe, căutând uniĭ uşurare, alţiĭ drepturĭ şi alţiĭ luminare, nu pot recunósce din cele trecute decât cele ce aŭ contribuit la aceste treĭ necesităţĭ, şi la altele asemenea lor. Fèrice, dar, de ceĭ din 1848 câţĭ 'şĭ-aŭ petrecut timpul asudând spre a lăsa ceva în mâinile şi în capetele celor ce n'aŭ nimicŭ de amestecŭ cu afecţiile şi urele şi interesele actualĭ.

Iea d'arêndul, frate, şirul evenimentelor şi împerechierilor de la 1848 încoa şi veĭ vedé unirea generală întru ura Domnitorilor dinainte. Toţĭ voia căderea Bibesculuĭ, uniĭ spre a se uşura şi alţiĭ spre a 'ĭ lua locul, saŭ locul ministrilor seĭ. Îndată după căderea Bibesculuĭ, chilipirgii vĕḑuţĭ care făceaŭ un câmp şi chilipirgii necunoscuţĭ ăncă, se subtîmpărţiră. Popolul care făceà alt câmp rĕmase cu ómeniĭ seĭ. Între acestia maĭ rĕmânea un fel de unire, pe cât amicia lor dinainte fusese maĭ strînsă saŭ maĭ slabă, pe cât meseriile şi ocupaţiile lor private, saŭ aplicările lor s'ar fi putut asemĕna saŭ învoi. Dacă o asemenea afinitate de ideĭ, de ocupaţiĭ, de aplecărĭ n'a putut exista, atuncĭ aceştĭ ómenĭ eşiţĭ din starea normală, reuşiră aspiranţiĭ la chilipirurĭ viitóre fără greutate a 'ĭ desbina; căcĭ fiă-care din fire trage la tépa sa, la învĕţurile sale, la aplecările sale.

Ce veḑĭ dar astăḑĭ? Grupurĭ-grupurĭ numaĭ de ceĭ ce se lovescŭ la minţĭ, la aplecărĭ şi la ure, fără ănsĕ a avé nicĭ un amor, nicĭ o încredere între sine. Toţĭ ănsĕ, se vor maĭ despărţi ăncă şi de pe cât sunt, afară de jucătoriĭ de cărţĭ; căcĭ eĭ aŭ nevoie de a se despuia unul pe altul, saŭ de a se însoçi spre a despoia pe alţiĭ.

Între grupurĭ sunt interese şi ure reciproce; ănsĕ orĭ-cine va avé zelul saŭ pĕcatul de a le spune adevĕrul, a le vorbi de acestea de care ḑicŭ şi eŭ acum, acela nu póte trage asupră'şĭ decât ura generală a tutulor grupurilor.

'Mĭ-aducŭ aminte când am ajuns la Paris în 1849, d-niĭ Tell, Pleşoianul şi ceĭ de aceeaşĭ colóre, striga Golescilor, Brătienilor, etc. *cĭocoĭ*, şi mĕ condamna pe mine cŏ maĭ aveam naivitatea de a crede cŏ s'ar putê susţine o unire întru a suferi unul altuia defectele spre a utilisa în folosul comun calităţile fiă-căruia. Mĕ condamna, ḑicŭ, eŭ ânsĕ care vedeam învĕţurile, aplecările fiă-căruia, le ḑiceam : „Nu mĕ condamnaţĭ, cŏc „nu va trece mult şi vĕ voiŭ vedé pe toţĭ maĭ mult „saŭ maĭ puçin a face causă comună tot cu acestia „ce 'ĭ numiţĭ cĭocoĭ în dos şi în façă, şi vĕ sfidéḑă la „duelurĭ, şi pe care eŭ iĭ vĕd maĭ puçin cĭocoĭ în via„ţa trecută, şi în vorbă, şi în gesturĭ, şi în porturĭ şi „în moravurĭ; pentru-cŏ în uniĭ vĕd cĭocoismul *nas„cerii* şi în alţiĭ cĭocoismul *deprinderilor*, unii iĭ aŭ fu„murile şi alţiĭ faptele. Şi voiŭ trăi să vĕd toţĭ cĭo„coiĭ unіţĭ iar la un locŭ, uniĭ ca stăpânĭ şi alţiĭ ca „servĭ, uniĭ cu theoria şi alţiĭ cu practica, unindu'şĭ „puterile întru a face cele ce le prescrie învĕţul, sys„tema, ura, invidia."

Am ajuns să vĕd acele ḑile, să mĕ vĕd victima celor ce am amat, amicilor şi consângenilor. Toţĭ Românii aŭ o pensie de la Turcĭ, eŭ n'am nicĭ cu ce mĕ duce la biserică. Cu tóte acestea nu mĕ simţŭ neferice. D-na Tell venind a ḑis nevesteĭ mele cŏ pe Dunăre s'a întêlnit cu C. Cantacuzino, şi a ḑis cŏ d-nu Tell este amat de toţĭ boieriĭ, cŏ de véră póte veni în ţéră, şi altele asemenea. *„Luĭ Heliade ânsĕ 'ĭ-o cócem. Ţéra nu o va maĭ vedé cu ochiĭ."* Cum dar să mĕ stim neferice, când în tótă viaţa mea n'am ambiţionat decât ura generală a cĭocoilor, la care am şi ajuns. Astă ură preţuiesce cât un paradis pentru mine. Şi de voiŭ ajunge mâine-poĭmâine a întinde mâna şi a zăce prin spitalele Europeĭ, atât maĭ bine. De nu intră în mâna mea nicĭ o para de ale Turculuĭ, atât maĭ bine [26]); cŏcĭ es la façа lumiĭ plapomile şi milióne pentru care veghiam ḑiŭa şi nóptea în Paris, secându'mĭ peptul, scurgêndu'mĭ ochiĭ, dându'mĭ bucătura de la gură, rupêndu'mĭ cămaşa cea dupŏ urmă, şi.... Ânsĕ ţine minte punturile astea, voiŭ spune altă-dată câte tacŭ acuma. Veḑĭ darŏ, frate, daca mĕ simt ferice despre atâtea ce alţiĭ le numescŭ nenorocirĭ.

Âncŏ nu sciŭ de sórta lăḑiĭ cu cărţile. De aveam baniĭ drumuluĭ, nu lăsam lăḑile la Marsilia. N'am a'ţĭ trimite acum Istoria ce 'mĭ cerĭ decât de la Paris, unde am scris a 'mĭ-o trimite.

Salutare şi frăţie.

I. Heliade.

LIII

A Mr. Esquiros.

Chio. Le 24 Décembre 1851.

Cher citoyen et ami,

Si en aimant et estimant quelqu'un, vous vous êtes trouvé dans l'affliction et le désespoir, et si, par une surprise, vous avez reçu une lettre de cet ami, vous avez senti son âme dans ses expressions tendres et encourageantes, vous pouvez vous imaginer la consolation que m'a produite vôtre lettre.

Cher ami, je n'espère plus sortir de cet exil; les liens qui m'y attachent sont très forts: ce sont cinq enfants qui ont besoin de la présence de leur père, c'est leur vie morale et physique même qui est en péril avec mon départ. Et puis en les quittant, où aller? quoi faire, lorsque par malheur, en voyant les hommes officiels de la Démocratie, j'ai perdu toute

illusion, tant que je suis resté à Londres. Je suis donc forcé a languir et a finir ma vie au milieu des ignorants corrompus, et des intrigues basses qui m'assiègent de toute part.

Forcé de la sorte a être inséparable de ma famille mes ennemis ont réussi à faire de mon foyer domestique un véritable enfer. et je dois le subir sans pouvoir le detester, sans pouvoir le maudire.

Tout ce qui soulage mes peines, c'est l'occupation que je me suis faite avec l'instruction de mes enfants.

Les derniers événements ont beaucoup affligé mon âme ; mais c'était un mal auquel je m'attendais. Lisez, si vous avez du temps, *Les impressions d'un Proscrit*, rappellez-vous du Chapître VIII.

Cher ami, dans l'occupation avec mes enfants, dans mes fatigues physiques et morales je me délasse, je me console avec vos oeuvres que je possède presque toutes. De votre dernier ouvrage *les Fastes populaires* je ne possède que les premières cinq livraisons jusqu'à la page 100 que vous m'avez offertes à mon départ. Je vous prie de vouloir bien me faire abonner à cet ouvrage si intéréssant et si digne de vous. Monsieur Felix Levy changeur au *palais National* en fournira le prix.

Écrivez-moi, je vous prie, donnez moi de vos nouvelles. Recommandez moi au souvenir de Madame Esquiros. Si vous voyez Mr. Victor Hugo rappelez moi à son souvenir. 27).

Je vous embrasse cordialement.

Salut et fraternité.

I. Héliade.

LIV

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu

Chio. 1852, Ianuarie 22.

Amatul meŭ domn,

Doĕ lunĭ sunt de când nu 'ţĭ-am scris, şi causa este cŏ m'am fost determinat să nu maĭ puiŭ mâna pe pénă a nu maĭ scrie nimuluĭ, a nu maĭ eşi din locuinţa mea nicĭ o scrisóre, ca să taiŭ pretextele şi orĭ-ce causă ce făcuse din casa mea o poliţiă din cele maĭ infame ale Venetieĭ trecute. Erà mare nevoie să stingŭ din rădĕcină acele spionagiurĭ ce 'mĭ sfâşia sufletul maĭ mult decât daca ar fi venit din partea Cazacilor. Escĭ înţelept, şi veĭ fi indulgent la tăcerea mea.

Dupŏ ce voiŭ vedé cŏ mi s'a restabilit (cum nu creḑ) pacea domestică, voiŭ reîncepe corespondenţa mea regulat. Pînŏ atuncĭ iértă-mè daca n'am rĕspuns la scrisorile d-tale. D-ta ânsĕ, de mĕ iubescĭ, scrie'mĭ cât poţĭ maĭ des.

P'aicĭ, vorbe multe, şi cele maĭ multe desperătóre pentru noĭ, maĭ vîrtos de la schimbarea ministeruluĭ *). Se vorbesce de alianţe de părţĭ eterogene, în care n'avem decât să perdem. Eŭ ânsĕ nu pot pune temeiŭ pe vorbe, pînŏ nu voiŭ vedé un minister de o colóre pronunţată. Vizirul de acum e un om de 80 de anĭ, Reşid-Paşa s'a numit president al Consiliuluĭ. E o epocă, dupŏ părerea mea, de cumpĕnă, de critică.

Româniĭ nostri, mi se pare cŏ aŭ întors bandiera, şi se lasă a se ispiti de *Turtă-dulce*. Săraca Ţéră! Orĭ-care din fii eĭ începe a sbârnâi şi a se ocupa de dênsa, o scot la lume de vênḑare, şi nu cŏ dóră aŭ vre-o marfă, ci vor să trécă de precupeţĭ importanţĭ cu prăvălia lor.

---

*) Turcescŭ.

De sciĭ ceva asupra acesteĭ cestiunĭ, scrie'mĭ.

Trimite'mĭ mĕ rogŭ cele treĭ prime livresóne din Martiriĭ d-luĭ Esquiros de la 1—7, adicŏ de la pagina 1 pînŏ la 73 ce 'mĭ lipsescŭ.

La revedere, scumpul meŭ amicŭ şi frate.

I. Heliade.

P.S. Peste doĕ dile, bunul meŭ amicŭ, este ḑiŭa d-tale. Îţĭ ureḑ dinpreună cu tótă familia mea fericire, şi împlinirea celor maĭ adûncĭ dorinţe. Facă Domnul cum lumea să fiă maĭ justă cu d-ta.

LV.

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu

Chio. 1852, Februarie $^{19}/_{2}$ Martie.

De la 5 Februarie când eram a'ţĭ trimite scrisórea de la 4 Februariŭ m'am bolnăvit şi n'am maĭ putut eşi afarŏ spre a o da la postă. Astăḑĭ priimiiŭ scrisórea d-tale din 6 Februariŭ. Mĕ întristéḑă câte 'mĭ scriĭ; îţĭ mulţumescŭ de scóterea argintărieĭ. Cu scrisórea-'mĭ din'aintea acestor doĕ 'ţĭ-am trimis un ordin către d-nu Felix Lévy de douĕ sute francĭ, şi îţĭ scriam ca, daca se va întêmpla să nu'ĭ ieĭ, să'mĭ tragĭ o poliţă de o asemenea sumă. Îţĭ scriam ce să facĭ cu aştĭ banĭ; urmând dupŏ acea scrisóre opresce baniĭ ce'ţĭ sunt dator.

Îţĭ sunt recunoscĕtor de regulată cercetare.

La revedere.

I. Heliade.

LVI.

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu

Chiò, 1852, Februariŭ $^{4}/_{16}$.

Scumpul meŭ domn,

Scrisórea d-tale din $^{5}/_{17}$ Ianuariŭ cu nisce fragmente din jurnale, cum şi cea dinaintea eĭ le-am primit pe amêndoĕ desigilate. Nu sciŭ cum ajungŭ ale mele pînŏ la d-ta. Tot-d'a-una 'ţĭ-am lăudat prudenţa şi circumspecţia; în cele de acum ânsĕ te-am lăudat şi maĭ mult. Ce bine facĭ de te ferescĭ a'mĭ scrie câte s'ar puté lua rĕŭ de inamicĭ, cŏcĭ eĭ aŭ pus mâna pe tóte, servindu-se cu pasiunile órbe ale celor ce mĕ încungióră.

Situaţia mea este tot cum 'ţĭ-am descris'o, şi nu se va maĭ schimba decât cu mórtea. Nodurile care mĕ légă de dênsa sunt copilaşiĭ, şi nodurile acestea sunt aşa de tarĭ, cu cât sunt de sacre; nu pot nicĭ să le atingŭ, ne cum a le rumpe. N'am decât paţienţa, şi acésta mĕ va băga în mormênt.

Din locul unde sunt, din sărăcia în care mĕ aflu, n'am nicĭ o speranţă spre a'mĭ puté vedé stabilıţĭ ceĭ doĭ copiĭ maĭ marĭ, şi cu stabilit înţelegŭ stabilıţĭ cu adevĕrat, iar nu lăsaţĭ în voia întêmplăriĭ, încredinţaţĭ la ómenĭ străinĭ, fărŏ nicĭ o cunoscinţă, fărŏ nicĭ o artă, fărŏ nicĭ un venit. Pe acestĭ copiĭ din starea unde mĕ aflu nu'ĭ póte stabili nimenĭ decât *Dumneḑeŭ*; elŭ inspiră în inima ómenilor bunĭ compasiunea, şi'ĭ îndémnă a face ceea-ce am făcut eŭ când m'am căsătorit, nesperând în nimicŭ alta decât în labórea mea. Când aşĭ vedé copiĭ stabilıţĭ, aşĭ maĭ spera cŏ apucându-mĕ din nuoŭ de lucru, 'mĭ-aşĭ puté redobândì libertatea cu produsulŭ veghierilor mele. Lăsând politica, tipărind Istoria vechie şi nouă, sciinţe, dicţionare, gramatica, 'mĭ-aşĭ scóte pânea cu folos, şi aşĭ maĭ puté servi naţieĭ câţĭ-va anĭ pînŏ maĭ pot lucra.

Aicĭ în Chio ploă scrisorĭ anonime din Paris către soçia mea. Eŭ ânsĕ nu le cred din Paris, ci fabricate chiar aicĭ în Chio saŭ aiurea în Turcia. Îĭ vestescŭ cŏ am de gônd să'mĭ las copii din noŭ, cŏ am alţĭ copiĭ în Paris, şi câte altele; îĭ promit protecţie, stimă' după ce aŭ calomniat'o în viéţă-le, şi maĭ vîrtos unŭ an şi jumĕtate acum în urmă; îĭ promit a se face apĕrătoriĭ eĭ, vendicatoriĭ eĭ. Dumnedeŭ să te ferescă, frate, de ómenĭ ce 'şĭ abandonă numele tatăluĭ lor, numele familieĭ şi 'şĭ daŭ singurĭ nume de eroĭ a căror sabiă n'a eşit din técă decât a se lupta cu femeĭ.

Eŭ sunt în Chio curat prisonier; nu mi s'a dat voie a mĕ duce nicĭ pînŏ la Smyrna să 'mĭ vĕd de căpĕtêiul lădiĭ ce se perduse. Toţĭ ceĭ-l-alţĭ aŭ libertatea a se duce şi a veni cum vor.

Mĕ consiliĭ în scrisórea d-tale din urmă, dicêndu'mĭ cŏ credĭ *cŏ Dumnedeŭ ne va aduna la un locŭ maĭ curênd decât tot-d'a-una.* Este o inspiraţie saŭ vre-o audire? Este vre-o convicţie a d-tale? Eŭ nu sper să te maĭ vĕd, decât de veĭ veni să mĕ vedĭ pînŏ nu voiŭ muri.

Sărută şi îmbrăçişédă pe Scarlatache din parte'mĭ.

I. Heliade.

LVII.

Domnului N. Russo

Chio. 1852, Februarie $^{6}/_{1}$

Amatul meŭ domn,

De la începutul luĭ Decembriŭ trecut, îţĭ făcusem scrisórea aci alăturată spre rĕspuns la a d-tale din $^{24}/_{6}$ Noembriŭ. Ânsĕ vĕḑênd cŏ intrigile ajunserŏ aşa de impertinente, încât să vîrîserŏ cu furie pînŏ în cele maĭ din întru ale familieĭ, spre a se servi chiar cu orbirea celor maĭ de aprópe a'mĭ face rĕul la care mĕ aşteptam; vĕḑênd cŏ nu maĭ priimescŭ nicĭ o scrisóre fărŏ a fi desigilată; cŏ tóte scrisorile mele se reţin şi se comentéḑă cum n'am meritat nicĭ o dată, şi cŏ spionagiul se înalţă pînŏ întru a fi considerat ca un merit, ca o virtute, m'am determinat, frate, să înceteḑŭ orĭ-ce corespondenţă, ca să taiŭ asemenea şi nutrimentul din care ca strigoiĭ se îmbuibà calomnia şi cresceà atât de rĕsfăçat şi impertinent viţiul. Aşa reţinuiŭ pînŏ astăḑĭ acea scrisóre cum şi multe altele destinate pentru rĕspunsurĭ la cele ce mi se scriseserŏ de la amiciĭ din Brussa şi Paris. Acum înfine reuşind a afla lada rătĕcită, şi grăbindu-mĕ a vĕ trimite cărţile destinate pentru d-v., dinpreună cu acéstă scrisóre, îţĭ trimit şi pe cea vechie.

De la încetarea de a vĕ scrie, am priimit de la d-ta âncŏ doĕ scrisorĭ, adicŏ peste tot treĭ de când am sosit de la 20 Iuliŭ încoa.

Veĭ vedé, frate, dupŏ ce veĭ citi cărţile ce vĕ trimit, veĭ observa cunoscinţele ce'ţĭ vor làsa, şi veĭ judeca despre alegerea ce am făcut întru a vĕ da sufletelor un nutriment demn de causa pentru care aţĭ suferit şi de simţimêntele ce profesaţĭ. Veĭ cunósce cât v'am amat şi am dorit a vě face vase purtătóre de adevěr în sînul patrieĭ.

Heĭ bine, frate, orbirea ómenilor pînŏ acolo iĭ întunecă încât să refuse şi aceste cărţĭ, semn al afecţieĭ mele către dênşiĭ. Bine-cuvêntatul domn D. nu va să le priiméscă, fuge de mine şi de oferirile mele, ca nu cum-va să'ĭ corumpă curăţenia inimeĭ, integritatea judecăţiĭ şi partea de patriotism luminat ce posedă.

Nu veţĭ face şi voĭ aşa, fraţilor; luaţĭ, cititĭ, alegeţĭ ce este bun, recitiţi'l de maĭ multe orĭ, bine-cuvêntaţĭ pe autor, şi urîţi-mě orĭ cât veţĭ voi, pe drept saŭ pe nedrept.

Orĭ-care vor fi neînvoirile între d-v., şi orĭ-care vě vor fi opiniile unuia despre altul şi a tutulor despre mine, eŭ ânsě pe toţĭ vě consider cu aceleaşĭ titlurĭ înaintea Patrieĭ, adicŏ toţĭ fiĭ aĭ eĭ, şi durerea mea este când věd cŏ nu trăiescŭ ca fraţiĭ aceia ce şi în naţie, şi în religie şi în suferinţe sunt cu adevěrat fraţĭ.

Cine le facŭ ânsě acestea? Cine è causa desbinăriĭ şi ureĭ? Adevěraţiĭ ambiţioşĭ, invidioşiĭ, trândaviĭ, fiĭ cĭocoismuluĭ şi corupţieĭ, ómeniĭ ce n'aŭ nicĭ un principiŭ, ce se întorcŭ în tóte părţile, revestescŭ tóte colorile.

La revedere.

I. Heliade.

LVIII

Domnuluĭ Gr. Zossima

Chio. 1852, Martie $^3/_{15}$

Amatul meŭ domn,

Cu amânarea plecăriĭ cumnatuluĭ meŭ Costache, am întârḑiat a'ţĭ respunde la două scrisorĭ, şi maĭ vîrtos la ceea ce îmí scriĭ cŏ aĭ acceptat şi aĭ plătit ultima poliţă. Îţĭ mulţumescŭ, frate.

Deprinderea mĕ făcù să'ţĭ scriŭ rêndurile d'ântêiŭ cu litere romane, şi nu sciŭ de escĭ deprins a le citi.

Aflând înfine lada cu cărţí rătĕcită, îmĭ facŭ o plăcere a'ţĭ trimite într'o cutiă în deosebĭ cărţile următóre: cutia are No. 2 şi marca C-R. Z.

Cărţile

1 Istoria universală în şépte volume.
1 Martiriĭ luĭ Esquiros de la fascicula 7 pînŏ la capĕt.
1 Science du socialisme universel
1 Appel aux honnêtes gens
1 Manual republican
1 Le vrai socialisme
1 Poesiĭ ale d-luĭ Vaillant
10 Protectorate
10 Istoria regeneraţieĭ
10 Suvenirĭ şi impresiĭ
10 Epistole şi acte.

Acestea le veĭ afla în cutia d-tale. Am scris ânsĕ d-luĭ Russo să'ţĭ dea Evangeliile luĭ Lamennais, cum şi Suvenirile unuĭ Proscris, care fiind legate, le-am pus în lada cea mare, creḑênd cŏ vor venì maĭ bine pe drum. Acestea sunt câte un exemplar.

Costul portuluĭ cărţilor d-tale de la Paris la Marsilia, la Smirna, la Chio se suie la 58 $^1/_2$ leĭ, afarŏ de ceea ce va costa pînŏ la Constantinopole şi la Brussa. Fiind ânsĕ cŏ dupŏ socotéla ce mĭ-aĭ trimis, achitând poliţa, aĭ plătit maĭ mult, veĭ trece acestĭ banĭ în acea socotélă, şi nu veĭ da nĭmuluĭ nimicŭ, afarŏ de costul din urmă de la Chio pînŏ la Brussa cât se va urca.

Te îmbrăçişedŭ, amice şi frate, şi la revedere.

I. Heliade.

LIX

Domnuluĭ N. Russo

Chio. 1852, Martiŭ $^3/_{15}$

Amatul meŭ domn,

Am priimit scrisórea d-tale însoçită de a d-luĭ Serrurie. Îmĭ scriĭ să'ţĭ trimit cóle-cóle din câte am scris din Istoria popolilor anticĭ şi a Christianismuluĭ. Îmĭ este anevoie a o face, cŏcĭ prescrierea îmĭ ie timp maĭ mult decât composiţia, şi n'am nicĭ un ajutor la scris. Când voiŭ avé timp, adicŏ când voiŭ vedé cŏ marele tot ce am început se apropie de conclusie, şi voiŭ avé a maĭ da o aruncătură de ochiŭ spre a prescrie multe, a scóte şi a adaoge unele, a întregi în altele, atuncĭ îţĭ voiŭ împărtĕşi multe în copie. Tot ce aşĭ dori a'ţĭ trimite maĭ curênd este pasagiul unde trecŭ din Istoria antică în cea dupŏ Christ, adică pasagiul unde trecŭ din păgânism la christianism, saŭ epoca de la Christ pînŏ la Constantin.

Priimind cărţile, veţĭ sci cŏ portul lor de la Paris la Marsilia şi apoĭ la Smirna şi de acolo în Chio, cum şi alte micĭ chieltuiele ale lor este de 234 leĭ. Aceştĭ banĭ împărţiţĭ în patru, vine câte 58 $^1/_2$ leĭ. D-nu Zossima avêndu'mĭ trimişĭ nisce banĭ, nu'ĭ veţĭ cere nimicŭ; d-v. ânsĕ treĭ aveţĭ a da portul acesta, fiă-care câte 58 $^1/_2$ leĭ, şi ceea ce va costa din Chio pînŏ la Constantinopole şi în Brussa.

Dă la fiă-care cărţile, şi de'ţĭ va plăti portul, bine; de unde nu, tot să le daĭ. Micĭ neputinţe să nu fiă causă de nemulţumire.

La revedere.

I. Heliade.

LX

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu

Chio. 1852, Martie $^{26}/_9$

Amatul meŭ domn,

Am priimit scrisórea d-tale din urmă din $^5/_{17}$ Martie întrégă de astă dată, nedesigilată. Îmĭ pare bine cŏ d-nu F. Lévy ţĭ-a dat aceĭ doĕ-sute francĭ. Cu a doŭa scrisóre îţĭ voiŭ scrie ce să facĭ cu argintăria ce aĭ scos'o de la Muntele de Pietate.

Îmĭ sunt de mare necesitate operele complete ale luĭ Charles Fourier, adicŏ:

Théorie de quatre mouvements, etc. (1 vol.)
Théorie de l'unité universelle, etc. (4 vol.)
Le Nouveau Monde industriel, etc. (1 vol.)

Du-te, te rogŭ, când aĭ timp, la librăria falansteriană peste Seina. Acolo am lăsat vre-o câte-va exemplare din Proscrisul (Souvenirs et impressions). De se vor fi vêndut, de va voì se priiméscă în schimb şi Mémoires... şi să'mĭ ieĭ aceste opere ale luĭ Fourrier, bine; de unde nu, cumpĕră-mi-le, şi cu prima ocasie îţĭ voiŭ trimite banii. Preţul lor nu cred a se sui decât cel mult pînŏ la 35 francĭ.

Eŭ mĕ aflu tot în starea sciută. Minunaţiĭ şi minunatele din Paris, nu încetédă a face scrisorĭ când anonime când şi subsemnate către f... mea, scriindu'ĭ câte nagode şi infamiĭ tóte. Acum în urmă o însciinţarŏ cŏ aşĭ fi scris eŭ o epistolă în care iĭ facŭ biografia, şi o compar cu tóte monstruosităţile de femeĭ ce s'aŭ vĕdut în istoriă. Eŭ nu pot fi mulţumit de starea mea; ânsĕ orĭ la câte am păţitŭ şi pat în casă, causa nu e f.... mea, ci aceia pe carĭ îĭ cunoscĭ; ea nu este decât instrument orb, preparată prin necontenitele scrisorĭ, şi victimă, cŏcĭ şi ea sufere cât şi mine. Acéstă scrisóre ce îĭ venì în urmă este subsemnată de o femee, şi dupŏ semne daŭ cu socotéla cŏ este biata dómnă Samurcaşĭ. Cum le vine, frate, să scrie asemenea minciunĭ? Paţienţă ânsĕ, şi noĭ ne vom alege cu ale nóstre şi eĭ cu ale lor.

D'aci n'am nicĭ o scire, am audit ânsĕ cŏ d-na Tell plécă în ţéră.

Adio, bunul şi nobilul meŭ amicŭ; îţĭ mulţumescŭ de ostenelele ce 'ţĭ daĭ pentru mine.

La revedere.

I. Heliade.

P.S. Plata portuluĭ acesteĭ scrisorĭ, cere-o de la d-nu F. Lévy.

LXI

Domnuluĭ Gr. Zossima

Chio. 1852, Aprilie $^{28}/_{10}$

Amatul meŭ domn,

Am priimit scrisórea d-tale din 26 Martie, şi 'mĭ-a părut bine cŏ sunteţĭ înfine pe drum de a priimi acele cărţĭ ce ajunseserŏ atât de problematice. Mĭ-a părut ânsĕ rĕŭ cŏ suferĭ de frigurĭ.

Despre scrisórea ce 'mĭ ḑicĭ să scriŭ către celŭ ce vine în Brussa, cred cŏ maĭ mult póte să facă rĕŭ decât bine. Pare cŏ am fi vorbiţĭ a ne aduna la un locŭ, şi cŏ è lucru preparat. E maĭ firescŭ aşa să viă lucrul din partea d-v., şi apoĭ, dupŏ cum vĕḑ, se cam ferescŭ ast-fel de ómenĭ să se afle cŏ sunt în corespondenţă cu noĭ refugiaţiĭ.

Îmĭ pare rĕŭ cŏ nu putuiŭ âncŏ a 'ţĭ trimite epitimbul ce mi se cere pentru rĕposatul Ipaţescul. Nicĭ cap nicĭ timp nu am avut, şi aşa 'mĭ-e de greŭ şi dureros să mĕ ocup cu asemenea triste scrierĭ! Voiŭ pune ânsĕ tóte silinţele, cum am făcut şi pentru rĕposatul Negulicĭ, ce mĕ aduserŏ pînŏ la mórte. Treĭ lunĭ am zăcut atuncĭ.

'Mĭ-a părut bine de părintele Şapcă. Arată'ĭ închinăciunile mele, şi spune'ĭ să nu facă ca părintele Ioan ce 'l-am iubit, şi care astăḑĭ a devenit una cu inamiciĭ meĭ de mórte. Eŭ, când erà în Bucurescĭ părintele Ioan şi se sculaserŏ şi călugĕriĭ şi mireniĭ asupră'ĭ ca ciórele, îl apĕram cu peptul, şi mĕ încărcam cu persecuţiile ce mi le făcea inemiciĭ seĭ. Aicĭ în Chio decum am venit, s'a mêniat pe mine, pentrucŏ auḑindu-l cum sfâşià pe Zossima, 'ĭ-am ḑis cŏ nu este nicĭ drept nicĭ creştinescŭ a sfâşia atâta pe un om ce vorbesce bine de Sânţia sa, şi 'ĭ-am şi arĕtat scrisórea d-tale unde ḑiceaĭ *cŏ părintele Ioan, şi cu dracul de va şedé la un locŭ, nu se schimbă.*

Se schimbă, frate, ómeniĭ dupŏ patime, dupŏ interese, şi maĭ vîrtos dupŏ viaţa trecută; se uĭtá cine-va pînŏ a uita tóte când è orbit de patime. Acum cât è ḑiŭa şi nóptea de mare, fraţiĭ nu se ocupă decât de nimicurĭ, ca să amărască pe ómeniĭ ce nu le-aŭ făcut nicĭ un rĕŭ şi le dorescŭ tot binele. Pînŏ să scótă eĭ câte un biletŭ saŭ câte o scrisóre cu care cred cŏ mĕ amărăscŭ, şi la care nicĭ nu respund, eŭ scriŭ câte un volum şi 'mĭ învĕţ patru copiĭ, ce astăḑĭ nu è un an, şi traducŭ din elenesce şi latinesce. Enache acum scie maĭ multă carte decât dênşiĭ. Acésta 'mĭ-e resbunarea, şi aşa să dea Dumneḑeŭ să se ocupe şi eĭ.

Daca îmĭ spuĭ cŏ aĭ vĕḑut câte scriŭ d-luĭ Russo, 'mĭ-a părut bine cŏ sunteţĭ în relaţie. E pĕcat, frate, ca ómeniĭ ceĭ bunĭ să nu se înţelégă, şi să nu ierte unul altuia defectele, ca să utilise meritele.

Cărţile rĕposatuluĭ Ipătescu, dă-le d-luĭ Lăzurénu. De sciam cŏ è mort, firesce cŏ nu i le-aşĭ fi trimis. Cărţile astea nu sunt ale morţilor, ci ale viilor; nu è avere a rĕposatuluĭ, ci a Românilor. Cine maĭ voiesce, scrie'mĭ să'ĭ trimit. La Paris maĭ sunt treĭ lăḑĭ, dupŏ cum aţĭ vĕḑut în compturile tipărite. De vor voi şi fraţiĭ rĕposatuluĭ, li se va trimite, nu ânsĕ ca avere a rĕposatuluĭ, ci ca lucru românescŭ cŏtre Românĭ.

La revedere.

I. Heliade.

LXII

Domnuluĭ N. Russo

Chio. 1852, Aprilie $^{28}/_{10}$

Amatul meŭ domn,

Îmĭ pare bine de ceea ce'mĭ scrie d-nu Alexandrescu cŏ v'a trimis cărţile; eram în neastêmpĕr de sórta lor. Acum când îţĭ scriŭ, cred cŏ le veţĭ fi şi primit. Cu scrisórea trecută ce 'ţĭ-am adresat, eram căit cŏ le-am trimis pe aşa timp şi cu ast-fel de ocasie de vas fragil.

Iar vĕ repet, frate, dacŏ sunteţĭ neocupaţĭ, aveţĭ pĕcat de nu veniţĭ câţĭ-va vre-o doĕ treĭ lunĭ a vĕ face o lectură încaĭ, daca nu un curs de câte am scris.

Acum cred cŏ vor fi lăsat mulţĭ sistemele şi partitele al căror capĕt îl aşteptà la 52. È timp a lăsa politica şi a se ocupa cu ceva folositor altora şi sieşĭ.

Orĭ-cine va veni, eŭ sunt cu totul devotat a face pentru toţĭ cursul; cŏcĭ asemenea lucrurĭ sunt proprietatea tutulor.

La revedere.

I. Heliade.

LXIII

Domnuluĭ Gr. Zossima

Chio, 1852, Iuliŭ $^{9}/_{21}$

Amatul meŭ domn,

Am priimit scrisórea d-tale din $^{2}/_{14}$ Iulie. Îmĭ placŭ fórte mult imputările ce îmĭ facĭ pentru creduta mea tăcere. Este cu adevěrat semnul, cum ḑicĭ, de dragoste. Ânsĕ, frate, eŭ n'am tăcut; la tóte scrisorile d-tale am rĕspuns, şi precum te mirĭ d-ta cŏ n'aĭ luat rĕspuns la scrisorile ce 'mĭ-aĭ trimis, asemenea mi se întêmplă şi mie. Scrisorile cŏtre amicĭ facŭ ocolurĭ, întârḑie şi se perd multe, ale lor către mine pat asemenea. Tot ce mĕ consólă mi se împedică; tot ce è scris spre a mĕ insulta saŭ amărî, vine regulat şi repede. Doĕ scrisorĭ 'ţĭ-am scris în urmă la care n'am luat rĕspuns. E semn cŏ facŭ ocolurĭ. De nu se vor fi perdut, creḑ cŏ le-aĭ priimit.

Am vĕḑut câte îmĭ scriĭ despre persóna ce spuĭ cŏ a venit aci la băĭ. D-ta ḑicĭ cŏ an n'a avut ideile ce veḑĭ cŏ are estimp. Eŭ cred cŏ tot-d'a-una a avut ideile acestea. De nu'mĭ scriaĭ numele luĭ, eram să'l devin: atât se potrivesce cu caracterul şi limba sa. Eŭ îl cunoscŭ din copilăriă. Înainte de 48 n'am maĭ vrut a 'ĭ auḑi nicĭ de nume pentru purtarea luĭ neomenósă. Astăḑĭ vine în Brussa, şi ce aşteptĭ de la un inemicŭ din principie ale celor întêmplate la 48 şi un inemicŭ personal al meŭ?

Aicĭ la Chio să sciĭ cŏ s'a orênduit un agent român spre a viza pasapórtele, şi a protege bandiera română ce se arată în portul acesta vêntulând pe corăbiĭ, ce numaĭ românescĭ nu sunt.

Asta è un pretext; adevĕrul ânsĕ este ca să priveghieze ce facŭ Româniĭ în Chio, şi maĭ vîrtos ca să'mĭ aducă din când în când câte un bilet dulce de pe la tribunalele ţĕreĭ române, ce mĕ condamnă a plăti ce nu sunt dator, şi nu 'mĭ-ar priimi nicĭ o reclamaţie ce m'ar aduce nevoia a face asupra asupririlor ce mi se facŭ, saŭ pentru drepturile ce am. La Constantinopole se facŭ intrige din partea Românilor să se taie pensia, nu a mea, cŏcĭ eŭ n'am avut nicĭ un ban pînŏ acum, ci a copiilor. Eŭ aicĭ sunt prisonier, nu pot să mĕ ducŭ nicĭ decindea în Asia, cale de o jumĕtate de oră. Românii ce vor să taie pensia copiilor se servescŭ de documente ca cele ce am scris asupra luĭ F.... În Paris (ómeniĭ acestia) protestaŭ asupra Turcilor pentru faptele comisaruluĭ Porţiĭ, scria broşiure, înjura guvernul, şi aci linguşescŭ pe acelaşĭ comisarŭ; aŭ devenit ómeniĭ luĭ, numaĭ din marea dragoste ce aŭ pentru sângele Românilor vĕrsat, şi pentru plăcerea de a vedé şése copiĭ muritorĭ de fóme.

La revedere.

I. Heliade.

P.S. Femeea mea îţĭ mulţumesce de cercetare, şi tot-d'a-una m'a însărcinat a'ţĭ arĕta pe ale eĭ. De nu 'ţĭ-am scris a fost o distracţie şi neluare aminte a mea. Nevoile sunt marĭ. De patru lunĭ o casă întrégă suntem fără chieltuială. Intrigĭ se facŭ la Smirna să nu ni se trimită pensia. Aghiotanţiĭ generaluluĭ mergŭ şi vinŭ la F....

Părintele Ion, pe care *nicĭ dracul nu'l schimbă,* 'l-a schimbat maĭ bine viéţa trecută de zapciŭ şi de protopop.

De la fratele Grădişténu n'am luat nicĭ eŭ de mult sciinţă; d'ar fi sănĕtos. Părinteluĭ Şapcă îĭ sărut mâna. Strînge din parte'mĭ mâna d-luĭ Russo.

LXIV

Domnuluĭ Gr. Grădişténu

Amatul meŭ domn,

Priimind scrisórea d-tale din 28 Iuliŭ (9 Aug.), am vĕḑut cele ce'mĭ scriĭ din ţéră, şi de bastardarea în tóte a bieteĭ naţiĭ. Pe când d-ta îmĭ scriĭ acestea, eŭ simţ tot acel dor, de scrisorile nóstre se încrucişéḑă în drum. Unele ca acestea (degenerarea în tóte) prevĕḑŭ şi vĕḑŭ, şi unele ca acestea mĕ făcurŏ a'ţĭ scrie epistola trecută, unde îţĭ vorbiam de limbă şi de discipolĭ, cŏ nu avem să remâie dupŏ noĭ.

Câte însemnărĭ îţĭ făceam despre o literatură comparată sunt nedesecate, de va pune cine-va înainte cu elenica Romană, (cu româna antichisimă) latina, italiana şi francesa, ale căror rădĕcine se află tot în Romana.

Veĭ întreba ânsĕ cum de Româniĭ eşirŏ acum Grecĭ saŭ Ellenĭ vechĭ, Latinĭ vechĭ, Italienĭ, Francezĭ vechĭ? şi apoĭ *Grecĭ vechĭ* nu pré sună bine la urechiă. Româniĭ aveaŭ dreptate când ḑiceaŭ Ţiganilor *Grecĭ-vechĭ;* cŏcĭ cu adevĕrat Indieniĭ sunt maĭ vechĭ decât toţĭ vechiĭ. De sunt Ţiganiĭ Grecĭ vechĭ, Româniĭ sunt ceva maĭ noişorĭ decât dênşiĭ, dar tot maĭ vechĭ decât ceĭ ce vorbia limba luĭ Demosthene. Româniĭ sunt coloniĭ ale Italieĭ, ale Grecieĭ marĭ ce venirŏ în Dacia nu cu limba cultivată a luĭ Ciceron, ci cu idiomele populare din care se făcù latina cultă, ca o statuă dintr'o marmură brută. Aceste idiome érŏ furŏ conservate în Italia rustică màĭ aşa cum veniserŏ primiĭ colonĭ Dori şi alţiĭ din Grecia, aĭ căriia primiĭ locuitorĭ furŏ maĭ mult asiaticĭ, şi-a căror limbă incultă âncŏ avea tóte rădĕcinele limbeĭ Orfeilor şi maĭ târḑiŭ a Omerilor.

E de mirare de am veni cu paralelismul la verbĭ, la rădĕcinele lor, la conjugările lor; spre exemplu: σύλ-λε-λεγ-μάνος, συλ este προϑ: συν. λε este αναδιπλασιασμός, μἕνος, finalul saŭ forma grécă. Remâne dar rădĕcina λεγ leg., λεγ-ω συλ-λέγ-ω cu-leg-ŭ. Rădĕcina grécă la început a fost avut însemnarea română, *a strînge, a aduna,* érŏ nu *a citi* ce este maĭ nouă însemnare, de la aduna la litere saŭ sylabe.

Apoĭ conjugările: α-ειν ᾷν εειν, εῖν, οεὶν οῦν, şi τὰ ϐαρύτονα λέγ-ειν, γράφ-ειν leg-ere, scriere, etc. sunt ênsuşĭ conjugările are, ire, ēre ĕre. Iea, spre exemplu, verbul *ar-are*, fă-l grecesce αρ-όειν, αρ-αειν, αρᾶν, de unde ἄροτρον. μελ. ἀράπω. ευτική ἀορισος α

αρασαιμε,	αρασαις,	αρασαι
arasem	araseşĭ	arase
arasaem saŭ	arasaeş	arasae.

Daca nu ţi se pare justă comparaţia din causa abusuluĭ timpilor, din causă adică cŏ noĭ Românii de astădĭ ḑicem arasem în locŭ de *maĭ mult ca perfect*, nu te grăbi. Veḑĭ cărţile vechĭ românescĭ de acum 200 anĭ, şi veĭ vedé în locŭ de *arasem, am fost arat*, şi *arasem* în us numaĭ de condiţional şi subjunctiv. Aşa îl întrebuinţéḑă pînŏ în ḑiŭa de astăḑĭ Românii din Macedonia, ca şi latinii, ca şi Italienii, ca şi Françesiĭ. *).

LXV

Domnuluĭ N. Russo

Chio 1852, Iuliŭ $^{30}/_{12}$

Amatul meŭ domn,

Doĕ scrisorì fórte lungĭ îţĭ trimisesem ca rĕspuns la ale d-tale, când am priimit pe cea din urmă de la 15 Iuliŭ trecut. Dintr'ênsa am vĕḑut cŏ n'aĭ nicĭ o scire de aceste doĕ scrisorĭ. Tot de o dată cu trimiterea celor cŏtre d-ta, am adresat şi d-luĭ Zossima câte una la fiă-care din aceste doĕ expediţiĭ, şi maĭ dĕunăḑi priimiŭ o scrisóre de la d-sa în care se plânge cŏ nu'ĭ scriŭ, nu'ĭ rĕspund la cele scrise. Acestea îmĭ daŭ să înţelegŭ cŏ nicĭ d-ta nicĭ d-nu Zossima n'aţĭ luat scrisorile mele. Îmĭ pare fórte reŭ să se pérdă, cŏcĭ în una, cea maĭ din urmă, erà nisce cugetărĭ ce nu le póte face omul tot-d'a-una. Îmĭ dedeseşĭ motivul, şi împins de acelea îţĭ scriam nisce observaţiĭ demne de a fi luate în cercetare.

---

*) Pe acéstă epistolă nu se vede nicĭ data, nicĭ locul de unde s'a trimis, nicĭ semnătura autoruluĭ eĭ. Pare cŏ a rĕmas neterminată, saŭ partea finală lipsesce.

(Nota editoruluі).

De nu veĭ fi priimit aceste scrisorĭ unde 'ţĭ vorbescŭ şi de cosmografiă şi altele, scrie cumnatuluĭ meŭ Costache să te însciinţeḑe prin cine ţi le-a trimis.

Eŭ aicĭ mĕ aflu sănĕtos; mărginit ânsĕ cum sciĭ, nu pot a mĕ duce nicĭ d'acindea în Asia cale de o jumĕtate de oră. Am vrut să mĕ ducŭ a visita nisce ruine unde s'a fost dus şi părintele Ioan şi ceĭ-l-alţĭ, ânsĕ nu mi s'a dat voie. De n'aşĭ avé ocupaţie cu lecţiile copiilor şi cu scrierea Istorieĭ, aşĭ înebuni de supĕrare şi de urît.

Rodin cel adevĕrat a rĕmas singur cu un fel de Goliath, şi care n'are nicĭ una din virtuţile acestuĭ păstor de fére decât nătîngia şi virtutea beţieĭ.

Proorocul Morok a plecat dupŏ domolirea altor fére, şi proorociĭ de natura şi ordinea iesuitică inspirate din ghieba luĭ Rodin, ce'şĭ trimise apostoliĭ saŭ adepţiĭ pe uniĭ în ţéră şi pe alţiĭ în Constantinopol. Mi se pare ânsĕ cŏ se vor alege numaĭ cu ghieba, cu rĕutatea şi cu ḑiŭa din urmă a luĭ Rodin.

Ânsĕ è trist cŏ în ḑilele nóstre, ceea ce a fost visat un romanţier spre a demasca pe Iesuiţĭ, ciocoiĭ de talia şi capacitatea zapciilor şi armăşeilor, 'şĭ-aŭ pus în minte a o realisa în carnea şi în ósele lor; a împeliţa adicŏ pe un Rodin imaginar într'un soldat codace, şi a înfiinţa societatea şi tertipurile iesuitice. Muncă mare în timpiĭ nostri; pentru-cŏ s'a scremut muntele şi a născut un şórece, şi şi acesta paraliticŭ.

Despre intrigĭ şi rĕutăţĭ şi minciunĭ ce nu maĭ incetéḑă, iar îţĭ maĭ repet, îmĭ pare reŭ pentru îmmulţirea rĕilor şi orbiţilor; îmĭ simţ inima sfâşiată pentru copii meĭ cŏ eĭ vor suferi maĭ lungŭ, perḑêndu-mĕ şi avênd a trăi străinĭ. Despre mine ânsĕ nu am nicĭ un dor. Aşĭ suferi îndoit când cele ce s'aŭ ḑis şi se ḑicŭ ar fi adevĕrate. Eĭ vor ḑice ânsĕ cum aŭ învĕţat, şi cum aŭ ḑis de ajuns şi maĭ 'nainte de 48, şi eŭ voiŭ scrie pentru junime, şi lumea va alege. De inamiciĭ meĭ personalĭ, puçin m'am ocupat în scrierile mele saŭ nicĭ-de-cum. De inamiciĭ poporuluĭ, ânsĕ, şi aĭ limbeĭ luĭ, de lipitorile săraculuĭ 'mĭ-am făcut o datorie a mĕ ocupa şi a nu le da pas în tótă viaţa mea.

La revedere.

I. Heliade.

LXVI

Domnuluĭ Gr. Zossima

Chio. 1852, Iuliŭ $^{30}/_{12}$

Amatul meŭ domn,

Sunt sigur cŏ veĭ fi priimit treĭ scrisorĭ ale mele spre rĕspuns la alte treĭ ale d-tale. În cea din urmă te plângeaĭ cŏ nu 'ţĭ-am rĕspuns, şi eŭ îţĭ trimisesem regulat respunsurile mele. Din aceste rĕspunsurĭ veĭ fi vĕḑut situaţia mea, dupŏ cum o descriam şi în scrisorile cŏtre d-nu Russo.

Din causă cŏ pe cincĭ lunĭ nu mi se dedese nicĭ un ban din pensie, şi cŏ pe alte şése lunĭ dinainte ni s'a reţinut câte 20 la sută, am fost ajuns a ne împrumuta ca se trăim atâţia inşĭ în Chio. Sése ḑile sunt de când ne deterŏ înfine pensia pe cincĭ lunĭ, care îndată s'a şi împărţit pe la ceĭ ce ne dedeserŏ a trăi în acest timp.

Eŭ tot speram a vĕ vedé venind p'aicĭ; vĕḑŭ ânsĕ cŏ a trecut véra, şi începuiŭ a mĕ despera.

Părinteluĭ Şapcă arată'ĭ fiiescile mele închinăciunĭ.

La revedere.

I. Heliade.

LXVII

Domnuluĭ Gr. Zossima

Chio. 1852, August $^{6}/_{18}$

Amatul meŭ domn,

Doĕ scrisorĭ ale d-tale le priimiiŭ de o dată, una din 27 şi alta din 30 Iuliŭ trecut. Mĕ desólă, frate, întârḑierea de a priimi d-v. scrisorile mele. Ḑicĭ cŏ de şése lunĭ n'aĭ luat de la mine decât o singură scrisóre de la $^{9}/_{21}$ Iulie. Eŭ, şi d-tale şi d-luĭ Russo v'am scris neîncetat. În acest timp de şése lunĭ, v'am trimis cincĭ şése scrisorĭ şi îndestul de lungĭ. N'aşĭ dori să se pérḑă. Scrieţĭ cumnatuluĭ meŭ Costache să vĕ însciinţeḑe cuĭ le-a dat. Într'ênsele erà multe lucrurĭ de importanţă istorică, morală şi literară, cum nu le póte omul scrie pe tótă ora nicĭ când ĭĭ è capul în pace.

Starea mea este tot aceea.

Îmĭ scriĭ de venirea în Chio, şi de mult te aştept cu bucuriă. De poţĭ lua voie, iea-o cŏ nu'mĭ póte aduce nicĭ un neajuns. Ce pot scóte de aci maĭ multe decât cele ce scot pe tótă ḑiŭa? Din contra, frate, îmĭ va aduce consolaţie să maĭ vĕḑŭ un amicŭ doĭ. De va puté veni şi d-nu Russo, să nu pregete. Elŭ de ce nu’mĭ scrie? pentru-cŏ nu a priimit atâtea scrisorĭ ale mele? să nu maĭ facă aşa, daca è amicŭ. Eŭ am scris şi scriŭ, şi chiar de aşĭ înceta saŭ de neputinţă saŭ de durere, saŭ oprit de unde-va, amiciĭ tot să’mĭ scrie.

Nu pot înţelege enigma acéstа. Cum de priimişĭ d-ta o scrisóre a mea, şi d-nu Russo nu? cŏcĭ eŭ în acelaşĭ plicŭ am trimis tot-d’a-una către Costache şi pe ale d-tale şi pe ale d-luĭ. Cu posta trecută şi acum numaĭ nu’ĭ scriseiŭ, érŏ cu cele-l-alte, orĭ de câte-orĭ ţĭ-am scris am scris şi d-luĭ. Arată’ĭ complimente.

Părinteluĭ Şapcă spune’ĭ cŏ’ĭ stringŭ mâna cu stimă şi respect. Popa Morok ânsĕ m’a făcut să perdŭ tótă ilusia de orĭ-ce călugĕr, lepĕdat de lume şi de Dumneḑeŭ. Stima mea şi respectul către părintele Şapcă este pentru viaţa’ĭ trecută de preot, (érŏ nu de călugĕr), de plugar şi frate în durere al Popoluluĭ.

La revedere.

I. Heliade.

P.S. Soçia mea îţĭ mulţumesce de aducere aminte, de complimentele ce îĭ trimiţĭ cu orĭ-ce scrisóre, şi tot-d’a-una mĕ însărcinéḑă a’ţĭ respunde cu aceeaşĭ amicie.

LXVIII

Domnuluĭ Gr. Grădiştémı

Chio. 1852, August.

Amatul meŭ domn,

Dupŏ scrisórea d-tale de la 25 Apriliŭ trecut, am aşteptat dupŏ cum mi s’a anunţat priimirea pachietuluĭ cu cărţĭ ce îmĭ trimiţĭ, şi să'ţĭ respund de o dată şi despre dênsele. Dupŏ trecere maĭ mult de o lună luaiŭ ierĭ o scrisóre de la d-nu Cusiniery din Smyrna, cŏ se află venit la dênsul un pachet cu cărţĭ, ce i s'a trimis de la un comisionar din Marsilia din partea d-luĭ Grădişténu, fărŏ a'ĭ scrie acel comisionar cuĭ să'l dea, şi mĕ întrébă de aştept eŭ un asemenea lucru de la d-nu Grădişténu. Eŭ îĭ respunseiŭ, cŏ ce mĕ maĭ întrébă? să grăbéscă maĭ curênd a'mĭ repeḑi pachietul cŏ este al meŭ. Aşa, cu plăcere îţĭ scriŭ şi îţĭ mulţumescŭ cŏ cărţile îmĭ sunt ca şi venite, daca o dată se află la d-nu Cusiniery.

Am vĕḑut în scrisórea d-tale socotéla ce'mĭ trimiţĭ, şi nu mĕ aşteptam la surprisa ce'mĭ facĭ cu 173 fr. 35 centime, prin recunóscerea acelor 783 leĭ de la d-nu Zossima. Mie în multe rôndurĭ d-nu Zossima 'mĭ-a pus în socotélă aceştĭ banĭ, ânsĕ n'aşĭ vrea să'ţĭ fiă d-tale în sarcină, de nu veĭ fi priimit objectele pentru carĭ eraĭ să'ĭ plătescĭ.

De veĭ fi luat acele objecte, atuncĭ d-ta te daĭ dator 404 fr. şi 45 cent. din carĭ în comptul meŭ aĭ chieltuit 272 fr. 15 cent. Prin urmare rĕmâind la d-ta 132 fr. şi 30 cent. dintr'ênşiĭ, te rogŭ a da când veĭ puté 50 fr. spĕlătoreseĭ, pe care nu o vĕḑŭ plătită, şi pentru ceĭ-l-alţĭ 82 fr. restul, viŭ a'ţĭ face o comisiune grea, fórte grea, adică să poruncescĭ treĭ capele saŭ pălăriĭ de dame pentru doĕ fete, cele maĭ marĭ şi muma lor. Colórea să fiă argintiă, forma şi lucrarea şi materia să fiă de *demi-saison*, dupŏ ultima modă, cu gust lucrate. Astea sunt expresiile fetelor şi mameĭ lor. De la mine este numaĭ ca preţulŭ să nu tréca peste 27 fr. una, adică cum să ajungă baniĭ saŭ francĭ 82.

Despre ale sănĕtăţiĭ, d-ta cum te aflĭ şi Scarlatache? ce facŭ amiciĭ Curie şi Lapati? Strînge-le mâna din partea mea. Noĭ ne aflăm sănĕtoşĭ. Sarsailiĭ politicĭ şi militarĭ şi sacerdotalĭ sunt tot cum îĭ scíĭ. S'aŭ pus să îndrepteḑe lumea cu umĕrul şi moravurile cu exemplele ce aŭ dat şi daŭ de cinismul cel maĭ sfruntat, cum sciĭ. Pĕcat de părintele Ioan, şi de vîrsta luĭ şi de preoţia luĭ. Sciĭ cât l'am amat, cum l'am susţinut şi l'am recomandat la Prinţul Ghica; cum mĕ încărcasem cu toţĭ inamiciĭ luĭ călugĕrescĭ; câtă animositate am suferit pentru dênsul, şi persecuţie de la mitropolitul Neofit; cum 'ĭ-am ţipărit cărţile şi am perdut ḑile şi nopţĭ ca să'ĭ coregŭ stilul ce nu maĭ era nicĭ bisericescŭ, nicĭ françusescŭ ad-literam; cu ce energiă şi ardóre mĕ luptam cu toţĭ câţĭ cuteza pe drept saŭ pe nedrept a vorbi de viaţa'ĭ ce ḑiceaŭ cŏ erà scandalósă. Treaba'ĭ cea d'ântêiŭ, când s'a dus la Brussa, fu să sfăşie pe Costache cumnatul meŭ, ce l'a priimit la Constantinopole cu lacrĕme şi braçe deschise, l'a îmbrăcat, 'ĭ-a dat cămaşe, etc. Venind de la Brussa la Chio, câte scria copii şi nebuniĭ despre Zossima, cum sciĭ la Paris, el le repeta înainte'mĭ maĭ cu prisos şi maĭ grosolan şi injurios. Eŭ sciam cŏ Zossima îĭ dedese şi respect şi banĭ, şi 'ĭ-am ḑis numaĭ cŏ Zossima scrie de Sânţia-sa la Paris cu cel maĭ mare respect şi credit, ḑicênd cŏ *părintele Ión, şi cu Dracul să şéḑă la un locŭ, nu se schimbă*, (astă expresie o cunoscĭ d-ta, domnule Grădiştene) şi cŏ ar fi şi drept şi creştinesce a plăti ómenilor cu aceeaşĭ credinţă şi dragoste.

Despre mine nu maĭ spuiŭ nimicŭ. Atâta ḑicŭ cŏ intrigele cele maĭ multe din casă'mĭ şi traiul cel reŭ sunt dator în mare parte luĭ. Îmĭ îndemna soçia să dea jalbă şi să se desparţă, cŏ are cine se judica pentru dênsa. Acum vĕḑênd cŏ răbdarea mea a fost maĭ mare decât putea a'şi închipui eĭ, s'a pus cu cărturariĭ a li se face mergĕtor înainte la biletele ce îmĭ tot adresa acestia. Pĕcat de dênsul! urîtă iasmă de omuleţ a maĭ fost! Când veĭ vedé biletele luĭ şi 'ĭ veĭ auḑi clefetirile, te veĭ întrista maĭ mult decât mine; pentru-cŏ trist lucru è pentru orĭ-ce om simţitor, când vede pe un altul maĭ puçin din ceea ce spera cŏ ar fi.

Nimicŭ nu mĕ consolă în nevoĭ şi întristărĭ decât ocupaţia cu instrucţia copiilor şi Istoria generală ce lucreḑŭ. Pînŏ când eĭ se asudă a face câte un pamflet saŭ bilet, eŭ scriŭ materiă de un volum. De nu vor vedé lumina câte scriŭ, încaĭ să se afle dupĕ mórte. Lor să le dea Dumneḑeŭ minte şi mie paţienţă a rĕmâné tot în regiunea ideilor în care mĕ aflu de opt lunĭ.

La revedere. Ce dulce vorbă! câtă speranţă într'ênsa, şi cât mĕ amărasce când vĕd neposibilitatea.

Te îmbrăçişeḑŭ şi te sărut cu tótă căldura de frate.

I. Heliade.

LXIX

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu

Chio. 1852, August $^3/_{18}$

Amatul meŭ domn,

Am luat scrisórea d-tale din $^4/_{16}$ Iuliŭ. Nevoĭ nuoĭ ce avuiŭ şi ocupaţia cu lecţiile copiilor, mĕ făcurŏ a întârḑia rĕspunsul. Cu schimbarea ministeruluĭ otoman şi a nouluĭ ministru din afarŏ, s'aŭ pus patrioţiĭ ce îţĭ scria o dată d-tale cŏ eĭ sunt Românĭ adevĕraţĭ şi cŏ misiunea lor este de a priveghĭa să véḑă carĭ din Românĭ se abat din calea dréptă, acestia ḑicŭ, s'aŭ pus a explica câte am scris despre cele de la Spirea şi purtarea juneluĭ diplomat turcŭ, a'l irita adică asupra mea, şi a mĕ şicana pînŏ la pensia copiilor. De cincĭ lunĭ nu intrase nicĭ un ban în casă. Casierul Şmyrneĭ de unde ni se daŭ baniĭ, este om al nouluĭ ministru, şi ne făcea tóte neajunsurile. Acum dupŏ schimbarea ministeruluĭ, alérgarŏ toţĭ în Constantinopole: Pleşoianu, Christofi, Popa Morok, si câte facŭ şi vorbescŭ pe acolo sunt hororĭ. De patriotism ânsĕ tot nu se lasă; în marele lor amor de Patriă se făcurŏ adulatoriĭ şi ómeniĭ celor ce vêndurŏ şi sfâşiarŏ ţéra.

Nu crede ânsĕ cŏ îmĭ pare reŭ de câte am scris. Eŭ prevedeam şi eram determinat a veni şi a muri în Turcia lângŏ copiĭ, şi tocmaĭ pentru aceea am lovit unde se cuvenia a lovi, ca să nu semene cŏ scriŭ de la sănĕtósa. Dar ce am folosit? îmĭ va dice cine-va. Am folosit aceea de a nu se învĕţa Româniĭ să tacă, să sufere, să cruţe învan şi tot în paguba lor; am folosit întru a păţi pentru nisce adevĕrurĭ dise cu mâna pe inimă, şi întru a vedé pînŏ unde merge patriotismul patrioţilor *oficialĭ.*

De la d-nu Zossima luaiŭ o scrisóre din $^{30}/_{11}$ Iuliŭ. Se plânge cŏ de şése lunĭ n'are nicĭ o scire de la mine nicĭ d-sa nicĭ d-nu Russo, şi eŭ ĭ-am scris vre-o cincĭ scrisorĭ. Îmĭ adună scrisorile în Constantinopole tot patrioţiĭ oficialĭ [26]).

Când eram în Paris, sciĭ câte ororĭ scria despre soţia mea ce alergase şi chieltuise pentru dênşiĭ. Dupŏ ce veniiŭ în Chio şi aflaiŭ câte preparaserŏ în interiorul familieĭ; dupŏ ce o aduseserŏ pe biéta femee a crede tóte minciunile, a înebuni de durere, a nu maĭ sci ce face, a ajunge adică şi orbul lor instrument, atuncĭ acea femee despre care scria atâtea în Paris, devenise în ochiĭ lor martiră, sântă, coróna sexuluĭ, numaĭ să apuce o dată a o tăia cu mine, a face să remâie copii fărŏ tată şi mamă. Christofi ale căruĭ scrisorĭ la Paris le cunoscĭ, venia şi'ĭ dicea: Rupe, *Madame,* cŏ noĭ toţĭ Româniĭ suntem fraţiĭ şi fii d-tale.

Scrisorĭ mincinóse scria cŏtre dênsa, le făcea să facă ocolul din Páris, ca să semene cŏ vin d'acolo. Unele eraŭ ca de la o femee ce se plângea cŏ am lăsat'o cu copii de gât în Paris, altele îndemnând'o din partea Românilor a face un scandal. Popa Morok venia şi'ĭ ḑicea să dea jalbă de despărţire, etc. etc. Dupŏ ce ânsĕ de vre-o patru lunĭ încoa femeea începù a vẹdé limpede, a pricepe cursele ce îĭ întindea, şi unde voia a o aduce să caḑă; dupŏ ce reveni în starea'ĭ normală pot ḑice, de atuncĭ încoa mĕ maĭ uĭtaserŏ órecum pe mine, şi tóte bateriile şi sfâşierile le îndreptaserŏ maĭ mult asupra eĭ ḑicênd cŏ este adică fărŏ caracter, cŏ de ar fi ţinut una cu plângerile eĭ, de şĭ-ar fi spart casa, eĭ ar fi ajuns departe cu punerile lor la cale. Nu sciŭ la ce le-ar fi putut servi abaterile uneĭ mume şi soţiĭ amăgite şi maĭ svênturate şi decât mine, eĭ ânsĕ se bucura şi lucra mult la aceasta, şi acum turbéḑă, şi vociferaţiile lor nu sunt de spus. Acum pe pensie şi-aŭ pus tóte puterile şi intrigele la Constantinopole, sciind cŏ reuşind în acésta, îmĭ facŭ reŭ nu numaĭ mie ci şi maĭ mult mumeĭ copiilor; cu pensia vor să'şĭ rĕsbune usupra uneĭ mume ce nu ascultă insinuaţiile infame ale unor aventurierĭ. Toţĭ citirŏ şi recitirŏ pe *Juif errant*, şi din ḑi în ḑi devin tarĭ în arta luĭ Rodin; ânsĕ se sforţa să se afle în trebĭ şi intrige marí, dar se screme muntele şi nu va nasce decât un şórece schidol şi tremurător. Numaĭ cu ghieba generaluluĭ Rodin mi se pare cŏ se vor alege.

La revedere.

I. Heliade.

LXX

Domnuluĭ Gr. Grădiştémı

Chio. 1852, August $^{6}/_{18}$

Amatul meu domn,

Nu mĕ judica cŏ nu ţĭ-am rĕspuns îndată la scrisórea d-tale din urmă de la $^{4}/_{16}$ Iuliŭ. Am vĕḑut câte îmĭ scriĭ despre comisiunĭ. De le va da neguţĕtorul, fă întocmaĭ cum îmĭ scriĭ.

N'am putut înţelege cum s'a plătit spĕlătorésa, fărŏ *să daĭ d-ta nicĭ o para!* Cine a plătit'o decât tot Grădiştenu? Eŭ nu maĭ am pe nimenĭ în Paris care să se intereseze la onórea mea şi să'ĭ fiă milă de *[illegible]*. De va fi renunţat biéta femee, şi va fi vrut a se plăti singură, altă vorbă; ânsĕ atuncĭ te rogŭ să nu mĕ laşĭ atât de umilit.

Mĕ întrebĭ ce istoriă lucreḑŭ? Mi se pare cŏ ţĭ-am scris cŏ una ce aspiră de a se numi *universală*. Nu aflaiŭ câmpŭ unde să'mĭ preâmblu durerile şi pĕţirile decât în durerile şi păţirile popolilor de la începutul lumiĭ. Scriseiŭ pînŏ acum materiă de vre-o doĕ marĭ volume, şi âncŏ nu eşiiŭ bine din timpiĭ fabuloşĭ. Acum mĕ aflu în prima epocă organică când se organisă Brahmaniĭ, Faraoniĭ, Soriĭ Persieĭ, şi când protestă Budistiĭ, Evreiĭ şi Greciĭ prin emigraţiile căutându'şĭ alte locurĭ spre a'şĭ duce credinţele, simţămentele şi durerile.

Arată ḑ-luĭ Billecocq cele maĭ călduróse complimente. De nu 'ĭ-am scris, a fost situaţia mea de proscris. N'am vrut ca ceĭ ce'mĭ priveghia scrisorile să vĕḑă adresa unuĭ vechiŭ diplomat şi să maĭ scóţă ceva d'aci. Îĭ voiŭ scrie când voiŭ fi sigur cŏ îĭ va puté veni scrisórea. Mĕ îndémnă să scriŭ istoria eteriilor.

Nu cunoscŭ nicĭ una, afarŏ de persecuţiile eteriştılor ce învĕţarŏ şi carte şi morală şi tertipurĭ de la Rodin al luĭ Eugène Sue. De veĭ vedé pe vĕrul şi copilul meŭ C. Racotă, spune'ĭ cŏ'l îmbrăçişeḑŭ şi îl sărut[27]. Ḑi'ĭ să'mĭ scrie şi să'mĭ dea adresa ca să sciŭ unde să'ĭ respund. Spune'ĭ să nu se amestice în clica patrioţilor *oficialĭ*, ci să imite purtarea luĭ Scarlatache.

Cine 'ţĭ-a spus cŏ am fost în Grecia? Eŭ nu mĕ pot duce nicĭ decindea în Asia, cale de o jumĕtate oră. Aceste vorbe sunt eşite ca şi cele de la 1850, când ḑiceaŭ cŏ sunt în Bulgaria. Nu veḑĭ d-ta când es ast-fel de vorbe tot la timp? Când âmbla Ruşiĭ să tulbure Bulgaria, mĕ transplantaserŏ şi pe mine acolo. Maĭ dĕunăḑi âmbla unŭ papeţŭ de călugĕr, agent rus, a nume Christofor, a tulbura Grecia în numele Religieĭ şi al Ţaruluĭ; popolul ferbea în Grecia de a se face instrument al Ţaruluĭ, şi pe amicĭ îĭ prididi focul laudelor a mĕ transplanta de *poruncélă* în Grecia, într'o asemenea epocă. La astfel numaĭ de împregiurărĭ îĭ apucă tónele laudelor. N'am fost frate nicăirĭ, nicĭ nu am voie a eşi din Chio, şi de aşĭ avé-o, n'am de chieltuială cu ce mĕ duce unde-va.

Arată complimentele mele amicilor. Pe Scarlatache îmbrăçişéḑă'l în locul meŭ.

De n'aĭ trimis comisiunile, cumpĕră'mĭ *Encyclopédie nationale* de la fascicula 64 în sus, adicŏ începĕnd de la 65. Am tom. II pînŏ la pagina 384, vorba *Désaugiers*. Maĭ cumpĕră'mĭ âncŏ din Martiriĭ luĭ Esquiros fasc. 3 şi 4 carĭ se perdurŏ pe drum. Aceste fragmente poţĭ să mi le trimiţĭ în bandă şi cu posta.

La revedere.

I. Heliade.

Domnul meŭ şi bunule amicŭ,

În tóte epistolele d-tale cŏtre soçul meŭ, cu mare plăcere vĕḑŭ cŏ nu sûnt uĭtată. De aĭ sci cât bine îmĭ face. În cea din urmă ḑicĭ cŏ mĕ rogĭ să creḑŭ cŏ îmĭ escĭ bun amicŭ. Sciŭ de la Frătescĭ cŏ în d-nu Grădişténu familia Eliade are un amicŭ venerabil, şi astă sciinţă în tot timpul şi în tóte circumstanţele se confirmă crescênd în inima mea. Priimesce, domnul meŭ, sincera mea amiciţiă şi recunoscinţă.

Maria Heliade.

LXXI

Domnuluĭ Gr. Grădişténu

Chio. 1852, August $^{18}/_{30}$

Amatul meŭ domn,

Am primit aḑĭ sĕptĕmână lada cu comisiunile despre care te rugasem, fărŏ să am nicĭ o scrisóre nicĭ de la d-ta nicĭ de la neguçătorul Couturier, de la care aşteptam şi poliţa. Creḑuiŭ cŏ cu posta viitóre voiŭ avé aceste scrisorĭ. Ierĭ venì alt vapor, şi iar nicĭ o scrisóre.

Iţĭ mulţumescŭ, frate, de nepregetarea ce avuşĭ şi de gustul cu care le-aĭ ales, maĭ vîrtos Mariţa şi copilele sunt cât nu pot să'ţĭ spuiŭ mulţumite de pălăriĭ. Sunt aşa de frumóse, încât ar fi pĕcat a se purta printre ruinele din Chio.

Maĭ 'naintə de priimirea lăḑiĭ, adică acum treĭ sĕptĕmânĭ, ţi-am scris doĕ scrisorĭ cu aceeaşĭ dată. Scrie-mĭ de le-aĭ primit. Situaţia mea acum cu schimbarea ministeruluĭ saŭ a politiceĭ, se află fórte gravă. Mĕ aştept la marĭ persecuţiĭ. Parte voiŭ fi dator ênsuşĭ acesteĭ politice, iar partea cea maĭ mare voiŭ fi dator animosităţilor şi sordidelor intrige ale patrioţilor ce îţĭ scria o dată cŏ s'aŭ însărcinat cu patriotismul şi cu naţionalitatea, şi cŏ misiunea lor este a preveghia pe Româniĭ ce se abat din calea naţionalităţiĭ. Naţionalitatea lor fu întru a deveni adulatoriĭ servilĭ şi têrêtorĭ aĭ celor ce vêndurŏ drepturile Românieĭ, şi confirmarŏ servitudinea eĭ cu sângele vĕrsat la Spirea. Strigăriile mele asupra acesteĭ neomeniĭ, astădĭ sunt arme tarĭ în mâinele acestor patrioţĭ oficialĭ. Nu'mĭ e de mine, ci de copiĭ. Persecuţiile ce voiŭ avé eŭ se vor aduna pe capul lor; pânea ce se va refusa de la un om, se va refusa de la gura a cincĭ copiĭ cu mama lor. De multe orĭ ajungŭ la determinarea sinucideriĭ, ca să pot mântui copii de persecuţiile ce mĕ aştéptă. Murind eŭ, încetédă tóte; se immóie toţĭ, ba póte cŏ vor avé şi pietate de şése individe, de cincĭ orfanĭ cu mama lor.

Soçia mea, în desperarea sa îmĭ dice adesea să mĕ daŭ în laturĭ, să trecŭ adică iar în Franҫa saŭ alt unde va. Ânsĕ cu ce să trecŭ? Nicĭ o parà nu am. Datoriile rĕmase la typografiă acolo în Paris, aŭ rĕmas pe séma mea. Eŭ le făcusem pe promisia solemnă din atâtea scrisorĭ a Românilor din Brussa. Dintr'ênşiĭ, Negulicĭ şi Ipătescul murirŏ, fărŏ a se pronunţa curat de îşĭ ţin cuvêntul saŭ nu; Seruriu, Giurescul, Duţulescul şĭ-aŭ luat vorba înapoĭ. Numaĭ Zossima plătì tot ce a fost promis şi cu Russo. Toţĭ ceĭ-l-alţĭ banĭ aŭ rĕmas a se plăti de familia mea de opt suflete, cărora la fie-care abia ne vine câte 380 leĭ turcescĭ (saŭ 140 fr.) pe lună din ceĭ 3000. Eŭ iar nu mĕ maĭ pot despărţi de copiĭ, şi maĭ vîrtos de Ienache ce ar cresce în dobitocie fărŏ mine. Cum să viŭ, cu ce să viŭ şi cu ce să trăiescŭ în Paris? Asta mĕ disperă şi asta mĕ face a dori mórtea, spre a rechiema pietatea ómenilor asupra unor copiĭ innocenţĭ.

Am scris şi scriŭ mult, cum 'ţĭ-am spus, la *Istoria universală*. Am scris şi scriŭ mult în literatură, am făcut multe descoperirĭ ce n'aşĭ dori a se perde murind eŭ.

Aci nu e nicĭ un Român spre a i le comunica, nu numaĭ în scris, ci şi a'l face discepol. Copilul meŭ âncŏ nu è în vîrstă de a mĕ înţelege. Nisce ideì când trecŭ de la un om la altul ca de la maiestru la discepol, îşĭ daŭ cu mult maĭ curênd fructul decât un manuscris nepublicat, saŭ de şi publicat, neînţeles, neexplicat la multe.

Aci în Paris sunt câţĭ-va junĭ veniţĭ a învĕţa sciinţe, ca vĕrul meŭ Racotà şi alţiĭ. Sciinţele lor vor fi de folos Patrieĭ; cunoscinţa ânsĕ a limbeĭ lor în tótă întregimea eĭ, îĭ va face a fi şi maĭ folositorĭ. In starea în care è naţionalitatea nóstră, numaĭ limba eĭ cultivată o va puté mântui. Pinŏ va fi în stare de gergŭ saŭ de *jargon*, è tot-d'a-una în pericol de a fi părăsită, stimându-se şi adoptându-se alta, şi atuncĭ unde maĭ è romănismul? unde maĭ è naţionalitatea?

Dac'aşĭ avé miḑlóce, m'aşĭ risca din nuoŭ a'mĭ lua copilul şi a mĕ despărţi de familie pînŏ va trece furia. Aşa aşĭ veni în Paris, şi aşĭ face acestor junĭ un curs întregŭ de literatură română, comparată cu elenica şi latina.

In acésta făcuiŭ în acest an un mare progres şi marĭ descoperirĭ. Nu'ţĭ poţĭ închipuì pînŏ unde limba Românilor è cheia limbelor Europeĭ şi însuşĭ a elenicеĭ; tóte rădĕcinele limbeĭ elenice le conservă numaĭ româna. Cum spre exemplu: Este regulă generală în filosofia literatureĭ cŏ orĭ-ce rădĕcină primară cată să fiă *monosylabă* şi cu vocală *scurtă*. Prin urmare, la vorba σεσημειωμένος, σε este ἀναδιπλασιασμός, ειωμένος este καταλήξις, adică *os* a nominativuluĭ, μένος a participiuluĭ είω a ortografieĭ conjucţieĭ în οω. Aşa în σε-Σηειωμένος σημ este rădĕcina; ânsĕ η este lungŭ, şi devenind scurt ε; *sem* saŭ *semn* este adevĕrata rădĕcină.

Ast-fel este δια-φαιν-ομαι. δια è preposiţie, ομαι final pasiv, φάιν rădĕcina; ânsĕ *ai* fiind lungŭ şi devenind scurt *a* rĕmâne φαν Este iar regula ca consóna aspirată ca θ, φ, χ să nu fiă consóna naturală a rădĕcineĭ θ să fiă t, φ să fiă p. şi χ, κ. Prin urmare φαν este pan consona *n* este iar nasală şi nu è naturală, corelativa eĭ este l, r, m Pan darŏ în prima sa rădĕcină este παν, de unde ap-par-e, dis-par-e, etc. Vreĭ iarŏ ὑπογεγραμενη să sciĭ ce este? întrébă limba română, este un *i* mut ce nu face silaba ce Româniĭ îl scriŭ ĭ şi Greciĭ îl puneaŭ de desubt. τῇ Μόσῃ este *Museĭ* romane νῳ este *noĭ*. Care iar este rădĕcina luĭ τίς? Genetivul luĭ îţĭ spune ce este τίν-ος. Τιν, doricamente face κιν, saŭ cin – saŭ quin, ca la πότε πόκα, ca la frate frake, quin-quine este prima rădĕcină a luĭ τίς τίν-ος.

Vreĭ să sciĭ de ce ὤν se scrie cu o mega? Intrébă limba romană; rădĕcina luĭ ων este în genetiv ὄντ-ος adică οντ. Pe acest οντ ca să'l facĭ elenicŭ cată să adaugĭ finalul nominativuluĭ *s* şi devine οντ-ς, o vocală când are doĕ consóne devine θέσει μακρά. Greciĭ în tot-d'a-una unde sunt asemenea întîmpinurĭ cacofone lepĕdându-le, lungescŭ vocala ca să arate cŏ lipsescŭ consónele Aşa οντ-ς este egal cu ὤν. αερ-σ αὴρ, αρχοντ-ς=ἄρχων, etc. Ansĕ ce este οντ-ς în prima sa rădĕcină decât *ens entis* êns român un *êns* doĭ *inşĭ*, o fiinţă doĕ fiinţe. Veĭ ḑice ânsĕ de unde ονς să fiă ens? Din acelaşĭ cuvênt de unde λογ-ος este λεγ-ω, de unde *o* vine tot-d'a-una din *e*.

Vreĭ să sciĭ de ce ε ς se scrie cu ει? Rădĕcina luĭ în genetiv face ἑν-ος adică ἓν. La acestea adăogindu-i-se finalul *s*, nominativul făcênd εν-ς, pentru cacofoniă s'a schimbat în *i*, εἶ-ς ca la pun-ere, punŭ. puiŭ ἕν iarŏ este ὅν, şi ον este *un*. Ast-fel sunt şi χαριαν-ς χαριεὶς etc.

Ἐγω ce este neregulat în tóte limbele ce cunóşcem ca ἐγω ce se pronunţa ieŭ, pentru γ ca σανιης Τιαννης, ἐγὼ în vechime se declina μενς μενός μενί, μέν-α (mine).

Ζῦ este *su* ca ταυρος *taur*. Ansĕ *su* este tu, ca ὁ θαλασσα θαλαττα, ca αἰχμελως-ὶα αἰχμαλωτ-ος.

Τυνς, συνὸς, συνὶ σίνα saŭ σὲνα, τεν-α tin-e.

'E de la a treia persónă nu este nicĭ o îndoială cọ̆ este *se sine* ὲ-αυτὸς.

Vreĭ să sciĭ ce este καθέδραε? lépĕdă preposiţia καθ' (κατὰ) remâne ἕδρα, lépădă finalul ρα, rĕmâne rădĕcina ἑδ, ânsĕ ἑ are aspirarea (ʻ) ce în vechime se arată prin δίγαμμα, saŭ prin φ, χ, σ. ὑπερ super ὑπὸ sub, ἅλας sals, *sale sare*, ἑδ darŏ este sed, sed-ŭ şed-ere. Vreĭ să sciĭ de ce sed-u se pronunţă şi şĕḑ-ŭ. Din ἑδ făcea Eleniĭ verbul ἕδω şi ἕζω, de unde καd-έζω saŭ καθ-ίζω.

Ca să spuiŭ de tóte, cată să încep de la început gramatica şi să viŭ cu ea pînŏ în capĕt, cată să facŭ un curs.

Descoperirile în istorie sunt de o importanţă şi maĭ mare.

Dumneḑeŭ să nu se îndure de faticele mele şi de copii meĭ, trimiţêndu'mĭ alţĭ copiĭ spirituali.

Te îmbrăçişeḑ.

I. Heliade.

(Urmare)

Fragment din scrisórea dela 27 August, 8 Septembrie 1852 către d. Gr. Grădiştènu, urmare la cea de sus, al căriĭ început se vede cŏ s'a perdut.

. . . .

. . . .

lat.	amavissem	amavisses	amavisset
ital.	amassi	amassi	amasse

franc.	que j'aimasse	aimasses	aimât
rom.	amassaem	amassaes	amassae
el.	γελ-ασαιμι	— *ασαις*	— *ασαι*

Verbiĭ în ēre lungŭ ca *vedēre, tăcēre* sunt verbiĭ de unde Greciĭ făcurŏ conjugarea a treia τῶν περιεθομένων. Änsĕ cum? ē lungŭ se făcù ο grecesce ca la λεγ-ω, λογ-ος, aşa ēre devenì *ore* şi νε ειν ca la toţĭ infinitiviĭ, aşa ēre devenì οειν şi όειν οῦν χροσόειν χρυσῦν.

Ved-ere, tot aşa schimbă pe e în u, ved-ēre *veḑ-utŭ*, tăc-ēre, tăc-utŭ şi perfect *veḑ-uiĭ, tăc-uiĭ* saŭ veḑ-uĭ, tăc-uĭ.

Apoĭ ȣ fiind lungŭ la Grecĭ fácut din *ο*, *ο* lungŭ este ω. Prin urmare:

Ευτική

vĕḑ-ussaem	vĕḑ-ussaeş	veḑ-ussae
χρυσ-ωσαιμι	χρυσ-ώσαις	χρυσ-ῶσαι
etc.	etc.	etc.

Nu mĕ pot întinde maĭ mult, atâta îţĭ spuiŭ cŏ cercetarea limbelor mĕ făcù a descoperi multe în istoria ce scriŭ, şi istoria iar mĕ făcù a descoperi multe în ale limbelor; una ajută pe alta, şi de aceea lucrarea mea este màĭ paralelă.

Te rogŭ, aibì bunĕtate a face să se dea acéstă scrisóre la tipografia unde tipăriam. Mĕ iértă de însărcinare. Scrisorile spre a nu'ţĭ veni tóte în sarcină, fă ast-fel cum pe ale d-tale să le plătescŭ eŭ la Smyrna, şi pe ale mele d-ta la Paris. Neplătite de la locŭ ajungŭ maĭ sigur la destinaţie.

Situaţia mea este aceeaşĭ: viitorul nesigur şi tenebros, suferinţele aceleaşĭ, răbdarea aceeaşĭ şi âncŏ şi maĭ mare; mulţumită ocupaţiilor, ele mĕ scapă de a nu înnebuni saŭ crĕpa.

Imbrăçişeḑŭ pe Scarlatache, pe dd. Curiu şi Lapati, şi pe martirul Vaillant.

O Românĭ! Românĭ! Pe Cichindeal îl lăsarŏţĭ prada

Sêrbilor; pe Şincaĭ, a muri cerşetor; pe George Lazăr a muri cu un an maĭ 'nainte de mórte, a se învenina cu veninul desperaţieĭ, a se pune în pat şi a nu se maĭ scula un an pînŏ îl duserŏ la grópă. O Românĭ! din străiniĭ ce venirŏ la voĭ, toţĭ vĕ amăgirŏ, toţĭ vĕ despoiarŏ, toţĭ se înavuţirŏ din drepturile şi patrimoniurile vóstre, şi toţĭ vĕ batjocorirŏ, vĕ trădarŏ, vĕ înjurarŏ, vĕ calomniarŏ. De când escĭ, Românie, un singur străin Vaillant se ocupâ de fii teĭ, de limba ta, de istoria ta; se încărcâ în interesele tale, în viitorul teŭ, laborâ, asudâ în istoria ta, chieltuì şi sănĕtate şi avere, şi îl lăsaşĭ, îl proscriseşĭ să móră *străin între aĭ sĕĭ.* Să nu dea Dumnedeŭ, Românie, să ajungĭ ca Judeea ce îşĭ ucidea profeţiĭ. Ingrăşat-aĭ şi omenit-aĭ pe ceĭ ce te-aŭ despoiat şi te-aŭ batjocorit, şi proscris-aĭ pe ceĭ ce ţĭ-aŭ voit binele. Nu aĭ proscris tu; ânsĕ puteaĭ să facĭ să nu móră ci să trăiască, daca nu din datoria ce aveaĭ, încaĭ din generositatea ta. Dumnedeŭ să te bine-cuvinteze, Românie, şi să'ţĭ facă fii fericĭ; cŏcĭ între fii tĕĭ sunt şi copii meĭ, şi amiciĭ meĭ, şi eŭ ênsu'mĭ.

Nu maĭ pot, Grădiştene!

Adio!

I. Heliade

P. S. — Acéstă scrisóre către vĕrul meŭ Costache o puseiŭ în a d-tale, cŏcĭ nu è scrisă lămurit adresa. Eŭ n'am audit de strada *Mr. le Prince.*

LXXII

Domnului N. Russo

Chio. 1852, August $^{27}/_{8}$

Amatul meŭ domn,

Priimiiŭ scrisórea d-tale din $^{15}/_{27}$ August. Îmĭ pare bine cŏ vĕd cŏ aĭ timp de citit şi plăcere de a petrece cu lectura. Eŭ v'am trimis câte-va cărţĭ ca Rienzi, Sclavul Albŭ şi altele, pentru ideile ce creḑuiŭ cŏ se cuvine a le avé toţĭ, iar nu spre a'mĭ face complimente. Iértă'mĭ expresia, cŏcĭ nu'mĭ venì alta. Reŭ ḑiseiŭ complimente de la un amicŭ. Amicul vine dela *amare*, el nu complimentéḑă; ânsĕ amarea este adesea şi órbă, vede bunele şi le exageră póte, şi trece cu vederea defectele. Aşta è natural şi la părinţĭ şi la fraţĭ şi la amicĭ.

Acum opt ḑile primiiŭ o scrisóre de vre-o cincĭ-spre-ḑece cóle. N'avuiŭ timp a o citi nicĭ în a patra parte. Vĕd cŏ'mĭ face unele întrebărĭ şi observaţiĭ la care, de aşĭ rĕspunde cum să mulţumescŭ pe autor, sûnt sigur cŏ'ĭ va părea reŭ de ce a provocat spunerea unor adevĕrurĭ ce nu erà timpul a le afla âncŏ. Societatea saŭ maĭ bine gaşca rodiniană nu se astêmpĕră, şi o s'o paţă; mĕ va face a'ĭ rĕspunde într'o ḑi în faça naţieĭ. Nu cred să rĕspund curênd la acéstă scrisóre, nicĭ s'o citescŭ tótă. De voiŭ rĕspunde ânsĕ, nu va fi autoruluĭ eĭ, pe care 'l-am considerat şi 'l-am stimat, şi'l consider âncŏ, ci ideilor risipite şi insinuate din gaşca rodiniană. Autorul acesteĭ scrisorĭ întrébă, parte din curiositate, parte din amăgirea în care se află; când se va convinge ânsĕ despre adevĕr, nu cred să fiă atât de tarafliŭ încât să nu ḑică albuluĭ alb.

Aşa, de voiŭ rĕspunde, voiŭ face o scrisóre către d-v.

toţĭ: părintele Radu Şapcă, d-nu Zossima, d-ta şi ceĭ-l-alţĭ.

'Mĭ-ar părea prea mult bine de aĭ veni în Chio, cum îmĭ scriĭ. Să veniţĭ maĭ mulţĭ spre a asculta cel puçin aceste doĕ volume ce sûnt màĭ prescrise din Istoria universală. Cu acéstă carte, de voiŭ trăi a o termina, voiŭ puté servi naţia. De aşĭ scri-o în françuzesce, aşĭ afla şi tipăritorĭ şi folos, cŏcĭ s'ar puté desface pe orĭ unde se vorbesce limba françesă, şi cŏcĭ o ast-fel de Istorie nu s'a scris âncŏ. Ânsĕ mĕ determinaiŭ a o scrie românesce, pentru-cŏ Româniĭ n'aŭ de nicĭ-unele. Cu tóte acestea, vedé-va lumina? De aceea darŏ dorescŭ a avé un discipol doĭ spre a explica multe, adică a face ceea ce se numesce *curs*.

La revedere.

I. Heliade.

LXXIII

Domnuluĭ Gr. Grădiştén u

Chio 1852, Septembrie 17/29

Amatul meŭ frate şi amicŭ,

Mĕ grăbescŭ a'ţĭ scrie o nuvelă ce auḑiiŭ. Póte o veĭ fi aflat şi d-ta, ânsĕ nu strică. De nu o veĭ fi auḑit, ţĭ-o anunţŭ; de veĭ fi auḑit'o, în locŭ de nuvelă, iea numaĭ strînsórea'mĭ cordială de mână.

Aci se vorbesce cŏ Turcia a contractat de la Englitera şi Françа o datoriă de 50 milióne francĭ cu termen de 25 anĭ, spre a replăti pe tot anul interesele şi din capete prin amortisement. Spre siguranţă pentru acest împrumut, se depune tributul ce se iea de la Moldo-Valachia şi din Egypt. Aşa cum de la acest împrumut înainte, în sorocŭ de 25 anĭ, Englitera şi Franţa se află în drept a garanta existenţa ambelor Principate nu numaĭ de a nu deveni ruse, ci şi de a se neutralisa protecţia Rusieĭ prin intervenirea ambelor puterĭ.

Asta sémĕnă cu ceea ce ḑiceam o dată fostuluĭ Domn A. Ghica: „Daca nu putem scăpa de protecţia rusă, cată să cerem, ca Greciĭ, şi pe a Englitereĭ şi a Franceĭ“. Acésta s'a strigat şi prin proclamaţia constituţională de la 1848 în numele popoluluĭ român; acésta am repetat'o în doĕ rêndurĭ şi la ducerea mea în Londra. Astăḑĭ drumul diplomaticŭ este altul, scopul ânsĕ şi jocul este tot acela, daca nuvela ce ţĭ-o daŭ va fi adevĕrată. Va ḑice cine-va ânsĕ: acum vom fi cu patru stăpânĭ. Aşa este; ânsĕ daca nu poţĭ fi liber, maĭ bine cu patru protectorĭ rivalĭ ce se neutralisă unul pe altul şi îţĭ garantă existenţa, decât cu un singur bătăios ce cu o rotire de sabiă, saŭ cu o trăsură numaĭ de condeiŭ (ca manifestul din Iuliŭ 1848), îţĭ face problematică naţionalitatea şi'ţĭ stinge existenţa. În lipsă de altele maĭ bune „din doĕ rele, cel maĭ puçin reŭ este cel maĭ bun.“

Recomandă-mĕ la suvenirea amicilor. Aştept respuns la precedentele'mĭ scrisorĭ.

La revedere.

I. Heliade.

LXXIV

Domnuluĭ Gr. Grădiştén u

(Priimită la Decembrie, cum se vede scris cu creionul de d-nu Grădişteanu).

Amatul meŭ domn,

Am priimit de o dată doĕ scrisorĭ ale d-tale, una din $^{15}/_{27}$ Septembre şi alta din 7 Octombre. Am simţit mulţumire de călĕtoria ce spuĭ cŏ aĭ făcut în Elveţia, şi de cărţile (privitóre la Românĭ) ce aĭ lăsat prin bibliotecele acesteĭ ţĕrĭ. Scrisórea d-luĭ Vaillant mĭ-a făcut şi mulţumire şi o profundă întristare: întărîtă în mine nisce durerĭ ce şi fărŏ asemenea impresiĭ sûnt fórte viĭ diŭa şi nóptea.

În tóte scrisorile d-tale îmĭ arĕţĭ cŏ cunoscĭ simţimêntele mele de paternitate cŏtre copilaşiĭ meĭ. D-ta escĭ convins de acésta, dupŏ câte aĭ vĕdut şi în Patriă şi în Paris, când doĭ treĭ amicĭ nu erà de părere a mĕ grăbi să viŭ lûngŏ dênşiĭ. Eŭ prevedeam tóte disgraţiile, şi m'am determinat a muri lûngŏ eĭ, cum o scriŭ şi în profesia mea de credinţă saŭ în conclusia ce facù la *Memoriurile despre regeneraţia Românilor.* Sunt şi alte probe despre acésta, care nu le sciĭ âncŏ. Eŭ în doĭ anĭ cât am şedut în Paris, am priimit d'acasă 9000 de francĭ, din care peste doĕ miĭ aŭ intrat în tipărirĭ, spre a împlini cele ce nu trimitea Româniĭ dupĕ promisie. Din rĕmaşiĭ 7000 fr. cumpĕram, când îmĭ venia baniĭ, rêndurĭ-rêndurĭ pentru copiĭ, argintăriĭ ca cele ce sunt la d-ta, şi mĕ lăsam pe mine, cum sciĭ, desbrăcat şi desculţ de multe orĭ. — A casă am venit şi fărŏ cămaşe. — Parte din acéstă argintăriă am adus'o cu mine, parte am lăsat'o la d-nu Lévy, cum o veĭ vedé, şi o parte è ceea ce aĭ scos'o d-ta.

Acéstă argintăriă m'a costat peste 2500 fr. Când am venit la copiĭ, şi cu noĕ lunĭ înainte, le-am trimis vestminte şi altele pentru toţĭ, adică pentru mama şi cincĭ copiĭ maĭ mult de 1500 fr. Alţĭ 600 fr. m'a costat drumul, încât peste tot din 7000 fr. rĕmaşĭ am adus înapoĭ peste 4600, (cŏcĭ mĕ puiŭ şi pe mine în preţ de 600 fr. aĭ călĕtorieĭ), 2400 fr. mĭ-aŭ remas a trăi doĭ anĭ în Paris, plus datoriile ce lăsaiŭ, care împreună însuméḑă unŭ traiŭ ce costa 2000 fr. pe an, şi étŏ unde: 60 camera (chiria), 75 prânḑul, 25 dejunul, 12 spĕlătorésa, 10 tutun, carĭ facŭ 182 fr. pe lună, afarŏ de lumină, focŭ, zahar, hârtiă, ceva cărţĭ, corespondenţa, o căciulă doĕ, un laibăl doĕ, ceva nădragĭ, ceva încălţăminte, etc. etc. şi étŏ cuvêntul de ce âmblam desculţŭ, cum sciĭ, şi mĭ-aĭ ḑis de multe orĭ să'mĭ trimiţĭ croitorul şi cismarul d-tale.

Inemiciĭ meĭ astăḑĭ căror, din disgraţiă, le-a dat şi le dă mânuşe... aĭ meĭ, ţin una cŏ am chieltuit baniĭ, adică aceĭ 9000 fr., cu nisce copiĭ ce aşĭ fi făcut în Paris, şi cŏ nu înceteḑŭ de a ţiné doĕ case din aceştĭ 3000 leĭ ce dă Turcia pe lună. Să venim la aceştĭ 3000 leĭ (turceşcĭ). Acestia, saŭ pentru-cŏ nu eram eŭ în Turcia, saŭ pentru cuvinte politice, s'aŭ făcut pe numele dómneĭ Heliade, prin urmare ea urméḑă pînŏ astăḑĭ a'ĭ priimi, şi a da recipise şi a'ĭ chieltui cum se pricepe. Eŭ n'am luat pînŏ astăḑĭ dintr'ênşiĭ nicĭ o para, ba âncŏ am scutit casa de când am venit de o chieltuială de 200 leĭ ce se da pe lună la dascăl; sunt âncŏ cu hainele cu care am venit din Paris. De am putut plăti din datoriile ce am lăsat în Paris, este cŏ mĭ-aŭ intrat alţĭ banĭ, nu din aceĭ 3000 leĭ pe lună: adică un Turcŭ ce a citit cele treĭ scrierĭ ale mele, mĭ-a trimis în Martie trecut 2500 leĭ

Zossima plătindu'şĭ baniĭ promişĭ 1700 „
Împrumutaţĭ de la idem. . . . 1000 „
Russo plătind ceĭ promişĭ . . . 1500 „

De la vinderea unor cărţĭ . . .	200	leĭ
Alţĭ âncŏ	800	„
Total leĭ . .	7700	„

Cu aceştĭ banĭ s'aŭ plătit din datorie cum urméḑă :

Birtaşuluĭ în doĕ rêndurĭ câte 500. .	1000	fr.
Tipografuluĭ Rève	300	„
Luĭ Nanteuil, şi altă mică datoriă.	150	„
La argintăria ce aĭ scos, saŭ maĭ bine poliţa luĭ Lévy . . .	200	„
	1650	„

Din aceĭ câte 3000 leĭ pe lună nu iéŭ âncŏ nimicŭ, cum ênsuşĭ fratele soçieĭ mele din Constantinopol spune cŏ m'a pus subt epitropie. Din casă nu iéŭ nimicŭ decât daŭ lecţiĭ copilaşilor. Argumentele inamicilor cele maĭ marĭ sunt plângerile nedrepte ce nu le-a încetat soçia mea: copii adică şi altă nevastă ce ḑicŭ cŏ nutrescŭ în Paris; cu acésta âmblă să taie pensia ḑicênd cŏ Turcia are un mare deficit de banĭ, carĭ nu se pot împărţi la ómenĭ ce iĭ cheltuiescŭ în desfrênărĭ. De se va tăia pensia, din disgraţiă, nu se taie mie; pentru-cŏ eŭ n'am avut, ci copiilor, şi atuncĭ mor ad-litteram toţĭ de fóme în străinĕtate. Étŏ nevoia, amice şi frate, ce acum maĭ mult decât la 1848 mĕ sforţă a mĕ deslipi de copiĭ; sunt dator a'í feri de loviturele ce vor inamiciĭ a mi le da mie; sunt dator a face cum să caḑă numaĭ pe mine; sunt dator a demonstra cŏ pensia n'a fost a mea, n'am luat'o eŭ, nu m'am împărtĕşit de dênsa, şi cŏ de vor tăia-o nu o taie mie, ci la şése gure ce nu pot produce nimicŭ; sunt dator a pune o liniă de demarcaţie între cestiunea mea şi a copiilor, a arĕta cŏ eĭ nu sunt solidarĭ nicĭ de faptele, nicĭ de principiele mele. Orĭ-ce veĭ auḑi cŏ am făcut spre acésta, să nu mĕ criticĭ. Devoiŭ puté a mĕ da în laturĭ, fărŏ paguba copiilor şi fărŏ sgomot, o voiŭ face maĭ bucuros, de unde nu..... Pe lûngŏ acestea copii îmí sunt fórte scumpĭ şi dragĭ, pentru ca să créḑă eĭ cŏ le-am dat şi alţĭ fraţĭ vitregĭ, şi cŏ le împart bucătura de pâîne. Din tóte ânsĕ prefer tăcerea şi darea d'o parte, ânsĕ n'am nicĭ un miḑlocŭ de traiŭ, nicĭ încaĭ 50 fr. pe lună singurĭ.

Scrie'mĭ daca poţĭ a te încărca cu o epistolă ce aşĭ voi să scriŭ Prinçuluĭ A. Ghica, şi daca cerêndu'ĭ luĭ un micŭ credit spre a mĕ apuca de vre-o speculaţie mică, mi l'ar puté acorda. Mĭ-am pus în gônd a mĕ apuca de tipărit cărţĭ în broşurĭ periodice, nu politice, cărţĭ necesariĭ, ca istorie, sciinţe, dicţionare, ce ar puté intra în ţéră şi ar fi bine priimite; cred cŏ cu acésta mĭ-aşĭ scóte pânea.

Nu sciŭ ce să ḑi ŭ, frate, ânsĕ nevoia è mare, urgentă şi împungĕtóre acum; îmĭ vine adesea a mĕ aventura şi a pleca numaĭ cu cămaşa din casă, numaĭ să scap copii. Lipsind eŭ de lûngŏ dênşiĭ, se taie intrigele pensieĭ; cŏcĭ, orĭ le va da ce le trebue şi'ĭ vor ţiné în Turcia, saŭ tăindu-le pensia, îĭ va lăsa cu mama lor a se duce în ţéră şi a'şĭ căta de mult-puçin ce am avut.

Pentru câte mĕ întrebĭ în scrisorile din urmă, voiŭ respunde cu altă scrisóre.

La revedere.

I. Heliade.

LXXV

Domnuluĭ N. Russo

Chio. 1852, Noembriŭ 26

Amatul meŭ domn,

Dupŏ scrisórea d-tale din urmă, am fost cât-va amalat, apoĭ vre-o doĕ sĕptĕmânĭ fuiŭ fórte ocupat cu trebile ce'mĭ rĕmăseserŏ în urmă. Când mĕ determinaiŭ a'ţĭ rĕspunde, se apropia timpul în care îmĭ scriaţĭ d-ta şi d-nu Zossima cŏ puteţĭ să veniţĭ în Chio, şi ţemĕndu-mĕ cŏ nu vĕ va afla scrisórea mea aşteptaiŭ màĭ o lună de ḑile. Perduiŭ speranţa de a vĕ vedé în stagiunea acésta, şi mĕ determinaiŭ a vĕ scrie.

Ce să vĕ scriŭ? Mizerie, durerĭ şi maĭ grele, suferinţe ce nu se pot descrie nicĭ crede, de ar fi descrise. Aşĭ înebuni de nu aşĭ avé ocupaţie cu lecţiile copiilor. Lucrarea Istorieĭ universale am abandonat'o, pentru-cŏ nu am capul de o cam-dată limpede de grijĭ. Acéstă încetare îmĭ face mare reŭ, cŏcĭ în astă lucrare aflam şi distracţie şi viaţă. Când mĕ gôndescŭ a reîncepe simţŭ o durere, vĕḑĕnd cŏ scriŭ numaĭ pentru mine, pentru distracţia mea, fărŏ speranţă d'a le publica o dată spre a le da Românilor.

Numaĭ când aţĭ veni în Chio şi v'aşĭ citi din câte am scris, v'aţĭ puté face o idee de câtă importanţă este acéstă scriere şi cât nu séměnă cu nicĭ-una din câte s'aŭ scris în felul acesta.

La revedere.

I. Heliade

P.S. Acéstă scrisóre, din causă cŏ nu avuiŭ ocasie sigură a v'o trimite, rĕmase pînŏ astăḑĭ. De la 26 Noembriŭ mi se tot apropie nisce împregiurărĭ şi maĭ grele; speranţă d'a le întîmpina nu este decât dacă unul din d-v., saŭ d-ta saŭ d-nu Zossima, ar veni în Chio să védă cu ochiĭ situaţia mea, să se convingă de cabale, şi printr'ênsul să pot scrie o scrisóre unde am óre-care speranţă cŏ s'ar interesa a face ceva spre a mĕ restabili în drepturile mele de om. De puteţĭ veni vre unul şi nu veniţĭ, aveţĭ pĕcat.

Daca ţi se face vre-o împedecare a veni, rógă şi pe d-nu Stavride din partea mea a stărui să ţi se dea acéstă voie.

1852, Decembriŭ $^{8}/_{20}$

LXXVI

Domnuluĭ Gr. Grădiştému

(Fărŏ dată).

Amatul meŭ domn,

Nu'ţĭ descriŭ impresia ce'mĭ făcŭ ultima'ţĭ scrisóre din $^{15}/_{27}$ Iuliŭ; o poţĭ imagina singur. Tot ce'ţĭ pot dice este cŏ nu am nicĭ un midlocŭ d'a mĕ duce la Constantinopol. Treĭ scrisorĭ am scris la R. âncŏ de maĭ 'nainte d'a priimi epistolele d-tale, cerênd voie a mĕ duce la Constantinopole, şi însoçite de alte atâtea scrisorĭ din partea Paşeĭ Archipelaguluĭ ottoman; şi la nicĭ una n'am luat nicĭ-un respuns, decât din gură s'a dis unuĭ om ce s'a dus p'acolo: „Spune compli„mente d-luĭ Heliade, scrie'ĭ cŏ am priimit scrisorile „d-luĭ, şi di'ĭ să aibă răbdare, cŏ avem noĭ purtare de „grije."

Pînŏ astădĭ credeam şi credŭ âncŏ cŏ Turciĭ sperând la pace, nu vor âncŏ a supĕra pe Ruşĭ şi a le da mănuşă de a complica maĭ mult lucrurile în folosul Calmucŭ. Astăḑĭ venì cu ultimul batel un preot românŭ de la Rômnicul-Vâlciĭ anume Athanasie. Elŭ a plecat din Craiova pe când se auḑia cŏ Muscaliĭ erà âncŏ la Focşanĭ. Ajungênd cu vaĭ cu chiŭ în Constantinopole, aci luâ însărcinarea de la Bolintinénu să'mĭ spuie cŏ, dupŏ cererea saŭ propunerea luĭ Ion Ghica la Reşid-Paşa, s'a scris luĭ Maghieru să vie îndată spre a se forma o legiune de Românĭ anexată pe lûngŏ armata luĭ Omer-Paşa. Eŭ credŭ cŏ Ghica saŭ alţiĭ vor fi făcut acéstă propunere, nu credŭ ânsĕ cŏ aŭ priimit'o şi Turciĭ, daca voiescŭ a menagia pe Muscalĭ; pentru-cŏ o legiune de Românĭ supĕră firesce pe acestia maĭ mult decât auḑirea cŏ se află în Constantinopole un Stan saŭ un Bran. De va fi ânsĕ adevĕrat cŏ Turciĭ vor fi dat acéstă voie, când âmblă să împace pe Ruşĭ, ce scoţĭ d-ta de aci?

De este adevĕrat una ca asta, eŭ creḑŭ cŏ sunt decişĭ pe resbel de vor fi Turcĭ curaţĭ şi necumpĕraţĭ; iar daca pe de o parte, se nevoiescŭ spre pace şi spre a nu supĕra arţagul belicos al luĭ Nicolae, şi pe de alta lasà a se forma o legiune română sub comanda unuĭ Român din 48, atuncĭ astă purtare este de aceeaşĭ natură cu a luĭ Fuad ce iĭ aduse un cordon al S-teĭ Anneĭ.

Sper cŏ voiŭ avé maĭ mult aci pe d-nu Zossima, maĭ vîrtos de'ĭ va fi favorabilă clima din Chio la restabilirea sănĕtăţiĭ. Cu scrisórea trecută ţĭ-am scris despre lacătul la gura Românuluĭ. Analogia vĕḑŭ din ḑi în ḑi cŏ è justă şi ultima d-tale scrisóre, de şi nu coprinde nicĭ lacăte nicĭ vracĭ, ânsĕ îmĭ afirmă ideea.

Vĕḑŭ saŭ maĭ bine auḑŭ cŏ gazetele francese ca *Pressa* şi altele reproducŭ din scrierile mele ca memoriul dat la Englitera şi altele. Trimite'mĭ şi mie câte o gazetă d'acelea.

De escĭ abonat la vre-un jurnal, trimite-mi'l şi mie dupĕ ce îl citescĭ, şi voiŭ plăti şi eŭ abonamentul pe jumĕtate.

Scriam deunăḑi unuĭ Român: Rus'a tot-d'a-una ne-a făcut reŭ, şi daca ḑicŭ uniĭ cŏ ne-a făcut bine, eŭ ḑicŭ cŏ tot binele ce ne-a făcut este binele ce ni'l face astăḑi prin órba'ĭ ambiţie şi lăcomie; cŏcĭ la o chestiune gravă europee, prin nelegiuita'ĭ invasie făcù a se ocupa lumea de ţĕrile nóstre ca nicĭ o dată. Invasia'ĭ este nelegiuită, şi ticăloşĭ vor fi aceĭ Românĭ ale căror fapte şi scrierĭ vor fi causă de a se legitima acéstă ocupaţie.

Eŭ unul, fărŏ voie nu mĕ pot mişca din Chio; voiŭ cerca ânsĕ să maĭ aducŭ aminte prin inscris spre a mi se da acéstă voie.

Salută din parte'mĭ pe d-nu Vaillant, şi spune'ĭ cŏ'ĭ mulţumescŭ de aducere a minte. Sărută pe bunul şi scumpul Scarlatache. Dumneḑeŭ să'l aducă sănĕtos în braçele părinţilor; cŏcĭ despre minte şi înţelepciune n'am nicĭ o îndoială, pentru-cŏ *καλῆς ἀρχῆς, κάλιστον ἐϛὶ και τὸ τέλος*.

Părinţiĭ 'ĭ-aŭ început bine educaţia, şi unchiul este lûngŏ dênsul spre a o termina.

La revedere.

I. Heliade.

LXXVII

Domnuluĭ Gr. Grădişténu

Chio. 1853, Ianuarie $^{20}/_{2}$

Amatul meŭ domn,

Doĕ scrisorĭ ale d-tale, una din $^{5}/_{17}$ Decembrie şi alta din $^{26}/_{7}$ tot Decembrie trecut, cu mulţumire le-am priimit. În nicĭ-una ânsĕ din epistolele d-tale de când ne cunóscem, în nicĭ o expresie a întrevorbirilor nóstre pînŏ acum n'am vĕḑut atâta probă de afecţie şi amiciă veră ca în ultima'ţĭ epistolă de la $^{26}/_{7}$ Decembrie. Într'ênsa cu adevĕrat am vĕḑut un amicŭ, un frate din ceĭ maĭ ferbinţĭ şi doritorĭ de bine.

Amând astfel, firesce a fost a te inchieta de câte veĭ fi auḑit, alăturându-le cu câte dupŏ timpĭ şi împregiurărĭ 'ţĭ-am scris, şi a'mĭ scrie acea scrisóre eşită dint'o inimă pură şi doritóre de bine.

Nimicŭ nu è ânsĕ adevĕrat din câte aĭ auḑit, nimicŭ nu va fi adevĕrat din câte veĭ maĭ auḑi decât cele ce ţĭ-am scris: ura adică şi invidia inamicilor, cabalele lor, şi instrumentele órbe şi pasive ce 'şĭ-aŭ ales spre a mĕ chinui. Nu crede ânsĕ cŏ suferinţele, cŏ chinurile orĭ-cât de multe, mĕ vor aduce vre-o dată în stare să facŭ ceva în paguba şi durerea copiilor meĭ. Eŭ ênsu'mĭ, cugetul meŭ cel maĭ intim, Dumneḑeŭ ênsuşĭ ce citesce şi cugetele cele maĭ ascunse, n'are nicĭ o scire despre asemenea închipuite fapte trecute saŭ viitóre. Poţĭ să auḑĭ cŏ am murit, cŏ am înebunit, nu ânsĕ cŏ m'am şi denaturat.

Ţĭ-am scris în trecutele ḑile nevoile, durerile şi necesităţile ce mĕ împingea, pentru binele copiilor, a'mĭ da o socotélă înaintea uneĭ autorităţĭ *competente* despre chieltuielele mele trecute şi presente, şi a învedera calomniile al cărora scop erà ca să smulgă de la gura copiilor şi ultima bucătură de pâne. Calomniele erà grave, cŏ adică am chieltuit miĭ de galbenĭ în Paris trăind în palate, cŏ chieltuiescŭ de când am venit în Chio câte doĕ miĭ de leĭ pe lună, ţiind chieltuiala uneĭ femeĭ şi unor copiĭ ce aşĭ fi lăsat în Paris, etc. etc., spre a face, când Turcia voiesce a face economiĭ, a se tăia pensia copiilor. Nisce asemenea calomniĭ poţĭ să sciĭ maĭ bine de pot fi basate pe ceva. Le-am suferit, nu ânsĕ pinŏ acolo, încât cu tăcerea mea, să'mĭ ajungă copii muritorĭ de fóme. Desculparea mea o sunt dator copiilor meĭ, şi mĕ vedeam nevoit a demonstra prin probe neînvinse, mărturisite de chiar ceĭ ce mĕ acusa, cŏ eŭ din casa mea, din munca mea de 30 de anĭ, din imprumuturile ce a făcut soçia mea în Transilvania şi în Turcia pe numele meŭ, saŭ maĭ bine a stăriĭ mele, nu m'am împărtĕşit şi nu mĕ împărtĕşescŭ decât de 430 leĭ turcescĭ, adică de vre-o 85 francĭ pe lună. Aştĭ banĭ am priimit în Paris de la familiĕ, aştĭ banĭ şi nicĭ atât am priimit din pensia de 3000 leĭ de când am venit De unde dar am putut şi pot face aceĭ câte 2000 leĭ pe lună ce aşĭ fi trimiţênd la imaginaţiĭ copiĭ din Paris? Acest svon mincinos indignâ pe Turcĭ, pe Grecĭ spre a'ĭ face a tăia saŭ împuçina pensia copiilor. Îĭ aduse înfine cincĭ lunĭ a nu le maĭ da nicĭ un ban, a cere spre a se plăti datoria de 75 miĭ leĭ ce a fost contractat soçia mea la 1850 de la Pórtă. puind amanet starea din ţéră. şi care banĭ (75 miĭ leĭ) făcù pe rĕposatul Negulicĭ a'ĭ boteza cu nume de gratificaţie. La asemenea pîre, frate, la asemenea resultate, ţĭ-am scris cŏ sunt nevoit a alerga la o dare de socotélă înaintea unor ómenĭ competenţĭ, şi aşĭ fi alergat cu adevĕrat daca nevoia ar fi fost tot aceea. Ânsĕ Turciĭ voitorĭ de bine şi cunoscĕtorĭ cu adevĕrat de viéţa ce ducŭ Greciĭ din Chio, ce sunt marturĭ aĭ vieţeĭ mele şi a altor Românĭ de aci, fărŏ a alerga la dênşiĭ, luminarŏ opinia, şi rĕmase lucrul a se plăti aceĭ 75 miĭ leĭ din starea mea din ţéră, fărŏ a se opri din pensia ce abia face a veni câte 430 leĭ pe luna la membriĭ din carĭ se compune familia mea. Câte ţĭ-am scris cŏ mĕ împingea nevoia a face, erà o mărturisire intimă, ca un plan de ultimul refugiŭ, fărŏ a sci nimenĭ, nicĭ chiar ómeniĭ către carĭ iţĭ scriam cŏ mĕ făcea nevoia a mĕ adresa.

De aĭ audit cŏ m'am mutat d'a casă şi altele asemenea, tóte sunt minciunĭ, acestea sunt visurĭ, dorinţe ale celor ce lucrédă să aducă lucrurile acolo. De mĕ voiŭ despărţi vre-o dată, mĕ va despărţi mórtea, saŭ nevoia de a'mĭ nutri copii când Turciĭ nu le vor maĭ da nimicŭ. Şi acéstă simţire, acéstă hotărîre nu vine de témă de a nu perde în opinia lumeĭ: vaĭ de tata şi de muma pe carĭ opinia lumiĭ numaĭ îĭ ţine în făgaşul datoriilor. Orĭ-ce bine am făcut de când sunt, orĭ-ce datoriă mĭ-am împlinit n'a venit decât din simţirea, din nevoia intimă, din necesitatea ce ne face a ne căta fiă-care fericirea în mulţumirea binefacerilor. Nu crede nimicŭ din câte audĭ, nu ascultă nimicŭ. De veĭ audi cŏ am inebunit, tot să nu credĭ cŏ nebuniĭ pot face asemenea fapte; şi de vor voi să facă, nu'ĭ lasă alţiĭ, cŏcĭ pe nebun nu'l tractă lumea decât ca p'un nebun.

Să vorbim puçin şi de femeĭ. Nu m'aĭ audit nicĭ o dată a mĕ da de sânt. Mĭ-am avut şi eŭ rătĕcirile mele; nicĭ o dată ânsĕ în viéţa mea n'am fost nicĭ maĭ înţelept nicĭ maĭ sobru decât de la 48 încoa, şi din causa vîrsteĭ, şi din a neaveriĭ, şi din multele nevoĭ. Când am fost maĭ rătĕcit în ţéră, lumea vĕdênd adevĕrul, m'a iertat, m'a adorat; când fuiŭ maĭ severŭ cu mine ênsu'mĭ, lumea ascultă la minciunĭ şi mĕ condamnă! Ce lume este asta? De n'am avut în viéţa mea copiĭ alţiĭ decât aceia ce mĭ-a dat Dumnedeŭ dupĕ lege, cine m'a oprit? lumea? saŭ pe de o parte împregiurările, şi pe de alta şi óre-care îngrijire din parte'mĭ? Dréptă è lumea şi nedréptă e lumea, şi tot lumea ne rĕsbună de nedreptăţile lumiĭ, şi ne întórce dupŏ fapte.

D-ta sciĭ traiul al tutulor Românilor din Paris şi cu muierile şi cu alte chieltuielĭ în haine, mâncărĭ, spectacole, etc. etc., sciĭ şi pe al meŭ; compară-le şi judică de sémĕnă cu câte dicŭ ceĭ ce ducea o viéţă uniĭ cinică și alțiĭ de sibarit. Țĭ-aducĭ a-minte când am plecat, și întrébă și pe d-nu Billecocq cŏ și d-luĭ erà tot de aceeașĭ părere și îndemnare. Amicia te îndemnà a'mĭ ȡice să nu viŭ în Turcia, saŭ de voŭ veni să fiă numaĭ spre a'mĭ lua copilul. D-nu Billecocq îmĭ făceà asemĕnarea cu pasĕrea în coliviă pe care o ținŭ bine cu demâncare, ca să pótă prinde cu dênsa și pe păsĕroiŭ; îmĭ vorbia franțuzesce și se exprima românesce făcênd cu degetul *„vino încoa“*. Așa ȡicea cŏ mi se face ca să m'apuce o dată în Turcia. Ce ĭ-am rĕspuns de multe orĭ? ce țĭ am rĕspuns și d-tale la caldele îndemnărĭ de a maĭ aștepta ăncŏ în Paris? De aĭ uitat d-ta, întrébă pe d-nu Billecocq. Am ȡis cŏ de așĭ sci cŏ mor, sunt dator să demonstreȡŭ cŏ nu mĕ ține nicĭ o legătură în Paris, și cŏ soçia și copii meĭ sunt totul pentru mine; să demonstreȡŭ cŏ scorniturele inamicilor nu sunt adevĕrate. Când m'aĭ întrebat iarŏ o dată de doĕ orĭ precum și d-nu Billecocq despre Autórea poesiilor italiane, de aĭ uitat ce țĭ-am spus, întrébă pe d-nu Billecocq. Opiniile mele (scoțênd talentul la o parte) nu erà mult în favórea sa. Astă femee erà în relațiĭ intime cu acela cu care trăiesce și acum fórte de mult, și l'am stimat în tot-d'a-una, cum am stimat și alțĭ francezĭ ce avea asemenea legăture stimabile. Inamiciĭ se legarŏ de femeea acésta, nu pentru alt-ceva, ci pentru versurile ce avù pĕcatele a le tipări. Asta ĭ-a costat. Astfel s'aŭ legat și de d-nu Vaillant și de orĭ-cine a scris de mine saŭ m'a tradus. Îĭ voiŭ binele și o stim pe femeea acésta, cum stim și pe d-nu Vaillant, Esquiros, redactorul ȡiaruluĭ *La Liberté de penser*, al *Timpuluĭ*, al *Evenimentuluĭ* și altora; și o bine-cuvinteȡ cu atâta maĭ mult, cu cât cŏ fărŏ 350 fr. cu care m'a înlesnit, n'așĭ fi putut pleca curênd din Paris să viŭ în sînul familieĭ, și cine scie ce se întêmpla de așĭ fi rĕmas pînŏ în Decembrie anul 1851, cum m'așĭ fi perdut dimpreună cu alțiĭ. O binecuvinteḑŭ cŏ mĭ-a ajutat să facĭ cum să iasă minciunĭ ḑisele inamicilor.

Aşa, frate, nu crede nimicŭ decât cele ce ţĭ-am scris. D-niĭ Iscovescu şi Russo venirŏ p'aicĭ; peste vre-o lună aştept şi pe d-nu Zossima. Eĭ îţĭ vor scrie, cu mâna pe inimă. D-nu Iscovescul, de va fi onest, şi nu'l va împinge aplecarea ce are către alţiĭ la carĭ a şeḑut, va spune adevĕrul şi maĭ cu sânge rece.

Mĭ-aĭ scris în multe rêndurĭ despre portretul meŭ. D-nu Nanteuil mi l'a făcut, s'aŭ tras mi se pare vre-o 200 exemplare, din care la plecarea mea s'aŭ lăsat la librăria *Propagandeĭ* vre-o 150 esemplare. Întêlnesce pe d-nu Carpantier, îĭ afli urma de la tipografia din strada J. J. Rousseau No. 15. De îl veĭ afla, arată'i complimentele mele; de va voi, şi va avé îţĭ va puté da restul din aceste portrete, pe care cu alte cărţĭ le lăsasem ca din vênḑarea lor să se pótă plăti bunul Ledain, ce a conlucrat cu mine. Mult timp şi ast Ledain, în scrisorile ce i s'aŭ prins, a figurat ca o femee cu numele schimbat.

De nu veĭ afla portretul acesta făcut de d-nu Nanteuil, la visita de adio ce făcuŭ d-luĭ Etex, în câte-va minute îmĭ luâ chipul în relief, spre a face nisce medaliĭ în ipsŭ şi bronzŭ. Tiparul ce făcuse semĕna pe atuncĭ; întrébă'l de îl ţine saŭ de are ceva exemplare scóse. La asemenea împregurare aşĭ voi să am şi eŭ vre-o şépte, pe numĕrul copiilor, ce mĕ tot rógă atât.

Arată tot ce sciĭ cŏ simt pentru d-niĭ Vaillant, Curiu, Lapati şi alţiĭ.

De când am venit în Chio nu m'am deslipit de lûngŏ copiĭ un minut, decât la doĕ strămutărĭ de case, când ni s'a împlinit termenul chirieĭ. Atuncĭ, ca să se facă strămutarea maĭ regulat şi fărŏ pagubă, treceam eŭ maĭ ântêiŭ la casa cea nouă dimpreună cu Ienache şi copila cea mare, şi remânea mama cu ceĭ-l-alţĭ copiĭ în casa cea vechiă; unul trimitea bagagele şi altul le priimia şi le aşeḑa.

La revedere, daca pot spera.

I. Heliade.

P. S. Te rogŭ fă să se dea acéstă scrişóre la vĕrul meŭ Racotă.

LXXVIII

Domnuluĭ Gr. Zossima

Chio. 1853, Ia uarie 28.

Amatul meŭ domn,

Cu bucurie am priimit epistola d-tale din 31 Decembrie trecut adusă de d-nu Russo.

Noĭ ne aflăm sănĕtoşĭ. D nu Russo îţĭ va spune pe largŭ situaţia mea cu mâna pe inimă, şi astfel cum avù ocasia s'o véḑă cu ochiĭ cât şeḑù la noĭ; veĭ vedé-o şi d-ta, de îmĭ veĭ face mulţumirea şi sacrificiul de a veni singur, astfel cum îmĭ promiţĭ.

Prin d-nu Russo îţĭ trimit din datoria mea 500 leĭ; restul voiŭ face a ţi'l da la venirea d-tale. Daca va fi să viĭ, te rogŭ a oferi din partea mea părinteluĭ Şapcă leĭ una sută, şi ţi'ĭ voiŭ întórce la venire; érŏ de va fi vre-o pedică la venirea d-tale, atuncĭ nu maĭ intra în plată, cŏcĭ îmĭ va fi cu anevoie a ţi-o întórce, din causa neînlesnirilor drumuluĭ şi cerculuĭ de fer în care mĕ aflu strîns

Despre persóna ce ḑicĭ cŏ ar puté ajuta la typărirea Istorieĭ universale, o cunoscŭ și am probe de generositatea sa; ânsĕ dupŏ cum îţĭ va spune d-nu Russo, nu așĭ dori a'ĭ fi în sarcină pentru acéstă faptă; cŏcĭ voieșcŭ a scrie Istoria fărŏ a fi întru nimicŭ nevoit a tăce adevĕrul în călĕtoria ce facŭ prin secoliĭ trecuţĭ şi prin popoliĭ ce aŭ figurat pe faça pămêntuluĭ. Eŭ sunt în situaţia cum am nevoie de ajutorul ómenilor, spre a'mĭ mântui onórea persecutată; nu ânsĕ şi spre a'mĭ impune o condiţie óre-care la o lucrare cu care voiŭ avé a mĕ înfăçişa înaintea luĭ Dumneḑeŭ şi a viitorimiĭ.

Nu sciŭ ce veţĭ fi auḑit p'aci despre mine saŭ căsătoria mea; pe la Paris ânsĕ şi prin ţéră s'aud grozăviĭ, mulţumită democraţilor oficialĭ şi chreştinilor nechreştinaţĭ. Luaiŭ o scrisóre de la d-nu Grădişténu, ce mĕ însciinţéḑă despre efectul urîcios ce produse asemenea minciunĭ sistematice. D-nu Russo îţĭ va spune despre coprinsul eĭ, şi despre pînŏ unde póte merge rĕutatea inventatorilor de fabule satanice. Dumneḑeŭ să'ĭ chreştineḑe şi să'ĭ facă bunĭ.

Mult bine îmĭ veĭ face, de veĭ veni singur a te încredinţa cu ochiĭ despre tot adevĕrul şi despre tótă cabala şi minciuna.

La revedere.

I. Heliade.

LXXIX

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu

Chio. 1853, Februarie $^{5}/_{17}$

Amatul meŭ domn,

Spre respuns la scrisórea d-tale din 7 Ianuarie, ţĭ-am scris în trecuta mea. Aĭ putut vedé dintr'ênsa şi din precedentele eĭ, atât situaţia mea cât şi minciunile respândite aci în Paris, cum firesce şi în ţéră despre interiorul vieţeĭ mele domestice.

A fost p'aicĭ d. Russo, aştept şi pe d. Zossima peste vre-o lună; amêndoĭ îţĭ vor scrie şi te vor încredinţa despre tot adevĕrul. A fost şi d. Iscovescul; de îţĭ va scrie, să confrunţĭ ânsĕ cu cele însciinţate de dd. Russo şi Zossima: cŏcĭ acestia îţĭ vor spune de cele ce vor fi vĕḑut cu ochiĭ. D. Iscovescul n'a şeḑut la mine. Ospitalitatea ce avù la alţiĭ şi identitatea óre-cum de umorĭ şi învĕţurĭ, îl vor face a vedé lucrurile prin lupa împrumutată de la alţiĭ; şi apoĭ sunt sigur cŏ d. Zossima va avé un credit maĭ însemnat în opinia d-tale.

Câte aĭ auḑit, frate, pe aci, afarŏ de cele ce ţĭ-am scris, nu sunt decât visărĭ şi dorinţe ale ómenilor stricaţĭ cu inima şi negri cu sufletul. De doĭ anĭ de ḑile moralitatea, patriotismul, democratismul şi chreştinismul lor, nu se ocupa decât cum să spargă o căsătorie dusă cu atâta labóre maĭ 30 de anĭ, şi cum să facă nenorociţĭ cincĭ copiĭ ce nu le-aŭ făcut nimicŭ.

Când am venit în Chio, dupŏ cum ţĭ-am maĭ scris, preotul Ion Snagovénul, luase rolul în numele luĭ Christ a îndemna pe soçia mea să dea jalbă spre a se despărţi, promitêndu-ĭ cŏ el cu alţĭ Românĭ iĭ vor fi de ajutor. Cunoscĭ érŏ scrisorile... (unor militarĭ) câte s'aŭ trimis în Paris către mine (când eram aci) şi către alţiĭ, sfâşiindu'mĭ femeea. (Posed acele scrisorĭ ce mĕ făcurŏ a o rupe cu dênşiĭ, avênd a'mĭ apĕra innocenţa soçieĭ despre cele inculpate). Apoĭ.... (unul din eĭ) dupŏ acele scrisorĭ, venì şi cerù ospitalitate în casa mea, unde şeḑù cincĭ saŭ şése lunĭ, cu acea femee pe care o sfâşia atâta. Asta te făcù a scrie o scrisóre, şi a boteza asemenea apucăturĭ şi ipocrisiĭ cu nume de *tartufăriĭ*. Preparând lucrurile pînŏ să viŭ eŭ, disposând mintea creduleĭ mele soçiĭ pe care o apĕrasem atâta, de o dată încetarŏ defăĭmările asupra eĭ, şi se puserŏ toţĭ pe mine, pe care pînŏ cu câte-va ḑile înainte, prin scrisorile lor ce le posed, mĕ făcea victimă aceşteĭ soçiĭ. Acum soçia mea erà matrónă, mumă bună, sóçă bună, patriótă excelentă, femee bărbată; erà adică maĭ mult decât ceea ce mĕ sforţam eŭ prin scrisorile mele din Paris a le arĕta, spre a'ĭ face să créḑă cŏ sunt amăgiţĭ despre cele ce o asupriaŭ, în causa pensieĭ luĭ Tell şi altele; erà modelul femeilor, şi eŭ eram o monstruositate de soçŭ, de tată, de Român şi câte poţĭ socoti. Christofi ce aducea pe d-na Tell din Transilvania, întêlnindu-se pe batel cu soçia mea, ce fuse la Smirna, şi venind împreună pînŏ la Chio (soçia mea, d-na Tell şi Christofi), acesta din urmă ţinù în tótă calea o conversaţie, al căriia refren erà cel următor: „Noĭ te stimăm, suntem toţĭ fiiĭ şi fraţiĭ d-tale, şi acum am cunoscut cât preţuiescĭ şi cine este nedemnul d-tale soçŭ, etc.“ A vĕḑut ânsĕ d. Russo scrisorile acestuia, le va vedé şi d. Zossima; îţĭ aducĭ póte şi d-ta a-minte de unele ce mi le scrisese când eram la Paris; sunt cât cerul de pământ diferente de acest langagiŭ. Nu'ţĭ maĭ vorbescŭ de stăruinţa astor ómenĭ din ţéră, din Braşiov, din Paris de a'mĭ sfâşia soçia şi de a mĕ face a o abandona, ḑicênd cŏ ea este perderea şi ruina mea. Vĕḑênd cŏ cu mine nu pot reuşi a le priimi insinuaţiile, îşĭ puserŏ toţĭ sforţurile a frĕmênta mintea bieteĭ femeĭ. Bateriele ce le puserŏ asupra eĭ, credênd cŏ mĕ vor avé de aliat, le întórserŏ asupra mea, aducênd'o în orbirea de a le dirige ênsuşĭ ea. Acum avea tóte virtuţile din lume maĭ presus de câte o susţineam eŭ în Paris; acum când credea cŏ o vor avé instrument orb la machinaţiile lor, avea tóte virtuţile. Dupŏ un traiŭ ânsĕ al meŭ de vre-un an în Chio, dupŏ rĕbdarea şi purtarea mea, şi dupŏ traiul acestora maĭ mult de cât militar în midlocul unor moravurĭ orientale şi demi-patriarchale, vĕdurŏ Chioţiĭ cine este fiă-care, şi laudele saŭ maĭ bine bunul simţ comun ce făcea a se onora óre-cum o femee cu un soçŭ ce se bucură de consideraţia comună, luminarŏ o biétă femee spre a vedé nu âncŏ pe soçul sĕŭ victimă, ci cŏ ea devenise instrumentul pasiv al unor intriganţĭ şi perduţĭ în opinia publică. De atuncĭ, fărŏ a o rumpe cu dênşiĭ, începù a nu le maĭ da ascultare.... Ómeniĭ acestia credeaŭ cŏ se află în prediŭa de a o vedé fugind d'acasă; cum vĕdurŏ ânsĕ cŏ întârdiă, începurŏ iarŏ a o sfâşia, dicênd cŏ este fărŏ caracter şi alte asemenea. (Caracterul la dênşiĭ erà să-şĭ ţiă cuvêntul de a denigra pe tatăl copiilor eĭ, şi de a'şĭ lăsa copiĭ fărŏ căpĕtêiŭ). Când eŭ vĕduiŭ dupŏ o paţienţă de 14 lunĭ, cŏ machinaţiile lor mergŭ şi maĭ departe, atuncĭ mĕ determinaiŭ a'mĭ da o socotélă de baniĭ ce am priimit din casă în timp de patru anĭ, şi spre acésta scriseiŭ cumnatuluĭ meŭ Costache să viă din Constantinopole. Acesta încredinţându-se ca bărbat, de façă cu soçia mea, de tot adevĕrul, şi luând câte unul unul condeele, mărturisite de soçia mea ênsăşĭ, de baniĭ ce a priimit de la plecarea mea din Braşov pînŏ la 1 Ianuarie 1853, vĕdù cŏ se adună suma de 218,665 leĭ turcescĭ luaţĭ de dênsa cu imprumutare în numele meŭ, din Transilvania, de la Pórtă, şi parte pensia câte 36 miĭ leĭ pe an. Aceştĭ 218,665 leĭ împărţiţĭ în şépte, dupŏ numĕrul membrilor familieĭ, daŭ un dividend de 31,236 de fiă-care. Atât mi se cuvenia şi mie, nu ca cap al familieĭ, nu ca unul în numele căruia s'a luat suma banilor, nu ca unul ce am trăit despărţit unde nu se póte face economia traiuluĭ din familiă, ci ca unuia din copiĭ. Heĭ bine, aceştĭ banĭ (31,236 leĭ), nu ĭ-am luat pe toţĭ âncŏ; cu dênşiĭ am trăit, din carĭ abia mĭ-aŭ venit câte 144 fr. (650 leĭ) pe lună. Acestea le-a vĕḑut Costache, de acestea se încredinţâ singură femeea mea, şi cŏ ea chieltuì în economia familieĭ ceĭ-l-alţĭ 187,329 unde intră şi partea copileĭ ce e în Bucurescĭ, ce trăiesce cu mila rudelor, partea eĭ de 31,236. Astea sunt çifre ce convingŭ amar şi maĭ vêrtos pe cel care le-a chieltuit. Astă convicţie a frateluĭ seŭ Costache o făcù să'şĭ cunóscă rătĕcirea, să'şi schimbe maniera.

Va ḑice ânsĕ cine-va, de ce atâta rĕutate? saŭ ce interes aveaŭ eĭ la atâta rĕutate? Nu pot nicĭ eŭ âncŏ bine afla causa adevĕrată; efectul ânsĕ îl simţiiŭ în carne şi în óse. Daŭ cu mintea ânsĕ cŏ este cea următóre: *Invidia*, sperarea de a'şĭ maĭ juca vre-o dată calul în ţéră. Pînŏ când credea ómeniĭ ăştia cŏ mĕ vor avé, dupŏ cum m'aŭ fost avut, instrument saŭ pioa pe care să se suie spre a încălica, mĕ voiaŭ liber de orĭ-ce datoriă, desfăcut de nevéstă şi copiĭ; atuncĭ aşĭ fi fost tată bun, pentru-cŏ aşĭ fi fost patriot *adevĕrat*, şi cu *adevĕrat* înţelegŭ serv al lor; pînŏ când nutriaŭ astă speranţă, soçia mea avea tóte rĕutăţile şi eŭ tóte darurile. Dupŏ ce vĕḑurŏ ânsĕ cŏ eŭ îĭ ieaŭ partea, şi cŏ pentru dênsa şi copiĭ mĕ stricŭ cu eĭ, şi nu'ĭ maĭ pot considera de bunĭ cetăţenĭ; atuncĭ desperându-se de mine, îşĭ puserŏ tóte forţele de a mĕ denigra şi păli în opinie. Neavênd de ce să se lege în purtarea mea de Român şi cetăţean, creḑurŏ cŏ vor afla ceva în ceea ce sunt dator ca soçŭ şi tată. Uĭtarŏ bârna din ochiul lor, şi se legarŏ de gunoiul din ochiul meŭ. Cunoscĭ, frate, traiul din Paris al fiă-căruia, şi eŭ îl cunoscŭ, din disgraţiă, al unora şi maĭ bine. Se puserŏ darŏ prin vorbă, prin scrisorĭ mincinóse, prin tóte chipurile a face ceea ce aŭ făcut, credênd cŏ omul nu va puté răbda câte am răbdat, şi cŏ spărgênd o casă să le iasă calomniile ca nisce adevĕrurĭ. Ânsĕ nu şĭ-aŭ făcut calculul bine: 1^0 cŏ nu s'aŭ gôndit cŏ eŭ pot răbda maĭ mult decât eĭ toţĭ la un locŭ; 2^0 cŏ o casă ce nu s'a spart în tinereţe, când eram la ale mele şi cu nisce cuvinte mult maĭ tarĭ, erà maĭ anevoe a se sparge dupŏ 30 de anĭ la bĕtrâneţe; 3^0 cŏ şi de s'ar fi spart, lumea străină de pe din afarŏ, judicà ca de mulţĭ alţiĭ ce şĭ-aŭ spart casele; lumea cere maĭ mult decât tóte, virtuţĭ publice, cŏcĭ virtuţĭ domestice aŭ adesea şi têlhariĭ; 4^0 cŏ de se spărgea casa mea, erà cu adevĕrat la început să critice lumea; când ânsĕ maĭ târḑiŭ ar fi aflat motivele; când eŭ aşĭ fi trăit isolat, analogŭ cu vêrsta mea, cu viéţa mea trecută; când n'ar fi vĕḑut pe lûngŏ mine nicĭ un copil din ceĭ inventaţĭ, nicĭ o femee alta ce nu mi se maĭ cuvine la vêrsta de acum, atuncĭ spune'mĭ ce ar fi ḑis lumea? Al cuĭ ar fi fost sîcul? Fiĭ sigur, frate, cŏ pînŏ a pune lumea pe fiă-care la locul sĕŭ, fiă-care lucréḑă din tóte puterile de a se pune singur la locul cel adevĕrat ce i se cuvine. Ómeniĭ ăştia şĭ-aŭ preparat singurĭ locul ce li se cuvenia, şi eŭ iarŏ mi l'am preparat pe al meŭ. Nu crede cŏ voiŭ avé alt locŭ decât acela ce mi se va cuveni dupĕ fapte.

Când eram în ţéră şi ómeniĭ eraŭ marturĭ de faptele mele, trecea cu vederea *indiferenţiĭ* defectele, şi ţinea socotéla efectelor laboriĭ mele. Ce mĭ-aŭ putut face aceia ce îşĭ perdeaŭ timpul întru a'mĭ mări defectele şi a mĕ asupri cu multe ce nu le-am avut nicĭ o dată? Astăḑĭ cŏ sunt în Chio de 18 lunĭ, va mărturisi Chio de viéţa mea, şi Româniĭ vor vedé o dată prin probe cum mĭ-am petrecut viéţa în exil. Răbdând cât nu póte răbda omul, şi ţiindu'mĭ mintea neturburată şi sufletul în pace, veniiŭ cu patru copiĭ la unŭ punt de instrucţie, cum vor fi póte o dată puçinĭ Românĭ. Ienache cel maĭ micŭ, ce nu scia nicĭ citi când am venit, scrie, citesce, traduce şi face analisa gramaticală cu un profesor la elenică, latină şi francesă; cunósce Istoria antică şi geografia; ceĭ marĭ sunt cu mult maĭ departe. Din Istoria universală ce lucreḑ am scris treĭ marĭ volume; cu un dicţionar la care lucreḑ am venit pînŏ la litera *L.* Astea nu se facŭ nicĭ cu certe, nicĭ cu desfătărĭ. De a fost neînvoire în casă (mulţumită democraţieĭ dumnealor), cérta nóstră a fost tot-d'a-una maĭ calmă decât pacea lor, şi acéstă linişte o sunt dator ocupaţiilor mele; cŏcĭ ele cereaŭ linişte, şi eŭ mĕ sforţam a le da linişte prin marea mea răbdare.

Cu acestea ânsĕ, nu crede cŏ voiŭ să mĕ arĕt fărŏ defecte; ânsĕ nu am avut nicĭ o dată acelea cu care mĕ inculparŏ democraţiĭ oficialĭ. Am eŭ a'mĭ inculpa altele grave cu adevĕrat, şi maĭ vîrtos ca tată. Romanţul de a crede cŏ am o patriă, când din disgraţiă în fiinţă n'am avut nicĭ o vitregă încaĭ; romanţul de a'mĭ pune tóte în pericol şi ênsuşĭ tipografia, tipărind într'ênsa proclamaţia, şi compromiţênd'o astfel cum nicĭ copilul meŭ să nu maĭ pótă a se nutri cu dênsa, unde alţiĭ de aceeaşĭ categoriă cu mine trăiescŭ în străinătate din mica lor tipografiă; romanţul de a'mĭ da tóte minutele în timp de treĭ lunĭ întru a întimpina zavera preparată şi a scăpa ale altora şi viéţă şi avere, şi a nu economisa câte-va ḑile spre a asigura ale mele. Treĭ-ḑecĭ de anĭ am muncit; aveam o mică stare şi o meseriă, şi un drept de serviciŭ în ţéră cum să nu'mĭ móră copii de fóme, şi nu m'am gôndit cŏ am cincĭ copiĭ — din carĭ patru fete, — astea le-am uĭtat pentru nisce principiĭ şi pentru o ţéră ce se va făli cu dênsele; şi'mĭ lăsaiŭ copii săracĭ cu totul, fără patrie, fără viitor, fără a avé unde să'şĭ plece capul. Pentru acestea mĕ vor judeca copii meĭ amar; în acestea erà puntul când se cuvenia a'mĭ aduce aminte că sunt şi tată, şi alte asemenea acestora, ce parte veniră dintr'o minte romantică şi parte din neexperienţă. Când mĕ determinam a'mĭ sacrifica starea şi viitorul copiilor, moraliştiĭ oficialĭ mĕ făcea tată bun, om minunat, îmĭ da câte şi maĭ câte merite; când veniiŭ în miḑlocul lor să repar nedreptatea ce făcuiŭ copiilor şi să le daŭ cel puçin în moral spre a împlini ceea ce — pentru alţiĭ — le-am fost distrus în material, atuncĭ moralistiĭ oficialĭ mĕ proclamă de tată desnaturat, pentru-că nu maĭ am nicĭ putere nicĭ voinţă a maĭ fi sclav orb al proiectelor lor de sarsailism patrioticŭ şi militar.

De când sunt în Chio, nu ţĭ-am scris o epistolă aşa de lungă, nu ţĭ-am dat comptul cu deamĕnuntul de cele petrecute, nu ţĭ-am pîrît pe nimenĭ a nume. De când în când aĭ vĕḑut nisce plângerĭ vage, incoherente. Cu atât maĭ vîrtos nicĭ o dată în scrisorile mele nu te-am întreţinut despre purtarea şi viéţa altora; nu ţĭ-am dat nicĭ o nuvelă de cine vine în Chio saŭ se duce, de faptele lor, de vieţuirea lor, de opinia ce aŭ p'aci şi în Orient. Scrisu-ţĭ-am eŭ vre-o dată cum trăiesce cutare cu soçia? de câte orĭ a gonit'o din casă? cum a expediat'o în ţéră, unde nu fu primită? câte gâlceve şi încăierăturĭ şi gonirĭ pe uliţe, şi închidere de porţĭ în miḑlocul nopţiĭ s'aŭ urmat numaĭ din frumosul şi moralul învĕţŭ de a pîrî *amiciĭ* şi *cardaşiĭ* pe femeĭ la bărbaţiĭ lor? Scrisu-ţĭ-am ce spaimă şi ce bătăĭ sunt pe la copii altora, ce orgiĭ se urméḑă în casele lor, şi ce exemple vĕdŭ? Astea cu adevĕrat sunt spargerĭ de casă şi viéţă miserabilă, şi nicĭ n'am vĕḑut nicĭ n'am auḑit. Lumea ânsĕ le vede, femeea gonită astă-véră se plângea în tot Constantinopolul.

Lucrurile acestea sunt trecute, de la mine nu le-aĭ aflat pînŏ astăḑĭ; şi de ţi le spuiŭ este ca să veḑĭ cŏ ómeniĭ ăştia neavênd ce spune astfel de lucrurĭ despre mine, se pun să invente şi le scriŭ pe la alţiĭ cu tótă expediţia. De mĕ veḑi nevoit a ţipa şi eŭ odată, este nu ca să atacŭ, ci ca să mĕ apĕr, şi nu'ţĭ preḑicŭ viitóre, ci îţĭ spuiŭ lucrurĭ fórte trecute, nu visărĭ ci fapte, pe care le-am plâns şi le-am tăcut. De mĕ plângŭ acuma, de mĕ apĕr, nu mĕ lasă ânsĕ inima nicĭ a numi pe nume faptele şi viaţa lor cinică din Paris şi aceea ce ducŭ în Chio, nicĭ a maĭ repeta şi la alţiĭ câte îţĭ scriŭ d-tale. Eĭ ânsĕ de doĭ anĭ de ḑile aprópe nu încetarŏ a inventa pe tótă ḑiŭa câte o minciună, unele a le trimite în Paris şi în ţéră, şi la Constantinopol şi în Brusa, şi altele a face să viă prin scrisorĭ mincinóse în mânele soçieĭ mele. Dumneḑeŭ să'ĭ facă bunĭ, şi să le dea atâta bine pe cât rĕŭ s'aŭ încercat să'mĭ facă. Pe preotul Ion ânsĕ, de'l va ierta Dumneḑeŭ, nu póte âncŏ a'l ierta sufletul; saŭ de'l voiŭ ierta eŭ, nu'l iértă Dumneḑeŭ. Pentru-cŏ sciĭ d-ta şi Vodă Ghica, cât l'am amat, şi o sciŭ âncŏ şi maĭ mult inemiciĭ luĭ în contra cărora l'am apĕrat atâta. Nu'ţĭ poţĭ face o idee de câte am suferit. De ne vom maĭ vedé vre o dată şi veĭ vedé scrisorile acestor ómenĭ şi acestuĭ preot, atuncĭ veĭ cunósce maĭ bine ómeniĭ.

La revedere.

I. Heliade.

LXXX

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu

Chio. 1853, Martiŭ $^{12}/_{24}$

Ierĭ priimiiŭ ultima d-tale scrisóre de la $^{5}/_{17}$ Februariŭ dimpreună cu o foiţă dintr'o gazetă. Mĕ întrebĭ ce am de nu ţĭ-am scris? sunt supĕrat? Din scrisórea prin care ţĭ-am rĕspuns la câte audiseşĭ şi din acésta pricepĭ situaţia mea, şi inima mea către d-ta nu se póte supĕra nicĭ chiar de aĭ voi să mĕ superĭ, necum când îmĭ daĭ nisce probe aşa de frumóse de un suflet nobil şi o amiciă pură.

Mĕ întrebĭ ce sciŭ de p'aicĭ? Puçine, şi câte sciŭ, pînŏ să'ţĭ viă acéstă scrisóre a mea, sunt sigur cŏ le veĭ afla maĭ 'nainte. Venirea la Constantinopole a trimisuluĭ austriacŭ şi înturnarea luĭ cu punga plină; venirea trimisuluĭ rus Mencikof cu o suită de vre-o 30 inşĭ; demisia saŭ căderea luĭ Fuad-Efendi; stabilirea uneĭ băncĭ otomane. Ânsĕ pentru ce a venit Rusul cu o falcă în cer şi cu alta în pământ? Dicŭ cŏ pentru supremaţia ce dete guvernul otoman Francieĭ saŭ catholicilor la sântul Mormênt. De va fi acésta adevĕrată, nu cred ca guvernul Otoman să fi dat luĭ Napoleon saŭ Françeĭ acéstă supremaţiă fărŏ să se asigure de alianţa eĭ; nu cred iarŏ ca França luând o dată acéstă prerogativă avantagiósă pentru sine şi pentru toţĭ chreştiniĭ să o dea înapoĭ numaĭ aşa; şi iarŏ nu credŭ âncŏ, ca Turcia, pînŏ să se determine a face una sa acésta, nu s'a consultat maĭ ânteiŭ cu Englitera. Fiind aşa, va să dică cŏ Turcia, França şi Englitera sunt unite spre a tăia influenţa Rusieĭ din Rĕsărit; şi la asemenea împregiurare Austria, ce se dice *catholicisimă* şi *coajutóre* Papeĭ, să remâie neutră, maĭ vîrtos când è vorba de a se maĭ înfrêna fuga Rusieĭ, şi de a'şĭ maĭ uşiura ea, Austria, grumajiĭ de jugul în care o ţine acéstă protectóre Rusie şi dospitóre de revoluţiĭ. Eŭ aşa credŭ, şi aşa vine la socotélă, când ar avé ómeniĭ capete. De le va fi luat ânsĕ Dumneḍeŭ la toţĭ, şi regilor şi popolilor, atuncĭ nu sciŭ cum va eşi. [28]).

Cele doĕ scrisorì ce mĭ-aĭ trimis m'a îndatorat; ânsĕ nu sciŭ de ce nu'mĭ vine să credŭ cŏ sunt făcute de ceĭ ce se vĕdŭ subsemnaţĭ; pré sunt próste, şi de aŭ vre-o politică, este numaĭ ca să facă tréba Ţaruluĭ. Daca va fi vre-o alianţă între Françа, Turcia, Englitera şi Austria, veĭ auḍi de revoluţiĭ ca a Milanuluĭ în maĭ multe părţĭ ale Austrieĭ şi în ale Turcieĭ, făcute cu banĭ muschicescĭ spre a'şĭ slăbi şi paralisa Rusia inamiciĭ, şi a'şĭ juca calul în Orient. Asta è politica şi dibăcia Rusieĭ a provoca, a dospi ênsuşĭ revoluţiĭ precocĭ, stîrpiture monstruóse, care să nu trăiască. A draculuĭ móşă! nicĭ mamele nicĭ pruncii nu trăiescŭ la astfel de nascerĭ. Móşele ânsĕ facŭ stare.

La revedere.

I. Heliade.

LXXXI

Domnuluĭ N. Russo

Chio 1853, Martie $^{12}/_{24}$

Amatul meŭ domn,

De când aĭ plecat (din Chio) am priimit treĭ scrisorĭ ale d-tale, doĕ din Constantinopol de la 18 Febr. şi ultima din Brussa de la 25 Febr.

Am vĕḑut càte îmĭ scriĭ, şi'ţĭ mulţumescŭ de tóte sentimentele ce aĭ pentru mine. Eŭ mĕ aflu tot în situaţiunea în care m'aĭ găsit, şi cu evenimentele din Constantinopole nu sciŭ ce se va alege. De va fi Turcia strîmtorată, nu sciŭ de voiŭ scăpa curênd, cŏcĭ nu è timp de a mişca nimicŭ pentru uşurarea suferinţelor mele.

Cele despre care mĕ însciinţeḑĭ dupŏ ajungerea d-tale în Brussa, m'aŭ întristat mult.

Arétă d-luĭ Zossima frăţescile mele complimente; spune'ĭ cŏ'l aştept cu bucurie. Scrie'mĭ cum aĭ făcut călĕtoria.

La revedere. **I. Heliade.**

LXXXII

Domnuluĭ Gr. Zossima

Chio. (Fŏră dată).

Amatul meŭ domn,

Cu mulţumire am priimit epistola d-tale din 23 Februariŭ dimpreună cu a părinteluĭ Şapcă. M'am bucurat de scirea ce'mĭ daĭ cŏ veĭ veni pe la Pascĭ la noĭ. Îmĭ veĭ face, frate, una din cele maĭ marĭ bucuriĭ şi consolaţiĭ. Îţĭ va spune d-nu Russo, cŏ aşa de tăcut cum sunt în alt timp, nu'mĭ maĭ tăcea gura tótă ḑiuliţa cât a şeḑut, şi nu'l maĭ lăsam să iasă din casă. De când a plecat iar am tăcut, pînŏ veĭ veni d-ta să'ţĭ beĭ amarul cu mine. Atuncĭ voiŭ lua iarŏ sufletŭ, vom vorbi multe; mĕ veĭ vedé voios, rident, glumeţŭ; ânsĕ în inima mea è mórtea. Pe lângŏ viitorul copiilor, a căror stare muncită de 30 de anĭ è ruinată, se maĭ adaoge şi situaţia mea, scirile urite din lume, rĕutatea şi purtarea celor ce 'ĭ-am amat, 'ĭ-am considerat, 'ĭ-am învĕţat carte şi sufer de la dênşiĭ, pentru-cŏ nu mĕ pot coborî a le rĕspunde cu rĕutatea cu care se pórtă, a'ĭ pune la locul lor, şi pentru-cŏ prin urmare se bucură de a tot-putinţa baseţeĭ in care se află. Dumneḑeŭ ânsĕ, saŭ maĭ bine faptele lor, le dă nisce resultate cum să rĕsbune pe ceĭ ce 'ĭ-aŭ făcut să gémă în tăcere. Dumneḑeŭ să'ĭ conducă la bine, cŏcĭ faptele lor îĭ conducŭ la rele, ce tot se îmmulţescŭ.

Staŭ şi mĕ uit la ceĭ ce m'aŭ calomniat, şi m'aŭ amărît, şi m'aŭ făcut a'mĭ perde libertatea ca cel maĭ din urmă din sclavĭ; mĕ uit la dênşiĭ, şi alţiĭ nu maĭ sunt : uniĭ se află pe drumul perḑĕreĭ, alţiĭ deşértă pînŏ în fund amarul drojdiilor din cupa desfrênărilor. De ce să nu'ĭ ajute Dumneḑeŭ, să'ĭ mântue, să'ĭ apere de câte 'ĭ-aŭ ajuns? De ce să nu facă Dumneḑeŭ a fi în fericire, aşa cum îl rogŭ în tot d'a-una, să le dea bine pentru rĕul ce mi-aŭ făcut mie şi altora? Causa este cŏ nu è de ajuns să le voim noĭ binele; nu è de ajuns Dumneḑeŭ să dorésca a'ĭ mântui. Cată să'şĭ viiă eĭ ênsuşĭ în sine, şi să se abată din calea ce aŭ apucat. Tótă fapta îşĭ are resultatele sale, şi faptele lor îĭ ducŭ acolo unde singurĭ voiescŭ să ajungă. De vor apuca cu sănĕtate la capĕt, atuncĭ se vor deştepta, se vor căi, se vor îmbunĕtăţi, şi Dumneḑeŭ îĭ va ajuta. Rĕul ânsĕ este cŏ nu ajungŭ la capèt decât cu sănĕtatea ruinată de excesul desfrêuluĭ şi rĕutăţiĭ; şi mórtea nu scie multe: dimpreună cu viéţa le iea şi un suflet fórte negru.

Dincolo de viéţă minunile şi milostivirea luĭ Dumneḑeŭ sunt maĭ marĭ. Aceste suflete vor redeveni iar lumină. Dómne, aşa să fiă!!

La revedere.

I. Heliade.

P.S. Părinteluĭ Şapcă spune'ĭ cŏ 'ĭ mulţumescŭ fórte de rĕspunsul ce mĭ-a făcut, şi Dumneḑeŭ să 'l ducă lûngŏ copilaşĭ.

Adreséḑă'mĭ scrisorile: *A Monsieur Travi, libraire,*
à Smyrne.

LXXXIII

Domnuluĭ N. Russo

Chio. 1852, Aprilie 20.

Amatul meŭ domn,

'Mĭ-aĭ vorbit cât aĭ fost în Chio de întreprinderea ce 'ţĭ-aĭ propus; îmĭ scriĭ şi acum şi 'mĭ pare bine cŏcĭ vĕdŭ cŏ serios vreĭ să intri într'un drum, în care cu adevĕrat aĭ să veḑĭ şi să afli multe folositóre. Acéstă lucrare, şi ênsuşĭ de nu veĭ afla miḑlóce a o publica curênd, este ânsĕ un studiŭ întins şi universal; şi de nu vor avé Româniĭ cartea, vor avé ânsĕ un bărbat format şi mator în multe, cŏcĭ în multe te veĭ perfecţiona şi în multe veĭ lua o idee şi o curiositate a le căuta aiurea şi maĭ pe largŭ şi maĭ întregŭ. Îmĭ pare bine iar cŏ nu urmeḑĭ ad-litteram materialele ce aĭ înainte, maĭ vîrtos *Dicţionarul de conversaţie* ce 'ţĭ-am adus. Totul è catholicŭ şi iesuiticŭ în França, afarŏ de scrierile ómenilor proscrişĭ şi anatemisaţĭ. De aceea când 'mĭ-aţĭ scris de Istorie, maĭ bine am preferĭt să murmure uniĭ de ce nu le-am adus un lucru întregŭ, decât să le aducŭ o Istorie catholică şi iesuitică. De veĭ lua dicţionarul cel mare de 52 volume, acela e şi maĭ catholicŭ, cŏcĭ este şi maĭ avut. Democraţiĭ sunt săracĭ şi n'aŭ banĭ a tipări cărţĭ marĭ, saŭ de ar tipări cu baniĭ altora, ar trebui să plece capul a intra pe ușa care duce la dênșiĭ.

De la d-nu Grădiștênu n'am luat de mult scrisóre, de când aĭ plecat din Chio. De ar fi sănĕtos!

La revedere.

I. Heliade.

P.S. 'Mĭ-a făcut plăcere epistola d-luĭ Zossima cu liţere, nu pentru propaganda literelor străbune, cŏcĭ acum sunt rece de tóte, ci pentru-cŏ pot citi maĭ fărŏ greutate.

LXXXIV

Domnuluĭ Gr. Grădiștênu

Chio. 1853, Maiŭ 7/19.

Amatul meŭ domn,

Nicĭ o dată n'am așteptat atât de îndelungŭ scrisórea d-tale. Treĭ lunĭ trecurŏ, și astăḑĭ primiiŭ ultima d-tale de la 14/26 Aprilie ca rĕspuns la a mea din 12/24 Martie. Nu sciŭ ce să creḑŭ; perdutu-s'aŭ doĕ ale mele de maĭ 'nainte, saŭ se perdurŏ rĕspunsurile d-tale la acelea cu care îţĭ scria și soçia mea? Aĭ fost absent saŭ amalat? Înfine acéstă scrisóre mĕ asigură cŏ escĭ sănĕtos, și cŏ escĭ acelașĭ cald și ver amicŭ, a căruĭ afecţie mĕ consolă și a căruĭ opinie o stim.

D-nu Zossima erà așteptat aicĭ de Pascĭ; ânsĕ maĭ întârḑiâ, îl aștept peste vre-o 8 saŭ 15 ḑile, și conservaiŭ epistola d-tale a ĭ-o da când va veni.

Ale Turcieĭ vĕdŭ cŏ le sciĭ ca și mine, cŏcĭ eŭ, mărginit cum sunt, nu aflu maĭ nimicŭ. La Constantinopole n'am pe nimenĭ a'mĭ scrie ceva maĭ inedite încŏ. Lumea se teme de resbel, eŭ însĕ nu credŭ; cŏcĭ orĭ este Turcia ajutată de Englitera şi Franţa, şi atuncĭ Rusia nu cutéḑă a încerca un resbel (de va avé tactica'ĭ cunoscută şi nu va fi înebunit), orĭ este abandonată, şi atuncĭ Turcia dă tot, ca tot-d'a-una, şi iar resbel nu se face. Erà bine să fiă, cum ḑicĭ, cine-va din Românĭ acum la Londra, a maĭ deştepta şi lumina opinia lumiĭ oficiale asupra ţĕrilor nóstre. Erà bine iarŏ a se maĭ scrie ceva în ţéră spre a da de scire Românilor a nu cădé în cursele în carĭ sunt căḑuţĭ Greciĭ, creḑênd pe Ţarŭ de apĕrătorul chreştinătăţiĭ şi stegarul progresuluĭ în Orient. Istoria saŭ lucrul ce cere Mencikoff despre Patriarchŭ a fi pe viéţă şi independent de Pórtă (adică dependent de Rusia), înebunì pe Grecĭ de bucuriă. Însĕ ce'ĭ venì Rusieĭ tocmaĭ acum a propune *à la Don-Chişiotte*, scoţênd sabia şi sforţând pe ómenĭ să mănânce tocmaĭ în ora când sunt deja de patru anĭ la masă? De ce n'o maĭ apuca furiile chreştinismuluĭ pe când se spânḑura Patriarchiĭ, şi lăsa să facă? De ce când se sculară Greciĭ, nu se vĕḑù pe ţĕrmuriĭ Elladeĭ nicĭ un Cazacŭ spre a'ĭ ajuta, decât un Capudistria spre a o înghiţi când erà numaĭ bună ca o găluşcă, liberată de Grecĭ şi de Francezĭ? Turcia de patru anĭ se nevoiesce a intra serios pe drumul progresuluĭ a se mântui de pedicele fanatismuluĭ, a face din raiele cetăţenĭ cu drepturĭ politice, şi de patru anĭ spre acésta cere asistinţa Franţeĭ şi Englitereĭ. Când aceste Puterĭ se determinarŏ a'ĭ ajuta la acéstă mare faptă ce erà a începe de la înălţarea cleruluĭ chreştin la demnitatea sa, la un Patriarchŭ pe viéţă, solidar de clerul seŭ şi de luminarea luĭ, etc. etc., atuncĭ Rusia eşì *à la Don-Chişiotte*, şi cere acelaşĭ lucru, ca să créḑă lumea cŏ vine de la dênsa, şi ca independinţa Patriarchuluĭ saŭ demnitatea luĭ cea adevĕrată să se traducă în *stat în stat*, în desbinare de la guvernul seŭ, şi subjugare la voinţele Ţaruluĭ. Din clerul fanariot, Pórta împreună cu puterile aliate voia a face un cler pĕtruns de datoriile sale, cuvios, solidarŭ cu alte clerurĭ compatriote, şi scos din tĕrêmul mercantil al învĕţurilor din Fanar. Rusia, din cler fanariot voiesce a'l face cler ţarian, adică sclav, şi desfrênatul ce ca astfel are pasurile maĭ alunecóse către sclaviă decât către reîntregire. Lucru natural: omul n'alunecă decât în jos spre cădere; în sus è cale anevoiósă.

Îmĭ ḑicĭ să scriŭ ceva în ţéră. Trebuia maĭ dinainte, şi apoĭ mi s'aŭ tăiat tóte midlócele de a scrie. De voiŭ scrie de aci înainte şi'ţĭ voiŭ trimite, mĭ-e témă cŏ va fi târḑiŭ, şi vom ajunge pe la spartul têrguluĭ.

De aşĭ puté, m'aşĭ repeḑi la Londra pentru vre-o lună; ânsĕ cum? nicĭ tu libertate, nicĭ tu de chieltuială. Scrie'mĭ în grabă daca poţĭ a te duce d-ta, să trimit şi eŭ o scrisóre acolo la persóna ce mĕ cunósce şi cu care sciĭ c'am vorbit, şi ne-a maĭ ajutat óre-cum ţéra când furŏ sforţaţĭ Ruşiĭ a se trage dintr'ênsa.

La revedere; sărută pe amatul Scarlatache în locul meŭ, şi arată complimentele mele la amiciĭ Vaillant, Curiu, şi toţĭ ceĭ-l-alţĭ.

La revedere.

I. Heliade.

LXXXV

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu

Chio. 1853, Maiŭ $^{21}/_{3}$

Amatul meŭ domn,

Cu nespusă mulţumire am priimit scrisórea d-tale din 25 Aprilie, şi aştept un rĕspuns la întrebările ce iţĭ facŭ cu cea dinaintea acesteia: daca adică aĭ priimit scrisórea mea din Ianuarie espediată tot cu o postă cu a soçieĭ mele, şi daca maĭ vîrtos aĭ priimit scrisórea eĭ; cŏcĭ ea crede cŏ s'a perdut.

Pe d-nu Zossima tot îl aştept, şi ăncŏ n'a maĭ venit. Scrisórea ce mĭ-aĭ trimis pentru dênsul o ţiŭ. N'am trimis'o, cŏcĭ îl adăst cu tot vaporul. Astădĭ este o lună de când nu 'ĭ-am maĭ scris.

Ale Turcieĭ le cunoscĭ din gazete. Atâta sciŭ din Constantinopole cŏ Mencicoff pînŏ a nu pleca, vĕdênd cŏ nu face nimicŭ cu ministerul trecut, de unde pînŏ aci amenința, s'a dus cu rugăciunĭ a cădé la Sultanul ca să schimbe ministerul, şi să puiă ómenĭ cu carĭ să se *înţelégă*. „Sultanul, dice scrisórea, ĭ-a făcut o satisfacţie ca acelea, adică un *kiulaf*. Mută persónele numaĭ fărŏ a le înstrăina din minister. Fostuluĭ Vizir (ce erà contrariŭ la cererile Rusieĭ), de unde avea péna, iĭ dete sabiă, făcêndu'l ministru al resbeluluĭ, şi ministeriuluĭ iĭ maĭ dete o putere şi maĭ mare introducênd într'ênsul pe Reşid-Paşa. Dupŏ acéstă strămutare a persónelor în ministeriŭ, Mencicoff ajunse a *cerşi* în locŭ de a *tracta*. Dupŏ treĭ consiliurĭ stăruitóre întru a nu concede nimicŭ Rusieĭ, Reşid-Paşa, în cele din urmă, scóse masca ipocrisieĭ moscovite; propuse „cŏ este bine a împăca pe Rusia, şi nu numaĭ să'ĭ dea ci şi a o ruga Turcia a priimi dreptul de a controla guvernul turcŭ daca cu adevĕrat şi serios şi cu stăruinţă ţine drumul progresuluĭ în care de atâţia anĭ a intrat; ânsĕ acest drept, Turcia, ca să arate cŏ cu adevĕrat este sinceră în proiectele sale de o dreptate egală pentru toţĭ supuşiĭ seĭ, acest drept îl da tot de o dată şi *la cele-l-alte patru marĭ Puterĭ: Anglia, Franţa, Austria şi Prusia.* Parul fu mare, de patru coţĭ bătăioşĭ, amenința să se înfigă în inima ortodoxieĭ sale calmuce. Nu maĭ putù bietul diplomat, şi plecâ de unde a venit. Italieniĭ din Constantinopole lipirŏ îndată satire în care se coprinde:

Mencicoff
è venuto da lione
è partito da coglione

Ruşiĭ promit (ţĕrilor nóstre) d'a contribui din partea lor cu 250 milióne leĭ la întêmplare de resbel. Nu credŭ ânsĕ a declara resbel. Tot ce mĭ-e témă este cŏ Ruşiĭ vor intra saŭ tâlhăresce ca la 48, saŭ prin învoirea boierilor şi Domnilor, saŭ prin vre-o tulburare preparată de dênşiĭ în Principate, şi de acolo să tractede *diplomaticamente* saŭ căzăcesce [29]).

Arată închinăciunile mele d-lor Billecocq, Vaillant, Curiu şi Fălcoianul.

Soçia mea te salută, şi mĕ însarcină a'ţĭ da o strînsóre de mână.

La revedere, la care nu sperŭ.

I. Heliade.

P.S. Peste curênd póte să audĭ reintrarea luĭ Reşid-Paşa la Vizirat. El dirige ministerul întregŭ.

LXXXVI

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu

Chio. 1853, Iuniŭ $^{27}/_{9}$

Amatul meŭ domn,

Doĕ epistole din urmă ale d-tale, una din 7 Iuniŭ şi alta din 18, le priimiiŭ. Îţĭ rĕspund de o dată la amêndoĕ, cŏ la prima n'avuiŭ nicĭ capŭ nicĭ repaos a'ţĭ rĕspunde, din causa celor ce ţĭ-am scris cu precedenta'mĭ epistolă [30]).

Mĭ-a părut reŭ de câte îmĭ scriĭ de Brătianu, nu pentru un individ, ci pentru-cŏ acest individ è Român, şi n'aşĭ fi vrut Româniĭ să figureḑe în astfel de cause întemeiate pe scândurĭ putrede. Nu sciŭ ce să ḑicŭ de ómeniĭ ăştia. Când în ţéră Muscaliĭ voia la 48 să ne arate de demagogĭ, de socialistĭ, de comunistĭ, eĭ îşĭ punea tóte puterile a figura acolo unde se sforţa a adeveri calomniile muscălescĭ; şi din ţéră pînŏ la 1853, un şir aŭ faptele lor şi aceeaşĭ consecuinţă.

Când Muscaliĭ, saŭ Ţarul astăḑĭ ar voi să se facă turburărĭ în Françą, spre a împedica pe Napoleon de a i se opune în Orient, ómeniĭ ăştia tot în astfel de comploturĭ şi intrige îşĭ băga nasul. Orbĭ sunt? şi daca sunt orbĭ, nu cum-va óre sunt din sistemă astfel? [31]).

Îmĭ scriĭ cŏ mulţĭ din Românĭ vor să viă a intra cu Turciĭ în ţéră, de va fi resbel. Îmĭ scrie şi mie din Constantinopole cŏ Radu Golescu a venit acolo şi ḑice cŏ se aştéptă şi Stefan şi N. Golesciĭ. Bine facŭ, ânsĕ veḑĭ ce patŭ ómeniĭ neconsecuenţĭ. De când eram în Paris se puserŏ în rêndul celor ce înjura şi ataca pe Turcia; şi scria cu subsemnătura lor în ţéră ideĭ cu totul în contra celor ce proclamaserŏ la 48. Acum doĭ anĭ N. Golescul, nu sciŭ de la ce capete diplomatice aflase, şi scria luĭ Tell: *„Peste doĭ anĭ, draga mea Turcia, se va duce de unde a venit“* şi alte asemenea în tot cursul acestor doĭ din urmă anĭ. Acum vine în Turcia, în Constantinopole (de va fi adevĕrat). Pentru ce vine? Nu cum-va ca s'o trimită de unde a venit? Nu erà maĭ bine să mĕ asculte şi să te asculte să nu se amestice cu copii, şi acum, noĭ ceĭ maĭ bĕtrânĭ, să fim una? Eŭ astăḑĭ să mĕ unescŭ cu dênşiĭ nu pot, pentru-cŏ îmĭ compromit conduita, făcênd'o echivocă înaintea Turcilor, compromit politica ţĕreĭ de la 48, şi isolat iarŏ, deviŭ debil. Étŏ unde aduce neconsecinţa şi copilăria. Nu sciŭ de'ţĭ aducĭ a-minte ce ḑiceam în Paris, şi ce scriam celor din Brussa: cŏ omul cată să fiă consecuent, şi să nu abandone nisce principie ce le-a proclamat şi le-a apĕrat cu atâta căldură, decât dupŏ ce le va deseca cu totul. Principiele cele de la 48 ale ţĕreĭ nu erà desecate; ele avea âncŏ viitor şi erà ḑestinate de a servi de tréptă la alte principie maĭ înalte. Eĭ s'apucarŏ şi rupserŏ trépta de jos a scăriĭ, şi apoĭ p'a doa şi a trea, etc. cu speranţa cŏ se vor crăcăna a sări de o dată pe cea de sus. Al cuĭ e sîcul acum? De ar cunósce încaĭ ce aŭ făcut!

La revedere.

I. Heliade.

LXXXVII

Domnuluĭ N. Russo

Chio. 1853, Iuliŭ $^{2}/_{14}$

Amatul meŭ domn,

Cu aşteptarea d-luĭ Zossima, aşteptaiŭ şi scrisorĭ de la d-ta, şi de aceea nu ţĭ-am scris de mult.

De la d-nu Grădişteanu luaiŭ màĭ d'a rêndul, de la un timp încua, pe tótă posta câte o scrisóre; în tóte mĕ întrébă de d-nu Zossima; îl crede în Chio.

Cumnatu-meŭ îmĭ scrie cŏ Radu Golescu (cred maiorul) a venit la Constantinopole, şi cŏ dice cŏ vor veni şi Stefan şi Nicolae Goleseiĭ. De va fi adevĕrat, nu erà maĭ bine de la început pînŏ acum să fi ţinut politica Patrieĭ de la 1848, să nu se amestece cu copii şi să subscrie publicând atâtea neconsecuinţe. Pe la 1850 Nicolae scria în Chio luĭ Tell (aflând de la capete marĭ diplomatice care scia ce avea de gônd să facă Rusia peste doĭ anĭ), scria, dicŭ: „Peste doĭ anĭ „se duce velétul Turcieĭ. Draga nóstră Turcie peste „doĭ anĭ se duce de unde a venit.“ Acum nu cred cŏ vine în Constantinopole să trimită pe Turcia de unde a venit, ci maĭ mult îmĭ vine a crede cŏ vine la plăcinte. Bine face, de vor fi plăcinte; ânsĕ ceea ce n'a făcut bine, este cŏ n'aŭ fost prudenţĭ atuncĭ. Bine ar fi să le fiă de lecţiĭ şi să nu se maĭ iea dupŏ Sarsailĭ saŭ copiĭ, cŏcĭ copilăria şi sarsailismul altora, devin de miĭ de orĭ maĭ ridicule şi ênsuşĭ păgubitóre societăţiĭ când le comit bĕtrâniĭ.

La revedere.

I. Heliade.

LXXXVIII

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu

Chio. 1853, Iuliŭ 16/28

Amatul meŭ domn,

Îţĭ scriŭ tot din Chio, şi cred cŏ mult timp va trece şi epistolele mele vor avé aceeaşi dată.

Ruşiĭ intrarŏ în ţéră, şi mi se pare cŏ tótă gâlcéva şi neastêmpĕrul lumiĭ de vre-o 6 lunĭ se va sparge în capul bietelor ţĕrĭ danubiane. Mult costâ pe Rusia la 1850 să'şĭ tragă oştirile din aceste coprinsurĭ, şi de atuncĭ clocì şi inventâ astă comediă sentimentală şi religiósă, spre a afla un pretext de a intra iar într'ênsele. Puse înainte vorbe marĭ, spăĭmântărĭ marĭ, ameninţărĭ marĭ, astfel cum lumea ce ar fi strigat la 1850 să se tragă Ruşiĭ din ţĕrile acestea, acum să ḑică: bine cŏ scăparŏm numaĭ cu atât. La altă împregiugiurare, o astfel de ocupaţie nelegiuită, s'ar fi părut o violaţie însemnătóre de tractate. Acum lumea ce è departe de noĭ, şi n'are plagele şi durerile nóstre, va rĕmâné cu gura căscată la acest desnodămênt şi va ḑice: *se scremù muntele şi născù un şórece.* Asta vrea Rusia, cum vĕḑŭ, să dea de lucru Europeĭ, cum să nu i se pară *casus belli* o asemenea ocupaţie predestinată a împlini ceea ce nu putù termina cea de la 1848. Acum ca să pótă amăgi pe Românĭ, le vorbesce de independinţă subt a eĭ esclusivă protecţie, adică de o adevĕrată încorporare mascată. Domniĭ actualĭ aĭ acestor Principate sunt primele organe ale acesteĭ dibace întreprinderĭ. Incorporarea Principatelor, d'a dreptul saŭ piezişŭ, este visul de aur al Ţaruluĭ, vis maĭ realisabil, şi póte şi maĭ profitabil decât concuista Stambuluĭ. Acésta din urmă are marì dificultăţĭ, marĭ chieltuielĭ, marĭ sacrificiurĭ; unde venirea cu hotarul pînŏ în Dunăre, cum sciĭ, póte face din Sultan un adevĕrat vasal al Rusieĭ, fărŏ nicĭ o chieltuială decât numaĭ cu o dibace scamatoriă.

Am vĕḑut în copilărie la Cherĕstrăŭ un scamator, speriind pe spectatorĭ cŏ va scóte lacul pe uscat, strigând să iea ómeniĭ séma să nu se înece. Ţipa cocónele, ţipa copii, se îngrija bărbaţiĭ; ciarlatanul striga mereŭ, învêrtia un toiagŭ, chiema în ajutor tóte divinităţile infernale. Şi acolo unde ómeniĭ aşteptaŭ să se rĕstórne câmpul în lacŭ şi lacul să sară peste câmpŭ, unde toţĭ erà gata pe fugă, de o dată în glótă se aude un ţipĕt: un biet ţĕran român, prin care ciarlatanul ḑicea cŏ îşi va face spăĭmântătorul marafet, un biet ţĕran, ḑicŭ, ţipa de se spărgea âmblând a'şĭ scóte un lacăt ce vraciul i'l pusese de gură. Spaima generală se prefăcù într'un rîs omericŭ şi general. Toţĭ rîdea şi ênsuşĭ cocónele speriate. Pe bietul Român ânsĕ îl apucase alte alea, îşĭ perduse minţile, şi nimenĭ nu se interesa la situaţia luĭ.

Astfel de vitejiĭ are Ţarul, astea sunt dibăciile luĭ. Europa o parte è próstă, şi altă parte iĭ è cumĕtră, complice. Ca să pótă pune ciarlatanul lacătul de gura Românuluĭ, fărŏ a'l observa spectatoriĭ, le dete o distracţie a fi toţĭ cu ochiĭ la lacul Cherĕstrăuluĭ, şi cu mintea la asigurarea sa. *Scopul* ânsĕ erà lacătul, iar catastrofa inventată fu numaĭ un *miḑlocŭ*. Acel scamator erà un biet Jidan, şi Ţarul è un cazacŭ. Scopul aci, cum vĕḑŭ, fu Principatele danubiene, şi tóte ce se vĕḑurŏ pînŏ acum pe scenă (sântul Mormênt şi chieile) furŏ numaĭ un *miḑlocŭ*. În momentul ce îţĭ scriŭ, auḑŭ (nu sciŭ ânsĕ de este sigur) cŏ Domniĭ ambelor Principate aŭ făcut o declaraţie înscris către Pórtă cŏ aceste Principate s'aŭ închinat la Turcia cu condiţie a le ajuta la resbele, şi a le apĕra la întêmplare de invasie străină. Astă apĕrare n'a făcut'o Turcia nicĭ o dată ţĕrilor, şi maĭ vîrtos acum când fiind în linişte calcă Muscaliĭ într'ênsele. Turcia erà datóre (dice protestaţia) a apuca maĭ dinainte a intra în ţéră, şi a nu lăsa pe Ruşĭ a le bântui din nuoŭ. Prin urmare, fiind-cŏ Turcia nu şĭ-a făcut datoria, şi Principatele refusă de acum înainte de a maĭ plăti tributul.

De vor fi acestea adevĕrate, de unde vinŭ? de la curagiul Domnilor ce aŭ baionetele ruse în cóstă, saŭ de la îndemnul Ruşilor, ce vor a'şĭ prepara drumul printr'o protestaţie a Românilor, deslegându-se de legămintele eĭ cu Turcia, să pótă încheia alte legăminte nouĭ cu Rusia, astfel cum Europa să nu pótă face nicĭ o observaţie?

Aci è vorba să luminede cine-va opinia Europeĭ, şi a cabinetelor eĭ maĭ vîrtos; să facă apoĭ pe Turcia a'şĭ cunósce situaţia şi paguba de va perde aceste ţĕrĭ, luându-le Muscaliĭ orĭ de tot saŭ subt o protecţie exclusivă, şi să arate cât este în folosul Europeĭ, şi maĭ vîrtos al Turcieĭ şi Austrieĭ, **când aceste coprinsurĭ vor avé independenţa sub protecţia tutulor puterilor marĭ europene.** Eŭ tot ce pot face este a mĕ expune a redacta un *memoriŭ* şi a'l trimite unde se cuvine. A mĕ duce ânsĕ la Londra n'am nicĭ libertate nicĭ banĭ; a mĕ duce la Constantinopole n'am iarŏ nicĭ libertate, nicĭ dorinţă de a'mĭ maĭ pune din nuoŭ casa în desordine. Cine nu va crede, de o potrivă cu soçia mea, cŏ nu mĕ ducŭ la Constantinopole dupŏ Dulcineĭ?

D-ta ênsuşĭ ce mĕ îndemnĭ a mĕ duce la Constantinopole, mĕ veĭ condamna mâîne-poĭmâîne de ce m'am dus. N'am nicĭ un midlocŭ saŭ putere să maĭ facŭ nimicŭ.

Cu vaporul ce venì astădĭ, cu mulţumire îţĭ scriŭ cŏ sosì, dupŏ atâta aşteptare, şi d-nu Zossima. E slab, a fost amalat, şi cu veghierea de astă nópte, se duse să dórmă.

La revedere. **I. Heliade.**

LXXXIX

Domnuluĭ Gr. Grădiştén u

Chio. 1853, August $^{13}/_{25}$

Amatul meŭ domn,

Primiiŭ epistola d-tale din 8 August st. n. Vĕḑuiŭ cele scrise despre comedia cea mică ce se jócă pe o scenă atât de mare. Tot ce'mĭ pare bine este vorba ce se face despre ţĕrile nóstre în tótă lumea. Sunt vre-o treĭ sĕptĕmânĭ de când scriam la Brussa cŏ a venit timpul să ne facă şi Rusia un bine ce n'ar fi voit a ne face. Orbită de o ambiţie barbară, maĭ violâ o dată teritoriul nostru, într'un timp când tótă lumea se uĭta la dênsa printr'o lupă ce îĭ descoperia tóte vicleniele şi planurile cele maĭ ascunse, şi cu cât urele deveniră maĭ aprinse în contra Ţaruluĭ, cu atâta simpatiele pentru noĭ luarŏ o proporţie crescĕtóre, şi se întinserŏ şi între ceĭ ce nu ne cunoscea. De nu ne vom alege cu alt-ceva, şi acésta è mult la necapacitatea nóstră de a ne face cunoscuţĭ de sine-ne. Cŏcĭ, cum ḑicĭ, cine sunt aceia carĭ să provéḑă candela de oliul necesariŭ la lumina vitală a Naţieĭ?

Nu sciŭ despre Maghierul şi Tell nimicŭ din câte îmĭ scriĭ. Despre mine iar n'am făcut nicĭ un pas altul decât cele ce îţĭ scriseiŭ cu posta trecută, şi despre care n'am luat decât rĕspunsurĭ verbale: *cŏ aŭ purtare de grije.*

Cu posta de astăḑĭ venirŏ prin scrisorile şi gazetele din Constantinopole scirĭ cŏ, în al doilea divan ţinut Vinerĭ la $^{7}/_{19}$ August compus de 65 membriĭ, 60 cerurŏ resbel fărŏ a priimi proiectul de învoire al Puterilor, şi numaĭ 5 membriĭ votarŏ pentru pace. Ce se va alege, nu se scie. Se ḑice cŏ se va maĭ face un al treilea şi ultim divan, unde se va decide. Eŭ credŭ cŏ daca se încércă a se maĭ aduna un al treilea divan, sforţurile guvernuluĭ sunt *a se* aduce lucrurile la învoire; şi daca ceĭ din guvern ţin mult a nu se strica cu Rusia, asta este şi causa de nu mi se dă voiă a mĕ duce în Constantinopole.

Scriĭ de Stirbeiŭ şi vĕdŭ şi eŭ în gazetele de Constantinopole cŏ i s'a dat voie *a se duce la băĭ la Borsek*; pentru-cŏ è şi timp de scăldat, numaĭ apă să afle de ajuns a'şĭ curăţi saŭ remedia neputinţele. Dumnedeŭ să'ĭ trimiţă *tămăduire* şi angelul seŭ în scăldătóre, spre a'l curăţi de lepra morală şi de impudenţele patriotice.

Scrisu-ţĭ-am cŏ a venit părintele Athanasie din ţéră de doĕ sĕptĕmânĭ? Maĭ şéde sĕptĕmâna asta la mine, şi plécă la Brussa. Mĕ însărcină a'ţĭ trimite închinăciunĭ.

Despre câte îmĭ scriĭ d'ale domestice, n'am nicĭ voinţă, nicì putere să facŭ maĭ mult decât a'mĭ pune tóte puterile ca faptele şi conduita mea să fiă astfel cum se adeverede vorbele amicilor şi să desminţă calomniile inamicilor. Atât şi voiŭ şi potŭ; iar să reţiŭ gurele celor ce'mĭ voiescŭ rĕul de a nu scóte la minciunĭ şi de a nu calomnia, asta uu è în puterea mea.

D-nu Zossima ţĭ-am scris cŏ a venit. Cu posta trecută ţĭ-a scris, cu asta mĕ încarcă a'ţĭ trimite salutările sale. Scrisorile nóstre te costă, şi pentru ce să ieĭ doĕ în locŭ de una? Îmĭ pare bine cŏ'l audŭ cŏ'ĭ merge mult bine cu clima d'aicĭ şi cu remediurile ce i le dă medicul german, ce este de o capacitate însemnătóre şi cu un nume european. Credŭ cŏ peste vre-o lună să'şĭ recâştige întrégă sănĕtatea perdută de 18 lunĭ. Erà mult trist şi fatigat când a venit; acum è voios, se preâmblă, are apetit.

Mulţumescŭ fórte de aducerile a-minte ale d-lor Fălcoianu şi Vaillant. Spune-le din parte'mĭ aceleaşĭ salutărĭ, et recommandez-moi au souvenir de Monsieur de Billecocq en lui serrant la main cordialement de ma part. *I nostri prigioni! et nos geôliers!*

La revedere, scumpul meŭ amicŭ şi domn. Soçia mea mĕ încarcă cu salutările sale.

Dupĕ scirile cele maĭ puçin exagerate saŭ cele maĭ exacte, Turcia are astădĭ la hotarele sale gata de resbelŭ 250 miĭ soldaţĭ disciplinaţĭ, armaţĭ şi plinĭ de ardóre; 40 bastimente de resbel, afarŏ de gura Bosforuluĭ. Se maĭ aşteptă din provinciĭ alţĭ vre-o 100 miĭ soldaţĭ.

La revedere.

I. Heliade.

XC

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu

Chio. 1853, Septembrie $^{21}/_{3}$

Amatul meŭ domn,

Sunt maĭ mult de cincĭ-decĭ dile de când n'avem nicĭ o scire de la d-ta; ne-am luat de gândurĭ şi eŭ şi d-nu Zossima. Eŭ nu ţĭ-am scris, cŏcĭ tot aşteptam a lua un rĕspuns la cele scrise.

Cu posta de astădĭ luarŏm nuvelele următóre de la Constantinopole. Resbelul s'a decis în unanimitate în şedinţa divanuluĭ de la $^{16}/_{28}$ Septembrie. Manifestul de resbel al Sultanuluĭ se aştepta la $^{17}/_{29}$; însĕ ambasadoriĭ Françeĭ şi Englitereĭ aŭ cerut să maĭ întârdie manifestul, pînŏ vor lua şi eĭ instrucţiĭ de la guvernele respective.

Gazeta de Smyrna Ἀμαλθεια coprinde cŏ luĭ Omer-

Paşa i s'a trimis ordin a scrie luĭ Gorciacoff în ţéra română, cŏ de nu se va trage înapoĭ de acolo în 11 ḑile, vine asupră'ĭ de'l bate. Acéstă gazetă este guvernamentală, şi cu tóte acestea nu sciŭ cum şi de unde are acéstă nuvelă. Eŭ am sciinţă din Constantinopole cŏ resbelul s'a decis a se urma în maniera următóre: Oştirile de la Dunăre să stea numaĭ în defensivă, ostilităţile şi teatrul resbeluluĭ să se încépă din Asia. Mĕsurĭ să se iea cum comerciul Europeĭ să nu aibă nicĭ o pagubă, şi cum pacea din întru să nu se turbure întru nimicŭ. Comerciul atât să fiă de liber încât şi Rusia să continue a'şĭ ţiné în Constantinopole canceiaria comercială, şi corăbiĭ şi batelle rusescĭ să pótă veni de la Odesa şi aiurea. Étŏ un resbel maĭ chreştinescŭ declarat ântêia dată pe lume de 1853 de anì de cŏtre Mahometanĭ.

Frumos plan mi se pare să stea în defensivă oştirile de la Dunăre: cŏcĭ dupŏ întăririle ce s'aŭ făcut pe tótă linia Dunăriĭ, Ruşii nu pot trece fărŏ să pérḑă întreită oştire; al doilea cŏ planul rusescŭ de a scula popoliĭ din Rumelia se dejócă, cŏcì presenţa armatelor luĭ Omer pot ţiné ordinea şi pacea. Armata ruséscă din Principate rĕmâne màĭ cu gura căscată; érŏ Turciĭ în Asia aflându-se între popolì simpaticĭ ca Armeniĭ, Circasieniĭ, etc. în clima lor, în proviantele lor pot face multă trébă. De pe mare érŏ se pot bate cu mare probabilitate de reuşită. Nicĭ o dată Turciĭ n'aŭ arĕtat nicĭ atâta energiă nicĭ atâta curagiŭ, nicĭ dorinţă de resbel, nicĭ atâta strategiă, nicĭ atâta putere reunită de baionete disciplinate. Să vedem.

La revedere. Sărută pe Scarlatache.

I. Heliade

XCI

Domnuluĭ N. Russo

Chio. 1853, Octombrie $^{14}/_{26}$

Amatul meŭ domn,

De la venirea d-luĭ Zossima (în Chio), am priimit doë epistole de la d-ta, una prin d-luĭ şi alta în urmă de la $^{2}/_{14}$ Septembrie. Dupŏ acestea vĕd cŏ n'aĭ priimit scrisorile mele doë, în care îţĭ scriam multe observaţiĭ inspirate de scrisórea d-tale şi de împregiurările timpilor de acum, şi'ţĭ rĕspundeam la întrebările de ortografie ce'mĭ făceaĭ. Nu sciŭ ce fatalitate este cu scrisorile mele; m'am desperat a maĭ scrie amicilor, când vĕd cŏ cele maĭ lungĭ şi maĭ studióse ale mele epistole se perd aşa [32]).

Acum iar mĕ întrebĭ câte ceva despre C. Fourier şi nu sciŭ ce să facŭ, să'ţĭ maĭ rĕspund saŭ să tacŭ? Ce sciŭ ce sórtă va avé şi scrisórea acésta? Să sperăm maĭ bine.

Vĕd cŏ'mĭ vorbescĭ de Fourier maĭ mult decât cele ce 'ţĭ-am fost comunicat eŭ, şi este semnul cŏ saŭ îĭ posedĭ operile şi aĭ citit maĭ mult, saŭ cŏ 'ţĭ-a maĭ vorbit cine-va despre coprinsul lor. De 'l-aĭ citit, nu 'l-aĭ înţeles de ajuns; maĭ citesce'l. De 'ţĭ-a vorbit altul, acela 'l-a criticat rĕŭ.

Operile luĭ Fourier nu coprind o *utopie ci o invenţie* care, desvoltată de dênsul, devenì o sciinţă. Sciinţa iar nu póte avé numele acesta de nu va fi filia Adevĕruluĭ, Adevĕrul ênsuşĭ. Adevĕrul iar nu è de doë saŭ maĭ multe felurĭ; unul este şi numaĭ într'un fel. Caracterul de a fi în maĭ multe felurĭ îl are numaĭ Minciuna şi pe lûngŏ dênsa filosofia, theologia şi tóte *ne-*

sciințele numite *sciințe* mincinóse, pe care uniĭ pentru a maĭ îndulci vorba le supra-numescŭ *neexacte*.

Acum iaŭ, spre exemplu, din sciințele adevĕrate saŭ exacte, matematicele. Idolatru, Ebreŭ, Chreştin, Mahometan....—Absolutist, aristocrat, constituțional, republican, democrat, socialist, comunist...—În Babylonia, în Memfi, în Athena antică şi nouă, în Roma antică republicană orĭ imperială, în Roma modernă papală, în Paris şi Petersburg, în tot timpul şi în tot locul 2 şi 2 facŭ tot 4; unghiurile unuĭ triunghiŭ facŭ tot doĕ drepte saŭ 180 grade, pătratul hypothenuseĭ este tot egal sumeĭ pătratelor ambelor cathete, etc. etc. Numaĭ filosofia schimbă la sisteme şi denégă astădĭ ceea ce a afirmat altă-dată; numaĭ theologia Ebreuluĭ nu è egală cu a Chreştinuluĭ, Turculuĭ etc., numaĭ sistemele sociale, cât le vedĭ sişteme şi nu se învoiescŭ între sine, è semn cŏ nu posed adevĕrul. Cât nu se învoiescŭ regalistiĭ între sine în felul guvernuluĭ, cât republicaniĭ, socialistiĭ, esŭ cu fel de fel de sisteme, nu è alt semn decât cŏ ómeniĭ acestia nu posed adevĕrul; cŏcĭ de 'l-ar posede ar fi reuşit, ca şi matematiciĭ, a li se cunósce sciința tot-d'a-una şi pretutindenĭ.

D-ta adaogĭ cŏ maĭ dicŭ uniĭ cŏ Fourier nu è filosof. Negreşit cŏ nu è şi nicĭ nu va să fiă, dupŏ însemnarea ce îşĭ daŭ toțĭ fabricatoriĭ de sisteme şi adepțiĭ lor; iar daca filosof va să dică *raționator*, amator de înțelepciune, de adevĕr, de sciință, atuncĭ Fourier este cel maĭ mare filosof din lume.

Étŏ dar ce să cerem de la acest om, daca profesédă o sciință iar nu o utopie saŭ sistemă: 1⁰ Póte sciința luĭ a se profesa ca matematicele şi în Françа, şi în Turcia şi însuşĭ în Rusia şi a se pune şi în lucrare? De nu se póte, atuncĭ nu è o sciință exactă, şi de coprinde ceva adevĕrurĭ, nu sunt decât relative. Iar de se póte profesa şi practica pretutindenĭ şi orĭcând, atuncĭ ce è de amestecŭ între ea şi între regĭ, regaliștĭ, republicanĭ, Chreștinĭ saŭ Ebreĭ, decât a'ĭ întruni și convinge atâta ca tóte sciințele exacte? 2° Póte-se cele coprinse într'ênsa, saŭ maĭ bine póte falansterul luĭ începe și prospera, maĭ încet saŭ maĭ iute, și cu avuțiĭ și cu săracil? Este nevoie neapĕrată ca începĕtoriĭ să fiă maĭ numeroșĭ și avuțĭ? Se pune condiție cŏ fărŏ fondurĭ marĭ nu se póte începe? De ne va pune condițiĭ ca Louis-Blanc și alțiĭ cŏ aŭ nevoie de milióne și detronărĭ de regĭ, și dupŏ detronare de a le da lor și sceptrul și cârma, atuncĭ minte; cŏcĭ adevĕrul n'are condiția acésta, și unul și maĭ mulțĭ îl póte spune și practica, și avuțiĭ și proletariĭ îl pot recunósce și pune în lucrare. Precum nu supĕră Aritmetica, Algebra, Geometria.... Fysica, Chimia.... pe nimenĭ, așa să nu supere pe nimenĭ *Lumea cea Nouă;* cŏcĭ adevĕrul unul este și în lumea vechie și în cea nouă, și numĕrul invidioșilor, speculatorilor minciuneĭ și ênsușĭ adevĕrurilor nu pot face nimicŭ înaintea însetaților de adevĕr, și maĭ vîrtos a indiferenților care și maĭ repede pricep adevĕrul.

Când cine-va promite o sciință, nu se cuvine a'l întreba de ce religie este și de care colóre politică; cată să vedem este cu adevĕrat *sciință* sciința luĭ? și dacă este astfel, sciința cere liniște, pace, venerație (pentru-cŏ are și ea condițiile sale), indulgență, modestie; ea nu se scólă decât asupra orĭ-căruĭ ce în numele adevĕruluĭ proclamă minciunĭ și turbură pacea. Dacă regiĭ și popoliĭ îĭ ofer refugiŭ, ospitalitate, atuncĭ pledând causa suferitorilor, a mulțimiĭ, alérgă maĭ repede la palat decât la colibă; cŏcĭ lumina când vine din sus în jos este cu atâta maĭ potentă cu cât cŏ așa è natura eĭ. Din jos în sus radele eĭ ajungŭ fórte debile și pălite; binele se face târdiŭ.

Fourier nu se dă de adulator al regilor, ci de convertitor saŭ convingĕtor al lor ca al tot omuluĭ. Va să convertéscă tótă lumea și maĭ vîrtos pe regiĭ actualĭ, iar regiĭ şi suveraniĭ Armonieĭ saŭ Falansterianiĭ, aceia aŭ o suveranitate ce cu adevĕrat vine de sus din dreptul divin, pe care nu le-o póte contesta nimenĭ. Cine, spre exemplu, póte disputa în poesia elenică suveranitatea luĭ Omer, în cea latină a luĭ Virgiliŭ?.... Cine în pictură póte contesta suveranitatea luĭ Rafael, Michel-Angel...? Cine în musică a luĭ Rossini, Bellini, luĭ Paganini, Vist, etc? Cine în coturnŭ, luĭ Talma? Cine la danţul Farreĭ, Esler, Cerito, etc.? Astfel sunt suveraniĭ armonienĭ, cu onorile lor, cu veniturile lor adevĕrat suveranemente legalĭ. Tótă sciinţa, tot talentul, tótă capacitatea, tótă arta are un sceptru pe care nu'l póte purta decât cel ce de sus a venit spre a fi ducele şi suveranul respectiv.

S'a maĭ ḑis cŏ Fourier nu è profet. Daca prin profet înţelegŭ ómeniĭ un ghicitor, un lunatecŭ, un ḑis inspirat ce spune, spune, şi singur nu scie ce spune, Fourier nu è astfel de ciarlatan; iar daca profetul însemnéḑă un spuitor de necunoscute, ce prin calcul le trage din datele cunoscute, ca algebristul; dacă tóte câte ḑice el sunt nisce x, x, x, asupra căror a calculat, atuncĭ Fourier este cel maĭ mare, cel maĭ adevĕrat din toţĭ profeţiĭ, şi cu atât maĭ mare cu cât nu se dă pe sine de astfel.

La revedere.

I. Heliade.

XCII

*Domnuluĭ Gr. Grădiştén*u

Chio. 1853, Noembrie $^{1}/_{13}$

Amatul meŭ domn,

Am priimit scrisórea d-tale din 17 Octombrie, şi'ţĭ mulţumescŭ de câte îmĭ scriĭ cŏ se audŭ prin ţéră. Tóte sunt de stilul şi de dibăcia calmucă, şi nu sciŭ pînŏ unde ieaŭ mĕsurĭ Turciĭ spre a le întimpina, nicĭ ce scop aŭ. Pînŏ erà în relaţiĭ cu Rusia erà să crédă cine-va cŏ ne ţin internaţĭ spre a economisi pe acésta; acum ânsĕ pentru ce ne ţin tot în starea dinainte? Nu sciŭ ce să ḑicŭ. Ne va fi bănuind póte. Écŏ ce mi se scrie de la Constantinopole acum în urmă.

„Un căpitan polones emigrat, sunt 25 de ḑile (scri-„sórea e de la $^{10}/_{22}$ Octombrie) de când a venit în Con-„stantinopole de la Paris cu recomandaţie de la Bră-„tienĭ către Ghica. Acesta (Polonesul) s'a făgăduit la „Pórtă cŏ el are miḑlóce să intre în ţéră şi să spio-„neḑe armata rusă. A plecat d'aicĭ însoçit de doĭ Grecĭ „şi de un Român rătècit de demult p'aicĭ*). A in-„trat în ţéră, a şeḑut vre-o ḑece ḑile, şi apoĭ s'a întors „la Omer-Paşa. Aci a dat relaţie falsă. Cercetându'l „Omer maĭ cu băgare de sémă, îl găsesce spion ru-„sescŭ însărcinat de ambasada ruséscă din Paris a „lua înscris tóte fortposturile turcescĭ, şi ce armată este.

---

*) Pe acest Român spune şi d-nu Zossima cŏ l'a vĕḑut la Constantinopole când a trecut p'acolo, care 'ĭ-a deschis vorbă fărŏ a'l cunósce. Întrebându'l de unde este, ĭ-a rĕspuns cŏ a venit din Moldova; întrebând pe alţĭ Românĭ *ce om este*, acestia iĭ rĕspunserŏ cŏ îl prepun de spion, şi alte asemenea.

„Pe Polones l'a spânḑurat; érŏ Greciĭ şi Românul aŭ „scăpat cu fuga. Acum îĭ caută prin Constantinopole“.

De va fi acésta adevĕrat, nu ne facŭ onóre Româniĭ complicaţĭ cu Polonesul.

Vĕḑŭ prin gazete cŏ ambasadorul otoman de la Paris a miḑlocit a se da un local spre a se face o capelă pentru ritul grecŭ rĕsăritean în limba grécă; şi cu acesta a dat o probă cŏ Turcia protege nu numaĭ în statele sale biserica grécă, ci şi aiurea îngrijesce ca supuşiĭ seĭ de ritul acesta să fiă *duşĭ la Biserică.* Mĭ-ar păré bine ca acéstă capelă să fiă aceea pe care, de cum am sosit în Chio, am îndemnat pe popa Ion a se duce în Paris spre a o închia, şi pentru care te şi întrebam pe atuncĭ prin scrisórea mea. Mĭ-ar păré adicŏ bine ca iniţiativa să fi venit de la Românĭ. Scrie'mĭ de este acésta saŭ alta cu adevĕrat a Grecilor, unde Româniĭ n'aŭ luat parte.

Îmĭ scriĭ cŏ aĭ fost cu Scarlatache pînŏ la Lipsca; ânsĕ nu'mĭ spuĭ de a rĕmas acolo, de s'a dus în ţéră, saŭ de s'a înturnat cu d-ta în Paris În ultimul cas, sărută'l şi în locul meŭ.

Arată complimentele mele d-lor Billecocq şi Vaillant. Să dea Dumneḑeŭ să se împlinéscă câte ḑice cel din urmă; ânsĕ Muscaliĭ sciĭ cŏ sunt tarĭ în armele trădăriĭ. Veḑĭ cu ce dibăcie se servescŭ de dênsele. Pădurea nu s'a speriat de sĕcure cât de códa sĕcuriĭ, ce erà tot din pădure.

La revedere.

I. Heliade.

XCIII

Domnuluĭ Gr. Grădişténu

Chio 1853, Noembrie $^{16}/_{28}$

Amatul meŭ domn,

De mult n'am luat scrisóre de la d-ta. Nu sciŭ de escĭ în Paris saŭ aĭ plecat şi d-ta cum plecarŏ alţiĭ şi se prepară a veni în Turcia.

N. Golescu cu A. Golescu, sunt de mult în Constantinopole. Tell a plecat din Chio de o săptămână. Spun cŏ şi Maghierul e pe la Dunăre. Toţĭ se adună în Constantinopole. De la ceĭ din Brussa âncŏ nu sciŭ nimicŭ. Eŭ numaĭ cu d-nu Zossima şedŭ în Chio, şi n'am de gônd a mĕ mişca nicăirĭ, de nu mĕ va chiema de la Pórtă. Acum doĕ treĭ lunĭ maĭ 'nainte m'aşĭ fi credut necesariŭ acolo, să spuiŭ şi eŭ o părere doĕ d'ale mele; acum cŏ s'a început resbelul n'am ce face decât să mĕ ducŭ ca alţiĭ, să mĕ întrebe la ce-am venit, şi să staŭ de consiliurĭ d'acelea calmele şi pline de amiciă şi înţelepciune în care sunt aşa de bine deprinşĭ emigraţiĭ.

De va fi cu adevĕrat Maghierul la Dunăre, sper cŏ va face ceva în România mică; ânsĕ mult mĭ-e témă cŏ'ĭ vor strica tótă tréba, de vor veni peste dênsul bătăioşiĭ ăsti-l-alţĭ, ce nu se prepară de bătaiă ci de plăcinte. Eŭ, de nu voiŭ fi chiemat, şedŭ în Chio pînŏ în primă-véră, şi atuncĭ es numaĭ ca să fiŭ cu familia acolo unde îĭ va prii maĭ bine decât clima, pustietatea şi sĕlbăticia acesteĭ insule.

Despre ale resbeluluĭ nu'ţĭ scriŭ nimicŭ, cŏcĭ cele ce s'aud pînŏ la noĭ sûnt şi maĭ vechĭ şi maĭ neexacte decât cele ce vedĭ prin gazete şi audĭ din ţéră.

Nu sciŭ ce va fi de biéta causă a ţĕreĭ, de va depinde de faptele şi pàrerile emigraţilor. Acum nu è ca la 1848. Atuncĭ toţĭ eram téferĭ, pe la casele, mesele, ocupaţiile nóstre, de bună-voiă învoiţĭ şi consacraţĭ la cele 22 de articole basate pe doĕ principie. De atuncĭ încua uniĭ sè căirŏ şi le abnegarŏ îndată, alţiĭ maĭ târḑiŭ; alţiĭ eşirŏ chiar şi din cele doĕ principie de suzeranitate şi autonomiă. Ce vor face acestia ca să nu supere puterile aliate, care vor să menţiă integritatea Turcieĭ? Nebuniile şi exageraţiile lor nu vor servi decât intrigelor Rusieĭ; şi ţéra de va maĭ avé a suferi, va păţi maĭ mult şi maĭ îndelungŭ din faptele amicilor nebunĭ, decât a inamicilor declaraţĭ şi a căror nedreptate este învederată. Sper numaĭ cŏ Româniĭ ceĭ bunĭ din ţéră nu se vor lua dupĕ capetele exaltaţilor, şi vor întimpina orĭ-ce imprudenţe provocate chiar de Calmucĭ.

Aicĭ suntem sănĕtoşĭ. Greciĭ credŭ cŏ atâta erà de Turcia şi Europa pînŏ să nu trécă flotele de la Beşica; acum cŏ trecurŏ spre Ţarigrad şi cŏ deterŏ pretext luĭ Niculae să scóţă sabia, vaĭ de Turcĭ, de Francesĭ şi de Englesĭ! Ἄνω κάτω o să'ĭ aducă pe toţĭ; şi clopotele de la Ἁγία Sofia or să le audă pînŏ în Paris şi Londra. Noĕ Românilor ne ḑicŭ cŏ ne-am turcit pe ascuns.

D-nu Zossima îţĭ trimite complimentele sale; este mult maĭ bine, şi ḑice cŏ de nu vĕ veţĭ întêlni de primă-véră în ţéră, apoĭ va veni să vĕ întêlniţĭ în Paris, daca nu viĭ d-ta în Turcia cu cesti-l-alţĭ ce cu câte doĕ săbiĭ încinşĭ venirŏ s'o ajute şi s'o scóţă din nevoĭ.

La revedere.

I. Heliade.

P. S. D-nu Zossima mĕ vede scriind şi ḑice: ce bine facĭ! cŏ tocmaĭ eram să scriŭ şi eŭ, şi nu maĭ pot de lene. Spune'ĭ cŏ'l dorescŭ, cŏ proieteḑŭ de primă-véră să'l vĕḑŭ, de va voi Dumneḑeŭ. Îmĭ maĭ ḑice cŏ a auḑit cŏ pe când eraĭ micŭ de tot, te pricepeaĭ mult la medicină; cŏ îţĭ făcuseşĭ o reputaţie în Târgovişte, cŏ n'apuca ómeniĭ să aibă durere de cap, şi d-ta pe locŭ le dregeaĭ capetele cu câte o pétră clasicamente străbună de care abunda stradele anticeĭ capitale. Erà de ajuns ómenilor să tréćă pe strada S-ţiĭ Archangelĭ pe la pórta luĭ Vasilică Maican, şi se înturna cu capul numaĭ bun a casă. Astă reputaţie îl face a spera mult la venirea de primă-véră în Paris. Şi acestea să nu gôndescĭ cŏ sunt de la mine, nicĭ să facĭ vre-o rea explicaţie la adaosul luĭ *nu*.

XCIV

Domnuluĭ Gr. Grădişténu

Chio. 1853, Noembrie $^{22}/_{4}$

Amatul meŭ domn,

Doĕ epistole ale d-tale una cu data din 7 Noembrie şi alta din 18 ale aceleeaşĭ lunĭ st. n. le priimiiŭ măĭ de o dată. Am vĕḑut câte îmĭ scriĭ şi îndemnul ce'mĭ facĭ a nu maĭ şedé în Chio, ci să mĕ ducŭ a mĕ afla la teatrul evenimentelor actuale. Ânsĕ creḑĭ óre cŏ sunt liber a mĕ duce unde voiescŭ, şi staŭ de lene saŭ de apatiă în Chio? Creḑĭ cŏ am mulţumirile mele saŭ repaosul în acéstă insulă, şi nu mĕ îndur să o las? Eŭ sunt prisonier, frate, şi întreite catene mĕ ţin aicĭ loculuĭ. Să lăsăm copii pe care nicĭ un tată nu'ĭ póte lăsa în astfel de timpĭ în miḑlocul unor inamicĭ exaltaţĭ şi barbarescĭ ca Greciĭ; ânsĕ nicĭ pasaport nu mi se dă a mĕ duce nicĭ cale d'o oră din Chio afarŏ, nicì banĭ am a mĕ mişca şi a trăi străin şi rătĕcitor nicĭ pentru treĭ ḑile; nicĭ Turcilor vĕḑŭ pînŏ acum cŏ nu le-ar plăcé depărtarea mea din locul destinat. Apoĭ să ḑicem cŏ pot sparge tóte catenele şi trecŭ peste tóte pedicele; unde să mĕ ducŭ? La Turcĭ în Constantinopole? eĭ mĕ vor trimite înapoĭ. În ţéră? Omer-Paşa mĕ va întreba cu ce voie am venit? Fuad, de se află Turcia pe picior de armistiţiŭ şi de tractare, cum vĕḑŭ prin gazete, e trimis cu instrucţiile sale, cu colórea sa ce ne făcù a o vedé aşa de bine în 1848; Fuad e trimis, dupĕ învĕţul seŭ, şi acésta a o face, şi aceea a nu o lăsa, a tracta la timpŭ cu Ruşiĭ, a susţine prerogativele lipitorilor, şi a'şĭ întórce spatele de la toţĭ ceĭ de la 48, afarŏ de la aceĭa ce nu pré aŭ perĭ de lupŭ (dupĕ espresia lor), şi care vor deveni organele luĭ. De nu mĕ voiŭ adresa la Turcĭ în ţéră, şi de nu voiŭ fi de intenţiile şi politica lor, la cine să mĕ adreseḑŭ? pe ce teren să şedŭ? în ce sat, în ce colţ românescŭ unde è legea marţială şi din partea Ruşilor şi din partea Turcilor, şi unde Românul nu scie ce să maĭ facă de perderea cumpĕtuluĭ şi maĭ vîrtos de îmmulţirea nevoilor?

Turciĭ, cum vĕḑŭ, pînŏ acum facŭ un resbel de împĕrat către împĕrat cu aliaţiì lor, ce fiă-care susţiindu'şĭ interesele nu pot decât a susţine şi tot ce e privilegiat şi cu drepturĭ de vechia sistemă, ce se numesce ordinea legală.

Mergênd în ţéră, Turciĭ aŭ nevoiă de aprobaţia şi aclamările boierilor şi ale celor împinşĭ de acestia a manifesta continuitatea stăriĭ ceĭ vechĭ. De înnoitorĭ şi de ómenĭ ce pot da umbragiŭ, nu numaĭ aliaţilor lor ci şi chiar inamicilor ruşĭ în ceea ce se atinge de principie, sunt nevoiţĭ a fugi în danţul în care sunt şi credŭ cŏ le place a fi.

Am priimit o scrisóre de la vĕrul meŭ C. Racotă. Mĭ-a plăcut ideile şi simţimêntele exprimate cu atâta moderaţie, tact şi patriotism. De va fi expresia sentimentelor junilor celor maĭ mulţĭ din Paris şi din ţéră, dupŏ cum ḑice, îmĭ pare şi maĭ mult bine, şi fericescŭ patria cu astfel de fiĭ ce aŭ a face viitorul eĭ; érŏ de va fi expresia numaĭ a sentimentelor luĭ, ca consânge al meŭ şi amicŭ al d-tale, iĭ face onóre luĭ cŏ a sciut, din atâtea variĭ şi bizare şi póte şi încântătóre visurĭ, a distinge realitatea şi a adopta părerile cele maĭ salutariĭ. Bune prin urmare, dupŏ părerea mea, iĭ sunt ideile şi sentimentele; ânsĕ, de se pot realisa, pentru ce se adresă la un captiv fărŏ nicĭ un miḑlocŭ de a se afla la theatrul evenimentelor? Pentru ce toţĭ câţĭ se află de aceste sentimente şi aŭ convicţia cŏ se pot realisa lucrurile dupŏ dorinţa lor şi binele comun, pentru ce staŭ în Paris şi nu se ducŭ unde se cuvine, cŏ aŭ şi libertate de a se duce şi miḑlóce de a fi maĭ curênd la faça locului? Vor ḑice cŏ n'aŭ prestigiŭ? ânsĕ ceĭ de la 48 aveaŭ prestigiul celor maĭ vechĭ decât dênşiĭ? Omul capabil şi cu energiă, când scie să alégă timpul şi locul, îşĭ creaḑă singur prestigiul când are veritatea în gură şi desinteresarea în inimă.

Mie ânsĕ mĭ-e témă cŏ lucrurile sunt aşa de complicate şi mĕsurele luate aşa de timpuriŭ şi aşa de prevĕḑĕtóre, încât să nu se pótă face nicĭ o manifestaţie din partea nicĭ unuĭ popol. Maĭ bine ar da astăḑĭ monarchiĭ ḑece din chibzuirea şi bună-voia lor, decât una din cererile popolilor; şi când situaţia este aşa, fiă-care iĭ are consciinţa, şi de aceea în locŭ de a alerga spontaneŭ, fiă-care îndémnă şi trimite unul pe altul.

De s'aŭ dus câţĭ-va Românĭ în Constantinopole, nu crede cŏ s'aŭ dus pentru interes comun. Unul se furişaḑă de altul la plecare, şi la Constantinopole se întêlnescŭ, spre a reîncepe certele în consiliurĭ ce le numescŭ pentru binele naţional.

De va fi să viĭ în Constantinopole, n'ar fi nicĭ de cum reŭ a te repeḑi maĭ ântêiŭ pe la Londra şi a vedé pe Palmerston. De aĭ miḑlóce a'l vedé prin vre-o scrisóre de recomandaţie d'aci din Paris, plécă îndată; érŏ de unde nu, aştéptă cŏcĭ îţĭ voiŭ trimite eŭ una cu expediţia viitóre (cea de astăḑĭ nu m'aştéptă). Scrisórea mea credŭ cŏ'ţĭ va servi numaĭ de introducţiŏ. La politica luĭ sunt sigur cŏ'i vin la socotélă ideile nóstre; apoĭ d-ta sciĭ şi să vorbescĭ şi să arĕţĭ pĕsurile ţĕreĭ dupŏ un tĕrêm cuviincios Turcieĭ şi Englitereĭ; şi dupŏ datinele englese aĭ înaintea lor merite ce nu le displacŭ; ca Român escĭ din primele familiĭ; ca om de la 48, aĭ avut un post eminent, şi aĭ ţinut o politică din cele ce nu închidŭ uşa caselor amice ordineĭ şi Turcieĭ.

Întêlnindu-te cu dênsul, veĭ puté a te căpui cu recomandaţiĭ către Pórtă pentru d-ta şi pentru noĭ de a fi ascultaţĭ în ale ţĕreĭ.

La revedere.

I. Heliade.

P. S. Dă acéstă scrisóre, te rogŭ, vĕruluĭ Racotă; şi arată complimentele mele d-lor Billecocq şi Vaillant

XCV

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu

Constantinopole. 1853, Decembrie $^{13}/_{25}$

Amatul meŭ domn,

Îţĭ scriŭ din Constantinopole. Am stat loculuĭ în Chio pînŏ m'aŭ chiemat într'adins. Ânsĕ pentru ce m'aŭ chiemat? Nu sciŭ, cŏcĭ abia de treĭ ḑile sosirŏm cu d-nu Zossima, şi în Constantinopole aflarŏm ministerul fórte ocupat cu nuoile proposiţiĭ de pace şi cu mişcarea ulemalelor şi studenţilor, ce nu voiescŭ pacea şi cer resbelul pînŏ în ultima oră. „Daca cereţĭ resbel, ḑiserŏ ministriĭ, poftiţĭ la resbel“, şi toţĭ studenţiĭ furŏ cum ḑicŭ arestaţĭ spre a se trimite la resbel.

Cele ce mi se vor propune şi cele ce voiŭ afla despre chiemarea mea, ţi le voiŭ scrie cu posta următóre.

De voiŭ fi trimis la Dunăre, spune vĕruluĭ meŭ C. Racotă să nu'şĭ abandone studiile, cŏcĭ nu va face decât a'şĭ compromite părinţiĭ şi fraţiĭ în Bucurescĭ, ce sunt în mânele Muscalilor.

Aicĭ Româniĭ sunt tot desbinaţĭ, şi gata uniĭ spre unire; ânsĕ ce să facă cu unirea? ca să aibă póte locŭ de întêlnire unde să reîncépă certele. Turciĭ érŏ nu credŭ să sufere lucrărĭ colective şi pretenţióse. Maghierul ar fi fórte necesariŭ aicĭ; cŏcĭ nu are cine fi capul unuĭ corpŭ de voluntarĭ Românĭ ce trecurŏ Dunărea la Turcĭ, şi pentru care provisoriŭ se trimise Deivos ca major.

La revedere.

I. Heliade.

XCVI

Domnuluĭ Gr. Grădiştén u

Constantinopole. 1853, Decembrie 23 sţ. v.

Amatul meŭ domn,

A treia ḑi dupŏ ajungerea mea la Constantinopole vĕḑuiŭ pe ministrul de resbel, şi ordonâ a mi se face hârtiile către Omer-Paşa. Peste vre-o doĕ treĭ ḑile plecŭ la Dunăre. Maĭ plécă şi părintele Şapcă, Russo şi Giurescul. D-nu Zossima nu póte pleca de o dată, maĭ are ceva de făcut şi desfăcut la Brussa, şi pe urmă vine a se uni cu noĭ. Ceĭ-l-alţĭ Românĭ mi se pare cŏ n'aŭ luat âncŏ hârtiile necesariĭ şi banĭ de drum.

Nu sciŭ ce să ḑicŭ, ânsĕ vĕḑŭ cŏ Turciĭ ceĭ marĭ facŭ óre-care distincţie [32]). Politica aliaţilor Turcieĭ nu o lasă nicĭ a se servi de demagogĭ, nicĭ a tracta cu dênşiĭ, nicĭ a le promite ceva. Ce va eşi din acest resbel pentru ţéra nóstă, nu sciŭ. De se va frânge nasul Calmuculuĭ, va fi mult de o cam dată; ânsĕ nu sciŭ cum vor ajunge acolo; cŏcĭ prin intrige reuşirŏ a împlé tabăra luĭ Omer de instrumente şi de amăgiţĭ muscălescĭ. Greciĭ carĭ strigà pînŏ ierĭ τὰ σκυλιὰ τα ἄπιϛα, Turcilor, acum sunt ca voluntarĭ peste şése miĭ sub comanda unuĭ grecŭ, ce venise o dată la Smyrna la soçia mea când eram la Paris şi Tell la Athena, şi o îmbià săʼmĭ scrie ca să se unéscă Româniĭ cu eteriile grecescĭ spre a stinge pe numiţiĭ de eĭ *câinĭ necredincioşĭ.* Un colonel ungur, cunoscut de Ungurĭ ca Clapca, Ţeţa şi alţiĭ de trădător şi instrument rus, luâ locŭ şi se trimise în tabăra de la Dunăre. Din Românĭ érŏ, uniĭ ţin cŏ de vor pune mâna pe sabiă şi pe putere, să taiă şi să arḑă, lucru ce nu creḑŭ să fiă încurageторŭ pentru ţéră, şi face tréba Ruşilor.

De veĭ veni, cumpĕră'mĭ câte ţĭ-am scris, şi maĭ vîrtos nu uĭta acele doĕ exemplare din Martyriĭ luĭ Esquiros, fascicula a 3-a şi a 4 a.

La revedere.

I. Heliade.

XCVII

Şumla. 1851, Februarie $^{16}/_{28}$

Dómneĭ Maria Heliade

Surióra mea,

La a doua visită ce făcuiŭ luĭ Omer-Paşa, îmĭ ḑise cŏ'ĭ pare reŭ de rĕcéla ce există între mine şi d-nu Tell.

Regret şi eŭ, îĭ ḑiseiŭ. Sunt mulţumit ânsĕ cŏ nu de la mine a aflat generalisimul acéstă nuvelă.

„Pînŏ nu vĕ veţĭ împăca, adause el, d-nu Tell care erà să mérgă la Calafat, am ḑis să stea. şi nu va pleca pînŏ nu vĕ veţĭ înţelege. Am spus şi d-luĭ Tell acésta, şi am însărcinat pe frate-meŭ să fiă reconciliatorul între d-vóstră. „— Asta îţĭ face onóre, adăogaiŭ eŭ."

A doa ḑi Tell şi eŭ eram la ora fixată la fratele paşeĭ, om înţelept şi trecut prin nevoĭ, ce a trăit ca şi mine, ca profesor.

„Domnilor, ḑise el, eŭ dorescŭ să vĕd pace între amicĭ vechĭ, şi ca să ajungem acolo, să spuie fiă-care cuvintele care'l face de nu póte veni la o causă comună cu celŭ-l-alt."

— Eŭ, am ḑis frateluĭ paşeĭ, n'am cuvinte de persóna mea pe care o sacrificŭ, şi voiŭ a uita tot şi a nu pomeni nimic despre cele trecute. Cuvintele mele sunt de principiĭ, şi despre principiĭ n'am a mĕ plânge asupra d-luĭ Tell cŏ le-a abandonat, cŏcĭ n'am probe. Ultima scrisóre ce ĭ-am scris din Paris coprindea cŏ pînŏ va avé tot principiele ce a profesat, eŭ tot la biserica la care merge mĕ voiŭ duce, tot adică unde va subscrie, voiŭ subscrie. Causa ânsĕ ce mĕ ţine departe de d-sa este alta. Eŭ credŭ şi sunt ca şi convins cŏ există un lanţ de la Nicolae Ţarul pînŏ la mine. Ţarul dă instrucţiĭ cabinetuluĭ, cabinetul consoluluĭ şi agenţilor seĭ în Moldo-Valachia şi în Orient, acestia luĭ Mavru, Odobescu şi compania, acestia luĭ Ghica, Brătianu, Roseti şi compania. Golesciĭ sunt amicĭ intimĭ de principiĭ cu Ghica, Roseti şi Brătianu. D-nu Tell e amicŭ cu Golesciĭ. Eŭ acum sunt chiemat a fi amicŭ cu d-nu Tell şi a lucra împreună. Prin urmare, nu pot fi rĕspundĕtor de faptele şi scrierile amicilor d-luĭ Tell. Ca să n'am a face cu lanţul ce începe de la Petersburg, staŭ d'o parte de d-nu Tell, dupŏ cum am şi stat. Daca d-nu Tell va să nu fiă acăţat de acel lanţŭ, cată să rumpă cu Golesciĭ, şi eŭ atuncĭ sunt gata a'ĭ întinde mâna. Daca iar Golesciĭ vĕdŭ cŏ n'aŭ făcut bine ce aŭ făcut pînŏ acum, cată maĭ ântêiŭ să rumpă cu Ghica şi să nu maĭ vorbéscă prin gazete de Românie mare pînŏ există Rusie mare. Golesciĭ sunt compromişĭ către Turcia şi Austria, şi eŭ şi d-nu Tell nu putem lua responsabilitatea broşurelor şi actelor lor. Atâta am de spus.

—Eŭ, ḑise Tell, n'am să'mĭ confeseḑŭ principiele nimuluĭ, principiele mele sunt pentru mine, eŭ am venit ca catană să slujescŭ. Iar încât pentru Ruseti şi Brătianu dovediţĭ de trădătorĭ; cât pentru ceĭ treĭ ce aŭ tras în Bibescu; cât pentru Ghica Ion, nu d-nu Heliade ci Sultanul ênsuşĭ să'mĭ ḑică să subscriŭ cu dênşiĭ şi să'maĭ facŭ causă comună, nu ascult.

—Bine, fórte bine, ḑiseiŭ eŭ.

—Pentru Golescii ânsĕ nu mĕ depărtedçŭ de dênşiĭ, pentru-cŏ nu sunt sceleraţĭ, sunt oneştĭ. Tot ce aŭ este cŏ sunt slabĭ, copilăroşĭ, fărŏ statornicie şi compromişĭ politicesce, şi pentru asta din urmă nu e tréba mea, ci a guvernuluĭ de va voi să'ĭ împiege. Prin urmare măĭ la tóte ne potrivim cu d-nu Heliade, numaĭ despre Golescii şi despre ura personală, eŭ urĕscŭ pe d-nu Heliade şi n'am încredere în d-luĭ; d-nu Heliade mĕ urasce şi n'are încredere în mine, şi suntem quit. Eŭ am venit ca soldat, d-luĭ nu sciŭ cu ce misie a venit; pot lucra în ale mele, şi d-luĭ într'ale d-sale fărŏ a ne vedé.

—Ba nu, prorupse fratele paşeĭ, cŏ va veni timpul când să lucraţĭ împreună, şi atuncĭ cum vor merge trebile?

—Atuncĭ, dçise d-nu Tell, îĭ promit cŏ nu'l voiŭ contraria la nimicŭ, pînŏ când voiŭ vedé cŏ merge pe linie dréptă.

—Ansĕ care è linia dréptă, dçiseiŭ eŭ, fiă-care o vede cu ochianul ureĭ sale, şi ura despre mine nu o am, dupŏ cum n'am nicĭ dragoste. Când ómeniĭ se lovescŭ la principiĭ, şì de n'aŭ dragoste, de aŭ bună-credinţă şi onestitate şi o manieră bună în vorbe şi în fapte, se póte dupŏ timp să viă şi dragostea.

—Nu e dragoste între noĭ, replicâ d-nu Tell."

Fratele paşeĭ a rĕmas să'ĭ raportedçe de nereuşită.

Ne-am despărţit; seara vine, mĕ culcŭ, şi pe la medçul nopţiĭ mĕ deştept din somn audçind bătênd la pórtă fórte tare. Scol feciorul, deschid, aud tropete, sunet de săbiĭ, bat la uşa mea; întreb cine e? îmĭ rĕspunde Tell. Mĕ scol, deschid, aprind luminarea, şi 'mĭ dçice: „Sciĭ de ce am venit?" Dupŏ ce 'ĭ-am făcut complimente de vorbele de cu dçiŭa, „nu sciŭ, îĭ respunseiŭ eŭ."

—Venì Polichroniade şi ne spuse cŏ Ghica vine Caimacan. Noĭ ne urîm şi cată să ne urêm; ânsĕ aide să jucăm o comedie, aide mâine la Paşa să'ĭ spunem cŏ ceea ce a dorit s'a împlinit, cŏ noĭ suntem amicĭ, ne iubim, etc.; cŏcĭ altmintrelea ne trimite înapoĭ, şi mie ca militar îmĭ vine cu ruşine.

—Mie, îĭ ḑiseiŭ, nu'mĭ vine cu ruşine, cŏcĭ cu poruncă am venit aicĭ şi iar cu poruncă voiŭ fi trimis. Din contră, îmĭ pare bine cŏ mĕ voiŭ odihni lûngŏ copiĭ. Ânsĕ daca vreĭ un serviciŭ de la mine, eŭ ţi-l facŭ chiar cu sacrificiul onoriĭ mele, cŏcĭ voiŭ spune o minciună de voiŭ ḑice cŏ ne-am împăcat. Vino mâne şi voiŭ merge a spune Paşiĭ ceea ce dorescĭ.

A doa ḑi mergem la paşa, îĭ spune; se arată cŏ îĭ pare bine, ne felicită.

Eşim de acolo şi venind la mine, îmĭ ḑice ântêiŭ: „Când vom fi în ţéră saŭ în Valachia mică, cine va numi pe administratorĭ şi alţĭ slujbaşĭ? Dumneata? eŭ? saŭ amândoĭ?

—Nu sciŭ, rĕspunseiŭ, şi nu e tréba mea; n'am venit pentru asta, este tréba învingĕtorilor.

—Ia să facem un înscris între noĭ dându-ne unul altuia: de te veĭ face d-ta Domn cum să urmeḑĭ, şi de m'oiŭ face eŭ Domn cum să urmeḑŭ...

—N'am încălecat âncŏ pe cal, ḑiseiŭ, şi iar de domniă e vorba, când nicĭ peste un an şi jumĕtate nu creḑŭ să vedem ţéra cu Domn?

—Ânsĕ ce te supĕră să daĭ un astfel de înscris.

—Mĕ supĕră cŏ è ridicol, copilărescŭ, şi va rîde cu tot dreptul orĭ-cine îl va vedé.

—Pe d-ta tot cârmind te-am pomenit, nu ḑicĭ nicĭ o dată hotărît: albă orĭ négră.

—Când è verde, nu ḑicŭ nicĭ albă nicĭ négră. Acum ânsĕ ḑicŭ decisiv cŏ è négră şi nu intru în asemenea copilăriĭ.“

Ne-am despărţit. Pe séră vine fratele paşeĭ la mine, şi'mĭ spune cŏ sunt invitat dimpreună cu d-nu Tell să viŭ a doŭa ḑi la prânḑŭ, şi cŏ să maĭ poftim şi pe alţĭ Românì ce vom afla cu cale.

Scriŭ luì Tell de e singur să'mĭ spuie ca să viŭ a'ĭ vorbi ceva, saŭ de nu să viă la mine. A venit el. I-am spus. El a ḑis cŏ are să invite pe Golescu Stefan ca colonel al luĭ şi pe majorĭ. Eŭ ĭ-am ḑis cŏ paşa cunósce pe Golescu ca şi pe Tell şi Heliade, scie cŏ e aicĭ şi nu'l invită: Eŭ de aşĭ fi în locul Golesculuĭ n'aşĭ veni. Apoĭ îĭ adaogŭ cŏ de nu l-a invitat, póte cŏ paşa crede cŏ i se vor face mâne poĭmâne observaţiĭ, saŭ de la Pórtă saŭ de la Austria; de ce să'l punem în acéstă posiţie? saŭ paşa se va curăţi pe noĭ, şi de ce va să mĕ puie în posiţie dificilă, când de la mine a vĕḑut tótă buna-voinţă a'l seconda la propunerea de cu séra de a juca comedia?

—Nu m'aĭ secondat, îmĭ ḑise, ci aĭ fost strimtorat a face aşa; cŏcĭ eŭ pînŏ să nu viŭ la d-ta, mĭ-am făcut calculul. Am ḑis: mĕ ducŭ la Heliade nóptea, şi am martorĭ cŏ m'am dus. De va priimi, bine; iar de nu, mĕ ducŭ la paşa şi 'ĭ spuiŭ cŏ m'am dus la Heliade, ĭ-am propus o împăcare sinceră şi perfectă, şi nu voiesce nicĭ într'un chip; vina nu è a mea. Dar veĭ ḑice cŏ puteaĭ să rĕspunḑĭ şi d-ta felul cum ţĭ-am propus. Eŭ atuncĭ aşĭ fi ḑis cŏ minţĭ, cŏcĭ înadins am ḑis când am venit nóptea la d-ta, ca să rĕmânem numaĭ singurĭ.

—Bine, domnule, dar oneste sunt astea? aşa è adevĕrul? şi astfel aveţĭ pretenţiĭ a trece în lume de onestĭ?

—Noĭ avem lupta, şi d-ta apĕră-te. Eŭ te voiŭ pune tot-d'a-una în astfel de situaţiĭ (adică *au roi et à la reine*) între ciocan şi nicovală....“

Nu'ţĭ maĭ vorbescŭ de ce s'a urmat. Ne-am despărţit pacĭnicŭ şi nu ne-am maĭ vĕḑut de la masa Paşiĭ. Te las să veḑĭ numaĭ din câte citişĭ, în ce lume mĕ aflu şi ne-am aflat pînŏ acum, şi cum am fost încongiuraţĭ.

XCVIII

Domnuluĭ Gr. Grădişténu

Şumla. 1854, Februarie $^{22}/_{6}$

Amatul meŭ domn,

Primiiŭ în Şumla doĕ scrisorĭ de o dată ale d-tale: una din 8 şi alta din 17 Ianuariŭ. Vĕḑŭ câte îmĭ scriĭ despre unire, şi'ţĭ face onóre; scriseiŭ ânsĕ nevesteĭ mele a'ţĭ trimite o copie dupŏ o scrisóre a mea, în care îĭ facŭ o mică relaţie despre cum mergŭ ale uniriĭ. Dintr'ênsa nu'ţĭ poţĭ face idee nicĭ pe a suta parte despre cum mergŭ lucrurile.

Ḑicĭ iarŏ cŏ bine ar fi ca ómeniĭ oficialĭ de la 48 să fiă astăḑĭ împreună, să'ĭ recunóscă Turcia, cŏcĭ ea n'are ce maĭ economisi (în faça resbeluluĭ cu Rusia). Ânsĕ eŭ ce am ḑis tot-d'auna la Paris? şi pentru ce aŭ rupt'o Golesciĭ cu mine? Pentru-cŏ îĭ ţineam cu dinţiĭ să nu iésă din făgaşul de la 48, pe mine, care'ĭ învĕţam de bine şi nu'ĭ lăsam a se compromite, mĕ urîrŏ, şi amarŏ şi se înodarŏ cu ceĭ ce cu rea-credinţă îĭ învĕţa să dea în gropĭ, ca şi Ghica care, dupŏ ce ĭ-a adus a se compromite cu proclamaţiĭ şi broşure, începù înfine a'ĭ critica şi a'ĭ sfîşia prin broşura *Şainoiuluĭ,* şi a se face pe dênsul *sfânt,* el ce fu îndemnul la tóte ideile acelea despre carĭ încrimina pe alţiĭ.

Astăḑĭ şi de ar vrea Turcia să utilise pe ceĭ oficialĭ Românĭ de la 48, nu sufere una cu capul Austria în cóstele eĭ pe aceia ce aŭ dat proclamaţiĭ şi broşure despre România mare, ce o ameninţa a'ĭ lua Bucovina, Banatul şi Transilvania.

Étŏ cum lucréḑă Muscaliĭ cu ideile extreme, pentru-cŏ extremităţile se atingŭ. Imprudenţiĭ şi neconsecuenţiĭ aŭ stricat în tot-d'a-una ênsuşĭ trebile lor cele maĭ scumpe şi la care aŭ fost maĭ devoţĭ.

N'am nicĭ o speranţă în Românii emigraţĭ. Evenimentele, provedinţa şi Românii din ţéră vor astupa gurele la toţĭ nebunii. D-ta facĭ bine de nu viĭ, şi nicĭ un om din ceĭ consecuenţĭ celor de la 48 nu s'a îndesat a veni. D-luĭ Zossima ĭ-am scris să stea pe locŭ; eŭ ênsu'mĭ n'aşĭ fi venit la Constantinopole, de nu m'ar fi chiemat cu poruncă, şi n'aşĭ fi în Şumla de nu m'ar fi trimis. Ânsĕ mĕ veĭ întreba ce facŭ aci? Nimicŭ, pentru-cŏ aşa sunt complicate lucrurile în diplomaţie a nu se face nimicŭ. Generalisimul ênsuşĭ, Omer-paşa, este împedicat de a nu lucra dupŏ cât póte şi scie a lucra. Le e témă celor ce vor a guverna despoticesce a nu se frânge de tot nasul Calmuculuĭ; cŏcĭ în prestigiul puteriĭ acestuia le e speranţa. Luĭ Omer-paşa i se trimit şi i se impun ómenĭ înadins, carĭ în locŭ de a'l ajuta, să'l paralise în lucrărĭ. Asta è convicţia mea, dupŏ cum vĕḑŭ lucrurile.

Recomandă-mĕ la suvenirea d-luĭ Billecocq.

I. Heliade.

XCIX *)

Şumla. 1854, Martie $^1/_{13}$

Surióra mea,

Ţĭ-am scris cŏ din ḑiŭa când am fost chiemat la masa paşiĭ dimpreună cu d-nu Tell, nu m'am maĭ dus vre-o 20 ḑile pe la paşa, determinat a nu mĕ maĭ duce pînŏ nu mĕ va chiema. Acéstă mĕsură o luasem ca să nu mě maĭ amestecŭ în nimicŭ, nicĭ ca să ajungŭ din vre-o vorbă a mě plânge la câte intrigĭ vedeam cŏ se lucrédă, când fuiŭ chiemat, dupŏ cum îţĭ scriseiŭ îngrabă cu posta trecută, şi mi se spuse determinaţia ce are a trimite pe toţĭ intriganţiĭ înapoĭ, arĕtându-le singur şi purtările trecute şi actuale. Fuiŭ tótă ḑiŭa în mirare, de unde scia atâtea şi cum se făcù astă schimbare. Curios să sciŭ, aflaiŭ în vre-o 2—3 ḑile cŏ ómeniĭ acestia pe tótă ḑiŭa se duceaŭ pe la fratele paşeĭ, la Omer-paşa ênsuşĭ şi pe la alţĭ paşĭ, când unul când altul, şi mě acusà cu felurimĭ de calomniĭ. Acéstă purtare puse pe paşa în mirare, cum eĭ nu'ĭ daŭ nicĭ de cum pas, şi eŭ conservŭ o tăcere absolută? Saŭ cŏ eŭ sunt un om aşa de rĕŭ încât mĭ-am făcut atâţia inamicĭ, saŭ cŏ am ceva calităţĭ de care eĭ se tem cŏ le facŭ umbră, şi ajunserŏ la atâta invidie? Curios să scie despre fiă-care, aflâ atâtea despre dênşiĭ, despre chiar traiul lor aicĭ în Şumla, unde cu grămada la un locŭ trăia *d'a marţialĭ*. Apoĭ de cu cincĭ lunĭ înainte i se trimisese de la Constantinopole, broşure, proclamaţiĭ, acte iscălite de Roseti, Brătieniĭ, Golesciĭ, etc. Apoĭ erà vre-o 40 de soldaţĭ Românĭ ce erà daţĭ de Omer-paşa dinainte sub comanda luĭ Deivos. Acestia furŏ împărţiţĭ cum venì generalia între vre-o 20 ofiçerĭ, ce nu le maĭ da pas a fi tot smirna pe tot minutul, unde soldaţiĭ maĭ aŭ şi eĭ pas la casarmă; soldaţiĭ slugărind, maltrataţĭ, începurŏ a murmura şi a se vorbi de a merge a se plânge la paşa. Apoĭ venind Creţulescu, Deivos spuse luĭ Tell cŏ acest ofiçer al luĭ Ciaica (Sadic-paşa), ar fi ḑis soldaţilor Românĭ să vie la dênsul a se scrie la Cazacĭ. Tell în locŭ să întrebe pe soldaţĭ de e adevĕrat saŭ nu, din contră (dupŏ cum se plânge Deivos) aflâ ocasie a prepara cum să scótă de minciună pe Deivos confruntându'l înaintea celor-l-alţĭ ofiçerĭ. Acesta denégă, Tell se mulţumì numaĭ cu atât şi ḑise luĭ Deivos cŏ este malonest, şi îĭ luâ comanda şi o dete luĭ Serrurie. Creţulescu îĭ adaose de façă cu toţĭ oficeriĭ cŏ este furb şi impostor, cŏ è demn de scuipat şi de palme, pentru-cŏ nu va să'şĭ spurce sabia în sângele luĭ. Deivos desperat, se duse a se plânge la paşa, cerêndu'ĭ saŭ voie a se bate la duel cu Creţulescu saŭ să se dea în judecată cu dênsul. „Alteţă, ḑice cŏ a adăogat, pentru ce să fiŭ destituit fărŏ judecată, numaĭ ca să se dea satisfacţie unuĭ omŭ ca Creţulescu ce cu 2-3 ḑile maĭ înainte m'a trimis înadins în doĕ rêndurĭ să spuiŭ d-luĭ Heliade cŏ el îĭ păstréḑă un glonţŭ şi Manu doĕ, chiar în casa d-luĭ Tell şi de façă cu dênsul?“ şi alte asemenea. Paşa ascultând, o dată ḑice cŏ a sărit „Ce! strigâ“ eŭ am în armata mea asasinĭ! taiŭ capul pe dată orĭ-căruĭ va fi ce pronunţă ast-fel de vorbe! Destul sunt plin pînŏ în gât cu ómeniĭ ăştia. Îmĭ voiŭ curăţi câmpul de dênşiĭ. Du-te şi fiĭ pe pace“. A doa-ḑi maĭ vine şi N. Golescu, dupŏ ce maĭ venise în atâtea rôndurĭ, şi'ĭ cere iar serviciŭ. Paşa atuncĭ îĭ spune, să se ducă toţĭ d-lor de pe unde aŭ venit saŭ pe unde vor voi. În urma acesteĭ visite m'a chiemat pe mine şi mĭ-a ḑis câte ţĭ-am scris cu posta trecută, fărŏ să sciŭ de unde şi cum se făcŭ acéstă schimbare.

---

*) Adresată dómneĭ Maria Heliade.

A doua-ḑi de diminéţă iar mĕ chiemâ şi îmĭ ḑise: „Am citit tóte scrierile d-tale, şi ce fel este cŏ toţĭ emigraţiĭ s'aŭ rătĕcit din principiele ce a proclamat ţara la 48? Numaĭ d-ta aĭ rĕmas fidel la acele principiĭ?

—Ba nu, îĭ ḑiseiŭ, tótă ţara are acele principiĭ, şi eŭ n'am fost şi nu sunt decât avocatul eĭ; şi din emigraţĭ maĭ sunt âncŏ destuĭ.

—Cine sunt?

—Grădiştênu, Zossima, Maghieru unchiul, Maghieru nepotul, Russo, Giurescu, Alexandrescu.

—Bine, sunt destuĭ, dar unde sunt? de ce n'aŭ venit aicĭ?

—Nicĭ eŭ n'aşĭ fi venit de n'aşĭ fi fost trimis cu ordin de la guvern.

—Acum mĕ deştept: ómeniĭ ăştia alergarŏ din tóte părţile, şi se adunarŏ aicĭ maĭ mult pentru *intrigĭ* şi *calomniĭ* decât spre a face ceva pentru ţara lor. Astia sunt ómenĭ, care vor să se culce séra majorĭ şi diminéţa să se scóle nu sciŭ cum generalĭ. Ómeniĭ înţelepţĭ şi consecuenţĭ, ómeniĭ neintriganţĭ nu alergarŏ ca dênşiĭ, aŭ stat în locŭ pe unde s'aŭ aflat. Unde è Grădişténu?

—La Paris.

—Să'ĭ scriĭ să vie. Unde è Zossima?

—La Constantinopole.

—De ce nu vine? Să'ĭ scriĭ să vie. Dar Maghieru unde se află?

—La Viena.

—De ce şade acolo?

—Se dice cŏ è dator la 2,000 #, pentru-cŏ iĭ confiscaserŏ veniturile, şi póte cŏ nu'l lasă să plece de acolo.

—Bine, se va lua mĕsurĭ. Cumnatul d-tale?

—E la Constantinopole cu copii şi cu soçia *).

---

*) Prima scrisóre şi acest fragment din a treia scrisóre s'aŭ găsit prin hârtiile d-luĭ Grădiştén u, lipsind a doa scrisóre şi finele acestiĭa.

C

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu

(Fărŏ dată).

Amatul meŭ domn,

Cu posta trecută ţĭ-am trimis o scrisóre dimpreună cu o relaţie de cele întêmplate aicĭ în Şumla. Acum scriseiŭ soçieĭ mele a'ţĭ trimite copiă şi despre cele întêmplate maĭ în urmă. De socotescĭ cŏ este timp, scólă-te şi vino în Şumla prin Constantinopole saŭ prin Viena la Vidin. Scrie şi d-luĭ Maghieru de ce stă la Viena şi nu vine încua. Din tóte cele întêmplate am observat un lucru: Pentru ce maĭ 'nainte de 9 Iuniŭ 1848 toţĭ Româniĭ erà în unire? Pentru-cŏ fiă-care n'avea înainte decât a face a se proclama şi domni nisce legĭ maĭ salutariĭ, şi spre acésta eraŭ gata a'şĭ expune şi viéţa. Cu astfel de devotament reuşirŏ cu câte-va vorbe numaĭ, şi în bluse, a resturna un Domn încongiurat de prestigiŭ şi de ostaşĭ, lucru la care n'ar fi sperat aşa de curênd. Cum vēḑurŏ cŏ Domnul căḑù, fiă-căruia îĭ intrâ în cap cŏ póte a'ĭ lua locul aşa de lesne dupŏ cum căḑù acesta. Ânsĕ pînŏ a se face un lucru, nu le-a venit în minte cŏ è cu mult maĭ anevoiă, decât a se resturna.

Ideea Domnieĭ este o bólă ce fiă-căruia ĭ-a intrat în creerĭ: fiĭ sigur, şi am probe pipăite. De ce nu se póte face o minune a se convinge ómeniĭ ăştia ca şi mine, cŏ numaĭ è Domniă pentru ţĕrele nóstre; cŏ ultimul gospodar a fost Stirbeiŭ; cŏ Europa dimpreună cu Turcia, dupŏ ast resbel aŭ să facă din ţĕrile nóstre un bulevard tare în contra Norduluĭ? Când ar avé astă convicţie, toţĭ ar redeveni ómenĭ de omeniă, cŏcĭ nu maĭ sunt copiĭ, sunt nisce măgădăĭ îndestul de marĭ. Fă bine şi vino şi d-ta să maĭ védă Turciĭ cŏ sunt şi ómenĭ maĭ înţelepţĭ între Românĭ, şi nu toţĭ Sarsailĭ.

Fă bine, te rogŭ, şi trimite câte un exemplar din *Protectorat* şi din *Memoriurĭ* numaĭ, la redacţia de *Tems* la Londra. Nu trimite ânsĕ din Suvenirile unuĭ Proscris, cŏcĭ poesiile nu se trecŭ la astfel de redacţiĭ.

Prin Maghierul de la Viena îţĭ maĭ trimiseiŭ o scrisóre unde'ţĭ scriŭ cŏ am şi dat baniĭ 2400 fr. a ţi se înmâna prin ambasada Otomană d'aci.

Arată d-lor Billecocq şi Vaillant complimente.

La revedere.

I. Heliade.

P. S. Audŭ cŏ mâĭne Tell şi Golesciĭ vor fi trimişĭ înapoĭ din Şumla [33]).

CI

Domnuluĭ N. Russo, în Balcanĭ [34])

Şumla 1854, Martie 15.

Amatul meŭ domn,

Îţĭ trimit câte îmĭ cerĭ.

Despre planurile luĭ Stirbeiŭ, Turcia le scie, şi dacă politica Europeĭ occidentale o va împinge a concede, Stirbeiŭ ese cu darurĭ şi este lăudat din sistemă politică, iar nu din principiŭ. Tot ce nu cred să scie Turcia şi Franţa (de Englitera nu mĕ prindŭ), este cŏ Stirbeiŭ n'a putut să'şĭ bage capul a risca atâta cu Muscaliĭ de faţă, daca nu erà îndemnat de acestia. Şi apoĭ daca propaganda ce făcù maiorul *Tom* de la

August pînŏ acum, ar fi fost în contra intenţiilor Rusieĭ, putea omul ăsta să stea pînŏ acum în ţĕrĭ cu capul între umerĭ? El ânsĕ pînŏ în dĭua de astădĭ este ataşat tare şi mare pe lûngŏ Gorciacoff. N'am timp să scriŭ multe; când ne vom întêlni, veĭ vedé şi alte scrisorĭ ce am priimit.

Sciĭ ânsĕ una? Mi se pare cŏ s'a demascat Austria, cŏcĭ audiiŭ acum cŏ tóte vasele marĭ şi micĭ austriace, de orĭ-ce condiţie, aŭ luat ordin la Constantinopole de a peri din mările Turcieĭ. Asta e curat resbel. Apoĭ colonelul Dieu, îmĭ spuse ierĭ cŏ a luat scrisóre de la generalul şi ambasadorul seŭ, cŏ de vară Francesiĭ aŭ resbel şi cu Austriaciĭ şi cu Prusieniĭ. De va fi aşa, se limpedesce orizontul, şi Stirbeiŭ n'apucă nicĭ să ajungă în Constantinopole, se întórnă âncŏ din Athena cu buzele îmflate.

Îmĭ scriŭ de la Constantinopole cŏ fraţiĭ ce plecarŏ din Şumla, cum audiserŏ nuvela cŏ Austria è tare şi mare, şi cŏ vine Stirbeiŭ să închine ţĕrile, di şi nópte erà pe la ambasada austriacă, spuindu'ĭ cŏ de voiesce a reuşi în ţéră Austria, să céră rechiemarea mea din Şumla, cŏcĭ adică eŭ îĭ stricŭ tréba în ţéră [35]). De va fi adevĕrat, mare importanţă îmĭ daŭ, reŭ mĕ pălescŭ în ochiĭ Românilor adevĕraţĭ, şi dumnealor mare patriotism arată! În acésta voiaŭ a se servi şi cu d-nu Maghieru ce vine din Austria, şi care credeaŭ cŏ avea Credit la Austria.

La revedere.

I. Heliade.

P. S. Din cămĕşĭ de şi cerĭ una; ânsĕ fiind aci şi d nu Lăzurénu şi Mălénu [36]), dupŏ un consiliŭ general de câte-va ore, se aflâ cu cale a ţi se trimite *doĕ* la numĕr.

CII

Domnului N. Russo

Şumla. 1854, Martie 27.

Amatul meŭ domn,

Cu posta de ierĭ priimiiŭ aceste patru scrisorĭ pentru d-ta. Între alte nuvele de la Constantinopole avuiŭ şi pe cea următóre:

Stirbeiŭ, Bibescu, bĕtrânul Sturza şi Ghica, fostul Domn al Moldoveĭ, ăncŏ de maĭ înainte înţelegêndu-se cu mulţĭ boierĭ Românĭ şi Moldovenĭ, aŭ fost propus Austrieĭ ca, la întêmplare de a se învinge Rusia, să închine ţĕrile la Nemţĭ. Austria nu cerea maĭ bine, şi în luna luĭ August trecut, trimise un major a nume *Tom* la Bucuressĭ şi la Iaşĭ spre a se înţelege cu principaliĭ boierĭ de acest partit, a le lua înscrisurĭ şi a'ĭ îndatora a face propagandă în favórea Austrieĭ. Făcêndu-se pactul, Austria ĭ-a consiliat pe toţĭ a se ţine secret pînŏ se va încheia alianţa Turco-Franco-Englesă ofensivă şi defensivă. Alianţa se încheià şi Turcia se prepară a da afarŏ un firman asigurând autonomia ţĕrilor dupŏ tractatele luĭ Mircea şi Stefan, fărŏ nicĭ un protectorat altul decât suzeranitatea Turcieĭ. Când erà a se promulga acest firman, Austria propuse puterilor occidentalĭ cŏ intră în alianţă cu dênsele în contra Rusieĭ, cu condiţie de a i se da ambele Principate a le incorpora cu statele sale, şi a desvecinà astfel pe Turcia de Rusia. Puterile vĕdurŏ cŏ propoziţia le vine bine: primo cŏ cu Austria să termină resbelul maĭ curênd, şi al doilea cŏ scapă pe Turcia de un vecin reŭ ce tot-d'a-una o bate prin aste doĕ ţĕrĭ, care fiind o dată ale Austrieĭ nu maĭ póte intra Rusia întrênsele.

Rĕmânea să scie daca Românii voiescŭ. Atuncĭ Austria arĕtâ pactul subsemnat de patru Domnĭ şi de atâţia şi atâţia boierĭ unul şi unul. Atuncĭ se făcurŏ propoziţiile Turcieĭ ce sta âncŏ la îndoială. Stirbeiŭ de poruncélă plecâ din Viena, se oprì la Triest şi d'acolo scrise la Pórtă să'ĭ dea voie a veni în Stambul. Ambasadorul Austrieĭ susţinù cererea luĭ, şi se aştéptă în acea capitală. De întrébă cine-va astădĭ pe Turciĭ marĭ despre Ştirbeiŭ, de unde pînŏ aci îl făcea hain, acum 'ĭ-aŭ eşit o mulţime de darurĭ şi capacităţĭ pe façă, îl laudă mult.

Astă nuvelă se spuse în Viena de unul ce a fost membru la comisia unde s'a lucrat hârtiile acesteĭ tîrguirĭ la un amicŭ al seŭ intim; acesta scrise îndată o scrisóre la Constantinopole la alt amicŭ al seŭ, şi acesta ne dă astă nuvelă.

Am priimit âncŏ altă scrisóre din altă parte de la un om ce nu cunósce nicĭ-decum scrisórea d'ântêiŭ, nicĭ pe corespondent, şi acéstă scrisóre din urmă are atâta relaţie şi identitate cu prima, încât par'cŏ ar fi fost eşite din aceeaşĭ sorginte. Diferinţa nu este decât cŏ ultima è maĭ politică, maĭ prevĕdĕtóre şi explică tóte manoperele şi scopul lor, şi viitorul Principatelor şi al Turcieĭ. E prea în lungŭ să mĕ întindŭ; când ne vom vedé 'ţĭ-o voiŭ arĕta. Cred cŏ mâine Duminecă să pot veni a te vedé.

La revedere. **I. Heliade.**

CIII

Domnuluĭ N. Russo

Şumla. 1854, Aprilie $^{4}/_{16}$

Amatul meŭ domn,

Îţĭ trimit un caet de hârtie de postă şi acéstă scrisóre ce luaiŭ de la d-nu Maghieru nepotul [37]. Doctorul Volsky 'mĭ-a adus gazete. Ḑece miĭ de Francesĭ ce aŭ desbarcat la Gallipoli aŭ plecat la Andrianopole. Rustem-Paşa al acestuĭ paşalîk s'a dus înaintea lor. Vin pe uscat. Aste doĕ numere coprind âncŏ o scrisóre din Bucurescĭ în care arată formarea *Cruciaţilor* cărora săteniĭ le ḑicŭ *Beţiviĭ*. Sûnt în numĕr de 2000, şi ceĭ carĭ aŭ contribuit banĭ pentru întreţinerea lor sûnt: Arsaki doctorul, Paciurea favoritul luĭ Stirbeiŭ, Ciócăn, Alexandrescu cafegi-başa, Vageli şi G. Manu advocatul (tatăl celuĭ d'aicĭ). Este iar o scrisóre în contra luĭ Linché (Lenş) ce laudă pe Muscalĭ în jurnalul de Francfort. Maĭ è âncŏ un articol despre eteriile greco-slave din ţĕrile nóstre (Asta par'cŏ ar fi făcut de d-nu Grădiştén u, aşa sémĕnă cu stilul şi ideile d-sale). Maĭ coprind âncŏ corespondenţa secretă a luĭ Nicolae cu Englitera. Nicĭ o dată monarchiă saŭ om de cea maĭ vilă clasă, n'a jucat un rol maĭ infam.

Astăḑĭ îmĭ trimise A. S. Omer-Paşa să traducŭ o scrisóre românéscă. Am tradus'o şi 'ĭ-am trimis'o. È subsemnată N. Apollonie. Se tot mira în scrisórea sa, ce facŭ Româniĭ şi Turciĭ de nu maĭ forméḑă o *armată română?* El (Apollonie) ḑice cŏ n'a venit la Vidin decât ca să contribuiască spre victoria Turcilor şi disfata Ruşilor, şi nimenĭ nu'l-a ascultat; cŏcĭ, când a venit Filipescu şi n'a făcut *nimicŭ*, când Maghieru şi iar *nimicŭ*, când generalul Tell încongiurat de toţĭ ofiçeriĭ Românĭ şi tot *nimicŭ*. Acum cere el o graţiă numaĭ, şi va demonstra A. S. şi Sultanuluĭ şi lumiĭ întregĭ, ce póte face el (Apollonie) cu compatrioţiĭ seĭ. Românĭ.

Şi étŏ graţia ce cere: „Poruncesce, Excelenţă, (pro„priile sale expresiĭ) să mi se dea armele şi cele-l-alte „ce voiŭ cere, pe séma a 25 de persóne de o cam dată, „şi léfa pentru fiă-care ce dă Sultanul la un başi-buzuc „călare, şi mie câte 2000 leĭ pe lună pentru chieltuie„lile extraordinare, şi veĭ vedé ce facŭ; nu te veĭ căi „de încrederea ce daĭ

„credinciosuluĭ subordonat
al
Exelenţieĭ Tale
„N. Apollonie".

De unde începuiŭ a'ţĭ vorbi de ăst vitéḑŭ mare, să nu creḑĭ cŏ schimb ceva, dupŏ învĕţul nostru ca să rîdem; din vorbă în vorbă sunt cuvintele luĭ, ce ţin o cólă întrégă. Îşĭ dă planul cum a să iea pe dinainte şi pe dindĕrăt pe Muscalĭ cu ceĭ 25 de aleşĭ aĭ seĭ, cum a să ajungă Muscaliĭ să pricépă cŏ se află într'o ţéră inamică, cum n'or să se maĭ mişce de lûngŏ lagărul lor cel mare nicĭ un pas, cum el (Apollonie tot d'a-una) o să le taie orĭ-ce comunicaţie, şi alte atâtea minunĭ. Eram tare indispus, şi astă traducţie m'a distras, cŏ am vĕḑut cŏ vaĭ de Muscalĭ şi ferice de Turcĭ de i se va acorda graţia ce cere. M'am întristat ânsĕ cŏ reŭ ne cebăluiesce Naţia nisce veneticĭ ca ăştia. Ce va ḑice Mareşalul când va citi traducţia căriĭ n'am putut să'ĭ daŭ turnura fidelă a originaluluĭ, cŏcĭ limba francesă este fórte săracă ca şi cea română în expresiĭ de astfel de neroḑiĭ. Eŭ sciam pe omul ăsta numaĭ... de cam suspect, nu ânsĕ şi pînŏ într'atâta nebun.

La revedere.

I. Heliade.

Domnuluĭ N. Russo

Şumla 1854, Aprilie $^{6}/_{18}$

(Fragment)

.... Trecurŏ aceia ca printr'o fantasmagorie, şi par'cŏ semĕnà cŏ s'a stins speranţa ţĕreĭ (cŏcĭ nu le erà ómenilor de dênşiĭ însuşĭ ci de **Patrie** şi de **Causă** în litere marĭ). Écŏ acum altul *), unul singur ce sfidă la luptă dréptă armate şi âncŏ armate marĭ, şi provócă prin arvună admiraţia lumiĭ întregĭ. Ce te aşteptaĭ cŏ va eşi dupŏ puçină experienţă ce am început şi noĭ a lua, precum şi óre-care cunoscinţă despre ale cavaleriei? Firesce cŏ pe cât eroul fu maĭ admirabil şi maĭ miraculos, şi fermecătoriĭ căta să'şĭ puiă arta în lucrare spre a se arĕta şi eĭ şi maĭ minunaţĭ Făcù un semn din cap, (ḑicŭ o vorbă mistică), şi cavalerul cătâ să dispară. De va merge, cum ḑiseiŭ, lucrurile crescendo, firesce cŏ dupŏ Apollonie are să apară Stirbeiŭ cât è de lungŭ şi costeliv, şi atuncĭ să maĭ veḑĭ la fermece şi la minunĭ, alianţe de fermecătorĭ din bute în bute pînŏ la Ursa Norduluĭ, şi lupte şi alianţe iarŏ din partea contrariă pînŏ la insulile Experidelor.

Un lucru vĕd din scrisórea d-tale, cŏ âncŏ nu te cam pricepĭ la datinele cavaleriei, şi causa este, saŭ pentru-cŏ escĭ novice în studiul ăsta, saŭ pentru-cŏ orĭ-ce veĭ face, n'aĭ semne de procopsélă şi nu veĭ deveni nicĭ o dată cavaler. Îmĭ scriĭ cŏ ţéra n'are parte a se îngômfa şi ea cu cavalerĭ carĭ să aibă nume românescĭ, şi tocmaĭ asta è partea ţĕreĭ dupŏ datinele cavaleriei *erante*. Unde aĭ vĕḑut d-ta vre-un cavaler să pórte nume trivial? şi ca trivial nu va să ḑică alta decât naţional ce se aude pe tótă ora, pe tot momentul. Cavaleriĭ se cuvine să aibă prestigiŭ, să semene că vine de pe alte tĕrêmurĭ. Ce trébă am făcut cu *Iliade* ce mi 'l-aŭ fost dat Greciĭ, căcĭ de colo pînă dincolo mĕ aleseiŭ cu *Iliaş* saŭ *Iliuş?* De aşĭ fi debutat cu *Ion* simplu saŭ şi Rădulescu, póte că nu m'aşĭ fi ales nicĭ cu atât. Vedĭ dar că aĭ greşală, şi fă bine de te maĭ gôndesce când vorbescĭ de..... (asemenea cavalerĭ), pentru-că eĭ tocmaĭ pentru binele şi lauda Patrieĭ îşĭ alegŭ numele.

---

*) Vorba è tot de Apollonie.

La revedere.

I. Heliade.

CIV

Domnuluĭ George Maghieru

Şumla, 1854, Aprilie $^{19}/_{31}$

(Confidenţială)

Fratele meŭ Maghieru,

De te numescŭ ăncă frate, nu este pentru moda de la 1848, când şi toţĭ draciĭ se dicea fraţĭ, ci pentru-că puiŭ ăncă temeiŭ pe cuvêntul ce mĭ-aĭ dat în iérna de la 48 în casa Romanesculuĭ de pe podul Caliţeĭ, şi maĭ pe urmă în casa mea înaintea icónelor; şi pentru-că din partea mea nicĭ o dată n'am profanat numele de frate nicĭ cu vorba, nicĭ cu gôndul când a fost vorba de Maghieru.

'Ţĭ-aducĭ a minte ce ţĭ-am dis când ţĭ-am descoperit ântêia dată cugetele mele, arĕtându'ţĭ că există o conspiraţie urdită de Muscalĭ spre a turbura pacea şi ordinea ţĕreĭ, a face o zaveră spre a se da un pretext

Ruşilor de a coprinde Principatele, adică ca protectorĭ, şi cŏ eŭ nu voiŭ suferi nicĭ a deveni organul acesteĭ machinaţiĭ, nicĭ a lăsa pe alţiĭ în pace spre a deveni nepedepsiţĭ instrumente moscovite. Ţĭ-am adaos cŏ, daca escĭ de principiile mele, să ne dăm mâna spre a contribui întru a susţine pe Domn (de va vo· a se susţine şi el); şi când ḑiceam Domn, sciaĭ cŏ nu'l iubescŭ, pentru-cŏ şi el mĕ ura; voiam ânsĕ a'l susţine cŏcĭ cu el se susţinea ordinea, se mântuia ţara de pradele şi măcelurile ce i se prepara, şi se tăia pretextul Muscalilor de a face o invasie în patria nóstră. Mĭ-aĭ dat cuvêntul cŏ de va fi o însoçire pe asemenea temeiurĭ, intri şi facĭ tot ce veĭ puté. Când aĭ vĕḑut cŏ se împlinescŭ temerile şi preḑicerile mele, ţĭ-aĭ ţinut cuvêntul.

Nu mult dupŏ învoirea şi unirea nóstră se formâ şi comitetul numit revoluţionar ce'l prevĕḑusem. Ce s'a urmat în acest interval şi ce-am maĭ vorbit, la a doŭa'ţĭ venire în Bucurescĭ, le sciĭ, şi nu maĭ lungescŭ scrisórea.

Cine furŏ capiĭ ascunşĭ aĭ aceluĭ comitet? Cotzebu, Duhamel, Mavros, şi tótă gaşca Rumano-Fanarioţilor şi inamicilor Bibesculuĭ, Suţiĭ, Căciulă-mare, Cantacozino şi alţiĭ, iar capiĭ ce se arĕtarŏ de façă furŏ Ion Ghica (ginerele luĭ Mavru, şi Arăpilă amicul şi soçul acestuia, amândoĭ instrumente rusescĭ cum demonstrarŏ faptele). Acestia furŏ şi membriĭ şi capiĭ comisieĭ executive compuse de treĭ, în care figura şi N. Bălcescu, complicatul în ale Brăileĭ ca instrument (inconscient) saŭ ca încelat. Ceĭ-l-alţĭ ce încheia comitetul nu erà decât saŭ doritorĭ a deveni instrumente rusescĭ ca idoliĭ lor, spre a se afla în treburĭ precum sunt tacâmul Odobesculuĭ şi Roseti, Brătieniĭ, Creţulescĭĭ, Bălcescĭĭ, saŭ nisce amăgiţĭ ca Nicolae Golescu. Pe A. Golescu şi pe Stefan nu'ĭ puiŭ între amăgiţĭ, pentru-cŏ acestia aŭ fost în tot-d'a-una în taraful

Odobesculuĭ, cöcĭ aŭ sciut, cum aŭ mărturisit'o singurĭ, complotul asupra nóstră de la 19 Iunie.

De m'aŭ băgat şi pe mine în comitet, a fost saŭ ca să mĕ amăgéscă ca pe Niculache Golescu şi să'mĭ exploateḑe miḑlócele în planurile lor, saŭ neamăgindu-mĕ, să se cureţe de mine la timp spre a nu le strica lucrurile în Bucurescĭ. Eŭ iarŏ, de am intrat între dênşiĭ, a fost ca să sciŭ prin convicţie cugetele lor, şi să'mĭ pot împlini cuvêntul ce ţĭ-am fost dat spre a lucra 'n paralisarea anarchieĭ, despre care strigasem maĭ 'nainte prin *Curierul Român*, ce s'a închis pentru acésta. Pe de altă parte, de nu intram, Duhamel cerea exiliul meŭ, şi afarŏ din ţéră nu'ţĭ eram bun de nicĭ o trébă.

S'a format comisia executivă de treĭ, al căriĭa cap erà Ion Ghica. Ce plan şi ce ordine dete acesta spre a li se executa aceea ce numia eĭ revoluţie? Nicu Bălcescu şi cu Telegescu să mérgă la Telega, să se înţelégă cu Christofi, să dea drumul arestaţilor şi să încépă a nume jafurĭ şi ucidерĭ spre a da, cum ḑicea eĭ, exemplu sătenilor. Costache Bălcescu să mérgă la ocnele de la Rômnicul-Vâlceĭ, să se înţelégă cu Marghiloman şi să comită asemenea terorĭ; Golescul Stefan şi Tell să mérgă la Izlaz să se înţelégă cu Pleşoianu a începe mişcarea, tot cu exemple asemenea de terorism; iar ceĭ-l-alţĭ în Bucurescĭ să facă a ucide pe Bibescu în orĭ-ce chip vor puté. Nu intru în amĕnuntele şi chipurile propuse de Roseti şi alţiĭ întru uciderea Domnuluĭ, ce da apoĭ drum anarchieĭ şi de la sĕptĕmână aducea pe Muscalĭ în ţară pe temeiurĭ legale.

Ce aŭ făcut apoĭ ceĭ din Bucurescĭ? S'aŭ încercat a ucide pe Domn. De nu aŭ reuşit, ţara nu e datóre acéstă nepată moderaţieĭ domnilor comisarĭ ce daŭ ordine, ci nedibăcieĭ criminalilor, ce eraŭ tot din rudele luĭ Ghica şi taraful consulatuluĭ.

Ce aŭ făcut ceĭ ce aŭ eşit afarŏ? Din cuvênt în cuvênt s'aŭ încercat a pune în lucrare instrucţiile şi comandele luĭ Ghica, ce o plecâ la sănĕtósa lăsându'şĭ sateliţiĭ a lucra; ânsĕ acestia n'aŭ putut face atât pe cât avea dorinţa.

Ce a făcut Tell şi Golescu? Mĕ luarŏ cu dênşiĭ pentru scopurĭ particulare, şi pentru-cŏ şi eŭ lucraiŭ piedişĭ de a fi luat, şi a mĕ afla la acţie în apropiere de d-ta şi de Racoţiĭ, cu carĭ avusesem óre-care înţelegere, şi de Zalicŭ în care speram ceva. Ceĭ-l-alţĭ mĕ deterŏ ca să scape de mine în Bucurescĭ. Eŭ, dupŏ ce preparaiŭ un fel de antidot la anarchia proiectată ce aştepta capitala, prin starostiĭ de meseriaşĭ şi neguçătorĭ ca Lupea, Trifon, Profir, Moşoiŭ, Şiscu al tabacilor ce toţĭ trăiescŭ, şi prin profesorĭ şi junĭ studenţĭ, veniiŭ la Izlazŭ. Ceea-ce mĕ aşteptam, o şi vĕḑuiŭ cu ochiĭ. Tell poruncì să spargă lada cu banĭ a sub-cârmuiriĭ, de faça cu soldaţiĭ, cu popa Şapcă, cu doctorul Navara, cu Hagiade şi alţĭ neguçătorĭ speriaţĭ; Tell apoĭ se maĭ preparâ să lege pe Maghieru. Eŭ îl chiemaiŭ în bordeiŭ şi'ĭ spuseiŭ cŏ de se va sparge lada, plecŭ din Izlazŭ. Elŭ îmĭ ḑise cŏ mĕ légă şi nu mĕ lasă să plecŭ. Atuncĭ îĭ adăogaiŭ cŏ póte să mĕ lege şi să mĕ şi omóre, cŏcĭ sciam ale luĭ instrucţiĭ luate; ânsĕ sunt gata numaĭ soldaţĭ 600 să vie a mĕ rĕsbuna şi a'ĭ învĕţa minte.

Atuncĭ cerênd a mĕ explica maĭ bine, îĭ spuseiŭ cŏ Maghieru are dorobanţiĭ şi judeţul gata, şi cŏ è înţeles cu mine de a se opune la orĭ-ce fel de desordine, cŏ Racotă è la Zimnicea saŭ şi la Turnu póte, şi cŏ vine a doŭa ḑi dupŏ scrisórea ce 'ĭ voiŭ scrie să vaḑă ce fel de mişcare se face spre a lua parte saŭ a se opune; cŏ Zalicŭ, de şi se încred eĭ pe Paicu, póte la astfel de împrejurărĭ a speria soldaţiĭ de a nu lua parte la nelegiuirĭ. Atuncĭ Tell vĕḑênd cŏ e ocolit de 600 de soldaţĭ, o maĭ slăbi din legat şi din spartul lăḑiĭ. A doa ḑi venì cu adevĕrat Racotă Hariton în postă şi auḑind numaĭ proclamarea şi sfeştania, vĕḑêndu-mĕ pe mine aci, şi nicĭ o faptă necuvióśă, dupŏ semnul ce'ĭ făcuiŭ puse şi el jurămêntul, ce este destul spre a se compromite un ofiçer. Racotă a fost şi este judecat şi sfâşiat de tot tacâmul Zavergiilor, dupŏ cum este judecat şi Tell de Ghica şi compania, ca unul ce n'a executat ordinele ce i se dedeserŏ. Ânsĕ Racotă n'a fost din gaşca Zavergiilor, n'a avut misiunea nicĭ de rebel, nicĭ de comunist, nicĭ de democrat, ci de a impune cât va puté, cu fiinţa sa de façă ce erà equivalentă cu 200 de călăreţĭ, de a impune, ḑicŭ, curagiuluĭ si decisieĭ ce luase Tell inspirat de maĭ sus spre a sparge la lăḑĭ, şi de a lega şi ucide pe cine i se va opune. Tell s'a îmuiat, a început a înţelege de cuvênt; va să ḑică dar cŏ Racotă şĭ-a împlinit misiunea. Intorcêndu-se ânsĕ spre a veni cu călărimea, venì Zalicŭ a doa ḑi, în drum cu 200 de soldaţĭ. Tell şi Pleşoianu compta pe Paicu, şi vĕḑênd cŏ Racotă nu maĭ vine, (şi nicĭ nu putea veni aşa de curênd), Tell ḑicŭ şi Pleşoianu complota să lege pe Maghieru când va veni în tabără nóptea. De nu erà Zalicŭ aci, şi de nu protestam eŭ din noŭ, eraĭ legat ca d-ta, frate Maghierule. Tell avea o mâncărime neîncetată să te lege, şi pentru instrucţiile ce avea şi pentru rancóre vechie; şi iarŏ, de nu erà Maghieru în Caracal şi Racotă şi Zalicŭ cam p'aprópe, Heliade era legat şi póte şi ucis de la Izlazŭ.

Intrarŏm în Caracal, plecarŏm şi de aci; d-ta maĭ rĕmăseşĭ spre a pune la cale unele-altele şi a aştepta rĕspuns de la Bucurescĭ la scrisorile cu care fuseşĭ încărcat să viĭ în urmă spre ţéră. Pe drum, începênd a însera şi vĕḑênd cŏ nu ne ajungĭ dupŏ urmă, iar începurŏ Tell şi Pleşoianu a se căi cŏ nu te-aŭ legat, şi a mĕ incrimina de pedica ce le-am făcut. Venişĭ, se ruşinarŏ. Intrarŏm a doŭa-ḑi în Craiova. Acţia mergea fărŏ reacţie, cŏcĭ nu dam pretext nimuluĭ a striga cŏ s'a desfiinţat ordinea legală. Inventarŏ aci în Craiova şi propuserŏ decretul, fărŏ timp şi dupŏ nicĭ o formă de guvern, în contra clăciĭ, ce nu era de cât a obşteściĭ Adunărĭ legislative şi constituante. D-ta şi eŭ combăturŏm acest decret; cu noĭ se unì şi popa Şapcă; Golescu âncŏ se învoì, decretul rĕmase; ânsĕ sgomotul se făcù. Reacţia fu la uşă, ce ne făcurŏ a eşi din Craiova nu cu aclamaţiile cu care intraserŏm. Decretul acela nu numaĭ erà nedrept, cŏcĭ noĭ nu puteam da legĭ, şi lumea pe temeiul legiĭ de maĭ 'nainte îşĭ avea învoielele, dar şi impoliticŭ. Opunerea la acel decret nicĭ pînŏ aci în Şumla nu mĭ-o póte ierta Tell, ḑicênd cŏ eŭ te-am făcut sĕ fiĭ şi d-ta contrariŭ. Par'cŏ d-ta nu eraĭ singur în stare, ca Român şi proprietar, să veḑĭ ce nenorocirĭ putea să iasă din acel decret; lasă reacţia ce o avurŏm îndată, dar şi fómete generală şi pagube marĭ sătenilor. Venirŏm în Bucurescĭ, în contra marşeruteĭ şi planuluĭ ce luaserŏm. Ce făcurŏ ómeniĭ comitetuluĭ? Roseti, Brătieniĭ, Golesciĭ, înţeleşĭ pe ascuns cu Odobescu, Câmpineanu şi Solomon. Complotarŏ asupra d-tale şi a mea ce le-am fost contrariĭ la programa ce luaserŏ, şi asupra luĭ Tell, ca unul ce nu executase instructiile, cu deosebire cŏ luĭ Tell îĭ deterŏ cam acoperit de maĭ 'nainte de scire Roseti şi Brătianu, *sfătuindu'l să nu maĭ dórmă în palat.* Ne arestarŏ la 19, ne paralisarŏ la 29, şi câte maĭ sciĭ.

Ce maĭ făcurŏ tot acestĭ ómenĭ dupŏ ce eşirŏm din ţéră, decât desbinărĭ sistematice, scrierĭ tot de natura zavergéscă, propagând cum să schimbe caracterul şi fisionomia mişcăriĭ astfel cum reuşisem noĭ doĭ spre a'ĭ da, ajutaţĭ de bunul simţŭ al Românilor, de bunĭ amicĭ ce pricepuserŏ ca şi noĭ machinaţiile rusescĭ? Ce făcurŏ decât un necontenit şir sistematicŭ de *consecuenţe* dupŏ dênşiĭ, şi de *n-consecuenţe* dupŏ noĭ, conduşĭ de Ghica cum să se compromită şi ceĭ amăgiţĭ să justifice calomniile Muscalilor, şi să rĕmâie de ómenĭ prudenţĭ şi capabilĭ şi legitimĭ numaĭ Ghica şi Arăpilă cu tótă gaşca lor din Bucurescĭ, şi noĭ să trecem de turburătorĭ, teroriştĭ, şi cele-l-alte.

Veĭ ḑice ânsĕ pentru ce ţi le spuiŭ acestea acum? Pentru-cŏ de ţi le spuneam din ţară, din Caracal, din Craiova, din Bucurescĭ rĕmâneam un învrăjbitor între d-ta şi Tell, şi pentru-cŏ sperând cŏ Tell erà numaĭ amăgit, îşĭ va veni în simţirĭ, şi astfel vor face şi Golesciĭ, şi cu toţiĭ împreună vom reuşi a îneca anarchia. De'ţĭ spuneam, putea să se întêmple şi alte certe, ce nu erà bune atuncĭ şi putea aduce un resbel civil. De nu 'ţĭ-am spus în Braşov şi Sibiiŭ, nu poţĭ ḑice cŏ nu ţĭ-am spus multe din acestea câte privia pe Ghica, Roseti, Brătieniĭ şi compania. Pe Tell şi Golesciĭ îĭ credeam de amăgiţĭ şi necunoscĕtorĭ aĭ complotuluĭ de la 19 Iunie; şi fiind-cŏ Golesciĭ figuraserŏ (Nicolae) între aleşiĭ ţĕreĭ şi în guvernul eĭ regulat, păstram să nu fiă desbinare, ca la timp să intrăm cu toţĭ în ţéră ca aleşiĭ ţĕreĭ, saŭ cel puçin în străinĕtate să figurăm ca o putere morală şi legiuită, ca representanţĭ dupŏ tóte formele aĭ ţĕreĭ aleşĭ de Naţie şi recunoscuţĭ de Pórtă şi Puterĭ. A descoperi de atuncĭ unele ca acestea erà să fiŭ eŭ causa de a se rupe firul legal şi a se desface locotenenţa.

Dupŏ ce ânsĕ Golesciĭ singurĭ începurŏ în Brusa (Alecu şi Radu) a mărturisi cŏ aŭ cunoscut complotul din 19 Iunie; dupŏ ce Arăpilă déte un memoriŭ în înţelesul purtăriĭ luĭ Ghica; dupŏ ce Nicolache începù a iscăli acte în contra expresiilor ţĕreĭ de la 48; dupŏ ce Tell se determinâ a nu se maĭ deslipi de Golesciĭ şi compania; dupŏ ce vĕḑuiŭ cŏ iar vine timpul a maĭ pune de mămăligă împreună (dupŏ proverb) în împregiurărĭ cu totul altele, atuncĭ ar fi o crimă de a te lăsa amăgit şi victimă. Destul am ţinut, cu tótă ura ce'mĭ arĕta Tell, să'l deslipescŭ de gaşca condusă d'a dreptul saŭ pieḑişĭ de Ghica; dar a fost cu neputinţă. El se căiesce cum vĕḑŭ, nu de însoçirea ce a fost avut cu Ghica într'o societate secretă maĭ înainte de 48, ci de ce n'a putut să execute instrucţiile luĭ Ghica şi a făcut causă comună cu rivalul şi inamicul seŭ Maghieru.

Tell în cele de pe urmă, din situaţia luĭ nu putea fi bine nicĭ cu partidul luĭ Ghica pe care l'a trădat, luându-se dupŏ noĭ doĭ, nicĭ cu noĭ ce am fost de principiĭ contrariĭ şi ómenĭ antipaticĭ. Tell avù partea tutulor trădătorilor căiţĭ: adică nicĭ cu Dumneḑeŭ, nicĭ cu dracul; şi vĕḑêndu-se isolat cu vre-o doĭ-treĭ ofiçerĭ complicĭ, iar nu amicĭ, se sforţă să'şĭ facă un *taraf* ce cu adevĕrat è taraf.

Acum ce facĭ d-ta? Cu cine escĭ în relaţiĭ şi în danţŭ de doĭ anĭ de ḑile încua? Pentru-ce aĭ tăiat corespondenţa cu mine, lucru ce m'a făcut să'ţĭ tacŭ destăinuirile astea? Pentru ce cu inamiciĭ d-tale mortalĭ aĭ ţinut o necurmată relaţie şi corespondenţă, oferindu-te a secunda scopurile luĭ Ghica, firescŭ inamicŭ al principiilor d-tale de la 1848? Te căiescĭ óre cŏ aĭ contribuit spre a îneca glasul zavereĭ şi al desordineĭ, şi aĭ făcut să ne afle Europa cŏ strigă Românii: jos Protectoratul, în locŭ de: să trăiască *naşi brat,* Nicolae împĕrat? Nu credŭ. Daca nu te căiescĭ, ce este d'amestecŭ între d-ta şi zavergii şi teroristiĭ de profesie şi marţialiĭ ciocoiţĭ, şi ciocoĭ marţialisaţĭ şi sarsailiĭ de tóte meseriile şi de tóte colorile? De ce nu vreĭ să rĕmâĭ aceea ce aĭ fost, mântuitorul ţĕreĭ de jafurĭ şi măcelurĭ, împedicătorul Ruşilor în timp de treĭ lunĭ de a intra *legiuit* în Patrie? Asta te cunósce ţéra, asta a ajuns a te cunósce numaĭ prin scrierile mele Pórta şi Europa. Amestecându-te cu un om ca Ghica, prima unéltă muscăléscă şi cea maĭ dibace în cele ce s'aŭ urmat de la 1848 încua în paguba ţĕreĭ, d-ta facĭ a fi prepus cŏ te-aĭ împărtĕşit de principiile luĭ şi cŏ aĭ încuviinţat faptele luĭ, unde aĭ fost cu totul din contra. Cum aĭ venit în Constantinopole aĭ dat de mâînĭ şi de picióre în cursele ce ţĭ-a întins acest intrigant de ordinea scărilor din dos ce expediă Rusia în tóte ţĕrile. Omul ăsta te-a împins a face nisce pretenţiĭ ce nu eră nicĭ de cum ale timpuluĭ şi ale împregiurărilor; şi unde fuseşĭ chiemat după cererea mareşaluluĭ Omer-paşa, ministerul vĕḑêndu-te în relaţiĭ sub influenţa póte a ăstuĭ omuleţŭ, ce a devenit tóte numaĭ pentru plăcerea de a face rĕul, cunoscut de Românĭ, prepus de Turcĭ, îţí întârḑie astăḑĭ trimiterea în Şumla, cu tótă repetiţia de scrisorĭ din partea mareşaluluĭ ce n'a încetat, după stăruirea mea, de a te cere.

Acum mi se scrise, după instigaţia d-tale, de către soçia mea, ca să stăruiescŭ a ţi se face rĕspuns la scrisórea ce-aĭ scris Mareşaluluĭ. Mĭ-am socotit o datorie sacră de frate, a împinge lucrul pînă acolo (cĕcĭ întârḑierea la astfel de rĕspunsurĭ, cată să sciĭ, frate Maghierule, are măĭ tot-d'a-una nisce cuvinte politice, şi a aduce cine-va a-minte astfel de datoriĭ, trece saŭ de insultător ce dă la lecţiĭ cum să trăiască cine-va, saŭ cel puçin de om uşurel ce nu pricepe şi nu cumpĕnesce împregiurările), am făcut'o şi acésta, m'am expus de a trece saŭ de una saŭ de alta; şi de şi n'am luat un rĕspuns negativ, de şi mĭ-a promis cŏ'ţĭ va rĕspunde, pe temeiul căreia am scris cu mulţumire familieĭ cu posta trecută; ânsĕ rĕcind din séra aceea, şi neputênd a maĭ eşi din casă vre-o cincĭ ḑile, ultimamente aflaiŭ, cŏ chiar pentru binele d-tale s'a aflat cu cale a nu'ţĭ rĕspunde, şi d-ta să stăruiescĭ a veni, pentru-cŏ în maĭ multe rêndurĭ s'a scris la minister cerêndu-te a fi trimis.

Între cuvintele despre întârḑierea d-tale, mi se scrie cŏ este, de va fi adevĕrat, stăruirea ce puĭ pentru scóterea unuĭ firman. Acest firman eră *in petto*, adică proietat în adins şi măĭ gata cu mult maĭ înainte de venirea d-tale la Constantinopole, erà de o dată să ésă cu cel ce s'a dat în favórea Serbieĭ. Care este causa de nu s'a promulgat? D-ta o sciĭ ca şi mine şi póte şi maĭ bine; căcĭ singur aĭ ḑis să mi se scrie câte s'aŭ lucrat la Viena prin Stirbeiŭ. Apoĭ când alianţa Austrieĭ este astăḑĭ de mare preţŭ nu numaĭ Turcieĭ ci şi Francieĭ şi Englitereĭ, creḑĭ d-ta că se póte astăḑĭ mişca chestiunea ţĕrilor nóstre din punctul de vedere dorit de d-ta şi mine şi de orĭ-ce Român bun? Daca noĭ am fi aşa de impoliticĭ şi uşureĭ a cere *acum chiar* un asemenea firman ce deşteptă nisce ideĭ ce e de interesul nostru a dormi în pace, Înalta Pórtă nu este nicĭ aşa de neprevĕḑĕtóre, nicĭ aşa de impolitică de a face şi sie'şĭ şi noĕ un reŭ ce se póte întêmpina cu puçină paţienţă, şi de a'şĭ perde o alianţă printr'o singură precipitare a lucrurilor. Îmĭ scriĭ prin soçia mea că Stirbeiŭ (ca o ispită) cu alţiĭ dimpreună aŭ vrut să închine ţéra la Austria, spre a o pune în ispită de a avé nisce speranţe şi pretenţiĭ la alianţa ce ar oferi. De este adevĕrat una ca acésta, singur cată să veḑĭ, că aci e lucru de a face tot oficiosamente, şi nimicŭ a cere oficialmente maĭ înainte de timp, şi prin urmare nu era nicĭ de cum a ne perde timpul (după un firman de natura asta atât de mixtă; căcĭ după cum mi se scrie, d-ta stăruiescĭ ca firmanul să coprindă pe de o parte autonomia ţĕreĭ, iar pe de alta voia expatriaţilor să intre în ţéră. Ce ar ḑice Austria la eşirea unuĭ asemenea firman? De nu o poţĭ prevedé, ministerul Otoman sunt sigur că s'ar întrista la una ca acésta, când i se propun lucrurĭ ce 'ĭ încurcă trebile şi facŭ pagube nereparabile pentru ţéra nóstră în asemenea împregiurărĭ. Córda acésta mi se pare că nu se cuvenia a fi atinsă pînă când nu se limpeḑia bine orizontul politicŭ deciḑêndu-se alianţa saŭ nealianţa Austrieĭ, şi maĭ vêrtos când noĭ nu suntem în stare a ne opune torentuluĭ evenimentelor politice. În cât pentru voia expatriaţilor de a reintra în ţară, cine sunt aceĭ expatriaţĭ? Aceia, ceĭ maĭ mulţĭ cu carĭ te-aĭ luptat d-ta şi eŭ spre a le îneca intenţiile şi încercările de terorism şi anarchie; aceia ce s'aŭ făcut unealta uneltelor muscălescĭ, ce şĭ-aŭ dat mâna cu Odobescu, Solomon şi compania ca să te ucigă pe d-ta şi pe mine, pentru-cŏ 'ĭ-am împedicat tóte sforţurile de a'şĭ pune în lucrare planurile nelegiuite, cum şi pe Tell ce, dupŏ ḑisa lor, ca un om de nimica nu le-a fost executat instrucţiile şi ordinele ce'ĭ dedeserŏ; aceia ce aŭ dat să ucigă pe Domnitorul ţĕreĭ şi complicii lor; aceia ce dupŏ 1848 n'aŭ încetat de la fapte cum să justifice calomniile Ruşilor; aceia ce nu numaĭ politica Turcieĭ nu'ĭ póte încuviinţa, dar nicĭ temerile şi prevederile Austrieĭ nu'ĭ va puté suferi, şi pe carĭ nicĭ ţéra în general nu'ĭ consideră decât saŭ de nebunĭ saŭ de trădătorĭ. Eŭ n'o ḑicŭ acum, ci âncŏ de la 1850 am tipărit şi am trimis în Patrie, cŏ cine va maĭ băga din expatriaţĭ în ţéră, bagă maĭ reŭ decât ciuma. Când ḑicŭ în genere, tótă regula îşĭ are şi excepţiile ca să fiă generală; cŏcĭ când n'ar fi excepţie, n'ar fi regulă. Ceĭ carĭ facŭ excepţie la acéstă regulă, d-ta iĭ cunoscĭ, ţéra iĭ scie, Turcia a început a'ĭ cunósce şi voiesce a'ĭ utilisa. D-ta escĭ unul din aceia, şi stăruiescĭ prin tóte midlócele să intri în categoria celor-l-alţĭ, pentru-cŏ te puĭ midlocitor pentru dênşiĭ şi cerĭ un firman în care vreĭ să figureḑĭ d'alăturea cu eĭ. De o facĭ acésta saŭ din sciinţă saŭ din nesciinţă să vreĭ să trecĭ astăḑĭ ceea-ce n'aĭ fost la 48; de o numescĭ asta generositate să intri în categoria celor ce aŭ conspirat asupra ordiniĭ şi vieţeĭ Domnitoruluĭ, escĭ liber; pe mine ânsĕ, te rogŭ să nu mĕ amestecĭ în categoria lor. De âmbli şi'ţĭ perḑĭ timpul dupŏ un firman, unde să figureḑe Ghica, Roseti, Brătieniĭ, ceĭ ce aŭ tras în Bibescu, şi creaturele lor, şi ciocoiĭ lor, şi toţĭ inconsecuenţiĭ, pe mine să facĭ bine, frate, să nu mĕ puĭ d'alăturea cu dênşiĭ nicĭ în raiŭ, şi cu atât maĭ vêrtos în iad. De veĭ fi omul de la 48, nu te veĭ mânia de câte'ţĭ scriŭ; pentru-cŏ veḑĭ cŏ eŭ nu te puiŭ în rêndul acestor vênturătorĭ fărŏ Dumneḑeŭ şi lege, şi te veĭ grăbi a veni acolo unde te chiamă amicul şi maĭ vêrtos datoria, saŭ maĭ bine Patria; vino ânsĕ singur, dupŏ cum mĕ veĭ afla şi pe mine singur. Când am jurat la 48, am fost de ajuns numaĭ amândoĭ, cum să nu ne maĭ afle nimenĭ secretul pînŏ la timpul acţieĭ.

Şi daca atuncĭ erà periculos să ne maĭ scie şi alţiĭ ceea-ce proiectam, acum è şi maĭ desastros să ne ocolim de spionĭ şi indiscreţĭ de tóte colorile, când patimile sunt aşa de oţeţite, şi când între emigraţĭ n'a maì rĕmas nicĭ un principiŭ care să'ĭ pótă uni de cât *ura*.

Cine urà pînŏ acum doĕ saŭ treĭ lunĭ pe Maghieru, avea o calitate din cele maĭ importante înaintea luĭ Tell spre a şi'l uni pe lûngŏ sine. Cine urasce astăḑí pe Heliade, are tóte calităţile din lume înaintea Zavergiilor de la 48, şi unirea se face şi maĭ strînsă decât tóte unirile ce le póte lega dragostea; ânsĕ nu va ţine mult, pentru-cŏ pe cine 'ĭ va uni Diavolul, pînŏ 'ĭ va desuni Dumneḑeŭ saŭ ómeniĭ, se desunescŭ de sine, dupŏ comiterea rĕuluĭ ce proiectéḑă.

Âncŏ una îţĭ spuiŭ, ca să nu'ţĭ facĭ ilusiĭ.

Cine sunt astăḑĭ Româniĭ, decât un popol împilat, îngenuchiat, lipsit şi de viaţă şi de mălaiul seŭ, necum să maĭ aibă şi arme; ast popol e representat în ţéră, de patru farisei de episcopĭ cu Mitropolitul lor, şi de vre-o ḑece familiĭ de Românо-Fanarioţĭ. Cine vede pe aceştĭ ciocoĭ veneticí, dupŏ carĭ se iaŭ şi boieriĭ adevĕraţĭ aĭ Naţieĭ spre a puté fi suferiţĭ şi a se afla în trebĭ, ḑice cŏ nu maĭ è inteligenţă, nu maĭ è sucŭ de viaţă în Românĭ; cine vede pe popol în astă stare scăpĕtată şi umilă, de se va întêmpla, cum e maĭ des să n'aĭbă acela schinteia divină a compătimiriĭ şi a descopeririĭ causelor, va ḑice cŏ Româniĭ sunt un popol de fiinţe necugetătóre.

Ce se cuvine a face cela ce e patriot adevĕrat, decât să'şĭ puie tóte miḑlócele a demonstra cŏ ciocoiĭ şi Româno-Fanarioţiĭ nu sunt representanţiĭ Naţieĭ, ci împilătoriĭ şi vênḑĕtoriĭ eĭ? Prin urmare, se cuvine a ne adresa la aceia dintre Musulmanĭ ce aŭ schinteia divină de care ḑiseiŭ în inima lor, şi carĭ singurĭ ne vor puté înţelege (de vom vorbi şi noĭ logicamente), şi a nu lăsa să ne scape ocasia; să ne punem tóte puterile, să ne servim de tóte miḑlócele spre a reuşi de a se da şi ăstuĭ popol arme, şi de a se face onóre şi drapeluluĭ seŭ de a vêntulà d'alăturea cu al Francesilor, Englesilor şi Turcilor în acéstă mare luptă, unde este a se decide nu numaĭ de destinatele ţĕrilor nóstre, ci de ale Europeĭ întregĭ. În asta se coprinde patriotismul, iar nu în *Excelenţiì democratice*, în monstruosităţĭ şi vanităţĭ cum să rĕmână cine-va nu numaĭ maĭ secĭ, ci şi maĭ reĭ decât ciocoiĭ din ţéră. Astfel mĭ-aŭ venit p'aicĭ excelenţiile speriate de sine, şi uitarŏ tóte principiele, tóte rancorile nestinse, când vĕḑurŏ cŏ puiĭ de boierĭ pentru scopurĭ ale lor, vin a se face subalterniĭ Excelenţieĭ sale *ghebescĭ*. Nu cŏ dóră voiŭ să aibă omul abnegaţia nebună şi deşănţată a sihastrilor, şi când è ceva să se ḑică cŏ nu e nimica, ci rîdŭ ómeniĭ de noĭ când suntem màĭ nimicŭ şi avem pretenţiile ce nu le-aŭ avut nicĭ ceĭ maĭ marĭ vingĕtorĭ. D-nu Tell să fi făcut cum să'l vĕḑŭ în capul încaĭ a vre-o 2000 de soldaţĭ ca să se pótă numi cu onóre şi dupŏ demnitate colonel. N'avea ânsĕ nicĭ un soldat şi mi'şĭ făcuse vre-o patru coloneĭ, maiorĭ, etc. etc., şi d-nealuĭ general din cap pînŏ în picióre. General ca d-nealuĭ escĭ şi d-ta şi eŭ şi alţiĭ, şi miserabil acela căruĭ 'ĭ-a venit în cap a se excelenţì saŭ şi generalì. De veĭ crede cŏ vorbescŭ din patimă, escĭ liberŭ; eŭ ânsĕ nu vorbescŭ, ci facŭ la *istorie* şi la *morală*, narând şi spuind fapte necontestate, aducênd exemple vecine şi vederate ce şĭ-aŭ avut nisce urmărĭ atât de triste şi desonorante; şi de nu le voiŭ spune acestea amicilor şi fiilor meĭ spre a se folosi dintr'ênsele, cuĭ le voiŭ spune: morţilor dupŏ acéstă viéţă? Ce fericit aşĭ fi fost, frate Maghierule, şi orgolios ca Român, când adevĕrul şi istoria ar demonstra cŏ Românii ăştia aŭ fost înţelepţĭ, maturĭ, consecuenţĭ, consideraţĭ de străinĭ şi de connaţionalĭ, şi eŭ numaĭ, unul singur dintre toţĭ Românii, am rĕmas arĕtat cu degetul ca mincinos! ce onóre naţională! şi ce ruşine pentru toţĭ şi pentru mine, când adevĕrul ar arĕta altfel!

Veḑĭ darŏ situaţia adevĕrată a lucrurilor şi a ómenilor, cŏcĭ pînŏ nu veĭ sci bine plagele adevĕrate ale Naţieĭ, nu veĭ afla nicĭ remediurile eĭ de mântuire. Doctorul ce nu cunósce o bólă, ucide cu medicamentele ce prescrie. Veḑĭ situaţia ţĕreĭ, ca medicul starea şi bóla amalatuluĭ, şi vino apoĭ şi pórtă-te astfel cum să putem arma Ţara şi a o conduce pe drumurĭ înţelepte şi legale [38]).

Nu lua de o cam dată cu d-ta nicĭ pe fiiul d-tale; fiĭ încaĭ atâta *părinte* pe cât am fost eŭ *vĕr*. Costache Racotă în atâtea rêndurĭ 'mĭ-a scris şi m'a rugat săĭ daŭ voie a veni la Şumla lângŏ mine, şi ĭ-am rĕspuns să nu'şĭ lase învĕţăturile.

Vîrsta băieţilor ăstora nu è de politică, ci de învĕţătură. Aŭ timp de la 30 de anĭ în sus să facă multe şi atâtea pentru patrie, când îşĭ vor mobila maĭ ântêiŭ capul cu cunoscinţe exacte şi folositóre (şi cu niţică experienţă şi de lume). [39])

Fratele meŭ Maghieru, nu te supĕra de câte 'ţĭ scriŭ; judecă-le bine, dupŏ rolul şi vîrsta d-tale, şi veḑĭ cŏ sunt din fundul inimeĭ şi cu cea maĭ ferbinte afecţie şi stimă.

De le veĭ lua spre reŭ amăgit de alţiĭ, copii d tale într'o ḑi vĕḑênd acéstă scrisóre, vor ḑice: *Heliade a fost singurul amicŭ al tatăluĭ nostru.* De voiŭ trăi, saŭ nu voiŭ trăi atuncĭ, tot îmĭ va fi de ajuns; cŏcĭ voiŭ fi rĕsbunat de nedreptatea ce mi s'ar face de către d-ta.

La revedere.

I. Heliade.

P. S. De veĭ scrie amabileĭ Alexandrina, spune'ĭ şi din partea mea părintescĭ salutărĭ.

CV

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu

Şumla. 1854, Martie $^{30}/_{11}$ *.

Amatul meŭ domn,

Treĭ scrisorĭ fórte vechĭ din 28 Noembrie, 7 si 18 Decembre le priimiiŭ o dată; s'aŭ rĕtĕcit prin Smirna, Chio, şi Constantinopole.

Câte s'aŭ întêmplat prin Şumla le veĭ fi aflat, nu sciŭ cât şi pînŏ unde de desfigurate. Eŭ am trimis relaţiĭ exacte cu ḑiŭa, cu ora a casă, şi scrisorile am ḑis să le citéscă şi d-luĭ Zossima, şi apoĭ să scótă copiĭ a le trimite d-tale. Nu sciŭ de vor fi putut, cŏcĭ aŭ fost tot amalaţĭ de cum aŭ venit în Stambul. Cu venirea paşiĭ Mustafa-bey, fratele mareşaluluĭ Omer-paşa, veĭ afla din gura sa adevĕrul despre tóte pe cât îşĭ va puté aduce a minte. Excelenţa Sa a cunoscut pe toţĭ Românii, şi purtarea şi geşturile şi moralitatea lor. De va veni să te vadă, cultivă-ĭ amicia. De nu va avé timp (cŏcĭ e venit să'şĭ aşeḑe copilul spre învĕţătură), du-te să'l veḑĭ. Ĭ-am vorbit de ajuns despre d-ta cum şi luĭ Omer-paşa. De veĭ puté, vino împreună cu Exc. Sa la Şumla când se va înturna!

---

*) Priimită in St. Cloud la 1 Noembrie 1854.

(Notiţa d-lui Grădiştênu).

NB. Acéstă epistolă trebuia să figureḑe, în rêndul chronologicŭ, înain'ea celeĭ de la $^{4}/_{16}$ Aprilie.

Ţĭ-am trimis o scrisóre prin Magherul, credêndu'l în Viena, şi el erà pe calea Constantinopoliĭ. Nu credŭ să fi luat acea scrisóre.

Eŭ aicĭ nu facŭ nimicŭ, pentru-cŏ nu sciŭ ce facŭ Anglo-Francesiĭ; nicĭ nu maĭ vin, nicĭ nu lasă pe Omer-paşa să lucreḑe singur.

Când se prepară Muscaliĭ să trécă de la Galaţĭ la Măcin, Mareşalul scia planul lor cu 10 ḑile înainte şi pleca din Şumla să'ĭ priiméscă cum li se cuvenià. Ânsĕ pe la jumĕtatea caleĭ, îl sosì dupŏ urmă un oficer engles, curier de la Stambul cu ordine de la minister şi ambasade să nu întreprindă nicĭ o luptă, pînŏ nu vor veni şi oştirile aliate; să lase pe Muscalĭ să trécă. Ce stratagemă va fi, eĭ sciŭ. Este adevĕrat cŏ locul de bătaie è maĭ bun dincóce de Dunăre; ş'apoĭ vaĭ de ţĕrile nóstre de se va face acolo lupta. Pe lângŏ acésta, póte cŏ va fi fost ca să se scótă şi masca Austrieĭ, ce a fost ḑis cŏ, cum vor trece Muscaliĭ Dunărea şi nu vor deşerta Principatele cât maĭ curênd, ea nu maĭ stă neutră, ci se declară în contra Rusieĭ. Étŏ acum trecurŏ Dunărea. Ce face Austria? concentrâ 70,000 de oştire în Banat unde nu sunt Muscalĭ, şi din partea Muscalilor în Galiţia şi Bucovina, şi desgarnisâ graniţele. Par'cŏ ar vrea maĭ mult să isbéscă pe amica sa Turcia decât pe inamica sa Rusia, de care nicĭ nu se teme, pentru-cŏ cum ḑiseiŭ, şĭ-a atras oştirile despre

Basarabia şi Moldova, unde putea încolţi pe Muscalĭ. Acolo se cuvenià încaĭ 50 de miĭ să concentre.

Dar istoria luĭ Stirbeiŭ o sciĭ? Stirbeiŭ, Bibescu, bĕtrânul Sturza şi Ghica (fostul gospodar şi beiŭ al Moldoveĭ), dimpreună cu mulţĭ boierĭ făcurŏ pe ascuns (adicŏ) hârtie la Austria, îndată dupŏ venirea Muscalilor în ţĕrĭ, că de se va învinge Rusia, eĭ să închine ţĕrile la acest imperiŭ. Austria priimì bucuros şi trimise în luna luĭ August trecut un major Tom la Bucurescĭ şi Iaşĭ spre a se înţelege cu boieriĭ de acest taraf, a le lua subsemnătura. Şi a'ĭ însărcina a face propagandă în favórea Austrieĭ (cu ţĕrile pline de Muscalĭ). Cum se făcù pactul, Austria ḑise să fiă ascuns, pînŏ se va încheia alianţa ce o astepta între Turcia, França şi Englitera. Incheiându-se acéstă alianţă acum la Martie, Pórta îşĭ avea gata un firman în favórea autonomieĭ şi drepturilor ţĕrilor nóstre, când étŏ Austria propune cŏ e gata a intra în Alianţa Puterilor occidentale, cu condiţie de a i se da, pentru ajutorul ce va face, Moldo-Valachia. Puterile şi maĭ vîrtos Englitera, vĕḑù cŏ cu acésta se desvecinéḑă Turcia de Rusia şi scapă de resbelele acestea. Rĕmânea să se scie daca Româniĭ vor. Austria atuncĭ scóse hârtia şi *iscăliturile* boierilor. Pentru Turcia rĕmânea acum s'o înduplece şi o oprirŏ de a da afarŏ firmanul. Stirbeiŭ într'acestea plecă de poruncélă din Viena, stete la Triest şi scrise la Stambul cerênd voie de a veni acolo. Stirbeiŭ se aştéptă acum la Ţarigrad, şi Turciĭ ce pînŏ aci îl făcea hain, începurŏ acum a'l lăuda şi a'ĭ scóte nisce cualităţĭ şi darurĭ ce nu pute a nas de om.

Aşa mi s'a scris astă istoriă, aşa ţĭ-o scriŭ şi eŭ. Ânsĕ de va fi adevĕrată, cum creḑŭ cŏ este, Stirbeiŭ putea să întreprindă astă mişcare cu Muscaliĭ de façă de nu erà împins de Muscalĭ? Ş'apoĭ majorul Tom, de ar fi venit a face propagandă adevĕrat, în interesele Austrieĭ şi în contra planurilor Rusieĭ, putea sta mult timp în Principate? De nu o scii, află cŏ majorul Tom pînŏ în ḑiŭa de astăḑĭ este ataşat pe lûngŏ Gorciacoff. Cum merge lucrul ăsta? Étŏ cum. Austria ca să se pótă susţine óre-când în contra Maghiarilor şi Italienilor, nu'ĭ sunt destuĭ Românii transilvanĭ şi bănăţenĭ, Sêrbĭ, Slavĭ şi Croaţĭ. A pus dar gând să încorpore în statele sale Moldo-Valachia, Sêrbia, Bosnia, Muntenegru şi Erzegovina, popolĭ demibarbarĭ, cu carĭ póte bate pe rebelĭ şi cărora ea è maĭ simpatică. Muscalul o lasă să facă, saŭ maĭ bine o provocâ să facă. Muscalul fu şi aci maĭ şiret decât altă-dată. Austrieĭ i se va ierta a propune un astfel de plan, Engliterеĭ îĭ va plăcea, cŏcĭ va crede cŏ va pune un bulevard tare la cutezările moscovite. Rusia îşĭ ḑise: lasă de o cam dată să iea Austria ceea ce nu pot lua eŭ acum, şi când dupŏ 10—15 anĭ Austria va începe a se toci în aste provincie şi a fi urêtă, când va maĭ fi vre-o mişcare de popóre în Europa, când Austria va fi iar dogită şi suveranii ameţiţĭ, eŭ să es atuncĭ cu ortodoxia, şi cu panslavismul meŭ, şi tréba è făcută în tóte populaţiile pînŏ în Constantinopole. „Fă tu dar, ḑise Austrieĭ, fărŏ să'ĭ spuie planul; şi Austrieĭ îĭ părù bine, şi chiar de 'ĭ-a cunoscut planul (cŏcĭ bun è Domnul îşĭ va fi ḑis), Aşa, Austria, dupŏ ce se încheiâ alianţa Turcă-Anglo-Francă, venì a se oferi de alianţă în contra Rusieĭ, arĕtâ cŏ è sătulă de protectoratul rus ce o apĕsa de la 1849; maĭ puse inainte cŏ ar vrea Moldo-Valachia, ca să scape pe Turcĭ de vecinĕtatea Rusuluĭ, şi ca să arate Europeĭ cŏ cu adevĕrat e inamică Rusieĭ cŏ va să'ĭ ia îmbucătura de la gură. Propunerea saŭ vorbele 'ĭ sunt astfelŭ, dar faptele? În locŭ de a vedé cine-va oştirĭ Austriace în Bucovina spre Muscalĭ, din contră, graniţele acelea sunt deschise, şi 70,000 Austriacĭ sunt în Banat, treĭ podurĭ sunt gata preparate a se întinde pe Sava, spre a trece în Serbia şi a apĕra adică să nu intre Muscaliĭ aci din Oltenia. Apoĭ din Serbia să trécă în Bosnia, Muntenegru şi Erzegovina spre a le ţine adică în frêŭ de a nu se rĕscula. O dată acolo, se încépă comunicaţia cu Epirul şi Tesalia revoltată şi cu Grecia ce è pe picior de resbel cu Muscalul înţelésă. Atuncĭ Austria înfiptă astfel, şi ocolind armata turcéscă ca un cercŭ dimpreună cu Muscaliĭ pe de altă parte, un micŭ pretext va face a se schimba limbagiul, şi planul se realisă fărŏ greutate. De la Nemţĭ apoĭ peste 10—15 anĭ, cum am ḑis, nu e anevoie să iea Muscaliĭ provinciile conchistate 43). Pe de altă parte, veḑĭ cŏ Austria de şi propune alianţă Turcilor, ânsĕ Grecilor revoltaţĭ nu încetéḑă a le da tot ajutorul de transport şi arme prin batelele sale. Mi se pare ânsĕ cŏ şĭ-aŭ cam dat planurile pe façă; şi póte França se va interesà maĭ mult spre a le risipi. Ierĭ audiiŭ cŏ la Constantinopole s'aŭ dat ordine a pleca din mările Turcieĭ tóte corăbiile austriace. Nu sciŭ ânsĕ de este adevĕrat una ca acésta, cŏcĭ pré fu repede. De veĭ întrebuinţa în ceva aceste scirĭ în vre-o gazetă, nu spune cŏ le aĭ de la mine.

Mĕ întrebĭ într'o scrisóre fórte vechie, pe care o primiiŭ ierĭ, de ce să'mĭ aducŭ a minte de medicina d-tale ce o profesaĭ prin Têrgovişte? Eŭ credŭ ca să rîdem, cŏcĭ nu'mĭ aducŭ bine aminte aproposito de ce a venit. D-ta ce aĭ acea scrisóre, poţĭ să înţelegĭ maĭ bine decât mine causa de unde a venit acea reminiscenţă. Orĭ ce causă va fi, póte fi; numaĭ aceea ce mĭ-o ḑicĭ d-ta în glumă, nu póte fi, cŏ adică îmĭ spargŭ capulŭ scrisorile d-tale. Din contră, tot-d'a-una mĭ-aŭ făcut şi 'mĭ facŭ mare bine, şi cu dor le aştept. Tot ce 'mĭ pare reŭ acum este cŏ ne-am depărtat şi ni s'a paralisat corespondinţa.

Am véḑut câte 'mĭ scrie d-nu Vaillant; îĭ mulţumescŭ. Ce bine ar fi să fi fost ómeniĭ aşa cum îĭ crede d-luĭ! nu s’ar plânge atuncĭ mulţĭ cŏ am ajuns urête ḑile. Arată’ĭ complimentele mele frăţescĭ. Nu l’aşĭ îndemna să vină p’aicĭ pînŏ nu se vor alege amiciĭ din inamicĭ, pînŏ când adică nu se va alege cu Austria şi Prusia.

D-luĭ Billecocq arată’ĭ asemenea orĭ-ce sciĭ maĭ bine din partea mea, şi cŏ aşĭ dori mult să’l maĭ vĕḑŭ pînŏ nu voiŭ muri.

La revedere.

I. Heliade.

P. S. Mi se pare cŏ ţĭ-am scris, cŏ de unde şedeam la Chio determinat a nu mĕ mişca nicăirĭ, de nu voiŭ fi chiemat, într’o nópte la 4 spre 5 Decembre vine guvernatorul, şi ’mĭ anunţă cŏ a venit un Tătar în adins din Constantinopole cu ordine de a mi se înlesni drumul spre acolo cât maĭ în grabă. La 7 Decembrie abia fuiŭ gata a pleca, dupŏ ce am pus la cale cum să rĕmâie familia într’o insulă, în care nu vedeam semne bune din partea Grecilor.

Ajungênd la Constantinopole în treĭ ḑile, mi se dete hârtiile de a pleca la Şumla, şi baniĭ drumuluĭ 4,000 leĭ. Scrisórea de creanţă către Omer-paşa erà sigilată; nu sciam şi nicĭ n’am sciut pînŏ maĭ alaltă-ierĭ ce erà într’ênsa. Venind la Şumla, mareşalul îmĭ spuse cŏ am raţiunea saŭ tainul pentru 16 ómenĭ şi 12 caĭ, şi 6,000 leĭ pe lună, din care 3,000 am fost lăsat a se lua de familie. De aci, când şi când mĕ chiemà şi mĕ întrebà despre multe, îmĭ da câte o însărcinare ce nu erà anevoie de executat, fiind în cercul facultăţilor mele. Mareşalul, paşiĭ consiliuluĭ şi toţĭ Turciĭ ce mĕ cunoscea mĕ tracta de bey, şi atâta tot. Maĭ alaltă-ierĭ mĕ duseiŭ la un Engles, venit de mult în Şumla cu recomandaţiĭ bune spre a şedé aci şi a urma operaţiile armateĭ cu însărcinare de a fi corespondentul fidel al jurnaluluĭ *Timps* din Londra, scriind lucrurile de la façа loculuĭ. Aci la dênsul maĭ aflaiŭ un oficer de geniŭ iar engles, trimis a inspecta fortificaţiile. Intrând, corespondentul jurnaluluĭ ḑise óspeluĭ seŭ: „Îţĭ recomand pe Heliad-bey, Român trimisŭ de Înalta Pórtă lângă Omer-paşa ca representant al Naţieĭ române, şi ca consiliar al mareşaluluĭ în cele ce se atinge despre Românĭ“. Îmĭ fu ruşine de atâtea titlurĭ, şi îngânaiŭ şi eŭ câte-va vorbe. După ce eşì oficerul, îl întrebaiŭ pentru ce mĭ-a dat nisce titlurĭ ce singur eŭ nu mi le cunoscŭ? Îmĭ rĕspunse cŏ astea sunt titlurile şi misiunea mea.—De unde le sciĭ? îl întrebaiŭ. —Din hârtia cu care aĭ venit. Avênd dreptul a sci şi a fi informat despre orĭ-ce voiŭ cere, spre a face raporturile fidele, când aĭ venit, am cerut la consiliŭ să mi se facă cunoscut cu ce misiune escĭ aci. De acolo mi s'a dat în cunoscinţă ênsuşĭ scrisórea Înalteĭ Porţĭ cu care aĭ venit.

De aci am fost curios să vĕḑŭ şi eŭ de va fi iertat coprinsul aceleĭ scrisorĭ, şi am vĕḑut cŏ aşa este. Din tóte astea, daca îmĭ place şi mĕ bucură vre-una este numele de *representant al Naţieĭ*; şi sciĭ de ce? nu pentru mine, ci pentru consideraţia către ţéra nóstră. Un domn póte face pe un Român orĭ-ce va voi din dregĕtoriile ţĕreĭ, saŭ rangurĭ, afarŏ de ales saŭ pârcălab; asta è dreptul sătenilor Un sultan póte numi pînŏ la vizir pe cine va voi, afarŏ de representant al Românilor; dreptul ăsta este al Românilor, şi când aŭ avut şi eĭ voce şi-aŭ ales treĭ inşĭ carĭ furŏ: Golescu, Tell şi eŭ, fiă-care din ăştĭ treĭ aŭ drept de a se numi representanţĭ aĭ Naţieĭ în străinĕtate, şi cu atât maĭ vêrtos în lumea oficială, cŏcĭ aŭ fost recunoscuţĭ de Pórtă, şi Pórta nu póte da ăst titlu astăḑĭ decât numaĭ unuia din ăştĭ treĭ saŭ cestor treĭ. La asta a vrut să arate cŏ recunósce âncŏ ceea ce a recunoscut atuncĭ, şi cŏ va să respecte drepturile ăstuĭ *popol*.

Vedĭ de aceea ḑiceam eŭ atât de des în Paris, cŏ nu stă la noĭ treĭ de a desface locoteninţa, cŏ trebue să ţinem pînŏ în capĕt însărcinarea Naţieĭ şi recunóscerea Porţiĭ, cŏ se cuvine a fi nedespărţiţĭ şi să nu ne abatem încaĭ noĭ treĭ de la principiele proclamate şi susţinute de Naţie. Eram saŭ treceam de visionar atuncĭ şi de fudul maĭ vêrtos în ochiĭ d-luĭ Tell, ḑicênd cŏ mĕ ţiŭ cu dinţiĭ de locotenenţă. Nu mĕ ţineam eŭ, ci ḑiceam să ne ţinem câteşĭ treĭ. Se despărţirŏ de mine, şi se unirŏ cu ceĭ ce îĭ învĕţà a da în gropĭ, şi a inculpa Naţia cu doctrine ce ea nu le cunósce. Aceia le devenirŏ amicĭ ce le voia rĕul şi se nevoià a'ĭ compromite pe toţĭ ca să rĕmâie numaĭ Rodin omul prudent al Naţieĭ; şi eŭ ce le voiam binele şi care nu eram gelos, fuiŭ tratat de inamicŭ, de ambiţios, de fatal causeĭ; eŭ gelos, care voiam a trece toţĭ de consecuenţĭ, de prudenţĭ, de bărbaţĭ de stat, şi care la un timp doriam a intra cu toţiĭ în ţéră cu aceeaşĭ consideraţie din partea Turcieĭ şi cu aceleaşĭ onorĭ din partea Românilor. Acum auḑŭ cŏ 'şĭ aducŭ aminte de vorbele mele, dar e târḑiŭ, cŏ nu maĭ pot repara inconsecuenţele lor, şi pentru-cŏ vĕdŭ acésta, mĕ urĕscŭ şi maĭ mult. Audŭ cŏ alérgă la miḑlóce fórte abjecte, şi la neconsecuenţe şi maĭ marĭ, ca să mĕ strice; ânsĕ nu vor reuşi, cŏcĭ n'aŭ din ce să mĕ scótă. Eŭ n'am alergat dupĕ nimicŭ. N'am cerut nicĭ colonelìĭ, nicĭ generalìĭ, nicĭ paşalîcurĭ; eŭ sunt şi voiŭ să fiŭ ceea ce sunt: *meseriaşŭ;* nimenĭ nu mĕ póte scóte din *scriitor Român,* din cunoscinţele mele bune rele câte am, şi din viéţa şi împregiurările mele trecute. Asta è posesia şi dregĕtoriile mele, din care nu mĕ póte nimenĭ demite. Eŭ staŭ grecesce pe pământ, şi d'aci n'am unde maĭ cădé decât în mormênt.

CVI

Domnuluĭ N. Russo, în Balcanĭ.

Şumla. 1854, Aprilie 20

Amatul meŭ domn,

Flotele aŭ distrus de la Odesa tot ce avea aerul ţanţoş al muscălismuluĭ: bateriĭ, fortificaţiĭ, tabiĭ, totul aŭ ras, afarŏ de magaziĭ şi case şi tot ce sémĕnă a comerciŭ; ele staŭ pe locŭ ca şi înainte şi vor sta, cŏcĭ neguçătoriĭ, cum am maĭ ḑis, nu sunt aşa de căĭnoşĭ la inimă, cu tóte cŏ s'ar cuveni să'şĭ puiă sufletul pentru Ţarŭ, când Ţarul îşĭ pune sufletul cu dênşiĭ, şi îĭ tratéḑă aşa de muscălesce omenos, cu marţafoìa lor, cu mojicia lor, cu ghionturile lor, fiă cât de avuţĭ.

La revedere.

I. Heliade.

P. S. Vream adică să alătur cu scrisórea trecută pe a d-luĭ Giurescu şi să veḑí acolo nuvele, şi scrisórea rĕmase pe din afarŏ, întocmaĭ ca marţialiĭ când è timp de voinicie şi de eroism adică, şi rĕmăseşĭ bun cu nuvelele.

CVII

Domnuluĭ Gr. Grădiştént

Bucurescĭ. 1854, Septembrie $^{12}/_{24}$

Amatul meŭ domn,

De la Decembrie trecut de când m'am mutat din Chio, mi s'a perdut rostul corespondenţeĭ cu Parisul. Scrisorile cum vĕdŭ mi s'aŭ rĕpus; din ale d-tale iarŏ, dupŏ cum scriĭ soçieĭ mele, aŭ avut aceeaşĭ sórtă. Din Şumla nu puteam ţine o corespondenţă regulată, decât numaĭ ce puteam scrie prin curieriĭ militarĭ, şi scrisorile me'e se rĕtăciaŭ pe la ministerul de resbel.

Alaltă-ierĭ priimiiŭ o scrisóre de la d-nu Vaillant, din care vĕdŭ cŏ te aflĭ la St. Cloud şi cŏ aveţĭ scire cŏ aşŭ fi numit membru uneĭ comisiĭ. Nu è adevĕrat, dupŏ cum vĕdŭ prin gazete şi alte nuvele asemenea de false, unele ce mĕ înalţă şi altele ce mĕ asupiescŭ cu ponóse cŏ ţin aci cluburĭ cu Vasiliade cel maĭ neofensiv om, şi cu un Zamoisky pe care nu'l cunoscŭ decât ca amicŭ al inamicilor meĭ. Nu mĕ amestecŭ frate în nimicŭ, şi de am venit în Bucurescĭ, este ca să'mĭ vĕdŭ doĕ treĭ lunĭ de cele ce am lăsat ale stăriĭ şi averiĭ mele adunate cu sudóre în 34 de anĭ. Nimicŭ n'am maĭ aflat decât zidurile găurite ale caselor, date în doĕ rêndurĭ de casarmă la Ruşĭ şi acum de magaziĭ la Austriacĭ. Neavênd unde şedé, spre derîdere printr'un contrast sarcasticŭ m'aŭ pus în casele luĭ Iónide, pe care nu le-am priimit decât dupŏ ce m'am vĕdut cŏ am şedut măĭ sub cer doĕ sĕptĕmânĭ cu copii. Nu sunt nimicŭ, şi nu voiŭ decât să pot să'mĭ iaŭ ce este al meŭ. Anevoie ânsĕ cu ceĭ ce guvernă Ţéra şi o vor guverna.

Aicĭ lucrurile sunt tot cum le sciĭ, funcţionariĭ lăsaţĭ de Ruşĭ domnescŭ, şi Turciĭ se vĕdŭ nevoiţĭ a'ĭ recunósce, spre a'ĭ vinde şi a'ĭ discredita în ţéră. Sistematicamente jafurile se facŭ împătrite de către Rusolatri, Grecĭ, Bulgarĭ, arendaşĭ şi funcţionarĭ lăsaţĭ de Ruşĭ, şi tóte înadins se facŭ în numele Turcilor, spre a aduce pe ţĕranĭ a striga cŏ le erà maĭ bine cu Ruşiĭ decât cu Turciĭ; felul ăsta de propagandă dibace se face fórte întins şi necontenit. Pînŏ nu se va schimba ministerul, nu se schimbă sistema asteĭ propagande, şi óspeţiĭ ceĭ noĭ se opun la schimbarea funcţionarilor. Lumea îĭ are de inamicĭ aĭ Turcilor şi aĭ nostri. Nu sciŭ bine cum îĭ aŭ Turciĭ.

La revedere.

I. Heliade.

CVIII

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu

Constantinopole. 1854, Octombrie 12

Amatul meŭ domn,

Ţĭ-am scris din Bucurescĭ şi îţĭ promiteam a'ţĭ scrie maĭ pe largŭ din Constantinopole. Étŏ o descriere pe scurt a situaţieĭ. De veĭ socoti, dă-o unde-va să se publice în vr'un jurnal.

De veĭ să mergĭ în ţéră, vino în Constantinopole şi de aci intri lesne.

La plecarea mea din Bucurescĭ m'am dus la Scarlatache; am vĕḑut pe cocóna sora d-tale, 'mĭ-a urat să viŭ sănĕtos şi să viŭ dimpreună cu d-ta; aşĭ fi norocit să mi se împlinéscă astă urare.

Eŭ veniiŭ în Constantinopole cu o misiune din partea mareşaluluĭ Omer-paşa. Nu sciŭ cât voiŭ şedé aci pînŏ se va da hotărîrea şi reuşita misiunii. De va fi ascultat mareşalul, are să iasă câte-va bunurĭ pentru ţéră nóstră

La revedere.

I. Heliade.

Bucurescĭ, 1854, Septembrie 23.

Turciĭ s'aŭ bătut d'a eroĭ la Calafat, Olteniţa, Silistra, Giurgiu, Caracal şi Buzĕŭ, apĕrându'şĭ independinţa şi patria; aŭ alungat pe Ruşĭ din teritoriul Moldo-Valacŭ, şi aŭ demonstrat ceea ce póte o naţie liberă în contra hordelor unuĭ popol sclav. Ânsĕ ómeniĭ primitivĭ, de şi aŭ arĕtat în tot-d'a-una eroism şi lealitate, n'aŭ putut avé astuţia naţiilor saŭ statelor corupte. Reaŭa-credinţă şi machiavelismul pare cŏ venì să culégă fructele, dupŏ atâtea sudorĭ şi sânge al bravilor. Austriaciĭ intrarŏ în România spre a goni pe Ruşĭ, dupŏ ce iĭ goniserŏ maĭ ântêiŭ Musulmaniĭ; se purtarŏ şi acum în adevĕraţĭ paiaţĭ ce staŭ piţulaţĭ la bătălie pînŏ ce fuge inamicul, şi es apoĭ a spune cŏ eĭ aŭ făcut victoria. Proclamaţia Austriacilor nu maĭ are exemplu în istorie; se pun ţepenĭ şi ţanţoşĭ ca nisce conchistatorĭ şi suveranĭ aĭ ţĕreĭ, fărŏ a recunósce naţionalitatea Românilor. Se adreséḑă la locuitoriĭ ţĕreĭ, iar nu la Românĭ; şi locuitoriĭ, dupŏ dênşiĭ, sunt toţĭ Şuţiĭ, Mavriĭ, Iónidiĭ, toţĭ sperveniţiĭ din Fanar, toţĭ Greciĭ, Bulgariĭ şi Sêrbiĭ rusolatri; aceia sunt ómeniĭ ordineĭ, iar ceĭ ce se ḑicŭ Românĭ sunt revoluţionarĭ. În acea proclamaţie se atacă de mórte suzeranitatea Turcieĭ; se calcă în picióre drepturile ţĕreĭ. Dupŏ regula şi arta sistemeĭ austriace, Turciĭ erà datorĭ să'şĭ verse sângele ca şi Româniĭ Ungarieĭ la 48, şi Austriaciĭ să viiă a culege lauriĭ. Ocuparŏ Oltenia, spre a pune pe Turcĭ între doĕ focurĭ, între al lor şi al Ruşilor; ocuparŏ Bucuresciĭ ca nisce conchistatorĭ ce ieaŭ o cetate cu sabia. Tóte barierile şi eşirile capitaleĭ sunt păzite de Austriacĭ (Turciĭ nu furŏ toleraţĭ la nicĭ una). Dupŏ învoire, numĕrul Austriacilor erà a se sui numaĭ pînŏ la 18 miĭ, (6 în Oltenia şi 12 în Bucuresci şi în pregiur); încetul cu încetul îl suirŏ pînŏ la 36 de miĭ, şi argumentele lor sunt cŏ è un spirit revoluţionar în ţéră, şi se légă de ţéră pentru nisce încercărĭ în Oltenia de ómenĭ trimişĭ iar din Viena maĭ înainte. Étŏ cum servă de argumente bătăioşiĭ nostri celor ce vor să ne împile. Austriaciĭ se pórtă în Bucurescĭ şi în ţéră ca nisce adevĕraţĭ inamicĭ ce-ar fi vĕrsat sângele în contra Românilor; pretenţiile şi brutalitatea lor sunt de necreḑut. Pun câte ḑece soldaţĭ în casele săracilor (la avuţĭ sunt oficerĭ) şi se cere de la săracĭ să cumpere câte ḑece saltele şi ḑece plapume pentru soldaţĭ împĕrătescĭ ca dênşiĭ; cerŭ lucrurĭ căror bieţiĭ ómenĭ nu le cunoscŭ nicĭ numele, cum *şifoniere, lavoare, etc.* Pe un neguçător ce a cuteḑat a întreba *ce è aia?* 'l-aŭ ucis vĕrsându'ĭ rĕrunchiĭ. La comisia de galben unde şedŭ, vin de la 10—15 ómenĭ pe ḑi a se plânge, bătuţĭ, cu capetele sparte, cu spetele negre. Se pórtă Austriaciĭ ca şi cum Turciĭ n'ar fi de façă, şi vorbescŭ ca şi cum nicĭ n'ar exista Turcia.

Toţĭ Turco-filiĭ staŭ îmărmuriţĭ şi se tem când şi când să încépă a fi legaţĭ şi puşĭ în temniţe ca la 1848, de façă cu Turciĭ, pentru-cŏ aŭ cuteḑat să iasă cu florĭ înaintea Turcilor. Cel puçin aşa îĭ sperie Fanarioţiĭ şi Greco-slaviĭ

Omer-paşa ce a sciut în tot-d'a-una a se bate bărbătesce şi cu reuşită, demonstră cŏ scie asemenea la întêmplare cuvenită a avé paţienţa unuĭ adevĕrat stoicŭ, şi tactica unuĭ diplomat profund. El are a combate pe inamicul din afarŏ şi a dejuca anulând intrigele instrumentelor Rusieĭ ce residă în Constantinopole şi chiar în Londra. D'acolo îl ţin în locŭ şi 'ĭ întârḑie instrucţiile, saŭ nu'ĭ dă nicĭ de cum. Dupŏ cum se pórtă Austriaciĭ, şi dupŏ cum îl ţin înapoĭ cu instrucţiile, de ar fi fost alt om maĭ nerăbdător saŭ maĭ puçin prudent, ţéra ar fi devenit theatrul celuĭ maĭ teribil carnagiŭ, şi Dumneḑeŭ scie ce ar fi eşit d'aci. Nu suntem datorĭ aroganţa şi pretenţiile nesuferite ale Austriacilor, decât trădătorilor îndoctrinaţĭ în principiele pretinseĭ *Sânte Alianţe* coalişate óre-când în contra Françeĭ napoleoniene, şi iertătóre la cutropirile Rusieĭ.

Se crede póte cŏ Ruşiĭ s'aŭ alungat din Principate; ânsĕ locul lor l'aŭ luat Austriaciĭ, nu în ḑişĭ protectorĭ ci în suveranĭ despoţĭ. Susţin în funcţiunile lor pe toţĭ ministriĭ şi subalterniĭ lor, pe toţĭ împiegaţiĭ publicĭ ce 'ĭ-aŭ fost numit Muscaliĭ. În Oltenia numiserŏ Turciĭ câţĭ-va, şi dupŏ venirea Austriacilor s'aŭ scos şi s'aŭ adus la locŭ muscăliţiĭ ceĭ vechĭ. Toţĭ capiĭ eteriilor Greco-slave, toţĭ parveniţiĭ din Fanar, din Odesa, din Bulgaria şi Serbia, într'un cuvênt toţĭ sbiriĭ Rusieĭ sunt la putere spre a spiona şi paralisa pe Turcĭ şi a batjocori şi împila pe Româniĭ, amicĭ aĭ Turcilor şi apĕrătorĭ aĭ drepturilor legitime ale Ţĕreĭ. Subcârmuitoriĭ, arendaşiĭ grecĭ aŭ ordine pe ascuns de a lua tot de la ţĕranĭ în numele Turcilor, şi a'ĭ face a striga cŏ le erà maĭ bine cu Muscaliĭ decât cu Turciĭ. Spre culmea nenorocirilor, Austria impune Turcieĭ şi Românilor pe Stirbeiŭ, pe omul ce la 1830 furà autonomia Ţĕreĭ spre a o vinde Muscalilor, ce la 1849 se suì pe thronul luĭ Mircea trecênd peste ruinele naţionalităţiĭ Române, spre a domni în adevĕrat satelit al Rusieĭ, ce în fine batjocori în faça lumiĭ suzeranitatea Turcieĭ şi vêndù din nuoŭ România Austrieĭ, spre a o prepara de a deveni într'o ḑi o pradă maĭ facilă pentru Rusia. Aducerea în ţéră ca Domnitor a acestuĭ om este un flagel pentru Românĭ, şi o insultă din cele maĭ grave pentru Înalta Pórtă.

Austriaciĭ îĭ prepară o intrare *triumfală*. Româniĭ se opuserŏ printr'o tăcere profundă, ca şi la intrarea Austriacilor. Nicĭ un Român nu se fărîma cu firea a eşi înaintea luĭ. O adunătură (racolement) de ómenĭ sistematicamente perfiḑĭ, ciocoĭ de meserie şi de naţiă, de Grecĭ şi Bulgarĭ susţinuţĭ de Muscalĭ spre umilirea Românilor, toţĭ membriĭ eteriilor Greco-slave, toţĭ câţĭ contribuirŏ pentru formarea aceleĭ legiunĭ numite de *cruciaţĭ* spre a despoia maĭ mult pe Românĭ decât a se bate cu Turciĭ; acestia formarŏ un popol adică de vre-o 300 *ipochimenĭ*, venirŏ la Giurgiu şi trecurŏ Dunărea la Rusciucŭ (unde de dinadins erà să desbarce Stirbeiŭ), spre a'l priimi în triumf şi spre a'şĭ rîde de Turcĭ pe chiar teritoriul lor, arĕtându-le cŏ fărŏ a se auḑì de pace, eĭ, inamiciĭ lor, le calcă pământul şi îĭ batjocurescŭ în façă. Intr'un cuvênt oficeriĭ legiuniĭ Greco-slave, în ḑiua de astăḑĭ forméḑă în ochiĭ Austrieĭ popolul Român ce vine a striga *osanà* celuĭ ce vine în numele Ţaruluĭ, spre a insulta din nuoŭ pe Sultanul şi spre a împila şi vinde pe Românĭ.

De mĕ veĭ întreba ce facŭ Româniĭ, naţia adevĕrată şi adevĕraţiĭ eĭ boierĭ? Ce pot face maĭ mult decât a arĕta a tot-putinţa slăbiciuniĭ, şi apoĭ d-ta sciĭ fórte bine care è puterea principielor. Româniĭ aŭ recunoscut o dată cu solemnitate suzeranitatea Înalteĭ Porţĭ sperând cŏ se vor bucura de autonomia lor. Turciĭ aŭ închieiat o convenţiŏ cu Austria, şi Româniĭ cată a considera pe Austriacĭ ca amicĭ aĭ amicilor lor sub responsabilitatea Turcilor.

Prin urmare, veḑĭ cŏ Româniĭ ceĭ bunĭ sunt prudenţĭ şi sciŭ a'şĭ reserva dreptul de a puté într'o ḑi cere cuvênt Turcilor de politica lor înaintea Europeĭ desdemnate de purtarea Austrieĭ. Româniĭ cată să aibă paţienţă şi tact de a nu eşi din cercul adevěrateĭ lor forţe, care è a legitimităţiĭ şi a tractatelor.

Intrarea luĭ Heliade în ţéră a turbat pe toţĭ partisaniĭ Rusieĭ, şi a făcut a se nasce dese observaţiĭ din partea Austriacilor. Acestia din urmă n'aŭ a'ĭ imputa despre trecutul luĭ nicĭ despre rolul luĭ de la 1848, ce a fost conservativ şi legitimist în contra zavergiilor muscăliţĭ. Austriaciĭ se plângŭ de presentul acestuĭ om, cŏcĭ luĭ iĭ atribue tótă priimirea rece ce avurŏ de la Românĭ; luĭ şi tótă priimirea ce i se prepară luĭ Stirbeiŭ, şi aci Austriaciĭ insultă pe Românĭ. Par'cŏ eĭ n'ar avé simţire şi minte ca să cunóscă cugetele sistemeĭ austriace. Cine a pus pe Austria să debute în ţéră cu acea proclamaţie? Ânsĕ sciĭ, când vor să ucidă un câine iĭ află pretext cŏ è turbat. „Naţia è revoluţionară cu faptele emisarilor incendiarĭ aĭ Austrieĭ; Heliade inspiră ura către Austriacĭ, iar nu ênsuşĭ proclamaţia şi purtarea lor.“ S'aŭ cercat măĭ în tóte ḑilele a face pe acest om să trécă înapoĭ Dunărea, ânsĕ n'aŭ reuşit. Întrébă pe ceĭ ce veniserŏ la Vidin din Viena şi din Paris spre a face nuoĭ revoluţiĭ, şi veĭ auḑi cŏ are dreptate Austria să céră expulsarea luĭ Heliade din ţéră [44]). Veḑĭ cum se făcea la 48 instrumente planurilor muscălescĭ şi acum celor austriace *).

---

*) Finele acesteĭ relaţiĭ destinate publicităţiĭ se pare cŏ lipsesce.

CIX

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu

Constantinopole. 1854, Octombrie $^{14}/_{26}$

Amatul meŭ domn,

Când am ajuns în Constantinopole, ţĭ-am scris o scrisóre lungă, descriindu'ţĭ starea lucrurilor din ţéră. Creḑuiŭ necesar acum a'ţĭ comunica şi cele ce în doĕ rêndurĭ am vorbit cu Derviş-paşa, comisarul Înalteĭ Porţĭ, când eram în Bucurescĭ.

După vre-o cincĭ ḑile de la venirea mea şi a comisaruluĭ în Bucurescĭ, (cŏcĭ *din întêmplare* am venit în aceeaşĭ ḑi) m'am dus să'ĭ daŭ o visită. Între altele venind vorba de situaţia ţĕreĭ, îmĭ ḑise: „Veḑĭ ce aţĭ făcut, domnilor; mişcarea d-vóstră de la 48, aduse Baltalimanul, şi Baltalimanul pe Stirbeiŭ; şi iar se cuvine a conveni cŏ Baltalimanul şi Stirbeiŭ sunt doĕ calamităţĭ pe ţéra d-v., şi aceste doĕ rele sunt resultatul fapteĭ d-vóstră.“

Mişcarea de la 48, ĭĭ rĕspunseiŭ eŭ, se cuvine a fi considerată din doĕ părţĭ: din a turburătorilor de meserie şi dintr'a apĕrătorilor. Ceĭ d'ântêiŭ aŭ fost şi sunt instrumentele politiceĭ moscovite, ca la 1820, ca la 1840 la Brăila, ca la 48, şi de atuncĭ pînŏ astăḑĭ; ceĭ d'aĭ doilea aŭ fost şi sunt victime ale instinctuluĭ lor de apĕrare, cŏcĭ s'aŭ apĕrat ca în contra fatalităţiĭ; cŏcĭ Rusia orĭ ce a voit s'a făcut în ţĕrile nóstre. Baltalimanul a venit ca şi Andrianopole, ca şi 1812 la Bucurescĭ, ca tóte tractatele impuse de Rusia. De a voit să facă Rusia o turburare în ţéră la 48 pentru scopurile sale în Austria şi în Turcia maĭ vêrtos, şi apoĭ să aducă Baltalimanul, nimenĭ n'a putut a oîmpedeca; ce voiesce ea è scris de la un timp încoa ca în cartea sórteĭ. Biéta ţéră Română cu ómeniĭ sĕĭ, ce n'aŭ fost nicĭ o dată instrumente moscovite, prin instinctul de apĕrare se sculâ a protesta în numele tractatelor, legitimităţiĭ, al Sultanuluĭ în contra anarchieĭ preparate; dejucâ planurile desastróse ale luĭ Duhamel; întêmpinând rĕsbunarea şi măcelul, reuşì a susţine ordinea în contra demagogilor înţeleşĭ cu agenţiĭ ruşĭ. Pe cine dar acusĭ Exc. Ta? pe Rusia şi pe agenţiĭ seĭ dimpreună cu turburătoriĭ de profesie de la Brăila, ce ţinteaŭ a aduce Baltalimanul şi altele, saŭ pe Naţie ce sciŭ a se apĕrà, şi a face ca Baltalimanul să nu viiă întocmaĭ dupŏ tóte dorinţele Rusieĭ? Ceea ce a vrut să facă Rusia a fost turburarea, anarchia, incendiul, măcelul, ca să aibă pretextul de a interveni ca protectóre, adică. Ceea ce am făcut noĭ, a fost întêmpinarea acestora, *plus* relipirea (*rattachement*) Românilorŭ către Turcĭ, minus scenele ce se vĕdurŏ în Transilvania şi aiurea.“

Venirŏ alţiĭ şi ne întrerupserŏ vorbirea.

Când eram să plecŭ la Constantinopole, mĕ duseiŭ să'l maĭ vĕdŭ, vorbiiŭ érŏ de nevoile ţĕreĭ, de purtarea şi pretenţiile Austriacilor şi de abandonarea Ţĕreĭ din partea Turcieĭ în prada inamicilor comunĭ: şi aĭ Românilor şi aĭ Turcilor.

Ce vreĭ să vĕ facă Turcia, rĕspunse el? când o dată d-vóstră v'aţĭ apucat să proclamaţĭ o Românie mare, să vĕ depărtaţĭ de Turcĭ, să luaţĭ provinciĭ de la Autria şi Rusia, să vĕ constituiţĭ în comitete democratice şi socialiste; şi cu acestea să sculaţĭ asupra d-v. ura Austriacilor şi a Ruşilor, gelosia Ungurilor şi a Polonilor, şi drépta mânie a Înalteĭ Porţĭ? Faptele d-vóstră v'aŭ adus peirile de care vĕ plângeţĭ.

— Excelenţă, îĭ ḑiseiŭ, şi maĭ deunăḑi şi acum vĕḑuiŭ maĭ acelaşĭ ton şi aceeaşĭ acusaţie. Justificaţia mea n'a fost, cum vĕḑŭ, de ajuns. Îmĭ veĭ da voie a'ţĭ rĕspunde aşa de sever dupŏ cât acusaţia este de gravă.

Nu'ţĭ cer inteligenţa şi pĕtrunderea unuĭ diplomat cu bună credinţă; è de ajuns un Musulman să aibă numaĭ ochĭ ca să vaḑă cŏ Românii, ţéra întrégă priimesce de la 1848 pe Turcĭ cu amor, cu entusiasm, cu florĭ, cu arcurĭ de triumf, cu aclamaţiĭ de bucurie, cu poesiĭ şi cânturĭ, unde pînŏ la 1828 vĕ priimià cu sĕcurĭ. Semnele acestea nu sunt semne de ură şi de deslipire de la Turcia. Eŭ nu te învit să citescĭ câte s'aŭ scris şi s'aŭ făcut de Româniĭ de la 1848 încoa, te rogŭ numaĭ să te uiţĭ la dênşiĭ. Care faptă a lor învederéḑă cŏ vor a se deslipi de Turcĭ?

—Nu sunt Româniĭ ce aŭ proclamat România mare şi facŭ propaganda eĭ cŏ noĭ, Austriaciĭ, şi chiar Ruşiĭ cătaŭ să o stingă? Nu sunteţĭ d-vóstră ce aţĭ eşit cu aceste ideĭ?

—Fórte bine, ânsĕ cine sunt aceĭ Românĭ şi câţĭ sunt? Ḑece, o sută, o mie, ḑece miĭ? Luaţi'ĭ, judecaţi'ĭ, pedepsiţi'ĭ şi lăsaţĭ ţéra în pace, protegiaţi-o, pentru-cŏ ea vĕ priimesce cu florĭ, şi vĕ arată afecţie ca nicĭ-o dată. Ce logică è asta? Pe noĭ care ḑiceţĭ cŏ am eşit cu aste ideĭ, ne-aţĭ avut în Turcia, ne-aţĭ dat lefurĭ, ne numiţĭ beĭ, şi pe biéta ţéră ce nu è solidară de ideile şi faptele nóstre, o lăsaţĭ în prada celuĭ ântêiŭ venit, şi veniţĭ cu limbagiul ce ţiĭ ca şi cum aţĭ voi a o pedepsi ênsuşĭ voĭ! De sunt şi eŭ unul din aceia ce ḑicĭ cŏ s'aŭ rebelat în contra suzeranităţiĭ Porţiĭ prin înscrisurĭ saŭ fapte, pentru ce mĕ numiţĭ beiŭ şi îmĭ daţĭ apuntamente? Auḑisem cŏ politica Turcieĭ è fină, nu sciam ânsĕ cŏ e aşa de rea ca a Rusieĭ; pentru-cŏ è prea rea daca întórceţĭ logica umană aşa pe dos, spre a vĕ justifica faptele, şi è şi maĭ rea daca merita a i se aplica proverbul: „Câineluĭ pe care vor să'l omóre, îĭ află pretextul cŏ è turbat“, Româniĭ ânsĕ n'aŭ turbat ca să fiă sacrificaţĭ, ci turbéḑă aceia căror li se demonstra prudenţa, paţienţa şi blândeţea Românilor. Îţĭ spuiŭ ânsĕ, cŏ ceĭ adevĕrat turbaţĭ n'aŭ minţile în cap, se întunecă, se muşcă pe sine şi mórtea le è aprópe, de nu vor afla remediul.

—De sunt adevĕrate câte ḑicĭ, Turciĭ de unde era să le scie, când d-vóstră n'aţĭ scris, când representanţiĭ d-vóstră v'aŭ arĕtat altfel la Pórtă?

—Turciĭ putea să nu le scie, dar ómeniĭ lor de Stat aveaŭ datorie să le afle, cŏcĭ altfel nu se pot ţine Statele. Noĭ am scris, şi Excelenţia Ta de ce n'aĭ citit? Ministriĭ vostri de ce ne alungă şi nu vor să ne auḑă. Este apatie? este ură? saŭ (feréscă Dumneḑeŭ) este o ignoranţă sistematică?

—Nicĭ una nicĭ alta, ci n'aŭ ómeniĭ timp a se ocupa cu asemenea chestiunĭ, când altele sunt maĭ grave.

—N'aŭ astăḑĭ, dar la 48 ce era maĭ gravŭ decât evenimentele aceluĭ an şi următorul; atuncĭ chestiunea nóstră erà chestiunea ḑileĭ. Ce aŭ făcut aceia a căror le era şi datoria şi profesia de a se ocupa de dênsa? Aŭ trimis pe Fuad-Efendi ca să'l chiverniséscă, şi aŭ ascultat câte aŭ spus el în defavórea Românilor şi în paguba chiar a Turcilor, ce cu adevĕrat aduse Baltalimanul.

Cât îĭ vorbiam, mĕ ascultà cu flegma orientală, ansĕ vedeam cŏ è mişcat dupŏ neastêmpĕrul ce avea pe fotoliŭ: când lăsa piciórele în jos, când se suia cu amêndoĕ sus şi sta stârcit.

—Ce scrierĭ s'aŭ publicat în chestiunea d-vósstră? aşĭ vrea să le am.

I le enumeraiŭ, şi îĭ promiseiŭ a'ĭ trimite numaĭ Protectoratul şi mica broşură cu epistole, unde sunt şi memoriurile adresate la ministerul Françeĭ şi Engītereĭ (pentru-cŏ numaĭ acelea le aveam şi le maĭ am).

—Ia spune'mĭ cine a eşit cu România mare?

—Ea nu è eşită; ea există pînŏ unde se vorbesce limba Română, cum exista şi Germania şi Italia, şi asta nu è nicĭ virtutea nicĭ crima nimuluĭ.

—Cine a scos'o ca un spăimântaliŭ Austriacilor şi Turcilor? am vrut să ḑicŭ.

—Politica Rusieĭ maĭ ântêiŭ, şi apoĭ ca un îndemănatecŭ instrument al eĭ, Ión Ghica, complicatul în complotul contra luĭ Alecu Ghica, fostul Domn, şi ginerile generaluluĭ fanariot al Rusieĭ Mavros, Ión Ghica pe care ca pe un alt Sanco Pança, al *Donuluĭ Chişiotte* de la Nord, ce face din oile inocente ale Românieĭ nisce inamicĭ teribilĭ d-vóstră, îl ciracladisirőţĭ cu insula Samuluĭ.

Rĕmase uĭmit la numele luĭ Ión Ghica (cŏcĭ îĭ è amicŭ).

—Ânsĕ când se acusă un om, se cuvine a da cineva probe.

—Îmĭ place lealitatea exc.-tale şi sentimentul de juştiţie. Îmĭ place cŏ nu condamnĭ fárŏ doveḑĭ; pentrucŏ fiă-cum nu póte cine-va inculpa un om. Bine facĭ de'mĭ cerĭ probe, pentru-cŏ mĕ împuterniceḑĭ a vĕ cere şi eŭ — de cincĭ milióne de orĭ maĭ cu stăruinţă şi maĭ cu energie — probe pentru cincĭ milióne de Românĭ ce îĭ acusaţĭ fărŏ nicĭ o dovadă când eĭ vĕ arată atâta afecţie.

Care sunt proclamaţiile acestor Românĭ? care faptele lor? care societăţile lor secrete? care chieltuielile lor pentru acésta, cari emisariĭ lor? care cel puçin vorbele lor de cârtire asupra vóstră? Când, în ce privesce pe Ión Ghica, eĭ aŭ în mână corespondinţa acestuia cu nebuniĭ incendiarĭ, când probe de chieltuielile ce a făcut el cu emisariĭ de România independentă, saŭ subt un prinç de dinastia Ţaruluĭ; când ómeniĭ ce aŭ profesat asemenea ideĭ sunt sciuţĭ de afiliaţiĭ cu ómenĭ şi agenţĭ aĭ Rusieĭ; când adunările şi decisiile lor în Paris pentru România — spăĭmântaliŭ, nu se făcea decât în salonul dómneĭ Odobescu, şi publicaţiile propriĭ a da argumente Rusieĭ se tipăria cu banĭ d'aĭ fiuluĭ Odobesculuĭ, maĭ è trebuinţă de alţe probe?

—Nu se póte să fiă Ión Ghica capul acesteĭ eteriĭ.

—Bine, nu è Ión Ghica? sunt eŭ saŭ alt cine-va, saŭ daca nu è nimenĭ, acusaţia ce ne facĭ è vană, absurdă. Cată să fiă cine-va capul şi adepţiĭ luĭ; acusaţĭ, judecaţì, pedepsiţĭ saŭ iertaţĭ pe acela, iar nu Naţia ce nu è solidară de acestea. Eŭ sunt representantul eĭ ales de dênsa la 48, recunoscut de Înalta Pórtă; şi glasul meŭ de nu va fi aşa de tare ca a a doĕ milióne şi jumĕtate de Românĭ, atuncĭ nu maĭ sunt demn a'ĭ pleda causa. Îţĭ vorbescŭ tare, Excelenţă, şi de veĭ lucra ca Fuad-Efendi, te voiŭ trage tot ca pe dênsul la tribunalul Europeĭ şi al viitorimiĭ; câte îţĭ vorbescŭ şi îmĭ vorbescĭ nu vor rĕmâné nepublicate.

Tot ce îmĭ place ânsĕ a crede este cŏ de bun şi îndemânatecŭ diplomat ţí-aĭ prefăcut limbagiul acesta, ca să mĕ sforţĭ a'ţĭ spune adevĕrurĭ ce póte nu le cunosceaĭ. În asemenea întêmplare fericescŭ ministerul Otoman de alegerea sa în persóna Excelenţieĭ Tale, şi sórta patrieĭ mele maĭ bună decât la 48.

Plecŭ la Constantinopole, am venit să'mĭ iéŭ adio şi să te întreb de îmĭ comandĭ ceva.“

Ne-am despărţit. A doŭa ḑi ĭ-am trimis broşurile sus arĕtate, şi un tabel manuscris de o cólă, în doĕ colóne, unde se arĕta situaţia Moldo-Valachieĭ la 48, într'un chip strategicŭ: ce făcea Rusia cu agenţiĭ şi înşelaţiĭ eĭ d'o parte, şi ce făcea Moldo-Valachiĭ de alta. Acéstă scriere 'ţĭ-o voiŭ comunica cu altă ocasie.

Îţĭ voiŭ maĭ descrie âncŏ câte am aflat în ţéră de la fostiĭ administratorĭ aĭ Olténieĭ, numiţĭ provisoramente de Turcĭ, în chestiunea luĭ D. Brătianu, Rusetache, Stefan Golescu şi alţiĭ. Acestea iar sunt fapte, deposiţiĭ ale administratorilor la paşa de la Vidin, pe când eŭ mĕ aflam la Varna. Acele corespondenţe şi deposiţiĭ aŭ date, subsemnăture. Româniĭ toţĭ le scia, când noĭ nicĭ nu visam.

La revedere.

I. Heliade.

CIX

Domnuluĭ Gr. Grădiştĕnu

Constantinopole. 1854, Noembrie $^{12}/_{24}$

Amatul meŭ domn,

Ţĭ-am scris prin Scarlatache din Bucurescĭ; ţĭ-am scris şi din Constantinopole dupŏ ajungerea mea îndată. Ţĭ-am promis cŏ 'ţĭ voiŭ maĭ scrie despre unele-altele, ânsĕ ocupaţiile saŭ maĭ bine alergările nu m'aŭ lăsat. Aicĭ o visită, chiar când afli persóna unde te ducĭ, costă o ḑi. Maĭ facil face cine-va o visită la Londra din Paris, decât aci de la un locŭ la altul.

Eŭ în preḑiŭa când eram să plecŭ, dupŏ doĕ scrisorĭ ale mareşaluluĭ, ducêndu-mĕ la Reşid-paşa să'mĭ iaŭ congediŭ, mĭ a ḑis: „Vous resterez encore pour quelque temps, car l'Autriche s'oppose à votre rentrée dans les Principautés“. Sunt strimtorat cŏ mĕ aflu iar despărţit de copiĭ. Altminterĭ ânsĕ îmĭ pare bine pe de o parte cŏ mĕ urăsce Austria ca şi Rusia (şi acéstă ură demonstră principiele şi purtarea mea); iar pe de alta cŏ n'aşĭ fi dorit să maĭ intru în ţéră, ci să mĕ tragŭ cu copii într'un colţ al Turcieĭ. Asta am exprimat'o de când eram pe marginea Dunăriĭ şi veniaŭ ómenĭ la Rusciuk din Bucurescĭ ca să mĕ visiteḑe. Din 200, cel puçin 150 veniaŭ pentru chivernisele, 30 cel puçin ca să mĕ spioneḑe, şi 20 de amicie saŭ de rudenie. Cum să trăiască cine-va cu astfel de ómenĭ, guvernaţĭ când de Muscalĭ, când de Stirbeiŭ, când de Austriacĭ? Apoĭ şi de aŭ ceva opiniunĭ politice, gôndescŭ cŏ ce sbóră se mănâncă, facŭ nisce eroĭ din toţĭ inamiciĭ causeĭ ţĕreĭ şi a lor.

Să'ţĭ spuiŭ ceva despre fracţiunea polonă a luĭ Ciartorisky. Vĕdênd cŏ Austria è invitată de a intra în danţul puterilor occidentale aliate Turcieĭ, Contele Zamoisky se duse ântêiŭ la Roma spre a'şĭ da cóstele cu iesuiţiĭ spre ale căror doctrine şi maniere din fire avea aplecare. Cu recomandaţiĭ d'acolo venì în Constantinopole şi cum se înţelese cu ambasadorul Austriacŭ, de unde pînŏ aci în iérna trecută îĭ erà prohibită venirea în tabăra otomană, i se deschise şi drumul în ţéra nóstră. Cum intrarŏ Austriaciĭ în Bucurescĭ, Zamoisky se vĕdù neîncetat cu dênşiĭ de gâtŭ. Asta erà o problemă ce făcea pe ómenĭ maĭ mult a crede cŏ Austriaciĭ s'aŭ umanisat, suferind emigraţiĭ, decât cŏ Zamoisky s'a austriacisat. El è iar una cu Ciaica, şi din Românĭ, cu Ión Ghica şi cu tótă confrăţia. Ciaica cât fu comandante în Bucurescĭ, nu mâncà şi nu petrecea decât în casele boierilor rusolatri saŭ fanarioţĭ. Când plecà din Bucurescĭ, gazeta luĭ Carcalechi fù plină de scrisorile de mulţumire ce 'ĭ deterŏ diferite clase de boierĭ, de neguçătorĭ şi de meseriaşĭ, subsemnate tot de ceĭ ce, saŭ cu banĭ saŭ cu persóna lor, contribuiserŏ la formarea legiuniĭ de Stavroforĭ Greco-slavĭ.

Maĭ sciŭ una: când am plecat repede din Constantinopole la Şumla în iérna trecută, am lăsat familia fărŏ căpĕtêiŭ şi pe băiat fărŏ scólă. Mama sa l'a pus în luna luĭ Februarie în colegiul de la Bebeek fărŏ să scie de ce profesorĭ se dirige. Şedù acolo pînŏ la capĕtul luĭ Maiŭ. Aflaiŭ cŏ aceea este o scólă de iesuiţĭ şi scriseiŭ să'l tragă de acolo, nu cŏ mĕ temeam să nu'ĭ însufle doctrinele lor, cŏcĭ băiatul è micŭ, ci pentru ochiĭ şi gura lumiĭ. La visitarea de doĕ orĭ a soçieĭ mele în colegiŭ, directorul îĭ ḑise să'mĭ scrie cŏ, dupŏ ce mĕ voiŭ duce în ţéră, să miḑlocescŭ a se stabili şi acolo un asemenea colegiŭ, cŏcĭ Ión Ghica 'ĭ-a promis. Apoĭ ţine-te de laudele ce începurŏ a da instrucţieĭ, talentuluĭ, onestităţiĭ şi maĭ vêrtos chreştinismuluĭ luĭ Ión Ghica felicitându'l cŏ se află *dans la vraie voie*. Ión Ghica de maĭ mulţĭ anĭ erà stabilit în Bebeek lûngŏ iesuiţĭ, atât ca să se perfecţioneḑe în drumul societăţiĭ ce sciĭ cŏ formase în Paris înainte de 48, cât şi dupŏ îndemnul şi recomandaţia confrateluĭ seŭ Ciaica.

Astea furŏ ca să veḑĭ cŏ ĕştia sunt un corp; ânsĕ să vedem cum de Zamoisky vine la calculele Austrieĭ? Primo pentru recomandaţia iesuiţilor de la sorginte din Roma; a doŭa cŏ Austrieĭ promise cŏ Ciartorisky se lépădă în favórea dinastieĭ Kesarocrăiescĭ de pretenţiile ce are la coróna fiitóreĭ Poloniĭ; a treilea cŏ la restabilirea acestuĭ regat renunţă la partea ce se află sub Prusia ḑicênd a se forma numaĭ de Polonia rusă, de Galiţia şi Cracovia spre a nu atinge interesele Germanieĭ; a patra, cŏ Austria spre despăgubire despre ţĕrile ce va cede, să iea Moldo-Valachia, şi Turcia Crimea şi póte şi Basarabia. Astfel Rusia, dupŏ disfată, să aibă drept bulevarde în Orient pe Austria, Polonia şi Turcia. Astea sunt nisce propusiţiĭ departe âncŏ d'a se realisa; ânsĕ cu dênsele fracţiunea Ciartorisky îşĭ dete cóstele cu Austria. Din streinĭ credemĕ, frate, cŏ numaĭ Omer-paşa voiesce binele ţĕrilor nóstre.

Nu'mĭ aducŭ aminte să fi spus în ţéră cuĭ-va în detaliŭ acestea, cum ţi le scriŭ d-tale; ânsĕ manierile şi doctrinele luĭ Ciaica şi Zamoisky, nu'mĭ venia bine nicĭ de cum la cele ce se atingea despre drepturile ţĕreĭ nóstre, şi póte cŏ mĕ voiŭ fi exprimat ceva vagŭ la unele.

Venind aicì în Constantinopole, mĕ însciinţarŏ din Românii din Brussa, cŏ nepotul luĭ Maghieru le scrisese din Rusciuk cŏ între alte crime ce am eŭ Heliade, este şi aceea de a fi inamicŭ al mareluĭ eroŭ Zamoisky şi cŏ aşĭ fi cutezat a face un asemenea bărbat *trădător*, lucru ce a făcut mare scandal între patrioţiĭ nostri pînŏ la Maghieru. Mie îmĭ place a numi lucrurile pe numele lor. Zamoisky, ca Polon şi în doctrinele sale, îşĭ face datoria a lucra spre reuşita causeĭ sale, şi de va reuşi cu paguba Românilor, dupŏ preceptele sale, pré puçin îĭ pésă. Un asemenea om póte avé orĭ-ce nume altul cuviincios afarŏ de *trădător*, care se cuvine şi se lipesce, dupŏ tóte cuvintele, numaĭ Românilor ce se oferŭ de amăgiţĭ saŭ instrumente spre a se realisa asemenea planurĭ. N'am speranţă, frate, în aceia ce se împopoţonéḑă cu numele de inteligenţă română şi de ómenĭ aĭ causeĭ: uniĭ sunt ruşĭ, alţiĭ austriacĭ, alţiĭ şi una şi alta, şi pe d'asupra complicĭ aĭ fracţiuniĭ Ciartorisky, şi'mĭ amuţă pe cap tot felul de vagabonḑĭ şi spadasinĭ ca să'mĭ céră cuvênt pentru atacul ce am făcut, pe spusa Maghieruluĭ, unuĭ eroŭ ca Zamoisky.

Nu sciŭ când voiŭ pleca din Constantinopole.

Îmĭ scriŭ din ţéră cŏ Englitera ar fi cerut luĭ Colchum să se consulte cu Româniĭ încercaţĭ şi a lua părerea lor la întrebările de maĭ jos. D-nul Colchum, ce è una cu Ión Ghica, Ciaica şi Zamoisky, n'a găsit Român maĭ bun şi maĭ încercat decât pe Suţache, cumnatul luĭ Mavru şi unchiul de soçiă al luĭ Ión Ghica.

Écŏ întrebările:

1. Quelle espèce de gouvernement conviendrait mieux aux Principautés Danubiennes?

2. Si ce gouvernement peut-être représentatif, et quel serait le principe sur lequel se baserait l'élection des membres de l'Assemblée générale, principe propre à assurer la prosperité du pays et à le mettre à l'abri

de l'influence des puissances voisines; si les affaires ou les besoins du pays et l'esprit des habitants exigent la formation d'une ou deux chambres.

3. Combien de troupes regulières cette Principauté peut entretenir.

4. Que doit-on faire de revenus des monastères non engagés pour les lieux Saints *).

5. Si les populations de ces deux Principautés peuvent mieux prospérer par l'union de deux pays sous le même gouvernement et sous les mêmes institutions.

Îţĭ trimit şi copia scrisoriĭ romănescĭ pentru care rugaiŭ pe d-nu Zossima a ţĭ-o copia. Autorul eĭ este subsemnat K. Nu pot sci bine daca è Câmpineanu, saŭ Niţescu saŭ secretarul de la obştésca epitropie, unde este Suţache president. Maĭ mult îmĭ vine a crede cŏ este cel d'ântêiŭ, pentru-cŏ astădĭ ţin cu toţiĭ o aşemenea manieră şi limbagiŭ cum termină scrisórea.

Îţĭ maĭ trimit şi copia alteĭ scrisorĭ de la altul, ca să sciĭ cum se pórtă Aurtriaciĭ:

„Domnul meŭ,

„Nu aflu termenĭ prin care să exprim suferinţele svênturatuluĭ popol al ţĕreĭ nóstre. Paţienţa'ĭ ajunse la culme. Afarŏ de pretenţiile exagerate şi peste putinţa lor de a le deplini, cum paturĭ, saltele, plapomĭ, etc. câte 8 şi 10 de casă de săracŭ unde se daŭ soldaţĭ, neomenoşiĭ nostri óspeţĭ comit nelegiuirĭ, crime, masacre. Nu è séră de doĕ sĕptĕmânĭ încua să nu avem câte 3 şi 4 victime ale atrocităţilor şi crudimilor soldaţilor Austriacĭ. Cea de alaltă-ierĭ întrecù pe tóte. Pe uliţa Têrgovişteĭ la sânţiĭ Voevodĭ, 18 pacĭnicĭ ma-

---

*) In scrisórea romănéscă ce am luat de la altă persónă se dice: *monastirile închinate.*

halagiĭ furŏ ciopîrtiţĭ de săbiĭ, împunşĭ de baionete: opt rĕmaserŏ în locŭ, ceĭ-l-alţĭ zacŭ în spitalurĭ.

„Pitesciĭ s'aŭ spart ca să scape de neomenia acestor barbarĭ.

„Disgraţia è şi maĭ mare când vede cine-va cŏ asemenea crime se comit subt ochiĭ nepĕsătorilor nostri apĕrătorĭ. În van Omer-paşa va să arate ceea ce simte şi voiesce pentru Românĭ, cŏcĭ este încurcat nu numaĭ de Austriacĭ, cu care are instrucţiĭ de a se înţelege, ci maĭ vîrtos de paşĭ renegaţi ce i se trimit de la Constantinopole dupŏ impunerea ambasadelor. Ómeniĭ ce i s'aŭ dat sub ascultare, maĭ mult îl spionéḑă şi îl paralisă. Turcia s'a sinucis prin lăsarea intrăriĭ Austriacilor, dupŏ ce maĭ ântêiŭ, ca Saturn, şĭ-a mâncat copii. Astăḑĭ Româniĭ sunt desperaţĭ. Póte-se? O credeaĭ ca eĭ s'ajungă a regreta timpul ocupaţiuniĭ moscovite? Îţĭ demonstră şi veḑĭ cŏ aŭ cuvênt. Tot Ruset agă ca şi atuncĭ, tot Herĕscu spătar; încaĭ vieţele şi stările nóstre, ḑicŭ eĭ, atuncĭ eraŭ în siguranţă.

„Toţĭ sunt de părere aicĭ a crede cŏ comandantele acestor gôḑĭ este cumpĕrat de Ruşĭ, spre a ordona ênsuşĭ asemenea crime, ca lumea să ajungă a dori iar pe Muscalĭ (?), eŭ ânsĕ credŭ cŏ acéstă ură maĭ provine şi din causă de ce Româniĭ simpatisarŏ cu Turciĭ şi nu cu Austriaciĭ. Este un fel de rĕsbunare ca la 48, când turco-filiĭ erà persecutaţĭ, închişĭ şi biciuiţĭ chiar în ochiĭ Turcilor.

„Aci, prin consulul prusian, venirŏ din Rusia 30 de decoraţiĭ spre a se da celor ce aŭ servit Muscalilor în contra Turcilor. Decoraţiĭ sunt: Cantacozino, Arghiropolu, Herĕscu, Ioanide, Cioacăn, Solomon, etc. etc. ce luarŏ aceste decoraţiĭ de façă cu Turciĭ, în timp de resbel âncŏ!! Ḑicŭ cŏ asta e toleranţă. Κάμνομεν τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν, este curat o impunere şi susţinere a Austriacilor.“ (1854, Octombrie $^{14}/_{26}$).

Aci în Stambul se ḑice cŏ Austria a promis cŏ pînŏ la 1-iŭ de Ianuarie se declară curat în contra Ruşilor. Asta è ca să maĭ aibă timp de a amăgi pe cabinetele cu bună-credinţă, de vor fi aşa iar nu ênsuşĭ ele complice, spre a aduce resbelul a se termina cu împărţirea Turcieĭ, şi căderea dinastieĭ napoleoniene, restaurând iar pe Burbonĭ şi făcênd din Françа o vasală a sânteĭ Alianţe. Aşta ce ḑicŭ, ţine minte. Declaraţia Austrieĭ e mascată, ca să nu iea Englitera neoficială şi Françа napoleoniană mĕsurĭ decisive.

La revedere.

I. Heliade.

CX

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu

Constantinopole. 1854, Noembrie $^{14}/_{26}$

Amatul meŭ domn,

Epistola d-tale din 11 Noembrie am priimit'o cu mare bucurie, şi pentru înoirea corespondenţeĭ nóstre de ḑece lunĭ şi pentru cele scrise într'ênsa. Ţĭ-am promis în prima mea scrisóre cŏ'ţĭ voiŭ scrie de câte-va întêmplate la Rusciucŭ şi la Şumla. Eram să tacŭ, să le daŭ uĭtăriĭ, ânsĕ vĕd cŏ sunt necesariĭ servind de preliminare la rĕspunsul ce am să facŭ la acéstă ultimă a d-tale epistolă.

Cunoscĭ póte din câte 'ţĭ va fi scris soçia mea causa trimiteriĭ înapoĭ din Şumla a d-lor Tell, Golescu şi alţiĭ de cŏtre mareşalul, şi poţĭ a o devina. Atuncĭ Turcia se afla ca şi astăḑĭ în necesitate de a menagia pe Austria, şi dupŏ cererile acestiĭa, mareşalul luase ordin de a nu ierta a se forma nicĭ o oştire polonă şi maĭ vêrtos română dincóce de Dunăre. Prin urmare, d-nu Tell şi alţiĭ eraŭ numaĭ suferiţĭ (dupŏ acel ordin) a sta în Şumla şi a aştepta alte împregiurărĭ maĭ favorabile. D-nu Tell maĭ avea cu sine şi doĭ Francesĭ şi doĭ Polonĭ, despre carĭ fracţiunea luĭ Ciartorisky represintată prin Ciaica făcù observaţiĭ mareşaluluĭ cŏ sunt nisce *rouges* şi ce maĭ sciŭ şi eŭ, cŏcĭ şi Poloniĭ se mănâncă ca câĭniĭ, şi ceĭ maĭ cu dinţĭ şi maĭ lătrătorĭ sunt tot ca câĭniĭ ceĭ cu stăpân, adicŏ ceĭ de sub Ciaica şi compania. Mareşalul făcù observaţie să se depărteze din Şumla aceĭ străinĭ şi din Româniĭ ceĭ compromişĭ cu pretenţiĭ către Transilvania, Banat şi Bucovina, ca să nu se dea pretext Austrieĭ a veni la alte marginĭ. D-nu Tell cum se vede, rĕmase tot cu aceia împreună; şi miḑlocind şi alte purtărĭ, aduse pe mareşalul la nevoia de a'ĭ pofti să plece din Şumla, şi să nu maĭ intre în raḑa taberiĭ sale fărŏ a sa permisiune. D-nu Stefan Golescu scrise o scrisóre mareşaluluĭ protestând de inocenţa sa, şi blestemând nisce calomniatorĭ imaginarĭ, arĕtând cŏ elŭ dimpreună cu alţĭ Românĭ sunt tot ceĭ de la 48, cu diferinţa numaĭ cŏ voiescŭ o *Românie mare şi una*. Asta supĕră şi maĭ mult pe mareşalul, şi ḑise către ceĭ de façă (cum am aflat) cŏ ómeniĭ ĕştia sunt nebunĭ! Când adoptă o idee, pretind s'o adopte tótă lumea şi ênsuşĭ ceĭ ce ar avé pagubă dintr'ênsa, şi daca Austria şi puterile aliate nu pot suferi acéstă idee, Golescu n'are nicĭ încaĭ bunul simţŭ al stăruinţeĭ şi al consecuinţelor; pretinde şi recompense pentru neposibilul şi extravaganţele sale. Se determină să'ĭ dea un consiliŭ şi 'ĭ rĕspunse printr'o scrisóre a căriia copie o posed şi care arată şi blândeţea şi prudenţa şi voirea de bine a acestuĭ bărbat. Ţĭ-o trimit în copie şi numaĭ pentru sciinţa d-tale; eŭ o avuiŭ maĭ târḑiŭ chiar cu permisia mareşaluluĭ. N'aşĭ vrea ânsĕ să mĕ compromit cu divulgarea eĭ în acestĭ timpĭ. Ca să veḑĭ şi să mĕ judecĭ maĭ bine de veritatea acesteĭ copiĭ, fă cum să cunoscĭ pe cea adevĕrată subsemnată de mareşalul şi trimisă luĭ Stefan. Pe lûngŏ acestea maĭ informéḑă-te şi de la Mustafa-bey fratele mareşaluluĭ despre purtarea fiă-căruia, cum şi a mea în Şumla, şi despre cuĭ s'ar cuveni numele de *intrigant* ce'l da aceştĭ ómenĭ la individe neofensive.

Îţĭ maĭ trimit âncŏ copia uneĭ scrisorĭ ce Rusetache scrie luĭ Stefan, şi care fiind la Creţulescu, la plecarea'ĭ din Şumla, nu sciŭ cum ajunse în mânile unuĭ Polon ce dând'o unuĭ Român s'o citéscă, acesta o cerù şi mĭ-o făcù present, nu ca sa'mĭ serve, credŭ, ci ca să mĕ insulte şi el póte. Acéstă scrisóre, de şi n'are nimicŭ de adevĕr în sine, ânsĕ demonstră cŏ eŭ aşĭ fi dorit unirea Românilor, umilindu-mĕ pînŏ la *a o cerşi.* De ar fi adevĕrat, nu'mĭ face desonóre mendicarea dragosteĭ şi uniriĭ, şi demonstră un spirit de pace, iar nu de discordie şi intrigă. Să venim la împregiurărĭ ma vecine:

Pe la miḑlocul luĭ Iulie soçia 'mĭ erà fórte amalată la Constantinopole. Mediciĭ o consiliarŏ să vie a se maĭ apropia de clima natală. Ceruiŭ voie a veni s'o iaŭ. Mareşalul îmĭ permise a veni numaĭ pînŏ în Varna şi s'o aştept acolo. Luaiŭ, cu voia mareşaluluĭ, pe maiorul Deivos cu mine, spre a'l trimite din Varna în Constantinopole spre a însoçi familia.

Ajungênd în Varna, întâlniiŭ pe stradă pe d-niĭ Stefan Golescu şi Cernătescu. Eram cu Deivos, eĭ se făcurŏ cŏ nu ne vĕdŭ. Deivos ḑise: de ce vor fi venit ómeniĭ ĕstia aci? Eŭ rĕspunseiŭ: póte ca să védă tabăra reunită a Francesilor şi Englesilor în diferite costume, ce nu vede fiă-ce om, şi nu de doĕ orĭ în viéţă.

Stătuiŭ o sĕptĕmână în Varna aşteptând. Dupŏ ce plecâ d-nu Deivos, şi vĕḑênd cŏ la ajungerea vaporuluĭ familia nu'mĭ vine, şi cŏ scrie cŏ va maĭ întârḑia vre-o doĕ sĕptĕmânĭ, disperat, plecaiŭ din Varna; cŏcĭ audiiŭ cŏ mareşalul se şi mutase în lipsa mea din Şumla la Rusciuk.

Venind în Şumla unde aveam bagajele, şi maĭ întârdiind aci doĕ dile, dintre Românĭ popa Şapcă venì să mĕ védă îndată şi să mĕ róge cŏ, de voiŭ merge la Rusciuk, să rogŭ pe mareşalul să'ĭ dea voie a se duce în ţéră la copiĭ, dicêndu'mĭ cŏ acum nu maĭ e nicĭ o dificultate, cŏcĭ Stefan Golescu, trecênd prin Şumla, fărŏ a se arĕta la nicĭ un Român, l'a chiemat pe dênsul (popa Şapcă) şi l'a invitat să se prepare şi să vie cu el în ţéră. La necutezarea ce dice popa Şapcă cŏ 'ĭ-a dis cŏ are, Golescu dice cŏ l'a asigurat să n'aibă nicĭ o temere, cŏcĭ s'a şi fost dat amnestia tutulor Românilor cu care venia Maghieru cel mare în urmă. Popa Şapcă mi le spuse acestea cu naivitate şi bucurie, cum credŭiŭ şi eŭ, şi dicea cŏ tot n'a cutezat să plece fărŏ voia mareşaluluĭ.

Plecaiŭ dupŏ doĕ treĭ dile din Şumla, promiţênd preotuluĭ Şapcă a'ĭ cere voia. Ajungênd în Rusciuk, nepotul Maghieruluĭ venì să mĕ vadă abia dat jos din trăsură, şi să mĕ invite a mĕ duce la mareşalul să'l rogŭ a da libertatea luĭ Stefan Golescu şi Cernătescu, ce aŭ fost aduşĭ înapoĭ cu escorta de la Vidin şi puşĭ în temniţă în Rusciuk dimpreună cu fortaţiĭ, unde dorm pe pământ, şi Golescu e şi bolnav.

Rĕmăseiŭ uĭmit şi, âncŏ cu straiele de drum, mĕ duseiŭ la mareşalul a mĕ înfăçişa. Dupŏ întrebările de etichetă îl întrebaiŭ despre Golescu, şi 'ĭ arĕtaiŭ cŏ acest om nu e nicĭ născut nicĭ crescut de a se afla în acea stare maĭ nesuferită decât mórtea. Nu cunoscŭ, îĭ diseiŭ culpa saŭ pîra, dar dicŭ cŏ nu è nicĭ uman nicĭ politicŭ a debuta Turciĭ la marginea Dunăriĭ cu asemenea închisorĭ a ómenilor de la 48. Ce-ar dice Româniĭ în ţéră?

Mareşalul îmĭ rĕspunse cŏ scia cŏ erà aduşĭ aceĭ ómenĭ, dar nu scia cum şi unde era puşĭ. Fiind-cŏ 'ĭ arĕt ânsĕ, poruncesce să'ĭ scótă, dar nu'ĭ pare reŭ de acest tratament trecĕtor, căcĭ îl merită maĭ pe mult timp, când d-nealor îşĭ bat jocŭ şı de Turcĭ şi de Mareşalul lor.

Nu voiŭ, dise, să divulgŭ scopul lor nebunescŭ şi corespondinţele lor spre a face o nouĕ revoluţie, nicĭ proclamaţiile luĭ Maghieru nepotul, tóte cu scop de a crea pretext Austrieĭ de a veni şi ea *a restabili adică ordinea* în contra unor ómenĭ ce vin în ţéră a turbura pacea, plecaţĭ din sînul Turcieĭ, nu voiŭ să divulgŭ asemenea fapte, ca să le daŭ o autenticitate, decât dicŭ cŏ, daca mareşalul muscal ar fi dat ordin cuĭ-va să nu se maĭ védă în rada comandeĭ sale, şi ar maĭ fi venit cum venì Golescu pe ascuns, 'l-ar fi pus să'l împusce.

Ordonâ îndată să viiă primul sĕŭ adjutant, şi nefiindŭ acolo, chemâ pe al seŭ Divan-Efendi, trimiţêndu'l la Seid-paşa al Rusciuculuĭ ca să'ĭ dică să scóţă pe Golescu şi Cernătescu de unde se aflaŭ, şi să'ĭ puiă sub gardă blândă într'o casă cu saltele şi cum se cade la quartier. Pe dată furŏ scoşĭ şi aşedaţĭ maĭ bine, de façă şi cu Niţu Maghieru ce venise să mĕ róge, şi care mĕ însoçise pînŏ la cuartierul mareşaluluĭ. Acesta avù mulţumirea şi naivitatea de a spune Golesculuĭ cŏ Heliade sosind, protestâ de acéstă tratare şi midlocì schimbarea. Golescu îĭ dise cŏ minte, căcĭ acea omenie îĭ venià de la Colchun! Mareşalul scie maĭ bine de unde 'ĭ-a venit, şi eŭ n'aştept mulţumire, căcĭ n'am făcut'o pentru Golescu saŭ Cernătescu, ci pentru datoria sacră ce aveam asupra mea.

A doŭa saŭ a treĭa-di acestĭ doĭ domnĭ furŏ expediaţĭ din Rusciuk la Constantinopole, unde furŏ liberĭ.

Dupŏ o şedere de vre-o 8 dile în Rusciuk, aflaiŭ de la ómenĭ din Giurgiu, cum şi de la fratele d-luĭ Russo ce venise despre Caracal, cŏ în Valachia-mică tótă lumea scia de încercările de revoluție ale luĭ Dumitru Brătianu, și despre corespondența acestuia cu Rusetache, Golesciĭ și alțiĭ.

Luaiŭ apoĭ scrisóre și de la soçia mea cŏ erà ajunsă în Șumla, și'mĭ da de scire de cele întêmplate la Constantinopole. Îmĭ spunea cŏ d-nu Deivos, venind în Constantinopole, și visitat saŭ întêlnit cu Româniĭ d'acolo ca Marinică și alțiĭ, venind vorba le spuse cŏ a vĕḑut pe Golescu și Cernătescu în Varna. Româniĭ rĕmaserŏ în mirare, și uniĭ ḑiserŏ: veḑĭ cum ne-aŭ amăgit? cŏtre noĭ ḑicea cŏ se ducŭ în Asia. Uniĭ îĭ criticarŏ cŏ reŭ facŭ de 'șĭ vor pune planul în lucrare în astfel de împregiurărĭ, compromit țéra dimpreună cu persóna lor. Alțiĭ spuserŏ curat cŏ se ducŭ să facă revoluție în numele fosteĭ Locotenențe.

Maĭ îmĭ scria soçia mea cŏ la plecarea eĭ din Constantinopole d-nu Maghieru a venit la dênsa plângêndu-se cŏ nu scie care din Românĭ s'a dus a arĕta la Pórtă cŏ Stefan Golescu *cu secretarul luĭ Maghieru* (așa numia pe Cernătescu) și cu nisce Moldovenĭ Mălinescu și frațiĭ Leca s'aŭ dus să facă revoluție în țéră, și cŏ la ministerul din afarŏ a fost chiemat, el Maghieru, să dea cuvênt și să fiă rĕspunḑĕtor. Adause cŏ el a rĕspuns cŏ Cernătescu nicĭ nu 'ĭ-a fost nicĭ nu'ĭ este secretar, ci i s'a dat acea calificație ca să'l compromită și pe dênsul; al doilea cŏ el stă bun de inocența luĭ Golescu, pentru-cŏ scie cŏ motivul plecăriĭ luĭ nu e altul decât o scrisóre ce a fost luat de la mama dumisale, în care'ĭ scria cŏ e amalată, murindă, și'l conjurà să viiă să'l vaḑă. Maghierul se plânse acestea la soçia mea ca să'ĭ dea să înțelégă cŏ adică acel delator ar fi Costache Alexandrescu, frate seŭ, ca să arunce apoĭ culpa tot asupra mea. Soçia mea îĭ demonstrâ cŏ de la sosirea d-luĭ Deivos, Costache necontenit a fost la insule, și cŏ Deivos a spus despre fiinţa luĭ Golescu la Varna la Românniĭ din Constantinopole.

Veḑĭ acum şi aceste explicaţiĭ: pe când Maghierul fu chiemat la minister, Golescu erà şi arestat la Vidin (căcĭ acolo, cum se va vedé, se scia maĭ 'nainte de cele ce se lucra în Oltenia, decât la Constantinopole); al doilea, că după încredinţărĭ de la sorginte, aducĕtorul de nuvele la minister a fost Marinică, agentul luĭ Ión Ghica, ce are sistemă de a compromite pe toţĭ Româniĭ spre a rĕmâné numaĭ el posibil. D-ta sciĭ din Paris că cérta şi desbinarea nóstră a fost pentru-că eŭ mĕ sforţam a face pe Golesciĭ şi pe alţiĭ a rĕmâné numaĭ în principiile de la 48 şi a nu se lăsa a da în cursele ce întindea Ión Ghica la toţĭ emigraţiĭ. De aşĭ fi fost ambiţios şi le-aşĭ fi voit rĕul, 'ĭ-aşĭ fi lăsat şi 'ĭ-aşĭ fi îndemnat a se compromite, aşĭ fi făcut ca Ghica, saŭ ca Manea Nebunul ce striga: *toţĭ boieriĭ să móră, numaĭ Manea să trăiască*, aşĭ fi vrut numaĭ eŭ să rĕmâiŭ posibil de a se servi Turciĭ cu mine la timpŭ; ânsĕ eŭ, cum sciĭ, mĕ nevoiam, suferiam ure şi injuriĭ sforţându-mĕ doĭ anĭ a'ĭ ţine pe toţĭ în aceleaşĭ principiĭ. Pentru-ce se despărţiră eĭ de noĭ amêndoĭ decât pentru-că nu le încuviinţam neconsecuenţele?

Intrând în ţéră, aşeḑêndu-mĕ în Bucurescĭ, veniră mulţĭ a mĕ visita, şi chiar de pe la judeţe. Între alţiĭ furĕ şi administratoriĭ din Oltenia, numiţĭ de Turcĭ după depărtarea Ruşilor din acea provincĭă, şi scoşĭ după cererea Austriacilor ca să se aşeḑe tot ceĭ ce fuseseră numiţĭ maĭ dinainte sub regimul rus, pe care îl numia legal.

Între ceĭ scoşĭ ca turcofilĭ erà şi Romanescu, de ţi'l aducĭ a minte, şi Viişoreanul ce e fără un ochiŭ. Romanescu îmĭ spuse că, âncă de când era Ruşiĭ în Oltenia, Brătianu erà trecut acolo şi sta ascuns adică; că la depărtarea Ruşilor numindu-se de paşa de la Vidin administratorĭ, a fost şi el Romanescu unul cum şi Barbu Bălcescu; cŏ Rusetache şi Brătianu îndoctrinase pe acesta din urmă în scopul lor, (de nu va fi fost îndemnat şi de cumnatu-seŭ Geanoglu), cŏ într'o séră, la masă saŭ la cărţĭ, Bălcescu cu alţĭ boierĭ împreună fiind, priimesce o scrisóre de la Bucurescĭ, o desigilâ de façă cu toţiĭ, se mirâ cŏ vede o hârtiă albă şi numaĭ pe margine scrise aceste vorbe:

„Frăţiornl meŭ, citesce acéstă scrisóre cu căldura ta".

—A! e slova soră-miĭ, exclamâ Bălcescu, aci e un mister, să aducă cărbunĭ aprinşĭ.

Puserŏ scrisórea pe lûngŏ cărbnnĭ şi începurŏ a eşi litere citeţe, citirŏ şi aflarŏ sensul următor:

„Fratele meŭ, îţĭ ducŭ grija. Muscaliĭ plécă mâne din Bucurescĭ spre a reocupa Valachia mică, a reîmpinge pe Turcĭ şi a vĕ aresta pe voĭ ocârmuitoriĭ. Eĭ sunt peste 20 miĭ, şi de Turcĭ aud cŏ ar fi numaĭ vre-o cincĭ miĭ. Fugĭ, frate, şi dă de scire şi celor l-alţĭ ocârmuitorĭ şi slujbaşĭ să fugă," şi alte asemenea. (Subsemnată soçia luĭ Geanoglu).

Alarma se dete, ómeniĭ turcofilĭ începurŏ a fugi; uniĭ venirŏ la Vidin. Din ocârmuitorĭ fugirŏ unul-doĭ, Bălcescu îĭ însciinţâ şi îĭ îndemnâ, şi sforţâ şi pe Romanescu a fugi.

„Eŭ, continue Romanescu, care sciam de mult co-„respondinţa şi înţelegerea luĭ Bălcescu cu Rusetache „şi Brătianu, care sciam şi marafetul de la 29 Iunie „1848 cŏ tot de la Rusetache eşise cŏ Muscaliĭ ar fi „venit la Focşanĭ, ca să'şĭ facă apoĭ mendrele, prepu-„seiŭ, ḑice Romanescu, cŏ acea scrisóre cată să fiă „vre-o dievolie, în maniera acesteĭ confrăţiĭ, şi ceruiŭ „să vĕḑŭ scrisórea. Nu pré vrea să 'mĭ-o dea, şi a-„césta îmĭ adaose şi maĭ mult prepusul. În fine, vĕḑênd'o, îĭ ḑiseiŭ: cuĭ le vinḑĭ astea, nene? apoĭ asta „e slova ta, scrisórea 'ţĭ-aĭ fabricat'o tu singur ca să „speriĭ lumea să fugă, să rĕmâie judeţele şi plasele

„fărŏ administraţiĭ, şi aĭ teĭ să'şĭ facă apoĭ fărŏ greu„tate ce aveţĭ de gônd a face,“ şi demascaiŭ farsa.

„Eŭ, continue Romanescu, despre tóte, cu mult maĭ „dinainte dam raport şi mĕ duceam şi în perşónă la „paşa de la Vidin spre a'l lumina de cele ce se în„têmpla.

„Paşa îmĭ da instrucţiĭ a'ĭ priveghia numaĭ, şi a le „dejuca planurile, împedicându'ĭ de a reuşi la ceva, „iar nu şi a'ĭ aresta, ca să nu se dea mănuşă Au„strieĭ să ţiă cŏ a fost vre-o încercare de turburare „în ţéră. Cu astă politică, paşa ce se înţelegea cum „se vede cu mareşalul, destituì pe Bălcescu, trimise „pe Niţu Maghieru ce se înţelegea cu dênşiĭ, din Vidin „la Rusciuk, minţindu'l cŏ ar fi scris luĭ Omer-paşa „să'l numéscă capul dorobanţilor, şi oprì pe Golescu „şi Cernătescu de a intra în ţéră trimiţêndu'ĭ cu ex„cortă la Rusciuk.“

Astea le audiiŭ pe la 25 August în Bucurescĭ de la Romanescu unde pe la capĕtul luĭ Iulie, când era Golescu în Rusciuk şi eŭ prin Varna şi prin Şumla, nicĭ nu le puteam sci. Nu'mĭ aducŭ aminte bine daca tot Romanescu saŭ Russo îmĭ spuse maĭ târdiŭ cŏ într'o scrisóre scria Rusetache din Constantinopole luĭ Bălcescu şi Brătianu în ţéră: „Faceţĭ revoluţia maĭ curênd, cŏ St. Arnold a poruncit s'o faceţĭ!“

Maĭ îmĭ spuse d. Russo, cŏ are în mânele sale o proclamaţie a luĭ Niţu Maghieru cu No. 16, în care îndemna pe sătenĭ să ucidă pe proprietarĭ, şi cŏ dupŏ învĕţul acestuĭ Maghieru, mulţĭ sătenĭ puserŏ pe proprietarĭ a treiera desculţĭ pe mărăcinĭ, care făcù ca Solomon să viiă cu mitralia, şi din doĕ sate să nu lase nicĭ copilaşul din faşe.

Vedĭ acuma, frate, cŏ Turciĭ sciindu-le acestea, nu âmblarŏ decât a acoperi lucrurile, şi a întêmpina excese fărŏ a pedepsi pe nimenĭ; cŏ pîrîtoriĭ ăstor ómenĭ n'aŭ fost alţiĭ decât faptele lor, şi cŏ ceĭ ce aŭ jucat rolul de descoperitorĭ aĭ comploturilor, nu se ascund, ci din contra îşĭ facŭ un merit cŏ aŭ servit ţéra. Apoĭ cum ţi se pare d-tale cŏ astăḑĭ Cernătescu şi cu doĭ Maghierĭ, nepotul şi fiiul, sunt toleraţĭ în ţéră de Austriacĭ? Cum ţi se pare când veĭ auḑi cŏ Austriaciĭ numescŭ pe Romanescu tot canalie? Cum ţi se pare când sciĭ cŏ Maghieru cel mare a stat în Viena, şi în Cosstantinopole merge pe la Bruk, cum spun? Cum ţi se pare când veĭ auḑi cŏ ceĭ ce aŭ luat patriotismul cu asalt, s'aŭ dus adesea în Constantinopole la ambasada austriacă, arĕtând cŏ de are Austria ceva intenţiĭ în Principate, să céră a trage pe Heliade de acolo cŏ acela îĭ strică tótă tréba şi i se va opune la tóte planurile? Cine sunt precupeţiĭ drepturilor ţĕreĭ şi cine propagatoriĭ maĭ convingĕtorĭ aĭ naţionalismuluĭ meŭ? Când le aud acestea Româniĭ, pe cine facŭ eĭ credincioşĭ, şi pe cine trădătorĭ? Când aude ţéra acum cŏ Austria se opune la reînturnarea mea în ţéră, ce ḑice?

Cată a termina aci cu astea fărŏ a intra în atâtea şi atâtea amĕnunte tot aşa de interesante, ca să daŭ locŭ şi altora maĭ importante.

Venind în Bucurescĭ, de a doa-ḑi avù mareşalul observaţiĭ de la consulul Austriacŭ despre mine, cerênd să mĕ întórcă înapoĭ. Mareşalul îĭ arĕtă cŏ n'are să se amestice la ómenĭ ce nu sunt sudiţĭ austriacĭ. Observaţiile ânsĕ se înteţia cu cât se apropia ajungerea Austriacilor în Bucurescĭ, în cât Omer-paşa nu maĭ putea căta alte trebĭ de atâtea insistenţe. Spre a'ĭ ardica greutatea acésta, mĕ determinaiŭ a cere o explicaţie cu consulul austriacŭ Laurini, şi treĭ ḑile mĕ tot duseiŭ la Omer-paşa spre a'ĭ cere voie pentru acésta, fărŏ a'ĭ afla timp. Austriaciĭ trecuserŏ încóce de Ploiescĭ şi Pitescĭ, şi eŭ voia tot n'o putuiŭ lua; şi pentru-cŏ vream a vedé pe consul maĭ 'nainte de ajungerea acestor óspeţĭ în Bucurescĭ, ca să nu ḑică cŏ mergŭ să'l vĕd de frică, mĕ determinaiŭ a mĕ duce şi fărŏ voie şi a'ĭ spune apoĭ îndată, fărŏ să afle maĭ ânteiŭ de la alţiĭ. Prin fiiul luĭ Sporer trimiseiŭ vorba consululuĭ, care îmĭ dete întêlnire a doa-ḑi la 9 ore de diminéţă. Când intraiŭ, dupŏ bună-ḑiŭa, mĕ întrebâ: „Vous-êtes l'homme de 1848?

—Toujours le même, îĭ rĕspunseiŭ.

—Ce este spre servitiul dumitale mĕ întrebâ din nuoŭ.

—Am venit să te întreb, domnule consul, ce aveţĭ cu mine şi nu mĕ lăsaţĭ, dupŏ ce o dată Ruşiĭ 'mĭ-aŭ ruinat averea, nicĭ să staŭ în ţéră provisoriŭ spre a căta de rĕmăşiţele eĭ? Voiŭ să'ţĭ spuiŭ profesia mea de credinţă şi purtarea mea.

—Bucuros, îmĭ ḑise, ânsĕ te rogŭ una, ca că fiĭ cât se va puté maĭ veridicŭ.

—Tocmaĭ acésta îmĭ place şi mie, cŏcĭ către orĭcine altul aşĭ nara faptele dupŏ adevĕrul lor, m'ar lua de un fanfaron; iar poliţia Vieneĭ, fiind-cŏ are reputaţia cŏ scie tóte, şi consuliĭ fiind parte aĭ acesteĭ onorabile poliţiĭ, cată să scie maĭ bine de mĕ laud, saŭ codescŭ saŭ facŭ sofisme în naraţia mea.

Îĭ spuseiŭ încercarea Rusieĭ de a turbura la 1848 pacea în ţéra nóstră prin ómeniĭ seĭ, îĭ arĕtaiŭ maĭ pe largŭ ce făcŭ, la vederea acestuĭ pericol, partea naţională saŭ maĭ bine ţéra întrégă; îĭ arĕtaiŭ rolul meŭ de legitimist către suzeranul ţĕreĭ, şi de conservator către drepturile şi datoriele patrieĭ mele; îĭ spuseiŭ despre ajungerea mea în Braşovŭ dupŏ catastrofă, despre serenada de acolo şi despre rĕspunsurile mele către Româniĭ Transilvanĭ, la oraţiile şi poesiile lor; îĭ arĕtaiŭ cŏ nu din dragoste către sistema austriacă, ci din stăruinţa de a fi consecuent, nu putuiŭ îndemna pe Transilvanĭ a fi rebelĭ către împĕratul lor, când noĭ fuseserŏm credincioşĭ către Sultanul; îĭ arĕtaiŭ cŏ cât fuiŭ în Transilvania m'am mărginit într'o neutralitate absolută, cŏ cât fuiŭ în străinĕtate n'am eşit din principiele ţĕreĭ mele de la 48, cŏ nu s'a întêmplat să fiŭ în înţelegere cu aceia ce Austria îĭ numesce rebelĭ, şi alte asemenea, din care multe aŭ venit numaĭ cŏ m'am mărginit a fi representantul şi avocatul causeĭ ţĕreĭ mele, iar nu cŏ aşĭ fi avut vre-o dată simpatie către Austria, de la care nicĭ nu pretindŭ vre-o recompensă. 'Ĭ-am maĭ adus a minte şi de alte propositiĭ ce aŭ făcut uniĭ-alţiĭ soçieĭ mele spre a da voie a se subsemna numele meŭ la nisce proclamaţiĭ, şi la care soçia mea n'a consimţit.

Îmĭ rĕspunse cŏ le scie tóte şi îmĭ făcù compliment cŏ am fost fórte veridicŭ, şi cŏ guveruul luĭ cunósce tótă purtarea mea; iar de s'a întêmplat a nu mĕ tolera la 48 a rĕmâné în Transilvania, şi a nu simpatisa cu politica mea, causa este cŏ eŭ atuncĭ eram inamicul amiceĭ şi aliateĭ sale Rusia. Ânsĕ astădĭ când Rusia cu purtarea şi pretenţiile sale, ajunsea a întărîta Europa oficială, eŭ cată să fiŭ mulţumit cŏcĭ opiniile mele politice arĕtate la 48 şi publicate în scrierile mele (pe care dicea cŏ le cunósce) sunt recunoscute şi adoptate de tóte cabinetele şi de ênsuşĭ al Austrieĭ, şi în fine cŏcĭ inamicul meŭ astădĭ e inamicul Europeĭ întregĭ.

—Care dar sunt cuvintele pentru care Austria se opune la aflarea mea în ţéră, şi nu mĕ lasă a'mĭ căuta de averea'mĭ ruinată?

—Austria n'are nimicŭ astădĭ din trecutul d-tale, decât te crede şi te scie cŏ aĭ devenit organul politiceĭ englese şi maĭ vêrtos a lorduluĭ Palmerston!

—Multe póte să scie bine poliţia Vieneĭ; despre acésta ânsĕ este fórte reŭ informată.

'Ĭ-am spus curat despre ducerea mea de treĭ orĭ la Londra şi de purul adevĕr, cum îl sciĭ şi d-ta.

Maĭ îmĭ spuse apoĭ cŏ rĕcéla Românilor către Austriacĭ, se atribue uneĭ propagande a mele. Eŭ îĭ diseiŭ, cŏ de ce nu o atribue d luĭ maĭ bine proclamaţieĭ generaluluĭ Hesse? Românniĭ nu pricep eĭ interesele lor? Intraţĭ cu astfel de pretenţiĭ în ţérĕ, şi vreţĭ să vĕ şi ame Românniĭ? Eŭ puteam să fiŭ mort de la 48, şi d-v. tot astfel eraţĭ să fiţĭ priimiţĭ când debutaţĭ cu o asemenea proclamaţie. Aci eşiiŭ puçin din sângele'mĭ rece, şi'ĭ arĕtaiŭ cŏ nu mĕ linguşesce atât influenţa ce îmĭ atribue cŏ am în ţérĕ, cât mĕ insultă injuria ce se face uneĭ naţiĭ întregĭ când o facŭ adică cŏ ea nu scie, nu pricepe cine îĭ e amicŭ şi cine voitor de reŭ. Cum credeţĭ, domnule consul, îĭ ḑiseiŭ, cŏ ómeniĭ pot să fiă vre o dată maĭ jos şi de cât animalele ce şi ele aŭ instinctul de a'şĭ cunósce inamiciĭ?

Am plecat.

Ducêndu-mĕ la Omer-paşa, 'ĭ-am spus de visita ce am făcut fărŏ a avé timp de a'ĭ spune ce am vorbit. Nu s'a arĕtat nicĭ cŏ e mulţumit nicĭ nemulţumit de acéstă visită.

Nu maĭ prelungescŭ scrisórea cu atâtea şi atâtea cicane ce avuiŭ despre multe, cum şi despre un cuartir unde să şedŭ. Mareşalul îmĭ ḑisese să'mĭ aducŭ şi familia în Bucurescĭ, ca la observaţiile ce i se vor face, cŏ adică aşĭ veni cu cuget de turburărĭ, să pótă ḑice cŏ ómeniĭ ce aŭ asemenea cugete, nu'şĭ aducŭ şi familia cu dênşiĭ. Venind în Bucurescĭ, peste doĕ sĕptĕmânĭ aşĭ fi stat pe strade de n'aşĭ fi avut a trage în căsciόra luĭ Andronicŭ, unde abia încăpea el cu soçia şi ḑece copiĭ. Dupŏ atâtea şi atâtea case ce nu mi le propunea decât ca să'mĭ întindă curse, ca Cotroceniĭ, ca casele luĭ Arghiropolu de pe şosea (spre a puté ḑice apoĭ cŏ şedŭ afarŏ din barieră ca să facŭ la cluburĭ), ca a luĭ Creţulescu din Cişmegiŭ (ca să ḑică cum aŭ ḑis cŏ m'am pus la grădina publică ca să exhorteḑŭ popolul), în fine dupŏ ordinul mareşaluluĭ mi se aduse biletul pentru casele luĭ Ioanide ce erà fărŏ stăpân. În acea ḑi mĕ duseiŭ să le vĕḑŭ şi aflaiŭ acolo mutat pe generalul austriacŭ Popovicĭ. Lăsaiŭ casa şi mĕ trăseiŭ, fărŏ a mĕ maĭ plânge la comisie de ce tot de o dată să'mĭ dea şi mie şi generaluluĭ Popovicĭ acelaşĭ bilet. Mareşalul ânsĕ audind de la alţiĭ, în aceeaşĭ ḑi trimise pe maiorul Cornescu la generalul Popovicĭ, poftindu'l ca pînŏ séra negreşit să deşarte casa, ceea-ce s'a şi făcut. Dupŏ o şedere de cincĭ sĕptĕmânĭ în Bucurescĭ în miḑlocul a miĭ de cicane şi calomniĭ, auḑind cŏ vine şi Stirbeiŭ, aflaiŭ pretext, şi mĕ rugaiŭ de mareşalul a'mĭ da voie să mĕ întorcŭ la Constantinopole pentru vre-o lună-doĕ, pînŏ vor vedé cum se alege cu Sevastopole şi ce turnură maĭ iea politica Mareşalul mĕ maĭ întârḑiâ vre-o ḑece ḑile pînŏ să'mĭ dea voia, şi la p'ecare mĕ însărcinâ cu treĭ articole atingĕtóre de drepturile ţĕreĭ, din care numaĭ unul al reorganisaţieĭ miliţieĭ nóstre s'a împlinit de la Viziriat, şi care nu sciŭ âncŏ bine daca pe Vizirul nu l'a costat şi asta mult. Cele-l-alte douĕ nu s'aŭ împlinit, şi nicĭ nu pociŭ acum a ţi le spune. Aḑĭ ḑece ḑile luaiŭ scrisorĭ din Bucurescĭ, în care mi se scriâ cŏ mareşalul plécă şi voiesce să viŭ, şi să mĕ ducŭ a'l întâlni drept la Iaşĭ. Pentru acésta scrisese doĕ scrisorĭ la minister cerêndu-mĕ. Mĕ determinaiŭ a pleca. Mĕ duseiŭ şi 'mĭ luaiŭ concediŭ de la Vizir, seraschier şi alţiĭ. Când mĕ duseiŭ la Reşid-paşa de la ministerul căruia era să mi se şi viseḑe pasaportul, îmĭ ḑise cŏ n'am voie *pour quelque temps* a mĕ depărta din Constantinopole; cŏcĭ Austria se opune la aflarea mea în Principate. Astfel mĕ aflu aşteptândŭ, şi nu'mĭ pare reŭ decât cŏ mĕ vĕḑŭ din nuoŭ despărţit de copiĭ. Altfel, cum am maĭ ḑis, sunt ferice cŏcĭ ura Rusieĭ şi Austrieĭ asupra mea, demonstră principiele mele. Îmĭ pare bine cŏ am trăit şi cŏ îmĭ voiŭ termina cariera detestat de aceste doĕ Puterĭ.

Acum să viŭ la câte va din câte îmĭ scriĭ.

Aceiaşĭ ómenĭ, din aceeaşĭ gaşcă, când vorbescŭ cu ministrii Turcĭ, mĕ acusă cŏ sunt *Muscal.* M'a asigurat unul cŏ Reşid-paşa ar fi ȡis în anul trecut, când m'a trimis la Şumla, cŏ nu póte pune temeiŭ pe mine; cŏcĭ Ión Ghica 'ĭ-a spus cŏ sunt Muscal.

În Bucurescĭ, Pantazi Ghica, Creţulescu, Ioranu, Nenovicĭ, ajutaţĭ de Ciaica şi de Zamoisky spun pe la toţĭ cŏ sunt Turcŭ, şi cŏ atâta sunt supus a împlini voile Turcieĭ, încât âmblu să facŭ un paşalîcŭ din Patria mea.

Ciaica şi Zamoisky ce sunt bine cu Austriaciĭ, mĕ acusă la acestia cŏ sunt âncŏ maĭ de mult organ al politiceĭ englese, şi maĭ vîrtos a luĭ Palmerston.

Aicĭ în Constantinopole tot acéstă gaşcă mĕ acusă la Englesĭ, Francesĭ şi chiar Ungurĭ şi Polonĭ de fracţiunea luĭ Visosky cŏ am devenit în Bucurescĭ instrumentul Austriacilor.

A avé diferiţĭ ómenĭ diferite părerĭ, se póte; dar tot aceĭ ómenĭ, a ȡice şi a afirma atâtea acusaţiĭ ce veȡĭ, din ce scólă ţin ómeniĭ ĕstia? A ajuns să mĕ întristeȡŭ maĭ mult de depravaţia omeniriĭ decât de rĕul ce ar puté a'mĭ aduce atâtea minciunĭ sistematice.

Mĕ întrebĭ în scrisóre, de unde a putut eşi acusaţia ce se vede în *La Presse* din 22 Oct.? şi îmĭ ȡicĭ cŏ şi Mustafa-bey s'a mirat şi ar vrea să scie sorgintea. Eŭ singur nu sciam ce vor să înţelégă acusatoriĭ meĭ când mĕ calomniaȡă cŏ aşĭ voi să facŭ un paşalîk, de nu vedeam acest articol. Îmĭ scria de dênsul din Bucurescĭ, dar nu'l vĕȡusem, pînŏ nu mi 'l-aĭ trimis d-ta. Acum pricep tot, şi aflaiŭ sigur şi sorgintea. Acest articol è scris de Baligot ce se afla translator la Seraschieria Riza-paşa ce sciĭ cŏ e inamicul mareşaluluĭ, şi Baligot ce nu încetéȡă a face asemenea articole, crede cŏ face doĕ serviţiurĭ, ântêiŭ domnuluĭ seŭ ce urasce pe mareşalul, şi al doilea tóteĭ gaşce a luĭ Ghica şi maĭ vêrtos a luĭ Tell şi Golescilor în care e şi Maghierul.

Acestia aŭ îndoctrinat pe Baligot asupra mea şi a mareşaluluĭ, şi nu aflarŏ alt cuvênt maĭ întărîtător spre a motiva rĕmânerea mea în Şumla şi depărtarea lor, decât un pretins interes al mareşaluluĭ de a deveni Domn peste Principate. De ar crede cel puçin acusatoriĭ una ca acésta, 'ĭ-aşĭ ierta cŏ o ḑicŭ din bunăcredinţă şi din patriotism; ci singurĭ nu o credŭ, pentru-cŏ aŭ probe despre neposibilitatea acestuĭ lucru, şi despre bunele intenţiĭ ale luĭ Omer-paşa către ţĕrele nóstre.

Spre a avé óre-care gravitate şi maĭ mare acéstă infamă acusaţie, Ciaica, Zamoisky şi Ghica o asigură pe ascuns icĭ şi colo ca un mare secret, şi inamiciĭ mareşaluluĭ, Musulmaniĭ, surîd pe sub mustaţă şi se facŭ cŏ o credŭ.

Jocul è de meşter ca tóte jocurile infernale, loviturele facŭ rele în tóte părţile: şi mareşaluluĭ cu mine, şi mie cu mareşalul, şi ţĕreĭ nóstre de va fi lipsită de acest voitor de bine, şi Turcieĭ şi maĭ mult; şi acésta vor ceĭ ce 'şĭ-aŭ pus în gônd de a o împărţi. Ca să vie acolo, cată a o lipsi maĭ ântêiŭ de ceĭ ce o servă cu credinţă, cu valóre şi glorie.

Să'ţĭ vorbescŭ şi de acusaţiile ce se facŭ mareşaluluĭ atribuindu'ĭ nereuşita în Crimeea, de ce n'a făcut invasia în Basarabia. Sciŭ câte îţĭ scriŭ, cum sciŭ cŏ exist.

Ascultă şi judecă.

Intrarea Austriacilor în ţĕrile nóstre era predestinată numaĭ la întêmplare de a fi nevoiţĭ Ruşiĭ de a se retrage ca să viă eĭ a'ĭ înlocui, şi a se opune Turcilor de a nu'ĭ urmări şi a'ĭ lăsa a'şĭ concentra în Crimeea puterile.

Cum venì Omer-paşa în Bucurescĭ, ante-garda sa era deja la Buzeŭ, şi tóte disposiţiile era de a pleca tótă oştirea în Basarabia. Toţĭ Bucurescii sciŭ ordinile de plecare, carĕle de transport ce se preparaserŏ.

Cum venirŏ Austriaciĭ *), generalul Coronini arĕtâ luĭ Omer-paşa cŏ eĭ pe temeiul tractatuluĭ vin ca intermediatorĭ spre a nu lăsa nicĭ pe Turcĭ a merge asupra Muscalilor, nicĭ pe Muscalĭ a maĭ intra în Principate. Asta e rolul adică al făcĕtorilor de pace, şi al ómenilor ce dorescŭ a transporta theatrul resbeluluĭ din Europa şi maĭ vêrtos din Principate.

Mareşalul stăruì cŏ va susţine ordinul departuluĭ ce dedese. Generalul austriacŭ îl întrebâ daca are instrucţiĭ de a se opune Austriacilor ca unor inamicĭ saŭ de a se înţelege cu dênşiĭ ca cu nisce midlocitorĭ; şi din parte'şĭ îşĭ arĕtâ instrucţiile positive ce avea de a se opune chiar cu arme la înaintarea maĭ încolo a Turcilor prin Principate. Omer-paşa ca să înaintede maĭ departe căta să viă la o încăierare, şi ministerul seŭ, dupŏ atâtea cererĭ âncŏ din Turcia îl lăsase fărŏ instrucţiĭ despre acest punct. Se determinâ darŏ a masca mişcarea şi dete un contra-ordin a sta pe locŭ oştirea pînŏ iĭ vor veni rĕspunsurĭ la scrisorile către guvernul seŭ despre acea împregiurare. Scrise pe de o parte la Constantinopole, iar pe de alta ca să nu pérdă timpul, dete ordin a pleca oştirile nu spre Moldova adică, ci pentru locurile de iernare, şi le înşirui la Giurgiu, Călăraşĭ, Brăila, cu care în paralel altele mergea dincolo de Dunăre la Rusciuk, la Silistra, la Măcin ce sunt în faça celor de sus.

Când o dată oştirea è la Brăila è ca şi la Galaţĭ în Moldova, şi ca să fiă acolo cu bagaje şi provisiĭ în destulă cuantitate, are nevoie de doĕ şi treĭ sĕptĕmânĭ. Timpul ĕsta nu s'a perdut aşteptând rĕspuns de la minister. Când venirŏ instrucţiile de plecare, oştirea era destul de înaintată. Austriaciĭ, dupŏ sosirea luĭ Hesse arĕtarŏ cŏ Coronini nu înţelesese bine instrucţiile sale, şi Hesse se arĕtâ maĭ raţionabil şi maĭ

---

*) Peste vre-o sĕptĕmână.

leal adică cu Omer-paşa, făcurŏ τὴν ἀνάγκεν φιλοτιμίαν, ce să se maĭ opuie la depart când Musulmaniĭ erà bine înşiraţĭ? Schimbarŏ numaĭ limbagiul şi tactica; începurŏ a arĕta cŏ sunt determinaţĭ a se declara eĭ ostilĭ asupra Ruşilor, şi o duserŏ din Constantinopole cu aḑĭ cu mâine pînŏ să înainteḑe iérna, ţiind în locŭ pe Turcĭ, şi dând pas Muscalilor a se întări la Sevastopole cu ajutóre nouĭ.

Acum cŏ aliaţiĭ se află reŭ, dictéḑă Austria, şi în condiţiile eĭ îĭ tot pórtă cu promisiĭ cŏ pe la capĕtul luĭ Decembrie se va declara asupra Rusieĭ. Vom vedé; şi de o vom vedé acésta, pe ce condiţiĭ? Bietele ţĕrĭ ale nóstre!! De unde s'a preparat acéstă situaţie? De la conservativiĭ Europeĭ oficiale ce nu pot suferi disfata Ţaruluĭ; planurile din Londra vin la Stambul, şi de acolo se ţin de chică toţĭ mareşaliĭ, şi Omer-paşa şi cel engles şi cel frances. Săraciĭ Turciĭ, Englesiĭ şi Francesiĭ! se băturŏ şi se batŭ ca leĭ, şi şépte-opt ómenĭ vĕnd lumea întrégă. Ce se légă trădătoriĭ de mareşalĭ, ca să'şĭ acopere trădările sistematice? In treĭ rĕndurĭ Omer-paşa a fost oprit din drum de curierĭ de la Pórtă spre a da pas Ruşilor a trece în Dobropea, şi de acolo póte să viă a lua Silistra. Ce vitejiĭ nu făcurŏ Turciĭ dupŏ acéstă trădare? cu câtă bărbăţie şi veghiere Omer-paşa dejucâ planul trădătorilor şi îĭ făcù să'şĭ pérdă speranţele de la Silistra! Omer-paşa era de mult în Basarabia daca aliaţiĭ ar fi oferit Turcieĭ numaĭ flotele de pe marea Négră, şi daca Austria nu intervenia în ţĕrile nóstre. De va aduce Dumneḑeŭ şi disperarea celor victimaţĭ în Crimeea să caḑă Sevastopole, culpa către Ţar nu è a trădătorilor, cŏcĭ eĭ 'şĭ-aŭ făcut tóte datoriile cum să ucidă o lume în van, trimiţĕnd'o acolo cu doĕ lunĭ maĭ târḑiŭ, ca să aĭbă doĭ inamicĭ, şi elementele şi pe Ruşĭ îndoiţĭ şi întreiţĭ de ceea ce era să fiă cu doĕ lunĭ înainte, pe când Englesiĭ şi Francesiĭ muria de florile mĕruluĭ pe la Varna de holeră. Eŭ n'am altă speranţă decât la Englitera *neoficială* ce îşĭ sacrifică cu atâta ardóre şi baniĭ şi copii.

Despre măcelul de pe uliţa Têrgoviştei, am luat şi eŭ o scrisóre, pe care ţĭ-am trimis'o cu posta trecută în copie.

Nu sciŭ de unde a aflat Baligot cŏ posed asemenea scrisóre, şi 'mĭ-a cerut să facă un articol dupŏ dênsa pentru ḑiarul *La Presse.* Eŭ nu sciam pînŏ atuncĭ cŏ el è autorul articolelor în contra luĭ Omer-paşa. şi 'ĭ-am dat o copie. Mult 'mĭ-e témă acum cŏ va fi făcut un articol tot de felul celor trecute, spre a maĭ incrimina pe Omer-paşa şi a mĕ compromite şi pe mine. De veĭ vedé un asemenea articol, cum am drept să prepuiŭ acum, te rogŭ protestă în numele meŭ saŭ în dreptul scrisorilor ce aĭ din ţéră.

Să reviŭ la situaţia din Crimeea. Aliaţiĭ putea să fiă acolo ăncŏ din luna luĭ Iulie, când Muscaliĭ erà o mare parte în Principate, şi ceĭ ce ţinea hăţurile din Londra şi aiurea 'ĭ-a ţinut locului sa móră de holeră pe la Varna, pînŏ să se prepare Muscaliĭ şi cu ómeniĭ şi cu iérna.

Omer-paşa dupŏ ce împedecă pe Muscalĭ d'a înainta şi 'ĭ bătù pretutindenĭ, putea a'ĭ urmări şi a ocupa o mare parte din eĭ de a nu se puté duce în Crimeea, şi ceĭ ce conducŭ diplomaţia, prepararerŏ tĕrêmul ca la retragerea Muscalilor să intervie Austriaciĭ, spre a da pas acestora de a se retrage cu nepĕsare şi a se duce cu putere a pisăgi şi a ciopârţi pe aliaţĭ. Ierĭ luaiŭ iar scire cŏ Omer-paşa dupŏ ce plecă din Bucurescĭ a ajunge oştirea'ĭ înşirată spre Basarabia, la Siret fu ajuns de curierĭ şi reţinut iar de observaţiĭ şi opunerile Austriacilor. Acum ca să maĭ minţă pe aliaţĭ, ḑicŭ cŏ se vor duce eĭ asupra Ruşilor, şi nu è nevoie a maĭ merge Turciĭ. Nimicŭ maĭ naiv şi maĭ şiret. Cu Austriaciĭ în cóstă, Ruşiĭ nu vor fi incomodaţĭ ca cu Turciĭ, şi îşĭ vor face în largul lor marafeturile, cum şi dupŏ sosirea nuoilor Francesĭ să pótă a se opune cu forţă tare, nefiind distraşĭ de Omer-paşa.

Îmĭ pare mult bine de cunoscinţa ce 'mĭ-aĭ făcut cu d-nu Elias Regnault şi de interesul ce are acest bărbat la aflarea adevĕruluĭ. De mĕ voiŭ reînturna în ţéră, voiŭ face ceea ce sunt dator şi către interesele eĭ şi către acest fel de ómenĭ ce aŭ generositatea şi sentimentul umanităţiĭ de a se ocupa de popoliĭ şi individele victime. Copilul meŭ è âncŏ micŭ ca să'l pot trimite în străinĕtate, şi n'aşĭ dori să'l facŭ maĭ ântêiŭ Frances pînŏ nu se va forma Român. Aşĭ vré într'o ḑi să semene unor ómenĭ ca d-ta şi ca Scarlatache; iartă nu pretenţiile, ci dorinţa unuĭ tată.

De se va publica întrevorbirea mea cu Derviş-paşa, îmĭ face şi bine şi reŭ. D-ta veĭ încropi una cu alta, pînŏ când copii meĭ nu sunt lângŏ mine.

Asemenea fă şi cu câte îţĭ însemneḑŭ în acéstă scrisóre.

D-lor Billecocq şi Vaillant le sunt fórte recunoscĕtor de sentimentele ce'mĭ pórtă. Nu facŭ reŭ, împlinescŭ un act de dreptate, cŏcĭ rĕspund sentimentelor mele despre d-lor. Bucurescii toţĭ sciŭ de *faierul* ce dam tutulor ce declamă patriotism, arĕtându-le cŏ nu'şĭ cunoscŭ patria dupŏ cum nu cunoscŭ pe amiciĭ eĭ devotaţĭ, carĭ fărŏ nicĭ un interes decât al adevĕruluĭ şi al umanităţiĭ s'aŭ sacrificat cu mulţumire ca d-niĭ Vaillant şi Billecocq.

Nu sciĭ, frate, cât reŭ în împregiurările de acum facŭ ţĕreĭ ómenĭ ca Bugeat şi Colchun! Să fi avut astăḑĭ un Billecocq şi un Vaillant la Bucurescĭ şi la Iaşĭ! Rusia de aceea reuşesce, cŏcĭ la tóte locurile trimite încercaţĭ şi credincioşĭ. Turcia la 48 trimise pe

Suleiman, şi'l rechiemâ; Fuad ne făcù reŭ şi noĕ şi eĭ. Ahmed-Vefik servì bine şi guvernuluĭ seŭ şi noĕ, şi se iniţiâ în ale nóstre ca şi Omer-paşa. Rusia 'l-ar fi trimis iar pe dênsul de ar fi fost în locul Turcieĭ; acésta ânsĕ trimite un novice, şi acum se aude cŏ va trimite iar pe Fuad. Nu rĕmâne decât să rechieme şi pe Omer-paşa, cŏ ce'şĭ va face ea singură nu'í pot face o mie de Ţarĭ.

Ascultă raţionamentul unuĭ Turcŭ:

„Austria, ḑise el, este fórte dibace. Ea ḑice Rusieĭ: intrând în Principate am paralisat cu aḑĭ cu mâine oştirea turcéscă, am ţinut'o în locŭ astfel cum să'ţí poţĭ face trebile în largul d-tale în Crimeea, 'ţĭ-am servit cât nu se putea maĭ bine. Suntem chit pentru ajutorul ce 'mĭ-aĭ dat la 48 şi 49."

Către Turcia ḑice: „Scopul a fost să deşarte Ruşiĭ Principatele, cu apropierea oştirilor nóstre de fruntariĭ şi deciderea de a intra în Moldo-Valachia, Muscaliĭ aŭ fost nevoiţĭ a se retrage; pe lûngŏ acésta v'a adus înapoĭ pe scaunele lor pe Domniĭ ţĕreí numiţĭ de voĭ şi goniţĭ de Muscalĭ, am restabilit ordinea legală; v'am lăsat timp a vĕ prepara maĭ bine de resbel şi a vĕ concentra cu aliaţiĭ (lăsând Principatele în pace). V'am servit prin urmare cât nu se póte maĭ bine, cŏcĭ trebuia să perdeţĭ mulţime de oştire pînŏ să puteţĭ alunga pe Ruşĭ, şi rĕmăşiţa oştiriĭ să vĕ fiă dĕhulată. Prin urmare îmĭ sunteţĭ datorĭ tóte chieltuielele, şi avem un compt."

Turcul ce ḑice acestea se chiamă Dervişpaşa (nu ânsĕ cel din Bucurescĭ). Veḑĭ darŏ cŏ şi eĭ cunoscŭ fórte bine situaţia, şi tună şi fulgeră asupra celor ce aŭ pus o lume întrégă într'ênsa spre favórea causeĭ şi sistemeĭ Ţaruluĭ.

La revedere. Te îmbrăçişeḑŭ din inimă.

I. Heliade.

P. S. Nu sciĭ un lucru. Am avut ierĭ o întêlnire la mine cu Balligot. Astfel cum am presupus aşa a fost adevĕrul. El este autorul articolelor în contra luĭ Omer-paşa şi a mea: mĭ-a spus singur, şi mĭ-a ḑis cŏ el a creḑut cŏ face bine Românilor, cŏ aşa îl informaserŏ fraţiĭ căusaşĭ.

CXI

Domnuluĭ Gr. Grădiştének

Constantinopole. 1854, Decembrie $^{3}/_{15}$

Amatul meŭ domn,

Câte ţĭ-am scris de proiectele Polonilor luĭ Ciartorisky se măĭ realiseḑă, din nenorocire. Aicĭ a venit scire adusă de fiiul luĭ Burqueney cŏ Austria a încheiat alianţă ofensivă şi defensivă în contra Ruşilor, pe basele următóre:

França şi Anglia să susţiă linişțea în Italia
Austria cu Prusia să încépă resbelul Ruşilor.
Regatul Poloniei să se reînfiinţeḑe.
Spre despăgubire, Astrieĭ să se dea Moldo-Valachia [45]).

Cine sunt Româniĭ ce deveniră admiratoriĭ şi instrumentele luĭ Ciaica şi Zamoisky? Despre acésta îţĭ voiŭ maĭ scrie. De va fi adevĕrat, Turcia ne-a sacrificat la 48 Rusieĭ, şi a plătit cu resbelul de astăḑĭ; cŏcĭ de nu ne sacrifica şi ţinea ţéra la 48, Rusia cu Unguriĭ şi cu Turciĭ uniţĭ cu Româniĭ avea un resbel maĭ puçin preparat decât cel de astăḑĭ. De ne va sacrifica astăḑĭ la Austriacĭ, va plăti fórte curênd *cu* *pielea ei,* căcĭ acéstă concedare a Principatelor va fi un preludiŭ la desmembrarea Turcieĭ, căcĭ ea desparte de la sine singurele doĕ părţĭ vitale ce are în corpul seŭ cel mare compus de elemente eterogene şi antipatice; singurele popóre simpatice ce începuserŏ a avé era ale Moldo-Valachieĭ.

Dar veĭ ḑice: aŭ fost amăgiţĭ Româniĭ, nu; amăgirea este când e putinţa bineluĭ, şi alege cine-va ca orb rĕul. Aci e o forţă majoră, binele nu era nicĭ la Muscalĭ, nicĭ la o revoltă (căcĭ nu reuşia) decât în paza tractatelor, şi cine le calcă, va plăti. Româniĭ în politica ce aŭ ţinut, aŭ cuvêntul d'a ḑice orĭ când cŏ nu sunt agresorĭ, cŏ nu merită sórta ce le-aŭ impus'o alţiĭ, cŏ li s'aŭ făcut nedreptate, violare de tractate, de datine şi de drepturĭ, când eĭ era fidelĭ şi tractatelor şi Turcieĭ. Aste cuvinte când le are un împilat este o victoriă. De va fi adevĕrată acéstă violare, eŭ îmĭ voiŭ face datoria ca tot-d'a-una, cu tóte cŏ Austria bagă un tăciune în stomacul seŭ. Moldo-Valachia o să'ĭ aprinḑă rĕrunchiĭ.

La revedere.

I. Heliade.

CXII

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu

Constantinopole. 1854, Decembrie $^{6}/_{18}$

Amatul meŭ domn,

Scrisórea d-tale din 27 Noembrie am priimit'o dimpreună cu a d-luĭ Vaillant. În multe din câte îmĭ scriĭ veĭ afla respunsul şi explicaţia în scrisorile mele anteriόre la a d-tale. Gôndurile nóstre s'aŭ întêlnit, şi am prevenit întrebările ce'mĭ facĭ. D-nu Vaillant iarŏ mĕ întrébă, cine s'a opus la şederea mea în ţéră? şi va afla rĕspunsul în lunga scrisóre ce ţĭ-am scris.

Mare fatalitate e pe ţéra nóstră, frate, aflarea acolo ca consolĭ a luĭ Colchun şi Bugead. De ar puté lipsi ăştĭ doĭ ómenĭ de acolo, lucrurile ar merge maĭ puçin rotund inamicilor naţionalităţiĭ nóstre. Astia n'aŭ făcut şi nu facŭ decât trebile celor ce ne voiescŭ rĕul. De aŭ instrucţiile chiar de la guvernele lor să lucreḑe astfel, próstă speranţă pentru noĭ. De se va puté rechiema Bugead şi trimite d-nu Billecocq saŭ altul maĭ just, nepărtinitor, şi nu aşa de speriat de nobilitatea muieriĭ ce el nu o are, s'ar da Françeĭ nisce relaţiĭ maĭ vere. De póte d-nu Regnault să vorbéscă ceva în acésta, unde se cuvine, va face mult folos.

Câte îmĭ scriĭ cŏ se ḑicŭ despre plecarea mea din Bucurescĭ, nu crede nimicŭ. Purul adevĕr este aşa cum ţĭ-am scris, şi te veĭ puté convinge şi din câte îţĭ vor scrie aĭ d-tale din Bucurescĭ, şi din scrisórea ce scriŭ la Lordul Palmerston. N'am priceput ceea ce 'mĭ scriĭ d-ta şi d-nu Vaillant, cŏ adică uniĭ ḑicŭ cŏ *Colchun m'a sacrificat luĭ Massar-paşa.* Ce fel? şi cum? cŏ ar voi adică să mĕ frigă şi de viŭ Colchun ca să facă mulţumirea şi reputaţia zavergiilor şi demagogilor siştematicĭ, amicĭ şi instrumente ale sale, o sciŭ; dar a mĕ sacrifica luĭ Massar-paşa, nu înţelegŭ, pentru-cŏ ĕsta nu e nicĭ Rusŭ, nicĭ Neamţŭ, nicĭ Stirbeist, nicĭ amicŭ nicĭ inamicŭ al meŭ. Ce interes avea Massar de a mĕ vedé sacrificat? De sciţĭ ceva, explicaţi'mĭ: să fi ḑis cŏ Turciĭ m'aŭ dat pradă o dată Muscalilor şi acuma Nemţilor, tot aşĭ pricepe, fărŏ ânsĕ a mĕ mânia nicĭ pe ceĭ ce ar ḑice-o, nicĭ pe Turcĭ; cŏcĭ eŭ nu mĕ daŭ în laturĭ de a fi victimă, daca astfel o cer interesele comune; nu voiŭ suferi ânsĕ a se sacrifica drepturile ţĕreĭ.

De ce nu'mĭ comunicĭ cele ce'mĭ scriĭ françusesce cŏ spune un Françes ce a venit aci din Bucurescĭ, de ce nu le comunicĭ luĭ Mustafa-beiŭ ca să le scrie frateluĭ seŭ, *qu'un jour le commissaire turc serait lapidé dans la rue, et que les Turcs, pour être supportés, devront bientôt avoir recours à la protection des Autrichiens, etc. etc.* Ar face efect să auḑă de la alţiĭ, iar nu de la noĭ ce vorbesce lumea de dênşiĭ.

Mi s'a maĭ alinat sufletul când auḑiiŭ alaltă-ierĭ cŏ alianţa între Austria şi Occident este în tóte cum ţĭ-am scris, afarŏ de punctul unde se ḑicea cŏ Turtă-dulce va fi despăgubit pentru Galiţia cu Moldo-Valachia. El cere Toscana, Parma şi Modena spre despăgubire, şi pe ducele de Toscana să'l numéscă rege al Poloniei. De va fi adevĕrat, 'mĭ-e milă iar de Italienĭ, fărŏ a mĕ bucura mult de noĭ; cŏcĭ nu scăpăm de protectorate: al Rusieĭ va fi schimbat cu al Austrieĭ.

Despre independenţa Moldo-Valachieĭ nu è vorbă, cŏcĭ es din principiul integrităţiĭ imperiuluĭ Otoman, pe basa căruĭ principiŭ se face resbelul. Austria va ţine mult la ăst principiŭ, ca să pótă avé şi protectoratul pe lûngŏ cele de sus.

Eŭ îţĭ voiŭ trimite maĭ târḑiŭ memoriul despre care vorbescŭ în scrisórea către *Pressa*. Independenţa e debilă cu Moldo-Valachia numaĭ, şi ese din principie. Protectoratul iar este să aibĭ un epitrop tare, nedrept, rapace, cu rea-credinţă, unde Turcul nu e în stare să'ţĭ facă nicĭ un reŭ. Unirea Principatelor sub un duce Român şi suzeranitatea Turcieĭ şi garanţia Puterilor, asta ne mântuie; iar independenţa astădĭ e şi afară din principiĭ şi periculósă; căcĭ nicĭ cu Muscalul nicĭ cu Neamţul la o întêmplare de a ne deschide resbel peste vre-o cincĭ saŭ ḑece anĭ, nu ne putem bate, şi ne papă. Pentru noĭ nu se turbură Europa ca pentru o Turcie întrégă. Şi apoĭ când cangrenéḑă braçul drept şi nu maĭ e speranţă, când cată a fi tăiat, braçul stângŭ are dreptul a face ambele funcţiunĭ, ca membrul unuia şi aceluiaşĭ corp.[46])

De scie d-nu Regnault ceva, de este pus de unde-va a scrie despre independinţă cu un prinçŭ străin ce ar fi pus ochiul şi ar avé mulţumire a domni la noĭ, atuncĭ altă vorbă; căcĭ acela de va fi dintr'o dinastiă potentă, va puté face a se da înapoĭ şi Basarabia şi Bucovina şi chiar alt-ceva, încât să se facă un regat de ajuns de potent şi respectabil în baionete şi tunurĭ. Atuncĭ altă vorbă, iar de ḑice de la sine, iese din principiul integrităţiĭ fără a avé vre-un competitor ca să'l susţiă şi s'o aducă din condeiŭ după marafeturile diplomatice, şi maĭ vêrtos cele bătăióse ce taie nodul gordian cu sabia. De va fi pus d-nu Regnault de cine-va, atuncĭ nu numaĭ tacŭ, dar ce voiŭ puté lucreḑŭ şi eŭ, numaĭ să am base sigure, vĕḑênd că se înfige Françа cum să nu ne minţă. Astăḑĭ o vĕḑŭ diplomaticamente *à la remorque de l'Angleterre officielle.*

Aproposito de Englitera oficială.

Remediul nu se află la o maladiă, pînă nu se cunósce morbul, şi spre acésta se cere la medicŭ diagnosa. Situaţia de astăḑĭ ce se póte compara cu morbul, ar cunósce-o maĭ bine sĕlbaticiĭ şi copii ce nu aŭ raţionarea stricată cu abstracţiĭ şi personificaţiĭ, ce judică în concret adică, iar nu în abstract. Eĭ vĕḑênd lucrurile de astăḑĭ, nu ar ḑice ca noĭ: se bate Turcia aliată cu Franşa şi Englitera asupra Rusieĭ, şi cŏ Austria şi Germania staŭ neutre. Eĭ ar ḑice: Turciĭ în alianţă cu Francesiĭ şi Englesiĭ se bat cu Muscaliĭ, şi Nemţiĭ ḑicŭ cŏ sunt neutri. Apoĭ maĭ uĭtându-se, ar adăoga: Muscaliĭ toţĭ se bat serios dupŏ comanda şi planurile unuĭ singur omŭ, Ţarul, ce'şĭ are sistema sa, cugetele sale de concuiste; resbelul ce face e nedrept dar *serios*. Între Turcĭ ânsĕ, Francesĭ şi Englezĭ, ceĭ ce se bat sunt victime, iar ceĭ ce daŭ planurile sunt saŭ tonţĭ saŭ porcĭ-de-câĭnĭ.

De am schimba frasele nóstre abstracte cu ale omuluĭ natural ce sunt în concret, ni s'ar lămuri situaţia; Turcia, Franşa şi Englitera nu sunt treĭ individe cu treĭ voinţe, ca să le judicăm de sunt cu bună credinţă saŭ nu, ci treĭ numirĭ colective compuse de milióne de ómenĭ cu diverse sisteme, cu diverse interese. Ia să punem acum câmpurile aşa cum sunt, şi pentru ce se bat, şi să vedem cine sunt într'unul şi cine într'altul; pentru ce se bat, unde vor să ajungă, şi câţĭ din ceĭ dupŏ dinafarŏ dorescŭ să învingă unul saŭ altul, şi câte rugĭ, câte marafeturĭ nu maĭ facŭ fiă-care pentru partea în care e favorabil?

De o parte Ţarul cu voia sa fermă, cu armata sa pasivă, fanatisată, va să iea Turcia saŭ să predomine într'ênsa, făcênd din Sultan un zapciŭ al seŭ. De altă parte Turcia ce se apĕră, şi Francesiĭ napoleonienĭ ce voiescŭ s'o ajute, cŏcĭ Ţarul le este inamicŭ, cŏcĭ Ţarul a detronat dinastia lor, şi póte cŏ iar va s'o detroneḑe. Astia sunt în astă luptă de bună-credinţă. Pe lûngŏ eĭ se alătură şi naţia, popolul englez, şi'şĭ trimite copiiĭ şi banĭ spre a susţine pe Turcĭ, ca să nu pérḑă interesele în Orient. Ce facŭ ânsĕ ómeniĭ sânteĭ alianţe, ómeniĭ tractatelor de la 1815? ómenĭ ce aŭ contribuit a cădé Napoleon I, şi a se readuce Burbonii pe thronul Françeĭ? Ce facŭ Orleanistiĭ? Ce facŭ democraţiĭ oficialĭ? Dorescŭ ăstia victoria luĭ Napoleon III? Prin urmare, cu Ţarul ţin toţĭ Germaniĭ sânteĭ Alianţe, toţĭ Englezii ce vĕd în Austria şi Rusia nisce representanţĭ potenţĭ aĭ prerogativelor lor, toţĭ Francesiĭ de dreptul divin ce de la o victorie a Ţaruluĭ aştéptă o restauraţie. Orleanistiĭ şi democraţiĭ, de şi nu ţin cu Ţarul, urĕscŭ ânsĕ pe Napoleon.

Prin urmare, ómeniĭ ăstia îşĭ facŭ urărĭ, şi lucrédă pe capete cum armatele Ţaruluĭ să nu pérdă prestigiul, cum Turciĭ, Francesiĭ şi Englezii ce se bat cu bună-credinţă să fiă victimaţĭ; şi daca ómeniĭ sânteĭ Alianţe sunt la putere, daca eĭ daŭ planurile din Londra şi de aiurea, França napoleoniană şi Englitera neoficială în van îşĭ sacrifică şi baniĭ şi copii, cŏcĭ planurile sunt date cum resbelul să se termine cu desmembrarea şi împărţirea Turcieĭ şi cu căderea luĭ Napoleon. Daca acesta nu va avé de exemplu pe unchiul seŭ, daca se va lăsa a se încela ca unchiul seŭ de Austria cu tractatul de la 1812, culpa nu e nicĭ a mea, nicĭ a d-tale, sîcul va fi al luĭ maĭ mult; cŏcĭ naţiile nu per aşa lesne ca individele şi ca interesele particulare. Noĭ ca Românĭ tot vom fi Românĭ mulţĭ secolĭ âncŏ, iar dinastia napoleoniană cădută, nu se maĭ scólă. Spune d-luĭ Regnault să hotărască pe cât-va timp să nu maĭ dică Turcie, Françă, Engliteră, ci *Turcĭ, Francesĭ* şi *Englezĭ*; şi cât va începe a'ĭ despărţi cu mintea dupŏ sisteme şi interese, va puté afla multe câte nu pot scrie, şi câte nu mĕ iértă nicĭ punctul de vedere unde sunt, nicĭ lunga vedere de a descoperi. Când s'ar deprinde şi imperatorul Napoleon a judica în concret, ar descoperi maĭ multe decât toţĭ, şi s'ar feri de cursele ce i s'aŭ întins.

Aci maĭ deună-dĭ se suna tare de reintrarea în minister a luĭ Mehmet-Ali-paşa; s'aŭ dus uniĭ a'l şi felicita de acésta, şi s'a arĕtat cŏ o aşteptă. Astădĭ se aude cŏ Riza-paşa s'a întărit iar bine.

Despre Omer-paşa în van strigă, şi cum dicĭ aruncă mórtea în Ţiganĭ. Neactivitatea luĭ a fost, de nu s'a luat dupŏ Muscalĭ în Basarabia să'ĭ înăduşéscă, saŭ paralisarea Austriacilor? El a fost şi este ca leul în lanţŭ, şi de câte orĭ a fost cu piciorul în scară să plece, a fost reţinut saŭ de Austriacĭ saŭ de la Stambul. Acum vor să'l trimită în Crimeea cu 25 de batalióne ca să despartă óstea turcéscă spre a o slăbi; ânsĕ el nu vrea, dice cŏ'şĭ dă dimisia. Maĭ este să'l maĭ inculpe acum când sciŭ cŏ Austriaciĭ paralisă lucrurile?

D-nu Zossima este aicĭ în Constantinopole, şedem amêndoĭ tot într'o casă în diferite camere; îşĭ mănâncă amarul cu mine; ţĭ-a scris şi iar îţĭ va scrie când va lua rĕspuns. Acum mĭ-a dis cŏ de nuvele îţĭ scriŭ eŭ; iar de amicie el te îmbrăçişédă.

D-luĭ Vaillant voiŭ rĕspunde cu posta viitóre. Îĭ mulţumescŭ de câte îmĭ scrie. Spune multe din parte'mĭ vĕruluĭ Racotă.

La revedere.

I. Heliade.

CXIV

A Monsieur le Rédacteur en chef du journal la **Presse**

Constantinople. 1854, le 6 Décembre.

Monsieur le Rédacteur,

Votre journal du 22 Octobre contient l'article suivant :

„Le dernier bateau de Varna a apporté ici Mr. Héliade, un des chefs du gouvernement valaque en 1848. Le rôle douteux que Mr. Héliade joue depuis quatre ans, son dévouement aveugle à Omer-pacha dont vous connaissez les prétentions sur les provinces Danubiennes, donnent à sa présence ici un caractère tout particulier. J'aurai l'occasion de revenir sur cette grave questien."

La question est vraiment grave, et j'aime a croire, Monsieur le Rédacteur, que vôtre correspondent vous écrit de bonne foi; mais pour transformer les leux Principautés en Pachalîks, les inventeurs de cette fable ont oublié qu'il fallait d'abord supposer une Turquie arrierée de quatre siècles et une Moldo-Valachie peuplée de Greco-slaves. Ces contrées possèdent aujourd'hui cinq millions d'habitants qui s'appèlent Roumains ou Valaques, qui connaissent leur histoire, et qui avant tout ont le sentiment et la conscience de leurs droits.

Dois-je continuer pour me défendre....? Non, non, me repondront mes compatriotes; nous vous connaissons.

Mais il s'agit de l'avenir de mon pays et de la personne d'Omer-pacha, et je dois ajouter quelques lignes.

Nous avons vu l'absurdité de la grâve question;

mais qu'on suppose même pour un moment un pachalîk. Dans ce cas, celui qui est une fois Serdar Ikrem (Maréchal des Maréchaux) et s'appèlle Omer-pacha, ne saurait jamais nourrir une ambition aussi pâle de devenir le pacha d'une des Provinces Danubiennes, lorsqu'aucun homme honnête ne briguerait la disgrâce de tomber sur un fauteuil aussi mesquin que problématique.

Mais s'agit-il de l'abolition de ces soi-disant Protectorats, de la réunion des deux Principautés sous un seul gouvernement basé sous la foi de nos traités avec la Turquie? Dans ce cas Omer-pacha sait, comme tout le monde, que ni la Turquie, ni l'Europe, ni les Moldo-valaques ne pourront consentir d'en faire un pachalîk. Il s'agira, je crois, d'un gouvernement national, confié entre les mains d'un Valaque ou Moldave de la réligion chretienne *roumaine.*

Et avant tout, Monsieur le Rédacteur, Omer-pacha a la conscience de sa gloire militare et musulmane. Il est assez grand comme défenseur de l'indépendence de l'Orient, comme vainqueur partout des armées du Czar, pour descendre à devenir usurpateur des droits d'une Nation qui l'aime et l'estime. Il faut être petit comme les propagateurs de cette absurdité pour concevoir un projet aussi déreglé et flétrissant.

Permettez-moi, Monsieur le Rédacteur, de vous citer le passage suivant, tiré d'un mémoire, redigé et communiqué, à qui de droit, le mois d'Avril passé. Il mettra vos lecteurs au même de juger de la source et de la nature de cette invention digne d'une tête d'esclave et de la tactique moscovite.

„Dans ce moment (le mois d'Avril) circulent en „Moldo-Valachie des bruits inventés par les Russes et „propres à donner l'alarme et à irriter les Moldo-va„laques contre les Turcs. Tantôt on parle que la Tur„quie, s'est décidée de transformer en pachalîks ces

„deux Principautés, tantôt on dit qu'elle vient de consentir à abandonner pour toujours la Moldo-valachie „pour être annexée à l'Autriche; et tandisque les „esprits sont agités (de cette invention), la Russie „vient pour les rassurer et les consoler à sa manière, „en promettant *une Roumanie grande, unie et indépendente* sous un prince de la dynastie du Czar...“

Qui sont dans ce moment les apôtres de ce mensonge moscovite qui s'efforcent d'abuser de la bonne foi de vos correspondents, qui intriguent par la voix des journaux à accréditer en Europe ces faux bruits lorsqu'ils sont tout à fait évanouis en Moldo-valachie?

Je n'ai pas besoin de les nommer, car ma Nation les connait depuis longtemps par leur conduite et par eurs actes.

L'énumération de quelques faits servira mieux a faire connaître les motifs par lesquelles ces Messieurs sont poussés à faire les Tartufs du patriotisme à la manière des Roumano-phanariotes. Mais ma lettre se prolonge; je dois m'arrêter ici, et ce cera l'objet d'une seconde lettre.

Agréez, Monsieur le Rédacteur, l'assurance de ma considération avec la quelle j'ai l'honneur d'être tout à vous, etc.

I. Héliade-Radulesco.

CXV

A Monsieur le Rédacteur du journal **La Presse**

Constantinople. 1854, le 9 Décembre.

Monsieur le Rédacteur,

Qui sont, avons-nous dit dans la première lettre les propagateurs de la nouvelle alarmante de ce pachalik moscovitement chimérique en Moldo-valachie? Je n'ai pas besoin de les nommer; mais pour mieux éclairer la situation, je dois vous tracer une série de faits historiques reconnus par toute la nation roumaine.

Ces Messieurs sont les fils, les parents et les amis intimes des agents reconnus et occultes du Czar en Moldo-valachie; ils sont mes anciens antagonistes sur l'arène littéraire, les prêcheurs et les défenseurs du Slavonisme contre mon Roumanisme.

A-t-elle besoin la Russie d'étouffer en Moldo-valachie cet esprit de nationalité roumaine, d'opposer un obstacle à mes idées de regénération par une littérature nationale, par une culture de la langue propre à ramener les Valaques dans la grande famille europóene de la souche latine? — Ce sont ces Messieurs qui s'offrent à combattre mes principes et à soutenir le Slavonisme afin de fournir des arguments aux Russes à prétendre qu'ils ont des droits d'homophylisme sur les Moldo-valaques.

S'avise-t-elle, la Russie, par ses hétairies grecoslaves à troubler la Turquie en 1840 et à donner le signal de la revolte par ses mercenaires à Ibrailla? — Ces messieurs sont les premiers qui deviennent les insruments des chefs du complot et les complices des rebelles terrassés par l'ex-prince A. Ghica.

S'irrit-elle, la Russie, à la vue de cette défaite, cherche-t-elle a punir A. Ghica pour le crime d'avoir été fidèle à la Sublime Porte et aux droits de la Nation? — Ces Messiers s'offrent à servir les ennemis de ce prince.

Revient-elle à ses complots, la Russie? veut-elle en 1848 renouveller en Moldo-valachie les scènes d'Hypsilanti, faire une soi-disant révolution à sa manière et propre à seconder ses vues? — Ce sont toujours ces patriotes qui à l'appel et sous la direction du gendre du général russe Mavros conspirent dans la maison de ce dernier de troubler l'ordre, d'assassiner le prince Bibesco, de donner le signal à l'incendie, au pillage et au massacre, afin de fournir aux Russes un prétext légal d'occuper les Principautés.

Mais à la vue d'un prince abandonné par des soldats commandés par des créatures russes, se trouvent-ils des hommes qui font appel au peuple en l'exortant à l'ordre? Mais à ma voix qui devoilait les trames ténébreuses de la Russie, qui proclamait la paix par le respect aux personnes et à la propriété et les droits nationaux au nom de nos traités et du Sultan, se reunit-il le Peuple pour se défendre lui-même contre l'anarchie et soutenir, en dépit des agents russes, la tranquillité et ses hommes? — Ce sont toujours les mêmes messieurs qui complotent contre ma vie et commencent à flatter l'opinion publique afin de parvenir au pouvoir et fournir les prétextes désirés par les Russes.

Après l'entrée des armées du Czar en Valachie, le cabinet de St. Pétersbourg a-t-il besoin de faire justifier ses calomnies, de compromettre la nation valaque vis-à-vis de la Turquie, et la Sublime Porte vis-à-vis de l'Europe? — Ce sont toujours les mêmes hommes qui déchirent les Turcs à Londres par leurs articles et brochures, qui s'efforcent de diviser l'émigration valaque, en faisant les uns s'éloigner des principes de légitimité et de conservation que la nation avait manifestés; ce sont les mêmes hommes qui en recrutant une dizaine de jeunes étudiants se constituent à Paris en 1848 en comité démocratique et social, afin de rendre le peuple valaque solidaire de choses dont il ne connaissait pas même le nom et de leur jargon systematiquement démagogique.

La Russie cherche-t-elle ensuite le pretexte de prolonger le séjour de ses troupes dans les Principautés Danubiennes? — Ces Messieurs, sous l'influence et les instructions du gendre de Mr. Mavros qui faisait le refugié à Constantinople inventent, à la manière que vous avez vu dans ma première lettre, une Roumanie grande et unie, envoient des émissaires exprès en Transylvanie, déclarant la guerre à tout le monde, irritent contre les Valaques Turcs, Autrichiens, Hongrois et Polonais même, et parviennent à seconder les Russes d'amener Baltaliman. (On possède la correspondence, les instructions du gendre du général russe Mavros sur cette affaire).

Et puis, ce sont les mêmes hommes qui publient à Paris *en lettres slavonnes* des pamphlets et des philippiques contre la Turquie, qui écrivaient en 1850 et 51 à leurs amis de se préparer, selon le mot d'ordre des hétairies grecoslaves, pour expulser dans deux ans les Turcs en Asie;

Et qui, lorsque cette heure arrive et 1853 et 54, se présentent à Constantinople, à Choumla et à Vidin, non pour combattre les Turcs, comme il le disaient, mais pour solliciter des places, des rangs, de gros appointements, pour se disputer le Hospodarat de la Valachie, ou mieux, il faut le dire, pour paralyser, par leurs antécédents et par leurs conduite la politique de la Turquie et faire toujours les affaires des ennemis communs des Valaques et des Turcs.

Ce sont les mêmes hommes qui, les uns, renvoyés de Choumla par Omer-pacha pour des raisons assez politiques, les autres, découverts par les paysans de la Petite-Valachie où ils s'étaient introduits furtivement et chassés de là à cause de leur conduite scandaleuse, reviennent à Paris pour y faire les patriotes, en accusant Omer-pacha qu'il avait refusé leur *sabre* (ce que dans leur dictionnaire signifie **violer le droit des gens**) en se créant des ennemis imaginaires à la manière du chevalier de la Manche, et qui est plus déplorable en devenant les apôtres du mensonge moscovite.

Ce sont encore les mêmes hommes qui chez les Turcs m'ont accusé que j'étais Russe; et chez mes compatriotes, qui connaissent la haine que les Russes ont manifesté contre tout ce qui m'appartient, que je suis devenu Turc jusqu'à l'aveuglement, en voulant faire un pachalik de ma patrie.

Ce sont encore et toujours les mêmes hommes qui, par leurs amis de Bucarest et de Constantinople, chez les Autrichiens m'ont accusé que j'étais devenu l'instrument de la politique de l'Angleterre, et surtout de celle du Lord Palmerston, et chez les Anglais et autres que je ne travaille qu'en faveur des Autrichiens ! ! — La haine que les Russes et les Autrichiens me portent, et l'indifférence des autres qui me sacrifient aux exigences de premiers, prouvent ce que je suis.

Je dois vous ajouter, Monsieur le Rédacteur, que les Russes dans leurs deux dernières occupations ont respecté les biens de ces soi-disant martyrs du patriotisme valaques pour leur laisser les moyens de vivre, de courrir, de travailler et d'écrire dans le système et les principes que vous venez de voir, tandis-que ma propriété a été dévastée, ruinée, vandalisée par ces défenseurs de l'ordre et de la propriété.

Le manque de tout moyen m'a réduit au silence, et mon silence est qualifié de *rôle douteux.* J'espère, Monsieur le Rédacteur, que vôtre loyauté me cédera encore une petite place dans votre journal pour une troisième lettre qui aura pour objet de vous entretenir, devant ma Nation sur mon *rôle.*

Agréez, Monsieur, l'assurance, etc.

I. Héliade-Radulesco.

CXVI

A Monsieur le Rédacteur du journal **La Presse**

Constantinople. 1854, le 14 Décembrie

Monsieur le Rédacteur,

Lorsqu'on parle d'un rôle, on doit supposer un homme qui monte sur une scène.

Moi, je ne possède ni les qualités, ni les talents nécessaires à cette profession. Je n'ai jamais joué, j'ai agi, j'ai travaillé. Ma Nation connait ma vie et mes actes; elle est le juge compétent entre moi et mes délateurs. Mes écrits prouvent mes principes, mes actes parlent assez haut devant mes compatriotes.

J'ai travaillé trente années pour l'amélioration intellectuelle et morale des Valaques; je suis le même qui opposa, avec de grands sacrifices, au Despotisme la Liberté, et à la Liberté la *Justice;* le même qui en 1848 *détestait la Tyrannie et craignait l'Anarchie.*

Ce que fus en 1848 l'élu, le représentant, le serviteur de ma Nation, je le serai toujours et surtout son serviteur.

Comme son avocat à l'étranger et en Turquie j'ai représenté dans ces dernières six années, sa cause telle qu'elle l'avait formulée en 48 :

„Autonomie du pays; suzeraineté de la Sublime „Porte; sympathies envers une Turquie juste, progres„sive et loyale; protestation contre tout protectorat.“

Je ne penche avec le gros de la Nation vers la suzeraineté de la Turquie qu'autant que celle-ci respectera notre autonomie, qu'autant que ces soi-disant protectorats nous menacent d'engloutir notre nationalité.

Je n'ai pas inventé, comme mes accusateurs pour seconder les vues des ennemis de mon pays, ni une Roumanie grande, ni une autre petite; car elles existent et j'espère à leur vie future comme je crois à la résurrection des morts Mais je ne fais pas le Messie de cette orthodoxie des Nationalités, et encore moins le chevalier de la Triste Figure, qui s'érige en sauveur du pauvre petit Andrée pour le livrer ensuite à la vengeance de son maître.

Contre les efforts des perturbateurs de profession je ne fis pendant mon dernier séjour à Bucarest qu' exorter mes compatriotes de maintenir le même respect pour l'ordre, d'avoir la même patience, afin de ne pas soulever des difficultés à la Turquie leur protectrice légitime, de ne pas passer comme agresseurs et surtout d'avoir raison et obtenir justice le grande jour du jugement européen qui se prépare.

Je ne fus par conséquence en guerre qu'avec le Czar et ses agents exploiteurs et oppresseurs de mes compatriotes. Je fus ce que je suis: légitimiste vis-à-vis de la Sublime Porte et conservateur pour ce qui concerne les droits et les coûtumes de mon pays. Je ne suis ni Anglais, ni Autrichien, ni Turc, comme je ne suis ni Russe. Je suis Valaque tel que ma Nation m'a connu, prêt à me soulever et à protester contre quiconque s'avisera de violer les droits de mon pays, soit-il Autrichien ou Turc même.

J'ai combattu le système du Czar du milieu de ma Patrie, où il était puissant, et j'écris ces lignes du milieu du Stamboul, comme j'ai déjà écrit mes ouvrages en français du milieu de Paris.

Sacrifiant tout pour sauver en 1848 mes compatriotes du péril que leur préparaient les agents moscovites et leur dupes, mes délateurs; restant pauvre, je n'ai a léguer à mes enfants que mes sentiments, mon dévouement et ma haine contre quiconque osera de mettre une main sacrilège sur les droits de la Patrie.

Si c'est la vérité ce que je viens de vous communiquer, vous conviendrez, Monsieur le Rédacteur, que ce n'est pas un rôle, mais un homme qui résume en lui toutes les pensées justes et généreuses d'une nation souffrante; une perséverence de trente années à les mettre en exécution avec tout respect dû â nos traités et aux lois *nationales.* Ou si c'est un rôle, il n'est pas comme celui de mes accusateurs qui changent chaque jour de masque, et qui ne frappent que dans l'ombre de l'anonyme; il est claire, ferme, national et signé en tous caractères.

I. Héliade-Radulesco.

CXVII

Domnuluĭ Gr. Grădişténu

Constantinopole. 1855, Ianuarie $^{20}/_{1}$

Amatul meŭ domn,

Am întârḑiat cu rĕspunsul meŭ la doĕ epistole din 19 şi 28 Decembrie, aşteptând rĕspunsul din urmă al şiruluĭ de scrisorĭ ce ţĭ-am scris, care fu în ultima d-tale epistolă din 8 Ianuarie.

Am vĕḑut că *Pressa* se refusă a publica scrisorile mele; mĕ aşteptam de la un caracter ca al luĭ Girardin, ospitaliar calomniilor şi inamicŭ al apĕrărilor. Balligot ce este autorul articolelor asupra luĭ Omer-paşa şi a mea, făcêndu-mĕ cŏ n'o sciŭ, mĭ-a ḑis când ĭ-am arĕtat copia acelor treĭ scrisorĭ ce ţĭ-am trimis către *Pressă*:

„Nu credŭ să le insere.

—Cum a inserat acusaţia?

—Aşa ĭ-a venit la colórea jurnaluluĭ. Şi eŭ, adause el, ce am scris articole şi Girardin ce le-a priimit suntem convinşĭ, ca şi d-ta, de neadevĕrul ce am scris şi de inocenţa d-tale; ansĕ aşa vine la politica ce servim; şi cum creḑĭ d-ta cŏ Girardin să strice singur fapta."

Étŏ în a căror mână este direcţia opiniilor; écŏ ce ómenĭ vorbescŭ neîncetat de onóre, de lealitate, de adevĕr şi atâtea altele!

Ḑicĭ cŏ prin firman s'aŭ alungat din ţéră mulţĭ rusolatri. Mie îmĭ scriŭ cŏ luĭ Costache Suţu ĭ-a venit *nişan* de la Sultanul de prima clasă. Unora din ceĭ ce s'aŭ dus a'l felicita maĭ mult de schimbarea principielor saŭ a politiceĭ decât de decoraţiă, ce era semn al turcofilismuluĭ, le-a ḑis: „Eŭ sunt tot acela, tot Rus, şi înadins am chieltuit miĭ de galbenĭ la Ţarigrad să'mĭ viă astă decoraţie, ca să arĕt lumiĭ cŏ Turciĭ sunt maĭ reŭ decât animalele; sunt ómenĭ ce se cumpĕră şi se vênd....“

Un Vasilescu, om al Mavruluĭ, nu numaĭ Muscal ci şi fiinţă perversă, sordidă, venì deunăḑi la Stirbeiŭ cu scrisóre de recomandaţiŏ de la Reşid-paşa ca să'l pună în chivernisélă. L'a numit judecător şi n'a priimit: pretinde a'l face administrator. Ce ḑicŭ la astea Turcofiliĭ batjocoriţĭ, persecutaţĭ, exilaţĭ, aduşĭ în cea maĭ de pe urmă sărăciă?

Mĭ-a părut fórte mult reŭ de réŭa-voinţă a celor din ţéră şi d'afarŏ Românĭ, şi de stăruinţa lor de a'mĭ rĕmâné copii săracĭ de drépta avere a tatăluĭ lor.

Acele explicaţiĭ ce facŭ nu sunt decât réŭa-voinţă şi nisce înjurăturĭ anticipate: nu te insultă de ce aĭ făcut, ci de ceea ce nicĭ gônd n'aĭ a face. Ce-aŭ vĕḑut pînŏ acum? Vre-un firman? vre-o violaţie a drepturilor ţĕreĭ? vre-o cerere nedréptă, saŭ de lucrurĭ ce n'am avut, saŭ de a fi despăgubit de la săracul inocent şi nesolidar de pagubele mele? Eŭ nu cerŭ decât a se recomanda la autorităţile *locale naţionale, ca ele, dupŏ dreptul lor,* să numéscă o comisie de ómenĭ competinţĭ a cerceta ce cu *adevĕrat* am avut şi ce s'a perdut, ş'apoĭ cele perdute, cine le-aŭ luat; ş'apoĭ ceĭ carĭ le-aŭ luat saŭ aŭ lăsat saŭ aŭ amuţat ca să se iea, să plătéscă. „Dreptatea ce mi se va face, ḑicŭ în „cererea mea, nu va fi dréptă, de voiŭ fi despăgubit „de la ómenĭ neofensivĭ şi străinĭ la vandalismul ce „mi s'a făcut.“

Apoĭ starea mea stă:

1° În banĭ, ce am avut a lua de la particularĭ şi de la vistieriă. Cu ăştia ce are a face ţĕranul şi săracul?

2° În casele sciute. Pentru acésta este lege de la un timp încoa ca municipalitatea să plătéscă chiria caselor ce le iea cu totul de cuartire şi să repare cele stricate. Aci érŏ, unde se vede încărcat ţĕranul?

3⁰ Mobilele caseĭ, sobe de ferŭ şi altele, ce se vĕd în casele ipocomisarilor de sub guvernarea luĭ Cantacuzino şi Ştirbeiŭ.

4⁰ Tipografia, hârtia, cărţile şi altele, ce tot têrgul, lipscaniĭ, spiţeriĭ, băcaniĭ staŭ martorĭ cŏ peste şése lunĭ cumpĕra de la Cazacĭ şi ipocomisarĭ. Pentru astea nu sunt casele consulatuluĭ rus şi palatul ambasadeĭ din Stambul să puiŭ secuestru, dupŏ ce mi se va recunósce dreptatea? Ânsĕ nu, ómeniĭ vor să'şĭ arvunéscă nedreptate cu înjurăturĭ anticipate.

D-nu Regnault nu mĭ-a scris; de'mĭ va scrie, îţĭ voiŭ comunica. De poţĭ, trimite'mĭ sub bandă câte s'aŭ tipărit prin foĭ.

Câte'mĭ scriĭ de Zamoisky şi compania, adeveréḑă previsiile mele ce mĭ-aŭ făcut inamicĭ şi între Românĭ. Eram într'o ḑi la Scarlatache, şi d-nu Lapati, pictorul, mĕ apostrofa greŭ, apĕrând pe acest sir şi pe Ciaica. Acum, de è în Paris, ce ḑice?

Vĕḑ lămurirea ce'mĭ facĭ despre marafeturile luĭ Colchun. De aĭ veni în Turcia aĭ vedé cŏ nu è consul engles să nu se pórte astfel. La Rodos, la Brussa tot astfel se pórtă. Tótă puterea politiceĭ şi diplomaţieĭ şĭ-o pun în intrige şi insolenţe pentru folóse particulare, în carĭ îşĭ află interese pe sémă-le. Ómenĭ ca ăstia, din scóla şi clientela luĭ Caning, aŭ descreditat cu totul Englitera nu numaĭ în ochiĭ Turcilor şi Grecilor, dar şi chiar în ochiĭ supuşilor englesĭ. Întrébă pe d-nu Billecocq, şi'ţĭ va spune cŏ le cunósce purtările de mult. Când eram la Chio, Ismail-paşa Ianotul, guvernatorul Archipelagului, îmĭ ḑicea adesea: Aman! aman! Τι ψώρα, τί λέπρα, εἶναι αὐτοί οἱ ἐγγλέζικοι κόνσουλοι! εἴμουν πασσιάς εἰς πολλά μέρη, εἰς τό Μοναστῆρι, στά Ἰάννινα, Σαλονίκη καὶ ἀλλοῦ, καὶ πουθενὰ δὲν εἶχα πείραξιν εἰς τό παραμικρὸν ἀπὸ κόνσολα φραντζέζον ἢ ῥῶσσον, μὰ αὐτοὶ οἱ ἄγγλοι σέ βγάζουν τὴν ψυχὴν. Διὰ δέκα παράδες κάμνουν ὑπόθεσιν δέκα χιλιάδων· φοροῦν τὴν οὐνιφόρμα καὶ τὰ κριτήρια δὲν μποροῦν νὰ γλυτώσουν ἀπό τούς Δραγομάνους των, οἱ ὁποῖοι οἱ πλέον ἄτιμοι ἄνθρωποι. Διὰ τοῦτο τό φέρσιμον τῶν ῥώσσων ἔκαμε φίλους τούς γραικούς καὶ πολλούς ἀπό τοὺς πασσάδες μας *).

Maĭ de-ună-ḑi gazda d-luĭ Zossima din Brussa, îĭ scria rugându'l să scape pe unul de sub protecţia consululuĭ engles de acolo; cŏcĭ de va avé suditul judecata pentru cal, se crede ferice de se va alege cu potcóvele: calul rĕmâne pe séma τῆς ἐκλαμβροτάτης ἐξοχότητος.

Colchun nu face decât tot de astea de când îl sciŭ. Acum, spre a depărta pe Heliade, creḑênd cŏ acésta è în favórea luĭ Ión Ghica de la care speră multe, se face şi Neamţŭ şi Rus, adică vine în ajutorul politiceĭ acestora, şi represintă Englitera cu astfel de cabale în folóse particulare, sacrificând chiar pe adevĕraţiĭ amicĭ aĭ Englitereĭ.

Ceea ce ţĭ-aŭ scris ânsĕ cŏ Omer-paşa s'a înăduşit adică de visitele altora şi ale luĭ Colchun ca să mĕ trimiţă înapoĭ, nu e adevĕrat. Visite avea multe, dar el voia a mĕ avé cu dênsul sperând cŏ prin Moldova va trece în Basarabia.

Îmĭ pare bine cŏ ţĭ-a plăcut scrisórea mea ce aĭ trimis'o la Londra, şi tótă plăcerea ce aĭ simţit vine de acolo cŏ e purul adevĕr; nimicŭ nu è dibaciŭ şi convingĕtor ca adevĕrul, şi cu cât è maĭ simplu şi maĭ degagiat cu atâta e maĭ bine priimit.

---

*) Aman! Aman. Ce riie, ce lepră sunt consuliĭ ăstia Englesĭ! Am fost paşă în multe locurĭ, la Monastir, la Ianina, la Salonic şi la altele, şi nicăirĭ n'aveam supĕrare la cel maĭ micŭ lucru de consulul Frances saŭ Rus; dar Englesiĭ ăstia îţĭ scot sufletul. Pentru ḑece parale facŭ afacere de ḑece mil; işĭ pun uniforma, şi judecătoriile nu maĭ pot scăpa de dragomaniĭ lor, carĭ sunt ómeniĭ ceĭ maĭ necinstiţĭ. Pentru asta, purtarea Muscalilor 'ĭ-a făcut prietinĭ pe Grecĭ şi pe mulţĭ din paşiĭ nostri.

Îţĭ mulţumescŭ de urările ce'mĭ facĭ de St. Ioan. De şi am luat epistola d-tale maĭ târḑiŭ, ânsĕ în acea ḑi la mésă în camera mea cu d-nu Zossima şi cumnatul meŭ ne-am adus a minte de d-ta, şi peste puçine ḑile, în camera d-luĭ Zossima, vom închina în sănĕtatea d-tale.

Îmĭ pare bine de vĕru-meŭ Racotă cŏ este aşa cum să'ţĭ placă. Îmĭ pare bine cŏ m'a ascultat şi nu şĭ-a abandonat d'acum un an studiele ca să âmble dupŏ marţialismurĭ.

De voiŭ afla pe corespondentul *Presseĭ*, iĭ voiŭ arĕta pasagiul scrisoriĭ ce'mĭ trimiţĭ.

Colchun crede cŏ Englitera pe care o represintă este Ión Ghica, dupŏ cum şi Poujade uitase Françа pe lûngŏ socru-seŭ. Purtarea consulilor ruşĭ, dupŏ cum a ḑis d. Billecocq, a descreditat Rusia în Moldo-Valachia. Purtarea consulilor englesĭ aŭ descreditat Englitera în Orient.

Apoĭ Pizani, dragomanul ambasadeĭ, a făcut apalt pe tóte orele ministrilor Porţiĭ. Cel ce vine maĭ de diminéţă la minister este Seraschierul. Pizani par'cŏ îl aşteptă la pórtă şi intră cu dênsul. Şéde, şéde fărŏ trébă, citesce câte o gazetă pe canapea. Ministrul îşĭ caută de trébă, şi el controlă ce face, pe cine priimesce, ce vorbesce. Când ese ministrul, ese şi el, şi atuncĭ e ora când Reşid-paşa vine la ministerul seŭ. Pizani, eşind de la Seraschierat, merge drept la Reşid, şi'l ţine tot astfel sub control pînŏ séra. Şi ce gôndescĭ cŏ face? Află nisce nimicurĭ de pretext, şi daca e vorba de trébă, nu sunt interesele Engliterei, ci locmale: intrigă pe unul, scóte pe altul, recomandă pe cine'ĭ dă banĭ, susţine procesul vre-unuia ce împarte cu dênsul. Cu istoria expulsieĭ suditilor elenĭ de an, s'a împlut de banĭ. Cine era protegiat de Pizani, putea fi Elen de o miă de orĭ. Legea expulsieĭ a fost numaĭ pentru săracĭ şi neofensivĭ.

Astea de le-ar sci Englitera încaĭ cât Franța, ce e maĭ lealĕ şi maĭ curată de astfel de tină şi lepre, a face să fiă representată maĭ cu demnitate şi maĭ cu folos. Ruşiĭ nu facŭ atâta reŭ Englesilor şi Turcilor, cât lepădăturele astea.

Aproposito de Ruşĭ. Turcia din 200,000 soldaţĭ Ca avea an, nu credŭ să aibă astădĭ în Rumelia 100,000. Toţĭ s'aŭ perdut, nu de resbel, ci de lipsa necesarielor şi de maladiĭ; şi asta vine din réua-voinţă a inamicilor luĭ Omer-paşa ce din sistemă iĭ întârdie tóte, îl împedică la tóte. Acum, de unde putea ierna oştirea după preparaţiĭ în Moldova şi ţéra nóstră, şi să ţie în eşecŭ pe Muscalĭ în Basarabia, îl ardicarŏ dimpreună cu oştirea pe timpul cel maĭ reŭ, ca să'l trimită în midlocul ierneĭ în Crimeea fărŏ de nicĭ-unele, ca să se pérdă şi restul oştirilor. Astădĭ de va rĕmâné în Rumelia unde pot scăpa maĭ mulţĭ, cată a mulţumi Ruşilor ce trecurŏ iar în Dobrogea; cŏcĭ după dispoṡiţiile luate de la minister ce e sub tutela luĭ Caning, şi acesta a luĭ Aberdeen d'acord cu Austria şi compania, oştirea turcă se prăpădesce tótă. Apoĭ ce maĭ facŭ? Era ordin să se recrute alţĭ 15,000, spre a împlé cadrele. Caning, nu d'a dreptul ci piedişŭ, cu marafeturĭ, face să trécă di să trécă nópte, şi nicĭ un recrut să nu se vadă. Planul gasceĭ asteia este să aducă Turcia a rĕmâné fărŏ oştire, şi la capĕtul resbeluluĭ să se imparţă Turcia astfel cum Franța să fiă nesocotită, de unde apoĭ să se încépă alt resbel pe despoierile Turcieĭ; şi fiind-cŏ Rusia, Austria şi Englitera aberdeană s'aŭ învoit să facă cum să fiă mulţumite la împărţire, să cadă apoĭ cu toţiĭ pe Francia napoleoniană. Planul è, cum ţĭ-am maĭ scris, a se termina resbelul cu împărţirea Turcieĭ şi cu căderea luĭ Napoleon.

La revedere. **I. Heliade.**

CXVIII

Domnuluĭ Gr. Grădişténu

Constantinopole. 1855, Februarie 1/12

Amatul meŭ domn,

Scrisórea d-tale din 18 Ianuarie am priimit'o.

Vĕḑŭ câte îmĭ scriĭ despre sórta celor treĭ scrisorĭ ale mele către *Pressa*. Maĭ cércă, te rogŭ, prin d-nu Fauvety. El era amicŭ cu Girardin; ĭĭ scriŭ astă scrisóre pe care o alătur ca să ĭ-o daĭ.

De pace n'aĭ încotro face. Când va fi pace dupŏ ortodoxia luĭ Nicolae, nu maĭ aĭ nevoie nu de resbele, ci nicĭ de iad.

Mĕ întrebĭ de Stirbeiŭ; nu sciŭ nimicŭ.

Mĕ voiŭ sforţa să facŭ vre-o poesiă pentru d-nu Ledain; nu sciŭ de voiŭ reuşi. N'am înjugat la rime de vre-o cincĭ anĭ; n'am nimicŭ de poeticŭ în mine.

Omer-paşa e în Crimeea cu vre-o 30 miĭ Turcĭ. Planul e să paţă şi el ruşinea ca ceĭ-l-alţĭ, şi ruşinea aduce catastrofă. Cât or perde la Sevastopole, Rumelia e maĭ deşértă de oştire; şi Ruşiĭ aŭ disponibilĭ, cum se aude, să bage peste 200 miĭ prin Dobrogea, şi cine ĭĭ maĭ reţine? De la spate, Turtă-dulce nu s'a pus să facă la bisericĭ. Rolul de la 1812 are să'l repete fărŏ nicĭ o schimbare.

La revedere.

I. Heliade.

CXIX

Domnuluĭ Gr. Grădişténu

Constantinopole. 1855, Aprilie 22, Martie 4.

Amatul meŭ domn,

Ce reŭ îmĭ pare cŏ nu putuiŭ trimite pentru d-nu Ledain nicĭ acum versurile cerute. Sunt cu totul împilat de durere de scirile din ţéră şi de la familiă. Soçia mĭ-e amalată greŭ şi fetele cele marĭ doĕ asemenea. De chieltuială nu aŭ; miḑlócele de a trece înapoĭ în Turcia le lipsescŭ; banĭ, sănĕtate, timp bun şi cale.

Aci se aude cŏ şi Prusia intrâ în categoria Austrieĭ: nu erà de ajuns o astuţiă, se combinară doĕ ca să pótă amăgi lumea maĭ bine.

Pe Omer-paşa l'aŭ trimis în Crimeea ca să'l pérḑă, distrugênd armata turcă. Cum descindù la Eupatoria, Muscaliĭ îl întêmpinară nepreparat, cu puçină artileriă şi fărŏ călărime. Arĕtâ ânsĕ şi acolo ca şi pretutindenea cŏ scie a se bate, şi confundâ pe inamiciĭ seĭ din afarŏ şi din întru. Muscaliĭ furŏ înfrânţĭ cu mare pagubă. Ultimul batel aduse scire de acolo cŏ, pe când făcea focul căldăriĭ spre a pleca, o negură maĭ formidabilă de Muscalĭ venia asupra Turcilor ce'ĭ aştepta la bătaiă maĭ preparaţĭ, maĭ întăriţĭ şi plinĭ de curagiŭ. Care va fi resultatul acesteĭ lupte, vom auḑi.

Aci a sosit din Bucurescĭ Gin-bimbiricŭ, şi a tras drept la consulul engles Schin în cuartir. Frăţiă mare, cărdăşiă mare cu acest agent rus. E recomandat către Caning şi Schin de Colchun şi de trecutele sale serviţiurĭ în favórea Muscalilor. De aci plécă la Paris, şi de acolo la Londra. D-nu Zossima l'a vĕḑut şi a vorbit cu dênsul; el ĭ-a spus unde şéde şi unde se duce, adăogênd saŭ mascând misiunea secretă, cu un copil ce are cu dênsul pe care ḑice cŏ'l duce spre învĕţătură la Paris, unde îl putea duce maĭ facil pe Dunăre prin Viena. Cand ţĭ-am trimis acele cincĭ întrebărĭ despre ţéra nóstră, la care Gin-bimbiricŭ a fost însărcinat de Colchun a respunde, nu m'aĭ creḑut.

Aci vine şi Ión Ghica de la Samos şi Ciaica spre a se întêlni cu acest demn al seŭ unchiŭ despre soçiă. Bălăcenică, venind p'aci, şi maĭ înainte de a pleca în ţéră, a fost pe la Samos la Ghica.

Timpul ce a încetat şi *Patria* ce a început sub redacţia luĭ Nenovicĭ sunt îndoctrinate de Rodin, şi baniĭ cauţieĭ primuluĭ, cum ţĭ-am scris, era puşĭ de Polichroniade, cununat de acela.

Aştept rĕspuns la precedentele mele scrisorĭ, cum şi opera d-luĭ Elias.

Arată complimentele mele la amicĭ şi la d-niĭ Billecocq, Vaillant şi Ledain.

La revedere. **I. Heliade.**

P. S. Aproposito de Nenovicĭ. Ascultă istoria acésta ce am auḑit'o la Bucurescĭ din chiar gura victimeĭ şi a suroreĭ acesteĭ victime. Nu sciŭ de cunoscĭ pe Tyhon, unul din Româniĭ ce era maĭ înainte de 48 la Paris, şi care s'a înturnat în ţérà îndată dupŏ catastrofa nóstră de la 13 Septembrie. Nenovicĭ era în relaţiĭ amicale cu Tyhon âncŏ de maĭ înainte, din scólă; la 48 şi 49 şedea cu chirià într'una din casele suroreĭ luĭ Tyhon şi se vecinea cu acesta. Într'o-ḑi venind la dênsul şi aflându'l singur, vede pe masa luĭ una din broşiurele luĭ Rusetache ce trimisese în ţéră pe la maĭ mulţĭ, şi care cu atâta nu putea compromite pe posesorĭ cu cât acestia era în mare numĕr şi de diferite colorĭ.

„Ce ţiĭ astă broşură aşa de façă? iĭ ḑise Nenovicĭ, póte să te compromită.

— O aŭ şi alţiĭ, şi eŭ nu am nicĭ o relaţiă cu autorul.

— Tot e maĭ bine s'o ţiĭ ascunsă. Eŭ când aşĭ fi ca tine, aşĭ pune o colo; şi'ĭ arĕtâ sertarul patuluĭ. Trage sertarul, arunc'o sub pat, şi împinge sertarul peste dênsa."

Tyhon îl ascultâ. Dupŏ ce înserâ, unde şedea cu soru-sa în casă, iĭ spuse féta cŏ óre-cine îl pofteşce pînŏ la pórtă. Tyhon eşi cu ciubucul în gură, şi nu se maĭ vĕḑù. Soru-sa vĕḑênd cŏ nicĭ a doa ḑi nu maĭ vine, alarmată începu a'l căuta prin tóte părţile pe unde scia cŏ se duce. Dupŏ treĭ-patru ḑile, desperată alergâ la poliţiă, plânse, se rugâ să caute pe frate-seŭ. Plagino iĭ ḑise: fiĭ sigură cŏ frate-teŭ nu e mort, numaĭ să daĭ d'acasă hârtiile ce are frate-teŭ.

— Nu sciŭ ce hârtiĭ.

— Te veĭ duce cu căpitanul agieĭ a casă, şi el scie de unde să le iea.

Venind a casă cu căpitanul, rĕmase înmărmurită când vĕḑù pe acesta cŏ trage sertarul, caută sub pat şi scóte acea broşură, ce ea singură nu scia cŏ se află acolo. Căpitanul iĭ ḑise cŏ maĭ era şi alte hârtiĭ, ea rĕspunse cŏ nu scia nicĭ de acea broşură.

Surora n'a maĭ vĕḑut pe fratele maĭ mult de şése lunĭ. Alerga cu petiţiĭ pe la poliţiă, pe la Domnitor s'o lase încaĭ să se ducă a'l vedé unde este. Înfine iĭ deteră voiă a se duce la Snagov. Acolo în colţul uneĭ temniţe umede fărŏ sóre, omul zăcea tremurând şi neputênd nicĭ a vorbi. Nu maĭ semĕna om de vermină, necurăţiă, barbă lungă, şi îmflat de idropică.

Acéstă stare dete curagiŭ suroriĭ a înmuia inima luĭ Stirbeiŭ spre a'l libera. Tyhon tot maĭ âmbla in baston tĕrêndu-se când eram eŭ în Bucurescĭ. Acum îmĭ scriŭ d'acolo cŏ a murit bietul om. La întrebarea ce ĭ-am făcut despre maladia sa, mĭ-a spus câte iţĭ arĕtaiŭ, cu adaus de câte nu scia soru-sa, cŏ adică, luat d'a-casă séra la pórtă, dus la poliţiă, şi înfăçişat a doŭa-ḑi înaintea luĭ Plagino, acesta iĭ ḑise să dea hârtiile ce are a casă; el rĕspunse cŏ n'are nicĭ o hârtiă. Apoĭ, dupĕ aducerea broşureĭ, chiemându'l iarŏ, îĭ dise: unde sunt hârtiile ce le aveaĭ la un locŭ cu astă broşiură?

— N'am avut nicĭ o hârtiă.

— Apoĭ daca n'aĭ avut, de ce ţineaĭ cartea sub-pat? Cărţile se ţin pe masă saŭ în dulap. Cartea asta nu te putea compromite ca s'o ţiĭ acolo; cele ce aveaĭ cu dênsa se putea ţine acolo.

— N'am maĭ avut nicĭ o hârtiă.

— Dar daca te-oiŭ confrunta cu ómenĭ onestĭ, carĭ te-aŭ vĕdut când le-aĭ pus acolo?

— Cine sunt ómeniĭ aceia?

— Nenovicĭ, rĕspunse Plagino, şi âncŏ unul (Plagino l'a numit, dar Tyhon n'a vrut să'l numéscă).

— Destul dise Tihon. N'aşĭ fi putut crede cŏ ómeniĭ pot să invente atâta; şi pentru-cŏ luaiŭ astă lecţie, merită s'o plătescŭ cu orĭ-ce preţŭ: faceţĭ ce sciţĭ cu mine.

Atuncĭ fu trimis la Snagovŭ, ameninţat cŏ nu va maĭ eşi d'acolo pînŏ nu va da hàrtiile.

Nenovicĭ scăpâ a doŭa-di de rîia de *profesorat*, cum dicea el, şi fu numit grefier nu sciŭ la care divan, şi căftănit.

Apoĭ ascultă şi acusaţia ce a făcut luĭ Tyhon. Pentru broşura luĭ Rusetache nicĭ Tyhon nu putea fi arestat, nicĭ Nenovicĭ recompensat. El inventase nisce hârtiĭ imaginare interesate pentru Stirbeiŭ. Dicea cŏ sunt tóte atingĕtóre de complotul şi taraful luĭ A. Ghica, fostul vistier, adversar al luĭ Stirbeiŭ. Lucrul se potrivia, cŏcĭ Tyhon de la tată-seŭ ţinea de casa luĭ A. Ghica.

Astă acusaţie a făcut'o în secret către guvern, iar pe la lume căia pe Tyhon în termeniĭ următorĭ: „Săracul Tyhon a păţit'o, şi astfel pot să paţă toţĭ câţĭ sunt în corespondenţă cu Heliade.“ Jocul era îndoit.

Să'ţĭ maĭ spuiŭ ceva şi de Suţache..

Când eram în Rusciucŭ cu Omer-paşa, Ciaica intrase cu avangarda în Bucurescĭ şi se numise comandant.

Mareşalul mĕ întrebâ: cine este Aristide Ghica? Asta îmĭ scriŭ cŏ lucréḑă cu energiă şi adună semnăturì în contra luĭ Stirbeiŭ.

Maĭ târḑiŭ îmĭ spuse un amicŭ şi instrument al luĭ Ciaica: am jucat şi jucăm pe A. Ghica Barbă-roşiă. Ĭ-am băgat în cap cŏ se va face Domn numaĭ să lucreḑe a surpa pe Stirbeiŭ; acéstă credinţă ĭ-am băgat'o prin scrisorile ce i le scrie Ión Ghica, ca nepot, cŏ lucréḑă pentru dênsul la Stambul şi prin încredinţarea ce'ĭ dă Ciaica; A. Ghica a pus înainte pe fiiul seŭ Aristide Ghica şi lucréḑă pe capete, fărŏ a sci cŏ lucréḑă în folosul luĭ Ciaica pentru Ión Ghica.

Suţache, care este ginere luĭ Barbă-roşiă şi unchiŭ luĭ Ión Ghica, se află între amêndoĭ. Este probabil să scie planurile şi pretenţiile şi unuia şi altuia, să jóce şi pe unul şi pe altul, saŭ să serve pe cel ce-va vedé cŏ are maĭ multe speranţe.

În momentul ce'ţĭ scriŭ, venì unul şi'mĭ spuse de sigur cŏ Suţache a fugit pe ascuns din ţéră cu pasaport englesescŭ; a mâncat de la epitropia unde era 25 de miĭ de galbenĭ; cŏ a adus cu sine mulţime de banĭ, cŏ a promis luĭ Pizani 100,000 # şi luĭ Dervişpaşa 25 miĭ #; cŏ acestĭ banĭ ĭ-a realisat tot neamul Ghiculescilor, spre a face pe unul dintr'ênşiĭ Domn. Aci se adună Ión Ghica, Boujade, Ciaica, spre a se întêlni la un locŭ unde să fiă şi Gin-bimbiricŭ. Bine Ghiciĭ ca Ghiciĭ, dar omul prin care lucréḑă, şi consuliĭ englesĭ, ce aŭ a face cu dênsul; nu miróse bine.

CXX

Domnuluĭ Gr. Grădiştĕnu

Constantinopole. 1855, Martie $^{1}/_{12}$

Amatul meŭ domn,

Epistola d-tale din 21 Februarie cu bucurie am priimit'o.

Îmĭ vorbescĭ despre conclusia scrieriĭ sciute: alt-fel erà să fiă şi alt-fel a eşit. Când îmĭ scriaĭ de speranţele cele marĭ ale autoruluĭ, nu cuteḑam a mĕ bucura, pentru-cŏ sciam cum ne tocmiserŏ potentaţiĭ cu Austria, şi spre aceea şi contra aceleĭ tocmelĭ am fost scris în Aprilie trecut şi adresat unde se cuvenia memoriul, din care este un pasagiŭ în cele treĭ scrisorĭ cŏtre *Pressa*. La speranţele d-tale şi ale autoruluĭ îţĭ scriam cŏ, de sciţĭ ceva de la centru maĭ splendid pentru viitorul ţĕrilor nóstre, cine ḑice: *Dómne ia'mĭ?*

Îmĭ pare reŭ cŏ n'am luat âncŏ voie să comunicŭ la maĭ mulţĭ acel memoriŭ al meŭ întregŭ. Voiŭ cerca a lua voie, saŭ mĕ voiŭ determina singur la pericol a'l trimite la persóna către care am maĭ trimis o scrisóre prin d-ta *). Atuncĭ îl voiŭ trimite iar prin d-ta, şi maĭ 'nainte de a'l expedia la destinaţia luĭ, te voiŭ ruga a'l comunica şi d-lor Regnault şi Billecocq. Eŭ atât la 48 şi în urmă, cum şi în circumstanţele actuale de un an încoa, n'am cuteḑat a spera neposibile; 'mĭ-aduceam tot-d'a-una a minte de un precept peste care am fost dat la 1820, pe când arvaţiĭ luĭ Ipsilante vandalisa casele şi bibliotecele, şi vindea cărţile şi manuscriptele pe la băcanĭ. N'aveam minte să strîngŭ atuncĭ scrierĭ interesante; mĭ-aŭ căḑut în mână nisce foiţe manuscrise, nu sciŭ de era originale saŭ traducţiĭ; n'avea nicĭ început nicĭ fine, şi pe lûngŏ alte bune ce coprindea era şi preceptul următor: *„Póte orĭ-ce voiesce, pentru-cŏ nu voiesce decât ce póte.“* De cine vorbia cŏ *póte,* nu mĭ-aducŭ a minte: *înţeleptul* era acela, *modestul, prudentul,* omul cu tact? nu sciŭ. Dar preceptul mĭ-a rĕmas aşa de întipărit, încât de 35 de anĭ, măĭ în tóte ḑilele mĭ-aducŭ a minte de dênsul.

---

*) La lordul Parlmeston. (Nota de N. Lŏcusténu).

Îmĭ pare bine cŏ d-nu Vaillant a luat scrisórea mea, cŏcĭ începusem a crede cŏ s'a perdut. Spune'ĭ şi acum multe de la mine cum şi d-luĭ Billecocq.

Înfine înşiraiŭ câte-va versurĭ pentru d-nu Ledain: *Proscrisul* saŭ *Fugitivul.* Pe lûngŏ dênsele îĭ maĭ alătur şi alte versurĭ populare, credŭ; cŏcĭ nu sciŭ cine è autorul lor, şi le sciŭ pe dinafarŏ de când eram de 17—18 anĭ. D-ta te rogŭ să aibĭ bunĕtate a i le traduce ad litteram, spre a se pĕtrunde de înţelesul fiă-căriia vorbe. Am scris a casă la Bucurescĭ, să puie pe profesorul de clavir a prescrie o arie românéscă cu variaţiile eĭ, care credŭ cŏ va plăcé. Am ḑis să se dea copia luĭ Scarlatache, şi să'l róge ca să ţĭ-o trimiţă; pe acea arie este mĕsura *Proscrisuluĭ.* Artistul frances o va avé înainte (de'ĭ va plăcé) ca un motiv, ca melodia musiceĭ să fiă tot română.

Suţache e tot aicĭ. Ión Ghica tot se aştéptă, cum şi Ciaica; Boujade tot treieră pentru socru-seŭ saŭ Ión Ghica. Audŭ cŏ girantul ambasadeĭ francese ar fi chiemat pe Boujade şi ĭ-ar fi ḑis să plece îndată la postul seŭ cel noŭ; el ar fi pus pretext cŏ'ĭ e soçia îngreuiată saŭ amalată; atuncĭ ĭ-ar fi ḑis să înceteḑe de a se maĭ amesteca în trebile românescĭ ce nu'l privescŭ, şi d'a se face organul intrigelor sale ce desonoră Françа.

P'aicĭ sună şi în gazete cŏ a murit Ţarul Nicolae la 2 Martie, ca să trăiască póte Ţarismul; cŏcĭ gîliganul ăsta cu nebuniile luĭ speriase potentaţiĭ ce'ĭ va aduce la nevoiă de a face apel la popolĭ, şi atuncĭ cine maĭ scie ce se alegea cu Ţarismul ce le e atât de necesariŭ ca şi aerul. Locustele nu se pot nutri decât cu aerul de ciumă şi de choleră, şi de aceea atuncĭ apar. Locustelor încoronate, Ţarismul este aerul dătător de viéţă. Póte cŏ puserŏ bine pe Nicolae ca să ajungă maĭ curênd la pace, temêndu-se de a nu se *degenera*, dupŏ expresia lor, resbelul prin prelungirea luĭ. Atuncĭ, cum dictéḑă Austria şi în resbel şi la pacea ce o cere, Dumneḑeŭ scie cum se va alege cu ţĕrile nósre. Speră mult Turtă-dulce să ne iea ca de la obor, şi chiar fărŏ a descărca o puşcă decât în acele 165 de victime de Românĭ. Nu ne vor da dreptate nicĭ o dată despoţiĭ. Când se vor lumina şi evangelisa saŭ armonisa popoliĭ, acea dreptate numaĭ de la dênşiĭ o sper.

Arată vĕruluĭ Racotă cŏ'mĭ pare bine de progresul ce auḑŭ cŏ face şi de mintea ce are, şi cŏ m'a ascultat în anul trecut a căuta să nu'şĭ pérḑă timpul şi aniĭ studiuluĭ dupŏ altele, ce era străine şi chiar vênturătorilor de ideĭ şi de lucrurĭ şi de chiar fiinţa şi ósele lor.

La revedere.

I. Heliade.

P. S. Aci copiaiŭ versurile populare:

Ḑiorĭ de ḑiŭă se revarsă
Şi eŭ ochiĭ n'am închis..
Cum să'ĭ închiḑŭ când eĭ varsă
Pîraie de focŭ aprins?

Vream să pot să rabd, să tacŭ
Să'mĭ ascunḑŭ patima 'n veacŭ,
Singur numaĭ vream să sciŭ
Ce şérpe în pept îmĭ ţiŭ.
Dar focul m'a prididit
Şi cu totul m'a vĕditŭ;
Că din vis mĕ pomenescŭ
Cŏ vorbescŭ, voiescŭ, gôndescŭ
Şi câte le spuiŭ acum
Nu sciŭ ce, nicĭ cuĭ, nicĭ cum.

FUGITIVUL SAŬ PROSCRISUL

I

Te las Patriă, soçie....
Ah! şi dorul v'a 'mpilat,
Jugul greŭ v'a 'ngenuchiat;
Viaţ'amară, mórte vie!

Te las, Patriă 'n lamente,
Şi'n catene fiiĭ tĕĭ;
Rîdŭ şi danţă toţĭ ceĭ rĕĭ
La suspinele'ţĭ ardente.

II

Pruncul ţipă, mama plânge,
Tata geme greŭ sub fer
Juniĭ 'nalţă pumnĭ la cer,....
Şi.... tirani's beţĭ de sânge!

Rusul bate, Neamţu 'ntinde
Veneticul *) blestemat,
Lor ca Naibiĭ s'a 'nchinat,
Ţéra, féta, tóte 'şĭ vinde.

---

*) Vream să ḑicŭ *şi ciocoiul,* ânsĕ lasă *veneticul* ca să pótă cânta şi cocónele.

III

Te las, Patriă 'n sclaviă,
Şi'n tĕrêm şi locŭ străin'
Nu m'aştéptă decât chin',
Viaţ'amară, mórte viă.

Voiŭ vedé munte şi vale,
Fetişióre, ochĭ frumoşĭ
Porturĭ, datinĭ, junĭ voioşĭ....
Dar nimicŭ ca ale Ta'e!

IV

Rîurĭ, mare, vênturĭ, stele,
Tóte's surde l'al meŭ chin...
Nu escĭ, Oltule, străin:
Spune tu de ale mele.

D'oiŭ vedé şi lumea 'ntrégă
Spune cŏ nu sunt aĭ meĭ;
D'oiŭ vedé eroĭ şi ḑeĭ
Nu e România dragă.

V

Te las dulce Româniă;
Dar d'a vré şi Dumneḑeŭ
Va veni şi rêndul meŭ
Să mor, să trăiescĭ tu viă.

VI

Mórtea pentr'a ta scăpare
bis A fost tótă ţinta mea,
Fericirea'mĭ cea maĭ mare
E să mor când veĭ viĭa. *)

---

*) Pentru a doa óră:
E să mor când te-oiŭ vedé.

CXXI

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu

Constantinopole. 1855, **Martie** $^3/_{15}$

Amatul meŭ domn,

Am priimit scrisórea d-tale din 28 Februarie.

Cu posta trecută ţĭ-am trimis poesia pentru d-nu Ledain, şi am scris la Bucurescĭ să'ţĭ trimiţă şi o arĭă naţională.

De nu am scris d-luĭ Billecocq din Chio, a fost cŏ n'am vrut să'l puiŭ în corespondinţă cu proscrişiĭ şi internaţiĭ pentru cause politice.

De când am intrat în Bucurescĭ şi am venit în Stambul, ĭ-am scris de doĕ orĭ. Ĭ-aşĭ fi scris maĭ mult; ânsĕ causa a fost scrierea d-luĭ Regnault. D-ta sciĭ, ca şi d-nu Billecocq, cŏ pe acest autor nu l'am cunoscut, nu'l cunoscŭ, şi câte va fi scris din auḑite şi din convicţie, inamiciĭ meĭ am prevĕḑut cŏ mi le vor atribui mie, saŭ le vor numi *eşite din coterĭă*. Pot spune orĭce vor voi, ânsĕ numaĭ eŭ să fiŭ curat astfel cum consciinţa să nu'mĭ pótă ḑice cŏ eĭ ar spune adevĕrul cu invenţiile lor. De aşĭ fi intrat în vre-o corespondinţă şi aşĭ fi dat însemnărĭ la acea scriere, ceĭ ce ar ḑice multe şi de tóte n'ar fi inventatorĭ.

De aceea am scris dupŏ invitarea d-tale şi a d-luĭ Billecocq numaĭ o scrisóre d-luĭ Regnault şi într'ênsa nu'l rogŭ decât ceea ce va crede cŏ e adevĕr, (care nu e al meŭ, ci al luĭ Dumneḑeŭ) aceea să scrie.

Nu sciŭ cum sunt ómeniĭ: când se năpustescŭ ceĭ reĭ asupră'mĭ de tóte părţile, îmĭ daŭ consiliurĭ nicĭ să mĕ apĕr, cŏcĭ deschid polemică; şi când maĭ tacŭ şi inamiciĭ maĭ se repausă şi eĭ, tot ómeniĭ mĕ îndémnă să'ĭ deştept şi să'ĭ întărit la luptă dréptă.

Acum cŏ s'a terminat scrierea, voiŭ scrie maĭ des d-luĭ Billecocq; cŏcĭ îl iubescŭ şi 'l stim, şi simţŭ cŏ are aceleaşĭ sentimente către mine. Eŭ apreţuiescŭ fórte valórea uneĭ cărţĭ, nu ânsĕ maĭ mult decât faptele şi adevĕrul *etern* ce singur mântuie ómeniĭ şi'i apropie de Dumnedeŭ.

Este pré adevĕrat cŏ Omer-paşa desbarcând în Crimeea, îşĭ inaugurâ cariera noă cu o bună lecţie ce dete şi inamicilor şi amicilor. Pe om îl expediaserŏ din ţéra nóstră ca să lase pe Austriacĭ a'şĭ juca calul, şi ca pe dênsul să'lŭ pérdă cu oştirea turcéscă în Crimeea. Apoĭ îl destinarŏ a se duce la Eupatoria a nu fi concentrat cu Englesiĭ şi Francesiĭ, ci acolo singur cu vre-o 20 miĭ Turcĭ ce avea la început, fărŏ artileriă de ajuns şi fărŏ nicĭ un călăreţŭ. Muscaliĭ îl aştepta de timpuriŭ şi preparaţĭ, cu călĕreţĭ, pedestri şi artileriă, un corp de 40,000. Soldatul turcŭ se bate bine, numaĭ comandant să aibă bun. Omer-paşa este un deŭ pentru soldaţiĭ turcĭ, şi când vĕdù cŏ Sasim-paşa al Egiptuluĭ cade, cŏ Muscaliĭ îĭ năpădescŭ de tóte părţile, nu'l maĭ putù ţine nimenĭ de a nu fi tot înaintea soldaţilor seĭ pînŏ îĭ aduse pept la-pept cu Muscaliĭ; şi când o dată Turciĭ vin la baionetă, nu'ĭ maĭ întrece nicĭ o oştire. Astfel furŏ ucişĭ la 2000 de Muscalĭ, afarŏ de ceĭ vulneraţĭ, şi furŏ nevoiţĭ a lăsa câmpul în desordine şi a uĭta *porunca* luĭ Nicolae ce le strigase *să arunce pe Turcĭ în mare* cum vor cuteḑa să calce pe pămêntul luĭ cel vergine âncŏ de picior turcescŭ.

La una din întêlnirile de recunóscere ce se făcurŏ maĭ în urmă, faimosul Skender-bey, Tancredi al acesteĭ epopee [47]), avênd cu sine numaĭ 200 călăreţĭ şi vre-o sută de Tătarĭ din Crimeea, şi năpădit de numĕr împătrit de Muscalĭ, se luptâ ca tot-d'a-una cu bărbăţiă, înfrânse pe inamicŭ cu maĭ multă perdere decât alor seĭ; dar lupta fu aşa de crâncenă încât el a luat treĭ loviturĭ: una de sabiă ce ĭ-a tăiat treĭ degite, alta de lance în regiunea inimeĭ, ânsĕ fărŏ a fi mortală, cŏcĭ tot se bătea, şi alta la cap, cu care termină lupta înfrângênd pe inamicŭ, şi care'ĭ şi repuse viéţa dupŏ vre-o doĕ treĭ ḑile.

Nepotul şi ginerele luĭ Omer-paşa, Teficŭ-paşa, a murit de tifos.

Mĭ-a părut reŭ cu durere de situaţia în care îmĭ scriĭ cŏ escĭ. D-nu Zossima, cum s'a trădat singur, aşa va să fiă, şi stăruiesce cum să facă de la un neguçător aicĭ suma ce'ţĭ trebue. Aicĭ în Stambul dobênḑile sunt grele, şi de va da cu unul la sută, nu dă nicĭ tata fiiuluĭ; crede ânsĕ cŏ aşa va face pe neguçător să împrumute. Prin urmare, de voiescĭ, trimite'ĭ un înscris de câţĭ banĭ îţĭ trebue şi pe câţĭ anĭ, şi scrie'ĭ unde să'ţĭ trimiţă baniĭ: la Bucurescĭ săŭ aci în Paris? Când s'ar fi aflat ceva sĕmênţă de banĭ, n'ar fi fost vorbă de nicĭ o dobêndă, d-ta sciĭ şi eŭ iar o sciŭ; ânsĕ tot bine cŏ omul are credit, şi şĭ-a conservat onórea pretutindenĭ: şi în Brussa şi la Chio şi în Stambul. Democraţiĭ oficialĭ ne-aŭ dat de ruşine.

La revedere, îţĭ strîngŭ mâna cu căldură.

I. Heliade.

P. S. Când eram să închid scrisórea venì stafetă şi buletin pentru noua victoriă a luĭ Omer-paşa. Era acum cu vre-o 40,000, şi căpuit cu artileria cuviinciósă şi cu călăreţĭ. Muscaliĭ venirŏ vre-o 80,000. Bătaia fu cruntă, resultatul fu pe scurt cŏ Muscaliĭ furŏ din noŭ înfrânţĭ, şi Turciĭ le luarŏ 13 tunurĭ şi mulţĭ prisonierĭ fărŏ a perde mulţĭ ómenĭ; cu a doa îţĭ voiŭ scrie maĭ pe largŭ.

Să'ţĭ spuiŭ şi d-tale ceea ce tot spuiŭ p'aicĭ de la Maiŭ. Când m'am dus de la Şumla la Varna, şi am vědut oştirea francesă şi englesă, am dis cŏ Europa *civilisată* începe a nu maĭ avé soldaţĭ, adică *barbarĭ*, şi asta e semn bun cŏ vor înceta resbelele ce sunt resturĭ moştenite din starea barbară.

Pînŏ vedĭ omŭ cu sabia la centură şi puşca în mână marţialindu-se, este semn cŏ, saŭ cŏ el va să ucidă şi să iea ale altuia, saŭ cŏ maĭ sunt alţĭ ómenĭ ce aŭ astfel de tendinţe de fére, şi el e nevoit să se apere: şi una şi alta e reŭ.

Francesiĭ şi Englesiĭ, ca să facă vre-o dece miĭ un drum de la Varna către Dobrogea, se tot prepararŏ vre-o treĭ sĕptĕmânĭ cerênd de la Turcĭ pe tótă diŭa câte 500 de carĕ, ca să ducă merindele la staţiunile destinate din conacŭ în conacŭ. Acele merinde era miĭ de oca de cafea ce se prăjia în cuptóre, miĭ de oca de zahar, ceaiŭ, cogniacurĭ, vinurĭ bune, mirodeniĭ şi parascoveniĭ. Apoĭ la tot conacul era de pe la sate cu miile vacĭ şi oĭ, ca să'şĭ dea laptele pentru cafea diminéţa şi séra a soldaţilor, şi alte asemenea. Semne bune, diseiŭ, cŏ aŭ început a se perde Spartiaţiĭ şi a se înmulţi sibariţiĭ. Resbelul va peri peste vre-o 50 de anĭ.

Apoĭ oştirea englesă sciĭ din ce se compune: din soldaţĭ mercenarĭ, tocmiţĭ cu plată, iar nu conscrişĭ ca cetăţenĭ. (Astia nu speră nicĭ o dată a deveni oficerĭ). Oficerĭ iar cea maĭ mare parte nu sunt decât firţîitorĭ, puĭ de marţafoĭ avuţĭ ce'şĭ cumpĕră rangul cu banĭ. De învaţă şi n'are banĭ, nu se suie maĭ sus; de are banĭ şi nu învaţă, e sigur de rangŭ maĭ înalt.

Oştirea francesă, de şi e compusă de cetăţenĭ cu ideĭ maĭ luminate şi generóse, ânsĕ tótă e de puĭ de civilisaţĭ, ce vor a trăi liber, cu demnitate de om, cu comodităţile şi confortabilul omuluĭ, a mânca bine, a dormi în casă, iar nu în bordeie, a se purta bine, a fi cu un cuvênt ómenĭ, iar nu animale şi cu atâta maĭ puçin fére. De vine inamicul în ţéra lor, de li se comprimă libertatea de tirania din întru, altă vorbă: atuncĭ scie a muri o ḑi, doĕ, treĭ, o lună doĕ, şi orĭ Stan orĭ căpitan; iar în resbel din sistemă de a ucide şi de a fi ucis dupŏ capriçiele şi trădările altora, atuncĭ judecă ca ómenĭ. Astea nu sunt rele, nicĭ ale Englesilor nu sunt rele, cŏcĭ ca neguçătorĭ, plătescŭ să aibă ómenĭ, şi negoçul nu e semn de sĕlbăticiă şi de barbariă; tot ce e reŭ e debole̦ţa umană ce va să trécă de *forte* acolo unde e debilul seŭ. Eŭ când eram tênĕr, danţam binişior, şi aveam mania să tot cânt, şi nu făceam decât să spargŭ urechile celor ce mĕ auḑia. Am vĕḑut un sculptor faĭmos ce'şĭ perdea maĭ mult timpul de a trece de pictor, şi nu făcea decât tablourĭ mediocre. Maghierul nu maĭ va să fiă marţial, tot la memorandum-e face, şi tot pe françusiă făcute de băieţeĭ ca fiiul seŭ.

Care e fortele Europenilor? Civilisaţia, traiul depărtat de al férelor, etc. etc., ce n'aŭ a face cu barbaria, cruḑimea, nicĭ către alţiĭ nicĭ către sine. Apoĭ dracul îĭ pune a se screme cŏ pot să fiă egalĭ şi să ducă ca ceĭ deprinşĭ fatalmente în viaţa chinuită, în mâncare maĭ rea decât vitele, deprinşĭ cu gerul, cu căldura, cu despoierea, cu dormirea pe pétră, pe mocirlă, cu lighióne pe eĭ, cu mâncarea la nevoiă şi de carne stricată; şi de şórecĭ şi de alte animale? Nu maĭ cunoscŭ eĭ o dată cŏ fortele lor nu è să fiă marţialĭ? Astăḑĭ în Europa numaĭ Muscalul şi Turcul sunt barbarĭ, şi numaĭ ăstia pot să fiă soldaţĭ. Étŏ causa pentru ce sperià Turciĭ pe Muscalĭ, şi de surda se maĭ răţoiescŭ civilisaţiĭ în debilul lor, să arate adică cŏ sunt şi eĭ barbarĭ.

Vor Europeniĭ să se bată cu Muscaliĭ? bată-se d'a civilisaţĭ, gonéscă din statele lor pe toţĭ ambasadoriĭ şi consuliĭ ruşĭ, lase'ĭ comerciul şi suditiĭ în voia întêmplăriĭ, trateḑe'ĭ d'a barbarĭ, şi spuie-le cŏ nu maĭ aŭ dreptul a avé a face cu ómeniĭ pînŏ nu se vor omeni.

Fiă gata a se apěra a casă unde sunt tari când ar veni Muscaliĭ peste dênşiĭ; de se intereseḑă de Turcĭ, trimită-le banĭ, instrumente, nave, vapóre, ómenĭ ce conducŭ iar nu ce se luptă, şi aĭ vedé pe Rusul nevoit a ḑice aman. Ce ar maĭ face Ţarul când agenţiĭ luĭ ar fi alungaţĭ din tóte părţile, când navele luĭ, bandierele luĭ, n'ar avé voie a aborda la nicĭ un port european a pluti pe nicĭ o mare europeană? Asta è resbel fără chieltuială de ómenĭ, puşcă cu adevěrat d'a casă pînŏ la bătăliă. Ânsě n'aŭ avut de gônd a bate pe Rus atâta cât a paralisa pe Turcŭ, şi a curăţi Europa de câţĭ-va ómenĭ ce ar fi putut cere pâne saŭ de lucru, saŭ libertatea răpită.

Lipsescŭ multe spre a întregi acéstă teoriă, ânsě nu mě iértă cadrul; este materiă cu ce să încheie cine-va volume cu carĭ să întregéscă ideea de tóte părţile, şi să respunḑă la tóte obiecţiile. De surda vor civilisaţiĭ a fi maĭ barbarĭ de cât sunt; maĭ facil se vor civilisa barbariĭ, decât se vor barbarisa civilisaţiĭ. Timpul merge înainte iar nu înapoĭ.

La revedere.

I. Heliade.

CXXII

Domnuluĭ Gr. Grădiştĕnu

Constantinopole. 1855, Martie $^{10}/_{22}$.

Amatul meŭ domn,

Am priimit scrisórea d-tale din 9 Martie.

Cu posta trecută ţĭ-am scris maĭ multe şi maĭ interesante, afarŏ de bătălia din urmă din Crimeea şi de cele 13 tunurĭ, ce mi se pare cŏ a fost o invenţie saŭ aŭ mărit încăierarea în care s'a fost vulnerat Skender-bey, despre care s'a scris prin gazete cŏ a murit şi care acum credŭ cŏ e şi sculat sănĕtos.

Cu posta asta mĕ grăbescŭ a te însciinţa cŏ astăḑĭ luaiŭ şi acceptaiŭ poliţa d-luĭ Pierre de 700 francĭ, şi fiind-cŏ pînŏ la plata eĭ am âncŏ treĭ-ḑecĭ de ḑile adică la $^{10}/_{22}$ Aprilie, te rogŭ a te duce la numitul şi a vedé de sunt cărţile în bună stare, ca să sciŭ ce să facŭ la timpul plăţiĭ. Aştept rĕspuns pentru acésta. El îmĭ trimite poliţa şi nu vĕḑŭ nicĭ o scrisóre, nu'mĭ rĕspunde la ceea ce ĭ-am scris; nu sciŭ de'mĭ trimite cărţile, cum ţĭ-am scris şi d-tale, saŭ ce fel are de gônd a face. Orbesce am acceptat poliţa, numaĭ ca să'ĭ onor trata şi semnătura şi aşĭ dori cum să fiă onorată; cŏcĭ omul m'a omenit şi m'a aşteptat, numaĭ şi eŭ să nu fiŭ atâta în pagubă şi de banĭ şi de cărţĭ. De veĭ vedé şi ceva *puçină* stricăciune, trece-o cu vederea, numaĭ scrie'mĭ ce să facŭ.

Am vĕḑut epistola ce aĭ scris autoruluĭ sciut, şi bine aĭ făcut.

Ḑicĭ să nu plecŭ din Stambul spre Françа saŭ aiurea. Şi eŭ tot de astă părere sunt; ânsĕ de vor fi lucrurile tot aşa, cată să mĕ apucŭ de ceva şi să îngrijescŭ de crescerea luĭ Ienache. Timpul trece, nu aştéptă, şi bĕiatul cresce astfel cum, daca nu el şi ómeniĭ, Dumneḑeŭ îmĭ va cere socotélă ce am făcut din bietul copil? De când sunt, n'am trăit maĭ în nelucrare şi vegetând ca în anul ăsta de când m'aŭ ardicat de la Chio. Cel puçin acolo mĕ ocupam de învĕţătura copiilor şi cu alte scrierĭ destinate a folosi o dată în ceva pe Românĭ: nu de ale causeĭ, ce m'aŭ obosit, ci de ale umanităţiĭ şi de cunoscinţe generale şi exacte.

D-nu Zossima este fórte simţitor la câte îmĭ scriĭ a'ĭ ḑice. Îţĭ strînge mâna cu căldură.

D-lor Billecocq şi Vaillant spune-le multe.

Aştept să vĕḑŭ scrierea sciută. D-luĭ Ledain ĭ-am trimis cu posta trecută versurile: Musa, cum ḑicĭ, de n'a fost rebelă, póte să fiă stătută.

Aicĭ nimicŭ noŭ. A murit Nicolae, să trăiască Ţarul, ḑicŭ ómeniĭ p'aci; şi aşa cred cŏ ḑice şi în Englitera, cŏ aşa dictéḑă Austria. Cum îmĭ daŭ eŭ cu socotéla, dupŏ cum o ḑicŭ de noĕ lunĭ, şi dupŏ cum ţĭ-am şi scris'o, mi se pare, complotul ómenilor sânteĭ Alianţe a avut de scop ca resbelul acesta să se termine cu împărţirea Turcieĭ ce dă asil revoluţionarilor, şi cu umilirea şi micşiorarea Franççeĭ ce e cuĭbul revoluţieĭ. Ca s'o umiléscă, lovitura a fost să se dea ânteiŭ Franççeĭ napoleoniane, apoĭ prin lipsa luĭ Napoleon să se stingă şi França democrată, şi apoĭ França burbonă simpatică capetelor coronate să deviă maĭ mică şi vasală, ţinută în frêŭ şi în catene. [48])

Gazetele englese iar vĕḑŭ cŏ s'aŭ pus pe Turcia. Mascele se cam iéŭ.

Napoleon cu Turcia âncŏ ar face mult şi ar triumfa de nu se va lăsa a fi îngânat de Austria şi de Englitera oficială ca unchiul seŭ. Cum îşĭ va aşterne aşa va dormi. De este şi el în complotul împărţiriĭ Turcieĭ, asta îl va perde, pentru-cŏ asta îl îngână, şi nu va lua nimicŭ, pentru-cŏ aŭ marafeturile lor, şi lucrurile sunt dispuse cum de la împărţélă să încépă gâlcéva, şi să caḑă apoĭ toţĭ pe dênsul ca pe unchiul seŭ.

La revedere.

I. Heliade.

P. S. Când eram să închiḑŭ scrisórea luaiŭ şi pe a d-luĭ Pierre; iĭ rĕspund şi iĭ scriŭ cŏ ĭ-am acceptat poliţa, cŏ te-am însărcinat pe d-ta să veḑĭ cărţile. Vor fi expediate pe adresa d-luĭ Const. Polichroniade.

CXXIII

Domnuluĭ Gr. Grădiştému

Constantinopole. 1855, Martie $^{28}/_{5}$

Amatul meŭ domn,

Vĕḑuiŭ în jurnalul *Les Débats* 18 Martiŭ un articol al d-luĭ St. Marc-Girardin ce vorbesce de Principatele nóstre pe temeiul uneĭ broşure a d-luĭ Gănescu. Nu arată nicĭ numele de baptesm al Gănesculuĭ, ca să mĕ pot orienta, nicĭ numele candidatuluĭ de rege fiitor al Românieĭ. Nu sciŭ care Gănescu : este vre-unul din nepoţiĭ d-tale, saŭ doctorul Gănescu de la Mărcuţa, ce a învĕţat medicina în Rusia?

Mie ideile din acel articol îmĭ placŭ, nu sciŭ ânsĕ de se cuvine a mĕ încrede şi intenţiilor jurnaluluĭ şi autoruluĭ aceluĭ articol.

Rusia sciŭ cŏ şi maĭ înainte de 48 făcea să spere partisaniĭ eĭ Românĭ la o independenţă cu un regat unit al ambelor Principate. Am auḑit'o acésta şi de la Bibescu în prediŭa Mişcăriĭ, şi de la Stirbeiŭ prin alţiĭ de câte a fost dis lorduluĭ Palmerston, asigurându'l cŏ el va face pe Nicolae să adere la independinţa Principatelor, numaĭ Englitera să fiă favorabilă la acésta. Apoĭ acum acea broşură a Gănesculuĭ şi articolul d-luĭ St. Marc Girardin tot pe acolo se tot învîrtesce, adică tot pe lûngŏ ideea partisanilor Rusieĭ.

Asta e un machiavelism saŭ un iesuitism dibaciŭ, ce în locŭ de a combate o idee ce ajunge populară, din contră o adoptă spre a'ĭ da direcţia ce'ĭ vine la interesele sale, saŭ maĭ bine spre a degenera cu totul.

Regat român! óste română! drepturĭ antice! Ce maĭ bine decât atât? Care Român nu le-a visat, care nu le-a dorit, care nu va simţi a'ĭ bate inima de speranţă şi de bucuriă când aude a se vorbi de acestea în lumea oficială? Ânsĕ o dată smulşĭ din integritatea imperiuluĭ otoman, pentru care se mişcă astădĭ şi se bate Europa, şi se va mişca şi se va bate tot-d'a-una, smulşĭ, dicŭ, o dată din acéstă integritate; lăsaţĭ între Turcia, Rusia şi Austria independenţĭ, cine ne asigură acea independenţă? Când ne-ar declara Rusia resbelul (unde şi va să viiă), Turcia avé-va interes saŭ putere să ne apere saŭ să ne fiă aliată? Austria fi-va în stare a se opune uneĭ invasiĭ preparate cu o rescólă în statele sale? Françа şi Englitera avé-va interes să ne ajute, saŭ drum pe unde să ne trimiţă ajutóre?

Prin urmare, maĭ înainte de a pune pe tapet independenţa, cată să vedem maĭ ântêiŭ de *garanţie,* şi garanţia fărŏ siguranţă saŭ zălogŭ nu pré è temeinică. Zălogul este un prinçŭ din dinastiile europene, şi tocmaĭ de un asemenea prinçŭ nu vorbesce nicĭ d-nu Gănescu nicĭ d-nu Girardin, şi tocmaĭ de un asemenea prinçŭ se feresce Rusia (afarŏ de nu va fi din dinastia sa). Ómeniĭ ăstia vor un rege din familiele ce aŭ domnit în Principate, şi'l şi numescŭ. Aci e marafetul machiavelicŭ cum să ne înghiţă Rusia fărŏodurĭ.

De era în Grecia un rege Capudiștria saŭ Mavrocordat saŭ alt Grecŭ, alaltă-ierĭ, cu intrarea Francesilor și Englesilor acolo, mi ți l'ar fi arestat saŭ trimis p'aci încolo. Dinastia Bavarieĭ și consanguinitatea eĭ cu a Austrieĭ și altor familiĭ regale, a mântuit Grecia făcênd pe adversariĭ Mișcăriĭ eĭ a închide ochiĭ.

Prin urmare, dupŏ mine nu este alt miḑlocŭ pentru viitorul țĕrilor nóstre decât, de ne vor face regat, să avem un rege din dinastiile Europeĭ [49]). Eŭ fiind în Turcia și fiind unul din ceĭ de la 1848, n'am cuteḑat a eși din legitimitatea tractatelor, când mĭ-am dat și eŭ ideile mele. A face un regat nu e tréba mea, ci a cabinetelor și a evenimentelor. Dar spre a ḑice màĭ tot aceea, și a nu eși nicĭ din tractate, din principiul pentru care se face astăḑĭ resbelul (integritatea imperiuluĭ otoman), am presentat prin mareșalul Omer-pașa un memoriŭ în luna luĭ Maiŭ trecut despre care țĭ-am maĭ scris, și pe care ți'l alătur aci. El unesce avantagele: 1⁰ de a se uni Principatele și a forma o putere; 2⁰ de a nu trece din făgașul tractatelor și al principiuluĭ fundamental al resbeluluĭ; 3⁰ de a avé un suveran *Român*, fărŏ a ne teme cŏ ne va înghiți Rusia saŭ altă putere (afarŏ de nu va viola integritatea Turcieĭ, ce astăḑĭ este tulpina de la care deslipindu-se doĕ ramure, nu pot decât a se usca). De va fi lucrul dupŏ acest proiect, fiă candidatul d-luĭ Gănescu saŭ cine se va întêmpla; iar de va fi vorba de regat independent, suntem perduțĭ de nu vom avé un suveran european, demn a ne da garanțiile necesariĭ.

Acest memoriŭ, dupŏ ce'l veĭ citi, te rogŭ (de creḑĭ și d-ta cŏ este timpul), trimite'l la adresa luĭ, dupŏ ce veĭ scóte maĭ ânteiŭ doĕ copiĭ. Nu țĭ-am trimis eŭ treĭ exemplare, ca să nu plătescĭ întreit la postă. Pune și pe vĕrul Racotă să copieḑe, de are scrisóre citéță. Arată'l și d-lor Billecocq și Elias Regnault dimpreună cu complimentele mele. Copiile ce ḑicŭ să tragĭ, una să fiă spre 'a o comunica la ministeriul imperial al Franceĭ, şi alta spre a se comunica d-luĭ St. Girardin dimpreună cu o scrisóre din partea mea, coprinḑĕtóre de câte-va din ideile mele din acéstă scrisóre asupra integrităţiĭ Turcieĭ. Acéstă din urmă comunicare este pe de o parte spre a sonda cugetul d-luĭ Girardin, şi pe de alta, de va fi curat saŭ greşit din bună-credinţă, spre a'l face să'l publice el cu analisarea şi observaţiile sale. Memoriul ce ţi'l trimiţŭ e prescris repede să nu scap posta, are şi vre-o câte-va greşéle ce nu le putuiŭ raḑe, am şi talentul de a nu puté prescrie. Trimite în locu'ĭ vre-o copiă de ale d-tale.

Aproposito de d-nu Elias Regnault. Am vĕḑut în *Illustration* un articol analiticŭ despre scrierea d-luĭ. Din câte am vĕḑut, mĕ face să creḑŭ cŏ, când are cine-va un astfel de amicŭ, póte păţi câte nu ĭ-ar puté face nicĭ o miă de inamicĭ. Nu voiŭ ânsĕ să'ĭ scriŭ nimicŭ, nicĭ să spuiŭ nimicŭ. Ţéra ne scie maĭ bine pe fiă-care. Îmĭ pare ânsĕ reŭ pentru causa de la 48 să fiă arĕtată astfel înaintea celor ce dictéḑă astăḑĭ legea şi sórta naţiilor. Frumuseţea causeĭ nóstre a stat nu în scularea sătenilor saŭ *plebeienilor* asupra privilegiaţilor (cum ḑice d-nu Regnault), ci în alergarea privilegiaţilor la pericolul comun al zavereĭ rusescĭ preparate înadins spre a crea pretextul invasieĭ, şi în desbrăcarea acestora de privilegiele lor, spre a deştepta la o viéţă noè pe ceĭ desmoşteniţĭ saŭ neprivilegiaţĭ.

D-nu Regnault o arată lumiĭ cu totul din contra când pe unul din protagoniştiĭ eĭ îl arată de desmoştenit, de *plebeian*, de fiŭ de sclavŭ ce se face apostol al sclavilor. Eŭ, frate, am fost şi eŭ un boier ca toţĭ boieriĭ ţĕriĭ şi cu averea şi coprinsul meŭ, cu serviţiurile şi rangurile mele, cu părinţiĭ şi rudele mele boierĭ de treĭ sute şi maĭ bine de anĭ. Acestea le ḑicŭ nu din ţifnă boieréscă ci din amorul egalităţiĭ politice;

liberarea maĭ facil vine din bună-voinţă şi luminarea privilegiaţilor decât din revolta sclavilor. Natura lumineĭ şi a bineluĭ este să viiă de sus în jos, iar nu din jos în sus, şi tocmaĭ de asta mě věḑŭ vexat când d-nu Regnault face un serviţiŭ fórte slab uneĭ cause ce nu e a mea, ci comună a Românilor, când o arată aşa de pe dos cum să'ĭ facă cel maĭ mare reŭ. De aşĭ fi maĭ egoist, n'am decât a fi flatat de expresiile d-luĭ Regnault. Vrênd a mě face maĭ mare decât nu sunt, a micşorat causa. Când suveranĭ ar fi Popoliĭ, atuncĭ póte cŏ n'ar fi ḑis cŏ am fost un plebeian, ci cel puçin un sărdar ca Ión Ghica, pe care astăḑĭ nu sciŭ de unde'l face prinçŭ. Muscaliĭ şi Nemţiĭ maĭ bine ar pleda causa ţĕreĭ când ar spune cŏ în casele mele aŭ ţinut câte 500 de soldaţĭ. Plebeieniĭ n'aŭ astfel de case. Şi apoĭ de unde a aflat d-luĭ numele de *plebeian* şi de *glebă* în tot pământul şi în tótă limba Românieĭ? De a scris acestea dupŏ impulsia altora, aceia aŭ scuipat astfel cum să le caḑă pe obraz; cŏcĭ causa lor aŭ terfelit'o. Apoĭ, de unde s'a convins dumnealuĭ cŏ Constantin Golescu, nobilul complice al Vladimirescului, a fost protectorul meŭ? În ce m'a protegiat? Eŭ sciŭ cŏ mĭ-am făcut mulţĭ inamicĭ sforţându-mĕ a'l spĕla de pata de rusolatru, şi altele.

Aicĭ s'aŭ adunat Zamoisky, Ciaica, Suţache, Poujade, un Balşŭ de la Iaşĭ; se aştéptă şi Ión Ghica Maghierul cu Pereţŭ şi cu Mălinescu e neîncetat la Zamoisky.

Un om ce se ḑice secretar al luĭ Poujade şi nu e decât servitor, se amestecă pe la birturi cu toţĭ Româniĭ, şi'ĭ îndémnă să se ducă la Poujade, între alţiĭ aŭ fost tentaţĭ de acestia şi d-nu Zossima şi cumnatul-meŭ Costache, fără să'ĭ cunóscă cine sunt. Le a spus şi 'ĭ-a încredinţat cŏ primele persóne din Ţéra Românéscă, cele maĭ capabile, maĭ patriote şi maĭ ilustre cu neamul şi cu învĕţătura sunt: Suţache, unchiul soçieĭ luĭ Ghica, Ión Ghica şi Bălăcenică, şi cŏ pentru dênşiĭ se aşteptă rolul cel maĭ mare în viitorul regat (Polon), cum şi pentru amiciĭ şi partisaniĭ acestora, îndemnând pe fiă-care să alerge maĭ curênd să apuce locŭ prin Poujade în favórea ómenilor eminenţĭ. Maĭ le-a spus cŏ pe Poujade nu'l aşteptă în Franças decât numirea de ambasador la Ţarigrad şi cŏ Mr. Billecocq nu maĭ plătesce nimicŭ cŏ a îmbĕtrânit şi a sărăcit; cŏcĭ l'a vĕḑut cu ochiĭ luĭ mâncând de vre-o doĕ-treĭ orĭ la Mr. Poujade la Paris. Veḑĭ acum dupŏ acest limbagiŭ, ce ómenĭ pun la cale sórta ţĕreĭ nóstre.

Mălinescul pusese un articol în *Pressa Orientuluĭ* în contra uneĭ scrisorĭ a unuĭ Polones către Napoleon; dar s'a căit, dupŏ ce a lrat'o peste nas de acolo de unde i se ţine chica în mână. Acum spune curat cŏ mântuirea lumiĭ sta din înălţarea regatuluĭ Polonieĭ, care să se întărescă cu anexarea Principatelor ca vasale. De când o damă Moldavă a dat peste nas unuĭ secretar al luĭ Zamoisky despre acéstă deşenţată idee, de atuncĭ nicĭ Maghierul nu'ĭ maĭ dă bună ḑiŭa.

Aali-paşa a plecat Sâmbătă la Congresul de la Viena. Înaintea plecăriĭ 'ĭ-am trimis memoriul alăturat şi luĭ (cŏcĭ nu i'l făcuse, credŭ, cunoscut Reşid-prşa), dimpreună cu o scrisóre în sensul acesteia scrise către lordul Palmerston. Nimicŭ noŭ de la Crimeea.

La revedere.

I. Heliade.

P. S. Pleşoianul a venit aicĭ; se aşteptă şi Tell. Toţĭ cochietéḑă pe lângŏ Zamoisky. Ce va eşi şi de aicĭ?

CXXIV

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu

Constantinopole, 1855, Maiŭ 2.

Amatul meŭ domn,

Am priimit treĭ scrisorĭ ale d-tale din 10, 14 şi 18 Aprilie. Cu cea din urmă luaiŭ şi notele d-luĭ Ledain. Dupŏ cum veĭ fi vĕḑut prin gazete, instrucţiile ce s'aŭ dat luĭ Aali-paşa pentru Congresul de la Viena, sunt pe temeiul începutuluĭ protestuluĭ nostru ce am dat la 1849 la ministerul Françeĭ, şi cam în sens cu memoriul acesta ce ţi l'am comunicat.

Nu pot acum să'ţĭ rĕspunḑŭ pe largŭ la câte îmĭ scriĭ în ultimele d-tale treĭ scrisorĭ, cŏcĭ am multă trébă vre-o patru-cincĭ ḑile; sper cu posta viitóre cŏ voiŭ avé timp.

Instrucţiile ce s'aŭ dat luĭ Aali-paşa la Viena, arată cŏ Turciĭ aŭ âncŏ consciinţa drepturilor şi datoriilor lor. Dar de nu va vedé Françа napoleoniană cŏ inamiciĭ Turcieĭ sunt tótă Europa oficială de la 1815, aceea ce a resturnat pe Napoleon I, şi de nu va pricepe Napoleon III cŏ folosulŭ seŭ este maĭ mare şi durabil de'şĭ va face un aliat tare, atuncĭ resbelul acesta se va termina cu împărţirea Turcieĭ şi cu readucerea iar a Burbonilor pe tronul Françeĭ. Inamiciĭ Turcieĭ sunt inamiciĭ dinastieĭ Napoleoniene, şi prin urmare aceste doĕ singure puterĭ sunt de natură a fi solidare. Cred cŏ Napoleon III o pricepe acésta, şi de aceea vine singur în Orient. Englitera şi Austria nu face decât spre a stinge oştirea turcéscă risipind'o în Crimeea şi Rumelia, şi cumpĕrând'o pe cea d'ânteiŭ spre a puté face cu facilitate *un coup de main*, nu împărţind Turcia de o cam dată, cöcĭ s'ar vătĕma *integritatea imperiuluĭ*, ci puind pe Sultanul pe léfă ca pe cel de la Delhí.

A séră în locul luĭ Reşid-paşa s'a pus prin interim vizir un *efendi*. Uniĭ ḑicŭ cŏ vizirul viitor va fi Aali-paşa ce vine de la Viena, şi în locu'ĭ se duce Rechid-paşa; alţiĭ ḑicŭ cŏ se va numi vizir Mehmet-Aali-paşa, cumnatul Sultanuluĭ, ce cum veĭ fi auḑit a fost exilat de vre o ḑece ḑile, şi alaltă-ierĭ s'a trimis un vapor înadins să'l aducă înapoĭ. Astea tóte mi se pare cŏ cam mirόse a Napoleon. De se va pune cumnatul Sultanuluĭ în minister, e semn cŏ aŭ de gônd să schimbe farsa în tragediă, să facă cu adevĕrat un resbel. Oştirĭ austriace intră în Basarabia. Austria ḑice cŏ ca să ajute pe aliaţĭ; Rusia ḑice cŏ să intre maĭ bine amica eĭ ascunsă Austria decât inamiciĭ. Un an întregŭ încelă Turtă-dulce cu Principatele; alt an, de va fi asta adevĕrată şi de nu vor lua aliaţiĭ alte mĕsurĭ, va încela cu Basarabia; şi încélă amar când va ocupa acele posiţiĭ şi se va declara înfine ca şi la 1812 în favórea Rusieĭ, când aliaţiĭ vor fi maĭ stătuţĭ.

La revedere.

I. Heliade.

CXXV

Domnuluĭ Gr. Grădişténu

Constantinopole, 1855, Maiŭ 10.

Amatul meŭ domn,

Am fost vre-o treĭ sĕptĕmânĭ şi cam amalat şi cam ocupat, şi n'am putut a'ţĭ rĕspunde la scrisórea din 10 Aprilie. De atuncĭ am maĭ luat doĕ, din 14 şi 18 Aprilie, la care ţĭ-am respuns cu trecutul curier.

Cu cea din 10 Aprilie îmĭ daĭ nisce consiliurĭ amicale de care'ţĭ mulţumescŭ pentru intenţie; iar pentru fondul lor, nu le merit.

D-ta îmĭ dicĭ *să fiŭ acela ce am fost în ţéră: paţient.* Când aĭ învĕţat arta să îndemnĭ pe ómenĭ să nu tacă şi să se ţiă bĕţŭ, şi acésta s'o facĭ indirect? Apoĭ de la 1827 pĭnŏ la 1848 mĭ-a maĭ tăcut gura vr'o dată, mi s'a maĭ repaosat péna? Atuncĭ nu'mĭ diceaĭ să tacŭ, şi tocmaĭ acum când tacŭ de cincĭ anĭ, de la 1850, îmĭ dicĭ să fiŭ acela ce am fost în ţéră[1]! Ce marghiol mĭ-aĭ fost! Să venim saŭ să lăsăm a vorbi faptele. Eŭ am complotat la 19 şi la 29 Iunie 1848 asupra confraţilor, saŭ Rosetti Brătienii în înţelegere cu Golescii şi Odobescu, Solomon şi companie, asupra mea, a luĭ Tell şi Maghierul? Apoĭ scris'am eŭ pentru asta unde-va în timp de doĭ anĭ, saŭ arătat-am cŏ sciam reaŭa credinţă a Golescilor?

Am venit în Paris, am tipărit *Protectoratul*; se află acolo vre-o personalitate? Nu se vĕd toţĭ emigranţiĭ figurând bine? Cine a scris pamflete în ţéră, cu *Apelul* la ómenĭ onestĭ, asupra mea şi a luĭ Tell? Nu e Rusetache? Am tipărit apoĭ *Suvenirile unuĭ Proscris* şi màĭ am uĭtat pe delatoriĭ meĭ.

---

[1] Adică să nu fiŭ prea paţient.

Când ânsĕ s'aŭ legat cu dinadinsul de causa comună a o degenera în ochiĭ şi aĭ Turcieĭ şi aĭ Europeĭ, astfel cum să secundeḑe politica rusă ce arăta pe Românĭ de ultra-democraţĭ, demagogĭ, socialistĭ, comunistĭ, etc.; când s'aŭ pus pe comitete democratice şi sociale şi a declara resbel şi Muscalilor şi Turcilor şi Nemţilor, atuncĭ a cătat să publicŭ Memoriurile despre Regeneraţie, şi să arăt nu pe mine ci Naţia cine a fost, cum şi causa eĭ, cum şi legitimitatea ce a profesat; şi daca m'am vĕḑut nevoit a vorbi şi de persóne, tratatu-le-am ast-fel cum m'aŭ tratat ele? n'am tăcut multe? n'am ḑis cele ḑise maĭ acoperit de pe cât s'aŭ făcut? Eĭ m'aŭ făcut şi în scris şi cu vorba, şi în ţéră şi la Turcĭ cŏ sunt Muscal pentru oda de la campania ruséscă, ce o sunt dator tatăluĭ Golescilor în copilăria mea, odă dintr'o epocă când taţiĭ lor jura pentru naşi-bratu (sciĭ pe Dinicul Golescu), şi când Maghierul şi Tell se bătea d'alăturea Muscalilor în contra Turcilor. De am scris şi am tipărit Memoriurile, n'am făcut'o ca să mĕ apĕr, ci ca să apĕr causa, arătând cŏ Naţia nu e solidară nicĭ de ideile şi faptele nóstre a vr'o 30 de inşĭ, nicĭ de doctrinele nóstre, şi cu atâta maĭ vêrtos ale unor individe, nu *instrumente* saŭ spionĭ rusescĭ, ci îmbrobodiţĭ şi fermecaţĭ dupŏ fatalele şi anticele lor relaţiĭ. Eŭ şi atuncĭ ĭ-am menagiat (când eram atacat) maĭ mult decât eĭ, ce era agresoriĭ cu pamfletele lor de maĭ 'nainte.

Am venit în Chio; de atuncĭ, de cincĭ anĭ, s'a maĭ vĕḑut vre-o liniă de la mine tipărită saŭ prin broşure saŭ prin jurnale? Rodin mĕ acusă prin scrisórea luĭ publicată din 19 Ianuarie 1854 în *Echo d'Orient* cŏ sunt omul ghilotineĭ şi al teroriĭ, al confiscăriĭ averilor, şi nu ĭ-am respuns decât fórte cuviincios, fărŏ să mi se priméscă nicĭ acele şése rêndurĭ în gazetă.

Balligo, împins de Rusetache şi de Golescii, mĕ face prin presă cŏ m'am vêndut Turcilor ca să prefacŭ patria în paşalîk, şi scrisorile de respuns nu mi s'aŭ primit. Apoĭ acum n'aŭ ce maĭ scóte, decât mĕ încarcă pe mine cu clefetirea lor. Eŭ scriŭ asupra lor saŭ eĭ asupra mea? Am şeḑut cu d. Zossima şése lunĭ la Chio şi aci în Stambul maĭ vre o opt lunĭ, şi de nu mĕ creḑĭ pe mine, crede'lŭ pe el cŏ nicĭ vorba nu ne maĭ è de astfel de ómenĭ, unde eĭ nu se adună doĭ la un locŭ să nu'şĭ facă patria, religia, politica din stingerea mea în tóte chipurile: cu tot curierul scriŭ la cóle şi servescŭ Patrieĭ cu felurimĭ de minciunĭ şi invenţiĭ infame asupra ómenilor ce nu le merită; eŭ nicĭ d-tale nu ţĭ-aşŭ fi scris câte unele-altele, dacă nu mĭ-aĭ fi cerut a te lămuri în unele. Acum, de unde a eşit cŏ eŭ scriŭ şi tipărescŭ şi facŭ pe Tell, Maghierul, Golescii şi alţiĭ spionĭ muscalĭ? Eŭ de aşĭ scrie asupra ómenilor ăstora, aşĭ ḑice cŏ aŭ fost *neconsecuenţĭ* şi aşĭ arăta neconsecuenţele grave, şi acésta aşí face-o, nu ca să'mĭ resbun, ci de aşĭ vedé cŏ folosescŭ în ceva ţĕreĭ cu astfel de scriere. Eŭ m'am mărginit să tacŭ; iar de scriŭ alţiĭ ca d. Regnault şi atâţia Românĭ şi străinĭ, eŭ nu sunt solidar; cŏcĭ nicĭ nu'ĭ cunoscŭ pe uniĭ. Şi d. Regnault, de sfâşie atâta pe Sturza, este din pasiune saŭ din misiunea ce şĭ-a luat a scrie istoria? Cine scrie istoriă, cată să fiă nepărtinitor, şi să arate lucrurile dupŏ documentele şi convicţiile ce are.

Tot ce pot crede la astă nouă invenţiă cŏ aşĭ scrie eŭ, adică în contra ómenilor ce nu'ĭ numescĭ în scrisóre, este ca şi invenţia dela 1849 saŭ 50 când Rodin a dat afarŏ între emigraţĭ cŏ eŭ aşŭ fi fost făcut o notă saŭ nu sciŭ ce la ambasadă saŭ la Pórtă acusându'l cŏ a vêndut cu toţĭ emigraţiĭ ţéra. D-ta singur atuncĭ aĭ scris scrisórea către emigraţiĭ din Brussa din partea luĭ Tell şi Nicolache, şi cunoscĭ cât de grósă a fost acea invenţie.

Acum écŏ ce póte iar să fiă tot în felul acela.

In *Liga popolilor* ţĭ-aducĭ aminte cŏ a fost o seriă de articole întitulate *Galeriă de agenţiĭ ruşĭ* în Moldo-valachia; acolo s'aŭ trecut Lüders, Mavros, Stirbeiŭ, Neophit, şi maĭ rĕmăsese Odobescu, Solomon şi consorţiĭ, unde în capĕt figurà Rodin. Acea gazetă a încetat. Românii din Brussa conservă ânsĕ numerile publicate, şi uniĭ şi urmarea acelor articole date de d. Carpantier la tipografiă, şi din care eşise vre-o 5-6 corecture.

Acum vre-o patru lunĭ fiind d. Russo aci, a dat acea colecţie de articole a le citi fostul Caĭmacam de Samos *Conomenus*. De la el le-a maĭ citit un doctor; de la doctor a aflat Marinică, şi acesta a trimis muşdéoa luĭ Rodin cŏ de un lucru nuoŭ. Rodin a scris luĭ Marinică să tacă numele luĭ Rodin şi să scóţă vorba la emigraţĭ cŏ ese o broşură întitulată *Galeria de agenţiĭ ruşĭ*, unde figurédă Golesciĭ, Tell, Maghierul şi alţiĭ, de care în acea scriere a luĭ Carpantier nicĭ vorbă n'a fost de aceste persóne, pe care el le considera şi le consideră cred ăncŏ. Marinică le-a spus din punct în virgulă luĭ Christofi, şi acesta a scris Românilor din Brussa şi din Smyrna. Eŭ n'aşŭ fi sciut istoria asta de nu mĭ-aĭ fi scris d-ta, şi n'aşŭ fi venit în curiositate să aflu cum şi ce fel s'a vorbit de un lucru ce n'a existat şi nu există. De la Brussa m'am informat în urmă prin d. Russo. Acolo toţĭ Româniĭ aŭ rîs de Christofi cŏ s'a lăsat să'lŭ încele Marinică cu un lucru de când cu Moşŭ Adam. Nu sciŭ ce vor fi dis ceĭ din Smyrna; iar pentru ceĭ din Paris vĕd cŏ pînŏ la d-ta toţĭ aţĭ scăpĕtat.

Trecutele ânsĕ ca trecute; darŏ ce vor dice de viitóre, de broşura ce s'a determinat apoĭ d. Russo s'o tipărésсă în urma astor invenţiĭ? Pe când d-ta îmĭ scriaĭ scrisórea de la 10 Aprilie, d. Russo nicĭ gônd n'avea să facă acum acea publicaţie, pentru cŏ îĭ ḑisesem şi eŭ să tacă; acum ânsĕ se determinâ omul a vorbi cu mâna pe inimă şi a da tóte pe façă, ca să aĭbă încaĭ de ce să se tot lamente. Acum şi eŭ nicĭ nu'l îndemn, dar nicĭ nu'lŭ maĭ oprescŭ; atât ânsĕ sunt solidar de câte adună şi scrie, cât am fost şi despre ale d-luĭ Regnault.

Acuma bine; ceĭ carĭ vor să omóre cânele spuind din chiar senin cŏ e turbat, armeḑe-se cu pusce, cu măciuce; dar d-ta la ce aĭ maĭ luat ciomagul şi mĕ inculpĭ cŏ nu maĭ tacŭ *şi cu timpŭ şi fărŏ timpŭ* (expresiile d-tale), cŏ se cuvine a plânge maĭ mult uşurinţa ómenilor, de cât să le facŭ o crimă dintr'ênsa, şi *maĭ ales să'ĭ trateḑŭ aşa de rĕŭ!* Bine, nenişorule, calomniile şi comploturile lor necontenite şi sistematice le numescĭ *uşurinţă*, şi tăcerea mea de cincĭ anĭ o numescĭ cŏ'ĭ *trateḑŭ aşa de rĕŭ?* Unde'ĭ trateḑŭ, în ce fóiă, în ce broşure, în ce rênd publicat? Dar mĕ acusă la Turcĭ cŏ sunt Muscal, la Românĭ cŏ sunt Turcŭ pînŏ la orbire, la Nemţĭ cŏ sunt Engles, la Englesĭ şi alţiĭ cŏ sunt Neamţ, cată să respunḑ nu în publicŭ ci la cine mĕ intrébă, şi póte să'mĭ facă şi rĕŭ. Mult cerĭ de la mine, şi de ţĭ-oiŭ da eŭ cât trăĭescŭ, nu ţĭ-o vor da ceĭ carĭ vor trăi dupŏ noĭ. Îmĭ maĭ spuĭ de d. Billecocq, Regnault un strein, nisce junĭ din ţéră; ce'mĭ maĭ spuĭ de dênşiĭ ce pot fi maĭ facil îngânaţĭ de calomniĭ decât d-ta, ce le sciĭ tóte, şi tot te-aĭ pus cu ciomagul pe mine. Acum tóte le am bune, numaĭ cusurul cŏ nu maĭ tacŭ, şi m'am pus *cu timp şi fărŏ timp* să înegrescŭ pe dracul. Când aşŭ fi făcut aşa nu mĭ-ar fi necaz, aşŭ pune căciula la o parte şi aşŭ face cum făceam în ţéră: scriam, vorbiam apĕram literatura naţională şi pe A. Ghica, şi aşteptam consecuenţele. Dar acum ce facŭ ca să merit consiliurile şi imputările ce'mĭ facĭ?

In van se tem ómeniĭ ăstia de mine, şi nu de faptele şi neconsecuenţele lor; cŏcĭ eŭ n'am de ce maĭ vorbi, când aŭ făcut să vorbéscă faptele lor aşa de sus, cât ţipă tótă România-mică de machinaţiile şi proclamaţiile lor, şi când sciŭ cŏ dupŏ ce vom muri, posteritatea cu sânge rece va lua şi maĭ aspru a judeca faptele decât d. Regnault nu judecă pe Sturza ce nu 'ĭ-a luat nicĭ boiĭ nicĭ carul. De mĕ asculta şi de te asculta la câte le diceam la 49 şi 50, nu era să facă ce aŭ făcut, şi de'şĭ aducŭ aminte de câte le diceam, vor pricepe cŏ n'aŭ avut maĭ bunĭ amicĭ decât pe noĭ, şi maĭ vîrtos pe mine ce sciam cŏ complotaseră Golesciĭ la 19 Iunie asupra mea, şi cu tóte acestea tot îĭ învĕţam să nu dea în gropile ce li le preparase Rodin. Acum sunt târdiŭ tóte, şi aŭ venit a fi lucrurile târdiŭ, pentru cŏ din firea lor aŭ fost şi sunt tot ómeniĭ de la 1840, care vindea pe A. Ghica, devenind instrumente órbe politiceĭ ce vrea să dobóre pe acest prinçŭ, care cu căderea luì şĭ a spĕlat tóte defectele ce ca om a putut să aĭbă. Făcuiŭ o scrisóre lungă. Aud cŏ maĭ am una la postă. De va fi de la d-ta îţĭ voiŭ respunde cu următorul curier.

La revedere, îţĭ strîngŭ mâna cordialmente, dar să nu maĭ ieĭ ciomagul fărŏ cuvênt: bĭetul câĭne nu e turbat.

I. Heliade

CXXVI

Domnuluĭ Gr. Grădişténu

Constantinopole, 1855, Maiŭ $^{10}/_{22}$

Amatul meŭ domn,

Am primit scrisórea d-tale din 25 Aprilie. Imĭ pare rĕŭ de nevenirea luĭ Mustafa-bey. Voiŭ încerca să'ĭ scriŭ câte unele, de'lŭ va afla scrisórea mea acolo. Acum nu pot, cŏ mĕ aflu în mutare la Rusciuk; dar d. Zossima s'a mutat alaltă-ierĭ. Din causa asta nu ţĭ-am scris de mult şi d-tale. Nu pot să puiŭ mâna pe pénă dacă nu sunt ca a casă stabilit; a ajuns péna să'mĭ fiă coşemar, şi cu tóte astea tot scriŭ.

Nu sciŭ pe cine înţelegĭ saŭ înţelege Mastafa-bey prin expresia *boşnégul nostru.*

Scrierea d-luĭ Regnault âncŏ nu o am, şi nu'mĭ pare mult rĕŭ, cŏcĭ am vĕḑut în *Illustration* ce scop are şi cum e scrisă. De o voiŭ avé, nu cred curênd să am paţienţă s'o citescŭ; cŏcĭ ḑioa am şi eŭ trebele mele, şi nóptea nu pot citi.

De va scrie cum ḑicĭ d. Ledain ceva, este un neguçător care a ḑis cŏ'ĭ trimite doĕ sute francĭ ca să aibă a se înlesni la tipar. Voiŭ trimite şi eŭ d-talc ceva note, cum am dat multe şi d-luĭ Russo âncŏ de la Şumla.

Hârtia ce ţĭ-am trimis spre a o vedé, ţine-o la d-ta; şi eŭ credŭ cŏ nu maĭ face pentru locurile acelea, ce vor să cădem din Scyla în Caribda. De aĭ vĕḑut prin gazete instrucţiile ce se dedeserŏ luĭ Aali-paşa la Viena despre Principatele nóstre, observă-le, şi veĭ vedé cŏ sunt conforme cu preliminarele memoriuluĭ ce am fost dat la guvernul Françeĭ în contra convenţieĭ de la Balta-Liman, şi inspirate de cel din urmă *Memoriŭ* ce'lŭ aĭ la d-ta. Limbagiul Turcieĭ, îl veĭ fi vĕḑut cŏ e ferm. De va vorbi saŭ vor puté o-dată vorbi ceĭ ce suferŭ şi ceĭ ce aŭ şi dreptulŭ şi puterea de a vorbi, adică popoliĭ, atuncĭ, de va fi cu minte şi nu va asculta de nebunĭ, va vorbi şi Naţia română tótă, şi va sci unde o strînge cisma, şi va cere şi va face cele drepte şi folositóre. Acum ânsĕ când vorbescŭ ὑποκείμενοι, nu e pe ipokimenie nimicŭ maĭ salutar decât să fim tot cu Turcia, dar unite Principatele, ca să putem susţine vorbele şi cu óre-care putere [41]). Ţĕrile-de-jos ânsĕ, Belgiă Melgiă, Tanda, Manda, tóte sunt (amăgirĭ) ca, în locŭ de a fi subt influinţa neinfluinţătóre a Turcieĭ, să ne punem subt influinţa marafetliilor. Noĭ cu Turciĭ împreună putem să impunem maĭ serios orĭ-căruia şi maĭ vêrtos la un fel de miere arsă ca Turtă-dulce, şi la o lămôiă stórsă ca a aventurierilor de Polonĭ anarchistĭ.

Am vĕḑut scrisórea din urmă ce scriĭ d-luĭ Zossima din 10 Maiŭ. Tóte bune şi amicale, consiliurĭ bune când causa pentru care se daŭ consiliurile ar fi existat saŭ ar exista ; ânsĕ nimicŭ nu e adevĕr, nicĭ scriere a mea maĭ mult de cele tipărite în Paris la 1850 — (eŭ de atuncĭ nu m'am ocupat în Chio decât cu copiĭ şi cu o Istoriă Universală) —, nicĭ câte ḑicĭ cŏ'ţĭ scrie Scarlatache despre juniĭ din Bucurescĭ ; nicĭ cele ce scrie un Frances d-luĭ Billecocq. Tóte sunt scorniture d'ale luĭ Rodin, ca în 1850 saŭ 49 cu acusaţia ce ḑicea cŏ ĭ-am făcut, ca să frĕmênte pentru scopurile luĭ pe emigraţĭ.

De vreĭ să afli de întrevederea mea în Bucurescĭ cu maturĭ şi cu junĭ, étŏ adevĕrul :

Am vĕḑut sute şi miĭ de ómenĭ, şi în particular şi maĭ mulţĭ împreună. Pe toţĭ ĭ-am priimit cum eram dator a'ĭ priimi, fărŏ a mĕ înţepa a sci scopul pentru ce veniaŭ să mĕ vaḑă. Eŭ nu voiŭ să fiŭ şi nicĭ n'am fost exclusiv şi fanaticŭ, nicĭ să'mĭ întorcŭ nasul de la ómenĭ ce, pentru relaţiile saŭ interesele lor, daŭ bună ḑiŭa saŭ stimă ênsuşĭ pe inemiciĭ meĭ. Probă este cŏ Dedu ce se închină la Rodin a venit de multe orĭ să mĕ véḑă, şi l'am tractat cum să nu rĕmâie supĕrat de mine. Ce vreĭ? eŭ nu credŭ să se afle omŭ să iubéscă pe Rodin maĭ mult decât Câmpinénul. Acesta a venit să mĕ véḑă, m'am dus să'l vĕḑŭ. A mâncat cu copilaşiĭ luĭ la mésa mea, m'am dus cu aĭ meĭ la dênsul, ne-am despărţit amicĭ; îmĭ trimite adesea expresiĭ de stimă şi de afecţie, şi eŭ facŭ tot aşa. Pînŏ şi pe Băluţă l'am primit ca Român pe Român cu care n'am nimicŭ a împărţi. Polichroniade aci în Stambul este cununat de I. Ghica, şi are omul afecţiile sale; şi cu tóte astea suntem în relaţiă! Astea ce ţi le scriŭ sunt fapte cu numele lor, şi probe de cum mĕ portŭ, nu pentru politică, ci pentru cŏ aşa am fost, nu de când mĕ sciĭ, ci de când sunt. Eŭ nu mĕ aprindŭ decât numaĭ pentru *fata luĭ Kyriacŭ;* atuncĭ de mĕ determinŭ a da, nu caut fiă tată, fiă mamă, fií d-ta ênsuşĭ, şi d-ta sciĭ cine a fost fata luĭ Kyriacŭ a mea: limba română o dată, şi astăḑĭ causa română.

Acum cum poţĭ d-ta crede cŏ aşŭ fi putut eŭ maltracta junĭ, numaĭ pe temeiŭ de prepusurĭ cŏ daŭ bună-ḑiŭa luĭ Stan şi luĭ Bran? Dar mint juniĭ ăia, ce n'aŭ nume, când eŭ îţĭ spuiŭ ómenĭ cu nume? Minte Scarlatache? Nu, nicĭ unul nu minte; dar sunt rĕĭ aceia ce bagă în capul junilor astfel de minciunĭ. Nu minţia cumnatul meŭ la 1849 şi Româniĭ din Brussa când se tânguia cŏ aştepta fére din causa inventateĭ mele delatărĭ; dar minţia Rodin ce ḑicea cŏ şi posede o scrisóre a mea. Acum juniĭ să vorbéscă, să strige, să mĕ sfâşie chiar înganaţĭ şi îndoctrinaţĭ de cabalistĭ, bine; Scarlatache să se întristeḑe şi să'ţĭ scrie cele ce aude, iar bine; nimicŭ maĭ amical şi maĭ obligator. D-ta iar să scriĭ cele ce auḑĭ, şi maĭ bine şi maĭ amical. Ansĕ alta e să spuĭ cele auḑite, şi alta să le cred̦ĭ, şi pe temeiul lor să'mĭ daĭ consiliurĭ. Eŭ nu fug de consiliurĭ, dar mĕ întristed̦ŭ când aceia pe cari'ĭ am şi'ĭ stim, mĕ credŭ altfel de ceea ce nu sunt. De ce adică să fiŭ bine cu Polichroniade, cu Băluţă, cu Câmpinénul, cu Creţulescul ênsuşĭ la Şumla (pentru cŏ de câte orĭ a venit la mine, şi ne-am întêlnit, am vorbit omenesce); de ce cu Dedu şi cu alţiĭ, şi tocmaĭ de junĭ să mĕ legŭ, nu pe convicţiĭ ca cu ceĭ de sus, ci pe presupunerĭ? Eŭ n'am fost rece, şi rece pînŏ acolo cum să'lŭ facŭ să nu maĭ viiă pe la mine decât cu Nenovicĭ; şi nu pentru cŏ are or nu are relaţie cu Rodin, ci pentru ceea ce a făcut cu Tyhon. Tyhon e victima luĭ, şi nu iertŭ astfel de faptă nicĭ în fiiul meŭ. Tyhon, de veĭ fi aflat, a şi murit; era amalat când eram în Bucurescĭ, spunea cŏ nu speră să maĭ scape, şi cu piciorul în grópà spunea şi ierta pe ucigaşul sĕŭ. Dar Nenovicĭ apoĭ e una cu cumnatu-sĕŭ Ioranu (pe care'l sciĭ ἀπο τὶ μαλὶ βαστᾶ ἡ σήνφια τοῦ). Dar Nenovicĭ face causă comună cu Vernescu ce se făcuse instrumentul fracţiuniĭ polonese ce va o Patriă pe ruinele Patrieĭ nóstre; dar ăstia cu alţiĭ strigă apoĭ cŏ a turbat câĭnele pe care vor să'l omóre; şi turbéd̦ă eĭ apoĭ maĭ mult dacă cineva le spune cŏ bietul câĭne e bun sănĕtos; atuncĭ nu mĕ amestecŭ, facă ce vor sci, şi eŭ îĭ despreţuiescŭ, nu pentru cŏ sunt partisanĭ luĭ Rodin, ci pentru cŏ aŭ comis fapte infame. Altă causă este acésta, şi despre acésta nu încap consiliurĭ.

Tot-d'a-una, o pricepĭ şi o sciĭ, cŏ scrisorile d-tale, suvenirea d-tale, persóna d-tale îmĭ sunt scumpe, drage, şi de mĕ cred̦ĭ, îmĭ sunt adesea şi maĭ drage decât ale familieĭ (pentru cŏ amicia basată pe stimă e şi ea ceva în lume). Scrie'mĭ dar ce vreĭ, ce aud̦ĭ; dar feresce-te de a mĕ face să înţelegŭ cŏ mĕ cred̦ĭ altfel de ceea ce nu sunt, şi cŏ mĕ stimĭ maĭ puçin decât te iubescŭ şi te stimŭ; crede ce vreĭ, dupŏ faptele mele;

dar nu mi-o arăta, cĕcĭ mĕ dóre pré mult când te vĕḑŭ cŏ escĭ în prepus.

Uĭtaiŭ despre Francesul ce scrie, ḑicĭ, din Stambul. Asta cată să fiă Baligo saŭ Dufond saŭ alţiĭ ca dênşiĭ. Astia nu sunt de categoria luĭ Nenovicĭ, dar aŭ venit în Orient să'şĭ facă interesele, şi spre acésta se întorcŭ dupŏ vênturĭ, şi se oferă a servi guvernuluĭ actual. Ceĭ pe care'ĭ aduléḑă sunt inemiciĭ mortalĭ aĭ luĭ Omer-paşa, şi d-ta sciĭ de le Alex. Ghica cŏ ceĭ ce persecuta pe acesta, mĕ persecuta maĭ mult pe mine. De la Daşcov pînŏ la Stefan Golescu, îmĭ întorcea nasul. Dar era óre adevĕrate câte ḑicea eĭ de mine?

I. Heliade

P. S. Pentru câte ḑicĭ cŏ sunt saŭ aşŭ fi în cas excepţional, nu priimescŭ: eŭ nu voiŭ să figureḑŭ în lume decât ca omŭ cu capul meŭ între urechĭ ca toţĭ Românaşiĭ, şi casul excepţional este numaĭ causa ţĕreĭ dela 1848. Când sunt avocatul eĭ, mĕ sforţeḑŭ a refuta şi a amuţi, de voiŭ puté, pe toţĭ ce o combat saŭ vor a o degenera din sciinţă saŭ din nesciinţă. Aci nu e patimă, ci datoriă. Patimă ar fi când mĭ-aşŭ apĕra causa şi interesele personale saŭ şi capriţiele în contra inemicilor meĭ propriĭ. Vorbit-am vre-o dată de aceia? Pe ceĭ ce m'aŭ înjurat şi m'aŭ păgubit pe mine, ĭ-am uĭtat; pe ceĭ ce s'aŭ cercat a păgubi causa ce am pledat, orĭ politică orĭ literară, nu ĭ-am lăsat a se sfinţi, şi nu din patimă, ci din datoriă. Ce patimă am avut eŭ óre pe doctorul Popŭ din Braşov, pe Maiorescu, pe care'lŭ iubiam şi'lŭ iubescŭ âncŏ; pe un Săulescu de la Moldova, pe Têmpénu, pe toţĭ Voiniĭ şi Drăganiĭ? şi cu tóte astea am scris asupra lor când mi s'a părut cŏ nu mergea bine causeĭ ce apĕram. Ş'apoĭ scris'am vre-o dată în contra luĭ Marcovicĭ, Carcaleki şi alţiĭ ce m'aŭ păgubit? Când însĕ mĭ-aducŭ aminte de Nenovicĭ, nu pot suferi icóna asta, maĭ mult de cât când mĭ-aducŭ aminte de purtarea şi négra ingratitudine a luĭ Stefan către făcĕtorul sĕŭ de bine Alex. Ghica. Eccŏ omul!

CXXVII

Domnuluĭ Gr. Grădiştén̆u

Constantinopole, 1856, Maiŭ ${}^{18}/_{30}$

Amatul meŭ domn,

Legea marţială proclamată în ţéra nóstră nu e un ce nuoŭ. Eŭ voiŭ să'ţĭ vorbescŭ de ce este maĭ ascunsŭ.

Am vĕḑut în *Pressa* Parisuluĭ un articul luat din *Times* ce combate acéstă purtare a Austrieĭ ca atentatoriă la drepturile Turcieĭ şi ale Principatelor, şi înfrângĕtóre tractatuluĭ din urmă închieiat între Turcia şi Austria, şi combate acéstă purtare pînŏ va afla, ḑice, causa saŭ cuvêntul pentru ce a făcut Austria o astfel de violare.

Presa Orientuluĭ d'aci a avut asemenea un articol, cum se vede, cam în contra purtăriĭ Austrieĭ (pe care fiind la Buiukdere nu l'am citit, dar îl pricep dupŏ respunsul saŭ reputaţia ce'ĭ face *Echo de l'Orient.*) Astăḑĭ viind în Constantinopole, şi fiind ḑi de postă, mĕ grăbescŭ a'ţĭ scrie, fără să am timpŭ a afla acele gazete şi a'ţĭ trimite articolele, spre a te orienta dupŏ dênsele ca şi mine. Imĭ pare iar rĕŭ cŏ n'am însemnat data *Presseĭ* (¹) Parisuluĭ, ca să cauţĭ acolo articolul reprodus din *Times*.

(¹) Din 19 Maiŭ acum imĭ spuse d. Zossima.

Aşa, ḑicŭ, *Times* combate purtarea Austrieĭ, şi va să'ĭ afle cuvêntul. *Pressa Orientuluĭ* o combate asemenea, ânsĕ cam sarsailesce, şi cu ieremiade cum dă mânuşă luĭ Noges s'o combată. Noges, intrând în polemică cu presa Orientuluĭ îĭ dă:

1⁰ O lecţiă ce este legea marţială, ce este *état de siège* (stare de asediŭ), şi care este publicarea uneia saŭ altuia;

2⁰. Arată cuvintele ce aŭ nevoit pe Austria a alerga la *acéstă necesitate în folosul comun al ordinii şi al puterilor aliate şi chiar al Principatelor*, vorbe ce sémĕnă şi maĭ sfinte şi maĭ neinteresate decât protectoratul Ţaruluĭ, saŭ maĭ bine maĭ dibace decât protectoratul

Étŏ cuvintele ce *Echo Orientuluĭ* saŭ d. Noges ḑice cŏ a nevoit pe Austria a alerga la *acéstă necesitate*: „Agenţĭ aĭ Rusieĭ, ce nu încetéḑă a aţîţa revoluţiĭ în Turcia, între Grecĭ, Serbĭ, Bulgarĭ şi Moldovalachĭ, s'aŭ strecurat acum din nuoŭ în Principate, cum şi din Româniĭ emigraţĭ ce aŭ nisce ideĭ maĭ înaintate decât cere politica din ḑiŭa de astăḑĭ. Aste douĕ elemente şĭ-aŭ dat mâna şi aŭ reuşit a face propagandă în ţéră spre a se revolta, lucru ce era să se facă, ḑice Noges în buna sa credinţă de Carcaleki, dacă Austria nu întêmpina prin mĕsurile ce a luat, a face atâta serviciŭ şi Europeĭ conservatóre şi Turcieĭ şi liniştiĭ Principatelor. Aşa a proclamat legea marţială, a arestat mulţĭ prepuşĭ, a alungat din ţéră pe agenţiĭ muscalĭ; din ceĭ arestaţĭ, a judecat pe mulţĭ saŭ maĭ pe toţĭ şi ĭ-a liberat. etc. etc. “

Ânsĕ de ce tocmaĭ acum vorbesce de agenţiĭ muscalĭ ce nu facŭ de cât a tot aţîţa minţile şi a turbura liniştea Principatelor în favórea politiceĭ Rusieĭ, şi când noĭ strigăm de şése anĭ asta, nimenĭ, de şi scia, se făcea cŏ nu potŭ să créḑă una ca acésta? Acum lumină adică Dumneḑeŭ pe Austria să véḑă cŏ sunt agenţĭ muscălescĭ, şi cŏ acestia vreaŭ să turbure liniştea Principatelor şi să paralise lucrările militare ale aliaţilor. Maĭ vĕḑù Austria cŏ acest element de agenţĭ muscălescĭ, şĭ-a dat mâna cu alt element de Românĭ emigraţĭ cu ideĭ maĭ înaintate; ânsĕ carĭ sunt aceia din Româniĭ emigraţĭ ce aŭ putut intra în ţéră şi a face propagandă de revoluţiă? Iĭ sciŭ şi'ĭ sciĭ pe degete. D-ta de aĭ fi voit să intri în ţéră nu ţĭ-ar fi dat voiă, pentru cŏ aĭ fi ḑis celor ce te-ar fi întrebat să stea binişor; Zossima n'a avut voiă să intre în ţéră; eŭ care am intrat, şi am ḑis tutulor Românilor ce m'aŭ vĕḑut să fiă cu minte şi să aĭbă răbdare, eŭ am fost alungat de Austria tocmaĭ pentru astă crimă. Cine a avut voiă să intre în ţéră? Nebuniĭ, şi maĭ vîrtos ceĭ carĭ venia d'a dreptul saŭ peḑişiŭ din Austria.

Fapta Austrieĭ cu legea marţială violéḑă cu adevĕrat drepturile Turcieĭ, ale Principatelor, şi va paralisa ea cu adevĕrat, cum veĭ vedé, lucrările militare ale aliaţilor, de vor fi cu adevĕrat lucrărĭ militare, iar nu o comediă cum a fost pînŏ acum.

Austria maĭ 'nainte de a intra în Principate preparase tĕrêmul de a pune mâna pe dênsele şi pe guvernul lor. Nebuniĭ, saŭ puşĭ de dênsa saŭ împinşĭ de nebunia şi de sarsailismul lor, veniserŏ la Vidin şi în Oltenia spre a'ĭ înlesni pretextele. Paşa dela Vidin şi Omer-paşa aŭ făcut ca acele pretexte să nu fiă tarĭ pentru Austria, pentru-cŏ a depărtat pe nebunĭ fărŏ sgomot şi fărŏ a constata fapta ce aŭ vrut să facă. Omer-paşa a făcut şi maĭ mult intrând în ţéră: a preparat minţile să nu se lase a se amăgi de turburătoriĭ de profesiă şi plătiţĭ de inemiciĭ comunĭ. Asta nu plăcea Austrieĭ, şi reuşi a se desface din Principate de tot omul cu influinţă de a menţine ordinea. Acum când veni în stare de a puté face orĭ-ce va voi şi pe ascuns şi de faţă în Principate, eşi la maĭdan cŏ ţéra se află în preḑiŭa uneĭ marĭ calamităţĭ provenite de la agenţĭ muscalĭ, de la Românĭ emigraţĭ cu ideĭ înaintate, şi chiar şi de la emigraţiĭ Ungurĭ ce se strecuraserŏ în ţéră. Cum se puturŏ face acestea sub poliţia mult-vĕḑĕtóre a Austrieĭ, şi a se face aşa ameninţător încât să fiă mare nevoiă de legea marţială? Emigraţiĭ Ungurĭ, cum puturŏ străbate în ţéra nóstră, unde poliţia austriacă e maĭ veghietóre decât în statele austriace ênsuşĭ? Şi apoĭ legea marţială, e o lege teribilă, expeditivă: tribunalul eĭ în douĕ-ḑecĭ şi patru ore cată să facă orĭ a executa pe cel arestat, orĭ libera ca inocent. Pe cine pînŏ acum a executat? şi daca n'a executat pe nimenĭ, va să ḑică cŏ nimenĭ nu era culpabil; şi dacă tótă lumea e inocentă, apoĭ legea marţială nu avea locŭ, ca o absurditate; iar dacă acéstă lege e de acelea ce află culpabilĭ şi-ĭ iértă, apoĭ nu e marţială, ci alt-ceva căruia i se cuvine alt nume.

Aci era vorba a se face să se rasoléscă ceva cum să dea drept Austrieĭ a pune mâna pe guvernul ţĕreĭ, cŏcĭ cu astă lege ţéra nu maĭ are guvernul sĕŭ, şi Turcia nu maĭ are suzeranitatea eĭ. De ar fi făcut Turcia una ca acésta la descoperirea vre-unuĭ complotŭ, ar fi strigat uniĭ-alţiĭ, şi în capul lor Austria, cŏ Turciĭ aŭ violat drepturile Românilor.

Să'ţĭ spuiŭ ceva şi de Unguriĭ emigraţĭ, ce se ḑice cŏ s'aŭ strecurat în ţéră pînŏ în nasul Uustriacilor şi printre baionetele lor.

Cincĭ ḑile sunt de când un căpitan Ungur, ce se înrolase pe ascuns între Cazaciĭ luĭ Ciaica saŭ Zamoiski, veni de la Şumla prin Viena cu o scrisóre dela un medicŭ din Varna către d. Zossima.

Acesta ne aduse scirea cŏ în ţéră aŭ să se facă lucrurĭ marĭ, cŏ Unguriĭ s'aŭ unit cu Româniĭ să ucigă pe Nemţĭ, etc.

— Cum, îl întrebaiŭ eŭ? de unde sciĭ astea?

— De la aĭ nostri şi de maĭ departe.

— Apoĭ cum s'aŭ înţeles Unguriĭ cu Româniĭ?

— Unul dintre Ungurĭ a intrat în ţéră cu alţiĭ şi aŭ făcut treburĭ marĭ în nasul Austriacilor.

— Cine a putut să'l ţiă aşa de ascuns, cum să nu afle nimicŭ Austriaciĭ?

— Boieriĭ românĭ patrioţĭ.

— De exemplu?

— Costache Cantacozino şi alţiĭ.

— Pricepŭ, adăoseiŭ eŭ; dérŏ cum îl chiamă pe acel Ungur emigrat?

Imĭ spuse numele unuĭ nebun pe care îl cunosceam, şi pe al altuia, ce şĭ-a fost jucat rolul principal, pe care nu'l cunosceam.

Aci în Stambul sunt câţĭ-va Ungurĭ de omeniă, prudenţĭ, moderaţĭ şi cu adevĕrat patrioţĭ în felul lor; dar maĭ 'nainte de tóte bine crescuţĭ şi lealĭ. Intrebaiŭ pe unul din acestia pe care 'l stim maĭ mult ca om fără pasiunĭ şi tarafurĭ, şi căruia îĭ place a numi lucrurile pe numele lor: „Ce om è cutare Ungur? îl cunoscĭ?

— Şi cine din noĭ nu'l cunosce? dise el. Maĭ ânteiŭ cŏ nu è un Ungur, ci un Némţ amestecat în causa unguréscă la 48 şi 49, cu cutare şi cutare,

— Cutare şi cutare sunt ómenĭ onestĭ?

— Din disgraţiă, acesta de care îmĭ vorbescĭ nu e onestŭ.

— Dar ce a făcut?

— In tot cursul luĭ 48 şi 49 cât a fost cu noĭ, n'a fost decât spion al Austrieĭ. Când am emigrat noĭ a emigrat şi el, şi nu face între noĭ de cât tot meseria acésta, pînŏ s'a aflat cu probe de tótă emigraţia.

— Dar cutare? întrebaiŭ de cel d'al doilea, pe care'l cunosceam deja.

— Acela este un nebun, dar nu e malonest; face borobóţe din nepricepere, iar nu din sistemă saŭ plătit.

— Am audit cŏ e amicŭ şi cŏ lucrédă împreună cu ăst Némţŭ ungurit.

— Firesce, cŏcĭ spionul ăsta în diŭa de astădĭ nu maĭ póte încela de cât pe proştĭ şi pe nebunĭ.

Acum pricepĭ din astă conversaţie ce fel de Ungurĭ aŭ intrat în ţéră, bravând poliţia şi baionetele Austrieĭ subt umbrirea luĭ Cantacuzino, decoratul de Austria, şi care maĭ aştéptă şi altă decoraţie, firesce pentru cŏ a cutedat a intra într'un asemenea complot asupra Austrieĭ.

Ţi le scriŭ acestea ca să le sciĭ, şi ca să le comunicĭ d-luĭ Regnault print'o traducţie, căruia te rogŭ să'ĭ arĕţĭ complimentele mele.

Dacă credĭ cŏ e bine, cum credŭ şi eŭ, fiind-cŏ *Times* ce este citat de *Pressa* doresce să afle cuvintele Austrieĭ pentru purtarea sa ce o combate, apoĭ nu e rĕŭ, din câte îţĭ scriŭ eŭ să facĭ cu d. Regnault un articol şi să'l trimiţĭ cu o scrisóre anonimă din partea *unuĭ Romăn* către *Times* saŭ şi chiar către *Pressa*, şi scrisórea să fiă în sensul următor:

„Fiind-cŏ, domnule, dupŏ articolul cutare din diŭa şi fóia cutare, doresci a sci cuvintele ce aŭ îndemnat pe Austria să proclame legea marţială“ (şi să urmede articolul ce veţĭ face).

Ca să te convingĭ maĭ bine de cele ce dicŭ, scrie la cine-va în Bucurescĭ să'ţĭ însemnede numele ómenilor arestaţĭ şi alungaţĭ de Austria, şi trimite-le şi mie, ca să ne orientăm maĭ bine. Dupŏ ómenĭ cunóscem sorgintea lucrurilor.

La revedere.

I. Heliade.

CXXVIII

Domnuluĭ Gr. Grădişténu

Constantinopole. 1855, Iunie 3.

Amatul meŭ domn,

Cu posta trecută ţĭ-am scris o lungă scrisóre despre legea marţială publicată de Austriacĭ, pentru ce, întrebam, şi pentru cine? Ierĭ aflaiŭ cŏ culpabilul a fost Manu (saŭ Mano) ḑisul emigrat, Palade al luĭ Creţulescu, sufletul luĭ Rodin, fiiul fanariotuluĭ venit la 28 din Odesa, a căruia meseriă ĭ-o sciĭ pe la consulatul rusŭ, precum şi contribuţia la formarea ceteĭ beţivilor de cruciaţĭ. Cu unul ca acesta era în cărdăşiă Golesciĭ la Şumla; acesta dinpreună cu Creţulescu trimitea din casa luĭ Tell să'mĭ spuie cŏ'mĭ păstréḑă doĕ glónţe. Cu ómeniĭ acestia voia ceĭ ce se ḑicea făcĕtorĭ de pace şi doritorĭ de unire şi concordiă să intru alăturea în ţéră. Étŏ ce prepara eĭ ţĕreĭ. Ânsĕ ce sunt solidarĭ Româniĭ de faptele unuĭ puiŭ de fanariot, pus de Muscalĭ, saŭ plătit ênsuşĭ de Nemţĭ ca să facă astă comediă? Ce sunt, ḑicŭ, Româniĭ solidarĭ să'şĭ pérḑa drepturile şi să sufere legea marţială, pe care Nemţiĭ o căta cu lumînarea âncŏ maĭ'nainte de a intra în ţéră?

Cu acest Manu s'a maĭ aflat şi un Ungurŭ saŭ Sĕcuiŭ Berzentzin, cunoscut de nebun de toţĭ Maghiariĭ, nebun pînŏ la maniacŭ, şi pe dênsul l'a aflat un spion austriacŭ ce se dă de Ungur, şi care este Némţ curat a nume Makk ce făcea pe emigratul ca şi Manu, pe acesta, ḑicŭ, l'a aflat să'l încele şi să'l trimiţă cu Manu în Bucurescĭ a afla ospitalitate în casa tatăluĭ luĭ Manu şi protecţiă de la Cantacozino, şi să facă borobóţa de proclamaţiă ca din partea Ungurilor şi Românilor, dictată chiar de agenţiĭ austriacĭ. Acestea le aflaiŭ chiar de la Maghiariĭ ce fugŭ de Makk maĭ mult decât Româniĭ de Rodin.

Dupŏ ce Berzentzin făcù nagoda, Nemţiĭ închiseră ochiĭ, îl lăsarŏ să trécă Dunărea, şi atuncĭ se făcurŏ cŏ'l caută şì cere la paşa dela Rusciucŭ, iar acum aflându-se în Constantinopole, de l'ar persecuta Turciĭ, ambasada austriacă l'ar protege şi scăpa pe sub mână.

Din astea din urmă însemnate, câte îţi scriŭ şi din câte ţĭ-am scris cu posta trecută, faceţĭ un articol şi lămuriţĭ opinia.

Alaltă-ierĭ s'a schimbat ministrul de resbel Riza-paşà, şi în locu'ĭ s'a pus un amicŭ al luĭ Mehmet-Ali-paşa, ce a maĭ fost la astŭ ministeriŭ şi care a învĕţatŭ arta militară în Paris. Numele luĭ este Mecmet.

Ierĭ visir s'a numit Mehmet-Ali-paşa; iar ministru al marineĭ Mehmet Kiupurli, ce a fost visir înaintea luĭ Rechid. Âncŏ aceste doĕ numirĭ din urmă ţi le-am scris ierĭ din Buiukdere, unde venise nuvela. Astădĭ venind în Constantinopole, aflaiŭ cŏ sunt în predĭuă de a se afirma, iar nu şi făcute.

Acéstă schimbare póte cŏ va schimba şi faça resbeluluĭ să nu maĭ semene o comediă. Cu ministerul trecut din 200,000 de soldaţĭ ce avea Turcia, remăsese cu 80,000. Başibusuciĭ ce aŭ făcut cu Skender-bey minunĭ, şi care se putea fărŏ greutate preface în vre-o 4000 de călărime minunată, ĭ-a trimis pe a casă nemulţumiţĭ, desculţĭ cum să se ducă vestea să nu se maĭ înroleze alţiĭ. Ostaşiĭ regulaţĭ murirŏ maĭ mult de jumĕtate de morburĭ, de necăutare, de fóme şi de despoiere. Omer-paşà, când am fost lângŏ dênsul, pe tótă posta scria Sultanuluĭ saŭ să'ĭ priméscă demisia, saŭ să schimbe pe ministrul de resbelŭ, care persecutându'lŭ, nu face decât a perde oştirea; ḑicea cŏ e pĕcat să se pérḑă atâta lume în desonórea devletuluĭ pentru aflarea în aceeaşĭ ramură de serviciŭ a doĭ ómenĭ ce nu se învoiescŭ.

Cu Mehmet-Ali póte cŏ va reînvia încrederea Musulmanilor şi se va adăogi oştirea, pe care pînŏ acum din sistemă o împuçina, pentru scopurile Austrieĭ şi ale ómenilor oficialĭ aĭ Engliterei de la 1815.

Iţĭ alătur articolul jurnaluluĭ de Constantinopole ce justifică purtarea Austrieĭ.

La revedere.

I. Heliade.

Étŏ acest articol:

Constantinople, 27 Maiŭ.

Dans notre précédent numéro, nous avons dit, d'après une lettre de Bucarest du 17 Mai, que le général Coronini, commandant en chef des troupes autrichiennes dans les Provinces danubiennes, avait proclamé la loi martiale en Valachie.

La *Presse d'Orient* prétend (sous toute réserve) d'après des lettres de Bucarest, dit-elle aussi, que cette ville a été mise en état de siége, et, jusqu'à plus ample information, elle ne reproduira pas les douloureux details qui, ajoute-t-elle, lui sont adressés à ce sujet.

Tout le monde sait qu'entre la proclamation de la loi martiale et la proclamation de l'état de siége, il y a une si grande différence, que l'une ne peut être

confondue avec l'autre qu'en y mettant une complaisance qui pourrait bien ne pas être exempte de quelque calcul de malveillance.

La loi martiale est une loi exceptionnelle qui donne une plus grande liberté d'action au pouvoir exécutif; elle est plus expéditive que les lois pénales basées sur le droit commun. Par sa prompte application et sa sévérité, elle a pour but d'intimider les mauvaises passions et de prévenir, dans des circonstances graves, l'accomplissement de certains faits d'une nature insurectionnelle; mais elle ne déplace en aucune façon les attributions des pouvoirs. Les rapports administratifs et civils restent les mêmes.

L'état de siége a un caractère beaucoup plus préventif encore que la loi martiale; non seulement il porte la crainte dans les esprits, mais encore il n'a pour limite que la volonté de ceux qui en sont armés. L'autorité dont les magistrats sont revêtus pour le maintien de l'ordre et de la police, passe toute entière au commandant qui l'exerce ou leur en délègue telle partie qu'il juge convenable. Et alors la loi n'est pas moins expéditive que dans le premier cas.

Ces courtes réflexions doivent suffire, ce nous semble, à établir une différence entre la proclamation de la loi martiale et la proclamation de l'état de siége en Valachie; et en l'établissant, nous ne prétendons point enlever à la première la gravité qu'elle a réellement. Mais c'est justement parce que nous lui trouvons un caractère assez grave, qu'il ne nous paraît pas nécessaire de la confondre avec l'état de siége; encore moins d'assombrir le tableau en parlant de douloureux détails que l'on craint de publier. Cette réticence n'est sans doute pas sans motif; il existe une certaine figure de rhétorique par laquelle on dit plus en exprimant moins.

„Ceci dit, examinons si la proclamation de la loi martiale en Valachie était nécessaire, et quels sont les douloureux détails dont on parle. Comme, nous aussi, nous avons reçu des lettres de Bucarest que nous croyons aussi dignes de foi que celles qu'on a pu recevoir autre part, nous allons les consulter pour faire notre examen.

Depuis quelque temps, des agens de l'extérieur dont les principes politiques sont beaucoup trop avancés pour s'accommoder de l'état actuel des choses en Valachie et même ailleurs, étaient parvenus à pénétrer dans cette Principauté, et, donnant la main aux mécontens du pays qui, sciemment ou à leur insu, sont les complices des desseins de la Russie (ceci est de la plus grande exactitude) allaient, venaient et cherchaient à échaufer les esprits et contre les autorités locales, et contre les troupes autrichiennes qu'ils excitaient à la sédition et à la désertion. On dit même que parmi les agens il se trouvait plus d'un espion: l'habileté et l'or de la Russie rendent la chose probable.

Le général Coronini, convaincu de la réalité de ces faits, avait un devoir à remplir pour ce qui le concerne; il a fait expulser quelques-uns de ces agens, emprisonner les autres, et après une instruction rapide et telle que les circonstances l'exigeaient, un certain nombre de ces derniers a été mis en liberté. Nous ne voyons point là de détails sur lesquels il faille jeter un voile pour les dérober à la sensibilité des âmes tendres.

Il nous paraît qu'on a voulu blâmer les mesures qu'on a prises pour maintenir la tranquillité en Valachie. Fallait-il attendre, pour les prendre, que les agens dont nous parlons eussent réussi à détourner les troupes autrichiennes de leurs devoirs et à les enrôler sous leur drapeau; qu'ils eussent mis sens dessus dessous cette Principauté, ce dont la Russie aurait profité avec le plus grand empressement pour mieux leur en témoigner toute sa gratitude? Il est incontestable que l'ordre établi dans les états au milieu des circonstances les plus graves où ils se soient jamais touvés ne va pas à toutes les espérances, à tous les rêves, à tous les projets qui s'arrangeraient bien mieux d'une conflagration générale: et comme, dans ce cas, il faut que l'incendie commence quelque part, on essayait de le faire éclater en Valachie. Nous trouvons fort raisonnable qu'on l'ait étouffé. La Turquie et tous ses alliés sont engagés dans la plus noble de toutes les entreprises, celle de sauver les intérêts de la civilisation de l'ambition de la Russie, et ce serait, non pas un malheur, mais le plus grand de tous les crimes, si les passions de gens en question pouvaient les détourner un seul instant de la poursuite de leurs glorieux travaux. Ce n'est pas la première fois que ces gens-là, qui se disent pourtant les amis de la Turquie, ont essayé tantôt pour une cause et tantôt pour une autre, de jeter la Valachie dans des mouvements désordonnés, comme s'il pouvait être rien fait de plus contraire aux intérêts sainement appréciés de la S. Porte, qui connaît beaucoup mieux qu'eux (et cela est fort heureux pour cette province) les changemens et les améliorations que réclame la situation d'un pays rendu si misérable par la dernière occupation des Russes. Il y a certainement des problèmes à résoudre; mais ne sont-ils pas tous posés devant les grands cabinets de l'Europe? Aujourd'hui, les armées des puissances combattent, et peut-être combattront-elles longtemps encore; et jusqu'à ce que la victoire se soit définitivement mise du côté de la sainte alliance de la civilisation, la solution de ces problèmes, qui fera une juste part à tout ce qui est équitable et légitime, doit être ajournée; toute impatience qui se porterait à violer les lois de la Valachie, et à méconnaître les chefs qui tiennent leur autorité de la S. Porte, deviendrait donc un crime passible des plus grandes rigueurs légales. Nous parlons de l'impatience des gens bien intentionnés. Quant à celle des brouillons et des agens russes ou révolutionnaires qui semblent s'être placés sous le même drapeau, elle n'est point à discuter, et nous souhaitons qu'elle se tienne pour bien avertie par les mesures adoptées par le général Coronini. Si non, qui donc pourrait regretter les moyens, quels qu'ils soient qui seraient pris pour l'anéantir dans toutes ces condamnables manifestations? Elle seule serait responsable de tout, et nul ne l'a plaindrait. Le besoin le plus pressant, le plus impérieux du siècle, c'est de vaincre la Russie, et tout ce qui viendrait volontairement ou involontairement au secours des efforts désespérés de cette nation, serait repréhensible au dernier point et flétri par la conscience de tout coeur honnête.

CXXIX

Domnuluĭ Gr. Grădiştényu

Constantinopole. 1855, Iunie $^9/_{21}$

Amatul meŭ domn,

Cu posta asta n'am a'ţĭ scrie nimicŭ decât cele ce scriŭ d-luĭ Mustafa-bey; de aceea las scrisórea desigilată. Citesce-o şi d-ta, pune'ĭ apoĭ un bulin şi ĭ-o dă. De socotescĭ cŏ face bine, trage o copiă şi arat'o

şi d-lor Billecocq şi Regnault; cŏcĭ eŭ maĭ mult cred̦ cŏ este un jocŭ accusator al inemicilor luĭ Omer-paşa ca să'ĭ înstreined̦e simpatiile Franciei decât ceva de adevĕrat.

La revedere.

I. Heliade.

CXXX

Excelenţieĭ Sale Mustafa-beĭ. [1]

Constantinople. 1855, Iunie 8.

Excelenţă,

Cu posta trecută ţĭ-am scris câte-ceva despre legea marţialĕ publicată în Principate. Acum voiŭ să'ţĭ arĕt ce se vorbesce pe aci în Stambul şi în Crimeea despre A. S. Omer-paşa. Se d̦ice (póte ca să'ĭ facă rĕŭ) cŏ s'a oferit cu totul şi exclusivamente în partea Englesilor, şi cŏ tractéd̦ă cam cavaleresce pe Francesĭ. De va fi adevĕrat acésta, póte să aibă miĭ de dreptăţĭ individuale; dar în general, cine doresce astăd̦ĭ binele causeĭ sale, cată să dorésca triumful Françeĭ şi preponderanţa eĭ în tóte.

Écŏ, dupŏ părerea mea, diferenţa ce există între Francesĭ şi Englesĭ.

Orĭ-ce Englesŭ în parte este maĭ tratabilŭ, maĭ omenosŭ, maĭ de înţelesŭ de cât un Francesŭ. In tot ânsĕ, naţia englesă este maĭ anevoie de a înţelege un lucru de cât naţia francesă, maĭ anevoie de mişcatŭ, maĭ anevoie d'a se decide a ajuta o causă justă, de de nu va avé interes material pe séma sa.

---

[1] Fratele luĭ Omer-paşa.

Orĭ-ce Frances în parte îţĭ scóte sufletul când aĭ a face cu dênsul. Naţia ânsĕ întrégă este stegarul ideilor generóse şi entusiastă a ajuta o causă dréptă fărŏ chiar interes material şi innobil. Guvernul saŭ sistema guvernuluĭ Françeĭ a fost şi este în tot Orientul maĭ onestă şi maĭ lealâ. Astădĭ Françа a luat iniţiativa de a fi ajutată causa Turcieĭ, şi ómeniĭ oficialĭ aĭ Englitereĭ sunt ceĭ maĭ mulţĭ ómenĭ de sistema de la 1815, adică cumetri aĭ Rusieĭ cu carĭ maĭ dinainte aŭ tocmit împărţirea Turcieĭ şi rĕpunerea Françeĭ napoleoniane.

Sunt sigur cŏ A. S. Omer-paşa avênd a face şi cu Englesiĭ şi cu Francesiĭ ca individe, primiĭ îl vor fi mulţumit ca şi pe mine, ca şi pe tot omul; iar ceĭ d'al doilea îl vor fi desgustat, şi póte va fi ajuns a confunda naţiile şi sistemele respective cu individele. De va fi aşa, se amăgesce:

1⁰. Cŏ astădĭ mântuirea Turcieĭ nu o putem aştepta decât dintr'o strînsă şi sinceră alianţă a eĭ şi a ómenilor eĭ cu Françа.

2⁰. Cŏ toţĭ inemiciĭ particularĭ aĭ mareşaluluĭ aŭ fost şi sunt susţinuţĭ în minister numaĭ de Englitera şi Austria, şi toţĭ amiciĭ mareşaluluĭ, de vor ajunge la putere, numaĭ Françа îĭ va aduce acolo.

3⁰. Cŏ de a fost preţuit mareşalul dupŏ valórea sa, numaĭ naţia francesă l'a preţuit şi l'a recompensat. Françа a făcut, dupŏ dreptate, din Omer paşa, eroul popular, eroul epoceĭ. Pictura, sculptura, musica, poesia, jurnalismul Françeĭ aŭ făcut din mareşalul eroul lor de predilecţie.

Ce ne pasă dar de individe când naţia în general este şi lealĕ şi justă şi interesată de apróре la adevĕratele interese ale Orientuluĭ? A întórce spatele de la naţia şi guvernulŭ Françeĭ este ca şi când am fi nedrepţĭ, ca şi când nu ne-am cunósce interesele nóstre.

Excelenţia ta sciĭ maĭ bine de este ceva adevĕrat din câte se vorbescŭ. şi n'aĭ face rĕŭ a comunica mareşaluluĭ aceste observaţiĭ ce vin dintr'o inimă ce îĭ doresce gloria şi fericirea.

La revedere.

I. Heliade.

P. S. — Astădĭ mareşalul, cu căderea luĭ Riza-paşa ce îĭ era cel d'ântêiŭ inemicŭ, a început, credŭ, a maĭ respira. Şi fiind-cŏ inemiciĭ mareşaluluĭ sunt combătuţĭ numaĭ de Franța, póte cŏ de la dênşiĭ aŭ eşit aceste vorbe despre conduita mareşaluluĭ către Francesĭ şi preferinţa ce dă A. S. Englesilor. Jocul ăsta è de meşter, cŏcĭ face a se înstreina de la A. S. Omer-paşa tóte inimile ce singure se intereséḑă a'ĭ susţine amiciĭ şi pe A. Sa. Iar de va fi cu adevĕrat o neînţelegere între A. S. cu Francesiĭ, atuncĭ e o fatalitate din cele maĭ marĭ şi pentru noĭ în parte şi pentru Turcia în general. Aşa sunt cel puçin părerile mele.

Imĭ placŭ Englesiĭ în parte, dar îmĭ displace sistema guvernuluĭ lor.

Am pătit multe de la Francesĭ în parte, dar îmĭ place naţia în general, şi sper pentru omenire mult de la sistema guvernuluĭ lor. M'aşŭ crede ferice daca şi A. S. mareşalul ar afla justă acéstă părere.

CXXXI

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu

Constantinopole. $^{18}/_{25}$ Iunie, 1855.

Amatul meŭ domn,

Dupŏ cele vĕḑute, aliaţiĭ nu se pórtă cu sinceritate către Turcĭ. Limbagiulŭ lor este printre oficerĭ şi soldaţĭ cŏ Turcia è a lor; posiţiile ce iaŭ şi stabilimentele ce facŭ pe Bosfor şi pe Dardanele, începênd de la Galipoli, nu pré aŭ ochĭ de cumĕtră. — Oştirea turcéscă, dupŏ ce aŭ ruinat'o prin réua căutare sistematică a fostuluĭ ministru şi aŭ redus'o de la 250,000 la vre o 90,000, în contra tutulor regulelor militare ce nu le póte cine-va călca nepedepsit, aŭ împărţit'o şi subt-împărţit'o în atâtea părţĭ în Rumelia, în maĭ multe părţĭ în Bulgaria, Valachia şi Crimeea. Cea din Crimeea aŭ împărţit'o iar în treĭ părţĭ: la Eupatoria, la Camies şi spre Azof, în cât măĭ nicăirĭ nu se află 15 miĭ la unŭ locŭ, cum la o arĕtare de dinţĭ să fiă pretutindenĭ desarmată într'o ḑi. Pe de altă parte, limbagiulŭ scriitorilor este cam de înşelătorĭ (trişorĭ) şi d. Regnault ênsuşĭ condamnă maĭ dinainte pe Turcĭ. Astea le vĕdŭ Turciĭ cŏ dintre doĕ morţĭ, cum ḑice d. Regnault, din ceea ce le propunea Mencicof ş'aceea în care voia să'ĭ aducă amiciĭ aliaţĭ, eĭ aŭ dat peste cea maĭ onorabilă dar cea maĭ repede; cŏcĭ Ruşiĭ tot ĭ-ar maĭ fi lăsat să vegeteḑe vre-o 30 de anĭ saŭ şi maĭ mult sub suzeranitatea Ţaruluĭ.

Étŏ ce face nesinceritatea. E pré natural ca Turciĭ să fiă îngrijaţî acum şi să caute cum să scape din astă posiţie. Ceî ce ḑicea la început, ca ceî din tarafulŭ luî Hosref, de a da Muscalilor cele cerute şi a nu întinde resbelul, aŭ scos acum córne şi facŭ gura mare; partitul vechiŭ şi fanaticŭ strigă saŭ geme astupat cŏ sunt trădaţî se ḑice (dar nu potŭ adeveri) cŏ Sultanul când şi-a dat demisia Reşid-paşà, l'ar fi chiemat şi ĭ-a ḑis: Ce aţî făcut voî? Atitudinea şi purtarea amicilor ăstora nu place naţieî. Pericolul e maî mare de cât daca s'ar fi dat cât cereaŭ Muscaliî. Cătaţî de a linişti lumea, făcênd'o să nu maî vaḑă aste simptome, saŭ veţî fi responsabilî cu viéţa vóstră. Reşid se ḑice cŏ a rĕspuns cŏ nimenî nu póte acum să'î maî scape din astă situaţie de cât Austria.

— Să te ducî dar tu la Viena şi să facî cum sciî. Atuncî se ḑice cŏ se hotărîse să se ducă Reşid la Viena, cu tóte cŏ sunt şi alte versiunî.

Acum vĕḑŭ în gazetele nemţescî, şi de aceea mĕ determinaiŭ a'ţî scrie acestea ce le sciam de mult şi le luam ca vorbe de clacă. vĕḑŭ, ḑicŭ, în gazetele nemţescî şi maî vîrtos în „Algemeine Zeitung“ cŏ se ḑice: Gazetele francese şi englese ne sperie cu apelul la naţionalităţî; è pré târḑiŭ acum când naţionalităţile sunt sătule de purtarea Françeî şi a Englitereî; ni se pare maî mult cŏ Françа şi Englitera vor năzui la Austria să le scape de rescularea cea dréptă asupra lor a Turcilor, Grecilor şi Bulgarilor uniţî în contră-le, etc.“

Limbagiul ăsta sémĕnă cu vorbele de sus, şi écŏ unde aduce nesinceritatea şi réoa-credinţă. De vor fi astea adevĕrate, cum va ajuta Austria pe Turcia fărŏ să aĭbă ceva în mână? Atuncî suntem duşî pe copcă. Turcia ca să'şî scape pelea va da căméşa, şi fărŏ îndoială va cede Moldo-valachia, la care se va învoi şi

Rusia, ca s'o pótă lua maĭ târḑiŭ dimpreună cu Transilvania, Banatul, etc.

De vor fi astea adevĕrate, Omer-paşa cată să le scie maĭ bine, şi n'are de ce fi maĭ bine orĭ cu Francesiĭ orĭ cu Englesiĭ, cŏ eĭ ĭ-aŭ împărţit şi împrăştiat atâta oştirea.

Uĭtaiŭ să spuiŭ maĭ sus cŏ din oştirea din Rumelia, comandată de Ismail-paşa Englesiĭ împlinescŭ aceĭ 25 miĭ Turcĭ comandaţĭ de oficerĭ englesĭ (par'cŏ oficeriĭ turcĭ n'ar fi dat probe cŏ sciŭ şi a comanda şi a se bate maĭ bine de cât coconaşiĭ de Englesĭ).

Unŭ amicŭ mĭ-a împrumutat scrierea d-luĭ Regnault (exemplarul ce ḑice d-luĭ cŏ mĭ-a trimis, nu l'am vĕḑut). Am citit'o în aste din urmă treĭ ḑile. Autorul scie să scrie, precum un pictor maiestru scie depinge cu artă; ânsĕ, de ce'ĭ è bun tabloul când nu è dupŏ natură, ci numaĭ din imaginaţie? saŭ şi când è dupŏ natură, ce recunoscinţă pot avé personagele ce le figuréḑă dacă sunt depinse în caricatură?

E bine scrisă ḑicŭ cartea, ânsĕ plină de erorĭ, ce maĭ mult mi se par din sistemă de cât din nescinţă.

Spre exemplu, epoca luĭ Ypsilante şi a luĭ Tudor e întórsă ast-fel cum, cine a trăit atuncĭ şi a vĕḑut faptele cu ochiĭ, se miră de atâtea erorĭ. Ḑice cŏ Turciĭ (Ianiceriĭ) aŭ dat focŭ Bucurescilor şi Iaşuluĭ la auḑirea cŏ s'aŭ numit Domnĭ în ţĕrĭ şi cŏ n'aŭ rĕmas eĭ stăpânĭ; cŏ în Bucurescĭ n'aŭ încetat de la ucidерĭ decât când mulţimea populaţieĭ 'ĭ-a ostenit, etc. (pag 36—37).

La Iaşĭ n'am fost, iar în Bucurescĭ eram cum sciĭ în pĭele şi óse, şi în etate de 18—19 anĭ. Nicĭ un ianiciar n'am vĕḑut (de nu veniam la Stambul să'ĭ vĕḑŭ în macavà, n'aşĭ fi sciut cum sunt); în timpul Muscalilor şi aĭ Bibesculuĭ am avut incendiurĭ din întêmplare; atuncĭ cu Turciĭ nu'mĭ aducŭ a minte nicĭ din întêmplare să fi fost focŭ. Morţĭ şi ucigerĭ n'aŭ fost decât la uciderea luĭ Sava în bătaĭe.

Maĭ dice cŏ dupŏ venirea Domnilor, aŭ rĕmas în ţéră 35 de miĭ de Turcĭ şi cŏ Rusia a sciut profita spre a'şĭ trage simpatiele Românilor, a cere evacuaţia Principatelor, şi cŏ Divanul a rĕspuns cŏ Principatele s'aŭ evacuat âncŏ de la instalarea Domnilor, şi cŏ acest rĕspuns erà o minciună, cŏcĭ Turciĭ era 35 ce devasta Principatele la 1823, etc. (pag. 139).

Divanul n'a minţit în rĕspunsul seŭ, decât d. Regnault a fost rĕŭ informat. La instalarea luĭ Grig. Ghica, Turciĭ s'aŭ fost tras din ţéră şi n'aŭ maĭ remas decât 1000 sub comanda luĭ Cavanozoglu, dupŏ cererea chiar a Domnuluĭ pînŏ îşĭ va forma o miliţiă locală. Ba âncŏ îţĭ veĭ aduce a minte cŏ dupŏ instalare, Michalache Ghica fu numit postelnicŭ, şi paşa de la Silistra cerù prin scrisóre a se face 800 carĕ pentru transportul rĕmăşiţeĭ bagagiuluĭ oştirilor (cu 800 carĕ, se vede cŏ bagagiul nu era mult). Michalache puse a'ĭ traduce scrisórea şi o înfăçişâ la resoluţia Domnuluĭ. Acesta dise să respundă paşeĭ ca să facă bine a trimite baniĭ şi a închiria carĕ. Michalache (am audit din gura luĭ) criticâ în sine cutezarea frate-sĕŭ şi nu avu curagiul a'ĭ face observaţie pînŏ a doua dĭ. Atuncĭ venind iar la Domnŭ, acesta întrebâ de ĭ-a adus respunsul să'l subsemnede. — „Măria Ta, îĭ dise Michalache, pentru ce să te ieĭ rĕŭ cu paşa, ce sciĭ cŏ are şi instrucţiĭ de a priveghia ţéra şi pe Domnŭ dupŏ revoluţie? Câtŭ costă 800 de carĕ? hotărasce a le plăti de la Măria ta, şi preîntêmpină de a'ţĭ face inemicĭ ce te pot vătĕma.

— Aşa ar fi, îĭ dise Grigore, când aşĭ domni eŭ şi aşĭ cugeta cu capul tĕŭ; dar fiind-cŏ cuget cu al meŭ, poruncescŭ, bre! „să facĭ cum am dis".

„Muscaliĭ asta caută cu luminarea să se facă ast-fel de angarale, si din 800 de carĕ să le facă la Constantinopole şi în Europa 80 de miĭ şi să'ĭ găséscă mila şi năbădăile protecţieĭ.

„Pe mine nu m'aŭ pus Muscaliĭ Domn ca să le facŭ chiefurile îngăduind ast-fel de angarale; m'a pus Pórta, şi cată s'o apĕrŭ, apĕrând ţéra. Să trimiţă Turcul parale să'şĭ închiriede carĕle. M'aĭ audit? şi aĭdĭ siktir acum.“

Maĭ dice d. Regnault (pag. 140) cŏ dupŏ mórtea luĭ Alexandru, Nicolae maĭ stărui despre evacuaţia Principatelor la 1826. Unde maĭ erà Turcĭ atunci în ţéră?

Apoĭ la pagina 143 vorbesce cŏ boieriĭ furŏ însărcinaţĭ, în domnirea luĭ Grigore Ghica, a face un regulament şi cŏ comitetul era presidat de consulul rus Minzaki de la care lua inspiraţiile, etc. Avut'a Rusia vre-o influinţă în domnirea luĭ Grigore Ghica? Fost'a vre-un consul Minzaki la comitetul reformelor numit de acest Domn? Nu era atuncĭ consolul Austrieĭ totul, şi care nu se amesteca în d'alde astea? Totŭ acolo critică d. Regnault fórte aspru pe boieriĭ pământenĭ.

Nu maĭ termin de voiŭ sta cu cartea în mână şi voiŭ arĕta asemenea erorĭ. Scrisórea mea s'ar face maĭ mare decâtŭ cartea d-luĭ Regnault.

Apoĭ câte o-dată mĕ citédă şi pe mine, şi nu mĕ lasă cum am scris, ci schimbă totŭ. La pag. 167 spune cŏ dicŭ eŭ în Protectorat cŏ cu Văcărescu Iancu, la protestaţia sa, s'a unit şi Vornicul Chrisoscoleu, şi cŏ acesta cu ceĭ-lalţĭ treĭ aŭ murit în aceeaşĭ sĕptĕmână!! Pomenescŭ eŭ de Chrisoscoleu? dicŭ eŭ aşa cŏ aŭ murit într'aceeaşĭ sĕptĕmână? cum a putut schimba numele de Banu Brâncovénu pe vornicul Chrisoscoleu?

Apoĭ maĭ încolo în epoca nóstră, îlŭ vedĭ cŏ par'cŏ 'şĭ-ar fi scris cartea spre a se face avocatul trădătorilor şi al nebunilor, spre a le încuviinţa nebuniile şi trădările.

Nimicŭ nu m'ar supĕra, daca n'aşĭ audi şi de la ómenĭ şi din gazete (Indép. Belge) cŏ d. Regnault a scris dupŏ inspiraţiile mele!

La revedere.

I. Heliade.

P.S. Acum vĕḑ cŏ e maĭ necesariŭ de cât tot-d'a-una a se tipări dosarul d-luĭ Russo. E timpul să se arate lucrurile cum aŭ fost, fărŏ a se răni amorul propriŭ al d-luĭ Regnault. De va scrie şi d. Ledain, îĭ voiŭ trimite însemnărĭ destule ca cele ce îţĭ facŭ d-tale.

Scapă-mĕ, te rogŭ, de responsabilitatea celor scrise de d. Regnault cu care n'am avut nicĭ o relaţie. Cartea luĭ n'o vĕḑŭ inspirată de cât de Golescii, Brătieniĭ şi Roseti, şi în lume merge vorba cŏ e inspirată de mine! Machiavelism maĭ al draculuĭ de cât ăsta n'am vĕḑut.

CXXXII

Domnuluĭ Gr. Grădiştĕnu.

Constantinopole, 1855, Iulie 9.

Amatul meŭ domn,

Scrisórea d-tale din 19 Iunie am primit'o.

Credŭ cŏ aĭ luat epistolele mele în care îţĭ scriam ce să facĭ cu acelea ce mi le trimiţĭ înapoĭ, şi îmĭ pare bine cŏ aĭ preîntîmpinat dorinţa mea.

Aicĭ nu se aude nimicŭ din câte îmĭ scriĭ despre cele auḑite din ţĕră relativamente la fostul Domn

Alex. Ghica. Din contra, Marinică a risipit nu sciŭ de unde vorba printre uniĭ-alţiĭ p'aicĭ cŏ Rodin este destinat a avé tóte sarcinile ce scriĭ d-ta cŏ se aude cŏ le va avé fostul Domn Alex. Ghica; dar *tale quale*, tocmaĭ ca doĕ picăturĭ de apă. Se vede tréba cŏ va fi auḑit şi el acéstă nuvelă şi numele de *Ghica*, şi pentru el numaĭ unul è Ghica; crede cŏ tótă lumea se uĭtă şi se ocupă de stăpânul seŭ ca şi dênsul; pentru el n'are cine alt Ghica să fiă ala de cât al seŭ. Ce voiŭ maĭ auḑi îţĭ voiŭ scrie.

Aci Francesiĭ aŭ cerut la Divan să li se dea să ocupe eĭ fortereţele Dardanelelor; Englesiĭ cerurŏ să li se dea şi lor fortereţele Bosforuluĭ. S'aŭ desbătut în Divan cererile, şi s'aŭ refusat. Nu sciŭ de se vor refusa pînŏ în urmă.

D. Zossima a plecat sĕptĕmâna trecută la Brussa şi îl aştept poĭmâne.

La revedere.

I. Heliade.

P. S. Despre d. Regnault ţi-am scris în epistolele trecute. De va să intre în relaţie cu mine, n'are decât să'mĭ scrie. Eŭ ĭ-am scris o dată.

CXXXIII

Domnuluĭ Gr. Grădişténu.

Constantinopole. 1855, Iulie $^{20}/_{12}$.

Amatul meŭ domn,

Scrisórea d-tale de la 13 Maiŭ, ĭerĭ la 19 Iunie am primit'o. Cea de la 21 Maiŭ dimpreună cu a d-luĭ Ledain către St. Marc Girardin am fost luat'o la timp şi nu v'am respuns, cŏcĭ am fost amalat vre-o 12 ḑile de epidemia ce este p'aicĭ. Mĭ-a plăcut scrisórea d-luĭ Ledain şi pentru mieḑul eĭ, cŏcĭ se lovesce cu opiniile şi dorinţele nóstre, şi pentru redacţia eĭ ce este scrisă cu calm şi în termenĭ cuviincioşĭ. Vom vedé efectul; nu creḑŭ ânsĕ să fiă bine-venită la d. Girardin; cŏcĭ ómeniĭ ăstia vor ceea ce ar veni bine la politica Rusieĭ, să ne despar̦ţă adică de Turcia şi să ne dea unŭ pârcălab româno fanariot, ca să ne pótă apoĭ înghiţi fără greutate.

Cele ce 'mĭ scriĭ în scrisórea vechie de la 13 Maiŭ despre câte adică ţĭ-a ḑis domniĭ Regnault şi Billecocq, crede-mĕ, frate, cŏ nu pot înţelege purtarea celuĭ d'ântêiŭ. De va să intre cu adevĕrat în corespondinţă cu mine, eŭ dupŏ îndemnarea d-tale şi a d-luĭ Billecocq 'i-am scris o scrisóre, şi n'avea decât să'mĭ respunḑă, cŏ corespondinţa era firesce începută. Eŭ nu creḑŭ să fiă nicĭ aşa de simplu saŭ copilŭ de pe băncile scóleĭ ca să nu scie cŏ tótă căcĭula scósă cere o altă căciulă scósă (şi maĭ vîrtos când ómeniĭ n'aŭ nimicŭ între dênşiĭ, de ce să'şĭ caute chioruşŭ?) şi cŏ tótă scrisórea cere un respuns când maĭ vîrtos cel care o primesce va să fiă în relaţie cu cel care o trimite. — Nu cred érŏ să fiă atât de mândru în cât să créḑă cŏ se micşoréḑă de va intra in relaţie, saŭ maĭ vîrtos de se va *catadecsi* a respunde la un om ca mine. De va fi una saŭ alta saŭ amêndoĕ, eŭ n'am de ce îĭ maĭ scrie să supĕr pe om.

'Mĭ-e de ajuns cŏ am păţit'o odată; şi asta ţĭ-o ḑicŭ nu cŏ sunt susceptibil, cŏcĭ de eram aşa nu'ĭ scriam, ci pentru-cŏ avênd a face cu un Frances ce le scie astea şi le cere maĭ mult decât orĭ care, nu'mĭ dă să înţelegŭ decât cŏ nu 'i-a fost bine-venită scrisórea mea. Discreţia dar, iar nu susceptibilitatea mĕ face să tacŭ. Cât pentru păcălitura cu care ne-a păcălit causa şi cu laudele'ĭ ce'mĭ aduce, care mĕ face să fiŭ solidar de tóte ideile sale, făcênd a crede lumea oficială și cea particulară cŏ am fost amicĭ și înțeleșĭ în aceleașĭ ideĭ, nu'țĭ maĭ dic nimic: singur poțĭ să vedĭ ce consecințe póte avé. Apoĭ acum ce speranță pot avé cŏ intrând în corespondință, și dându'mĭ opiniile, nu le va poci cum ne-a pocit causa, ce a fost în tot adevĕrul eĭ tractată și în Protectorat, și într'o parte a Impresiilor unuĭ proscris, și în Memoriile despre regenerație, și prin gura d-tale și prin scrisorile mele. E de ajuns cŏ sunt obosit și tacŭ, și nu voiŭ a scrie nimicŭ ca să'ĭ arăt ușurința cu care'ĭ è scrisă cartea. Dicĭ cŏ țĭ-a respuns la observațiile ce 'ĭ-aĭ făcut, cŏ n'a maltratat pe boĭerĭ de cât ca să'ĭ facă a nu maĭ avé credit la intrigele lor. etc. etc. Ansĕ aŭ nu scie adică ce è boier în țéra nóstră, de'ĭ confundă cu aristocrațiĭ și retrogradiĭ din Francia, Englitera și ceea-l-altă parte a Europeĭ?

Boĭerŭ la noĭ este *funcționar publicŭ*, și care felŭ de guvern, fiă cât de democrat nu'șĭ are funcționariĭ și ierarchia? Boĭer escĭ și d-ta și părințiĭ și rudele și amiciĭ d tale, boĭer è și Scarlatache ênsușĭ; boĭerĭ sunt și Golesciĭ și Tell și Maghĭerul și amiciĭ lor, și Zossima și eŭ și toțĭ cunoscuțiĭ nostri, boĭerĭ sunt toțĭ Româniĭ din țéră ce cugetă bine și scrie pentru drepturile țĕreĭ; boĭerésă è tótă inteligința română saŭ pe cale de a deveni, cŏcĭ cariera nu è închisă la noĭ ca în Englitera ce cere adĭ reforme. Apoĭ dacă va combate cine-va pe boĭeriĭ țĕreĭ încât să nu maĭ aibă credit nicăirĭ, cine va vorbi în numele țĕreĭ? Opinca săracă ce nu scie decât a geme și a suferi? Negnçătoriĭ ce îșĭ caută interesele și carĭ în cea maĭ mare parte sunt Grecĭ, Sêrbĭ și Ovreĭ? saŭ Fanarioțiĭ? Dice (în scrisórea sa) cŏ omul de litere înaintea boĭerilor n'are defecte, ci crime: are greșélă. De a fost Lambru, Neofit, Vardalah, Genadiŭ n'aŭ fost prețuițĭ și stimațĭ în țéră nicĭ de sătenĭ, nicĭ de neguçĕtorĭ, ci de boĭerĭ; de a venit Lazăr n'a aflat protecţie de cât în casa Bălăcenilor şi Văcărescilor; eŭ pot ḑice cŏ am fost resfăţat şi nu 'mĭ-aŭ făcut deliciurile mele morale decât junimea studiósă şi părinţiĭ eĭ, carĭ în cea maĭ mare parte aŭ fost boĭerĭ. Profesoriĭ ênsuşĭ în ḑiŭa de astăḑi şi pot ḑice tot-d'a-una aŭ fost boĭerĭ (cŏcĭ în timpiĭ Grecilor erà consideraţĭ maĭ mult decât boĭerĭ). Astea le sciĭ şi creḑŭ cŏ i le-aĭ ḑis; dar în van, cŏcĭ omul saŭ are scóla sa saŭ scrie din sistemă, ca să ne facă rĕŭ.

Numaĭ atuncĭ îl pot ĭerta când închide cu o Româniă mare şi compromite pe Transilvanĭ către Austria cŏ ar fi proclamat la Blajiŭ în 1848 independenţa, numaĭ atuncĭ, ḑicŭ, îl pot ĭerta dacă 'ĭ va fi ordonat Napoleon să scrie aşa, avênd de gônd să facă un regat mare şi să pună vre-unul din aĭ seĭ. Atuncĭ cine ḑice: Dómne ia'mĭ; şi atuncĭ cu un asemenea rézĕmŭ ne putem susţine în contra celor ce ne-ar acusa. Iar dacă lucrul nu este decis în vré-un cabinet, este rĕul cel maĭ mare ce-ar fi putut cineva face Românilor, arĕtându'ĭ de responsabilĭ de câte 'ĭ aŭ acusat Rusia, şi dându'ĭ astăḑĭ pe mâna Austrieĭ ca să'ĭ pedepséscă de crime ce n'aŭ avut. De voia să combată pe ceĭ ce facŭ intrige în paguba ţĕrilor, aceia nu facŭ intrige pentru cŏ sunt boĭerĭ, ci pentru cŏ sunt o gaşcă de vênduţĭ şi de străinĭ, inemicĭ aĭ ţĕreĭ şi instrumente ale Rusieĭ. Ce are a face nobilimea saŭ naţia englesă cu gaşca luĭ Aberdeen saŭ a celor de la 1815? Trebuia să arate cŏ se află în ţéră o gaşcă de vre-o 30-40 de familiĭ compusă de pripasurĭ de pe la Fanar şi Ruşĭ, şi de câţĭ-va pămêntenĭ interesaţĭ la domnie şi portofoliurĭ, ce se vênd şi la Ruşĭ şi la Austriacĭ şi la dracul pentru interesele lor şi pentru a mănţine ţéra dinaintea lucrurilor ce le venia bine; dar aceia nu sunt nicĭ naţia nicĭ boĭerimea ţěreĭ; pentru-cŏ boĭer, érŭ o ḑicŭ, è funcţionar; şi trebuia gaşca asta sǎ o designe pe numele eĭ propriŭ, érò nu cu nume de boĭerĭ saŭ aristocraţĭ saŭ patricienĭ.

Boĭer è vorbǎ cuviósǎ, aristocrat şi patrician sunt vorbe necunoscute în vocabularul de astăḑĭ al Românuluĭ.

Daca d. Regnault va voi sǎ intre în corespondinţǎ cu mine, sǎ'mĭ scrie şi'ĭ voiŭ respunde. D-ta ânsě nu'ĭ arěta nimicŭ din câte îţĭ scriŭ, decât cŏ 'mĭ-aĭ scris, şi cŏ eŭ 'ţĭ-am respuns cŏ n'aştept decât rěspuns la scrisórea ce 'ĭ-am adresat, ca sǎ'mĭ dea curagiŭ a'ĭ maĭ scrie şi alta.

Veḑĭ ce'ţĭ scrie d. Russo din Brussa; scrisórea a stat pe la postǎ, cŏcĭ, cu mutarea nóstrǎ la Buiukdere şi cu malatia mea, n'am putut nicĭ eŭ nicĭ d. Zossima veni în Stambul, şi stǎ scrisórea la postǎ.

Stǎruiesce şi d-ta la d. Brêve tipograful sǎ'ĭ tipǎréscǎ manuscrisul, şi cred cŏ acel manuscris tipǎrit, se va învoi cu multe câte ḑicĭ cŏ 'ţĭ-a arětat d. Billecocq; cŏcĭ dosarul d-luĭ Russo nu este decât un supliment la scrierea d-luĭ Regnault, fǎrŏ a'ĭ fi ostil.. nu face decât a'ĭ arěta recunoscinţa Românilor, şi fǎrŏ a strica legea, vine sǎ o împlinéscǎ Acest dosar póte servi de basǎ şi la scrierea ce îşpropune d. Ledain, şi apoĭ póte sǎ aibǎ maĭ multǎ gravitate, fiind publicat de un Român. De nu veĭ consimţi, dupŏ temperamentul d-tale, cu multe ce le dǎ pe façǎ Russo, fiǎ-care cu ideile sale şi cu libertatea sa individualǎ. Ce 'mĭ-a cerut omul 'ĭ-am dat âncŏ de când eram la Şumla şi la Bucurescĭ; elŭ ca grefier al dosaruluĭ seŭ, pune şi unele şi altele.

D-luĭ Billecocq aratǎ'ĭ complimentele mele şi cŏ sunt fórte simţitor la dorinţa ce are a'mĭ scrie maĭ des, è semn cŏ mě ĭubesce. D-luĭ Vaillant asemenea; spune'ĭ ânsě cŏ scrisórea sa tipǎritǎ, n'am primit'o, am audit ânsĕ cŏ ar fi venit un pachet la postă şi cŏ l'a luat Maghierul: nu sciŭ de a fost pe numele luĭ saŭ al meŭ. Am citit scrisórea, şi 'mĭ-a plăcut pentru sens şi intenţie.

La revedere.

I. Heliade.

CXXXIV

Domnuluĭ Gr. Grădişténu.

Constantinopole. 1855, Iulie 23.

Amatul meŭ domn,

Am primit scrisórea d-tale din 6 Iulie. Câte îmĭ scriĭ despre d. Russo, i le-am comunicat la Brussa, şi când îmĭ va respunde, voiŭ scrie d-tale. Pe d, Zossima îl aştept tot de la Brussa şi 'ţĭ va respunde singur. Despre versurile ce ţi le-a trimis, le cunoscŭ şi nu pot fi maĭ multe decât de la 700—750. Ele şi la tipar cată să intre rênd în rênd şi nu pot forma decât 22 pagine în 12⁰, adică o cólă. De vor fi literele maĭ micĭ, ocupă ³/₄ dintr'o cólă. Tipografiĭ facŭ adesea rêndurile rare spre a aduce folos tipografieĭ; vorbind ânsĕ de maĭ 'nainte, le vor băga cel mult într'o cólă în 12.

Veĭ fi audit cŏ aicĭ a venit Omer-paşa, ce astădĭ se dice cŏ se întórce înapoĭ în Crimeea. Despre venirea sa sunt multe versiunĭ. Uniĭ dicŭ cŏ este resultat alŭ unuĭ consiliŭ ce aŭ ţinut mareşaliĭ în Crimeea, şi decisieĭ lor de a cere a se schimba ministerul actual ce nu este amicŭ operaţiilor resbeluluĭ; alţiĭ dicŭ cŏ a fost chiemat de către In. Pórtă într'adins spre a asista la un consiliŭ serios despre cererea ce aŭ făcut aliaţiĭ de a ocupa eĭ fortereţele de pe Bosfor şi Dardanele; alţiĭ iarŏ cŏ este să fiă trimis în Anatolŭ, unde Muscaliĭ ameniuţă, şi oştirea otomană este puçină şi fărŏ căpitanĭ capabilĭ; alţiĭ cŏ a venit spre a stărui de a concentra oştirea otomană ce è atât de risipită. Eŭ credŭ cŏ póte să fiă din tóte câte ceva. N'am putut a mĕ duce să'l vĕḑŭ, cŏcĭ sunt amalat de vre-o cincĭ sĕptĕmânĭ, şi de câte orĭ în convalescenţă am făcut vre-o cursă, iar am căḑut.

Vream a'ţĭ trimite un memoriŭ ce am fost comunicat mareşaluluĭ prin fratele sĕŭ când a trecut p'aicĭ, dar m'am temut de plata portuluĭ la care maĭ eraĭ supus. A'l plăti eŭ aicĭ, mĕ tem să nu se pérḑă. Asta è causa de ţi s'aŭ trimis în sarcina d-tale câte-va manuscrise, de temerea adică să nu se pérḑă plătindu-se aicĭ. Orĭ cât te ţine ânsĕ portul, fă un compt şi'ţĭ voiŭ respunde baniĭ. Ast memoriŭ erà credŭ de necesitate să'l veḑĭ şi să'l arĕţĭ d-luĭ Regnault spre a'l comunica acolo unde se cuvine, şi să viiă impulsia de la Imperatorul; cŏcĭ de aicĭ se tem Turciĭ a lua iniţiativa, saŭ maĭ bine uniĭ, ceĭ curaţi, nu'l pricepŭ; iar ceĭ care l'ar pricepe, nu sunt curaţĭ. O să te maĭ puiŭ, frate, la contribuţie, şi tot ţi'l voiŭ trimite cu curierul viitor.

Fiind amalat n'am citit gazete şi nicĭ nota luĭ Neselrode despre care îmĭ scriĭ. De voiŭ citi-o şi voiŭ fi sănĕtos, voiŭ face ceva însemnărĭ.

La revedere.

I. Heliade.

CXXXV

Domnuluĭ Gr. Grădiştenu.

Constantinopole. 1855, August 22.

Amatul meŭ domn,

Nu 'ţĭ-am scris de mult, şi causa este cŏ n'am avut nimicŭ maĭ important, şi am vrut să te maĭ scutescŭ de atâtea plăţĭ la portul scrisorilor.

Veĭ fi primitŭ póte tabletele saŭ memoriul unde se arată în trécĕtŭ situaţia şi scopul resbeluluĭ actual.

Alaltă-ĭerĭ Sâmbătă s'a făcut mare ceremonie la ospelul ambasadeĭ englese. Aŭ fost invitaţĭ ambasadoriĭ puterilor aliate, vre-o doĕ-ḑecĭ de paşĭ şi Omer-paşa, care fu instituit cavaler mare al ordinuluĭ de Bath, pair saŭ lord de Englitera cu tóte drepturile acesteĭ ordine.

Asta è unŭ colp de maiestru în politica Englitereĭ, şi maĭ cu sémă a luĭ Caning în particular. A vrut să compromită pe mareşalul otoman înaintea Francieĭ, ca să justifice câte se auḑiserŏ şi despre care scrisesem luĭ Mustafa-bey prin scrisórea ce ţĭ-am comunicat'o şi d-tale, şi'mĭ scriĭ cŏ aĭ tras o copiă.

De vede guvernul Franceĭ acésta tot cum am eŭ cuvinte să o vĕḑŭ, ca un lucru al politiceĭ luĭ Caning, iar nu ca provocat de Turciĭ ceĭ bunĭ, între care în prima liniă intră mareşalul, este timpŭ acum să iea în mare consideraţie câte se arată în tabletele ce 'ţi-am trimis dĕunăḑĭ. Eŭ aşĭ lucra ceva, dar aşĭ avé mare nevoiă de o scrisóre de recomandaţie de la cineva însemnat din Francia către ambasadorul frances de aicĭ.

Astă mişcare de alaltă-ïerĭ nu è decât o sĕmênţă fórte fructiferă de desbinare fatală. Acum è timpul să se strîngă maĭ tare în alianţă intimă şi sinceră Franςa napoleoniană cu Turcia, şi numaĭ cu asta se risipesce farmecul.

Cum poţĭ vedé din câte 'ţĭ-am scris pînŏ acum, eŭ am avut pĕcatele să vĕḑŭ, daca nu maĭ multŭ, cu vre-o cincĭ anĭ înainte, şi asta a fost tot-d'a-una causa âncŏ din ţéră, de la 1830, să'mí facŭ inemicĭ nu numaĭ pe ceĭ ce n'ar fi vrut să vĕḑŭ lucrurile cum le bucătărià eĭ, dar şi pe aceia ce nu vedea decât suprafaça celor presente.

Cánd spuneam la 1831 cŏ Muscaliĭ ne-aŭ smuls autonomia cu un articol din Regulament, nicĭ ceĭ maí patrioţĭ nu mĕ credea pînŏ la 1836, şi încuviinţa persecuţiile consuluĭ rus şi ale instrumentelor luí.

Când ḑiceam cŏ A. Ghica tocmaĭ pentru cŏ erà maĭ român de aceea cădea, Sarsailiĭ ḑicea cŏ patriotismul lor îl dă jos.

Când în cariera literară mĕ sforţam să punem o linie de hotar între Slavonism şi Românism, ceĭ închinaţĭ Muscalilor strigà cŏ voiŭ să pocescŭ limba, şi inocenţiĭ abia peste vre-o cincĭ anĭ începurŏ a mĕ pricepe. Adesea eram obiectul criticeĭ şi acestora din urmă.

Când la 1848 spuneam cŏ Rusia va să facă zaveră, cŏ códa luĭ Duhamel erà şi în câmpul libertăţiĭ şi în comisia de proprietarĭ şi clăcaşĭ (cu Ionescul), şi în Agie cu demagogiĭ eĭ, şi la arderea Regulamentuluĭ şi la Spirea, etc. etc., ceĭ carĭ le mişca acestea, complota asupra vieţeĭ mele pentru crima cŏ nu eram orb, şi exageraţiĭ inocenţĭ le încuviinţa comploturile. Astăḑí în ţéră le mărturisescŭ acestea ênsuşĭ ceĭ ce erà instrumente directe.

Când la Şumla ḑiceam cŏ Austria se opune ajutată de sistema Aberdeen, de a nu se face o legiune română, cŏ Austria lucra spre a se turbura Valachia mică spre a avé pretext a interveni, cŏ Austria lucra prin Stirbeĭ şi câţĭ-va boierí spre a prepara tĕrêmul de a incorpora Principatele, marţialiĭ ḑicea cŏ sunt scornitur̆ şi cŏ Eliade è fatalitatea de nu se face oştire română, etc. etc.

Prin urmare, cunoscêndu-mĕ o-dată bine cu d. Touvenel, aşĭ putea servi şi ţĕreĭ şi Françeĭ şi Turcieĭ, şi ênsuşĭ aşĭ puté trage pe noulŭ cavalerŭ din rîpa unde îl împingŭ fărŏ voia şi scirea luĭ, ceĭ carĭ se facŭ cŏ îl onóră ca să'l trimită dupŏ icre verḑĭ în Asia, şi să deşerte Rumelia de Turcĭ.... Turciĭ n'aŭ opiniĭ ale lor, ci te consideră dupŏ ómeniĭ cu carĭ aĭ a face, şi aŭ şi dreptate în óre-care chip, dupŏ înţelepciunea antică ce'şĭ are începutul în Asia.

La revedere. Aştept respuns.

I. Heliade.

CXXXVI

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu

Constantinopole. 1855, August $^{18}/_{30}$.

Amatul meŭ domn,

Ţĭ-am scris şi sciĭ cum s'a împuçinat oştirea musulmană şi cum s'a împărţit şi subt-împărţit restul eĭ.

Acum veĭ fi auḑit cŏ Ruşiĭ aparŭ din partea Asieĭ, unde abia potŭ să se adune vre-o 10 miĭ de soldaţĭ turcĭ.

De nu'ĭ va întîmpina ceva oştire maĭ numerósă, Ruşiĭ firesce înaintédă. De se va aduna de prin Rumelia şi Crimeea, cu atât maĭ bine dicŭ Muscaliĭ şi póte şi Austriaciĭ (cŏcĭ aŭ scopul lor).

Omer-paşa venind din Crimeea în Stambul s'a determinat să ridice din Crimeea vre o 15 miĭ Turcĭ; în locul acestora în Crimeea se vor duce vre-o 12 miĭ Turcĭ din contingentul ce dedeserŏ Englesilòr (cŏcĭ pe toţĭ nu'ĭ lăsa aliaţiĭ) şi alţĭ 15, 20 miĭ din Bulgaria, carĭ, adunându-se cu restul din Anatolia, să formede un corp maĭ respectabil în contra Muscalilor.

Astfel cum ar fi vrut Rusia şi Austria, asemenea s'aŭ mânat lucrurile pînŏ astădĭ. Nu scim de aci înainte.

Dupŏ ce se vor trage în Anatolia aceĭ 15, 20 miĭ soldaţĭ din Rumelia şi se vor deşerta locurile din vecinĕtatea Serbieĭ şi din Bosnia de oştirea ce le-ar fi putut ţine pe acestea din urmă în respect, atuncĭ dupŏ cum sunt preparate pe sub mână aceste douĕ coprinsurĭ de Rusia şi Austria, îndată se vor revolta. La ce să le supue la credinţă şi ascultare Turcia? Austria este gata a se oferi Turcieĭ spre a interveni cu din oştirile sale precum a intervenit în Moldo-Valachia. Un asemenea amical serviciŭ nu se póte refusa. Maĭ étŏ şi alte douĕ provinciĭ ocupate de un amicŭ ca Austria [42]).

Apoĭ, şi aliaţĭ şi inemicĭ şi neutri sunt sigurĭ cŏ pînŏ în primăvéră nu se vor face marĭ trebĭ în contra Ruşilor, şi cŏ acestia în primăvéră ca de la dênşiĭ vor avé timpŭ a fi şi maĭ preparaţĭ spre resistare. Se maĭ speră âncŏ de la ceĭ ce împărţind partea 'şĭ facŭ cŏ corpul de armată turcă din Asia, şi de nu va fi înfrânt de Ruşĭ, dar în primăvéră va fi fórte împuçinat şi dehulat. Se maĭ speră iar de Austria cŏ, lumea sătulă de resbel, va înclina către pace, maĭ vêrtos de vor fi Ruşiĭ maĭ ţepenĭ. Atuncĭ pacea va fi maĭ dictată de Rusia susţinută de Austria ce n'a descărcat nicĭ o puşcă. Fiă-care din aliaţĭ va perde câte ceva, saŭ va fi nevoit a maĭ închide ochiĭ la onóre. Şi când la pace va fi vorba de Turcia şi Austria, acésta din urmă ocupând Bosnia, Serbia şi Principatele, spre a evacua pe cele d'ântêiŭ, va cere Principatele pentru serviciele ce a făcut Turcieĭ şi pentru cŏ maĭ vêrtos, va avé să arate câte-va *iscăliturĭ* de Români-fanarioţĭ ce aŭ lucrat şi lucrédă la Viena. Rusia din partea sa va susţine proposiţia Austrieĭ, cu condiţie acceptată âncŏ de acum, ca acésta să'ĭ cede Moldova şi să ţie pe séma sa numaĭ Valachia. Austria dă Rusieĭ una ca să aĭbă alta. Rusia iar tolerédă Austrieĭ să iea una pe lûngŏ care maĭ târdiŭ, prin ortodoxia şi panslavismul sĕŭ, speră a lua tot ce este ortodoxŭ şi slav [43]).

Planul este ast-fel, rĕmâne să vedem dacă şi Turcia şi Francia se vor lăsa a se juca dupŏ cum s'aŭ învoit Ruşiĭ cu Austriaciĭ şi cu câţĭ-va ce dirigŭ în Londra. Aci Caning şi aĭ sĕĭ âncŏ nu facŭ decât a lăuda purtarea Austrieĭ şi a'şĭ arĕta recunoscinţa pentru serviciele *eminente* ce le-a făcut acésta.

De ar trece Turciĭ în Asia şi în locul lor în Rumelia ar intra Francesiĭ, se strică jocul Austro-Ruşilor.

Asta è pĕrerea mea în acéstă situaţie gravă, şi mĕ înclin şi sper la Francia napoleoniană tot pentru cuvintele ce aĭ vĕdut în tabletele ce ţi-am trimis; spre a dejuca ânsĕ pe inamiciĭ de façă şi ascunşĭ maĭ bine, şi a astupa gura Englesilor şi evita jocul intrigelor ce ar puté pune pe Turcĭ în prepusurĭ, ar fi şi maĭ bine ca atât în Asia cât şi în Rumelia corpurile oştirilor să fiă mixte, adică de Turcĭ şi Francesĭ. Englesiĭ n'aŭ soldaţĭ sa puĭă şi eĭ, şi n'aŭ ce dice; Turciĭ se liniştescŭ cŏ pretutindenea vĕdŭ şi Turcĭ şi Francesĭ. Altmintrelea trecênd Turciĭ în Asia şi Francesiĭ în Rumelia, dacă pe de o parte se dejócă planul Austro-Ruşilor, pe de alta află locŭ intrigele să'şĭ jóce calul, făcênd pe Turcĭ a crede cŏ scăpând de Austriacĭ în Serbia şi Bosnia cadŭ sub influinţa şi preponderanţa exclusivă a Francesilor.

Astea sunt, maĭ repet, părerile mele formulate dupŏ câte vĕd cu ochiĭ cŏ se urméḑă aicĭ.

N'am speranţă să scăpăm, de nu se va lega o intimitate seriósă între Françа napoleoniană şi Turcia, basată pe cunoscinţa intereselor *adevĕrate* şi reciproce din ambele părţĭ 44). Nu sciŭ de unde a intrat fatala idee la nisce Francesĭ ce ḑicŭ cŏ Turciĭ, dându'şĭ mâna cu Nemţiĭ, vor încheia pace cu Ruşiĭ şi vor deveni inemiciĭ Francesilor; şi pe de altă parte în capul unor Turcĭ aŭ băgat asemenea ideĭ despre nesinceritatea Francesilor, unde în adevĕr nicĭ una nicĭ alta nu există

La revedere.

I. Heliade.

CXXXVII

Domnuluĭ Gr. Grădişténu

Constantinopole, 1855, Sept. 1/13.

Amatul meŭ domn,

Am primit scrisórea d-tale din 22 August. D-l Zossima n'a luat ăncŏ scrisórea despre care îmĭ vorbescĭ în cea adresată către mine.

Ţĭ-am scris maĭ deunăḑĭ o scrisóre lungă despre ceea ce mĕ temeamŭ cŏ aŭ de gônd să facă inemiciĭ, dupŏ ce se vor împuçina oştirile otomane din Rumelia şi vor trece în Asia. Asupra acesteĭ chestiunĭ am fost şi făcut nisce însemnărî în françosesce şi le-am fost dat unde se cuvenia cu vre-o ḑece ḑile maî 'nainte de a'ţî adresa scrisórea mea. Eram să ţi-o trimit şi aceea, căcî este o urmare a tabletelor, dar îngreuiarea portuluî m'a reţinut.

Acum vĕḑuiŭ în *Curriere italiano* ce se tipăresce la Viena un articol în sensul următor: Tâlhăriî marî şi în mare se comit în Muntenegru şi Bosnia, în vecinĕtăţile Austrieî, şi guvernul austriacŭ este nevoit a lua mĕsurile cuviinciósе spre a întîmpina necuviinţele şi desastrele ce s'ar puté continua trimiţênd la hotarele acestor coprinsurî oştirea necesară...., şi altele în felul acesta.

Écŏ cum vor să masceḑe arĕtarea unuî corpŭ de oştire lûngŏ ţinuturile ce aŭ de gônd a le revolta. Insemnarea mea de care 'ţî vorbiiŭ este dată maî cu o lună înainte de a se vedé acest articol în gazetele Vieneî. Aceea de care m'am temut, vine a se adeveri. Mare necesitate este să trécă un corp de oştire francesă în Bulgaria la Dunăre spre a împlini locul Turcilor ce lipsescŭ. Cu demonstraţia asta se strică jocul inemicilor.

Luarea turnuluî Malacoff, şi prin urmare şi a Sevastopoluluî va schimba, creḑ, mult faça lucrurilor. Buletinul oficial âncŏ nu s'a publicat. Versiunile amĕnuntelor sunt variî şi multe. Se ḑice cŏ 15 miî de aliaţî aŭ căḑut cu morţî cu vulneraţî şi vre-o 15 generalî morţî şi vulneraţî. Tot ce e sigur este cŏ Muscaliî aŭ abandonat Sevastopolul dupŏ luarea a treî întărirî şi posiţiî importante, şi aŭ trecut decindea de partea Norduluî, unde, de vor fi strîmtoraţî de un corp ce ar porni de la Eupatoria către Simferopole, n'aŭ ce face de cât a da o bătaiă în câmpiă întinsă, unde nu pot ţine Ruşiî, şi disfata va decide de tótă Crimeea. Se ḑice aicî cŏ Ruşiî aŭ şi cerut deja a capitula, dar mi se pare cam prematură acéstă scire. Póte să viiă şi acésta, dar nu așa curênd. Când Muscaliĭ aŭ luat'o la sănĕtósa dupŏ fiasco de la Silistra, d'ar fi fost urmărițĭ, resultatele urmăririĭ eraŭ să fiă fórte fructuóse. Veni Austria și se interpuse în Principate. Imĭ tremură inima să nu maĭ iasă și acum vr'un dracŭ să precurme opera tocmaĭ când Muscaliĭ sunt descuragiațĭ și aliațiĭ plinĭ de ardóre.

A-séră aŭ fost iluminațiĭ aicĭ spre a serba victoria: musice pretutindenĭ și prin urmare și la *Grădina cu florĭ*. Tótă lumea era voiósă, afarŏ de Grecĭ. La grădină unde era mulțime de Francesĭ cu damele lor, musica cânta marșul luĭ Napoleon I. Toțĭ aplaudarŏ și strigarŏ: *Vive l'Empereur!* Treĭ Grecĭ fluerarŏ și copiiĭ iĭ înhățarŏ și le deterŏ o lecțiă să fiă maĭ înțelepțĭ: ĭ-aŭ bătut cum se cade. Eĭ ḑicŭ cŏ sunt martirĭ pentru orthodoxiă.

Intrigele sunt marĭ spre a face a nu se apropia Turcia cu Francia maĭ intimamente. Calomniile asupra luĭ Omer-pașa spre a'l face suspect Francesilor, sunt maĭ bócăne decât cele de acum un an la Dunăre când, ca să'l depărteḑe d'acolo, iĭ punea în spinare cŏ are pretențiĭ a deveni Pașă al Principatelor. Acum ḑice cŏ Englesiĭ 'ĭ-ar fi promis guvernarea Asieĭ întrege de va fi exclusiv Engles. Aceste minciunĭ sunt ca să le auḑă Francesiĭ. Creḑŭ ânsĕ cŏ sunt maĭ minciunĭ de cât cele de an, nu cŏ dóră Englesiĭ din partitul Sânteĭ Alianțe nu sunt capabilĭ de ast-fel de tentațiunĭ și neomeniĭ, dar nu șĭ-aŭ gâsit omul. Eĭ propun la alțĭ ómenĭ de importanță fórte mică d'a servi exclusiv Englesilor saŭ maĭ bine politiceĭ luĭ Caning, și'ĭ amenință cŏ vor fi persecutațĭ să nu maĭ vaḑă ḑi albă de nu vor lua un asemenea rol, dar să nu âmble a câștiga pe mareșalul turcŭ? Decorația ce'ĭ deterŏ nu fu de cât ca omenirea (saŭ tractarea) Oltenilor din timpul luĭ Vladimirescu, ce se puseserŏ a ucide pe Tîrcă, *cinstindu'l* cu bragă: „maĭ bea neĭcă, maĭ bea unchiule, maĭ bea cŏ eraĭ boĭer bun“, pînŏ să înfle pe bietul calemgiŭ. De ar fi fost Omer-paşa să se dea exclusivamente în partea luĭ Caning, acesta firesce cŏ l'ar fi cruţat şi nu ĭ-ar fi făcut rĕul acesta a'ĭ aduce acea decoraţie. De ar fi fost o recompensă şi nu o vendetă decoraţia, i s'ar fi păstrat la capĕtulŭ cariereĭ şi dupŏ o pace triumfală, iar nu acum când dă putere intrigelor şi justifică calomniile.

Cu expediţia viitóre voiŭ scrie d-luĭ Billecocq. Acum arată'ĭ complimentele mele, cum şi d-luĭ Vaillant. I-am citit rĕspunsul ce face luĭ Nesselrode. Mult se ostenesce bietul om pentru ómeniĭ ingraţĭ!

La revedere.

I. Heliade.

CXXXVIII

Domnuluĭ N. Russo.

Constantinopole. 1855, Sept. $^{30}/_{18}$.

Amatul meŭ domn,

Ce aĭ de gônd să facĭ de iérnă? De aşĭ sci cŏ poţĭ să viĭ aicĭ a o petrece, aşĭ lua o casă cu chirie cum să te coste maĭ nimicŭ. Mâncarea am pune să ne-o facă în casă. Casa are douĕ grădine, — una de iérnă. — Are o sală unde să se preâmble cine-va când ploŭă.

Apoĭ aşĭ aduce şi nisce nymfe saŭ eliţe tot una şi una, fărŏ de care îţĭ spuiŭ pĕcatul, nu pot trăi. „Lupul îşĭ mută pĕrul, iar învĕţul nu.“ Când le'ĭ vedé saŭ când veĭ audi de numele lor, nu cred să am multă greutate pînŏ te voiŭ *deboşa*, pentru cŏ, pe cum s'aude, tot cam pe calea aia mergĭ. Vom avé cu noĭ nu una saŭ doĕ, ci unŭ harem ce va întrece pe al Judanuluĭ de Solomon. Fiă-care îşĭ are agrementele sale particulare, carmeniĭ sĕĭ, arcanele sale (maĭ vêrtos când îşĭ desvĕlescŭ sînul şi te face a pune buzele pe sfêrcul merelor prohibite şi a suge o dată ambrosia ce n'a putut da nicĭ móşa Eva moşuluĭ Adam din mĕrul sciinţeĭ bineluĭ şi al rĕuluĭ). Tentaţie a naĭbiĭ ca a mea, nu credŭ să fi avut. D'acum îţĭ lasă gura apă, numaĭ să nu spuĭ d-luĭ Giurescu, cŏ ne dă têrguluĭ de necazŭ. Să ne punem încaĭ acum la bĕtrâneţe pe o orgie să se ducă vorba pînŏ la Bucurescĭ, maĭ încornorată decât dela Paris la Chio. Ş'apoĭ în doctrina mea cea noŭă, aĭ voiă şi putinţă să'ţĭ ieĭ cu sutele şi cu miile. Dece miĭ de leliţe d'ale mele nu te costă nicĭ banĭ, nicĭ sănĕtate cât una d'ale lumiĭ profane. Mĭ'ţĭ am între altele una care, de n'eĭ puté-o aduce unde escĭ, te face să te scolĭ şi să viĭ dupŏ dênsa călare pe trestie, nu de la Brussa la Stambul, ci tocmaĭ la Antipodĭ. Când o veĭ strînge în braçe să i se mlădie ósele, când îţĭ va da numaĭ o sărutare, te face să cunoscĭ arcanele tutulor hartelor geografice şi topografice. Numele eĭ nu ţi'l spuiŭ, ci te las s'o vedĭ şi să'l devinĭ apoĭ. Cele-l-alte în genere se numescŭ *cărţĭ*, nu de jocŭ ci de citit, cu tóte cŏ fiă-care îşĭ are numele sĕŭ propriŭ şi special, dupŏ agrementele şi frumuseţile particulare ce are.

Ce dicĭ, fiiule al desfrênăriĭ mele? Tentaţia e maĭ potentă, maĭ diabolică decât aceea ce avù Fiiulŭ omuluĭ pe munte. Nu credŭ să fiĭ aşa de tare la inimă, încât să poţĭ dice *retro* saŭ *vade satanà!*

Dulce e orgia la care te invit, încântător *deboşul* la care te duce aţa, delicios noul paradis al milionelor de huriĭ cu ochiĭ ceruliĭ şi cu cosiţele auriĭ! Ânsĕ tot se cuvine omuluĭ şi puçină ipocrisiă. Să nu baţĭ toba cŏ aĭ să te confunḑĭ într'o viéţă atâtŭ de sardanapaleană; maĭ bine să ne créḑă lumea de ómenĭ înfrênaţĭ şi cuvioşĭ, decât să scie cŏ bălăcim într'o mare de deliciurĭ *afişate* cu o sfruntărie atât de cinică.

La revedere.

I. Heliade.

Maĭ vêrtos feresce-te, iar îţĭ ḑicŭ, să nu care cumva să vulnereḑĭ saŭ să desfloresci candida verginitate a d-luĭ G. Lasă'l în beatitudinea şi inocenţa sa particulară, cŏcĭ scris este: „vaĭ de acela prin care vine tentaţia!“ şi apoĭ dacă vor afla şi boeriĭ în ţéră, cum sunt aşa de simpli şi primitivĭ, aşa de cuvioşĭ şi înfrênaţĭ, ce vor ḑice de noĭ? Pune mâna la gură, frate, şi.... tăcere; maĭ vêrtos stinge semnătura mea de la o epistolă atât de scandalósă.

CXXXIX

Domnuluĭ Gr. Grădişténu.

Constantinopole. 1855, Oct. $^{7}/_{12}$.

Amatul meŭ domn,

Am luat scrisórea d-tale din 26 Sept. Mĕ aşteptam la tóte câte îmĭ scriĭ. Nu e mirare să nu veḑĭ bucurie în Paris pentru luarea Sevastopoleĭ şi să auḑĭ de rĕcéla din Bucurescĭ din partea consulilor către naiva junime ce se expuse a'şĭ arĕta bucuria inimeĭ. Resbelul nu se dă Rîtanuluĭ de Czar, cŏcĭ el è fórte necesar, ca şi la 48, tutulor privilegiaţilor; resbelul s'a făcut pentru cŏ l'aŭ cerut doĕ marĭ naţiĭ, şi pentru locmaoa de Turcie să n'o înghiţă numaĭ unul. Se trimiserŏ dar fii şi baniĭ Françeĭ şi Englitereĭ, nu ca să învingă pe Czar, ci ca să móră acolo, să se sature de resbel, şi cu dênşiĭ împreună să móră şi apĕrătoriĭ Turcieĭ. A triumfa în contra atâtor obstacole ce li se preparaserŏ în Crimeea a fost dat numaĭ decisieĭ şi curagiuluĭ ca al soldaţilor Françeĭ; ânsĕ acest triumf, fiind o surprisă, nu putu de cât să róḑă rĕrunchiĭ acelora ce trimiserŏ atâta oştire cu scop să facă una, adică să móră, şi eĭ făcurŏ alta la care cabinetele nu se aştepta.

Câte îmĭ scriĭ despre Calimachi şi I. Ghica nu se scie nimicŭ p'aicĭ de cât că primul a şi sosit în Constantinopole, şi cŏ pe al doilea aŭ trimis să'l chieme de la Samos. Nu creḑ ânsĕ să reuşéscă nicĭ unul nicĭ altul, saŭ şi de va eşi la vre-un capĕt, va fi maĭ târḑiŭ pe la începutul luĭ Maiŭ viitor. Cu tóte acestea multe nu credem, şi tot se facŭ. Cine credea cŏ Francesiĭ nu se vor bucura de luarea Sevastopoleĭ? Nume eteroclite se află şi în gramatice unde se ḑice cŏ se reguléḑă limbele, necum acolo unde regula şi dreptatea sunt ca nisce fenomene rare.

Voiŭ arĕta şi d-luĭ Zossima câte îmĭ scriĭ: îl aştept astăḑĭ de la Buiukdere. El nu vede nimicŭ din câte îmĭ scriĭ; din contra, are speranţe marĭ despre amicul nostru din ţéră. E în corespondinţă cu dênsul, şi scie cŏ Caning îl susţine; acum va vedé cŏ îl dă în légĕn.

In Crimeea è o tăcere şi o nemişcare ce nu se aştepta. Cum se vĕd lucrurile, pe semne cŏ generaliĭ aŭ luat'o peste nas de ce a precipitat ast-fel evenimentele şi aŭ stricat jocurile Turteĭ-Dulce. Ce bine'ĭ mergeaŭ lucrurile! Se gătia să bage oştirĭ şi în Serbia, şi în Bosnia şi în Muntenegru ce le preparase a se revolta, şi care cu căderea Sevastopoleĭ perdurŏ *chieful*.

Generaliĭ şi soldaţiĭ cu supunerea şi disciplina, nu pot câştiga alt decât laude cŏ sciŭ a muri cu curagiŭ, nu ânsĕ şi a învinge: învingerea ca nicĭ o dată, acum nu va veni decât din neascultarea saŭ nepriceperea instrucţiilor.

Spune d luĭ Billecocq cŏ'ĭ sunt fórte recunoscĕtor pentru interesul ce'mĭ pórtă şi pentru părerile ce ţĭ-a dat. Cu adevĕrat, nu è timp de a face nimicŭ acum; este de a sta pe locŭ şi de a'şĭ pune cenuşă pe cap cine este maĭ ieremiacŭ saŭ scie a se văita maĭ bine ovreesce.

La revedere.

I. Heliade.

CXL

Domnuluĭ Gr. Grădişténu.

Constantinopole. 5 Noembre, 1855.

Amatul meŭ domn,

Desolante sunt câte îmĭ scriĭ în epistola d-tale din urmă de la 23 Oct.; ânsĕ, precum nu se cuvine a atribui cine-va Românilor cele ce aŭ făcut nebuniĭ şi trădătoriĭ saŭ câte face astădĭ Ştirbeiŭ şi maĭ 'nainte fratele sĕŭ, asemenea ar fi nedrept a atribui cine-va Turcilor cele ce aŭ făcut Fuad, Rechid şi alţiĭ. Nu vine de la eĭ rĕulŭ, ci de la Sânta Alianţă ce âncŏ îşĭ dictă politica de la 1815. Eram într'o ḑi, acum vr'o şéşe lunĭ, la fostul visir Mehemet Kiupurli ce a fost, ambasador la Londra, şi pe care l'a costat Visiratul pentru firmanul saŭ voia ce a fost trimis luĭ Omer-paşa la Bucurescĭ ca să reorganise armata română. Vorbind cu acesta în sensul scrisoriĭ d-tale din 23 Octombre, îmĭ ḑise: „Arată'mĭ în vre-o ţéră unde pot fi în capul trebilor saŭ în cel după urmă serviţiŭ ómeniĭ ce cu adevĕrat dorescŭ binele patrieĭ şi îĭ cunoscŭ adevĕratele interese. Pretutindenĭ ómeniĭ de felul acesta sunt alungaţĭ, persecutaţĭ, exilaţĭ. Când va veni un timp ca să veḑĭ că ast-fel de ómenĭ dirigŭ trebile, atât aiurea cât şi în Turcia, atuncĭ să te mirĭ cum de nu le cunoscŭ eĭ adevĕratele interese. Acum nu te mira, căcĭ ceĭ carĭ sunt la cârmă nu sunt şi nicĭ pot sta, de nu vor avé de scop de a dirige vaselul cum să se spargă de scòpele, şi alte asemenea.“ El fu scos pentru că dimpreună cu Omer-paşa a vrut să puiă ţĕrile nóstre a figura în resbel ceva maĭ mult de cât Sardinia cu 15 miĭ de ómenĭ. Omer-paşa fu alungat din ţéră şi trimis unde şĭ-a înţărcat dracul copiiĭ. Mehemet Ali-paşa *cumnat al Sultanuluĭ* batjocorit prin chiar jurnalul de Constantinopole, tractat de hoţŭ şi exilat, pentru crima că adusese Turcia să aibă 250 miĭ de oştire la începutul resbeluluĭ, şi a sparge pretutindenĭ prestigiul *neînvinseĭ Rusiĭ.* Cine domnesce de atuncĭ în Turcia, de cât tot ministriĭ ce făcură a se înjumĕtăţi oştirea ce deteră din ceea ce rĕmăsese 25 miĭ spre a fi comandaţĭ de ofiçerĭ englezĭ şi carĭ, restul de vre-o 80 miĭ, îl împărţiră şi subt-împărţiră cum să nu fiă nicăirĭ o forţă adunată nicĭ de 20 de miĭ? Apoĭ d-ta te mirĭ de ce, nu ţin un limbagiŭ ca cel din scrisórea d-tale. Cine? Fuad? Ali-paşa? Ómeniĭ luĭ Reşid? Ce idee! Şi dacă se vor schimba ăştia, e semn că cel care 'ĭ va schimba pricepe de unde vine rĕul; dar póte să'ĭ schimbe de nu va avé maĭ ântêiŭ o oştire la un locŭ cel puçin de 150 miĭ ómenĭ?

Și ceĭ ce se vor pune, de vor fi ca d-ta și ca mine, pot să ţiă limbagiul nostru fără oștire? Oste trebue maĭ ântêiŭ, și Dumnedeŭ è bun.

Aproposito de candidaţiĭ ce dicĭ că aŭ fost pe tapet. Intr'o di, dupŏ ce am luat scrisórea d-tale cea d'ântêiŭ ce îmĭ spunea de asta, se duse un amicŭ la Mehemet Ali-pașa să întrebe ce scie. Iĭ dise cŏ una ca acésta le-a fost venit pe la urechiă, ânsĕ nu oficialmente, și cŏ nu se va face nicĭ unul nicĭ altul din ceĭ propușĭ.

— Dar pe cine vreţĭ voĭ, întrebâ el?

— Intrebaţĭ ţéra, respunse amicul, ea are dreptul să alégă, daca este dreptate și daca vreţì să redeveniţĭ tarĭ și să vĕ întremaţĭ.

— Când perde cine-va o dată sănĕtatea, dise el, nu se întreméḑă așa de curênd, ci încet-încet. Inţelepciunea atuncĭ stâ să nu maĭ facă vre-o nebunie cum să caḑă la pat din noŭ. Cine în Europa lasă astăḑĭ să se întrebe ţĕrile? Ansĕ, ia spune'mĭ, cine este astăḑĭ în ţéră, care, numit în acest interval de Pórtă, să fiă bine priimit de cea maĭ mare parte cum să împace maĭ mult partitele?

— Nu'l cunósceţĭ? dise amicul. Este Alecu Ghika, fostul Domn.

— Apoĭ dênsul va fi numit, dise el.

Broșura *Confidences* despre care 'mĭ scriĭ este prohibită aicĭ cu mare asprime. A făcut o impresie fórte urîtă, și chiar ceĭ bine tractaţĭ într'ênsa dicŭ cŏ este scrisă de un nebun saŭ de un plătit înadins, ca să facă rĕŭ acelora maĭ mult pe care 'ĭ laudă. Nimenĭ n'a făcut maĭ mare bine luĭ Reșid și maĭ mare rĕŭ luĭ Mehemet Ali de cât acea broșură. Taraful luĭ Ion Ghika vĕdênd cŏ è rĕŭ vĕdută acea broșură de tótă lumea, s'a încercat să o atribue tot luĭ bietul Heliade, dar n'a prins locŭ calomnia. Din scrierea luĭ Regnault se atribuescŭ tóte câte sunt asupra Turcilor tot luĭ Heliade. Când Zossima a ḑis într'o ḑi cŏ Heliade nu cunósce pe Regnault, Peretz ce se află în acea adunare a respuns: „Să nu se maĭ prefacă d-nul Heliade cŏ nu cunósce pe Regnault, cŏcĭ eŭ cu ochiĭ meĭ l'am vĕḑutŭ adesea în Paris în droşcă cu Regnault." Veḑĭ cum sunt ómeniĭ?!

Credŭ şi sperŭ cŏ în iérna asta pînŏ în primă-véră, voiŭ avé a'ţĭ scrie multe, şi nu particulare ca cele din rêndurile de sus, ci fórte generale. Sper să auḑ o musică dupŏ care să danţe toţĭ draciĭ cu Cornea cel mare dimpreună, şi să danţe dupŏ chieful ómenilor celor bunĭ şi înţelepţĭ.

La revedere.—Aproposito *de revedere* ce mĕ tot întrebĭ? Mĭ-e urêtă vorba *adio* când vorbescŭ saŭ scriŭ către amicĭ. Sunt bĕtrânŭ; n'am voiă să mĕ mut din Stambul, ânsĕ aşa e omul: pînŏ trăiesce tot speră.

Nu adio, ci la revedere, Grădiştene, îţĭ strîngŭ mâna, şi tot la revedere.

I. Heliade.

P. S. Acum pică şi d-nul Zossima, îĭ dedeiŭ scrisórea d-tale s'o citéscă. Îţĭ strînge şi d-luĭ mâna.

Nu ţĭ-am scris nicĭ o dată cŏ Austria (de la sine) a renunţat la proiectele sale în Bosnia, ci cŏ alţiĭ 'ĭ-aŭ stricat jocurile ce credea cŏ'ĭ merge aşa de bine.

CXLI

Domnuluĭ Gr. Grădiştenu.

Constantinopole. 8 Noembre, 1855.

Amatul meŭ domn,

De veĭ auḑi de bătălia ce s'a făcut la spitalul de lûngŏ sânta Sofia, între vre-o 60 soldaţĭ francesĭ şi vre o alţĭ 50 tunisienĭ, écŏ cum e adevĕrul:

Maĭ ântêiŭ Tunisieniĭ se aŭ cu Francesiĭ, ca Româniĭ cu Muscaliĭ, şi pretutindenĭ nu se vĕd bine. — Alaltă-ierĭ, la 5 Noembre, de la o cârciumă s'aŭ luat câţĭ-va la céртă, de la céрtă la pumnĭ, de la pumnĭ la baionete. Tunisieniĭ eraŭ vre-o cincĭ; Francesiĭ, fiind lûngŏ locuinţa lor (casa spitaluluĭ), alergarŏ maĭ mulţĭ. Alţĭ Tunisienĭ sărirŏ ca să scape pe aĭ lor şi se făcurŏ doĭ-spre-ḑece. Francesiĭ sărirŏ toţĭ ceĭ sănĕtoşĭ din spital Se adunarŏ armaţĭ pînŏ la 60. Ceĭ doĭ-spre-ḑece se băturŏ cu toţiĭ pînŏ sosirŏ de la casarma lor saŭ de pe aiurea şi se făcurŏ şi eĭ vre-o 50. Incăierarea, împuşcătura şi împungerea cu baioneta ţinu pînŏ când sosi un general frances cu vre-o douĕ-ḑecĭ de gendarmĭ ca să'ĭ descaiere. Se ḑice cŏ s'ar fi ucis vre-o 15 de o parte şi de alta, între care şi un ofiçer frances. Nu creḑ cŏ astă céртă de cârciumă să aĭbă vre-o consecuenţă supĕrătóre de cabinete (afarŏ de nu vor fi căutând'o uniĭ cu lumînarea).

Ascultă şi istoria asta: Sciĭ cŏ un d. Proclet saŭ Prokeş, vine ca ambasador de la Viena la Constantinopole, sciĭ cŏ misiunea luĭ este a tocmi lucrurile despre Principate. Era vorba la un locŭ cŏ Austria are de gônd să propuie pe temeiul іскълітȣрелор ce are de la câţĭ-va boĭerĭ, ca să i se cedeḑe Principatele, drept recompensă la chieltuielile de resbel, de va lua parte în contra Muscaluluĭ (firesce ca şi la 1812). Un austriacŭ ce se crede cŏ è fórte sus pus şi cŏ scie de la vênă lucrurile, respunse: „... A! ba. Austria saŭ d. Prokeş nu are asemenea gônd. Austria este fórte leală. Étŏ misiunea d-luĭ Prokeş: Ca să nu se maĭ încurce şi turbure lucrurile în Principate, va să propuie Porţiĭ ca să lase tot pe Stirbeĭ şi pe Gr. Ghica Domnĭ în Moldo-Valachia; şi ca să se lovéscă lucrurile cu unul din cele patru puncte ale condiţiilor păciĭ, să se numéscă acestĭ Domnĭ ereditarĭ, cu drept de a lăsa prin testament ţĕrile respective la orĭ-care putere vor afla eĭ la ora morţiĭ cŏ e maĭ de folos pentru binele locuitorilor lor.“

Astă idee este adevĕrat austriacă, *lugru Nemzescŭ gum zà gade* ca la domnul *aghentul*; cu testamente şi cu foĭ de zestre s'a întins Austria, şi de ce a învĕţat nu se lasă.

Câte îţĭ scriŭ s'aŭ spus şi maĭ departe, şi de nu va fi susţinut Proclet de ambasadorul engles şi frances, mi se pare cŏ va mânca papara luĭ Mencicof. Bucătariĭ aŭ luat poruncă să facă papara cum să nu fiă maĭ jos de cât turta dulce, adică: *Lugru nemzescŭ cum zà gade*

Nu maĭ sciŭ nimicŭ cŏ tot ţĭ-aşĭ scrie; d-ta ce maĭ sciĭ?

La revedere.

I. Heliade.

CXLII

Domnuluĭ Gr. Grădiştému,

Constantinopole 19 Noembre, 1855.

Amatulŭ meŭ domn,

Ţĭ-am vorbit în trecutele ḑile despre misiunea luĭ Proklet ce se aşteptă aci la 24 ale acestiia. Propoziţiile cu care vine se asigură cŏ sunt tot cele ce ţĭ-am scris, şi de nu vor fi puse d'a dreptul, iar cu alte vorbe şi prin orĭ-ce marafet, să viiă lucrul tot acolo. Se asigură cŏ Turciĭ sunt decişĭ să stea tarĭ şi să nu cedeḑe nimicŭ, ca şi luĭ Mencicof. Ănsĕ aŭ drept să ḑică: „Dacă la întêmplare Austria va fi înţelésă şi susţinută de Englitera oficială şi chiar de Franţa, situaţia nóstră nu va fi ca pe când cu Mencicof, vom avé pe toţĭ în spatele nóstre, fărŏ nicĭ o putere în comparaţie cu a lor tutulor; puterea nóstră se va mărgini în cea morală, în tăria tractatelor la urechile ce vor să auḑă. Atuncĭ acea putere morală, cât va perde dacă Româniĭ şi Moldoveniĭ vor tăcé uniĭ saŭ ceĭ maĭ mulţĭ, şi daca alţiĭ carĭ se ḑicŭ boĭerĭ marĭ aŭ şi dat іскълитȣре în mâna Nemţilor şi în favórea lor! Când ar ḑice saŭ veĭ sci cŏ aŭ ḑis Turciĭ ast-fel, a cuĭ è culpa atuncĭ? Nu sciŭ ce facŭ ceĭ din ţéră, cŏcĭ pe emigraţĭ nu'ĭ ascultă nimenĭ, toţĭ ḑicŭ cŏ să le astupe gura cu tunul.

Când în ţéră s'ar redige o plângere pe drumul legal în contra violăriĭ teritoriuluĭ şi drepturilor lor, cerênd a rĕmâné dupŏ tractatele lor cu Turcia, puterea Turcilor morală ar cresce spre a ne susţine, şi din contra, descuragiul şi indignaţia ar veni la culme când s'ar vedé din partea români-fanarioţilor şi a tarafuluĭ luĭ Ştirbeiŭ manifestaţiĭ în contra Turcilor şi în favórea celor ce vor să ne înghiţă.

Incăierarea între Tunisienĭ şi Francesĭ de şi n'a avut urmărĭ grave, dar tot a ocasionat nisce mĕsure ce par cŏ le-ar fi cătat cu lumînarea Francesiĭ. Agresoriĭ aŭ fost eĭ la acea încăierare; eĭ maĭ numeroşĭ, eĭ împilătorĭ şi Tunisieniĭ victime, şi apoĭ acestia din urmă culpabilĭ şi Turciĭ solidarĭ.

Victoria luĭ Omer-paşa în Asia, maĭ lasă nasul jos unora, şi dacă mareşalul turcŭ va ajunge pînă la Tiflis, paguba Rusuluĭ va fi maĭ mare de cât în Crimeea, făcută cu o mână de ómenĭ, în scurt timp şi cu puţină chieltuială de banĭ şi de ómenĭ. Aşa è când se face resbelul serios, iar nu comediĭ de Turtă-dulce. O victoriă asemenea va face pe mulţĭ să înţelégă cŏ Turciĭ ce speriaserŏ pe Muscalĭ la Dunăre şi 'ĭ frécă în Asia, nu se vor lăsa aşa lesne cum cred chilipirgii a li se pune chiulaful de nisce mosafirĭ cu atâta reacredinţă. Mi se pare cŏ Proclet se va întruna cu buzele umflate, şi de vom scăpa vom fi datorĭ numaĭ Turcilor şi nimicŭ noĕ-ênşine, ce nu scim de cât să alergăm dupŏ plăcinte şi dupŏ chiverniselĭ.

P'aicĭ se vorbesce cŏ broşura *Confidences* este scrisă tot cum scriĭ şi d-ta, de Colson şi tipărită cu chieltuiala inimiculuĭ luĭ Mehemet Ali-paşa. Aşa scriŭ şi alţiĭ din Paris. Te rogŭ să mĕ însciinţeḑĭ înadins ce sciĭ sigur despre acésta, cŏcĭ è un studiŭ pentru mine; voiŭ să sciŭ pînŏ unde merge machiavelismul doctrinarilor turcĭ.

La revedere.

I. Heliade.

CXLIII

Domnuluĭ Gr. Grădiştĕnu.

Constantinopole. 22 Decembre, 1855.

Amatul meŭ domn,

O indisposiţie cam lungă m'a făcut să întârdiiŭ cu rĕspunsul la treĭ scrisorĭ ale d-tale.

Câte îmĭ scriĭ în cea de la 19 Noembre despre interesul ce arată d. Elias Regnault în ale ţĕrelor nóstre şi de articolele ce pune în *Secol*, îmĭ placŭ şi n'am cum să'ĭ mulţumescŭ şi eŭ ca Român De câte 'ĭ-aĭ comunicat din câte îţĭ scriŭ câte o-dată, bine aĭ făcut, când póte şi voiesce a le utilisa un om ca d-luĭ. Am fost rugat pe Mustafa-beĭ când a plecat la Paris să'ţĭ comunice şi d-tale un *memoriŭ*, dupŏ care mĭ-a exprimat dorinţa să'ĭ daŭ o copiă şi care se dedese la timp frateluĭ sĕŭ. Nu sciŭ de ţi l'a dat. Acela maĭ are unul precedent, adică sunt doĕ ce facŭ un întregŭ, şi socotescŭ cŏ vor fi bine gustate şi utilisate de d. Regnault. De le veĭ avé şi veĭ afla cu cale, comunică-i-le.

Câte 'mĭ scriĭ despre cartea d-luĭ Russo nu se învoiescŭ cu câte sciŭ şi vĕd şi judecŭ eŭ. Eŭ judecŭ rĕŭ o carte când spune la minciunĭ şi maĭ vîrtos la minciunĭ sistematice, în care mincinosul, maĭ mult decât orĭ-cine, cunósce adevĕrul şi scie cŏ minte; iar o carte ce spune adevĕrul basat pe probe şi documente şi care pórtă numele autoruluĭ, aceea de va fi şi în paguba mea cea maĭ mare, e bine venită. Acea carte, dupŏ mine, è cartea unuĭ autor cu lealitate, când îşĭ pune numele, vine de la un inemicŭ leal; iar nu e un pamflet, cum dicĭ d-ta. Aĭ greşit vorba. Eŭ voiŭ fi avĕnd şi bune şi rele, şi de m'am îndreptat adesea, nu o cunoscŭ de la amiciĭ ce sunt orbiţĭ de afecţie, ci maĭ mult de la inemicĭ, ce nu m'aŭ cruţat, ci s'aŭ uitat cu lupa măritóre la tóte defectele mele.

Ḑicĭ cŏ mi-a făcut rĕŭ cartea aceea. In ce? în aceea unde îmĭ arată greşélele? Nicĭ de cum. Aceea pe mine mĕ folosesce, şi de aceea ţéra se folosesce şi maĭ mult ca să nu fiă îngânată. Dar cu vederea greşélelor mi se taiă cariera? — Care? a politică? Aceea e perdută de la 1848, şi n'am ambiţionat'o nicĭ de cum, cŏcĭ de o ambiţionam nu mĕ amestecam la 1848, saŭ de mĕ amestecam făceam ca alţiĭ. Era destul să ḑicŭ o vorbă saŭ să fi sub-semnat la 2 Iulie la Mitropolitul hârtiele prin care el cu d-niĭ Câmpineanu şi Creţulescu numià pe Sihleanu administrator la Focşanĭ spre a primi pe Muscalĭ, şi pe T. Popescu meimandar înaintea lor, şi prin care se ordona judeţelor Focşanĭ, Buzĕŭ etc. spre a face conace şi a da provisiile necesarie la armată.

Eŭ cu acestea şi cu scrierile mele, ca să linişteseŭ pe ceĭ ce mĕ prepunea de ambiţia vătăşieĭ de Ţiganĭ, m'am castrat singur din cariera politică. Când unuĭ om i se impută de crimă intenţia de a se însura, daca el ca să împace, saŭ să astupe gura ómenilor, se determină a se castra singur, maĭ este óre de însurat? Credeam cŏ am a face cu bărbaţĭ ce judecă, eĭ ânsĕ n'aŭ ţinut nicĭ un compt despre scrierile mele. In cât pentru cariera literară ce singură 'mĭ-a plăcut, cartea d-luĭ Russo nu'mĭ face nicĭ un rĕŭ.

Maĭ ḑicĭ érŏ cŏ toţĭ vor crede cŏ nu e scrisă cartea de Russo, ci de mine ênsu'mĭ sub numele sĕŭ. Asta e în contradicţie cu ce ḑicĭ maĭ sus, şi cu ce mi-a ḑis în scrisórea sa d. Ledain. Eŭ nu puteam să mĕ daŭ singur în tărbăcélă, saŭ de mĕ daŭ singur, de'mĭ spuiŭ singur greşélele, asta nu face rĕŭ nimĕnuĭ, ci onóre. D-nu Russo scie carte, nu în starea luĭ Carcaleki, şi a logofeţilor de judecătoriĭ. Carcaleki se ḑice redactor de gazetă şi alţiĭ îĭ scriŭ articolele. El le înşiră saŭ le alege dupŏ interesele sale Russo nu face ânsĕ ca Carcaleki să dea articolele sale sub numele sĕŭ, ci el citéḑă şi spune de unde citéḑă; acolo unde spune ce a luat de la mine, lucrările mele sunt ale mele, bune saŭ rele; acolo nu maĭ încape să ḑică lumea alt-fel decât aşa cum e evident. Ḑicĭ cŏ plângĭ şi mĕ plângĭ de publicarea acesteĭ cărţĭ. Nu mĕ maĭ plânge, frate Grădiştene, căcĭ fie-care e creatura faptelor sale.

Observ cŏ de la un timp încoa cam diferim la multe în opiniunile nóstre, şi causa este cŏ ţéra crede cŏ ea e ţéra şi nu alţiĭ, şi cŏ causa eĭ e causa eĭ, iar nu a altora.—Câţĭ-va emigraţĭ iar cred cŏ dumnealor sunt ţéra, şi cŏ causa d-lor e causa ţĕreĭ; şi daca li se dă faptele pe faţă, aitĭ! s'a prăpădit, s'a dus pe copcă causa ţĕreĭ. Dupŏ părerea mea, causa ţĕreĭ cu atâta se lămuresce şi câştigă cu cât se descurcă de causa particulară a unor individe, de a căror vorbe şi scrise şi fapte ea nu è solidară, cu cât faptele acelor individe se daŭ pe faţă. Ce suntem noĭ emigraţiĭ decât nisce ómenĭ proscrişĭ cu dreptul saŭ nedreptul, ţinuţĭ cu forţa afarŏ de ceĭ ce aŭ putere şi neposibilĭ de a fi apĕraţĭ de ceĭ ce ar încuviinţa faptele nóstre. Noĭ nu maĭ facem parte din ţéră pînŏ când nu ne vom conforma cu dênsa, şi pînŏ când vom învĕţa de a nu maĭ ḑice cŏ causa nóstră è causa ţĕreĭ.

Scrisórea d-tale de la 29 Noem. s'a rătĕcit, pe semne, pe drum, cŏcĭ am luat'o cu doĕ sĕptĕmânĭ maĭ în urmă de cea din Decembre, adică ierĭ la 2 Ianuarie 21 Decem. s. v. N'am vĕḑut articolele din *Secol* despre care îmĭ scriĭ, şi te rogŭ de aĭ şi poţĭ, trimite'mĭ o colecţie dintr'ênsele. Aicĭ nu se află. Cu tote cŏ nu le cunoscŭ, ânsĕ mulţumesce şi din partea mea D-luĭ Regnault.

Câte îmĭ ḑicĭ despre dorinţele din ţéră cŏ se potrivescŭ cu opinia publică din Europa, le sciŭ şi eŭ, şi aceste dorințe sunt vechĭ, sunt de când Românul a început a nu se maĭ rușina de numele sĕŭ național. Tot ce e nuoŭ este cŏ a venit timpul să'șĭ pótă exprima dorințele de façă și la o Europă, ce începù să le pricépă și să tragă folos dintr'ênsele. Sunt respectabile acele dorințe, și n'avem decât a ne ferici de ceĭ cu putere și dispușĭ a le asculta.

Am dorit și dorescŭ, aĭ dorit și dorescĭ; amŭ dorit și dorim, ațĭ dorit și dorițĭ, aŭ dorit și dorescŭ toțĭ asemenea. Dar cum să ajungem la realisarea dorințelor? Asta è întrebarea și nevoia, maĭ vêrtos când sunt atâția inemicĭ potențĭ âncŏ ce se opun. Vor Muscaliĭ ce staŭ țepenĭ âncŏ? Vor Nemțiĭ ce âncŏ îngână și aŭ partisanĭ în Anglia; vor toțĭ ómeniĭ de orĭ-ce nație ce țin de sistema celor de la 1815? Vor Turciĭ ênsușĭ? Ca să ajungem la dorințele nóstre, cată maĭ ântêiŭ să fiă bătut Muscalul, cel puçin să fiă sforțat a încheia pace cu un tractat care să ne puiă țĕrile în acea stare de independență. De la cine să viiă declararea aceluĭ tractat? De la Turtă-dulce? Nu se póte. De la Turcĭ, dicĭ d-ta? Bine ar fi, dar și eĭ cu ce să dictede? Cu armata ce le-a distrus'o, nu Muscaliĭ, ci machinațiele luĭ Caning? Ânsĕ să nu dictede, veĭ dice, ci să propuiă. La asta e o mare dificultate, chiar și de ar fi o voință. Aliațiĭ aŭ un tractat, și aliațiĭ și maĭ vêrtos Caning, calcă din di în di nu litera, ci spiritul aceluĭ tractat păzind formele. Acum atâta remânea Turcilor să propuiă eĭ singurĭ o idee ce ese din principiul integrităţiĭ imperiuluĭ otoman, pentru care s'a făcut alianța și resbelul. Unul nu póte propune cu atâta curagiŭ la doĭ, ca doĭ la unul. Eŭ n'am nicĭ o speranță alta astădĭ decât la Françа, și dicênd astădĭ Françа, ințelegŭ pe Napoleon. El ne póte mântui și pe noĭ și pe Turcĭ și pe sine; alt-fel, îngânat de Austria, è pe calea ce duse pe unchiul sĕŭ la S-ta Elena; și Sânta-Alianță d'a capo își va înfige ghiarele pe lume.

Atuncĭ, na independenţă! na regat! na şi chiar Domniă şi autonomiă! Turciĭ alt unde-va sunt de inculpat, iar nu unde ḑice d-sa. De ne póte astăḑĭ face bine cine-va, ne póte numaĭ Napoleon, şi de nu vom avé binele dorit, ne sacrifică şi elŭ, cum ne-a sacrificat şi unchiul sĕŭ ce 'şĭ-a astupat urechile la cererile Românilor de atuncĭ. Era vorbă şi timp tocmaĭ Francia să ne dea de candidat pe Callimachi, ca să ofere pretext Anglieĭ să ne dea şi ea altul? E vr'un Român binecugetător în ţéră ca să fiă ascultat de consolul frances şi engles? Toţĭ muscăliţiĭ şi nemţiţiĭ sunt ascultaţĭ de aceĭ consolĭ şi de ambasadoriĭ respectivĭ la Constantinopole. Pe ómenĭ ca Sutzake întrébă. Turciĭ atâta pot, să gonéscă ast-fel de ómenĭ, saŭ să'ĭ sufere daca alţiĭ ĭĭ impun fărŏ să'ĭ stime.

Imĭ scriĭ cŏ Colson, în a doa sa ediţiă mĕ dă prin târbăcélă; şi când omul ăsta, de când cu revoluţia în contra luĭ A. Ghika, nu m'a sfâşiat? şi când nu m'am onorat de defăimarea unor asemenea cavalerĭ de industriă? Mĭ-ar fi făcut rĕŭ când m'ar fi lăudat asemenea om, cum a făcut rĕŭ luĭ Mehmet-Ali paşa laudele luĭ.

Imĭ place rĕspunsul ce ḑicĭ cŏ a dat Lordul Palmerston când a fost întrebat despre Principate; dar ca să se realise câte ḑice, cată maĭ ântêiŭ să fiă bătut Muscalul şi frânt nasul luĭ Turtă-dulce. Cu resbelul ânsĕ ce aŭ dat şi daŭ Muscaluluĭ şi cu un ambasador ca Caning, nu se bate Muscalul, ci ajunge la formarea uneĭ Sânte-alianţe maĭ formidabile şi maĭ ţépĕnă de cât cea de la 1815.

Imĭ ḑicĭ cŏ o să apară o listă de peţitorĭ la Domnia ţĕreĭ, în care se află câţĭ în Christos s'aŭ botezat. Acea listă, de va eşi, nu è un articol de jurnal, ci cu adevĕrat o satiră, un pamflet. Ḑicĭ cŏ figureḑ şi eŭ. Muşcătóre satiră; dar muşcă rĕŭ de la apus. De vor fi toţĭ câţĭ figuréḑă în listă peţitorĭ ca mine, rĕutatea è cu atât maĭ mare cu cât se légă de atâţia inocenţĭ [64].

La revedere, frate Grădiştene. Iţĭ strîngŭ mâna cu căldură, şi de te veĭ supĕra de câte ţi-am scris, eŭ 'ţi-o strîngŭ şi maĭ cu căldură. Stima cea adevĕrată este când cine-va ţine compt de opiniunea altuia, şi î lasă liber în cercul ideilor sale.

La revedere.

I. Heliade.

CXLIV

Domnuluĭ Gr. Grădişténu.

Constantinopole. 1856, Ianuarie $^2/_{14}$.

Amatul meŭ domn,

Tot ce e maĭ noŭ şi maĭ interesant óre-cum p'aicĭ este cŏ, cu venirea luĭ Prokeş, I. Pórtă vĕdênd cŏ acesta ar fi susţinut şi de guvernul Francieĭ, se vede nevoită a face concesiunĭ Austrieĭ pentru rĕmânerea lucrurilor în Principate tot cum aŭ fost pînŏ acum, cu aceiaşĭ Domnĭ şi fărŏ nicĭ un proiect de reformă: Regulamentul şi Balta-Liman în tótă vigórea.

Ce veĭ ḑice şi d-ta când veĭ auḑi cŏ ambasadorul engles se opune la acésta, şi cŏ ar vrea să scóţă pe Austriacĭ din ţĕrĭ, dupŏ ce el cu tóte puterile i-a fost ajutat acum doĭ anĭ şi le-a preparat calea să intre?

Ce veĭ fi ḑis când veĭ fi auḑit cŏ acum de curênd a trimis la Bucurescĭ şi la Iaşĭ pe D. Alison unul din primiĭ şi dibaciĭ secretarĭ aĭ ambasadeĭ, spre a încuragia pe Românĭ să proteste formal în contra luĭ Stirbeiŭ şi a Austriacilor promiţêndu-le cŏ vor fi susţinuţĭ de Englitera, şi cŏ vor fi bine ascultaţĭ de I. Pórtă ce va vedé cŏ i se prestă o putere atât de tare, pe cât de legală şi morală spre a scăpa de scaiul némţuluĭ şi de boldul celor ce susţin pe acesta? Nu te-aĭ cruci şi d-ta ca mine?

De sunt astea adevĕrate, dupŏ cum se asigură şi dupŏ cum vĕdŭ şi auḑŭ purtarea şi limbagiul diplomaţilor englezĭ, eŭ nu pot da cu mintea mea decât din doĕ una: orĭ cŏ Napoleon este fórte fin şi dibaciŭ, orĭ cŏ este fórte prost. La cea d'ântêiŭ hypotesĕ, avênd comptul sĕŭ şi al Franciеĭ întregĭ a desface cu Austria ca şi cu Rusia, è o dibăciă a pune pe Englitera în jocŭ, care nu'ĭ è aliată decât spre a'l contrabalança şi a'l controla. De s'ar fi opus ambasadorul Franciеĭ mişcărilor luĭ Prokeş, Redcliffe, din sistema de oposiţiă ar fi luat partea Austrieĭ serios, şi Auştria erà maĭ asigurată în proiectele sale. I-a luat dar elŭ partea spre a face pe Engles a i-se opune. Reazemul ânsĕ ce 'l promite, de va fi aşa de egal cu cel de la 1812 ce Austria promisese luĭ Napoleon I, nimicŭ nu è maĭ just şi maĭ dibaciŭ; Turtă-dulce cade şi'şĭ frânge gâtul. Iar de nu vor fi lucrurile aşa şi daca susţinerea francesă saŭ napoleoniană este adevĕrată, seriósă, atuncĭ bine-veḑĭ d-ta cŏ prostia ajunge pînŏ la gradul tonţieĭ. Atuncĭ dinastia napoleoniană este, dupŏ cum ḑice Balzak, în rêndul *predestinaţilor*. Dupŏ cum uniĭ bărbaţĭ sunt predestinaţĭ de a purta córne şi se învoiescŭ cu dênsele şi cu o mâncărime de a le şi cruţa, aşa şi ómeniĭ din familia acésta li se pare cŏ nu sunt îndestul de marĭ şi de boierĭ de nu se vor alia cu Turtă-dulce orĭ într'un chip saŭ în altul. Era vorba acum să véḑă Româniĭ un trimis engles să viiă a'ĭ înşurupa spre a'şĭ face valabile drepturile lor, când eĭ una ca acésta o aşteptaŭ de la

França şi dupŏ speranţele şi ilusiile lor şi dupŏ declamaţiile autorilor şi publicistilor Franciei?

De la venirea luĭ Prokeş şi de la ţinuta ambasadoruluĭ frances, ambasadorul engles şi toţĭ aĭ sĕĭ aŭ schimbat limbagiul despre Principate: când è vorba despre domniă nicĭ nu se maĭ pomenesce de Rodin, ci ţin una: „ è lucru hotărît: Stirbeiŭ nu se maĭ ţine „ şi A. Ghika è singurul om ce ni se cuvine şi noĕ „ şi Porţiĭ şi Principatelor.“ Nicăirĭ nu era calităţile luĭ A. Ghika (şi câte n'a avut nicĭ va avé) aşa eşite la maidan ca în casele diplomaţilor englesĭ.

Alaltă-ierĭ, amicul d-tale a vĕḑut pe cumnatul Sultanuluĭ şi dupŏ bună ḑioa, i-a ḑis: Heè! hatîrul d-tale mare a fost. A. Ghika s'a hotărît de Domn, şi Englesiĭ îl vor!—Aman, Paşa efendi, i-a ḑis amicul, n'am sciut cŏ am un hatîr aşa de mare, cŏ propuneam pe un frate al meŭ ce aveam la Paris.—Ce, aĭ un frate la Paris?—Ba n'am, dar aicĭ.—Ce, aicĭ aĭ unul?—Ba nicĭ aicĭ.—Apoĭ de ce frate vorbescĭ?—Numaĭ aşa ca să fiă vorbă, şi să mulţumescŭ de hatîr.

De la Bucurescĭ a venit scire cŏ Domnul Moldoveĭ 'şĭ-a dat demisia din causa monastirilor, unde a făcut *fiasco* ca la tóte lucrurile ce nu se iaŭ pe cale dréptă. Pe aci pînŏ astăḑĭ âncŏ nu se scie nimicŭ despre acestea, de cât Negri şi cu Ralet spun cŏ ierĭ saŭ alaltă-ierĭ a sosit adiutantul Domnuluĭ cu depeşe, şi cŏ de va fi una ca acésta, în acele depeşe cată să fiă demisia.

Nu sciĭ una. Imĭ făcusem hotărîre şi lege să nu laud nicĭ să criticŭ nimicŭ ce n'am vĕḑut cu ochiĭ şi n'am auḑit cu urechile, şi maĭ vîrtos despre cărţĭ şi autorĭ ce n'am citit, şi am păţit'o cu *Confidenţele asupra Turcieĭ;* m'am luat dupŏ gura lumiĭ şi am greşit amar. Mĭ-a împrumutat unul cartea în ḑilele din urmă şi m'am căit de graba ce am avut să o judecŭ dupŏ capul şi interesul saŭ şi iesuitismul altora, ce aŭ condamnat'o cu nume de pamflet. Dupŏ capul şi mintea mea, e o carte fórte seriósă şi scrisă de un amicŭ şi al omeniriĭ şi al Turcieĭ. Ânsĕ ómenilor să nu le spuĭ ceea-ce le va fi spre bine, cŏ te urĕscŭ; şi cu cât binele va fi maĭ mare şi maĭ general cu atâta te condamnă. Autorul acesteĭ cărţĭ, de ar fi fost Turcŭ şi ar fi locuit în Turcia, ar fi plătit cu pelea, tocmaĭ pentru aceea pentru ce să voiască binele Turcieĭ pînă acolo în cât să o scóle ca pe Lazăr din morţĭ. Mult am bine-cuvêntat şi am stimat pe autorul acesteĭ cărţĭ. Imĭ spuĭ în scrisórea d-tale din urmă cŏ a doŭa ediţiă are un articol maĭ întins despre ţĕrile nóstre şi cŏ acolo pe mine mĕ sfâşiă mult. Imĭ pare rĕŭ de rĕspunsul ce ţi-am dat. Nu citisem cartea; dupŏ ce o citiiŭ ânsĕ, îl ĭert de orĭ-ce va ḑice în contra mea, pentru cŏ de vor fi adevĕrate, adevĕrul è al luĭ Dumneḑeŭ; iar de vor fi rătĕcirĭ, sciŭ cŏ nu'ĭ pot veni din ură saŭ din patimă, saŭ din sistemă, cŏcĭ n'am avut nicĭ o-dată în nimicŭ a face cu autorul, ci sunt sigur cŏ a fost rĕŭ informat. Materia cărţiĭ arată pe autor cŏ nu è un om de gaşcă, ci un voitor de bine ce scrie dupŏ convicţiile sale, şi un ast-fel de om, când mĕ va cunósce, îşĭ va schimba la multe opinia în cele ce l'aŭ informat rĕŭ despre mine.

De ar fi avut D. Regnault atâta bună-credinţă şi s'ar fi căpuit cu date adevĕrat istorice şi cu fapte ca autorul *Confidenţelor*, nu ne-ar fi desfigurat causa aşa de amărît. „Bate, ci ascultă," pot ḑice autoruluĭ Confidenţelor, unde D-luĭ Regnault n'aşĭ avé ce sa ḑicŭ de cât: „aĭ giugiulit fărŏ sa asculţĭ nicĭ să'ţĭ facĭ datoria misiuniĭ."

D'aşĭ sci cŏ aşĭ păţi orĭ-ce, dar voiŭ spune la toţĭ Turciĭ ce cunoscŭ cŏ autorul acesteĭ cărţĭ este un adevĕrat amicŭ, nu al unor persóne, ci al Turcilor în general, pentru cŏ e amicul fărŏ excepţiă al tutulor locuitorilor Turcieĭ, şi cŏ naţiile ce condamnă la *So-*

crați și la *Christĭ* își subscriŭ singurĭ sentința lor de mórte. Pînŏ când cartea acésta va fi condamnată ca și altele ca dênsa, Turciĭ sunt pe calea perḑeriĭ.

Apropos de bottes.—Imĭ ḑicĭ într'o scrisóre și te plângĭ de Russo cŏ a vorbit de d-ta în cartea sa. Am citit cartea sa de colo pînŏ dincolo și n'am vĕḑut nicăirĭ cŏ vorbesce el de d-ta, ci eŭ în memoriurile mele pe carĭ mi le citéză; aĭ bătut, adică, șéoa ca să pricépă épa? Nicĭ Russo nu e șea, nicĭ eŭ călușeà. Eŭ am scris ceea-ce sciŭ, și nu ca să te aduleḑŭ, ci pentru cŏ așa te întâlnescŭ în drumul meŭ; și de te-așĭ fi vĕḑut pe câmpul Filaretuluĭ, saŭ în comitetul revoluționar, saŭ la Islaz saŭ la Telega, saŭ la Ocnele-Marĭ, crede-mĕ cŏ nu te cruțam: te arĕtam ast-fel, cum te-așĭ fi vĕḑut. Norocul țĭ-a fost cŏ aĭ fost om de omeniă; iar de te căiescĭ de rolul ce aĭ jucat, altă vorbă. Schimbă'țĭ rolul, și de voiŭ trăi să maĭ scriŭ, voiŭ scrie și eŭ tot dupŏ cum te veĭ purta.

La revedere.

I. Heliade.

CXLV

Domnuluĭ N. Russo.

Constantinopole. 1856, Ianuarie 10.

Amatul meŭ domn,

Am priimit scrisórea d-tale de la 21 Decembre. Despre scrierea luĭ Luteral, aşĭ voi să aĭbĭ pe aceea ce a venit într'adins pentru d-ta. 1⁰ Pentru cŏ mi-se pare cŏ are ceva adaose; 2⁰ Pentru cŏ aceea este a d-tale şi cea care este la d-ta e a d-luĭ conte.

D. Grădiştén u 'mĭ-a scris acum vre-o 40 de ḑile o epistolă în care se plânge de ce d-ta să vorbescĭ de d-luĭ în broşura tipărită la Bruxel. Eŭ, în ce te privesce pe d-ta, 'ĭ-am rĕspuns cele următóre:

„Imĭ ḑicĭ într'o scrisóre şi te plângĭ de d. Russo cŏ de ce a vorbit de d-ta, şi dintr'un capĕt pînŏ în altul nu vĕd în acea carte să fiă vorba de d-ta, decât acolo unde vorbescŭ eŭ în memoriile mele intime şi unde sunt citat. Daca voiescĭ adică să baţĭ şeaoa să pricépă épa, nicĭ d. Russo nu e şea, nicĭ eŭ căluşeă. Ci daca eŭ vorbescŭ şi nu altul ast-fel de d-ta cum nu vorbescŭ aceia cu care vĕ porocliţĭ de amicĭ; daca eŭ vorbescŭ aşa, nu este din amiciă nicĭ din gaşcă, ci pentru cŏ aşa te întêlnescŭ în drumul naraţiilor mele. De te-aşĭ fi vĕḑut sărutândŭ pămêntul ca un demagogŭ, saŭ la Telega saŭ la Ocnele de la Vâlcea, te arĕtam ast-fel cum aĭ fi fost; crede-mĕ cŏ nu te-aşĭ fi cruţat întru nimicŭ. Norocul 'ţĭ-a fost cŏ aĭ fost om de omenie, dupŏ punctul meŭ de vedere şi dupŏ opiniile mele. Iar de te căiescĭ de purtarea ce aĭ avut şi de limbagiul ce aĭ ţinut, n'aĭ decât să'ţĭ schimbĭ purtarea, şi 'ţĭ promit cŏ de voiŭ trăi şi de voiŭ maĭ scrie, să nu scot saŭ să nu adaogŭ nicĭ o iotă din câte veĭ ḑice şi veĭ face. N'aĭ de ce să fiĭ supĕrat pe d. Russo cŏ te arată om de omenie, ci pe mine; cŏcĭ d. Russo nicĭ nu te-a vĕḑut, nicĭ nu te-a cunoscut cum te-aĭ purtat, ci eŭ sunt acela care vorbescŭ în acea carte, şi d. Russo pune la tot paragraful acele virguleţe („ „) pe care d-ta te facĭ cŏ nu le veḑĭ.“ Şi alte asemenea.

D. Zossima nu 'ţĭ-a scris astăḑĭ, pentru-cŏ aşteptă rĕspuns de priimirea celor ce'ţĭ-a trimis.

Nu ne scriĭ daca aĭ primit gazeta *Independenţa Belgică*, unde e articolul pentru. . . . (nedescifrat).

Te aşteptam de sĕrbătorĭ să viĭ să ne veḑĭ. Firesce cŏ aĭ avut trébă. Să fim sănĕtoşĭ, şi la mulţĭ anĭ.

La revedere.

I. Heliade.

CXLVI

Domnuluĭ Gr. Grădiştému.

Constantinople. 1856, Ianuarie 25.

Amatul meŭ domn,

Cu epistola trecută 'ţĭ-am scris câte-va nuvele de aicĭ despre iniţiativa ce a luat ambasadorul engles despre ţĕrile nóstre.

Acum de la 27 Ianuarie este a se începe conferinţe între plenipotenţiĭ puterilor spre a tracta asupra baselor păciĭ în care eŭ nu cred, şi care nu e decât iar comedie ca cea de astă-véră de la Viena, ca să trécă şi anul viitor fărŏ mĕsurĭ energice saŭ fărŏ un resbel serios.

In fiitórele Conferinţe, după cererea luĭ Prokeş, s'a exclus ambasadorul Sardinieĭ. Acesta a dat o notă la I. Pórtă şi proteste fórte energice asupra acesteĭ nedreptăţĭ saŭ despreţuirĭ, cum se póte să tracteze despre pace, şi Sardinia ce are contingentul sĕŭ de oştire, ce a sacrificat şi banĭ şi ómenĭ în acest resbel să nu aĭbă nicĭ un representant în conferinţe? Baronul Tecco (ambasadorul Sardinieĭ) este decis cŏ daca nu va fi susţinut de guvernul sĕŭ la protestul ce a făcut, să'şĭ dea demisia.

Causa cŏ Austria cere să nu fiă Sardinia primită în Conferinţele acestea, este ca să nu iésă din principiile tractatuluĭ de la 1815, unde Sardinia este afarŏ din biserica Sânteĭ-Alianţe. De va stărui Sardinia susţinută de Franţa şi Anglia, şi va reuşi să aĭbă locŭ în Conferinţe, pactul de la 1815, începe a se rumpe. De va fi respinsă, umilită saŭ nedreptăţită, atuncĭ credŭ cŏ va juca dracul prin Lombardoveneţia. Mi se pare cŏ armata sardă va servi de avangardă celeĭ fancese. De aci şi din Principate a să viă ce a să viă luĭ Turtădulce.

M'a întrebat d. Zossima de te întreţiŭ ceva despre un articol de jurnal ce'ĭ scriĭ cŏ aĭ priimit cu o epistolă ca să ieĭ manuscriptul d-luĭ Russo, şi de nu'mĭ spunea de No. 4, n'aşĭ fi sciut nimicŭ ce să'ĭ rĕspunḑ nicĭ ce să scriŭ d-tale. 'Ţĭ-aducĭ aminte, astă-véră, cŏ'ţĭ scriam de un şir de memoriurĭ, şi, pentru care, ca să nu plătescĭ la postă şi să nu se rătĕcéscă, aşteptam o ocasiune să'ţĭ trimit unele. Acum vre-o treĭ lunĭ a sosit un *voyageur* frances de prin Asia de la Brussa şi fiind îndreptat şi la mine, mĭ-a spus cŏ vine la Paris. L'am rugat să iea acel *Memoriŭ;* ĭ-am dat adresa d-tale şi atâta tot; iar de va fi avut vre-o comisiune de la d. Russo saŭ vre-o scrisóre de la dênsul cŏtre d-ta, nu sciŭ. De are No. 4 acel manuscris, şi de trateaḑă despre o alianţă maĭ intimă între Franţa napoleonianā şi Turcia, apoĭ nu e un articol de jurnal, ci un *Memoire*, şi te rogŭ să nu'l divulgĭ, decât de veĭ socoti, poţĭ să'l arăţĭ d-luĭ Regnault.

D. Zossima m'a întrebat, iar supĕrat sunt pe d-ta? 'I-am rĕspuns: ce întrebare? Nu trăim împreună? M'aĭ audit vre-o dată vorbind alt-fel decât ca tot-d'a-una? şi mĭ-a dis cŏ scriĭ cŏ eŭ nu'ţĭ maĭ scriŭ. Va eşi din părerea asta d. Grădişteanu, i-am dis, cŏcĭ alaltă-ierĭ i-am scris o scrisóre fórte lungă, cum să se supere el pe mine când va plăti-o (la postă). Am fost dat şi d-luĭ Mustafa-beiŭ un manuscris, şi l'am rugat să'ţĭ încredinţede o copiă şi d-tale.

I. Heliade.

CXLVII

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu.

Constatinopole. 1856, Ianuarie $^{23}/_{5}$ Februarie.

Amatul meŭ domn,

Poimâne este sântul Grigorie, şi pentru mine aniversara numeluĭ a doĭ amicĭ. D. Zossima e cam amalat. De nu vom avé un prândŭ comun, vom închina cel puçin cu cumnatu-meŭ Costache în sănĕtatea ambilor Grigorĭ şi le uredŭ de astădĭ fericire, reînturnare în Patriă şi viitor senin şi dupŏ dorinţă-le.

Cu scrisorile trecute îţĭ scriam cŏ la Conferinţele despre pace, fiind exclus ambasadorul Sardinieĭ, acesta a protestat. Protestul este adevĕrat, iar nu şi Conferinţele a nume despre pace, cŏ acelora nu le este locul aicĭ la Stambul. Ambasadorul Sardinieĭ este exclus dupŏ cererea celuĭ austriacŭ de la orĭ-ce consiliŭ diplomaticŭ despre ale resbeluluĭ actual, şi ocasia protestuluĭ a venit când s'aŭ adunat de vre-o doĕ-treĭ orĭ (a convorbi) despre Principate. Atuncĭ am audit cŏ ar fi fost mult *sur le tapis* (pe tapet) Memoriul ce ţi l'am fost trimis iérna trecută despre unirea Principatelor. Asta o sciŭ ast-fel: eŭ tot cam amalat, n'am eşit afarŏ de mult. Cumnatu-meŭ ducêndu-se la Mehmet-Ali paşa, acesta 'ĭ-a zis: „Heĭ! Memoriul cumnatuluĭ „d-tale s'a luat de treĭ orĭ în cercetare la mehlis (con„siliŭ)“. Alt Memoriŭ eŭ nu sciŭ să fi dat: nicĭ timp nicĭ picióre n'am avut ca să mĕ ducŭ singur a cerceta.

'Ţĭ-am scris érŏ cŏ Lordul Redclife a trimis pe Alison în ţéră, luând adică *à cœur*, chestiunea şi sórta Principatelor. Stirbeiŭ nu scie ce marafeturĭ să maĭ facă ca să fermece pe d-l Alison ca pe consulul frances. Balurĭ, surprise plăcute, cardaşlâkurĭ. Alison în fine têmôiat scrie luĭ Redclife multe bune de Stirbeiŭ. Ambasadorul engles am audit cŏ e mâniat focŭ pe trimisul sĕŭ Alison, dice cŏ Alison a înebunit.

Despre Moldova pe aicĭ se aude cŏ domnul Gr. Ghika declarându-se cŏ dupŏ împlinirea soroculuĭ nu maĭ primesce domnia, s'ar fi hotărit a i se da de succesor Păşcanul, cumnatul luĭ Calimachi.

Veĭ fi audit cŏ ambasadorul Anglieĭ a dat bal unde s'a dus şi Sultanul. Nimicŭ extraordinar cu balul ăsta, decât am audit, de va fi adevĕrat, cŏ fiind invitaţĭ şi Patriarchul grecŭ şi armean şi haham-başa împreună, acestia aŭ fost şi eĭ în chor când s'a deschis balul cu un polones luând fiă-care câte o damă. De va fi minciună asta, Grecii o spun. Maĭ se dice âncŏ cŏ Mehemet Ali paşa se preâmbla la braţ cu vestitul Aristarchi, mie ânsĕ nu'mĭ vine s'o cred.

Imĭ scriaĭ în ultima d-tale scrisóre de la 15 Ianuarie:

„Pentru prima óră epistola d-tale mĕ face să mĕ plângŭ.“

Sunt ferice cŏ dicĭ pentru prima óră. Credĭ ânsĕ d-ta cŏ scrisorile d-tale nu m'aŭ atins adesea pînŏ la ficaţĭ? şi eŭ nu m'am maĭ plâns- Pentru ce? Pentru cŏ alta e opinia saŭ religia politică a fiă-căruia şi alta amiciţia ce se baséḑă pe stima reciprocă a onestităţiĭ caracteruluĭ şi conduiteĭ fiă-căruia. Eŭ te-am stimat pentru faptele, conduita şi caracterul ce'l aĭ şi care îmĭ convine; pentru ce darŏ să mĕ plângŭ eŭ de câte vrênd saŭ nevrênd m'aĭ mâhnit de multe orĭ, cŏcĭ acestea veniaŭ saŭ din apĕrarea unuĭ principiŭ ce aĭ fi susţinut, saŭ creḑênd cŏ'mĭ facĭ bine. Daca dar am răbdat şi eŭ de multe orĭ, rabdă şi d-ta o-dată, cum ḑicĭ, *pentru prima óră*, în favórea vechieĭ nóstre amiciţiĭ. Apoĭ te explicĭ şi pentru ce te plângĭ şi'mĭ repeţĭ frasele unde ḑicŭ cŏ „*observ cŏ de la un timp încoa cam* „*diferim la multe în opiniunile nóstre.*“ Apoĭ îmĭ arĕţĭ singur carĭ sunt opiniele şi dorinţele d-tale, şi cu acésta nu facĭ decât a afirma ce am ḑis.

Opiniile d-tale cum şi dorinţele laudable nu sunt şi nicĭ n'aŭ fost decât şi ale mele pînŏ la 48, şi de atuncĭ încoa ca Român şi om particular. Proba este daca nu tóte câte am vorbit şi scris, cel puçin cele d'ântêiŭ versurĭ cu carĭ începe primul cânt al Michaideĭ:

„ Şi-a unit pe toţĭ Românii în una.
„ O aquilă, o lege, cum trebue să fiă.“

Dar astea, frate, sunt opiniile nóstre, causa nóstră particulară; iar nu opiniele şi causa ţĕreĭ *de astăḑĭ.* Ţéra e impărţită în partite; ântêiŭ doĕ marĭ al Moldoveĭ şi al Valachieĭ. Intre ceĭ ce speră a se face Domnĭ respectivĭ, aceia nu vor unirea. Al doilea în fiă-care Principat Dumneḑeŭ maĭ scie câte partite sunt: Uniĭ vor pe Stirbeiŭ, alţiĭ pe Stan, alţiĭ pe Bran şi unirea le e urîciósă, şi independinţa şi regele străin şi maĭ urîcióse, în cât dorinţele d-tale şi ale mele şi ale altora ca noĭ, ce, de şi nu suntem în minoritate, dar n'avem nicĭ un caracter oficial să ne întrebe nimenĭ. Apoĭ cabinetele ce întrébă, unul al Turcieĭ, d'ar voi unirea, o va sub suzeranitatea sa; al Austrieĭ ar vrea ca şi al Rusieĭ să ne unéscă ca să ne înghiţă d'o-dată; al Englitereĭ şi al Françeĭ nu facŭ nimicŭ, şi de ar face, vor sâ facă pieḑiş iar nu în folosul nostru. Acum vedĭ d-ta cŏ altele sunt opiniele şi causa unora, şi altele ale ţĕreĭ împărţite în peţitorĭ şi în victime ale peţitorilor sătule de tóte opiniile. Acum la ce óre escí vulnerat când spuĭ cŏ diferim, cŏ nu vreĭ să cunoscĭ asta şi cŏ eŭ, de şi am dorinţele şi aspiraţiile d-tale, dar din nenorocire vĕḑŭ un lucru ce s'ar cuveni să fiă vĕḑut de toţĭ, cŏcĭ pré bate la ochĭ; şi în posiţia în care suntem, mĕ vĕḑŭ ca acel căruia i s'a ḑis: *Cum vreĭ să fiĭ executat, în furcĭ saŭ în ţépă?* El a rĕspuns cŏ maĭ bine ar mânca caşcaval. Şi eŭ şi d-ta am mânca tot caşcaval, dar nevoia è cŏ nu întrébă: *cum, în furcĭ saŭ în ţépă?* şi la astă alternativă, de nu pot scăpa, cată să prefer furcele cu cutare, decât ţépa cu cutare, şi d-ta ţiĭ una de un an: caşcaval, caşcaval.

Foile ce mi le trimiţĭ tipărite nu'mĭ spuĭ de unde sunt, şi pînŏ să'mĭ spuie a doa ḑi d. Zossima, căruia 'ĭ scriĭ, am ḑis: „Billecocq a trecut p'aicĭ.“ Iĭ mulţumescŭ mult. Aşĭ dori să am şi urmarea, cu tóte cŏ atuncĭ când vine autorul la România şi Ungaria, credŭ cŏ va scrie ca şi alţiĭ, iĭ recomand scrierea: *L'esprit public en Hongrie* par de Gerando. Citesce-o şi d-ta.

La revedere.

I. Heliade.

CXLVIII

Domnuluĭ Gr. Grădişténu,

Constantinopole. $^{6}/_{18}$ Februarie, 1856.

Amatul meŭ domn,

Spre rĕspuns la scrisoarea d-le din 2 Februarie, veĭ avé maĭ ântêiŭ să plătescĭ o scrisóre lungă.

Mĭ-a părut bine cŏ D. Vaillant se ocupă să scrie ceva, şi dupŏ miḑlócele ce se află pe aicĭ, sper să'ţĭ trimit cu posta viitóre pînŏ la doĕ sute cincĭ-ḑecĭ francĭ din preună şi cu lista numelor celor ce aŭ contribuit.

Despre trimisul luĭ Redcliffe în ţéra nostră, cum te am fost însciinţat, ni se scrie din ţéră de la locŭ fórte sigur, cŏ ducêndu-se acolo cu propositiile despre care ţĭ-am scris şi puind şi óre-carĭ condiţiĭ în maniera *redclifiană*, n'a putut afla nicĭ o subsemnătură de la ceĭ ce se ḑicŭ partit romànescŭ saŭ patrioticŭ, adică de la aceia de la carĭ el spera mult şi venia cu sacul. Stirbeiŭ vĕḑênd acésta, îndată a pus mâna pe dênsul, promiţêndu'ĭ marea cu sarea, ast fel cum s'a fermecat bietul om şi a început a face raporturĭ unul şi unul în lauda luĭ Stirbeiŭ arĕtând cŏ e singurul om cu merite şi capacităţĭ înalte de a guverna şi a ferici ţéra, şi maĭ vîrtos de a *realisa ceea-ce aştepta d. Redcliffe* de la alţiĭ. Aci în Stambul se aştéptă să vină Plagino din partea luĭ Ştirbeiŭ; şi pe lângŏ misia ce are se ḑice cŏ ar fi şi însărcinat de peţitor spre a cere pentru fiiul luĭ Stirbeiŭ pe fiia ambasadoruluĭ engles, cu promitere de 100 miĭ galbenĭ cà προγαμοῖα δῶρα.

De-ună-ḑĭ s'aŭ adunat la I. Pórtă ambasadoriĭ puterilor aliate din preună şi cu al Austrieĭ, şi între altele s'a decis, se dice, și pentru Principate în chipul următor.

Ca Domnilor, ne maĭ fiind tolerabilĭ, să li se scrie, ca la împlinirea termenuluĭ de șépte anĭ, îndată să depuiă puterea, și Pórta va trimite provisoriŭ un caimacam saŭ doĭ pentru ambele Principate, carĭ vor guverna dupŏ datina țĕrilor și vor convoca Adunările spre a'șĭ alege fiă-care câte *treĭ candidațĭ* de Domnĭ, din carĭ apoĭ Pórta să întăréscă unul. Asta tare vatĕmă autonomia țĕrilor și nu ne vine decât de la Turtădulce, cŏcĭ e curat de stilul și de maniera luĭ. Prokeș a maĭ adus pe tapet cestiunea emigraților românĭ și a cerut cu stăruință ca să se înnoiască proscrierea lor, și să nu li se maĭ ierte să intre în țéră, pentru cŏ iar o vor turbura. Locotenentul visiruluĭ, care este Mehemet Kiupurli-pașa, ce a fost la 49 ambasador la Londra, a observat:

1⁰ Cŏ acéstă propunere violédă suveranitatea Turcieĭ ce singură are drept să pedepséscă saŭ să ierte, precum și facultatea de a pricepe carĭ din supușiĭ saŭ vasaliĭ sĕĭ îĭ sunt credincioșĭ saŭ hainĭ.

2⁰ Lovesce drepturile țĕreĭ când acésta ar primi cu firman în sînul sĕŭ ómenĭ ce ea nu 'ĭ-ar vré, saŭ cu firman s'ar proscrie alțiĭ ce ea nu'ĭ are de culpabilĭ.

3⁰ Cŏ emigrațiĭ românĭ, atât ceĭ din Turcia cât și ceĭ din afarŏ, cu tóte nevoile și tentațiele prin care aŭ trecut, aŭ dat probă în opt anĭ de o bună conduită, și Turcia nu sufere să li se facă o ast-fel de nedreptate.

Și cŏ în fine asta e dreptul fiitoruluĭ guvern al țĕreĭ românescĭ de a ĭerta saŭ nu reintrarea acestor emigrațĭ.

Prokeș a rĕspuns cŏ dreptul suveranitățiĭ Turcieĭ și al autonomieĭ țĕreĭ atuncĭ s'ar ataca când n'ar fi vorba de o turburare în vecinĕtatea Austrieĭ; iar când acésta prevede turburare, îșĭ este datóre sieșĭ a cere să se ia mĕsurĭ ce s'ar cuveni între bunĭ vecinĭ și amicĭ.

D. Thuvenel a tăcut în tótă acéstă discuţie, şi în fine se dice cŏ ar fi dis una şi bună, adică cŏ d-luĭ este de părerea d-luĭ Prokeş!! Aĭ crede-o, frate? Mie ânsĕ nu'mĭ vine să cred, cu tóte cŏ mĕ încredinţédă ast-fel ca şi când aşĭ fi audit'o cu urechile mele. Apoĭ ar fi adăogit, dupŏ o luptă a visiruluĭ, cŏ acéstă chestiune fiind-cŏ è delicată, bine ar fi să se trimiţă a se decide la Congresul din Paris. Visirul cu ceĭ-l-alţĭ miniştri turcì aŭ rĕspuns cŏ acésta nu se póte, şi despre acésta nu se va trimite nicĭ o instrucţie de la I Pórtă representantuluĭ sĕŭ. Aci a rĕmas tréba. Când dupŏ doĕ dile furŏ întrebaţĭ nisce Turcĭ marĭ de sunt adevĕrate acestea, aŭ dis: Sunt pré adevĕrate, şi causa sunt ĭar Românii, cŏcĭ unul din Românĭ ar fi dat un *Memoriŭ* la Pórtă şi l'a comunicat şi la alţĭ ambasadorĭ, arĕtând cŏ pacea şi ordinea Principatelor nu va fi sigură pînŏ când nu se va decide ca nicĭ unul din ceĭ de la 48 să nu maĭ intre în ţéră. Cum se póte, a dis întrebătorul ca un emigrat român să fi făcut un asemenea *Memoriŭ?* Nu emigrat, a rĕspuns Turcul, ci un Român ce a venit de curênd din ţéră. Prepunerea aci e pe doctorul Creţulescu, ce se dice cŏ a venit tot în favórea luí Ştirbeiŭ, cŏ scóterea'ĭ şi mânierea è o comedie, şi cŏ Memoriul vine tot de la Stirbeiŭ. Dumnedeŭ să le alégă!

M'am învĕţat rĕŭ de nu ţiŭ copie dupŏ scrisorile ce trimit, şi nici timp nu am să scriŭ îndoit. Imĭ dicĭ cŏ aĭ arĕtat d-luĭ Billecocq scrisórea mea unde 'ţĭ scriam despre ducerea luĭ Alison în ţéră, şi cŏ d-luĭ 'ţì-a dis cŏ i-se pare maĭ adevĕrată a doua din ipotesile mele, şi cŏ 'mĭ cere să'ĭ daŭ şi eŭ părerea mea. De aşĭ fi avut copia scrisoriĭ mele, saŭ daca d-ta îmĭ scriaĭ maĭ a-nume, aşĭ sci ce să rĕspund; dar acum, dupŏ doĕ lunĭ de malatie şi nevoĭ, nu sciŭ care a fost a doa ipotesĕ. Mulţumescŭ d-luĭ Billecocq de câte îmĭ trimite şi 'mĭ arată; dar calificaţia de augur, spune'ĭ cŏ i-am dat'o eŭ maĭ ântêiŭ, prin *Protectoratul Czaruluĭ*, şi să nu'mĭ spuiă mie cŏ eŭ trecŭ în ochiĭ d-luĭ ceea ce a trecut d-luĭ în ochiĭ meĭ cu câte l'am auḑit şi maĭ vêrtos cu câte a scris în albumul sĕŭ, unde ḑice cŏ pe spetele nóstre se vor decide destinatele omeniriĭ. Astea cu adevĕrat sunt profeţiĭ, şi nu de om inspirat, ci de un politicŭ scrutător şi cu justă pĕtrundere şi prevedere.

La câte se aud despre pace, eŭ sunt unul din aceia ce cred cŏ resultatul acestor conferinţe va fi iar resbelul, şi cŏ acésta este iar o comedie cu atâta maĭ bócănă cu câte maĭ amăgitóre decât cea de an, scornită tot de Turtă-dulce ca să câştige timp şi să se oboséscă aliaţiĭ şi estimp, fărŏ să înainteḑe de primăvéră maĭ departe în botul Ritanuluĭ, cumĕtruluĭ sĕŭ.

Vĕḑ câte scriĭ cŏ se ḑice în *Constituţional* de I. Ghika; ânsĕ redactorul s'a grăbit a'l numi principe maĭ 'nainte de a'l numi Pórta. De treĭ lunĭ de ḑile, în tóte sĕptĕmânele ese vorba de la Marinică, Gavrilă şi Maghieru cŏ: *ĭerĭ s'a numit I. Ghika Principe de Samos,* şi pe urmă ese neadevĕr. Aşa a eşit şi ĭerĭ vorbă cŏ s'ar fi numit cu dinadinsul ĭerĭ $^4/_{16}$ Februarie. Pînŏ aḑĭ ânsĕ nu s'a vĕḑut nimicŭ oficial. Mulţĭ se miră de acéstă numire; eŭ ânsĕ mĕ mir de ce nu s'a numit pînŏ acum, şi de ce nu s'a numit de la 1853, când a avut protecţiă cu stăruirea luĭ Redcliffe ce într'o epocă se ḑicea de tot tiparul Europeĭ cŏ el era suveranul Turcieĭ. Când s'a numit Vogoride, Callimachi şi chiar Conomenos, Greciĭ nu s'aŭ maĭ speriat aşa, şi 'mĭ pare rĕŭ de ce Româniĭ să n'aibă niţel orgoliŭ naţional şi să se speriă ca de un lucru mare de o insulióră maĭ mică de cât un judeţ român, să se speriă, ḑicŭ, cu atâta maĭ mult cu cât limoņgiilor li se părea cŏ sunt degradaţĭ cu un principe Πάσης ξηροκαμώιας. Nu trebue nicĭ să se speriă, nicĭ să invidie Româniĭ când unul dintre dênşiĭ a început cu dreptul saŭ nedreptul a fi împiegat de Turcĭ. Fiă'ĭ de bine, daca a dorit'o. Orĭ-ce doresce omul şi caută cu stăruire şi sacrificiurĭ, şi chiar de onóre, fiă'ĭ pe sémă. Câţĭ paşĭ şi guvernatorĭ are Turcia, şi nicĭ cŏ maĭ scim când s'aŭ numit. Acum ceea ce maĭ dorescŭ am aflat, cŏ şeḑênd cu Negri, Ralet şi Alexandri la un locŭ, s'a învoit cu dênşiĭ ca să facă şi din partea altor Moldovenĭ a'l cere de Caimacam la Moldova, cu condiţie ca acolo să influinţeḑe alegerea pentru un Domn de aĭ lor, adică din gaşca luĭ Beizadea Nicolae Suţu; şi de acolo să facă apoĭ ca în ţéra nóstră prin agenţiĭ sĕĭ să fiă şi el, I. Ghika, unul din ceĭ treĭ candidaţĭ.—Nu crede cŏ Turciĭ sunt proştĭ şi nu'l sciŭ ca pe un boŭ bălţat cine este; nicĭ unul nu'l stimă; îl sciŭ şi pe el cum aŭ sciut şi pe Ştirbeiŭ şi alţiĭ, şi cu tóte astea l'aŭ suferit şi la numire şi acum în urmă la înturnare din Viena. Rĕul nu ne vine de la Turcĭ, ci de la aliaţiĭ lor ce propun ca cele ale luĭ Prokeş; şi apoĭ ambasadoriĭ Franciei şi Engliterei, unul susţine una astăḑĭ, altul alta mâine. De va fi Redcliffe preponderent, póte să impuiă şi Turcieĭ să sufere. De va fi Franҫa maĭ colţată, ea impune un alt fanariot. Fiă-care cum îşĭ aşterne aşa dórme. Ceĭ din ţéră îşĭ aşternŭ rĕŭ cu partitele lor; Turciĭ îşĭ aşterne şi maĭ rĕŭ, şi Napoleon de nu va fi maĭ fin de cât Turtă-dulce, va păţi maĭ rĕŭ de cât unchiul sĕŭ cu concesiile şi cochetăriile ce face Austrieĭ. Englitera âmblă cu gura căscată dupŏ chilipirurĭ şi dă în gropĭ ca la Sebastopole; acolo le era témă să nu care cum-va să puiă alţiĭ mana pe flota ruséscă, şi cu ochiĭ sgâiţĭ la flotă păţia păpara pe din apoĭ. Acum alte dănănăĭ i-aŭ plesnit prin gônd pentru ţĕrile nóstre.

Nu e aşa cŏ 'ţĭ făcuiŭ o scrisóre lungă şi tot nu o termin. Să 'ţĭ maĭ spuiŭ ceva şi despre mine. Scriŭ din ţéră d-luĭ Zossima cŏ acolo e vorbă fórte întinsă şi acreditată cŏ eŭ de sigur lucreḑ aci în Stambul pe capete în favórea luĭ Ştirbeiŭ şi cŏ am şi luat de la dênsul o mulţime de banĭ. Nu te mirĭ? Ar fi eşit o poesie cu principul *Limbricŭ* ce l'ar fi scos generalul Hesse pe sus saŭ pe jos, şi pe care 'mĭ-ar fi atribuind'o uniĭ mie. Póte cŏ acea poeşie ar fi dat de vorbă ómenilor, cŏ bietul fost poet o-dată 'şĭ-ar fi încordat dibla cu lauda prinçuluĭ Limbricŭ. Imĭ pare rĕŭ cŏ n'am chief de poesie, cŏ alt-fel 'ĭ-aşĭ turna una cum să'ĭ ţiue urechile, saŭ maĭ bine, îmĭ pare rĕŭ de ce Ştirbeiŭ a fost aşa de înferat instrument rus şi némţ, de ce n'a avut calităţile patriotice ale luĭ A. Ghika, unite cu activitatea sa d'a face rĕul pînŏ întru a face binele, şi crede-mĕ cŏ în faça lumiĭ aşĭ spune tot binele de dênsul, cum spuneam şi de Ghika, nu atât când era Domn, cât dupŏ ce a căḑut, şi tótă vorba mĕ costă viéţă şi avere.

Aci iar I. Ghika şi aĭ sĕĭ aŭ scornit, nu sciŭ cu ce scop, cŏ acum de curênd iar am maĭ dat eŭ un *memoriŭ*, în care îndemn pe Turcĭ să facă mutlak din ţĕrile nóstre paşâlîcurĭ!!! Cum nu li se maĭ urasce tot cu acele şi tot cu acele minciunĭ!

Se termină fóia şi nu maĭ încep alta. Te scăpaiŭ.

La revedere.

I. Heliade.

CXLIX

Domnuluĭ Gr. Grădiştĕnu.

Constantinopole, $^4/_{16}$ Martie 1856.

Amatul meŭ domn,

Am întârḑiat mult cu trimiterea banilor promişĭ; causa a fost cŏ aci e fórte anevoie comunicaţia, distanţele lungĭ şi timpul a fost fórte rĕŭ, şi eŭ tot neputincios să mĕ ducŭ a afla vr'o doĭ-treĭ cunoscuţĭ pe a-casă.

Iţĭ trimit acum 360 fr. din carĭ 106 fr. te rogŭ să'ĭ daĭ d-luĭ Ledain, şi restul de 254 fr. să se dea d-luĭ Vaillant pentru broşura ce tipăresce.

Articolul de banĭ pentru tot omul este delicat, şi eŭ mĕ aflu într'o posiţie dificilĕ. A tăcé şi a nu spune de unde sunt baniĭ ăstia ar semĕna cŏ voiŭ să facŭ paradă cu banĭ străinĭ, la uniĭ, şi către alţiĭ cŏ le iaŭ baniĭ şi nu le daŭ nicĭ un compt de ce am făcut cu dênşiĭ.

Prin urmare mĕ veĭ ierta şi d-ta şi d. Vaillant de voiŭ arĕta de unde sunt baniĭ acestia, şi a cere a mi se trimite un rĕspuns de primirea lor, ca să'l arĕt la ceĭ ce mi 'ĭ-aŭ încredinţat.

Acestĭ 254 fr. sunt:

De la Costache Alexandrescu	40 fr.
De la C. Polychroniade.	24 „
De la Gr. Sturza.	150 „
De la jos însemnatul	40 „
	254 fr.

Şi de mi se va trimite rĕspunsul saŭ recipisa de la d. Vaillant, te rogŭ să fiă categoricamente şi suma întrégă şi părţile cum sunt maĭ sus.

După vre-o sĕptĕmână doĕ sper să'ţĭ maĭ trimit alţĭ vre-o sută fr. pentru d. Vaillant, şi iar ce voiŭ maĭ puté pentru d. Ledain.

D. Zossima nu figură în listă acum, dar va figura în cea viitóre, cum şi un alt amicŭ.

Pe aicĭ nimicŭ noŭ de cât cŏ Româniĭ daŭ mereŭ la Memorandume, care de care maĭ opus unul altuia. Turcilor iar, nu le vine să lase nimicŭ din drepturile ce aŭ avut. A lăsa Principatele desunite şi fărŏ putere, le e témă de Ruşĭ; dar le e témă şi de a uni Principatele şi a le întări cu ostaşĭ de ajuns şi altele, spre a fi un bulevard în contra invasiilor. Nu sunt adică sigurĭ de cum vor întrebuinţa Româniĭ acea putere. Nu sciŭ cine de vre-o lună de ḑile a dat un memorandum cu dibăcia de a fi bine venit la dilema în care se află Turcia şi de a se recomanda de mare diplomat şi sadacatlîŭ către Devlet. Multă asemĕnare are acel Memorandum cu rĕspunsul la acele cincĭ articole ce eŭ pe la Ianuarie ţi le-am fost comunicat şi care mi se trimiseserŏ din Bucurescĭ eşite din pana luĭ Sutzake, de ţi le aducĭ a-minte.

Acel Memorandum, ḑicŭ cŏ coprinde:

1° Cŏ unirea Principatelor este un lucru din cele maĭ dificile, cŏcĭ, ḑice autorul, ca un Român ce este şi care cunósce *bine*, (tot el o ḑice), ce este Românul şi Moldovénul, există o mare şi vechie şi nedesrădĕcinată antipatie între Muntenĭ şi Moldovenĭ! şi cŏ acéstă unire nu numaĭ ar fi fatalĕ Turcieĭ, dar şi producĕtóre de gueră civilă în ambele Principate, lucru ce ar supĕra liniştea învecinatelor puterĭ.

2° Cŏ pentru o întărire în contra invasielor strĕine, Turciĭ ar puté fórte bine să înalţe din noŭ cetăţile Turnu, Giurgiŭ, Brăila şi să le înzestreze cu garnisóne turcescĭ, lucru ce ar veni bine şi amiceĭ şi aliateĭ Austrieĭ şi boierilor moldo-românĭ, ce se tem maĭ mult de cât toţĭ de ideĭ şi mişcărĭ ca cea de la 48, şi cŏ acele garnisóne ar ţine populul în respect, şi alte asemenea câte vreĭ.

Turciĭ, se spune, cŏ ar fi ḑis bravo! şi Procletul (Prokeş) a încuviinţat acel bravo *legitimisim*.

Apoĭ la alegerea Domnilor fiind aflat cu cale ca să alégă dupŏ modul austriacŭ câte treĭ candidaţĭ, se speră cŏ se va puté băga între ceĭ şése şi Calimachi cum şi fiiul luĭ Vogoride, cumnatul luĭ Negri, şi hotărîrea fiind la I. Pórtă să ne pomenim iar cu fanarioţĭ.

Turciĭ ḑicŭ cŏ un Român a dat acel proiect saŭ Memorandum; Româniĭ de aci îl aruncă unul asupra altuia, şi toţĭ câţĭ mĕ urĕscŭ mi'l atribuescŭ mie. Urma va alege.

Nimenĭ n'are copia aceluĭ proiect, de cât ḑicŭ cŏ o are numaĭ Cretzulescu doctorul şi Ión Ghika. Tot aşa numaĭ eŭ aveam memoriul ce am fost (dat) la Şumla, şi apoĭ luĭ Aali Paşa, şi nimenĭ nu l'a vĕḑut, de cât doĭ amicĭ aĭ meĭ pînŏ s'a tipărit.

Acésta, cum îţĭ ḑicŭ, este istoriă veche de vre o lună. Iar acum noŭ a eşit cŏ a venit la I. Pórtă scire telegrafică de la Paris de la Aali Paşa, arĕtând cŏ acolo trimişiĭ ruşĭ aŭ propus unirea Principatelor şi cŏ Rusia cede nu o parte ci tótă Basarabia numaĭ să se facă un regat independent cu rege nepotul luĭ Niculae, fiiul prinçuluĭ de Leichtemberg; cŏ Austria a accedat şi Napoleon a aderatat, pentru cŏ bietul propus de rege îĭ este şi luĭ *rudă*, şi cŏ numaĭ representantul Englitereĭ a aderat, Aali Paşa a ḑis cŏ n'are nicĭ o imputernicire despre acésta, şi prin urmare a trimis scire şi aştéptă instrucţiĭ. Aşa ḑicŭ cŏ alaltă-ierĭ s'a făcut Conşiliŭ presidat de M. S. Sultanul despre acésta, şi ce decisie s'a luat n'a transpirat nimicŭ afarŏ.

Mulţĭ Românĭ aŭ şi început a închina în sănĕtatea Ţaruluĭ şi înjură pe cine n'are patriotismul d-lor.

Acestea ce îţĭ scriŭ sunt numaĭ auḑite, de sigur nu sciŭ nimicŭ; cŏcĭ de vre-o lună de ḑile, cu timpul rece şi cu neputinţa mea, nu vĕd pe nimenĭ. Ţi le scriŭ ca să sciĭ şi d-ta şi să'mĭ scriĭ, care eştĭ în Paris, de unde se ḑice cŏ a venit scirea telegrafică, de ce se aude pe acolo.

Eŭ nu cred la pace; iar de se va face, nu prevĕḑ nimicŭ bun pentru ţĕrile nóstre, de nu vor strica alţiĭ jocul şatrangiuluĭ rĕsturnând tabla cu c... în sus şi lăsând pe jucătorĭ să'şĭ frângă mâinele ḑicênd: Ce pĕcat cŏ jocul era aşa de frumos!

Arată, te rogŭ, d-lor Billecoq şi Vaillant complimentele mele. D-luĭ Ledain spune'ĭ să mĕ ierte de mica sumă ce'ĭ trimit.

La revedere.

I. Heliade.

CL

Domnuluĭ Gr. *Grădiştĕnu.*

Constantinopole. $^{19}/_{31}$ Martiu, 1856.

Amatul meŭ Domn,

In trecutele ḑile ţĭ-am scris despre câte se auḑiserŏ despre Principate. Maĭ în urmă a eşit afarŏ versiunea următóre: Se ḑice cŏ Impĕratul Napoleon a scris o scrisóre Sultanuluĭ cerêndu'ĭ unirea Principatelor; cŏ D. Thuvenel a fost ordonat a o duce singur şi de faţă cu dênsul prin traducĕtorĭ să se facă traducţie înaintea Sultanuluĭ; cŏ pentru rĕspuns Sultanul a ḑis cŏ'l va da dupŏ cum se va decide în Consiliul I. Porţĭ, şi cŏ în fine Divaniţiĭ, influinţaţĭ de Austria, aŭ dat afarŏ cŏ nu primescŭ unirea, şi cŏ Principatele vor fi pe viitor dupŏ cum s'a fost decis în acel actŭ de maĭ 'nainte, de 31 articole, în Consiliul Porţiĭ cu representanţiĭ Puterilor şi dupŏ care s'aŭ fost dat şi instrucţie luĭ Aali paşa; adică: neunire, treĭ candidaţĭ, elaboraţia Constituţieĭ la Constantinopole etc. etc., şi cŏ la unire atâta nu se învoiescŭ în cât, de vor veni la nevoiă, maĭ bine rump alianţa şi rĕmân a se bate şi a se împăca singurĭ cu Muscalul, de cât a deslipi de la Imperiŭ Principatele.

Pe de altă parte s'a audit iarŏ, şi voĭ acolo cată să sciţĭ maĭ bine, cŏ Austria in Conferinţă a arĕtat asemenea cŏ maĭ curênd ar accepta resbel de la Francia şi aliaţĭ, de cât să se învoiască la unirea Principatelor.

Acum de vor fi acestea adevĕrate, să lăsăm pe Nemţĭ, ânsĕ vedĭ cum sunt Turciĭ. Când le este pelea în pericol daŭ bucuros căméşa.—Natural.—Ânsĕ ceea ce nu e natural este cŏ daca vĕd cŏ este speraużă a scăpa pelea, nu se mulţumescŭ numaĭ cu căméşa lor, dar le vine pofta a'ţĭ lua ţie nu numaĭ căméşa ci şi pelea.

Cu acésta îşĭ facŭ de dragoste în ţéră şi daŭ jocŭ intrigelor muscălescĭ şi nemţescĭ. In ambele Principate mişue agenţĭ muscălescĭ şi îndémnă pe Moldovalachĭ pînŏ la revoltă.

Muscaliĭ şi Nemţiĭ dicŭ Turcilor: nu vĕ lăsaţĭ, cŏ suntem cu voĭ. Şi pe de altă parte, ca să le fiă triumful maĭ sigur, saŭ ca să ajungă la scopul lor, prepară calea în Principate cum să dispere pe Franța şi Englitera de caracterul Românilor, şi cum Turcia să aibă cuvênt a face în adevĕrat o provincie turcéscă, şi cum pînŏ în fine Muscalul şi Némţul să aibă lûngŏ dênsul doĕ provinciĭ debile, rĕmase îndĕrăt, supĕrate pînŏ la disperaţie de Turcia şi plângênd osul Muscaluluĭ.

Planul ce aŭ început l'aŭ şi pus în lucrare.

La Moldova, cum veĭ fi audit, Gr. Ghika vodă a primit o deputaţie din partea ţĕreĭ. Cine era deputaţiĭ? Mavriĭ, Ioanidi, Suţiĭ aĭ Moldoveĭ, adică Cantacozino, cumnatul luĭ Cotzebu, Canta, cumnatul luĭ Osten-Saken, saŭ (de nu ţiŭ bine minte numele adevĕrate, cŏcĭ asta è un defect la mine *numele* şi *numerii*) cu un cuvênt deputaţia a fost compusă tot de ceĭ ce aŭ eşit la 1848 cu stégul din Consulatul rusescŭ.

Aceştĭ deputaţĭ aŭ ḑis:

Măria Ta, venim din partea *Patrieĭ* să arĕtăm cŏ la decisia ce s'a făcut la Constantinopole spre a se alege treĭ candidaţĭ, noĭ vedem o violare a drepturilor ţĕreĭ; cŏ la elaboraţia Constituţieĭ în Stambul, noĭ vedem violarea autonomieĭ nóstre, etc. şi voim să aflăm ce scire aĭ Măria ta şi ce hotărîre aĭ.

Vodă a respuns:

Sciŭ ca şi d-vóstră cŏ adevĕrat aşa este precum ḑiceţĭ, şi ca Domn al Ţĕreĭ m'am decis a protesta înaintea Europeĭ la conferinţă. Protestul l'am şi făcut. Diséră îl voiŭ pune în vederea boierilor în cutare casă unde am poruncit să se adune, şi mâîne îl pornescŭ la Paris. — Să trăiescĭ Măria Ta, aŭ respuns deputaţiĭ şi s'aŭ retras.

Séra s'a comunicat protestul şi a doa ḑi s'a trimis, ḑicŭ, prin Alexandri la Paris.

De nu era o comediă preparată acésta, Vodă era natural să respunḑă: Domnilor, cu care titlurĭ d-v. sunteţĭ representanţĭ aĭ patrieĭ?

Şi daca venia o deputaţiă dupŏ tóte formele cerute, putea să le ḑică: Sciŭ şi eŭ câte îmĭ spuneţĭ din gazete şi din auḑite; iar scire oficialĕ âncŏ nu am. Prin urmare, ca Român şi ca *Domnŭ* nu pot âncŏ nimicŭ lucra oficialmente; iar cine din d-v. aveţĭ ca şi mine simţirea drepturilor Patrieĭ, sunt sigur cŏ îmĭ veţĭ da tot ajutorul spre a întêmpina lucrul (de va fi adevĕrat) de o cam-dată prin miḑlóce iar neoficiale, şi la timp, ca Românĭ, dupŏ tóte formele.

Nu s'a făcut aşa, ci o comediă preparată cum să întărîte pe Turcĭ şi maĭ mult, şi cum Turtă-dulce să pótă la Stambul a'ĭ aduce să dea un respuns, cum se ḑice cŏ aŭ dat.

Citesce scrierea luĭ Girando. *De l'Esprit publice en Hongrie.* Acéstă operă è scrisă înainte de 1848. Acolo arată cŏ Austria de mult lucra prin tóte miḑlócele ca să revolte Ungaria spre a avé pretext a o tracta de o ţéră conchistată şi a o face provinciă a imperiuluĭ.

Tot asemenea lucréḑă şi la noĭ acum cum să dea drept Turcilor a ne tracta de rebelĭ învinşĭ cu ajutorul Nemţilor, şi a ne face paşalik; şi cum apoĭ noĭ, la altă împrejurare, să preferim maĭ bine a fi Muscalĭ saŭ Nemţĭ decât paşalik turcescŭ.

Situaţia nóstră è gravă şi dificilĕ şi, ca să eşim dintr'ênsa, cată să o cunóscem maĭ ântêiŭ.

Ét-o.

Muscaliĭ aŭ rîvnit să ne ia, şi rîvnescŭ.

Nemţiĭ ne rîvnescŭ.

Turciĭ se tem, ca toţĭ proştiĭ, să nu le facem vre-un reŭ, şi ḑicŭ cŏ integritatea Imperiuluĭ è ca o pâĭne: remâne întrégă pînŏ nu taiă nimenĭ nicĭ o felie dintr'ênsa, iar dupŏ ce s'a tăiat un colţŭ apoĭ nu se maĭ arestă tăierea felielor pînŏ se termină pâinea. Astăḑĭ Moldo-Valachia, mâine Serbia, poĭmâine Bulgaria şi apoĭ Epirul cu Greciĭ, etc. Calculul acesta nu l'aŭ făcut când aŭ dat Bucovina şi Basarabia.

Englesiĭ, cum s'a probat, nu ne voiescŭ vre-un bine. Veḑĭ cele trecute cu intrarea Nemţilor în ţĕrile nóstre şi misiunea luĭ Alison.

Francesiĭ, cine maĭ scie care è adevĕratul plan politicŭ al luĭ Napoleon.

Daca noĭ vrem unirea şi daca, să ḑicem, cŏ França şi Sardinia o află de bună, nu pentru dragostea nóstră, ci cŏ aşa le vine la politica lor, Rusia şi Austria cum să împedice unirea, de cât pe de o parte cu Turciĭ spuindu-le câte alea tóte şi invitându'ĭ să nu se lase, şi pe de altă parte cu noĭ îndemnându-ne să nu facem de cât tot la nebuniĭ?

Noĭ cum putem lucra érŏ când avem pe treĭ saŭ patru în contra nóstră? Pe Muscalĭ ce lucréḑă prin Nemţĭ, pe Nemţĭ ce lucréḑă prin Turcĭ şi prin Englesĭ oficialĭ?

N'avem alt cum să putem dejuca planul de cât să ne ferim d'a deveni instrumentele inemicilor nostri.

Pe de o parte să facem pe Francesĭ şi pe Piemontesĭ a lua asupră-le causa nóstră, pe de altă parte a nu speria şi întărîta pe Turcĭ, şi a'ĭ face prin tóte miḑlócele a'şĭ cunósce interesele adevĕrate şi pe inemiclĭ lor de mórte ce în prima linie este Austria şi apoĭ Rusia. Cŏcĭ Rusia, când i se va tăia ambiţia, are pământ cu care trăi şi nu se atinge de Turcia de cât prin Basarabia, unde Austria se rézemă de Turcia pe un zid de la Orşova pînŏ la bucele de Cataro, şi de nu se va întinde în Turcia, móre la dênsa. Viéţa Turcieĭ è mórtea Austrieĭ şi viéţa Austrieĭ è mórtea Turcieĭ.

Dupŏ ce îĭ vom face să înţelégă cŏ numaĭ cu vecinĕtatea Românilor independinţĭ şi aliaţiĭ intimĭ aĭ lor pot scăpa de Ruşĭ şi maĭ vîrtos de Nemţĭ, vom avé treĭ (Turcia, França, Piemontul) în contra a doĭ; iar de vom face protestărĭ ilegale, revoluţiĭ, împinşĭ de Muscalĭ şi Nemţĭ pe ascuns, vom avé şi cu maĭ multe cuvinte pe Turcĭ asupra nóstră cum nicĭ Francesiĭ să nu ne pótă ajuta.

In fine, daca avênd simpatiele Francesilor şi Italienilor şi fiind înţelepţĭ, Turciĭ tot nu'şĭ vor veni în simţire, nedreptatea va sări în ochiĭ fiă-căruia şi noĭ atuncĭ ne putem plânge prin drumul legal, arĕtând cŏ de când suntem sub suzeranitatea Porţiĭ, n'am fost nicĭ o dată agresorĭ, şi puind înainte istoria, pe Vlad, pe Mihaiŭ, Regimul fanariot, Regulamentul, pe 1836, închiderea obşteseeĭ Adunărĭ sub Bibescu, Baltalimanul şi violarea de acum; şi cŏ acum ne plângem nu ca agresorĭ, ci ca nisce membri ce vĕdŭ pericolul d'a perde capul, ca uniĭ ce vedem cŏ cu căderea fiitóre a Turcieĭ ce singură 'şĭ-o prepară devenind ea ênsăşĭ organul inemicilor sĕĭ de mórte, ne perdem şi noĭ; cŏ în fine plângerea nóstră e o dare de scire Europeĭ şi Turcieĭ spre folosul comun al Turcieĭ, al Europeĭ şi al nostru.

De vom avé pĕcatele să fiă nevoiă de o ast-fel de plângere, aşĭ fi dorit să vie din partea ţĕreĭ, iar nu din a nóstră ce suntem поносквіші de rebelĭ. De nu o va face ţéra, îţĭ spuiŭ cŏ sunt determinat a mĕ expune, maĭ mult decât la 1848, a'mĭ sacrifica copiiĭ din noŭ, numaĭ ca să esiste formal o hârtiă asemenea. Primescŭ a figura d'alăturea cu orĭ-ce Român semnătura mea, afarŏ de aceia ce aŭ declamat *Republică democratică şi socială* şi câte sarsailisme tóte de care ţéra a fost străină.

Turcilor pe carĭ ĭ-am vĕḑut le-am ḑis aproposito de pele şi căméşă: la 1828 prin actul secret şi separat de la Adrianopole ne-aţĭ dat Rusieĭ ca să vĕ scăpaţĭ pelea; la 53 aţĭ fost gata să ne daţĭ Austrieĭ cu speranţa de a o trage în partea vóstră să vĕ scape de Muscalĭ, şi acum cŏ vedeţĭ pe Muscal a se învoi la pace şi vĕ credeţĭ pelea sigură, de ce daca nu vreţĭ a ne da ca pe o căméşă când la Muscal, când la Némţ, vreţĭ a ne lua şi pielea violându-ne drepturile şi autonomia? De ce aţĭ vrut a ne da inemicilor vostri de mórte şi nu vreţĭ a ne da noĕ înşine, ce am fost şi vom fi amiciĭ vostri devotaţĭ? Comiteţĭ o nedreptate, şi dreptatea luĭ Dumneḑeŭ vĕ va plăti scump. Aŭ făcut ochiĭ marĭ şi 'mĭ-aŭ ḑis mulţĭ cŏ am dreptate şi cŏ cu adevĕrat le sunt amicŭ. Iar când dupŏ vre-o sĕptĕmână s'a auḑit ce aŭ făcut Moldoveniĭ cu Gr. Ghika, atuncĭ 'mĭ-aŭ ḑis cŏ merităm orĭ cât de rĕŭ ne va tracta, cŏcĭ suntem *zevzecĭ*. La 48 am declamat Româniă mare cum să justificăm acusaţiile luĭ Nesselrode şi acum ne facem instrumentele inemicilor lor şi aĭ nostri.

Caută Gazeta nemţéscă de Augsburg, *Allgemeine Zeitung* din 13 Martiŭ No. 73. Acolo în a patrulea pagină 1156 este un articol cu rubrica *De la Dunăre*. Veĭ vedé câte scrie. Se plânge corespondentul acolo de misiunea luĭ Alison, de violarea autonomieĭ prin aceĭ treĭ candidaţĭ, şi elaborarea Constituţieĭ în Stambul; ḑice cŏ cu acésta Principatele devin paşalîcurĭ, şi cŏ acésta suntem datorĭ d-luĭ Caning dupŏ inspiraţia unuĭ *óre-care* Ion Ghika, unul din ceĭ de la 48, şi care este reprobat de o mare majoritate a părţiĭ naţionale, ca instrument al politiceĭ rusescĭ, etc. etc. Veḑĭ acel articol şi arată'l acelora ce îţĭ atribue d-tale şi mie ast-fel de marafeturĭ de stilul şi învĕţul d-lor.

Am primit memoriul celor patru junĭ Românĭ, şi 'mĭ-a plăcut fórte şi ţinta şi redacţia. Dumneḑeŭ să înmulţéscă ast-fel de capete între Românĭ. 'Mĭ-a părut bine cŏ a figurat şi vĕrul meŭ Racotă acolo. Pe junele Boierescu nu'l cunoscŭ în persónă. Acum vre-o treĭ anĭ am luat o scrisóre la Chio, semnată cu acest nume şi am ḑis d-luĭ Zossima ce era atuncĭ acolo: „Nu sciŭ de e june autorul acesteĭ scrisorĭ; dar câte „scrie nu putea eşi maĭ bine din capul şi din péna unuĭ „bărbat matur şi cu experienţă de şése-ḑecĭ de anĭ.“

Imĭ scriĭ cŏ 'mĭ veĭ trimite prin mesageriă maĭ multe cărţĭ din ale d-luĭ Vaillant, şi m'am întristat cŏ le voiŭ perde, cŏcĭ de la agenţia Mesagerielor pachetul va merge la vamă, de la vamă la censură şi de la censură la Fuad-paşa, care a fost la Bucurescĭ; şi acolo numaĭ pentru cŏ sunt la adresa mea, le va opri, şi va scóte şi ceva politicŭ de acolo ca să'şĭ alerge gura. —De vor veni, nicĭ n'am de gônd a le căuta la vamă. Se vor duce şi acestea ca altele. Te rogŭ trimite'mĭ una sub bandă prin postă neplătiţă.

La revedere

I. Heliade.

CLI

Domnuluĭ Gr. Grădiştenu.

Constantinopole. 1856, Aprilie 2.

Amatul meŭ domn,

Multe câte ţĭ-m scris cu poşta trecută, aŭ fost dupŏ nuvela păciĭ ce a venit ca muştarul dupŏ masă. Numaĭ sunt bune de nimicŭ de cât ca să le sciĭ şi d-ta. Pĕcat de plata postiĭ pentru unele.

Aci se asigură acum între corpul diplomaticŭ cŏ în Moldo-valachia se va trimite o comisiă compusă de câte un trimis din partea fiă-căria din Puterile contractante, spre a se asigura în cele doĕ ţĕrĭ de pĕsurile lor, de felul de guvern de care sunt priimitóre, şi apoĭ a'şĭ face fiă-care raportul la Curţile respective; cŏ acéstă comisie apoĭ va sta în Principate pînŏ la alegerea şi numirea Domnilor.

Ierĭ vĕḑênd pe unul din ambasadorĭ, mi-a spus cŏ Franca a stăruit mult pentru unirea Principatelor şi cŏ argumentul cel maĭ tare al celor ce s'aŭ opus a fost cŏ acéstă unire ar fi fórte fatală integrităţiĭ Imperiuluĭ Otoman pentru care s'a făcut resbelul; cŏ pericolul de care se tem nu este necredinţa Românilor saŭ reaoa lor voinţă, ci natura *signorilor* acestor ţĕrĭ ce aŭ ajuns astăḑĭ a nu maĭ fi de cât fanarioţĭ şi aliaţĭ aĭ acestora, şi carĭ aŭ făcut şi facŭ parte din eteriele elenice. Atât ar maĭ remâné dupŏ atâtea sacrificiurĭ pentru echilibrul European să se dea eterielor grecescĭ un aliat de 5 milióne Românĭ representaţĭ şi conduşĭ de Fanarioţĭ!

Veḑĭ, frate, asta nicĭ o dată nu ne-a venit în minte nimenuĭ a o combate; eŭ am respuns ca un uimit şi fórte târḑiŭ dupŏ ce a trecut Baba cu colaciĭ îngănând câte-va vorbe cŏ Româniĭ din vechime n'aŭ avut simpatiĭ cu Greciĭ şi maĭ vîrtos de la domnirea Fanarioţilor, cŏ aplecările lor sunt cu totul către civilisaţia occidentuluĭ; cŏ doctrinele lor sunt tot ale occidentuluĭ sănĕtóse, unde Greciĭ n'aŭ de cât doctrinele invechite ale clasicităţiĭ ce'ĭ facŭ a fi aşa de pretenţioşĭ şi netractabilĭ; cŏ Greciĭ de ierĭ, d'alaltăierĭ aŭ început să fiă urîcioşĭ occidentuluĭ şi cŏ la Românĭ ura este inveterată, şi alte asemenea. — Aşa este, mĭ-a respuns, ânsĕ ceĭ ce aŭ combătut unirea aŭ pus înainte cŏ Româniĭ sunt guvernaţĭ de Fanarioţĭ şi de fanariotisaţĭ.

Articolul din *Allegemeine Zeitung de Augsburg* despre care ţĭ-am scris, este compus, dupŏ cum a aflat d. Zossima, de Ralet ce a fost aicĭ.

Viind vorba cu Româniĭ de aicĭ de acel articol: îl scim aŭ ḑis eĭ, şi scim cine şi când l'a făcut; autorul este Ralet.

— Daca este Ralet, a ḑis d. Zossima, el şi cu Negrea a şeḑut la un locŭ cu Ion Ghika, şi cum se póte chiar Ralet să ia în tărbăcélă pe Ion Ghika.

— Pentru cŏ Ion Ghika, respunserŏ eĭ, a făcut acel memoriŭ de peirea ţĕrilor, şi Ralet ca Român a cătat a'l combate.

— Daca dar sciţĭ cŏ Ion Ghika a făcut acel memoriŭ, pentru ce îl aruncaţĭ voĭ aicĭ în spinarea luĭ Heliade, şi alţiĭ la Paris în spinarea Grădişténuluĭ?

— Pentru cŏ aşa ne venia la socotélă atuncĭ.

— Şi tot voĭ sunteţĭ patrioţĭ şi onestĭ, le ḑise d. Zossima. Vaĭ de patriotismul şi onestitatea ce se rézĕmă pe minciunĭ şi pe calomniĭ atât de neruşinate! Aţĭ perdut ruşinea pînŏ acolo, aţĭ venit pînŏ la sinceritatea cea maĭ *rînjitóre* şi satanică. Dracul în veleităţile luĭ nu póte să fiă maĭ neruşinat de cât voĭ!

D-l Zossima mĭ-a ḑis să'ţĭ scriŭ cŏ te rógă să nu care cum-va să scriĭ frateluĭ sĕŭ câte 'ĭ-aĭ scris despre bóla aceluia. Eŭ 'ĭ-am ḑis cŏ *asta se înț'lege* cŏ ceea ce spune cineva celor de aprópe, nu spune nicĭ o dată amalatuluĭ.—Cu tóte acestea tot scrie'ĭ, mĭ-a repetat.

Dupŏ cum am priceput, viitorul nestru nu este închis, nicĭ disperat, de vom ţine a fi ómenĭ şi a înceta de a maĭ fi representaţĭ şi în ţéră şi în strĕinătate de fanarioţĭ.

Aşĭ dori ca în comisia ce se va trimite din partea Françeĭ să se afle D. Billecocq. Eŭ mĭ-am aruncat vorba unde se cuvine. Rĕmâne şi d-luĭ acolo să facă pasurĭ de'ĭ va plăcé a ne servi. Arată'ĭ complimentele mele şi stima mea.

Despre Domnŭ, daraoa pretutindenĭ bate spre Alex. Ghika; cam se clétină niţel şi spre Bibescul. Vom vedé.

La capĕtul luniĭ asteia, îţĭ voiŭ maĭ trimite ceva banĭ pentru D. Vaillant şi Ledain.

Recomandaţiile ce îmĭ scriĭ cŏ se făceaŭ luĭ Sutzake şi luĭ Manu, acum vèḑŭ cŏ n'a fost din orbire din partea celor ce îĭ recomanda, ci tóte din dibăciă machiavelică. Manu e sciut cŏ a figurat la formarea legiuniĭ grecoslave, adică ca eterist; Sutzake asemenea: apoĭ când cineva ḑice şi recomandă: *dumnealor sunt boierĭ Românĭ*, bine veḑĭ d-ta cu ce scop e acea recomandaţie, adică ca cum am ḑice: poftim de vedeţĭ de ce fel de ómenĭ sunt conduşĭ Româniĭ. Pentru cine n'a vrut unirea, ast-fel de ómenĭ aŭ fost căutaţĭ cu lumînarea şi picaţĭ la timp ca din cer.

La revedere.

I. Heliade.

CLII

Domnuluĭ Gr. Grădiştén̆u.

Constantinopole. 1856, Aprilie 28.

Amatul meŭ Domn,

Am primit dela d-ta treĭ scrisorĭ: una din 17 Martie dinpreună cu Memoriul d-tale, şi alte două din 10 şi 12 Aprilie; cea din urmă cu adresele ce aŭ însoçit acel Memoriŭ.

Sentimentele ce te-aŭ împins a redige ast-fel acest act şi termeniĭ cum şi argumentele cu care e redactat sunt demne de amicul meŭ. Un scop avem toţĭ, ânsĕ locurile de unde lucrédă şi vorbesce fiă-care difere, şi prin urmare ne nevoiesce a alege fiă-care alte midlóce şi alt langagiŭ. Ţi-aducĭ a-minte de Memoriul meŭ ce am fost dat la Şumla. Acela a putut să pară *puçin* la ceĭ ce dorescŭ dintr'o nobilă simţire *maĭ multe;* ânsĕ celor ce nu vor să ne dea nimicŭ, ba âncŏ să ne ia şi cele ce maĭ avem, li s'a părut, cum vĕdŭ, *pré mult* Apoĭ eŭ nu puteam şi nicĭ nu pot âncŏ eşi din programa Naţieĭ de la 1848, cu scopŭ ca să se pótă la timp acusa agresoriĭ. Bine era şi ceĭ-l-alţĭ emigraţĭ curaţĭ să fi ţinut tot langagiul acela, ca să pótă duce caracterul de aleşĭ aĭ Naţieĭ. Mi se scrie din Londra cŏ la Conferinţe s'aŭ înfăçişat peste 36 de proecte despre Moldo-Valachia, între care cele maĭ multe n'aŭ fost de cât cum să dea arme de tărie la marafeturile Austrieĭ. Argumentul eĭ cel maĭ mare cu care a învins de a nu se priimi uniunea Principatelor şi de a seconda orbirea Turcilor a fost cŏ uniunea nu o cer de cât Românaşiĭ ce sunt de felul luĭ Kossuth şi Manzini, şi de exemplu a pus înainte pe Brătieniĭ ce subscriŭ cu aceia în Comitete, şi alte asemenea. Apoĭ aceia aĭ căror instrument a fost Brătianu, cum ḑicĭ, aceia firesce aŭ făcut a se publica prin gazetele Londreĭ atâtea articole ce secondéḑă politica Austrieĭ şi a celor-l-alţĭ inimicĭ aĭ naţionalităţiĭ nóstre. Veḑĭ *Times* din 25, 29, 31 Martie şi din 8 Aprilie, maĭ vîrtos pe cel din 25 Martie, pagina 8, colóna 3-a.

Étŏ ce'mĭ scrie persóna din Londra.

Le dernier article qui parut au sujet de votre patrie était une reflexion du journaliste. Voici ce qui m'a paru drôle ou jeșuitique.

. . . . . il est impossible, dans les circonstances pré„sentes, de faire droit à tout le monde; d'ailleurs une „Roumanie ou un État roumain n'est rêvé que par quel„ques esprits d'élite *dans le genre de Kossuth*, ou une „minorité de jeunesse ardente; que quant aux masses, „elles ignorent encore que leur origine fut romaine.... „et une preuve qu'elles ne se considèrent pas comme „roumaine c'est que jusqu'à ce jour les gens du peuple „ne se nomment et ne se connaissent que sous le nom „de *Valaques*."

J'écrivis (ḑice corespondentul meŭ) à l'instant même que j'eus terminé cette lecture une petite leçon au redacteur et dans la quelle je le priais d'être *ou moins ignorant ou plus de bon foi*.

Puis je lui donnai une explication sur les deux mots synonymes, et telle quant au sens qui je pensais que vous l'aurez donnée vous-même, en lui ajoutant que les populations de la Moldo-Valachie ignorent totalement le nom de *Valaques*, en ne se connaissant au contraire que par celui de *Roumains*...

Câte îmĭ scriĭ despre rolul ce a jucat Brătianu şi aĭ sĕĭ, sémĕnă cu dênsul. Rusetake scria la 1854 din Stambul la Vidin: „Faceţĭ revoluţia în Valachia mică; Brătianu este acolo, şi Saint Arnaut 'mĭ-a ḑis să vĕ scriŭ să faceţĭ revoluţia." Atuncĭ când Turciĭ staŭ să intre singurĭ în Principate şi alungând pe Romanofanarioţĭ, să chieme la ale ţĕreĭ pe adevĕraţiĭ Românĭ, Ruset şi Brătianu cu aĭ lor vin să facă adică revoluţie ca să justifice intrarea Austriacilor. — Acum când Françа şi alţiĭ era dispuşĭ la unirea Principatelor, tot Brătiann vine, şi nicĭ maĭ mult nicĭ maĭ puçin de cât trimis de chiar Palmerston ca consilier al luĭ Clarendon (ca şi la 1854, bucă în bucă cu Saint Arnaut) să facă pe ceĭ din Paris cum să justifice acusaţiile şi temerile Austrieĭ, şi să dea de vorbă la jurnalistiĭ salariaţĭ ca ceĭ din Londra unde, dupŏ cum aĭ vĕḑut, ni se cocea turta.

Intre hârtiile ce am fost lăsat la 1848 la Braşov, am aflat şi o scrisóre a Maiorescululuĭ prin care îmĭ alătură alte douĕ. Din aceste douĕ, una nu o pot afla, mi se pare cŏ a luat'o Tell. In aceea se plângea de purtarea luĭ A. G. Golescu,* şi se mira de unde avea el instrucţiĭ să lucreḑe cum lucra prin Viena şi Sibiŭ. Am dat acele doŭĕ scrisorĭ d-luĭ Zossima să le prescrie dupŏ original şi să ţi le trimiţă ca să judicĭ şi d-ta de când ómeniĭ acestia era înţeleşĭ cu Turtă-dulce, şi prin urmare şi cu Muscaliĭ, cŏcĭ atuncĭ una era Muscaliĭ cu Turtă-dulce, să veḑĭ de când Turtă-duloe vrea să ne ia subt patronagiul sĕŭ şi cum Golescul era apostolul acestuĭ patronagiŭ. Scrisórea acésta c am în original cu mâna luĭ A. G. Golescu, şi de veĭ voi, ţi-o voiŭ trimite şi în original. Imĭ pare rĕŭ cŏ s'a perdut aceea în care se plângea Maiorescu de purtarea şi doctrinele acestuĭ Turtă-dulce. Cum credĭ d-ta cŏ eĭ acum nu lucréḑă tot pe planul Austrieĭ, când faptele lor nu sunt de cât cum să dea argumente tarĭ şi dibace la marafeturile austriace?

In ḑilele trecute am dat aci la ministriĭ Porţeĭ şi alţĭ paşĭ pînŏ la Sultanul şi la ambasadorĭ nisce însemnărĭ despre purtarea Turcieĭ, scrise cum pot a se scrie din Constantinopole. Cu posta viitórə îţĭvoiŭ trimite și d-tale o copie; îți voiŭ scrie și ce voiŭ audi cŏ s'a vorbit despre dênsul. Cu aceste însemnărĭ voiŭ să deschid calea la un proces óre-care arĕtând cu istoria în mână cine aŭ fost agresoriĭ și pînŏ unde a răbdat întregimea Națieĭ, rĕmânênd tot-d'a-una în făgașul legitim. Cu acea faptă voiŭ da capĕt roluluĭ meŭ de avocat al causeĭ Valachieĭ de la 1848.

Poțĭ arĕta la cine veĭ socoti acele însemnărĭ, nu ânsĕ și cele ce îțĭ scriŭ în rêndurile de maĭ sus despre cugetul ce am, cŏcĭ de se vor lua mĕsurĭ de reparațiĭ, nu va fi nicĭ o nevoie de a eși la luptă dréptă. Sunt și obosit și 'mĭ-e milă și de biețiĭ copiĭ.

Articolul din *La France* ce 'mĭ-aĭ trimis, 'mĭ-a făcut mare mulțumire și face onóre d-luĭ Vernescu, autorul luĭ, cum și redactoruluĭ.

N'aĭ nevoie să'țĭ facŭ laude de purtarea ce aĭ ținut și în țéră și în afarŏ; de vorbele cu care te-aĭ arĕtat și la uniĭ și la alțiĭ; de redacția memoriuluĭ și de neamestecul cu ómeniĭ compromișĭ în ochiĭ lumiĭ oficiale. Estĭ matur, raționamentul îțĭ este tare și just și singur cunoscĭ ce e bine și ce este rĕŭ. Când aĭ laude de la o consciință justă, curată și severă este vocea luĭ Dumnedeŭ, și când consciința îțĭ dice *bine*, ce pot fi laudele mele și ale altora pe lângŏ acea voce intimă.

Arată domnilor Billecocq, Vaillant și Ledain complimentele mele. Am primit scrisórea d-luĭ Vaillant și nu 'ĭ-am rĕspuns, cŏcĭ aștept cartea să o citescŭ și să rĕspund îndată. Am luat asemenea și de la d-nul Ledain o scrisóre: îĭ voiŭ rĕspunde când îĭ voiŭ maĭ trimite ceva banĭ. Ața e scurtă și mĕ ține în locŭ ca să nu pot a mĕ întinde cât voiŭ.

N'o să pot a maĭ trimite 100 fr. de cât la capĕtul acesteĭ lunĭ Aprilie. Grecescu se plânge cŏ m'așĭ fi supĕrat pe d-luĭ. Nu sunt copil, și o amiciție basată pe principie și care dată din aniĭ suferințelor nu e așa de susceptibilă.

Din țéră venì un frances și spune cŏ Știrbeiŭ întocmesce un minister care să'l susțiă la vacanța tronuluĭ spre a fi iar el ales.

Băleanu în locul luĭ Beizadea Coștache, president al Divanuluĭ.

I. Bibescu, Vornicŭ din întru.

I. Manu, Logofĕt al Dreptățiĭ.

Plagino, Postelnicŭ.

Fiiul sĕŭ, Spătar.

Oteteleșianu, Vistier.

Ânsĕ lumea de la mare pînŏ la micŭ vor pe A. Ghica.

In Moldova, Gr. Ghica așédă iar un minister; ânsĕ partitul cel maĭ tare și numeros este pentru bĕtrânul Sturza.

Am audit de la o persónă diplomatică cŏ alegerile nu vin în diua de astădĭ la socotéla nicĭ uneĭ puterĭ pînŏ se vor maĭ stêmpĕra mințile din ideile de la 1848, și apoĭ ca să se dejóce saŭ maĭ bine ca să nu se facă obiceiul, acela de treĭ candidatĭ, se va lua mĕsurĭ la comisiunea ce este a se trimite la Bucurescĭ, spre a se dejuca Nemțiĭ și Muscaliĭ cum și Turciĭ ce țin una de dispozițiile Regulamentuluĭ, a se hotărî ast-fel:

Dupŏ Regulament s'aŭ dat la început doĭ Domnĭ ambelor Principate, numițĭ pe viéță. Acestia A. Ghica și M. Sturza n'aŭ murit âncŏ și s'aŭ scos în contra regulamentuluĭ fărŏ doleanțe din partea obștescilor Adunărĭ. Guvernul Bibesculuĭ, Știrbeiŭ și a luĭ Gr. Ghica n'aŭ fost de cât un interim. Să viă dar Sturza și Al. Ghica a domni pînŏ vor muri pe tron, și țĕrile atuncĭ să intre în dreptul alegeriĭ, nu de treĭ candidațĭ, ci de Domnĭ definitivĭ.

La revedere.

I. Heliade.

CLIII

Părintelui Cosma Moşescu (la Brăila) 50

Constantinopol. 1857, Aprilie 29/14

Credința ce aĭ te va mântui.
Apostolul.

Domnul meŭ şi părinte,

Cu mulţumire am primit epiştola sânţieĭ tale din 6 Martie.

Ḑicĭ cum cŏ creḑĭ cŏ sunt trimis de la Dumneḑeŭ. Este pré adevĕrat; ânsĕ ca să fiă şi maĭ adevĕrat, cată să maĭ adaogĭ la acéstă credinţă spre a o împlini: cŏ *toţi* ómeniĭ sunt trimişĭ de la Dumneḑeŭ, şi cŏ n'am nicĭ o diferinţă de dênşiĭ, de cât în ceea-ce m'am nevoit şi mĕ nevoiescŭ de a uita tot ce-am învĕţat de la ómenĭ, din cărţĭ şi de la dascălĭ, şi să mĕ iaŭ numaĭ dupŏ aceea ce am de la Dumneḑeŭ, adică dupŏ mintea ce fiă-care om are ca şi mine. Nimicŭ nu e maĭ sigur cŏ mintea o avem de la Creator, şi cu tóte acestea ceĭ maĭ mulţĭ lasă ce le ḑice mintea şi se iaŭ dupŏ cele ce aud de la muritorĭ saŭ din cărţĭ, ce nu facŭ de cât a perverti pe om.

De mĕ considerĭ ast-fel cum te exprimĭ şi'mĭ facĭ onóre, causa este cŏ nu te ieĭ dupŏ ómenĭ, ci dupŏ ceea ce'ţĭ ḑice mintea. Şi mintea iar, nu'ţĭ póte spune de bine despre mine de cât în cele ce afli cŏ, saŭ adevĕrul e în mine saŭ eŭ în adevĕr, şi unde mĕ aflu în adevĕr e numaĭ acolo ce n'am aflat de la ómenĭ ci de la mintea ce 'mĭ-a dat'o şi mie ca şi la ceĭ-l-alţĭ ómenĭ fărŏ excepţie. Dumneḑeŭ e drept şi nepărtinitor, şi la tot omul dă aceeaşĭ minte spre a vedé cŏ doŭĕ şi doŭĕ nu facŭ de cât *patru*.

Crede, părintele meŭ, cŏ sunt trimis de la Dumneḑeŭ; maĭ crede iar cŏ toţĭ ómeniĭ sunt trimişĭ de la dênsul; maĭ crede iar cŏ câte îţĭ ḑice mintea liberată din lanţurile doctrinelor umane, îţĭ ḑice ênsuşĭ Dumneḑeŭ, şi credinţa Ta te va mântui, şi veĭ avé darul d'a dreptul de sus de a mântui pe tot cel ce te va asculta.

Iar o maĭ repet, 'mĭ-a făcut o mare plăcere scrisórea Sânţieĭ-Tale. Eştĭ fiiŭ al Natureĭ, şi cu cât maĭ mult cine-va se apropie de Natură cu atât maĭ mult devine fiiul adevĕruluĭ şi prin urmare al luĭ Dumneḑeŭ; pentru cŏ Natura este ceea-ce este, şi numaĭ ceea-ce este, è adevĕr. Ceea-ce nu există, este minciună.—Şi adevĕrul este Dumneḑeŭ. Aşa îl numesce şi Moisi ḑicêndu-ĭ Iehovah, adică *Cel ce este* saŭ *Ellŭ-Ellŭ*.

Fiă adevĕrul cu noĭ! şi fiă ca, de nu ne vom maĭ întêlni în viéţă, să ne aflăm cu toţiĭ dincolo înaintea Adevĕruluĭ.

Al domnieĭ-tale cu totul devotat.

I. Heliade.

CLIV

Domnuluĭ Gr. Grădişteanu

Constantinopole. 1856, Aprilie 30

Amatul meŭ domn,

Am luat scrisórea d-tale din urmă de la 17 Aprilie, şi îmĭ pare bine cŏ te-aĭ convins şi aĭ putut convinge cu cele din articolul de *Allgemeine Zeitung*. Ţi-am vorbit în cea trecută şi câte scrie *Times* şi 'ţĭ-am arĕtat şi Memoriul. Veḑĭ şi câte scrie acum maĭ în urmă *The Evening Star* (Stéoa de séra) Aprilie 12, No. 24, pagina 3-a, colóna 1-a. Acolo ḍice cŏ Austria află de cel maĭ tare argument de a prelungi ocupaţia în Principate cu chiar încuviinţarea celor-l'alte puterĭ, demonstraţia ce aŭ făcut Prinçiĭ Moldoveĭ şi Valachieĭ la Conferinţe; protestele lor şi alte asemenea, învederéḍă cŏ acolo minţile sunt agitate şi cŏ, în favórea ordiniĭ pentru care Nemţiĭ aŭ intrat în Principate, sunt nevoiţĭ să rĕmâie ca să ţiă pe ómenĭ în frêŭ. Pe de altă parte, cu altă ocasie îţĭ voiŭ scrie ce 'mĭ-aŭ ḍis ministriĭ turcĭ despre cele întêmplate în Moldo-Valachia, şi cât sunt de orbiţĭ şi vor să fiă ast-fel. Pe scurt aci îţĭ arĕt cŏ Turciĭ sunt supĕraţĭ pe Moldo-Valachĭ şi maĭ vêrtos pe Domnitoriĭ actualĭ, şi se miră care putere iĭ susţine acolo. Când le-am ḍis cŏ Nemţiĭ iĭ susţin, eĭ 'mĭ-aŭ *dovedit* cu chitapul în mână cŏ Nemţiĭ 'şĭ-aŭ tras mâna de pe dênşiĭ, cŏ nu vor să maĭ sciă de dênşiĭ, pentru cŏ s'aŭ pronunţat în contra politiceĭ şi intereselor lor, cerênd unirea Principatelor şi alte asemenea.

Când le-am ḍis eŭ cŏ astea sunt comediĭ saŭ marafeturĭ, cŏ Ştirbeiŭ este sufletul damnat o dată al Rusieĭ şi acum al Austrieĭ, şi cŏ Austria vĕḍênd cŏ nu maĭ este acum posibil dupŏ purtarea luĭ nicĭ înaintea Porţiĭ, nicĭ înaintea Naţieĭ 'l-aŭ îndemnat să facă fapta acésta, ca pe de o parte să ofere pretext Austrieĭ de prelungirea ocupaţieĭ, iar pe de alta el stând pe ferman în Domnire, cu fapta luĭ măgulind aspiraţiile Naţieĭ să'şĭ dea relief în ochiĭ naţionalistilor, şi Austria arĕtându-se cŏ 'l persecută, Ştirbeiŭ să capete protecţia Puterilor ce vor uniunea şi aŭ voinţă a împlini óre-care din dorinţele Moldo-Valachilor; când ḍicŭ, le-am spus acestea s'aŭ făcut cŏ nu le pricep şi cŏ nu se póte în cabinete să se facă asemenea jocurĭ!

Nemţiĭ vor să prelungéscă ocupaţia, ba şi să agite ţĕrile, ca cu baionetele lor să se facă cŏ împlinescŭ dorinţele patrioţilor românĭ de felul luĭ Ştirbeiŭ şi de al celor ce 'ĭ-a amăgit el cu marafeturile luĭ, pînŏ în fine sub influenţa baionetelor şi a fanatisaţilor românĭ, să facă a se alege Domn moştenitor pe ambele Principate chiar omul lor Ştirbeiŭ, saŭ de nu se va puté, atuncĭ să mitraliede pe bieţiĭ Românĭ, să dică cŏ eĭ, Nemţiĭ, aŭ restabilit ordinea în favórea chiar a Turcieĭ ce nu e în stare a stêmpĕra minţile, şi cŏ din drept, ea Austria, în folosul linişti Europeĭ, se cuvine a ţine acolo garnisone, şi alte asemenea.

'Mĭ-a părut bine câte îmĭ scriĭ de d-nu B..... şi cŏ d-luĭ se ofere a ne servi. Nu 'ţĭ-am scris la început ce am făcut şi ce am vorbit despre acésta, pentru cŏ nu sciam daca cu demersul meŭ am prevenit chiar dorinţele d-luĭ B..... Acum ânsĕ dupŏ scrisórea d-tale, cată să 'ţĭ spuiŭ ca să'ĭ arăţĭ totul.

D. B..... a devinat cu cine am vorbit. Intr'o di pe atuncĭ ducêndu-mĕ la acea persónă, 'mĭ-a dis cŏ sórta nóstră depinde de la ómeniĭ ce vor fi trimişĭ, şi cŏ ţéra lor n'are ómenĭ să scie ale Moldo-Valachieĭ ca Muscaliĭ şi Nemţiĭ, şi cine va fi trimis de aci va fi îngânat de fanarioţĭ şi de Domniĭ cărora servescŭ acestia. Eŭ am rĕspuns: voĭ aveţĭ pe *cutare* şi el a făcut ochiĭ marĭ. Apoĭ venind a-casă 'ĭ-am scris biletul următor:

Monsieur, (împlinesce titlul)

Encouragé par votre bienveillance je me suis fait un devoir sacré pour le bien de mon pays et pour l'honneur de (citesce chiar ţéra) d'oser vous proposer un nom pour . . . etc., etc.

C'est (citesce ceea-ce a fost în ţéră) Mr. *(cutare)* a séjourné huit ans dans les deux Principautés; il connait les personnes de ces deux pays, leurs principes, leurs tendances et leurs aspirations. Il connait l'histoire et les coutumes de notre pays, ainsi que toutes les intrigues qu'on y a déployées surtout depuis 1830. Il est aimé et estimé par tous les gens de bien de Bucarest et de Jassi. Il a été victime politique à cause de son zèle et de ses efforts pour soutenir l'honneur du pavillon (citesce care *pavillon*) en Moldo-Valachie. Il a fait sa carrière diplomatique pendant 27 années à Stokholm, à Berlin, à St. Petersbourg, en Turquie, en Moldo-Valachie partout où la diplomatie du Nord a été plus énérgique et plus habile.

Il est d'une famille honorable et connue dans votre pays, son père a eu l'honneur d'être l'avocat du (citesce al cuĭ).

L'ignorance, Monsieur . . . . . est la cause, comme vous l'avez dit, de grands malheurs; il n'y a que la vérité qui peut nous sauver; et personne parmi les (citesce numele naţional) ne connait la vérité sur ce qui concerne notre pays comme Monsieur (citesce numele amiculuĭ nostru).

S'il y a de la hardiesse, Monsieur . . . . . dans ma démarche, j'espère qu'il sera bon de n'y considérer que mon intention et mon zèle.

J'ai l'honneur d'être, etc. etc.

Dupŏ câte îmĭ scriĭ darŏ, îmĭ vine să creḑ cŏ acea persónă nu numaĭ vorbă a trimis unde se cuvenia, ci chiar biletul meŭ ca mărturiă de la un Român. Ierĭ am luat pe séră scrisórea d-tale. Astăḑĭ e ḑi de postă şi nu è ḑi de primire ca să mĕ pot duce unde îmĭ scriĭ şi să ḑicŭ câte amicul nostru doresce. Ce voiŭ face maĭ în urmă îţĭ voiŭ scrie, cum şi câte mi se va ḑice despre dênsul.

De veĭ arĕta amiculuĭ câte îţĭ scriŭ, nu'ĭ da âncŏ copie dupŏ biletul meŭ, cŏcĭ póte să facă rĕŭ şi mie şi luĭ ênsuşĭ.

Am vĕḑut fóia tipărită ce 'mĭ-aĭ trimis. Eŭ n'am să facŭ nicĭ să trimit nimica la redacţie. De voiescŭ, pot să ia câte am scris; pot să véḑă multe şi din memoriile mele intime ce s'aŭ publicat de d. Russo. Câte îĭ vor spune amiciĭ şi inamiciĭ despre mine, el va puté distinge adevĕrul şi va scrie ce 'l va lumina Dumneḑeŭ. Se încarcă mult scrisórea acésta cŏ 'ţĭ-aşĭ fi trimis şi hârtia ce am dat la ministriĭ Porţiĭ cum şi între-vorbirea ce am avut cu dênşiĭ. 'Ţĭ-aşĭ fi trimis ăncŏ şi o scrisóre inedită ce a trimis d. Russo d-luĭ Regnault, în care se lămuresce multe erorĭ pentru redactorul *Galerieĭ*.

CLV

Domnuluĭ Gr. Grădişteanu.

Constantinopole. 1856, Maiŭ 5.

Amatul meŭ domn,

Cu posta trecută 'ţĭ-am rĕspuns repede la scrisórea d-tale din 17 Aprilie. 'Ţĭ-am promis cŏ 'ţĭ voiŭ trimite şi nisce însemnărĭ ale mele ce le-am împărţit numaĭ pe la ministriĭ Porţiĭ, iar nu şi la străinĭ. Am vrut pentru încercare să le arĕt cŏ τὰ ἐν οἴμῳ μὴ ἐν δήμῳ, şi să vĕḑ, pricep eĭ adevĕrul? Cunoscŭ cu adevĕrat care le sunt interesele? Şi daŭ vre-un preţ unor însemnărĭ ca acestea? Acéstă hârtie ce 'ţĭ trimit s'a dus pînŏ în mâinele Sultanuluĭ, şi de-o cam-dată, te rogŭ să fiă numaĭ pe séma d-tale pînŏ să vedem, iaŭ ceva mĕsurĭ a desminţi câte şi cu dreptul şi maĭ mult cu nedreptul s'aŭ rĕspândit cu scop prin ţĕrile nóstre în defavórea lor? De nu se vor îndrepta, m'am determinat să o rup cu totul, nu ânsĕ pînŏ când nu se vor prinde formal cu mâna în sacŭ. 'Ţĭ aducĭ a-minte câte scriam la 49 şi 50 unde ḑiceam cŏ purtarea mea şi a Românilor în general cată să fiă ast-fel ca la timp şi înaintea uneĭ judecăţĭ, să avem noĭ a incrimina pe alţiĭ, iar nu alţiĭ pe noĭ; să arĕtăm cŏ orĭ câte le-aŭ făcut Turciĭ de nevoie, le-am trecut cu vederea, am suferit cutare şi cutare, luându-le pe rênd dupŏ chitap cu istoria în mână, şi tot am răbdat, sperând cŏ va veni un timp când Turciĭ liberĭ şi neinfluinţaţĭ, vor face nu peşkeşurĭ şi recompense, ci dreptatea. Acel timp a venit, şi nu numaĭ sunt liberĭ dar aŭ şi pe Francesĭ a 'ĭ ajuta, a 'ĭ susţine spre a da dreptatea ţĕrilor nóstre. Să vedem ce vor face; ânsĕ tăcere şi prudenţă pînŏ atuncĭ, şi să nu luăm de fapte câte inamiciĭ nostri şi aĭ lor, prin intrige şi marafeturĭ ţi le pun în spinare. Se aşteptăm, cum ḑiseiŭ, pînŏ când îĭ vom prinde cu mâna în sacŭ.

Cată să 'ţĭ spuiŭ şi câte ceva din câte am vorbit cu mulţĭ din ministriĭ Turcĭ şi bune şi rele, ce mi-aŭ ḑis. Aceste însemnărĭ nu le-am dat singur în persónă, ci le-am trimis în plicurĭ însoçite şi cu câte o adresă. Iţĭ alătur aci numaĭ una din acele adrese, cŏ cele-l-alte n'aŭ de cât nisce micĭ schimbărĭ, saŭ de titlurĭ saŭ de ocolire (ménagement) óre-care. Dupŏ vre o treĭ saŭ patru ḑile de la trimiterea plicurilor, m'am dus de le-am dat câte o visită.

Unul din cumnaţiĭ Sultanuluĭ, cel maĭ înţim, şi care e mult influenţat nu de Turtă-dulce pe care îl urasce, ci de Germanĭ ale căror interese se légă de un colţ cu ale Turteĭ-dulcĭ.

El mĭ-a ḑis, dupŏ una-alta:

— Voĭ ḑiceţĭ de la un timp încoa şi noĭ am creḑut cŏ Moldo-Valachia ne este credinciósă; ânsĕ cele ce se facŭ p'acolo şi la Conferinţe din partea alor vostri nu séměnă cu câte ḑiceţĭ: altele sunt vorbele şi altele faptele.

— Ce s'aŭ ḑis de cŏtre noĭ, rĕspunseiŭ eŭ, sunt adevěrate şi s'aŭ învederat cu probe şi sacrificiurĭ marĭ, ce din disgraţiă orĭ n'aţĭ putut, orĭ n'aţĭ vrut a le lua în băgare de sémă. Acum ânsě se cuvine o dată a sci şi a vě încredinţa cŏ alta e ţéra şi alta ómeniĭ alegeriĭ de la Balta-liman şi taraful lor şi amăgiţiĭ lor. Pe aceia i-aţĭ pus să guverne aceste ţěrĭ, şi systema lor n'a fost de cât sa tolere şi să provóce ênsuşĭ asemenea fapte de care cu dreptul vě plângeţĭ pe de o parte, şi cu nedreptul le imputaţĭ ţěrelor. Este vorba să manifeste ţéra mulţumirile sale către I. Pórtă şi către aliaţiĭ sěĭ pentru renturnarea *cel puçin* uneĭ părţĭ din Basarabia? Ómeniĭ ce cutéză să propuiă saŭ să susemne asemenea hârtiĭ, sunt ameninţaţĭ cu destituţiĭ, închisorĭ şi felurite persecuţiĭ.—Este vorba să se facă vre-o demonstraţiă neplăcută I. Porţĭ ce lovesce demnitatea saŭ drepturile Turcieĭ? saŭ este vorba de înscrisurĭ de mulţumire către Muscalĭ şi Nemţĭ? Acele se facŭ ḑioa 'namiaḑia mare sub patronagiul şi ênsuşĭ *siluirea* ómenilor, pe cari i-aţĭ pus să ne guverne şi pe cari acum în urmă i-aţĭ şi susţinut acolo, ne luând în băgare de sémă plângerile ce v'a făcut ţéra.

Daca, dupŏ cum se ḑice, guvernele sunt ca părinţiĭ şi supuşiĭ ca fii, noĭ, dupŏ pactele ce aŭ ţěrile nóstre cu Turcia şi dupŏ tractatele ce aŭ recunoscut acele pacte, n'avem de suzeran şi de protector legitim al drepturilor nóstre de cât pe Sultanul. Pentru ce dar ne-aţĭ lăsat în starea fiilor nelegitimĭ căror le este ruşine, ba sunt şi ameninţaţĭ de a pronunţa vre-o dată numele adevěratuluĭ lor tată? Pentru ce fapte ca cele ce ne imputaţĭ acum, nu s'aŭ comis în domnirea luĭ Gr, Ghika şi Al. Ghika? Şi care a fost recompensa celuĭ din urmă, când a împedicat fapte maĭ seriose de cât acestea, ca cea de la Brăila şi altele? L'aţĭ destituit şi în locul luĭ aţĭ consacrat domnirea eteristilor de profesiă.

— Voĭ aţĭ ales pe Bibescu.

— Da, subt împilarea uneĭ proconsul. Am avut obştească Adunare numaĭ ca să alegem asemenea ómenĭ, să facem la regulamente; iar nu şi ca să protestăm la violarea autonomieĭ, iar nu şi ca să ne opunem la minele luĭ Trandafiroff. Atuncĭ *voĭ ne-aţĭ închis.*

De am fi avut la 1848 un Domn ca Al. Ghika saŭ cel puçin ca Sturza ce a sciut şi a avut şi curagiul şi midlócele să dea în cap celor ce aŭ eşit cu steagul din consulatul rusescŭ, noĭ eram să fim astădĭ pe la casele nóstre ca şi la 1840 la întêmplarea de la Brăila. Ceĭ ce aŭ fost amestecaţĭ d'a dreptul saŭ piedişĭ la Brăila, tot aceia aŭ complotat să ne aducă o zaveră şi la 48. Ne avênd Domn să'ĭ puiă la locŭ, am fost nevoiţĭ să luăm noĭ iniţiativa, să ne expunem averea şi viéţa ca să arĕtăm lumiĭ cŏ ne-am sculat, nu să turburăm linîştea, ci să demascăm şi să ţinem în frêŭ pe turburătorĭ, şi să învederăm credinţa nóstră către I. Pórtă, cu mâinele libere şi cu gura deschisă, neinfluenţaţĭ de nimenĭ. Am ţinut ordinea ca nicăirĭ în Europa; am apĕrat viéţa şi averea chiar şi a inimicilor nostri şi aĭ vostri; v'am deschis calea către o politică nuoă; v'am făcut cunoscuţĭ în Europa sub culorĭ ce aŭ atras simpatia generală; v'am preparat drumul către o alianţă tare şi salutariă. Ce aţĭ făcut cu noĭ? Ne-aţĭ proscris, ne-aţĭ alungat când am venit în Turcia; ne aţĭ umilit, şi am răbdat iubindu vĕ ca nicĭ o dătă, credênd cŏ vĕ impune tot cel ce ne persecuta pe noĭ; iar ţéra aţĭ dat'o s'o guverne eteristiĭ, şi pe toţĭ eteristiĭ ĭ-aţĭ omenit, înălţat, decorat. Nu m'ar desola când nu le-aţĭ sci tóte acestea; ânsĕ tot ce mĕ face a dori să nu mor nicĭ în ţéra mea nicĭ în Turcia este cŏ le sciţĭ tóte şi vĕ prefaceţĭ o nesciinţă sistematică ca să vĕ creaţĭ cuvinte şi pretexte pentru ce nu daţĭ ţĕrilor dreptatea ce li se cuvine.

— Nu, geanum! multe n'am sciut din câte îmĭ spuĭ, și îmĭ pare bine cŏ le aflu. Ânsĕ însemnările ce mi le-aĭ trimis, datu-le-aĭ la ministerul din atarŏ?

— Ele n'aŭ un caracter oficial, și dându-le acolo consacru un caracter ce n'așĭ fi voiț să aibă, pentru cŏ altele se vorbescŭ în casă și altele se cuvine a se ḑice în publicŭ.

— Bine ḑicĭ; ânsĕ tot să le daĭ și acolo, cŏcĭ altmintrele eŭ n'am și nu pot a le priimi, și te rogŭ să nu spuĭ nimuluĭ cŏ mi le-aĭ dat. (Facŭ dar ca Păcală spuindu'ţĭ d-tale; ânsĕ cată să ţi le spuiŭ ca să scim unde ne aflăm, și d-ta veĭ ţine secretul, saŭ nu veĭ spune numele pașiĭ cu care am vorbit acestea.)

Apoĭ a venit vorba despre Stirbeiŭ, când 'i-am spus câte ţi-am scris cu trecuta scrisóre.

A doŭa ḑi dupŏ acésta m'am dus la Vizirul saŭ Kipursli pașa, ce ţine locul Visiruluĭ Aali pașa ce e la Paris.

Venind vorba despre ale ţĕreĭ și despre purtarea luĭ Stirbeiŭ cum și despre însemnările ce'ĭ trimisesem, de la dênsul m'am orientat despre multe. Luĭ 'i-am ḑis măĭ din cuvênt în cuvênt tot cele scrise maĭ sus, cu adaos de cele următóre.

El a ţinut un cuvênt lungŭ și a vorbit cum n'ar puté vorbi nicĭ un Român în favórea ţĕrilor.

I-am ḑis: tot ce 'mĭ pare rĕŭ este cŏ vĕḑênd ḑilele acestea și pe alţĭ pașĭ însemnaţĭ, vĕd cŏ acusă ţĕrile de faptele ómenilor ce 'ĭ-aţĭ pus a guverna.

— N'aŭ dreptate, rĕspunse el, și cată să le ierţĭ; cŏcĭ, de ar fi la cârma trebilor, ar sci și eĭ ca noĭ. Noĭ scim să distingenm pe locuitoriĭ acestor ţĕrĭ de un taraf de vre-o 30—40 de familiĭ. Din câte protesturĭ s'aŭ arĕtat la Paris, nicĭ unul nu este așa de systematicŭ și de o politică tenebrósă ca al luĭ Ştirbeiŭ; și nu ne-a supĕrat pentru noĭ atâta cât cŏ, avênd aerul cŏ susţine drepturile ţĕrilor vóstre, le-a trădat ca nimenĭ altul.

— Étŏ ce ne scrie din Bucurescĭ, ḑiseiŭ eŭ: Inaintea demersuluĭ luĭ Ştirbeiŭ, un ajutant al Imperatoruluĭ Iosif a venit din Viena spre a felicita şi a asigura din partea Imperatoruluĭ pe Ştirbeiŭ.....

— Despre ce? mĕ curmâ el.

— Despre fiitórea Domnie ereditară....

— I-a fost cobe de cap, prorupse el, *un prophète de mauvaise augure*.

— Ştirbeiŭ, urmaiŭ eŭ, spre a mulţumi Austria şi a'ĭ plăcé în tóte, s'a determinat a'ĭ *displace*, adică.....

— Cum, întrebă el; nu pricep.

— Jucând comedia ce face oposiţiă la politica Austrieĭ, cerênd la Conferinţe uniunea Principatelor. Cu acésta Turcia astăḑĭ crede (póte şi Franţa şi Englitera) cŏ Ştirbeiŭ nu maĭ è omul Austrieĭ, şi Austria arată cŏ 'şĭ-a tras mâna de pe dênsul. Ânsĕ el ce face cu comedia luĭ? Pe de o parte îngână pe aliaţĭ, fermecă pe Moldo-Valachĭ măgulind aspiraţiile lor, şi dă pretext Austrieĭ a arĕta cŏ pentru ea nu è ţimp âncŏ a deşerta Principatele de oştirile sale, pentru cŏ minţile acolo sunt turburate; şi ast-fel pe de o parte cu relieful ce 'şĭ dă către Moldo-Valachĭ, şi pe de alta cu baionetele austriace, Ştirbeiŭ să se realégă de Domn, adică în contra persecuţiilor Austrieĭ, şi pînŏ în capĕt tot Austria şi Rusia să 'şĭ aibă acolo omul lor în capul trebilor. Marafetul a fost cu dibăcie.....

— Ast marafet 'ĭ-a spart capul. Cu acésta s'a perdut; trist compositor şi jucător de comediĭ e Ştirbeiŭ, prorupse iar.

Cine cunóse pe Kîpursliul de la Londra şi din tótă viéţa, este întocmaĭ cum se descrie aci în proruperile sale repeḑĭ şi spirituale. Când îl veḑĭ, maĭ mult vorbesce el de cât să te lase a vorbi.

Apoi îmĭ dete nn numĕr al jurnaluluĭ de Francfort, pe care maĭ cu sémă 'l-am citit la Cabuli-effendi. Imĭ pare rĕŭ cŏ nu am insemnat data şi numĕrul ca să ţi'l recomand a'l citi.

— Uite, îmĭ ḑise, acest articol este conform cu protestaţia luĭ Ştirbeiŭ. (acéstă protestaţiă am citit'o în jurnalele austriace, pe care cu voia guvernuluĭ din Viena a publicat'o Maiorescul, dupŏ cum singur scrie luĭ Maghieru).

In acel articol se ḑice cŏ Aali Paşa s'a exprimat în Conferinţe cŏ ţĕrile dupŏ desfiinţarea tractatelor, rĕmân sub Turcia, dupŏ cum s'aŭ închinat ele de la început; şi uită, ḑice jurnalistul, ca şi Ştirbeiŭ în protestul sĕŭ, cŏ ţĕrile s'aŭ închinat cu stipulaţiĭ, şi acelea nu s'aŭ desfiinţat şi nicĭ se pot anula; cŏ ţĕrile aŭ autonomia lor, şi... de colo de dincolo, jurnalistul se sforţă a surprinde credinţa lumiĭ şi a arĕta cŏ Turcia nevrênd să maĭ cunóscă tractatele încheiate cu Rusia, şi prin urmare şi resultatele acelor tractate, şi prin urmare şi Regulamentul, cu anularea acestuĭ instrument violéḑă autonomia ţĕrilor, cŏcĭ Regulamentul este făcut de representanţiĭ Naţieĭ în Adunărĭ legislative!!! Vĕḑut-aĭ sofisme la jurnalist şi patriotism la Ştirbeiŭ?!

Dupŏ ce citiiŭ acest articol;

— Aĭ vĕḑut, ḑise primul ministru. Aĭ vĕḑut cu ce argumente vor ómeniĭ ăstia să susţiă Regulamentul! Étŏ politica şi voia nóstră. Anulându-se tractatele, noĭ rĕmânem cu voĭ şi voĭ cu noĭ în situaţia legitimă în care ne pun tractatele încheiate cu voĭ, şi care nu s'aŭ anulat. Voĭ să recunósceţĭ suzeranitatea şi noĭ să recunóscem autonomia vóstră; voĭ să daţĭ tributul şi noĭ pentru acésta să fim datorĭ a nu maĭ lăsa să calce pământul vostru străiniĭ. Ca să ne punem curat pe têrêmul acesta, cată să ne resuim la situaţia când s'aŭ *măritat*, ca să ḑicŭ aşa, ţĕrile vóstre cu Imperiul nostru (este expresia luĭ propriă), cată să anulăm orĭ-ce resultate, ca Regulamentul şi altele ce aŭ eşit din tractatele desfiinţate, şi voĭ cu autonomia vóstră neviolată, prin libere discuţiĭ şi representaţia tutulor claselor să vĕ faceţĭ legĭ după trebuinţele de acum şi în viitor. Ceea ce aţĭ cerut la 48 aceea dorim să vĕ dăm, şi când a venit timpul a vi le da şi când vi le dăm solemnamente în façа Europeĭ, când vĕ anulăm Regulamentul pe care l'aţĭ ars voĭ, atuncĭ ne acusaţĭ cŏ vĕ violăm autonomia! Nu voĭ, ci persecutoriĭ vostri. Ce, spera şi cugeta eĭ cŏ noĭ Turciĭ ce am luat Turcia cu sabia şi cu sângele nostru, şi puteam face ce am fi voit cu învinsele raiele, — cum a făcut Europa feodală, unde aŭ fost servĭ, iobagĭ, clăcaşĭ, ca şi la voĭ — şi n'am făcut, cŏ tóte ḑilele raielelor aŭ fost ale lor, şi pămêntul al luĭ Dumneḑeŭ, şi aŭ semĕnat unde aŭ vrut. Noĭ Turciĭ ce din voia singură a luĭ Mahmut am făcut a se desfiinţa ianiceriĭ, şi am dat libertăţĭ raielelor, ce chiămăm astăḑĭ la drepturĭ egale pe toţĭ locuitoriĭ saŭ supuşiĭ Imperiuluĭ fărŏ distincţiă, noĭ să lăsăm în Moldo-Valachia, ce n'am luat'o cu sabia şi avem datoriĭ maĭ sacre, să lăsăm acolo în al 19-lea secol câte-va sute de familiĭ să ţie sclavĭ, să aibă clăcaşĭ, să aibă privilegiurĭ a stórce şi a suge peste 5 milióne de ómenĭ pacinicĭ? Cred eĭ cŏ, de am fi noĭ atât de nedrepţĭ şi rĕĭ a'ĭ lăsa la acésta, îĭ vor lăsa Francesiĭ, Englesiĭ şi chiar Nemţiĭ, şi ar suferi să fiă martorĭ la nelegiuirile lor? Se înşélă. Şi putem să'ĭ ruinăm într'o oră cu satisfacţia a 5 milióne de Românĭ şi cu onórea nóstră, maĭ mare de cât ceea ce ne-a adus exterminarea ianicerilor. Nu o facem ânsĕ, cŏcĭ vrem a se descoperi adevĕrul maĭ ântêiŭ, a vedé lumea şi Româniĭ cine vĕ voiesce binele, noĭ saŭ acestĭ protestatorĭ. Şi atuncĭ credem cŏ mulţĭ din aceĭ ce exploată astăḑĭ ţĕrile vóstre, şi ne sunt inamicĭ, vor veni la cunoscinţă. Acum nu maĭ e timpul de exterminaţiă, ci de blândeţe, de iertare şi de dreptate egală, cel puçin aşa declamă lumea astăḑĭ; şi cine e om de inimă cată să facă să 'ĭ semene faptele cu declamaţiile.

— Ânsĕ, Alteţă, e mare diferinţă de la a extermina pe acest fel de ómenĭ pînŏ la a'ĭ lăsa tot pe eĭ a guverna ţĕrile. Ce fel de dreptate este acésta ca eĭ, ce aŭ făcut şi facŭ causă comună cu inimiciĭ vostri, să aibă dreptul de patrioţĭ de a delibera în ale ţĕreĭ, de a fi consultaţĭ, şi noĭ ce am pledat causa ţĕreĭ şi a vóstră, noĭ să fim excluşĭ din dreptul nostru?

— Aĭ dreptate, ḑise el; ânsĕ mulţĭ din voĭ ceĭ din afarŏ v'aţĭ rătĕcit şi v'aţĭ făcut singurĭ imposibilĭ.

— Pînŏ astăḑĭ eŭ ênsumĭ 'ĭ-am acusat pe uniĭ ca acestia şi m'am retras de dênşiĭ, dimpreună cu toţĭ emigraţiĭ maturĭ şi consecuenţĭ. De aḑĭ înainte ânsĕ, când Turcia are putere şi drept a da dreptatea cuvenită, eŭ mĕ facŭ avocatul lor şi ḑicŭ: a cuĭ e culpa cŏ s'aŭ rătĕcit, de sunt în rătĕcire? Când partisaniĭ Rusieĭ se refugia în Rusia şi în Austria, afla refugiŭ şi consolaţiă acolo. Româniĭ de la 48 ce aŭ ţinut cu Turcia şi aŭ jucat un rol important, n'aŭ avut alt instinct de cât a alerga în braçele Turcieĭ. Nu vorbescŭ de măcelul de la Spirea, de închisórea turco-fililor la Cotrocenĭ, ce aŭ fost o intrigă tenebrósă, şi nu scim âncŏ pe cine maĭ mult să acusăm. Ânsĕ N. Golescu a plecat d'a dreptul să viă la Constantinopole, de pe drum 'l-aŭ întors şi 'l-aŭ pus la închisóre cu toţĭ ce voiaŭ să trécă în Turcia, şi pe care 'ĭ-aţĭ trecut *transito* pînŏ la Orşova şi maĭ 'nainte lăsându'ĭ la voia întêmplăriĭ a se duce unde îĭ vor apuca ochiĭ. Apoĭ la 49, Româniĭ din Transilvania şi eŭ, N. Golescu şi Tell am venit la Stambul să facem locŭ a veni şi ceĭ-l-alţĭ din Paris să ne adunăm ca puiĭ subt aripele closceĭ, şi pe uniĭ 'ĭ-aţĭ internat la Brussa şi pe noĭ treĭ ne-aţĭ expuls din sînul Turcieĭ, făcêndu-ne a ne reinturna în Françа cu leimosina ambasadoruluĭ frances ce ne-aŭ dat pasagiul gratis, neavênd cu ce'l plăti.

De era astăḑĭ şi pînŏ astăḑĭ Româniĭ în Turcia, era să se vaḑă prin Paris comitete democratice şi sociale, tendinţe la comunismul de care ne acusă inamiciĭ vostri şi aĭ nostri? Ne-aţĭ lăsat în voia întêmplăriĭ şi am făcut ca omul ce e să se înece şi care, ca să scape se apucă şi de spinĭ. De unde scria Româniĭ din ţéră la 48 ce è socialismul? Voĭ 'ĭ-aţĭ făcut să scie abandonându'ĭ. Pe câţĭ am acusat pînŏ astăḑĭ nu la voĭ, ci între noĭ, acum la voĭ şi în ochiĭ lumiĭ cată să'ĭ apĕr. Ceĭ maĭ junĭ s'aŭ rătĕcit din causa vóstră; ceĭ maĭ maturĭ ne-am sĕlbătecit. Ca să reparaţĭ câte aţĭ făcut, cată să treceţĭ cu vederea rătĕcirile şi să nu lăsaţĭ ţéra numaĭ pe mâinele Romano-fanarioţilor.

Atuncĭ am ḑis multe şi din câte am ḑis maĭ sus cumnatuluĭ...... şi ectenia mea a fost maĭ lungă de cât a luĭ, la care în locŭ de *παράσχȣ, κύριε*, el nu ḑicea la timp de cât: *vous-avez raison; c'est très-logique.*

Apoĭ adaose: de nu se va pune termen la acéstă situaţie, atuncĭ resbelul şi sacrificiurile ce s'aŭ făcut, ḑi cŏ aŭ fost în van. La voĭ stă la Bucurescĭ să vĕ faceţĭ legĭ, nu ca Regulamentul sub baionetă streină, ci înaintea unor comisarĭ ce vĕ vor lăsa a delibera liber, şi a căror presenţă nu va fi de cât ca să contrabalanţaţĭ orĭ-ce influenţă.—Noĭ nu vĕ facem curte, şi nicĭ nu cerem curte de la voĭ. Intre bărbat şi femee nu încape curte, tot ce se face e legitim. Şi numaĭ când ne vom pune *curat* în acea posiţie, atuncĭ va fi bine şi de voĭ şi de noĭ.

Dupŏ vorbe n'am putut să es maĭ mulţumit; vom vedé şi faptele, şi dupŏ fapte voiŭ lucra şi eŭ: pînŏ atuncĭ însĕ tăcere şi prudenţă. Nu pot să 'ţĭ scriŭ tóte, cŏ scrisórea mi se face pré lungă; îţĭ alătur numaĭ una din adrese cu care am trimis însemnările.

Am uitat şi cată să'ţĭ spuiŭ una importantă.

— Ce este acésta, am maĭ ḑis, de unde v'a venit să inventaţĭ aceĭ treĭ candidaţĭ şi nu Domnul definitiv? Cu acésta aţĭ pus în desperaţie şi pe ceĭ maĭ maturĭ şi pe toţĭ ceĭ ce v'aŭ fost maĭ devoţĭ.

— De la noĭ este acésta? ḑise el. Nu vedeţĭ cŏ miróse a nemţiă. Nemţiĭ aŭ propus'o şi pe la voĭ Domniĭ o sciaŭ şi o împrăsciaserŏ în ţéră maĭ 'nainte de a o sci Turciĭ aci. Noĕ nicĭ nu ne propuseserŏ una ca acésta, şi prin ţéră âmblă vorba cŏ vĕ violăm drepturile. Când ni s'a propus, am vĕḑut cŏ nu è o decisie, ci un proiect; şi la proiecte politica, înadins de multe orĭ concede, maĭ vêrtos la lucrărĭ nerealisabile, ca să câştige positive. Am ḑis da, ca sigurĭ cŏ voĭ nu veţĭ tăcé şi cŏ la Paris se va decide alt-fel, şi ca sigurĭ cŏ, când se va afla adevĕrul, veţĭ afla cine v'a voit rĕul. Strigă acum la violarea autonomieĭ ca să mântuie Regulamentul şi privilegiile lor, şi ca să aibă lucrul o aparenţă pun înainte ceĭ treĭ candidaţĭ propúşĭ iar de eĭ. Daţĭ candidaţiĭ jos să vedeţĭ ce ḑicem noĭ şi ce ḑicŭ alţiĭ; dar maĭ 'nainte de tóte Regulamentul cată să caḑă ca să ne punem şi voĭ şi noĭ în starea normală."

Étŏ adresa şi însemnările.

Altesse, saŭ Excellence (dupŏ persónă)

Les remarqnes, que j'ai l'honneur de vous soumettre, n'ont aucun caractère officiel. Elles ne sont redigées que dans le but de demontrer la cause des symptomes déplorables qui viennent de se manifester dans la conduite d'une très petite fraction de soi-disant Moldo-Valaques, gouvernés par des hommes du choix de Balta-liman, et dont le système n'a été que de tolérer et de provoquer même des actes semblables.

Ces remarques portent le cachet de la vérité; elles sont sorties d'un cœur devoué et fidèle et ne sont destinées qu'a être communiquées à un nombre très restreint parmis les hauts dignitaires de la S. Porte.

La convictiou où je suis que la vérité trouve accès et asyle auprès de grands monarques, m'a encouragé, Altesse, à revêtir mes pensées de la forme rude, mais naïve et sincère sous la quelle elles se présentent officieusement. Convaincu que le guvernement de la S. Porte prendra des mesures pour donner des instructions au commissaire qui vient d'être nommé, afin de démentir les bruits repandus à dessein par les ennemis de l'Empire Ottoman et des Moldo-Valaques, de rassurer les esprits en Moldo-Valachie sur la loyauté et les bonnes intentions de la S. Porte, et de ramener à leur dévoûement légitime les cœurs refroidis par tant d'intrigues et de persécutions.

Je suis, etc. etc.

Pera. 1856, April 26.

---

din 8 Maiŭ, 1856.

Dupŏ convicţia cé avuiŭ acum în urmă, suntem aprópe perduţĭ din partea Europenilor toţĭ, fărŏ excepţiă. Acestia saŭ sunt complicĭ în secret cu Ruşiĭ şi Nemţiĭ, saŭ cŏ sunt fórte *maladroits;* şi atuncĭ tot Muscaliĭ maĭ dibacĭ vor reuşi în paguba nóstră. Dupŏ apucăturile ce vĕd, nu putem scăpa alt-fel de cât ţinêndu-ne de *dreptul istoricŭ,* de tractatele nóstre cu Turcia. O liniă de ne vom abate suntem perduţĭ. Străiniĭ ce voiescŭ uniunea, âmblă să facă pe Turcia a o voi şi eĭ, ḑicêndu-le să numéscă eĭ fărŏ alegere un Domn Muntean saŭ Moldovean şi acela să aibă un Caimacam la Iaşĭ saŭ la Bucurescĭ. Cum vor priimi Moldoveniĭ să se guverne de un Caimacam trimis de la Bucurescĭ, saŭ, vice-versa, Munteniĭ de un Caimacam trimis de la Iaşĭ?

Scrie d-l Zossima în scrisórea din urmă multe bune. Nu crede nimicŭ. Mântuirea stă numaĭ la Românĭ, adică la cele vechĭ. Turciĭ nu vor să ne dea nimicŭ maĭ mult. Europeniĭ vor să ne ia tóte. Îĭ scandalisă dreptul de alegere. Apoĭ vorbescĭ de câte 5 representanţĭ de fiă-care judeţ aĭ sătenilor.—Nicĭ decum. Étŏ ce vor:

Boeria, 3 deputaţĭ
Clerul, 3 —
Burgesia proprietară, 17.
Sătenii, 3
Proprietariĭ, 34.

Socotindu-se câte doĭ de judeţ. Iaŭ proprietatea de basĕ, iar nu rangurile şi pămêntenia, unde să pótă intra şi Miloşiĭ şi Mavriĭ şi Ioanidiĭ, Suţiĭ, etc; iar nu boeriĭ românĭ şi feciorii de Românĭ. Când se va lua numaĭ proprietatea de basĕ, representaţia ţĕreĭ cade maĭ mult pe mâna străinilor. De aceea, nu, frate Grădiştene, tractatele luĭ Mircea şi luĭ Vlad, cŏ alt-fel suntem perduţĭ.[50])

La revedere.

I. Heliade.

CLVI

Domnuluĭ Gr. Grădiştćnu.

Constantinopole. 22 Maiŭ, 1856.

Amatul meŭ domn,

Am priimit scrisórea d-tale din 1 Maiŭ. Maĭ pe urmă am luat, nu sciŭ de unde din Paris, câte-va exemplare din Memoriul luĭ Vodă Ghika de la Iaşĭ prin care combate protocolul încheiat în Constantinopole. Nimicŭ maĭ sofisticŭ de cât acel *Mémoire.* Oţetul tare îşĭ sparge vasul; şi acesta, de multul şiretlîcŭ, îşĭ dă şiretlîcul pe façă.

Étŏ şiretenia acestuĭ *Mémoire*. Vodă Ghika de la Iaşĭ a trimis aci la timp, adică pentru monastirĭ pe Negri şi pe Ralet; cu dênşiĭ s'aŭ adunat la un locŭ şi Rodin cu Alexandri. In acel timp a venit din Bucurescĭ şi Cretzulescu ce lucra pe alte cărărĭ. Rodin, Alexandri, Negri şi Ralet, în sfat comun aŭ lucrat un *Mémoire* despre Principate, acela faimosul ce l'aŭ pus şi d-tale şi mie în spinare. Intr'ênsul cerea aceĭ treĭ candidaţĭ; într'ênsul cerea ca comisia mixtă de Moldovenĭ şi Românĭ să viiă la Stambul, şi alte asemenea ce aŭ revoltat cum se vede pe Ralet, fiind amăgit iar nu complice celor treĭ, şi l'a făcut să dea pe façă prin jurnalele germane pe autorul memoriuluĭ.

Acest *Mémoire* saŭ proiect, când s'aŭ deschis conferinţele din Constantinopole era ticluit gata. Rodin l'a dat luĭ Caning; acesta l'a presentat la I. Pórtă şi prin urmare la Conferinţe. Prokeş l'a susţinut, Caning l'a lăudat, ambasadorul Françeĭ a tăcut. Şi dupŏ acest proiect s'a încheiat în *proiect* protocolul de XXX de articole, al căruia sugerator a fost proiectul ministrilor luĭ Ghika, móşă Rodin şi medicŭ mamu Creţulescul. Daca acel protocol în *proiect ăncŏ* e violator drepturilor Principatelor, Pórta nu è singură violatóre, cŏcĭ un vot a avut numaĭ în Conferinţe; aceeaşĭ parte cată să 'şĭ aibă şi Englitera şi Austria şi Françа. Pórta ca să complacă la doĭ ambasadorĭ, ca să împlinéscă, cum ḑiceaŭ aceştĭ doĭ, dorinţele Moldo-Valachilor (cŏcĭ proiectul dat de Moldo-Valachĭ era pe masă) a cedat reservând a se anula protocolul la Paris. Abia acel protocol s'a încheiat în *proiect* şi Alexandri ce ţinea pe Vodă-Ghika în relaţiĭ despre cele ce se lucra în Stambul, smulge fărŏ greutate o copie, se repede cu ea la Iaşĭ, unde deja observaţiile saŭ protestul era gata, şi se face scandalul ce s'a făcut, adică protestul la Conferinţele din Paris. Moldo-Valachiĭ se turbură, tiparul Françeĭ strigă cŏ Pórta violéḑă drepturile Principatelor spre a o face impopulară; şi tentatoriĭ ênsuşĭ, Ghica şi Ştirbeiŭ, trecŭ de apĕrătorĭ aĭ drepturilor Principatelor. Étŏ în acéstă chestiune ce am scris unuia de aicĭ din Stambul.

„Le protocol des Conférences de Constantinople a été redigé du concert avec les représentants des puissances alliées de la S. Porte, et les bases de cet acte, en projet encore, ont été puisées dans un mémoire qu'un Valaque de concert avec un agent et un ministre du Prince Ghika de Moldavie avait adroitement élaboré, et qu'un des ambassadeurs avait présenté à la S. Porte. Les articles XXII et XIX sur les quels est accusée la S. Porte ont été suggérés par le sus-dit mémoire et par le représentant d'une puissance. La S. Porte par conséquent est très déloyalement attaquée par les tentateurs eux-mêmes.

Les ministres du Prince Moldave proposent et provoquent; un roumano-fanariote compose le projet; un ambassadeur le présente et le recommande à la S. Porte, comme l'expression des vœux des Moldo-Valaques; un autre ambassadeur le soutient. La S. Porte et l'ambassadeur de France pour y complaire et en croyant combler les vœux des habitants de la Moldo-Valachie acceptent. Le protocole est conclu en projet, et avant de voir la lumière il est déjà accusé par le Prince de Moldavie le tentateur lui-même, et Mr. St. Marc de Girardin crie aux voleurs! et la presse de Paris devient l'organ de cette accusation, et l'on appèle celà de la politique! Non.—C'est la chose la plus facile du monde d'être déloyal. Ce qui est difficile, c'est d'avoir le cœur droit et l'esprit apte à pénétrer dans des intrigues aussi ténébreuses et à y demeler la vérité.

Je me fais un devoir de vous entretenir sur ces faits....“

Aci caimacamiĭ pentru ambele Principate s'aŭ decis;

numele lor sunt pe masa Sultanuluĭ, şi se aşteptă numaĭ consimţimêntul şi iscălitură luĭ. Nu le scie ânsĕ pînŏ acum nimenĭ numele. Tot ce sciŭ de sigur este cŏ I. Pórtă a decis ca ceĭ ce se vor numi caimacamĭ, aceia nu vor avé dreptul de a fi aleşĭ de Domnĭ, şi de se vor alege de generalele Adunanţe, nu se vor puté face. Pórta nu voiesce să fiă taxată cŏ impune indirectamente Domniĭ, numindu'ĭ ìnainte caimacamĭ şi dându-le miḑlóce de a influenţa alegerile.

Mĕ întrebĭ ce am maĭ făcut despre amicul nostru d. B..... Ţi-am comunicat ce bilet am scris despre dênsul, ânsĕ am fost din disgraţiă *maladroit* cŏ n'am sciut cŏ mĕ adresam către un discipol al luĭ Guizot ce căuta a 'şĭ rĕsbuna pe maestrul sĕŭ. Pré se lungesce scrisórea de îţĭ voiŭ scrie câte am ḑis.

Françа este fórte aspru pronunţată asupra boieriеĭ; nu va să auḑă cŏ în Divanul ad-hoc va fi vre-un membru cu titlul de boier. „Pot să fiă şi boierĭ, ḑice, ânsĕ nu ca boierĭ, ci ca proprietarĭ." Mi se pare cŏ nu è bună-credinţă, ci ca să complacă publiculuĭ se face cŏ combate boieria, ca să compue Divanul ad-hoc tot de boierĭ, ânsĕ sub nume de proprietarĭ, şi cu acésta ce dă drept d'a fi alegĕtorĭ şi aleşĭ Mavriĭ, Ioaniḑiĭ, Sutziĭ, Arghiropoliĭ, Miloşiĭ, Sakelariĭ, Ciocaniĭ, căpitanĭ Vangelli, etc. etc. Am făcut un *proiect* ce combate acéstă idee şi care mi s'a fost cerut în adins şi l'am dat. Ţi'l voiŭ trimite cu altă ocasie. E trebuinţă să'l scie şi în ţéră ca să nu lase acolo să se îngâne. Am maĭ făcut âncŏ vre-o treĭ rĕspunsurĭ la treĭ întrebărĭ ce mi s'aŭ adresat înadins prin înscris. Ţi le voiŭ trimite şi acelea cu altă ocasie.

Am priimit o scrisóre de la d. Vaillant. Imĭ scrie între altele şi acestea: „j'ai lu avec un plaisir extrême les deux pièces que m'a communiquées M-r. Gradisteano. La manuscrite est fort plaisante; l'imprimée est admirable; l'une me fait prendre en pitié lord Red...

l'autre me fortifie dans l'espérance que jai fait sur le yerbe.

N'am priceput de care *piesă* vorbesce; de scii d-ta spune'mĭ şi mie saŭ arată'mĭ-o.

Iţĭ trimit cu acésta o scrisóre către d. Vaillant cu un billet să maĭ priméscă 70 fr. adică 40 de la d. Russo şi 30 de la d. Zossima.

Arată amiculuĭ şi d-luĭ Billecocq cŏ zidurile ce am vĕḑut staŭ în contra d-luĭ, 'mĭ-aŭ deschis mult ochiĭ când m'am lovit cu capul de dênsele. Strînge'ĭ mâna din partea mea şi asigură'l de stima şi amiciţia ce'ĭ port. Spune şi la ceĭ-l-alţĭ amicĭ sănĕtate. Ce face d. Curiu? De îl veḑĭ spune'ĭ cŏ nu l'am uitat.

Peste curênd voiŭ maĭ trimite şi d-luĭ Ledain âncŏ 100 fr. Arată'ĭ complimente; să mĕ ierte cŏ nu'ĭ scriŭ, îĭ voiŭ scrie cu posta următóre.

La revedere.

I. Heliade.

LCVII

Domnuluĭ Gr. Grădişteanu.

Constantinopole. 26 Maiŭ, 1856.

Amatul meŭ domn,

Spre rĕspuns la scrisórea d-tale din 19 Aprilie, îţĭ pot servi treĭ patru din scrisorile mele precedente, care creḑ cŏ ţĭ-aŭ prevenit la multe dorinţe, şi te-aŭ pus pe un drum a cunósce multe intrige şi marafeturĭ. Aĭ vĕḑut şi langagiul ce am ţinut în favórea emigraţilor de a reintra în ţéră. Mĕ tem ânsĕ ca nu cum-va dupŏ relaţiele ce aŭ uniĭ şi dupŏ predestinarea în care sunt de a fi tot amăgiţĭ (*dupe*) cu cea maĭ mare bună credinţă şi cu sentimentele cele maĭ nobile, fărŏ a greşi cu inima, să nu greşéscă amar cu mintea şi să facilite intrige ca cele ce s'aŭ urmat în urmă cu memoriul luĭ Rodin, în complicitate cu ministriĭ luĭ Vodă Ghica de la Iaşĭ, cu Alexandri, şi să provóce protocóle ca cel din Constantinopol din 11 Februarie.

Pledând causa emigraţilor în general, am obţinut de la Safet effendi să mĕ invite singur a'ĭ da o listă de toţĭ emigraţiĭ românĭ ca să facă dupŏ intrarea luĭ în ţéră a fi chiemaţĭ şi eĭ. N'am dat âncŏ lista, cŏcĭ nu e grabă, pentru cŏ maĭ întârḑiă pînŏ să plece. Cată maĭ ântêiŭ a se termina limitarea frontierelor Basarabieĭ şi, mi se pare, pînŏ să se tragă şi Austriaciĭ. Din ţéră mi se scrie cŏ se prepară şi Turciĭ a se retrage.

Ḑicĭ cŏ bine ar fi să caut să intru eŭ maĭ vîrtos în ţéră cŏ nu ar fi dificil. Am făcut şi voiŭ face orĭ-ce îmĭ stă în putinţă pentru alţiĭ; pentru mine ânsĕ nu voiŭ să facŭ nimicŭ; şi chiar de vor voi să mĕ trimiţă, mĕ voiŭ cerca din tóte puterile să scap de paharul acesta. N'aşĭ dori nicĭ ósele să mi le ducă în ţéră; şi de voiŭ muri p'aicĭ, am ḑis la toţĭ să mĕ îngrópe decindea, în Asia. Şi când, amice şi frate, de mĕ creḑĭ să te créḑă Dumneḑeŭ, când ast-fel îmĭ este sufletul, să maĭ fiŭ şi pe d'asupra apoĭ şi поносȣіт cŏ mĕ duc în ţéră să alergŭ dupŏ plăcinte !! Nu, frate; 'mĭ è de ajuns. Ducă-se cine vor fi гата a mĕ поносȣі; ducă-se ceĭ ce n'aŭ tras asupra lor atâta invidiă, şi facă ceĭ din urmă tot binele ce vor puté, şi însufle Dumneḑeŭ pe ceĭ d'ântêiŭ cu spiritul moderaţieĭ; deschiḑă-le ochiĭ să véḑă maĭ bine de cât aŭ vĕḑut, maĭ vêrtos de 8 anĭ încoa; şi încălḑéscă-le inima cu amorul cel adevĕrat al Patrieĭ. Nu urĕscŭ ţéra; nu urèscŭ locuitoriĭ satelor; ânsĕ tot ce e de oraşe îmĭ însuflă spaimă; nimicŭ maĭ neconsecuent, nimicŭ maĭ deleal, nimicŭ maĭ interesat, nimicŭ maĭ fals de cât aceĭ ómenĭ. Nu pot a le maĭ audi langagiul; nu pot a le maĭ vedé gesturile. Deprins din copilărie şi eŭ la multe din acele gesturĭ, când mĕ surprind singur într'ênsele, mi se înfióră carnea şi mĕ urĕscŭ pe mine maĭ mult de cât pe toţĭ. Dómne, scapă pe chreştinĭ de ciocoĭ, dar scapă'ĭ maĭ vêrtos de declamatorĭ şi de *fraţi!*

La revedere. Complimentele mele la amicĭ. De veĭ veni în Paris şi îţĭ va fi drumul, trecĭ, mĕ rogŭ, şi abate-te la unul M-r Guillemin fils, argintar, Rue Neuve Vivienne No. 43. Spune'ĭ multe complimente de la mine, şi întrébă'l de a luat o scrisóre francată şi un bilet al posteĭ ca să priméscă 652 fr.

I. Heliade.

LCVIII.

Domnuluĭ Gr. Grădişteanu.

Constantinopole 29 Maiŭ.

Amatul meŭ domn,

Am luat scrisórea d-tale din 8 Maiŭ, şi de nu primiam şi eŭ din Londra o broşurică de douĕ-decĭ pagine, nu sciam ce sunt acele *pièces* despre care îmĭ scriĭ d-ta şi d. Vaillant.

Étŏ cum e acésta:

Aicĭ în Stambul, în anul trecut, am făcut cunoscinţă cu unul din strĕiniĭ literaţĭ. Acesta a plecat în tómna trecută la Londra şi de acolo mĭ-a scris vre-o douĕ treĭ scrisorĭ. In cea din urmă îmĭ arată disperaţia în care îĭ punea ura şi antipatia ce vedea între Angli şi Francesĭ. La aceea ’ĭ-am rĕspuns printr’o scrisóre lungă. Maĭ deunăḑĭ priimiiŭ un pachet cu 10 exemplare din acea scrisóre tipărită şi cu un titlu fácut dupŏ fantasia luĭ. Titlul broşureĭ şi numele ce dă autoruluĭ m’a supĕrat mult. N’am cutezat a da nicĭ un exemplar nimuluĭ cu acel titlu; şi apoĭ tipărirea e plină de greşelĭ.

Ecŏ-le :

Pag.	Rîndul	Scrie	In locŭ
8	14	Guidé	Gardé
10	28	droit	Devoir
16	15	gastrodoule	gastrodoute
Nota	—	idem	idem
18	14	martyre	martyr
14	27	étant	étaient
16	33	saurait	s’aurait
17	1	déchue	d’échue
13	40	neprevaudront	de pré

I-am scris şi luĭ să drégă cu mâna aceste greşelĭ, să rumpă prima pagine cu titlul ce i-a dat singur, şi să ’ţĭ trimiţă şi d-tale câte-va exemplare. Nu cred ânsĕ să’ĭ fi ajuns scrisórea mea când ţĭ-a trimis cele ce aĭ primit, cŏcĭ dupŏ data scrisorilor d-tale vĕdŭ cŏ tot de o dată ţi-a trimis şi d-tale şi mie.

Cât ânsĕ despre piesa manuscrisă despre care îmĭ scriĭ cŏ aĭ luat şi dupŏ coprinsul ce ḑicĭ cŏ are, n’am sciinţă; şi rĕŭ d. Vaillant mi-o atribue în scrisórea sa. De veĭ fi prepuind şi d-ta ca d. Vaillant, nu facĭ bine.

La câte ḑicĭ cŏ legistiĭ şi filosofiĭ spun cŏ *Dreptul* se nasce din *Datoriă*, îmĭ pare bine cŏ nu te învoiescĭ cu pricopséla d-lor. Nimicŭ n’a stricat lumea ca filosofiĭ, theologiĭ, legistiĭ, adică toţĭ ce de sine s’aŭ numit *Doctorĭ* în nisce sciinţe neexacte şi pline de erorĭ ce le demonstră chiar numele de *systeme*. Adevĕrul e unul şi n’are systeme.

A ḑice cŏ *Dreptul* se nasce din *Datoriă* este ca şi când ar ḑice adică cŏ *Activul* se nasce din *Pasiv*, *Tim-*

pul din *Locŭ*, *Spiritul* din *Materiă*, *Mirele* din *Mirésa* luĭ propriă; *Sufletul* din *corp*, *Maestrul* din *discepolul* sĕŭ; *travaliul* saŭ lucrătoriĭ din *materialul* ce lucră; cel ce vorbesce din cel ce aude; cel ce dă din cel ce primesce.

Din *Dreptul* ce ḑicŭ cŏ se nasce din *Datoriă* aŭ scos d-lor cŏ libertatea se nasce din egalitate, şi de aci tóte erorile systematice şi de bună-credinţă: De aci reînnoirea turburărilor şi darea neîncetat din Scylla în Charybda.

Nu se nasce nicĭ *Dreptul* din *Datoriă*, nicĭ *Datoria* din *Drept*, precum nu se nasce nicĭ *Mirele* din *Mirésa* sa, nicĭ Mirésa din Mirele sĕŭ, ci amêndoĭ termeniĭ sunt coexistenţĭ, corelativĭ, paralelĭ, sympaticĭ, de o natură ânsĕ cu totul alta, şi complinirea unul altuia spre a produce un al treilea termen ce este *resultatul*.

Cât vede cine-va dualităţĭ ce nu se compun de terminĭ ast-fel cum unul să fiă *Activ* şi altul *Pasiv* şi amêndoĭ positivĭ saŭ existenţĭ, dualităţile acelea sunt imaginare, chimerice, precum

Bine, Rĕŭ.
Lumină, Intunerecŭ.
Cald, Frigŭ.

Aci un termin este positiv şi altul negativ, şi prin urmare nu e dualitate adevĕrată, ci iar unitate.

Cât vede iar doĭ termenĭ positivĭ amêndoĭ, ânsĕ amêndoĭ de aceeaşĭ natură, dualitatea e monstruósă şi maritagiŭ armonicŭ nu póte exista între eĭ, şi resultatul ce produce e falită, catastrofă, discordiă.

Aşa sunt perechiele saŭ maritagele de:

doĭ bărbaţĭ,
doĕ muierĭ,
doĭ medicĭ fărŏ amalaţĭ
doĭ maestri fărŏ discepolĭ
doĭ vorbitórĭ
doĭ Regĭ pe un tron.

Unitariĭ sunt staţionarĭ; dintr'un punt singur nu e liniă, nu è progres.

Dualistiĭ aŭ doĕ punturĭ şi pot pleca. Daca un punt è activ şi altul pasiv, mişcarea è progresivă. Daca un punt è positiv şi altul è negativ, mişcarea e imaginară: eĭ staŭ loculuĭ ca şi unitariĭ.

Daca amêndoĕ puterile sunt saŭ active saŭ pasive, lumea în locŭ d'a înainta din statul natural, se perverte, merge înapoĭ, se ia de pĕr, se încaĭeră; tóte mergŭ din rĕŭ în maĭ rĕŭ, din falită în falită pînŏ vine cataclismele morale.

Acéstă doctrină a trinităţiĭ adevĕrate compusă din *activ, pasiv* şi *resultat* face materiă de un volum ce servesce de introducţiă la istoria universală şi care mi-è condica dupŏ care istoricul judecă tóte doctrinele filosofice, religióse şi politice; tóte instituţiile ce es din acele doctrine; educaţia popolilor, faptele lor, etc. etc. Eŭ n'am systemă; am un cot, o mĕsură luată din natură, şi ca geometru mĕsor întinderea cu linia vereĭ dualităţĭ, şi spaţiul întregŭ, din triunghiŭ în triunghiŭ cu triunghiulŭ trinităţiĭ vere ce ese din vera dualitate.

Am făcut din românesce pe françosesce nu o traducţiă ci o prescurtare din acéstă sciinţă trinitară în vre-o treĭ cóle scrise cu mâna. Aceea desvoltă maĭ pe largŭ câte îţĭ scriŭ aci. Nu ţi-am trimis'o şi nicĭ nu ţi-o trimit pentru portul posteĭ. Cu vr'o ocasiă ţi-o voiŭ trimite.

Nimica nuoŭ p'aicĭ. Se dice cŏ saŭ doctorul Cretzulescu saŭ Ion Ghika se va trimite Caimacam în ţéră. Pe Sturza nu vor să'l priméscă Muscaliĭ comisarĭ în Basarabia la tragerea confinelor. Pórta are de gônd să'l susţiă: dice cŏ scire oficialĕ saŭ notă de la Petersburg n'a luat despre acésta. Nu crede ânsĕ de acolo să se compromiţă guvernul a face o pretenţiă atât de arogantă.

Ce are Turcia cu Ielaciciĭ şi cu Ienciĭ Austrieĭ, saŭ cu toţĭ Greciĭ ce sunt în serviciul muschicescŭ, ca să pretindă Rusia d'a nu avé Pórta Românĭ saŭ Moldovenĭ foştĭ protegiaţĭ, adică aĭ Rusieĭ, în serviciul sĕŭ? Mult îmĭ pare rĕŭ cŏ nu pot a'ţĭ trimite nicĭ cu posta acésta copie de pe compunerea ce am dat la cererea ce mi s'a făcut despre Divanurile ad-hoc, cum şi rĕspunsurile la treĭ întrebărĭ ce mi s'aŭ făcut.

Impĕraţiĭ şi Craiĭ facŭ *Tedeumurĭ* pentru închiărea păciĭ; ḑicŭ cŏ aŭ ajuns la scopul lor, care scop era să se facă pace, unire, solidaritate între patru Imperatorĭ absolutiştĭ, cu cari să se unéscă şi Craiĭ ce *jinduiescŭ* a puté ajunge la absolutism. Din aceştĭ patru Imperatorĭ numaĭ Turcul maĭ diferă ceva cu religia şi cu nedibăcia; şi câte voiesce el pentru interesele luĭ particulare s'a întêmplat să maĭ viă óre-cum la interesele nóstre. Singur spuĭ cŏ Francesul, care ne oferise pentru schimbul Lombardo-Veneţieĭ ca să se lege bine cu Rusul şi Austriacul, va face tot ce vine bine Rusuluĭ şi Austriaculuĭ în ţĕrile nóstre. N'avem astăḑĭ de nimicŭ maĭ bun de cât să fim cu minte în ţéră, să ţinem la vechile stipulaţiunĭ ce avem cu Turcia, şi Turcia ca să nu pérḑă buiuk-adamia se va ţine cu dinţiĭ la stipulaţiele ce aŭ avut cu noĭ. Cât vom eşi astăḑĭ din acele stipulaţiĭ suntem perduţĭ. Nu sciŭ ce va trebui să facem peste un an saŭ doĭ. Eŭ vorbescŭ de astăḑĭ la ducerea comisarilor în ţéră.

La revedere.

I. Heliade.

CLIX

Domnuluĭ Gr. Grădiştĕnu.

Constantinopole. 2 Iuniŭ, 1856.

Amatul meŭ Domn,

Domnia-ta îmĭ scriĭ cŏ la Conferinţe aŭ propus să dea Moldovalachia în schimb pentru Lombardia, şi cŏ ne-a scăpat nepriimirea chiar a Austrieĭ. Ne-a scăpat óre? Saŭ ca să fim orbiţĭ s'a jucat comedia, şi ca să ajungă la scop, ne-aŭ făcut şi ne facŭ chiar pe noĭ cari maĭ de cari să ne scrintim causa din făgaşul eĭ legal, s'o desnaturăm ca s'o pótă eĭ apoĭ duce unde voiescŭ.

Étŏ ce mi se scrie din Londra.

Londres. le 17 Mai, 1856.

„ Le bruit court ici, et il jouit de beaucoup de cré-
„ dit, que le traité secret conclu le 15 avril dernier
„ n'est qu'une conséquence *préparée* du traité général
„ du 30 Mars. Ce dernier traité, conclu entre la France,
„ l'Autriche et l'Angleterre a pour objet la reddition
„ prochaine de la Lombardie en échange de la Moldo-
„ valachie qui sera abandonnée à l'Autriche.

„ Comme on veut paraître loyal jusqu'au bout avec
„ la Turquie, et que l'on ne veut pas ou qu'on ne peut
„ pas la surprendre à cet égard, on va lui proposer
„ incessament de se défaire elle-même, pour quelques
„ avantages chimériques sans doute, de deux provin-
„ ces qui ne lui causent que de l'embarras. L'attitude
„ de l'Italie étant menaçante (car elle paraît décidée
„ à se faire justice elle-même) on veut mettre un ap-
„ pareil sur une de ses plaies..... On va aussi d'un
„ autre côté rendre la Turquie impopulaire en Moldo-

„ valachie et par les membres des divans ad-hoc arri-
„ ver au but qu'ils se sont proposé par ce dernier
„ traité.

„ Je vous envoie, Monsieur, en même temps que
„ cette lettre une feuille du journal le *Times;* vous
„ n'y verrez que ce que je vous annonce au commen-
„ cement de la présente."

Jurnalul este de la 16 Maiŭ; veḑi'l şi d-ta. Secretul acestuĭ pasagiŭ nu'l coprinde: coprinde ânsĕ ceea ce mi-aĭ scris şi D-ta.

Articolele luĭ St. Marc Girardin entusiasméḑă mult pe Românĭ. Mie ânsĕ mi se pare o cursă. Pentru ce omul acesta când era reacţionar la 1848 şi 49, nu numaĭ nu apĕra pe Românĭ, dar nicĭ voia să'ĭ véḑă şi'ĭ sfăşia amar? Acum le pledéḑă causa, şi Rusia le-o pledă astăḑĭ spre a le-o perde; şi ca să perdem causa este ântêiŭ să facă a ne deslipi de Turcia ce singură pentru interesele sale şi ca să nu pérḑă Buiuk-Adamia sa, ţine cu dinţiĭ câte-va din câte ne mântuie, şi de care noĭ nu avem putere să ţinem cu dinţiĭ şi să ni se auḑă vocea: una cŏ nu suntem Buiuk-Ademĭ şi alta cŏ cerem maĭ multe de cât cele ce aŭ vrut a ne da.—Nu te ascultă cel ce nu voiesce a'ţĭ da. — Apoĭ dupŏ ce ne vom deslipi de Turcia, fiind fiă-care cu pretenţiele sale, care maĭ de care maĭ barόse şi barόce, vom fi prin urmare desbinaţĭ, şi din atâtea desbinărĭ vom asculta numaĭ pe aceea ce le vor veni lor la προχείμενον. Astăḑĭ în ţéră, dupŏ temerile mele, nimenĭ nu vor fi aşa de periculoşĭ ca ceĭ cu cererĭ exagerate. Astăḑĭ, de vom eşi din stipulaţiele luĭ Mircea şi Stefan, suntem perduţĭ. Pe tĕrêmul acelor stipulaţiĭ aŭ vrut să ne puiă tractatul din Paris, cu scop d'a ne scóte din ele pentru tot-d'a-una. Dupŏ tĕrêmul acelor stipulaţiĭ, Divanurile ad-hoc compuse dupŏ privinţele inemicilor nostri, vor puté închina ţéra sub suzeranitatea de-o-cam-dată a Austriei, prêcum Mircea a pus'o subt a Turciei.

Rusia tace şi ajută la acésta; de aceea n'a vrut să figureḑe la tractatul de la 15 Aprilie, 'şi-a reservat rolul d'a trece de apĕrătórea drepturilor nóstre, în cât cei nemulţumiţi cu suzeranitatea Austriei să se arunce în braçele Rusiei ce vorbesce de unire cu un prinçŭ dependent saŭ independent rus. De va reuşi la scopulŭ ei bine, de unde nu atât mai bine, ḑice ea. Principatele subt Austria, fiind nemulţumite, şi ea trecênd de apĕrătóre, va veni curênd timpul când Austria ca o putere chimerică se va risipi, şi eŭ voiŭ avé prin partisanii mei îmmulţiţi totul. Feriţi-vĕ de vorbele frumóse ale lui Girardin.

La revedere.

I. Heliade.

LCX

Domnului Gr. Grădiştênu.

Constantinopole. 4 Iuniŭ, 1856.

Amatul meŭ domn,

Iţi închid acì scrisórea acésta către d. St. Marc Girardin: citesce-o şi d-ta. Pune'i apoi un sigiliŭ şi i-o trimite. Iţi daŭ sarcina acésta, pentru cŏ nu cunoscŭ adresa d-lui Girardin şi mi-e témă să nu se pérḑă scrisórea. N'o mai arĕta însĕ la nimeni, nici să faci a se sci cine e autorul ei, saŭ cine e persóna din Paris ce 'i-o trimite. Te rogŭ érŏ să adaogi d-ta la nota paginei 10 numĕrul din *Allgemeine Zeitung* ce ţi l'am însemnat într'o scrisóre a mea în care iţi scriam cŏ Ralet este autorul acelui articol. Am dat gazeta la posesorul eĭ şi nu maĭ ţiŭ minte numĕrul. Maĭ am érŏşĭ îndoiélă de numele autoruluĭ Atlasuluĭ despre care vorbescŭ în scrisóre: nu sciŭ bine daca e M-r. *de la Marche* saŭ *la Plage;* cumpĕrasem în adins acel Atlas şi 'l aveam cu mine. L'am lăsat în Bucurescĭ acum când am fost în urmă. De veĭ găsi un asemenea Atlas şi veĭ afla greşéla în scrisórea mea, mĕ rogŭ drege-o.

Vine peste curênd aci în Paris d. Letellier fostul consul frances la Tiflis. Printr'ênsul îţĭ voiŭ trimite piesele despre care 'ţĭ-am vorbit în scrisorile trecute.

Arată complimentele mele la toţĭ amiciĭ şi maĭ vêrtos d-lor Billecocq, Vaillant şi Laidain.

P'aicĭ nimicŭ nuoŭ. Nu sciŭ de 'ţĭ am scris cŏ doctorul Cretzulescu speră şi umblă de a se face caimacam. Mi se pare mult, dar nu sunt sigur ânsĕ cŏ şi el este de ideea conteseĭ Sturzineĭ de a ne înzestra saŭ a ne înţorţola cu tifaricul de Kisselef. Marĭ pĕcate pe ţéră! Câte maĭ móşe pe bietul pruncŭ ce este a se nasce! Nimicŭ nu vĕd acum maĭ fatal pentru noĭ ca vorba unire.

Intre imperatorĭ e o cărdăşiă şi o solidaritate mare, şi unul altuia făcênd voia, se va împlini voia Ursuluĭ saŭ a luĭ Turtă-dulce. Să stăm *môlcom,* frate, să nu eşim din stipulaţiele vechĭ. Asta nnmaĭ ne va mântui acum pînŏ va trece vijelia.

La revedere.

I. Heliade.

CLXI

Domnuluĭ Gr. Grădişteanu.

Costantinopole. 9 Iuniŭ, 1856.

Amatul meŭ domn,

Am luat scrisórea d-tale din urmă de la 26 Maiŭ. Am vĕḑut câte îmĭ scriĭ despre maritagiŭ şi zestre. Aĭ dreptate. Ânsĕ când între doĭ soçĭ certele la început nu vin de cât cŏ amêndoĭ sunt, cum se întêmplă de multe orĭ, fórte junĭ şi se cértă ca copiiĭ; apoĭ vin antipatiele şi de la o parte şi de la alta; apoĭ intrigele străinilor; apoĭ păţirea şi experienţa, apoĭ venirea în simţirĭ de amêndouĕ părţile; şi când soçul ḑice în cele dupŏ urmă: étă zestrea ta tótă; şi când nevésta maĭ ţine âncŏ cu aceĭa ce 'ĭ aŭ mâncat o parte din zestre, şi aŭ de gônd să'ĭ maĭ mănânce şi restul, atuncĭ cine e maĭ culpabil? Bărbatul saŭ femeia ce un gônd are de casă şi de venirea la bărbat, şi ḑece tot de vagabondagiŭ, să fiă adică liberă şi în cele din urmă de rîsul celor ce aŭ batjocorit'o? Şi apoĭ cine iar è maĭ culpabil, femeia saŭ intriganţiĭ ce aŭ pus desbinarea, ce aŭ batjocorit soçia şi vor, dupŏ ce'ĭ vor mânca zestrea, să'ĭ deprave copiiĭ pînŏ la gradul de a'şĭ ucide pe mama lor, de a'ĭ aduce în stare de criminalĭ, şi de a nu maĭ avé drept a cere nicĭ o moştenire de cât furcele şi catenele?

Asta è chestiunea cea maĭ gravă, şi aci maĭ mult de cât tot-d'a-una în cele pămêntescĭ se cuvine a aplica ḑisa: „Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte!"

Eŭ nu apĕr nicĭ o parte nicĭ alta, de cât ḑicŭ: Să luăm aminte, să vedem de unde vine rĕul? unde residă şi ce e cu adevĕrat de făcut? ca nu cum-va rătĕcirea din urmă sĕ fiă maĭ rea de cât cea d'ântêiŭ.

La Turcĭ cel puçin vedĭ cugete seriόse cŏ vor să ne puiă pe tĕrêmul vechilor nόstre stipulaţiĭ cu dênşiĭ. De la alţiĭ nu vedĭ pînŏ acum de cât cum să ne stingă din façа pămêntuluĭ.

1. D-ta te plângĭ, şi aĭ dreptul a te teme de Gin-Bimbiricŭ (Sutzake); de ce te temĭ tocmaĭ acum? Şi când îţĭ scriam acum doĭ anĭ aprόpe, cŏ pe dênsul l'a aflat Colkhum să dea rĕspunsurĭ la cele cincĭ întrebărĭ ce făcea Englitera, mi-aĭ rĕspuns cŏ nu credeaĭ, şi cŏ de ce mĕ alarmam de o ast-fel de stirpitură de om? De la cine a venit iniţiativa de a băga în trebĭ şi de a împinge înainte ast-fel de stirpiturĭ? De la Turcĭ saŭ de la Englesiĭ de systema de la 1815? Şi acestĭ Englesĭ de unde l'aŭ aflat de cât dupŏ recomandaţia cumetrilor şi domnilor lor de Muscalĭ şi de Caningĭ?— Apoĭ daca Ruşiĭ, Englesiĭ împingŭ înainte ast-fel de ómenĭ, era tréba a nόstră Românilor, uniĭ a trimite cu însărcinare ast-fel de om, dându'ĭ titlu de boier român, şi alţiĭ a ne culca pe urechie, şi a nu ne teme nicĭ de cum, pînŏ a venit pericolul în pragul uşeĭ? Sutzake a plecat cu sute de semnăturĭ din ţĕră, a tras în Constantinopole la Skin, consolul engles, a fost patronat şi recomandat de Caning pretutindenĭ. Napoleon astădĭ e în cărdăşiă mare cu Czarul şi'ĭ va face multe hatârurĭ, maĭ vêrtos de d'alde astea de a vedé bine pe spionĭ de felul luĭ Sutzake. Ruşiĭ l'aŭ propus pe acesta, Englesiĭ l'aŭ utilisat, din Românĭ l'aŭ trimis cu misiune, Francesiĭ l'aŭ primit bine; póte sa fiă numit unde dicĭ, iar de nu va fi numit, de va rĕmâné cu e... rĕŭ, cuĭ avem să mulţumim: Occidentuluĭ, Norduluĭ, Românilor ce l'aŭ trimis şi celor ce n'aŭ făcut nimicŭ spre a protesta în contra aceseĭ trimiterĭ, saŭ Turcilor ce nu'l vor primi? Şi daca îl vor primi, cine sunt maĭ culpabilĭ, Turciĭ ce îl primescŭ saŭ Româniĭ ce l'aŭ trimis?

2. Cine a scornit numele de Divan ad-hoc, adică Di-

van de poruncélă, Turciĭ ce nu sciŭ numirĭ d'alde astea, ce nu le sciaĭ nicĭ d-ta nicĭ eŭ, saŭ Ruşiĭ la Balta-Liman, şi Ştirbeiŭ şi Gr. Ghika cu aĭ lor ce se ḑicŭ Românĭ, şi apoĭ Ruşiĭ, Francesiĭ, Englesiĭ, Sardinesiĭ l'aŭ adoptat la Paris ca termen legal?

3. Daca s'a adoptat acest termen de Divan ad-hoc, Francesiĭ vĕḑ cum mĕ vĕḑ pe mine, cŏ lucréḑă pe capete spre a'l compune cu numele exclusivŭ de proprietarĭ, numaĭ de Mavri, de Ioanidĭ, de Sutzĭ, de Miloşĭ, de Vangelĭ, de Arghiropolĭ şi de Românĭ proprietarĭ ce sunt de colórea şi principele acestor fanarioţĭ, şi Turciĭ ţin de a se compune dupŏ datinele ţĕreĭ numaĭ de pămêntenĭ cari să represinte tóte clasele societăţiĭ, şi noĭ devenim organele saŭ încelaţiĭ *(dupe)* tot celor ce vor să ne răpéscă casa părintéscă.

Eŭ nu apĕr pe Turcĭ, cŏcĭ n'am de ce'ĭ apĕra; pentru cŏ faptele iar nu vorbele arată pe ómenĭ cine sunt, şi fapte n'am vĕḑut pînŏ acum de cât vorbe. De nu le vor fi faptele dupŏ cum le sunt vorbele; pînŏ când ne vor face noĕ rĕul, rĕul ce va veni pe capul lor le va fi şi maĭ mare: eĭ se ducŭ cu totul, şi noĭ póte să trecem crisa. Turciĭ cum îşĭ aştern aşa vor dormi; ce sémĕnă aceea vor secera. Noĭ ânsĕ cum pretindem să secerăm ceea-ce n'am semĕnat? Te plângĭ cu dreptate şi te temĭ de Sutzake. D. Zossima când citiam scrisórea, a strigat d'o-dată: Dar pe dumnealor Româniĭ din Paris şi pe noĭ d'aicĭ, dracu ne-a împins să scrintim causa din locul eĭ legal şi să ajungă toţĭ neposibilĭ de a fi utilisaţĭ? Pentru ce un grecoteiŭ să trécă la Paris de boier român, şi să nu fi făcut dumnealor să trécă de boierĭ românĭ, pentru cŏ cu adevĕrat şi sunt? Pentru ce să n'auḑŭ nuvela cŏ vine spre a se duce cu suflet, un Golescu, un Grădişténu, saŭ fiă şi un Brătianu? Numaĭ Românĭ. Nu merităm să avem simpatiele nimuluĭ.

Să lăsăm ânsĕ criticele şi să vedem ce este de făcut. Un fanariot Muruz, cu mult maĭ curat de cât Sutzake ce a venit de la Odesa la 1828, şi a căruia viéţă şi marafeturĭ le cunóscem, un Muruz, ḑicŭ, la 1812, a venit trimis de Turcia, iar influenţată ca şi astăḑĭ, şi ne a dat Basarabia Muscalilor, prin ajutorul Englesilor. A dat Basarabia, dar a plătit cu capul. Să ḑicem cŏ astăḑĭ Sutzake prin rézĕmul ce are va reuşi să mérgă cu Saffet Effendi ca al doilea comisar din partea Porţiĭ în ţéră; cu tóte cŏ eŭ nu credŭ.— La ce avem a ne aştepta? Vĕḑut'aĭ charta Europeĭ în caricatură ce aŭ dat'o Englesiĭ, chartă dupŏ tractatul de pace din Paris? Caut'o şi veḑi-o. Vulturul cu doĕ capete austriacŭ è prefăcut în asin saŭ măgar, cu doĕ capete; d'a drépta întinde o ghiară de vultur ce coprinḑênd Ungaria, trece peste dênsa niçel şi în Turcia şi va să viă pînŏ la Dunăre; de altă parte întinde nu ghiară spre apus, ci picior saŭ mână cu copită de măgar, cu péna ce subsémnă pacea, unde Italia singură, ca în locŭ de a forma o cismă, e representată ca un câine turbat, legat de tóte patru piciórele şi cătând să muscé laba măgăréscă ce susémnă pacea. Principatele danubiane, le arată ca Ţiganul când ḑice cŏ Românul a trecut viia dincolo de gard, cŏcĭ le trece dincolo spre Nord de părticelele din Basarabia date înapoĭ; între dĕnsele, ce trecŭ la Rusia, şi între Basarabia rĕmasă unde se întinde ghiara măgaruluĭ cu doĕ capete, în locŭ de hotar è un os de ros colorat pré puçin, ca şi cum n'ar fi mult de ros, etc. etc. Cată charta acésta ce mi-a trimis'o un corespondent din Londra. Titlul şi editorul iĭ sunt aşa: *Treaty Majs of Europe, London pub. 67 Rock Brotherset Payne 1856.*

Nu lungiiŭ scrisórea mea a'ţĭ vorbi de astă chartă, de cât ca să'ţĭ arĕt cŏ opiniunea publică în Londra ne are de daţĭ pe copcă prin tractatul de la Paris şi trecuţĭ dincolo de Basarabia spre Rusia; firesce cŏ nu dupŏ litera tractatuluĭ, ci dupŏ marafeturĭ ca Divanul ad-hoc, ca comisariĭ, ca Sutzake şi alte asemenea. Turciĭ firesce cŏ nu vor să ne trécă dincolo de gard saŭ de os. De ne vor trece, ne trecŭ inemiciĭ lor şi aĭ nostri, şi noĭ ênşine ce uniĭ trimitem ómenĭ ca Sutzake şi alţiĭ tăcem şi nu venim cu fapte legale a da un ajutor moral Turcilor. Ce este dar de făcut de se va numi unul ca Sutzake comisar?—D. Zossima ḑice cŏ i-aĭ scris cum cŏ aĭ scris în ţéră ce aŭ să facă Româniĭ; şi de aĭ atâta ascultare, ḑice să scriĭ şi acum să facă un protest, să'l aibă *gata* în contra numiriĭ luĭ Sutzake, arĕtând cine è omul, ce aŭ perdut ţĕrile şi Turcia când aŭ trimis la 1812 un fanariot, şi să'l subsemne cât de mulţĭ ceĭ din ţéră, maĭ arĕtând cŏ Turcia e dómnă de a trimite în ale sale pe cine va crede de cuviinţă; ânsĕ daca consideră de ceva simpatiele Românilor, cu asemenea numirĭ nu face de cât a le înstrăina. Acel act să fiă *gata* susemnat şi trimis aicĭ în Constantinopole spre a se da la I. Pórtă, la întêmplare daca Sutzake va fi cu adevĕrat numit, iar nu maĭ 'nainte. O asemenea scrisóre va scrie şi d. Zossima în ţéră. Şi daca nu se va afla nimenĭ nicĭ să facă, nicĭ să susemneḑe un asemenea act, şi daca s'aŭ aflat mulţĭ ce aŭ trimis pe Sutzake cu *iscăliturĭ*, atuncĭ a cuĭ è culpa, a Turcilor saŭ a Românilor? Turciĭ, Francesiĭ, Englesiĭ vĕd *iscăliturĭ* de Românĭ în mâna luĭ Sutzake. Apoĭ de nu se va afla semnăturĭ din ţéră, ce aŭ valóre maĭ mult de cât ale nóstre ce suntem deochiaţĭ şi alungaţĭ din ţéră, nu maĭ rĕmâne de cât să facem noĭ un asemenea act; şi de nu'l vor susemna N. Golescu, Tell, Eliade, Grădişteanu, Zossima şi toţĭ câţĭ n'aŭ eşit din făgaşul legal al causeĭ, atuncĭ a cuĭ e culpa, a Turcilor saŭ a nóstră?

Un corp nu móre de cât saŭ când e ucis, saŭ când e coprins d'un morb greŭ, provocat şi venit de sine;

saŭ când acel corp, din causa bĕtrâneţelor nu maĭ are în sine nimicŭ din principiul vieţeĭ. De nu maĭ are nimicŭ din principiul vieţeĭ, corpul colectiv al Naţieĭ române, saŭ daca capetele acesteĭ naţiĭ ce se ḑicŭ *inteligenţa* aŭ înebunit, saŭ daca alţiĭ ne asasină şi noĭ nu luăm mĕsurĭ la timp de a ne apĕra saŭ de a întêmpina şi dejuca planurile asasinilor, ci din contra le secondăm saŭ numim calomniatorĭ orĭ orbĭ pe ceĭ ce ne daŭ de scire, cată să murim, frate. Asta e lege universală, lege eternă; şi de vom maĭ trăi, viéţa nu o suntem datorĭ noĕ, ci celor ce ne-aŭ scăpat.

Termin scrisórea iar cu parabola maritagiuluĭ. Bine era să ne apuce timpiĭ acestia, ca pe Rusia, saŭ ca pe Bavaria cel puçin; iar daca ne-aŭ apucat ast-fel cum să ne asemene uniĭ cu soçia legitimă a unuĭ mare Imperiŭ, când bărbatul la bĕtrâneţe vine la cunoscinţă şi ţine limbagiul legal, nu e maĭ bine femeia să reintre în drepturile eĭ de soçiă legitimă şi de a'şĭ face fiiĭ seĭ şi pe sine moştenitorĭ legitimĭ aĭ bărbatuluĭ, la întêmplare de a rĕposa acesta, de cât să tot âmble dându-se când la Némţ, când la Muscal, când la Engles, când la Frances, de a se purta ast-fel cum din disgraţiă, chiar pe fiiĭ sĕĭ, pe Românĭ i-am auḑit când se fudulescŭ, ḑicênd: heĭ! Ţéra românéscă e curvă bĕtrână! —şi din ceĭ ce se fudulescŭ cu porocla acésta, din nefericire, uniĭ sunt bunĭ Românĭ.—Bine è dupŏ mórtea saŭ în viéţa soçuluĭ să trăiască şi să móră şi ea ca o curvă bĕtrână, iar nu ca o moştenitóre a soçuluĭ?

Cu cât sunt de grave şi triste vorbele acestea, cu atât din disgraţie sunt adevĕrate, şi cată a ne sgudui unul pe altul spre a ne deschide ochiĭ şi a vedé unde ne aflăm si cŏ prăpastia stă deschisă spre a ne înghiţi.

La revedere, amatul meŭ domn.

I. Heliade.

P. S. N'aĭ audit d-ta cuvêntul luĭ Palmerston în parlament unde a dis cŏ puterile aŭ garantat integritatea Imperiuluĭ Otoman, iar nu şi dominarea cutăria saŭ cutăria dinastiĭ saŭ neam? Ce vorbă e acésta? Şi cine va lua moştenirea dupŏ mórtea cutăriĭ dinastiĭ? Eleniĭ de care e sătulă Europa? Greciĭ din Turcia ce sunt *moftazĭ* şi neîncercaţĭ? Bulgariĭ, saŭ noĭ, de ne vom face în 20—30 de anĭ ómenĭ de omenie şi nu vom maĭ trăi ca o curvă bĕtrână?

Facem rĕŭ, frate, când âmblăm şi cerem a ne despărţi de Turcĭ.

Eŭ de-o cam dată voiŭ traduce în françosesce pasagiul din scrisórea ce vorbesce de numirea saŭ speranţa luĭ Sutzake, fărŏ să arĕt semnătura, şi'l voiŭ da unde se cuvine cu observaţiĭ din parte'mĭ. Ce mi se va dice, îţĭ voiŭ scrie.

CLXII

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu.

Constantinopole. 1856, 12 Iunie.

Amatul meŭ Domn,

Am luat scrisórea d-tale din 30 Maiŭ. Am vĕdut câte îmĭ scriĭ despre d. Billecocq, şi cred cŏ aĭ primit şi d-ta câte îţĭ scriam acum în urmă despre ceea-ce m'am convins în demersul ce am făcut pentru d-luĭ.

Dupŏ câte vĕd din scrisorile d-tale, pricep cŏ începĭ a te convinge cŏ de ne vor sacrifica Rusieĭ saŭ Austrieĭ, vom fi datorĭ Francieĭ şi Engltereĭ, şi maĭ vĕrtos luĭ Napoleon ce, ca să fiă om mare (buiuk-Adam), s'a făcut cardaş şi solidar cu Iosif şi Alexandru; iar de vom remâné pe tĕrêmul anticelor nóstre stipulaţiĭ cu Turcia, nu vom fi datorĭ noĕ, ci Turcieĭ; pentru cŏ noĭ-uniĭ nu facem nimicŭ, şi alţiĭ aŭ smintit causa din locul eĭ, şi ne-am lăsat a fi încelaţĭ de ceĭ ce ne-aŭ voit şi ne voiescŭ rĕul.

Cu venirea francesuluĭ Letellier, îţĭ trimit un plicŭ ce coprinde doĕ *pièce* ce am dat la cererile ce mi s'aŭ făcut, una relativă la alegerea şi composiţia Divanurilor ad-hoc, şi alta ca rĕspuns la câte-va întrebărĭ despre unirea Principatelor. Cu ocasia celor doĕ *pièce*, unde îţĭ alătur şi explicaţiile lor, am putut să mĕ convingŭ de politica şi intenţiile representantuluĭ puteriĭ de aci de unde te afli, şi îţĭ scriŭ cŏ saŭ acest om nu urméḑă instrucţiilor ce'ĭ sunt date şi face o politică a sa ca şi lord Caning, saŭ cŏ de urméḑă instrucţiile guvernuluĭ sĕŭ, atuncĭ pe aci pe la d-v. se amăgescŭ şi se adorm cu marĭ speranţe ca să pótă face pe uniĭ decipĭ *(dupe)*, iar pe alţiĭ instrumente.

Am observat érŏ din scrisorile d-tale cŏ, saŭ menageḑĭ persónele saŭ escĭ influinţat de ómeniĭ pe cari îĭ stimĭ dupŏ drept cuvênt ; ânsĕ nu sciŭ de ce nu'şĭ facŭ ómeniĭ un drept saŭ o datoriă să puiă o-dată pentru tot-d'a-una chestiunea ast-fel:

Alta, adicŏ, este caracterul, morala, conduita, virtuţile private şi publice, cum şi defectele saŭ viţiurile cuĭ-va, şi alta religia, meseria, specialitatea în sciinţe, systema politică, etc. Cele d'ântêiŭ recomandă, onoră, saŭ pălesce pe cine-va ; cele de al doilea nu arată de cât cŏ se află în cutare saŭ cutare câmp în care noĭ suntem saŭ nu suntem.

Este, spre exemplu, cine-va onest, veridicŭ, leal, bine-crescut, şi prin urmare ni se cuvine a ne fi amicŭ saŭ a ne afla în relaţiă cu dênsul? Nicĭ de cum nu se înţelege cŏ îl defăimăm când spunem cŏ nu e de religia nóstră, ci e Evreŭ saŭ Turcŭ; nicĭ de cum nu'l defăimăm când noĭ suntem de cutare meserie, şi el de alta; nicĭ de cum nu'l defăimăm când spunem cŏ el è de altă sistemă politică de a nóstră, numaĭ să fiă de bună credinţă şi cu tot devotamentul.

A defăima un om este a ḑice cŏ el este hoţŭ, mincinos, şiret, escrocŭ, şi tot ce pălesce onóre. şi caracterul; iar nu a ḑice cŏ e de systema rusă, saŭ austriacă, saŭ francesă etc., când noĭ suntem de alta, nu vĕḑŭ nicĭ o incriminare, nicĭ o defăimare. Aceste sisţeme cată într'o ḑi să fiă considerate ca religiile. Nimenĭ astăḑĭ nu maĭ e tras înaintea unuĭ tribunal, nicĭ arestat, nicĭ ucis, nicĭ chiar scos de prin case pentru cŏ e de cutare şi nu cutare religiă.

Vĕḑŭ cŏ îmĭ scriĭ într'o scrisóre cŏ Ştirbeiŭ face cutare lucru, pentru cŏ e Muscal saŭ Némţ; dar Gr. Ghika *cu tóte cŏ nu'l credĭ Muscal saŭ Némţ,* nu te pricepĭ de ce face tot asemenea. De iconomisescĭ, altă vorbă; iar daca din convicţiă credĭ aşa, convicţia nu e veră. Cată a lua de principiŭ un punt real, cunoscut de orientare, şi atuncĭ nu ne rătĕcim nicĭ-o-dată, nicĭ în drum, nicĭ în raţionarea nóstră. Ştirbeiŭ şi Grigore Ghika aŭ plecat de la Balta-Liman şi aŭ venit Domnĭ în ţéră. Amêndoĭ dar aŭ servit şi servescŭ acelaşĭ Domn şi systemă, Domniĭ şi systema pe care noĭ nu servim; dar a ḑice cŏ Ştirbeiŭ e rapace, şi Ghika nu; cŏ Ştirbeiŭ minte şi Ghika nu; cŏ unul n'are nimicŭ sacru şi cel-l-alt este leal, altă vorbă; în acésta încape a economisi (a menagia). Cŏ aŭ fost amêndoĭ şi sunt Muscalĭ saŭ Nemţĭ, pentru acésta nicĭ unul nu e de spânḑurat; voia a fost la dênşiĭ de a se pune în alt câmp de al nostru. Când suntem la bătălie dăm într'ênşiĭ şi daŭ în noĭ, chiar să fiă fraţiĭ nostri. Din bătălie afarŏ rĕmâne fiă-care cu calităţile saŭ defectele sale. 'Mi-e amicŭ d-nu Billecocq, spre exemplu: ce ar semĕna ânsĕ ca, între calităţile ce 'ĭ-aşĭ da, să maĭ ḑicŭ cŏ cu tóte cŏ e catolicŭ, dar în sine e un mare ortodox! Póte să stimĭ pe Gr. Ghika, dar nu'ĭ da şi credinţa politică a d-tale şi a mea, pe care el n'a vrut nicĭ odată s'o aibă.

Aşa ne rătĕcim tot-d'a-una când nu plecăm de unde se cuvine a pleca, şi aşa symptomele ce le vedem de şi sunt învederate de cutare saŭ cutare morb, ne înţestăm să nu numim morbul pe nume şi ne servim adesea cu un medicŭ în locŭ de altul. Tot ânsĕ ce e periculos şi malonest nu este de a fi cine-va de alt câmp de al nostru şi d'a o spune pe façă, ca Mavru ca Ioanidi şi alţiĭ, ci de a servi Domnilor ce servescŭ Mavriĭ şi Ioanidiĭ şi a ḑice cŏ e de câmpul nostru. Asta nu intră în systema polititā, ci în caracter. Omul atuncĭ e furb, ipocrit, spion, agent provocator şi orĭ-ce vreĭ să'ĭ ḑicĭ. A servi d. Ştirbeiŭ Ţaruluĭ saŭ Austrieĭ, şi a pretinde cŏ el e apĕrătorul drepturilor Patrieĭ; a servi Negri, Alexandri şi alţiĭ luĭ Grigore Ghika ce servesce dupŏ planul tras de la Balta-Liman, şi a pretinde să'ĭ ḑicĭ d-ta şi eŭ patriot, şi de a'l primi în capul d-tale, asta e o pretenţie nedréptă, şi noĭ ne amăgim şi greşim amar, de nu ne ferim de dênşiĭ cât ţine lupta. Cată să spunem curat credinţa şi câmpul de care e fiă-care, economisire nu încape de cât la lucrurĭ ce se atingŭ de caracter, de familie, de tot ce pălesce onórea. Acilea cată să fim avarĭ a le pronunţa şi chiar când sunt vere, ne cum să le aruncăm în spinarea cuĭ-va. Eŭ nicĭ o-dată n'am ḑis celer ce la 48 aŭ eşit la Iaşĭ din curtea Consulatuluĭ rus, nu le-am ḑis cŏ sunt malonestĭ, mincinoşĭ, delealĭ, fărŏ talent de autorĭ saŭ de poeţĭ, de cât le-am spus cŏ, saŭ prin sciinţă saŭ prin nesciinţă aŭ servit şi servescŭ pe Muscalĭ. Asta nu e defăimare. Defăimare e ceea ce facŭ d-lor, cŏcĭ tăgăduiescŭ, şi cu tăgăduirea se acuză singurĭ de ipocriţĭ, de amăgitorĭ, de şarlatanĭ, cŏ altele facŭ şi altele vor să arate. Eşit-aĭ d-ta şi eŭ la 48 de la Consulul rus, saŭ de la Mavru, etc.? Nu. Iar daca eşiam şi o ascundeam, defăimător al meŭ nu era să fiă cel ce ḑicea ceea-ce am făcut, ci eŭ ênsumĭ ce cu ascunderea mĕ învederam de amăgitor.

Imĭ spuĭ acum de ceea-ce se ḑice pe la Londra prin salóne şi prin jurnale despre împărţirea Turcieĭ. Eŭ ţi-am spus'o de acum doĭ anĭ şi maĭ des în anul trecut. Ce spuneam ânsĕ: systema de la 1815, intenţia aliaţilor asupra Turcieĭ, aceea a existat şi există şi acum şi a început să se dea pe façă. N'am ḑis ânsĕ şi posibilitatea d'a o împărţi. Eĭ aŭ intenţia, ânsĕ maĭ e mult pînŏ atuncĭ. Cred cŏ Turciĭ sunt póte credulĭ şi cred saŭ se facŭ a crede în buna-credinţă a aliaţilor; nu cred ânsĕ cŏ sunt în starea porcilor ce s'ar lăsa să'ĭ mănânce uniĭ-alţiĭ cu salţa ce ar pofti d-lor. Françesiĭ şi Englesiĭ aŭ vĕḑut cum se bat Turciĭ, şi de nu s'aŭ bătut maĭ bine este cŏ 'ĭ-aŭ ţinut cât aŭ putut de chică ca să nu paţă ruşinea Muscalul la Dunăre. Vaĭ de lume va fi când aceştĭ ómenĭ vor vedé cŏ se atinge de viéţa şi de mórtea imperiuluĭ lor. Şi apoĭ ce se facŭ Françesiĭ în Constantinopole când vor avé pe capu-le şi pe Turcĭ şi Ortodoxia tótă? Ce se face dynastia Napoleoniană în Françа şi Austria când Turciĭ vor face apel la popolĭ, ceea-ce n'a făcut Occidentul la 1853? Eŭ în locŭ să mĕ speriiŭ de ideia împărţiriĭ aşĭ dori să vĕd sistema despotismuluĭ înnebunită pînŏ acolo. Ea e numaĭ viclénă, nesinceră, Turculuĭ îĭ cóce pita; dar nu şi nebună să se încerce una ca asta; cŏcĭ atuncĭ va veni timpul când Mahomet va vendica (rĕsbuna) pe Christ; atuncĭ Mahomet va da Europeĭ întregĭ ceea-ce Christ a promis numaĭ.

Ómeniĭ ce 'ţĭ ḑicŭ cŏ Turcia este determinată a nu ceda nimicŭ în favórea ţĕrilor nóstre, nu înţelegŭ alta de cât cŏ Turcia este determinată a nu ceda nimicŭ în favórea scopurilor luĭ Napoleon şi Victorieĭ, ce aŭ devenit amiciĭ Ţaruluĭ. Este adevĕrat cŏ Turcia nu e dispusă să ne dea nicĭ o iotă maĭ mult din ceea-ce am avut în stipulaţiile nóstre, şi cu acésta nu ne va lăsa să cădem prada Austrieĭ saŭ Rusieĭ, ci să rĕmânem aĭ eĭ cu drepturile nóstre. Trăncănitoriĭ (*blagueurs*) acestia înţelegŭ *favórea ţĕrilor* ceea-ce le vine bine la scopurile lor. Pentru uniĭ Kiselef este un Mesia, şi barbariĭ de Turcĭ nu'l vor; pentru alţiĭ, perderea alegeriĭ şi impunerea d'a dreptul a unuĭ Domnitor este o mântuire pentru ţéră, şi păgâniĭ de Turcĭ vor să ţiă alegerea în stipulaţiile eĭ; pentru alţiĭ ar fi un lucru de minune să vadă pe Mavriĭ şi pe Şuţiĭ şi alţiĭ în Divanul Ad-hoc, cu marafetul proprietăţiĭ şi căderea boierieĭ, şi înţestaţiĭ şi tonţiĭ de Turcĭ se opun. Ştirbeiŭ iar de va rĕmâné, nu 'l-aŭ ţinut Turciĭ; iar de 'ĭ vor lua Turciĭ baniĭ, este cŏ şi fărŏ banĭ el tot era susţinut de Nemţĭ şi Françesĭ. Pactul şi fusiunea ce aŭ făcut ceĭ din Paris cu Ion Ghika e demn de dênşiĭ. Plăcinte aŭ visat acestia la 48 ca şi ceĭ de la Iaşĭ, plăcinte şi acum.

Necazul cel maĭ mare ce aŭ pe mine şi alţiĭ este cŏ nu 'ĭ-am lăsat să facă revoluţia cum o croiseră ceĭ de la Iaşĭ, şi din causa acésta n'aŭ mâncat plăcintele ca Gr. Ghica şi aĭ luĭ. Săraciĭ ómenĭ! de nu le-aŭ mâncat atuncĭ, încaĭ acum să'ĭ lăsăm în pace.

La revedere.

I. Heliade.

CLXIII

Domnuluĭ Gr. Grădişténu.

Constantinopole. 1856, 16 Iunie.

Amatul meŭ Domn,

Alaltă-ierĭ cu d. Letellier ţi-am trimis nisce scrisorĭ ce ţi-am fost promis şi care pot maĭ lămuri órecum situaţia. Gazetele din Londra, alte scrisorĭ particulare de acolo, câte mi-aĭ scris iér d-ta, tóte concură a ne face a crede cŏ învoirea între ceĭ de la cari aşteptam ceva bine, s'a făcut de a ne da Austrieĭ în schimb pentru Lombardia. Étŏ ce se aude şi aicĭ maĭ próspĕt de doĕ dile: In ministerul saŭ consiliul otoman s'aŭ făcut discuţiĭ marĭ pînŏ la dispută. Uniĭ din ministri saŭ paşĭ aŭ propus cŏ bine ar fi să scape o-dată Turcia de încurcătura (*embarras*) ce îĭ aducŭ Principatele, şi cu acésta să câştige şi dragostea Europeĭ ce s'ar pacifica cu concederea ce va face Turcia. S'a pus pe tapet cŏ vorba între cabinete este să priméscă Turcia o sumă de banĭ al cărora interes să aducă cu prisos tributul ce iea dênsa de la ambele Principate. Acéstă idee circulă pe la noĭ âncŏ de la 1829. Sugerată de Ruşĭ, repetată adesea de Bălénu Manolache şi alţiĭ. Pentru acéstă sumă să dea Principatele la Austria, şi acésta pentru Principate să dea Lombardia la Sardinia, şi acésta pentru Lombardia să plătéscă suma de banĭ ce se va afla cu cale spre despăgubirea Turcieĭ. Mulţĭ şi ceĭ maĭ mulţĭ din paşĭ s'aŭ opus cu energiă, şi desbinarea s'a făcut mare, în cât se dice cŏ acésta va aduce schimbarea ministeruluĭ, în care vor intra ómenĭ de colórea ce va fi vingĕtóre.

Să'ţĭ maĭ spuiŭ una care m'a făcut a mĕ trage cu totul de mareşalul Turcŭ. Pînŏ când sciam pe acesta de la Şumla cŏ e omul de la 48 ce maĭ mult se părea cŏ e în ideile luĭ Soleyman paşa şi critica adesea pe Fuad şi pe Reşid; pînŏ când îl sciam maĭ vêrtos cŏ e fugarul graniţeĭ din Croaţia şi cŏ avea un compt a desface cu Austria, mi se părea cŏ e omul epoceĭ de a face bine şi Turcieĭ şi ţĕrilor nóstre, şi de la Europa entusiasmată de conduita luĭ cu care a debutat în resbelul acesta să aibă laudă. Iar dupŏ ce în lipsa mea din Bucurescĭ, m'am încredinţat acum vre-o cincĭ lunĭ de la locurĭ sigure cŏ în salóne adesea a exprimat acolo de façă cŏ *Principatele nu causéḑă de cât calabalîk Turcieĭ, şi că bine ar fi a se desface de dênsele*; dupŏ ce m'am încredinţat cŏ Austria l'a iertat pentru multe vorbe şi fapte de felul acesta; dupŏ ce cu Ştirbeiŭ s'a împăcat (şi lumea vorbesce cŏ şi acum în urmă s'a trimis de la Ştirbeiŭ mulţime de galbenĭ printr'un dentist evreŭ a nume Lemberti), dupŏ ce decoraţia ce i-a pus'o Caning de gât l'a făcut a abandona Karsul şi alte asemenea, am vĕḑut cŏ omul acesta è perdut pentru noĭ şi Turcia şi cŏ orĭ-cine îl apropiă nu póte câştiga alta de cât a fi taxat în categoria luĭ.—Ţine pentru d-ta sciinţa acésta, pe care nu ţĭ-aşĭ fi dat'o de n'avea relaţiă cu prepararea tĕrêmuluĭ de lungă dată pentru schimbul Principatelor.

Se ḑice érŏ cŏ din paşiĭ ce sunt de ideea acésta e Fuad ce ne-a sacrificat la 48, ce susţine pe Ştirbeiŭ şi pentru baniĭ ce'ĭ dă (pe care eŭ nu i-am vĕḑut) dar maĭ vêrtos pentru principiul alegeriĭ de la Balta-Liman, ca să arate cŏ alegerea luĭ a fost bună şi necesariă; se ḑice iérŏ cŏ ideea vine de la Aali ce a fost de façă acolo unde s'a fert óla. Kipursliul, Mehemet Aali, cumnatul Sultanuluĭ, susţin tare Principatele, susţiind firesce interesele Turcieĭ, şi vĕḑênd peirea ce li se prepară când în tot lungul vor avé un vecin ca Austria destinată de a deveni prada Rusieĭ la cea d'ântêiŭ mişcare, pradă cel puçin din partea Dunăriĭ, unde Turcia maĭ târḑiŭ va avé vecin iar pe Rusia, de nu va avé vre-o catastrofă maĭ vecină. De se vor susţine acestĭ ómenĭ în minister şi vor cădé ceĭ-l-alţĭ, intriga e dejucată, cŏ Româniĭ cel puçin vor avé pe Turcĭ de carĭ să fiă susţinuţĭ în ţéră; iar altmintrelea, bieţiĭ Românĭ, orĭ cât de prudenţĭ vor fi, vor fi tractaţĭ de turburătorĭ, pentru cŏ vor avé în contra lor pe Françа şi pe Anglia oficialĕ şi pe Austria şi pe Rusia şi pe Turcia oficialĕ.

D-ta ḑiceaĭ într'o scrisóre cŏ membriĭ din acelaşĭ guvern turcescŭ vorbescŭ şi lucréză altele pe la Paris şi Londra, şi alţĭ membri aci în Stambul îmĭ vorbescŭ mie altele, şi cum se póte?—Se póte, cŏcĭ nu şi la noĭ Românii e solidară Naţia de faptele tutulor vênduţilor la Muscalĭ şi la Nemţĭ? Pentru câţĭ-va Fariseĭ, Caiafĭ şi Iudĭ ce aŭ sacrificat pe apĕrătorul drepturilor poporuluĭ împilat al Iudeeĭ, lumea 19 secolĭ a persecutat iar pe popolul Iudeŭ! Acésta nu e logicŭ; dar vĕdŭ cŏ se urmédă, şi nu putem eşi din acéstă rutină de a condemna pe alţiĭ pentru faptele altora. Turciĭ ferb de indignaţiă la machiavelismul Europeĭ; şi pentru Iudiĭ ce vênd şi pe eĭ şi pe noĭ, lumea condamnă partea cea numerósă şi cea maĭ sănĕtósă a naţieĭ turce; indignaţia lor o numescŭ machiaveliĭ barbariă, fanatism, spre a justifica o ocupaţiă spre pază adică, a chreştinilor, şi în fond nu este de cât ca să pótă da naţiĭ ca a nóstră în schimb şi nepedepsit *(impunément)*.

Maĭ ascultă şi partea acésta din explicaţia charteĭ Europeĭ dupŏ tractatul de la Paris, chartă despre care ţi-am vorbit.

Colórea Rusieĭ e galbenă; Principatele, cum ţi-am scris, sunt trecute dincolo de gard saŭ de osul ce desparte părticica Basarabieĭ ce se dice cŏ s'a dat înapoĭ fărŏ a'şĭ perde colórea galbenă cu care se reveste şi Principatele.

Din întêmplare Belgia şi Sardinia aŭ tot colórea galbenă, ca să arate cŏ sunt înţelese în jocŭ. In Belgia, unde e rege fratele prinçuluĭ Albert, bărbatul Victorieĭ, se face jocul saŭ se ferb intrigele, acolo o mână ţine cărţile de jocŭ; şi Sardinia ce are tot colórea Belgieĭ şi Rusieĭ e trântită jos ca un cozu saŭ *hatmil*, (nu sciŭ de è orthografiată vorba, cŏ acum o scriŭ pentru prima óră, aşa o numesce autorul charteĭ). Rusia adică prin Belgia unde se face jocul, face pe Englitera oficială a trânti jos cu un cozu pe Sardinia, şi a o scóte şi pe ea la bătăliă spre a avé drept de a cere despăgubire. Cozul de Sardinia va face a se câştiga jocul: ea va lua Lombardia, Austria Principatele, iér Rusia maĭ în urmă Principatele dinpreună cu Bucovina, Transilvania şi Banatul de la Austria, plus ceea-ce va maĭ puté, plus vecinĕtatea apoĭ cu Turcia, şi luptă dréptă peste Dunăre, peste Balcanĭ pînŏ la Stambul. Jocul e câştigat, arată autorul charteĭ, prin cozul de Sardinia şi noĭ ne entusiasmăm de limbagiul ce ţine plenipotentul eĭ spre a ne încuragia să eşim din făgaşul legal, spre a mânia pe Turcĭ, acusându'ĭ cŏ vor să ne sacrifice, şi făcêndu'ĭ să ḑică cŏ Româniĭ nu se vor stêmpĕra pînŏ când nu se vor pune subt o vérgă de fer; cŏ Româniĭ cu ideile lor sunt maĭ periculoşĭ Turcieĭ de cât Austria şi Rusia ce sunt împĕrăţiĭ ca şi Turcia. Acest limbagiŭ Turciĭ vênduţĭ l'aŭ împrumutat chiar de la ceĭ ce încuragiaŭ pe Românĭ a'şĭ strămuta causa de pe tĕrêmul legal. Noĭ ne entusiasmăm de declamaţiele Cameriĭ şi ministruluĭ Sardinieĭ ce jócă comedia, dupŏ ideea autoruluĭ charteĭ, şi în fine dupŏ ceea-ce vom vedé pînŏ în urmă; cŏcĭ, daca Sardinia priimesce a se mări cu paguba Românilor, ce bine a voit Românilor spre a ne entusiasma de dênsa? — Charta descrisă devine o satiră ca Apocalypsul în timpul sĕŭ.

Dar Napoleon ce tace saŭ care bine ar fi să tacă şi să nu facă nimicŭ, dar Napoleon cŏ s'a încărdăşit cu Czarul şi Kaiserul?—Cine va trăi, va vedé: el s'a pus pe clina ce a rostogolit pe unchiul sĕŭ la S-ta Elena. Jindul şi focul de a fi recunoscut şi a avé a face cu dynastiele vechĭ, aŭ perdut pe unchiul; acel jind a perdut pe nepotul şi acest pĕcat perde pe toţĭ aventurieriĭ şi sperveniţiĭ. Daca ţiĭ âncŏ doĕ scrisorĭ ce ţi-am trimis în anul trecut, citesce-le âncŏ şi veĭ vedé cŏ de atuncĭ şi chiar de la Şumla din 54, ḑiceam ce ḑicŭ acum. De se vor face câte se ḑicŭ, eŭ nu daŭ viéţă multă domniriĭ luĭ Napoleon. Mântuirea luĭ era, nu întru a se încărdăşi cu Kaiseriĭ şi cu Czariĭ, ci întru a se alia cu Turcia ce avea aceiaşĭ inemicĭ cu dênsul şi care îşĭ are dinastia de la Islam, precum dinastia napoleoniană este eşită din revoluţiă.

La revedere.

I. Heliade.

P.S. D. Letellier ce îţĭ va aduce plicul meŭ şi pe care ţi-l recomand, este un om fórte cum se cade în purtare şi maniere. In ceea-ce se atinge ânsĕ de principiele şi opiniele politice, este cu totul în contra de ale mele. El e catolicŭ şi eŭ chreştin de aceia ca Pahomie ce a învĕţat pe Mahomet a rĕsbuna pe Christ. Voiŭ să ḑicŭ, adică, cŏ d. Letellier urasce fórte mult pe Turcĭ şi ar voi să se stingă de pe faça pământuluĭ. Acéstă divergință ânsĕ de opiniĭ n'a făcut nicĭ de cum spre a ne depărta unul de altul. Câte îţĭ va spune despre Turcĭ, ia-le ca de la un om ce'ĭ urasce. Eŭ iérŏ n'am de ce a'ĭ ama; ânsĕ vĕḑ cŏ sunt necesarĭ şi noĕ şi Europeĭ împilate.

CLXIV

Domnuluĭ Gr. Grădiştének.

Constantinopole. 1856, 10 Iulie.

Amatul meŭ domn,

De mult nu luasem scrisorĭ de la d-ta, şi eram inchietat. Mulţumită Domnuluĭ cŏ escĭ sănĕtos. Acum în urmă luaiŭ doĕ epistole din parte'ţĭ, ce mĕ încredinţéză de sănĕtatea d-tale, cea de la 19 şi cea de la 23 Iunie, le-am primit de o dată. Le-am citit cu d. Zossima, cŏcĭ în comun citim scrisorile d-tale.

După doĕ ḑile luaiŭ şi a treia scrisóre de la 25 Iunie. Pe când citiam noĭ acéstă din urmă scrisóre, sunt sigur că citiaĭ şi d-ta pe a mea în care îţĭ trimiteam şi afurisitul de articol al luĭ Noguès. Cum ne întêlnim la ideĭ, şi ne preîntêmpinăm unul pe altul spre a ne orienta! Şi cum se lovescŭ nuvelele! D-ta scriĭ că nuvela despre purtarea şi politica luĭ Aali-paşa v'a venit de la Viena şi par'că aĭ fi avut înainte articolul luĭ Noguès şi aĭ fi scos extrasul dintr'ênsul, aşa se lovescŭ de bine. Eŭ iéră nu sciŭ de ţi-am relatat în scrisórea mea că ducêndu-mĕ la redacţia *Presseĭ d'Orient,* de acolo am aflat că Noguès a luat acel articol de la cancelaria austriacă. Lucrurile dară s'aŭ clocit la Viena, şi Noguès a început vociferaţiele şi paralogismele sale după ajungerea luĭ Aali-paşa la Viena.

Turciĭ sunt despărţiţĭ în opiniele lor: uniĭ susţin pe Noguès, se îngômfă de articolele luĭ; alţiĭ ḑicŭ că îĭ compromit nu pe eĭ, ci Imperiul.

Am rugat pe redactorul *Presseĭ* să arate situaţia, şi mi-a promis că orĭ-ce va puté va face, şi s'a şi ţinut de cuvênt. La 3 Iulie a pus articolul ce ţi'l trimit, şi Noguès saŭ maĭ bine Cancelaria austriacă cu Turciĭ ce 'şĭ-aŭ dat mâna cu Austria, s'aŭ înţepat, şi prin Noguès aŭ dat afară alt articol şi maĭ sofisticŭ ce cade de sine prin argumentele şi citaţiele ce aduce şi prin delealitatea cu care acusă pe *Pressa.* Ţi'l trimit să'l veḑĭ.

Lucrurile sunt încurcate fórte rĕŭ, pentru că nu se maĭ cunoscŭ inemiciĭ din amicĭ. Când sunt doĕ câmpurĭ cu principie cu totul opuse, sciĭ în cine să daĭ; éră când ambele câmpurĭ sunt amestecate şi cu ómeniĭ şi cu principiele, atuncĭ e rĕŭ că nu sciĭ cum să te ferescĭ, nicĭ în cine să daĭ.

Veĭ vedé că la Moldova s'a format o societate în care figuréḑă pe lângă buniĭ Moldovenĭ şi fanarioţĭ ca Suţiĭ, etc. şi agenţĭ austriacĭ şi ruşĭ. Apoĭ în articolele acesteĭ societățĭ saŭ principiele ce fiind multe d'ale Românilor bunĭ se bagă și principiul de a susține Regulamentul ca lege fondamentală.

De altă parte ceĭ carĭ combat ideile extreme saŭ mișcate de pârghiĭ muscălescĭ și austriace, nu facŭ de cât a se screme spre a fĕta *suveranitatea* Turcieĭ în Principate, și ceĭ carĭ'ĭ combat pe acestia ḑicŭ cŏ unirea Principatelor depinde numaĭ din voia Moldo-valachilor; și nicĭ uniĭ, nicĭ alțiĭ nu sunt așa de proștĭ saŭ așa de copiĭ în cât să nu scie cŏ un pact óre-care fiă între State, fiă între individe, nu se póte strica (daca nu e forță la miḑlocŭ) de cât prin învoirea amênduror părților ce aŭ contractat. Stipulațiele nóstre cu Pórta nu se pot schimba *la nimicŭ* fărŏ învoirea și a Românilor și a Porțiĭ; a pretinde uniĭ saŭ alțiĭ cŏ le pot schimba singurĭ, este numaĭ când se sumet în forță și nu le pasă de a trece de violatorĭ, de injustĭ, de barbarĭ, etc. Le sciŭ acestea și uniĭ și alțiĭ, și din systemă se facŭ cŏ nu le sciŭ și vorbescŭ, scriŭ și lucréḑă ast-fel numaĭ ca să ațîțe cértă spre a profita apoĭ de dênsa.

Apoĭ veḑĭ acésta, cine susține pe Noguès și cine îĭ dă articole ca cele ce publică acum? Aali-Pașa și Fuad-Pașa.—Articolele luĭ Noguès, saŭ maĭ bine ale Nemților și Fuad și Aali acusă pe Gr. Ghica și pe ómeniĭ luĭ de ceea-ce facŭ la Iașĭ, și apoĭ Fuad-Pașa scrie luĭ Gr. Ghica formal cŏ nu'ĭ primesce demisia și îĭ mulțumesce de credința către Turcia și de buna guvernare. Daca, dupŏ autoriĭ articolelor luĭ Noguès Gr. Ghica și Știrbeiŭ sunt hainĭ către Pórtă și turburătorĭ, pentru ce tot aceștĭ autorĭ susțin pe Gr. Ghica și pe Știrbeiŭ pe tron și le prelungescŭ Domnia pînŏ vor face pocinogul spre a legitima ocupația străină.

Peste curênd îșĭ va sparge dracul opincele; de va cădé, cum se ḑice, Aali-Pașa și Fuad, cade firesce și politica lor ce va să facă din Turcia suverană servind intențiele și uneltirile Austro-ruse spre a întărîta pe Românĭ a se arunca în braçele Rușilor și Nemților. De vor cădé acestĭ doĭ ómenĭ și se vor pune din ceĭ lealĭ, viŭ la ideea scrisorilor mele d'ânteĭŭ cŏ alta e Turcia și alta vre-o doĭ treĭ Turcì vênduțĭ; iar de vor remâné în minister tot acestia, Turcia e responsabilă de faptele lor, și d-ta aĭ dreptate în cele ce scriĭ d-luĭ Zossima, din care eŭ n'am luat cŏ îmĭ combațĭ ideea (pentru cŏ din partea sa e necombătută), ci cŏ mi-o întregescĭ din ceea-l-altă parte. ⁵¹)

De când suntem în corespondință, nicĭ o scrisóre a d-tale nu e așa de bine formulată (tóte sunt bune, dar acésta și maĭ bună), nicĭ o scrisóre, dicŭ, nu e așa de bine formulată ca acésta din urmă de la 23 Iunie și cea către d. Zossima de la 26 Iunie. Asta va să dică a judeca cu sânge rece, ca adevĕrat Român, și prin urmare a judeca drept.

Ceea-ce declamă Muscaliĭ și agențiĭ lor în general. este rĕŭ cum dicĭ, și ceea-ce pretind Turciĭ saŭ maĭ bine Turciĭ vênduțĭ este asemenea de rĕŭ. La noĭ dar stă ca să lucrăm ast-fel ca nu cum-va, ferindu-ne de apă să dăm în focŭ; și ca să scăpăm acum și de una și de alta cată să ținem calea pe unde nu e nicĭ apă, nicĭ focŭ, adică calea stipulațielor nóstre. De vom cere astădì o iotă maĭ mult, dăm mănușă de unde să ne apuce orĭ unul, orĭ altul, (adică or Turcul, or Austro-rusul). De vom sacrifica saŭ vom ceda noĭ o iotă, atuncĭ fărŏ a da mănușă, ne aruncăm noĭ de bună voiă saŭ în apă saŭ în focŭ.

La câte scriĭ și îmĭ rĕspundĭ în scrisorile din 19 și 23 Iunie, nu îțĭ rĕspund, cŏ ar semĕna o justificațiă, și justificația n'are locŭ când nu e la midlocŭ culpă saŭ precugetare; și d-ta singur aĭ cunoscut cŏ nu e precugetare, cum dicĭ în scrisórea d-luĭ Zossima. Mi-ar ședé și rĕŭ la vêrsta în care sunt și la vechia nóstră amicițiă, basată pe principie și pe stimă reciprocă, a mĕ încerca să te împungŭ orĭ eŭ orĭ d. Zossima cu precugetare. Eŭ ḑicŭ şi îmĭ alegŭ exemplele nu cu cuget de a împunge, ci de a lămuri situaţia cum mĕ pricep, şi când exemplul îl aflu la aĭ meĭ ênsuşĭ, îmĭ pare şi maĭ bine, cŏcĭ nu pot fi taxat de a voi să mĕ atingŭ de străinĭ.

Unde ḑicĭ ânsĕ cŏ aĭ rîs de ḑisa d-luĭ Zossima, aĭ avut dreptate să rîḑĭ cŏ şi eŭ aşĭ fi rîs când aşĭ fi înţeles cum aĭ înţeles d-ta. Adesea ânsĕ în epistole omul e nevoit a scrie pe scurt şi a se exprima cam confus; şi pe semne aşa am făcut eŭ de m'aĭ înţeles ast-fel. Când am ḑis, dupŏ expresia d-luĭ Zossima, „de ce nu s'a conservat posibilĭ ceĭ din Paris spre a puté lua vre-unul locul ce se ḑice cŏ va avé Sutzake“ nicĭ eŭ, nicĭ d. Zossima n'am înţeles în general pe toţĭ ceĭ din Paris, cŏ firesce cŏ ne păcăliam singurĭ. Cŏ sunt în Paris ómenĭ ce aŭ aspirat la Domnie şi la posturĭ marĭ, numaĭ pentru cŏ sunt boierĭ marĭ, fŏrŏ a avé altă calitate; şi daca vĕḑurŏ cŏ lumea are să fiă pusă la cale tot de boierĭ şi ómenĭ marĭ (buiuk-Adami), dracul i-a pus să deviă imposibilĭ, şi de aŭ devenit, de ce nu se ţin de una şi ar vrea să'ĭ utilise buiuk-Adamiĭ şi cardaşiĭ Czarilor şi Kaiserilor? Despre noĭ ĕstia ca d-ta, ca mine, ca d. Zossima şi alţiĭ de tépa nóstră, orĭ cât de posibilĭ ne-am fi conservat, noĭ nu putem nicĭ spera, nicĭ invidia posturĭ marĭ. Maĭ posibilĭ de cât soldaţiĭ, nimenĭ nu se ţine şi se conservă maĭ mult; ânsĕ soldaţiĭ cată să'şĭ cunóscă lungul nasuluĭ.

Ion Ghika a avut dibăcia de a se ţiné posibil, împingênd pe alţiĭ a da în gropĭ, şi póte spera la orĭ-ce îĭ va plesni prin cap. De ce nu s'aŭ ţinut şi ceĭ-l-alţĭ? am ḑis şi d. Zossima şi eŭ; şi firesce cŏ nu ni s'a dus gôndul nicĭ la unul din boieriĭ de a doua şi a treia liniă de familiĭ, cŏ am fi fost amar păcăliţĭ.

Mi-aŭ trimis acum în urmă, nu sciŭ cine, memoriul luĭ Gr. Ghica cel din anul 1854, 30 Septembre. Pe cât l'am foiletat nu e rĕŭ; ânsĕ maĭ bine era ca cel de acum din urmă să nu fi fost eşit din principiele exprimate în cel din 1854, pentru cŏ ultima decisiune şi voiă se ţine în sémă. Pe atuncĭ când a scris acel memoriŭ se credea cŏ nu era gospodar, şi devenise Român; cum a redevenit ânsĕ gospodar, şi cum a vĕḑut cŏ cu ideĭ românescĭ perde o mulţime din boieriĭ ruginiţĭ aĭ Moldoveĭ, ce trecuserŏ în partea bĕtrânuluĭ Sturza, şi perde şi rézĕmul celor ce l'aŭ trimis de la Balta-Liman, cu speranţă de a se maĭ ţiné pe tron, a dat memoriul din anul acesta şi a făcut cele făcute şi câte maĭ face. Când vĕḑù ânsĕ cŏ nu'l maĭ póte susţine nimenĭ, scóse la maidan ceea-ce a făcut când era la Viena şi când nu era pe tron; ca şi când ar ḑice: nu cătaţĭ cŏ acum sunt mişel, cŏcĭ eram o-dată om cum se cade.—Cum se vede acésta este scrisórea ce ḑicĭ d-luĭ Zossima cŏ ar fi scris Gr. Ghica despre el-ênsuşĭ; ânsĕ e de când era om cum se cade, adică desgospodărit, şi nu se ţinea în sémă cele ce scria pe la Viena când era acolo, ca cele ce face ca gospodar.

Memoriul ânsĕ în sine e bun ca proiect: fapta ânsĕ e alta. Intre cele bune ce are este, de l'aĭ vĕḑut şi d-ta, şi în pagina 10 colóna I-a paragraful al doilea unde ḑice singur:

„Le troisième attentat contre les assemblées fût consommé en 1849 par la Convention de Baltaliman, à la quelle on donna pour pretexte les agitations de l'année 1848, agitations suscitées d'abord en Moldavie par *une impulsion étrangère* heureusement mal combinée, dans le but d'amener l'occupation militaire, et fomentée subséquement en Valachie où *plus heureusement encore* le denoument avait dépassé les prévisions tant *des ordonnateurs de la pièce que de ceux qui s'étaient prêtés à la mise en scène.*“

Unde sunt acum ceĭ ce se spărgeaŭ şi se spargŭ ancŏ ḑicênd cŏ Eliade poreclia de muscăléscă turburarea din Iaşĭ cum şi pe ceea-ce se prepară în Valachia, daca partitul naţional nu'ĭ dă altă direcţiă şi altă fisionomiă.

Odobescul ḑicea curat pe façă la sfat în séra de 18 Iuniŭ: „Nu concentru oştirea cŏ displace Rusieĭ, şi eŭ nu pot lucra în contra Rusieĭ căriia am servit."

— Fórte bine, îĭ ḑiseră Tell şi Eliade; escĭ fórte sincer şi leal; dar ca să fiĭ şi maĭ leal, dă'ţĭ demisia dintr'un guvern revoluţionar ce îţĭ prescrie a te purta în contra plăcerilor Rusieĭ.

— Demisia nu mi-o daŭ, şi cine póte să mĕ scóţă, ḑise el, puind cu sânge rece mâna pe sabiă, ca şi când ar fi ḑis: nu'mĭ daŭ demisia, ci eŭ am să vĕ legŭ.

Nimicŭ maĭ firescŭ şi maĭ sincer din partea Odobesculuĭ. El Domnuluĭ sĕŭ era fidel, şi noĕ inemicŭ de façă leal.

A doa ḑi ne arestă şi vru să se proclame din preună cu Câmpinénu în guvern. Rusetake, Brătianu şi Mavrocordat, susţinuţĭ de Solomon, vin să proclame pe Odobescu! Nu scia cŏ Odobescu era Muscal? Nu'l audiserŏ cu urechile? [52])

La revedere.

I. Heliade.

LCXV

Domnuluĭ Gr. Grădiştének.

Constantinopole. 19 Iunie.

Amatul meŭ domn,

Aicĭ între Turciĭ cumpĕraţĭ de ceĭ ce vor a împărţi Moldo-Valachia ca căméşa luĭ Christ a început a face propagande spre a sonda tĕrêmul, şi a prepara minţile pînŏ când lucrul se va pune oficialmente pe tapet. Acestĭ Turcĭ ḑicŭ, dupŏ proposiţia Ruşilor şi Austriacilor, firesce cŏ este o idee între cabinetele Europeĭ, spre a împăciui Europa, şi maĭ vêrtos spre a astupa gura Sardinieĭ de unde póte eşi cérta saŭ resbelul, să'ĭ dea Lombardia; Austrieĭ pentru Lombardia să'ĭ dea Valachia cu partea Basarabieĭ ce aŭ lăsat'o Muscaliĭ spre a libera Dunărea, iar Muscaliĭ să dea înapoĭ Turcieĭ Acalţicul ce l'aŭ luat la 1828, şi acésta pentru Acalţicu să'ĭ dea Moldova cu Basarabia nordică în chipul următor:

Adică, fiind-cŏ acum este comisia ce pune hotarele Basarabieĭ, acéstă comisiă în locŭ de a trage linia hotaruluĭ dupŏ tractatul din Paris de la Bolgrad spre Nord în sus pînŏ la Cotu-Mare saŭ Cotu-Moriĭ, să ţiă drept de la Bolgrad spre Apus pînŏ la unghiul din susul Focşanilor unde se ḑice Mira, lûngŏ Odobescĭ, adică să facă o liniă dréptă de la lacul Burnas din Basarabia pînŏ la Odobescĭ şi partea despre miaḑă-ḑi de la acéstă liniă a Basarabieĭ şi Moldoveĭ cu Valachia împreună să o ia Némţul, iar partea despre miaḑă-nópte a Basarabieĭ şi Moldoveĭ să o ia Muscalul, pentru Acalţicul ce dă înapoĭ. Şi aceĭ Turcĭ ce âmblă acum cu charta în mână arată la ceĭ-l-alţĭ Turcĭ ideea ce a eşit acum la Cabinete, adaogă: „Sciţĭ cŏ nu e „o urêtă idee! Pentru Moldovalachia luăm despăgubire „în banĭ puşĭ de Sardinia la banca Englitereĭ. Turciĭ „ceĭ simpli ḑicŭ: *Berichiat versin,* buiuk-Adam la noĭ „este acum. Acum la noĭ Inglis platit haraim, (înţelegênd cu dobênda de la bancă, *haraim*). Şi pe d'asupra „luăm Acalţicul şi ne scăpăm şi de încurcăturile ce „ne facŭ Moldovalachiĭ, ce se pun pe regulă sub disciplina Némţuluĭ şi Muscaluluĭ. Acésta de am fi făcut'o de mult era şi maĭ bine, ânsĕ nu ne lăsa cele-l-alte puterĭ. Acum când s'aŭ învoit tóte, cată să „profităm de ocasiă!“ Aceste vorbe le ḑicŭ, ânsĕ numaĭ ca părerĭ, érŏ nu oficialmente spre a sonda, cum ḑiseiŭ, părerile celor-l-alţĭ. Nu sunt mulţĭ Turcĭ ce gustă părerile acestea, ba le şi combat cu energiă şi cu cuvinte fórte tarĭ. Ânsĕ de vor remâné în minister ceĭ cumpĕraţĭ, ne vênd ca pe vite. Ia şi d-ta charta în mână şi trage o liniă dréptă de la lacul Burnas pînŏ la Odobescĭ şi veĭ vedé cŏ a fost basat pe ceva autorul charteĭ apocaliptice despre care ţi-am scris când a pus în locŭ de acea liniă un os de ros, ce vine de la Burnas pînŏ pe la Odobescĭ.

Cum de se lovescŭ ideile Turcilor luate de la Ruşĭ şi Nemţĭ cu ale autoruluĭ charteĭ ce combate prin caricaturĭ sfaturile şi învoirile împĕraţilor?

Nuvela cea maĭ din urmă este cŏ înaintea Bairamuluĭ, luĭ Reşid ce este în contra de a ceda Turcia Principatele, i s'a propus să ia din noŭ viziratul, el a ḑis cŏ nu'l maĭ iértă sănĕtatea a servi. In preḑioa Bairamuluĭ avu visita mareşaluluĭ palatuluĭ ce veni din partea Sultanuluĭ a'l îmbia cu dinadinsul.

Reşid-paşa a respuns: „Sănĕtatea o las la o parte, o sacrificŭ, ânsĕ nu pot cu onórea mea a sacrifica şi fiinţa Imperiuluĭ. Ceea-ce se cere de la mine, nu pot împlini:

1. Cŏ sunt discreditat înaintea Naţieĭ şi nu pot pune în lucrare Constituţia nouĕ. Fiinţa mea în minister va aduce maĭ marĭ dificultăţĭ propriĭ de a justifica prevederile sistematice ale celor ce voiescŭ a prelungi ocupaţia trupelor străine.

2. Cŏ ceĭ ce m'aŭ calomniat, umilit şi discreditat sunt âncŏ în favóre şi în credit lûngŏ Sultanul; şi, saŭ eĭ aŭ avut dreptate şi eŭ nu maĭ merit a fi chiămat a servi devletuluĭ, saŭ daca am fost drept şi merit una ca acésta, atuncĭ nu maĭ merită inemiciĭ meĭ de a se bucura de creditul Sultanuluĭ şi al Naţieĭ. Pînŏ când eĭ sunt în favórea Sultanuluĭ, eŭ nu pot avé creditŭ.

La revedere.

I. Heliade.

CLXVI

Domnuluĭ N. Russo (la Brussa)

Constantinopole. 1856, Iuniŭ 23.

Amatul meŭ domn,

Am priimit scrisórea d-tale ce 'mĭ aĭ trimis din Iuniŭ fărŏ dată, ânsĕ nu strică nimicŭ, şi m'am bucurat de ocupaţia în care te-aĭ aflat şi te afli. Timpul ânsĕ e iute şi împregiurările nu sufer întârḑiere. De aceea în locŭ de a'mĭ trimite manuscrisul d-tale a'l citi cu anevoie, dupŏ cum am început a nu pré vedé ca maĭ 'nainte, şi apoĭ a ţi'l înapoia, şi apoĭ a căuta spre a'l publica, maĭ bine ar fi să te scolĭ îndată şi să viĭ singur cu manuscrisul să mi'l citescĭ d-ta în vre-o ḑi două, şi pe dată să 'l facĭ a se şi publica. Iţĭ voiŭ maĭ da şi eŭ câte-va piese ce nu merită âncŏ de a fi *memorandum* dar cari aŭ un drept istoricŭ, ce s'aŭ dat cu anul şi cu luna şi cu ḑioa lor pe unde s'a cuvenit a se da, şi care bine ar fi să le scie şi ţéra, ca să vadă unde se află şi ce ochĭ aŭ pus pe dênsa ceĭ la care alergăm cu sacul ca la pĕrul lăudat.

Te aştept cu bucurie şi să tragĭ drept la noĭ, unde avem casă şi masă, şi ciorba nóstră, adică unde suntem ciorbagiĭ.

Noĭ şedem la Calengioglu.

La revedere.

I. Heiade.

CLXVII

Domnuluĭ Gr. Grădişteanu

Constantinopole. 1856, Iuniŭ 30.

Nimicŭ n'am de nuoŭ a'ţĭ scrie de cât alaltă-ierĭ a ajuns Aali-paşa, şi se vorbesce de schimbarea ministeruluĭ. Ierĭ 'mi-a intrat în mână jurnalul din Constantinopole din 26 Iunie. Ţi'l trimit şi d-tale să'ĭ veḑĭ articolul despre Principate ce le numesce într'adins provincĭĭ. Il trimit şi la Londra şi scriŭ cele următóre:

„Nimicŭ nu e maĭ propriŭ a rĕsturna minţile şi celor maĭ moderaţĭ Românĭ; e un tăciune maĭ mult pus la pĕrţile cele maĭ inflamabile spre a aţîţa ura Românilor asupra Turcilor.

„Ansĕ Noguès, redactorul acestuĭ jurnal, se scie de toţĭ cŏ nu póte scrie: e un pĕcătos ca şi uniĭ gazetarĭ de la noĭ. Jurnalul luĭ de la 48 pînŏ la 53 pe când era un ambasador rus la Constantinopole, era plin de articole scrise unele din cancelariă ruséscă şi altele de fanarioţiĭ din Iaşĭ şi din Bucurescĭ, şi combătea cu înverşunare causa Principatelor. Cum s'a declarat resbelul, firesce cŏ nu maĭ putu susţine politica moscovită, daca voia a rĕmâné în Constantinopole; şi spre a se recomanda saŭ a se însinua lûngŏ puterile aliate, el maĭ mult de cât tóte jurnalele aruncă cu tină asupra Czaruluĭ şi pledă causa Principatelor. Acum érŏ abia se arĕtă un însărcinat cu cancelaria ruséscă în Constantinopole (Bizani) şi jurnalul d-luĭ Noguès începu din noŭ a vocifera asupra Românilor."

Apoĭ arĕt sensul acestuĭ articol pe scurt. N'am de ce îl copia când îţĭ trimit jurnalul a'l citi întregŭ. Şi adaogŭ la vale:

„Acest articol ce ḑice cŏ pledéḑă causa Turcieĭ, e plin de sofisme, de erorĭ sistematice cu scop de a discredita pe Turcĭ. Un avocat simplu nu perde o causă, pentru cŏ în lipsa sciinţelor şi elocuenţeĭ sale sunt documentele şi legile ce o susţin; un avocat ânsĕ sofist, şiret, recunoscut de malonest face pe judecătorĭ a se îndoi şi de cele maĭ învederate adevĕrurĭ, şi ruinéḑă şi cea maĭ justă causă. Acésta face şi pentru acésta este salariat redactorul jurnaluluĭ de Constantinopole, apucându-se a apĕra causa Turcieĭ.

„Este întrebarea acum: simt Turciĭ urêtul serviciŭ ce le face acest jurnal, saŭ vor lua mĕsurĭ spre a nu le aprinde focul pe cap? Se scie cŏ uniĭ din Turcĭ ar fi întrebat cu asprime pe redactor: pentru acésta, bre! îţĭ dă guvernul o subvenţie anuală, ca să ne facĭ odioşĭ înaintea Europeĭ întregĭ şi maĭ vêrtos înaintea Românilor?

„Şi cu adevĕrat Turciĭ astăḑĭ se află într'o situaţie maĭ dificilă de cât a Românilor şi aŭ nevoie de un ajutor moral din partea Principatelor. Jurnalul de Constantinopole s'a pus a aţîţa pe Românĭ asupra Turcilor pînŏ la revoltă; calcă în paralel şi fórte d'acord cu agenţiĭ ruşĭ din Principate şi cu gospodariĭ actualĭ. *Le mot d'ordre între dênşiĭ e tot acela*: *ura Românilor asupra Turcilor*, şi jocul e câştigat."

Fă şi d-ta ceva aci a vorbi gazetele în felul acesta saŭ cum veĭ sci maĭ bine.

La revedere.

I. Heliade.

CLXVIII

Domnuluĭ Gr. Grădiştént.

Constantinopole. 1856, Iulie 28.

Amatul meŭ domn,

Nicĭ o-dată corespondenţa nóstră n'a fost aşa de întinsă şi continuă ca în aceste douĕ-ḑecĭ de lunĭ din urmă. Din parte'mĭ, pe lângŏ plăcerea ce aveam d'a fi tot-d'a-una în întrevorbire cu d-ta (pentru cŏ par'cŏ te-aşĭ avé de façă când îţĭ scriŭ) s'a maĭ adaos şi dorinţa de a te ţiné în şirul lucrurilor ce vedeam cŏ se petrecŭ p'aicĭ. De aceea în tótă scrisórea ţi-am relatat orĭ-ce sciam, plăcute şi neplăcute, în causa comună.

Am observat ânsĕ cŏ, de multe orĭ, câte ţi-am relatat numaĭ ca să le sciĭ, le aĭ luat ca nisce opiniĭ şi principie ale mele; şi pentru cŏ acésta numaĭ o presupuneam, n'am încercat a 'ţĭ face observaţia ce îţĭ facŭ acum. De la un timp ânsĕ încoa şi maĭ vêrtos din epistola ce 'mĭ scriĭ de la 6 Iulie, şi din ceea-ce scriĭ d-luĭ Zossima cu un curier maĭ în urmă (mi se pare de la 9) vĕḑŭ cŏ nu trebue să mĕ maĭ îndoiescŭ în prepusul meŭ.

Eŭ, amatul meŭ domn, adesea m'am sculat de pe patul frigurilor spre a'ţĭ scrie, creḑênd cŏ era necesariŭ să te facŭ să sciĭ la timp câte aflam, saŭ prin mine ênsu'mĭ saŭ de la alţiĭ; vĕḑŭ ânsĕ cŏ în locŭ să'ţĭ placă scirile ce'ţĭ dam, a ajuns ca cele maĭ multe să le ieĭ ca dogme ale mele politice. Noĭ vedem aci guvernul turcescŭ ast-fel cum cată să veḑĭ şi d-ta acolo pe cel françusescŭ. Veĭ fi vĕḑênd multe care nu'ţĭ placŭ, şi cu tóte acestea când aĭ scrie şi aĭ publica, nu te-aĭ exprima după cum vorbescĭ în cameră cu un amicŭ intim.

Vĕḑ cŏ corespondenţa nóstră, fărŏ a ne înţelege şi fărŏ a ne pune unul în situaţia celuĭ-l-alt, a degenerat în polemicĭ. Acésta nu 'mĭ place şi nicĭ nu o aşteptam; prin urmare, dupŏ cum am tăiat de un an corespondenţa mea cu Bucurescíĭ, m'am determinat a o tăia şi cu Parisul. Te rogŭ să nu'mĭ maĭ scriĭ câtva timp, dupŏ cum nicĭ eŭ nu'ţĭ voiŭ maĭ scrie. Tot ce dorescŭ este să te ţiă Dumneḑeŭ sănĕtos şi să fiŭ informat despre sănĕtatea d-tale. Asemenea scrisorĭ de îmĭ veĭ scrie, le voiŭ primi cu bucuriă şi cu recunoscinţă; iar nuvele politice şi opiniĭ, şi punerea la cale a ţĕreĭ să nu maĭ fiă în scrisorile nóstre pînŏ când ceĭ ce aŭ putere şi drepturĭ vor pune ţĕrile pe base cum şi le vor aşterne Româniĭ singurĭ, saŭ pînŏ când timpul va ardica vĕlul de pe multe şi le va arĕta ómenilor ast-fel cum aŭ fost şi sunt.

Adio, amatul meŭ domn, şi Dumneḑeŭ să te ţiiă ast-fel şi să te facă a'ţĭ vedé speranţele împlinite, spre bucuria adevĕraţilor d-tale amicĭ, între carĭ m'am stimat şi mĕ stim ferice şi eŭ. Adio!

I. Heliade.

P.S. Intrebĭ într'o scrisóre pe d-l Zossima cine este corespondentul din Londra, care ţi-a scris o scrisóre şi care ḑicĭ cŏ nu creḑĭ cŏ e Frances. Este fórte Frances Anadam-babadam, şi nu te cunósce de cât din nume. Étŏ istoria. Anul trecut şedeam cu d-l Zossima în altă casă, unde maĭ şedeaŭ şi alţĭ străinĭ; între acestia Francesul acesta se aduna maĭ des cu noĭ, şi printr'o şedere la un locŭ de vre-o 7 lunĭ, s'a *ataşat* de noĭ şi noĭ de dênsul. An, pe la August, a plecat la Londra şi ne scrie din când în când; ne şi servim câte o-dată cu dênsul. Când era în conversaţiă cu noĭ, a auḑit adesea numele d-tale, şi de la noĭ s'a deprins a te stima şi ama. La plecare mi-a cerut adresa d-tale, ca, de va veni prin Paris, să'ţĭ céră cunoscinţa şi amicia. De te-a supĕrat câte o hârtie douĕ ce 'ţi-a trimis, îţĭ cer iertare şi din partea luĭ şi din a mea. Iĭ voiŭ scrie să nu te maĭ supere.

CLXIX

Domnuluĭ N. Russo (la Brussa).

Constantinopole. 1856, August 26.

Amatul meŭ domn,

Am priimit scrisórea d-tale din preună cu tot manuscrisul. Tipograful ne tot ţine cu vorba. De când aĭ plecat n'a fost septĕmână să nu'l vĕd de câte doĕ-treĭ orĭ, şi tot îmĭ spune cŏ nu 'ĭ-a venit instrumentele. Pe de altă parte eŭ m'am fost încurcat pînŏ în gût cu doĕ scrierĭ, una ce începusem când aĭ plecat şi alta acum în urmă. Cea d'ântêiŭ scrisă romănesce, françosesce şi italienesce, abia m'am scăpat de dênsa acum vre-o cincĭ ḑile.

Maĭ alaltă-ierĭ luaiŭ din Paris scrierea juneluĭ Boierescu cu o scrisóre. In carte, pe cât am citit (cŏcĭ n'am avut timpul a o citi tótă), vĕd cŏ autorul e în tóte dupŏ cugetele nóstre şi ţine pînŏ la una la drepturile ţĕreĭ, la teritoriul întregŭ al Moldoveĭ, la autonomia ambelor Principate, la dreptul alegeriĭ Domnuluĭ, la dreptul representativ. Şi în scrisóre îmĭ ḑice cŏ a cere cu Basarabia şi Bucovina este o sofismă, cŏ facă-se o-dată unirea, fiă şi fărŏ Basarabia şi Bucovina şi ênsuşĭ fărŏ autonomiă, adică cu Domn impus, cu octroiarea Constituţieĭ de Sultanul şi cu sancţionarea şi controlarea a orĭ-ce legĭ tot de acestea, etc. Îmĭ maĭ ḑice cŏ daca susţiŭ cŏ am fi maĭ uniţĭ Românii de am fi şi cu Basarabia şi Bucovina, de ce n'am ḑis cŏ am fi şi maĭ uniţĭ când am fi sub Austria, cŏ atuncĭ venim la un locŭ nu numaĭ cu Bucovina ci şi cu Transilvania şi Banatul!!

Nu mĕ aşteptam la acésta de la un om ce se ḑice cŏ a învĕţat drepturile şi legile şi a făcut un studiŭ profund în acesta.

Când e vorba cu sabia în mână, póte cine-va fărŏ nicĭ o carte saŭ tractat la mână să conchiste lumea întrégă, daca are putere saŭ ómenĭ şi arme de ajuns. Érŏ când e vorba a cere înaintea cabinetelor saŭ a judecăţiĭ, nu póte cine-va cere de cât aceea ce'ĭ ḑice cartea ce are, tractatele, înscrisurile, etc. Când vre-o dată a fost Moldovalachia subt Austria ca să cerem a fi şi acum? Moldovalachia a fost cu Bucovina şi Basarabia peste treĭ secolĭ sub suzeranitatea Turcieĭ, şi pe lângŏ acésta aŭ fost şi Transilvania şi Banatul şi chiar Ungaria óre-când sub aceeaşi suzeranitate, şi prin urmare, dupŏ dreptul historicŭ, ar fi cine-va maĭ puçin ridicol de a cere să vină Transilvania cu Banatul sub suzeranitatea Turcieĭ din preună cu Moldovalachia, de cât să pretindă a trece acéstă din urmă, cum n'a fost nicĭ-o-dată, sub suzeranitatea Austrieĭ spre a se uni cu surorile sale rĕposate în regiunea rĕposaţilor ca popolĭ. [53])

Îţĭ trimit acéstă carte necitită âncŏ de mine tótă, şi dupŏ ce veĭ citi-o mĭ-o veĭ înnapoia.

La revedere.

I. Heliade.

CLXX

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu.

Constantinopole. 1857, Ianuarie $^{3}/_{15}$

Amatul meŭ domn,

In alt an intrarŏm şi ne aflăm tot afarŏ din Patria nóstră. Peste patru ḑile este St. Ioan; peste vre-o douĕ-ḑecĭ St. Grigore. Iţĭ ureḑŭ tóte fericirile pe anul acesta. De S-tul Ioan, la mine, primul pahar îl vom bea în sănĕtatea d-tale; de S-tul Grigorie, la d-l Zossima vom face asemenea pentru singurul frate şi amicŭ ce avem şi de care sórtea ne ţine âncŏ despărţiţĭ.

D-l Zossima 'mi-arată tot-d'a-una scrisorile d-tale şi tot-d'a-una îl rogŭ să'ţĭ scrie şi să'ţĭ arate sentimentele mele şi stima ce am avut şi voiŭ avé către d-ta.

D'a casă n'am scirĭ bune; tótă familia suferă de lipsa mea şi de neavere; pentru cŏ e de mult de când ceea ce mi s'a dat de la Pórtă a încetat firesce, de cum s'a desfăcut tabĕra saŭ s'a încheiat pacea.

Din ţéră asemenea nicĭ o nuvelă bună. Sunt fórte nenorocit şi mâhnit, dar tot n'aşĭ voi să mĕ aflu în pelea luĭ Alex. Ghica, pe care îl cred maĭ nenorocit de cât mine.

La revedere, bunul meŭ amicŭ şi frate. Arată complimentele mele la toţĭ amiciĭ, d-lor Billecocq, Vaillant şi Ledain.

I. Heliade.

LCXXI

Domnuluĭ Gr. Grădişténu.

Constantinopole. 1857, Ianuariŭ $^{10}/_{22}$

Amatul meŭ domn,

Alaltă-ierĭ Lunĭ în ḑiua de St. Ioan, aflându-mĕ la masă dinpreună cu dd. Zossima, Russo şi Contele Körodjay, feciorul intră şi ’mĭ aduce o scrisóre. Era de la d-ta, cu data din 2 Ianuariu. Dupŏ timbru şi sigiliŭ, cu toţiĭ strigarŏm: de la Grădiştén u! Sunt pré bĕtrân, şi ’mĭ-e ruşine să ’ţĭ spuiŭ în façă ce am simţit cu toţiĭ: eĭ! poţĭ să ’ţĭ închipuiescĭ cŏ scrisórea de urare nu ajunge aşa des în viéţă de la Paris la Constantinopole tocmaĭ în ḑioa şi la ora destinată. Nu începuserŏ a închina în sănĕtăţĭ, şi cum citiiŭ cele douĕ prime rêndurĭ, toţĭ împlurŏ paharele şi spontaneŭ strigarŏ: *Să trăiască Grădiştén u* Să trăiescĭ, frate şi amice, şi Dumneḑeŭ să ne întêlnéscă sănĕtoşĭ în ţéră! Aceeaşĭ urare am şi pentru St. Grigore, şi fiă aşa de ferice cum să’ţĭ ajungă chiar în acea ḑi, cum ’mĭ-a ajuns a d-tale; şi aceeaşĭ urare am avut şi voiŭ avé pînŏ la capĕtul vieţeĭ mele.

Fóia de astăḑĭ a *Presseĭ de Orient* coprinde cŏ ministerul Otoman se ocupă cu redacţia unuĭ firman prin care se dă voiă emigraţilor de a reintra toţĭ în ţéră. Să dea Dumneḑeŭ să fiă adevĕrat pentru toţĭ emigraţiĭ fărŏ excepţie, şi pentru mumele, consângeniĭ şi copii lor Pentru mine ânsĕ nu o creḑ să’mĭ fiă reservat de a muri în ţéră. Am o presimţire cŏ mĕ aştéptă nuoĭ persecuţiĭ, pentru cŏ circumstanţele sunt grave. Le aştept cu apatiă: viiă cŏ nu maĭ e mult de suferit; cât am trăit nu voiŭ maĭ trăi. De copiĭ numaĭ mĕ dóre sufletul cŏ rĕmân orfanĭ şi săracĭ.

Sunt fórte simţitor la aducerea a-minte a d-lor Ledain şi Prève; şi e o mare greutate pe sufletul meŭ cŏ n'am putut âncŏ desface pe ceĭ maĭ bunĭ, maĭ indulgenţĭ şi aşteptătorĭ din creditoriĭ meĭ. Miḑlócele mi s'aŭ tăiat tóte, şi chieltuelile mi s'aŭ îmmulţit.

Aproposito. Am vĕḑut de multe orĭ în scrisorile d-tale către d-l Zossima cŏ mĕ numescĭ autorul unor scrisorĭ saŭ scrierĭ. Te rogŭ, amatul meŭ, să nu mĕ maĭ numescĭ către nimenĭ, acolo unde nu veḑĭ subsemnat numele meŭ. Circumstanţele sunt grele, şi apoĭ în bal ênsuşĭ, unde se duce cine-va ca incognito şi are adesea marca înadins cum să fiă cunoscut, pusă pe umere, şi tot e în drept, a cere de a nu 'l chiema cine-va pe nume.

Numéscă-mĕ străiniĭ, iér pe amiciĭ meĭ îĭ rogŭ să nu mĕ numéscă acolo unde nu vĕd numele meŭ; şi acestea nu le ḑicŭ pentru trecut, ci pentru viitor. Orĭ-ce veĭ vedé fărŏ numele meŭ, dă'ĭ drumul daca îţĭ place materia saŭ forma, dar tacĭ numele.

De ne vom maĭ vedé îţĭ voiŭ spune cuvintele şi le veĭ afla juste.

La revedere.

I. Heliade.

CLXXII

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu.

Constantinopole. 1857, Martie 12.

Amatul meŭ domn,

In scrisórea d-tale din urmă, ce am citit'o cu lacrime de bucuriă, mĕ întrebĭ daca mĕ maĭ ţiŭ de decisia de a nu maĭ avé corespondenţe politice. Da, tot mĕ ţiŭ şi écĕ cuvêntul:

Când se corespund ómeniĭ e semn cŏ nu sunt de façă şi tot în acelaşĭ locŭ; cŏcĭ de n'ar fi aşa, nu 'şĭ-ar scrie, ci ar vorbi, ar discuta, respunsurile ar avé replice şi s'ar înţelege. Fiind dar cŏ nu se află în acelaşĭ locŭ, este pré natural ca fiă-care, de şi aŭ aceleaşĭ principiĭ şi acelaşĭ scop, să véḑă lucrurile din punctul sĕŭ de vedere unde se află, şi prin urmare diferinţa, şi écĕ o neînţelegere ce are nevoiă de 30 de ḑile pînŏ să se explice saŭ să se încurce şi maĭ rĕŭ, cŏcĭ evenimentele se succed şi fiă-care nu încetéḑă de a le vedé firesce din punctul sĕŭ de vedere.

Îmĭ pare rĕŭ cŏ experienţa acésta n'am fost făcut'o de maĭ 'nainte ca să'mĭ facŭ şi hotărîrea acésta, cŏ m'ar fi scăpat de multe explicaţiĭ şi neînţelegerĭ cu ómeniĭ ce am stimat, şi ale căror scopurĭ şi aspiraţiĭ n'aŭ fost diferite de ale mele.

Aşa darŏ numaĭ de sănĕtate să ne scriem, şi când va da Dumneḑeŭ să ne maĭ întêlnim, sunt sigur cŏ ne vom înţelege; pentru cŏ nimenĭ nu vrea rĕul, ci fericirea Patrieĭ şi pentru cŏ, cum ḑice versul popular:

Unde sunt temeiurĭ bune
Nu pot face stricăciune.

De temeiurile saŭ principiele d-tale sunt pré sigur, şi de veĭ fi şi d-ta de ale mele, n'avem a ne îndoi unul de altul.

Ca să veḑĭ cum mergŭ lucrurile în ţéră, aflaiŭ de cuviinţă a'ţĭ trimite ênsuşĭ o fóiă dintr'o scrisóre ce am fost luat de acolo cu data de 13 Februarie. Sciŭ cŏ cunoscĭ şi d-ta multe d'acolo; ânsĕ este necesariŭ să sciĭ şi fragmentul acesta ce arată pînŏ unde se rătĕcescŭ ómeniĭ, saŭ voiescŭ a rătĕci pe alţiĭ.

Cine este Basile Boerescu despre care se vorbesce în fragmentul alăturat? Eŭ tot ce vĕḑŭ e cŏ omul îşĭ dă părerea dupŏ cum a vĕḑut şi vede lucrurile. Merită dar bietul om numaĭ de cât să fiă prepus cŏ e cumpĕrat de Turcĭ saŭ de Nemţĭ? Când ómeniĭ judecă cu asemenea capete şi împinşĭ de pasiunĭ atât de violente, nu e speranţa mare.

La revedere, amatul meŭ domn. Eŭ nu sper să şed mult în Constantinopole. Unde mĕ voiŭ duce ânsĕ? Eŭ ênsu'mĭ nu sciŭ. De nu mĕ voiŭ duce eŭ, mĕ vor duce alţiĭ. Viéţa erantă şi nesigură mĕ aştéptă din noŭ. Aşĭ dori să nu mĕ ducă alţiĭ pe unde 'şĭ-a înţĕrcat Naiba copiiĭ, ci să plecŭ singur, şi atuncĭ firesce cŏ voiŭ avé nespusa mulţumire de a te revedé. Cu cât mĕ consolă speranţa cŏ te voiŭ vedé şi 'ţĭ voiŭ strînge mâna, cu atât miḑlócele plecăriĭ saŭ pecuniare, îmĭ sunt fórte scurte. Ce am avut din sĕrăciă s'a scurs tot de vre-o patru lunĭ încoa.

Salută din parte'mĭ pe d-niĭ Billecocq, Vaillant şi Ledain. Unde se află vĕrul meŭ C. Racotă?

I. Heliade.

Étŏ fragmentul.

Mult respectabile domnule Eliade,

. . . .

Cum ţi se va păré aflând cŏ şi ceĭ din Paris aŭ început a recunósce, tocmaĭ acum, cursa întinsă patrieĭ lor prin tractatul de Paris, şi în contra căruia d-ta aĭ început a vorbi şi scrie âncŏ de la Aprilie? D. N. Rucărénu, care e de câte-va ḑile aicĭ şi care face onóre numeluĭ de Român, a fost invitat a-séră la un club compus de tot ce tuna şi fulgera pînŏ aci în contra celuĭ ce le da de scire cŏ Uniunea e o cursă şi cŏ prin acel tractat drepturile nóstre sunt violate. Dupŏ ce d. Rucărénu le demonstrâ şi probâ în lungŭ şi în lat rătĕcirea în care aŭ jucat şi jócă cu toţiĭ âncŏ, şi cŏ, prin iniţiativa d-lor la manifestaţiĭ trecute şi viitóre, nu facŭ de cât a îmbrânci patria în precipiţiul deschis de garanţiĭ drepturilor eĭ; cŏ în miḑlocul a doĕ extremităţĭ în care figuréḑă la un cap un firman şi la cel-alt un Hatti-Şerif, autonomia nóstră nu póte sta de cât ca o prună pe colacŭ; dupŏ ce, ḑicŭ, ìĭ făcù să se ruşineḑe de câte aŭ scris, ḑis şi făcut pînŏ aci, un filosof, saŭ maĭ bine dupŏ pronunţia ardelénă un filozof cinicŭ, un om care vorbesce cu duşiĭ de pe lume de mult învĕţat ce se crede, d Emanoil Angelescu scóse o scrisóre din sîn ce o priimise chiar în acea ḑi de la Basile Boerescu din Paris, şi citi adunăriĭ cele ce amicul sĕŭ ìĭ scria în privinţa situaţieĭ nóstre de astăḑĭ, cŏ adicŏ tractatul de Paris e perfid, cŏ patria e în cel maĭ mare pericol, şi cŏ singura mântuire stă în abstinenţa la vot. Adunanţa e convocată şi pe diséră ca să desbată nu cum-va *baniĭ Turcilor saŭ aĭ Nemţilor aŭ strĕbătut şi pînŏ la Paris.*

CLXXIII

Domnuluĭ Gr. Grădiştén.u.

Constantinopole. 1857, Aprilie 16.

Amatul meŭ domn,

Am priimit a séră scrisórea d-tale din 1 Aprilie şi fiind şi eŭ şi d-l Zossima cam convalescenţĭ şi cam departe unul de altul, nu ne puturŏm vedé ca să'ĭ o comunicŭ şi să'ţĭ rĕspund la câte îmĭ scriĭ ca să 'ĭ ḑicŭ. Cu a doua postă veĭ avé rĕspuns saŭ de la mine saŭ de la d-luĭ.

Fiind-cŏ eŭ şeḑ maĭ aprópe de postă, sunt însărcinat a lua şi orĭ-câte scrisorĭ saŭ alte plicurĭ adresate pe numele d-luĭ Zossima; şi grin urmare priimiiŭ şi însciinţările despre *Le Comptoir roumain.* 'Mi-a plăcut întreprinderea, am felicitat'o şi facŭ urărĭ pentru reuşita eĭ. Imĭ pare bine de scrisórea ce aĭ dat d-luĭ Ledain, spre a se duce la familia mea ca să fiă cunoscut. Insciinţările ce le-aĭ trimis le voiŭ da d-luĭ Zossima, şi 'ĭ voiŭ ḑice (dupŏ părerea mea) să le comunice şi neguçătorilor românĭ de aicĭ Polychroniade şi Simonide, cu tóte cŏ cel d'ântêiŭ se află de câte-va lunĭ la Bucurescĭ.

In Bucurescĭ lucrurile sunt de plâns, îmĭ ḑicĭ în scrisórea d-tale: „nu sciŭ ce va face Ghika, căcĭ póte îndrepta multe“! Şi eŭ ḑicŭ tot aşa şi îmĭ place cŏ mi se întêmpină ideile. Ghika a vrut să facă ceva, dar nu l'aŭ secundat ceĭ ce se ḑicŭ Naţiă. El, în posiţia în care nefiind Domn cu Adunare generală, ci funcţionar numit de Pórtă, nu póte face alt de cât saŭ a'şĭ da demisia de crede cŏ nu e păgubitor causeĭ, saŭ pe de o parte a pune în lucrare instrucţiele şi ordinele ce i se daŭ, iar pe de alta a da raport de cele ce face Naţia fărŏ a le falsifica întru nimicŭ. Daca dar Naţia se întrece a felicita şi a bine-cuvênta firmanul, daca ceĭ ce se ḑicŭ astăḑĭ patrioţĭ progresistĭ, naţionalistĭ, se ducŭ în cârdurĭ spre a pré-înălţa pe comisariĭ puterilor ce aŭ concedat Porţiĭ dreptul de a da firmane şi de a considera ţĕrile nóstre ca *provinciĭ* ale Turcieĭ, ce fel de raport altul va puté să dea Ghika de cât descriind lucrurile cum se facŭ. Tot ce putea face era să numéscă 16 administratorĭ de credinţă şi patrioţĭ, cu instrucţiĭ de a lucra în judeţe ca Românĭ şi de a considera ordinele ce li se daŭ de la minister numaĭ ca forme bune de pus la dosariŭ. Am sciinţă cŏ a vrut s'o facă, şi a dat peste ómenĭ tot imprudenţĭ saŭ cari nu l'aŭ priceput. 'Mi-a scris despre acésta chiar unul din aceĭ imprudenţĭ ce nu l'aŭ priceput şi care nu e dintre ceĭ orbiţĭ pentru dênsul. 'Mi-e témă să nu se rătĕcéscă acea scrisóre cŏ 'ţĭ-aşĭ trimite-o; este bună ânsĕ de a servi orĭ-când de document. A păţit'o Ghika acum, mi se pare, întocmaĭ ca la 1836, când într'un fel da planul cum să urmeḑe generala Adunare, şi alt-fel urma acésta.

Mulţĭ din Româniĭ ceĭ neinteresaţĭ îmĭ scriŭ cŏ de vor lua parte, vĕḑênd cŏ nu pot face alt-fel la Divanul ad-hoc, se vor duce acolo numaĭ ca să protesteḑe în contra călcărilor ce s'aŭ făcut drepturilor ţĕreĭ şi să 'şĭ ia apoĭ căciula să iésă afarŏ. De la ḑis ânsĕ pînŏ la faptă este cam lungă distanţa; ferice de ceĭ ce ajungŭ.

Eŭ am de gônd a protesta. Ce ḑicĭ? Şi de nu o voiŭ face nu e de témă de persecuţiĭ, cŏcĭ acelea nu mĕ speriă, acelea mărescŭ sufletul omuluĭ, ci de ridicol; 'mi e témă să nu fiă ţaxat sacrificiul meŭ cel maĭ de pe urmă de *fanfaronadă* ce nu maĭ are nicĭ de cum locŭ la situaţia şi vêrsta mea. D-ta ce aĭ de gônd să facĭ? Româniĭ de acilea din Paris cu carĭ te întêlnescĭ ce aŭ de gônd să facă?

Imĭ scriĭ cŏ aĭ aflat cŏ s'a tăiat pensiunea familieĭ mele. Acésta e lucru vechiŭ. De la Iuliŭ nicĭ eŭ nicĭ familia mea nu maĭ luăm nimicŭ.

Mĕ întrebĭ unde am să plecŭ? Cum? în ce mod? Nu sciŭ singur. Atâta sciŭ cŏ de când Pórta a dat firmanul, mie nicĭ de cum nu mi se maĭ cuvine a şedé în Turcia; şi tótă ḑioa ce vĕḑŭ cŏ maĭ întârḑiiŭ mi se pare un pĕcat maĭ mult peste tótă sarcina altor pĕcate ce ca om aşĭ fi făcut în 55 de anĭ. De n'am plecat âncŏ este cŏ n'am avut cu ce pleca; sper ânsĕ a realisa o mică sumă cum cel puçin să pot trăi un an de ḑile într'un colţ al lumiĭ. De voiŭ vedé cŏ nu potŭ realisa acea sumă, ce m'ar scuti de a nu face sgomot, mĕ voiŭ duce a mĕ constitui prisonier la Snagov, în ţéră; iar în Turcia nu maĭ pot remâné, cŏcĭ nu'ĭ recunoscŭ dreptul de a reţiné nicĭ un Român în coprinsul eĭ, cum nicĭ acela de a convoca representanţiĭ ţĕreĭ nóstre. Româniĭ ce aŭ stat pînŏ astăḑĭ în

Turcia, s'aŭ considerat ca óspeţĭ, ca Magheriĭ şi alţiĭ, iar nu ca prisonierĭ, şi ca prisonier eŭ unul mĕ ducŭ să mor în temniţele ţĕreĭ mele, ce singură are dreptul să mĕ judece şi să mĕ pedepséscă. De nu m'am dus pînŏ acum în ţéră fărŏ voie şi fărŏ pasaport, este cŏ n'am vrut a fi înţeles ast-fel cum nu sunt, adică n'am vrut să mĕ créḑă uniĭ-alţiĭ cŏ am mâncărimea de a mĕ afla în împregiurările de acum în ţéră. De ar fi fost ţéra măcar cum era sub Ştirbeiŭ, m'aşĭ fi dus îndată dupŏ firman a mĕ constitui prisonier în Snagov, unde să mor cum a murit Tychon.

Mĕ întrebĭ ce schimbărĭ şi numirĭ a făcut Pórta, dupŏ cum ḑice jurnalul de Constantinopole? Nu sciŭ, şi nicĭ nu citescŭ acel jurnal.

Vĕḑut-aĭ broşura saŭ analysa broşureĭ generaluluĭ Jochmus?

Acest general este némţ; a servit Turcieĭ ca ferik (general de divisiă) în resbelul ce a avut cu Mehmet-Ali din Egypt. Inturnându-se în ţéra luĭ la 48 a fost ministru la Francfort din partitul Austrieĭ; era intim al archiduceluĭ Ioan. Acum are sub tipar o operă în doĕ volume, şi temêndu-se cŏ nu va eşi afarŏ pînŏ e ferul cald, dă afarŏ o broşură în care arată materia şi scopul acelor doĕ volume.

El ḑice cŏ cunósce Turcia în lungŭ şi în lat, în sus şi în jos, de la ceĭ ce o guvernă pînŏ la ceĭ guvernaţĭ, şi cŏ acest Stat nu maĭ póte ţiné; cŏ amalatul despre care vorbia Czarul Nicolae, acum e moribund; móre mâine saŭ şi astăḑĭ şi 'şĭ-a subsemnat singur mórtea în tractatul de la Paris din 30 Martie. Ce e de făcut darŏ în interesul Europeĭ şi al civilisaţiuniĭ Orientuluĭ?

Austria e în bună înţelegere cu Englitera; cu Rusia iar a fost tot-d'a-una amică, pentru cŏ de câte orĭ acésta a făcut resbel Turcieĭ, Austria a consimţit şi n'a incomodat'o nicĭ-o-dată despre Carpaţĭ, de la spate saŭ de la cóste; şi cŏ nefiind în rumpere cu Rusia, pot iarŏ fórte bine a se înţelege. Aşĭ dori, ḍice Jochmus, să se tragă o linià de la îmbucătura Oltuluĭ pînŏ la Salonicŭ. Partea despre rĕsărit, adicŏ Moldova, Ţéra românéscă cea mare, doĕ părţĭ din Bulgaria, Turcia cu Constantinopole să fiă ale Rusieĭ; Oltenia, o parte din Bulgaria, Serbia, Bosnia, Munte-Negru, Albania ale Austrieĭ. Egyptul, Siria, insulile Archipelaguluĭ, să fiă ale Englitereĭ. In cât pentru Françа să n'o maĭ considere între cele viĭ, cŏcĭ popolul e în starea în care se afla Bizanţul (*le Bas-Empire*), iarŏ guvernul actual al eĭ, ca unul ce are inemicĭ atâtea şi atâtea partite, nu se póte ţiné saŭ dura mult. Sórta Françeĭ va fi cum o va destina acéstă nouĕ sântă şi triplă Alianţă. — Adaoge apoĭ generalul Jochmus cŏ împărţirea acésta se póte face dupŏ cum s'aŭ preparat lucrurile chiar prin tractatul din Paris, fărŏ nicĭ un resbel, fărŏ a se descărca o puşcă. Adică Româniĭ aŭ drept a se exprima, Româniĭ cer uniune şi prinçŭ străin; Turciĭ, nu vor, Turciĭ prin urmare sunt odioşĭ. Turciĭ vor căta a'şĭ susţiné pretenţiile. Româniĭ se vor scula şi vor face turburărĭ. Muscaliĭ vor intra în Principate ca să nu lase pe Turcĭ. Muscaliĭ vor fi darŏ aclamaţĭ şi bine priimiţĭ de Românĭ. — Nemţiĭ vĕḍênd acéstă purtare a Muscalilor şi arĕtându-se cŏ sunt supĕraţĭ, vor intra şi eĭ în Oltenia, în Serbia, etc. Englesiĭ supĕraţĭ şi eĭ de purtarea Muscalilor şi a Nemţilor, vor desbarca îndată în Egypt şi în cele-l-alte părţĭ, şi étŏ împărţirea *gata*.

Ce ḍicĭ d-ta de un general némţ ce dă afarŏ un ast-fel de plan? Nu e tras acest plan cu scirea guvernuluĭ de unde aştéptă totul?

Nu sciŭ daca 'ţĭ-aducĭ aminte de un *Memoriŭ* ce am dat la 1855 şi care făcea parte din alte patru ce ţi le-am trimis cu un Frances, d. Letellier. Acolo arĕtam cŏ Europa oficială n'are de inemicŭ destinat a distruge de cât pe Turcia şi pe Franța şi maĭ vêrtos pe cea Napoleoniană *), şi cŏ prin urmare nicĭ o alianţă nu e maĭ naturală de cât între Turcia şi Franța. Ce vor ḑice acum Napoleon şi Turcia când vor citi pe Jochmus? Îmĭ pare rĕŭ cŏ n'aĭ priimit acele hârtiĭ de la d. Letellier; un Memoriŭ ânsĕ sciŭ cŏ l'aĭ luat, pentru cŏ mi-aĭ scris despre dênsul. De nu l'aĭ perdut, maĭ citesce'l acum.

Nu sciŭ de priimescĭ *Concordia*. Eŭ la câte mĕ întrebĭ despre ţéră, îţĭ trimit numerele acestea sub bandă. De nu priimescĭ acéstă fóiă, scrie'mĭ să'ţĭ maĭ trimit şi pe cele ce îmĭ vor maĭ veni.

Rĕspunsul luĭ Bulwer din No. 13 este semnificativ. Nu sunt pentru dênsul, dar îl amintescŭ pentru-cŏ dă să înţelégă cugetul puterilor, ca să sciĭ ce să sperĭ de la dênsele.

Comisarul Françeĭ nu face de cât a încuragia pe sub mână agitaţiile, şi formal nu vorbesce nimicŭ, nu promite nimicŭ.

La revedere, şi facă-le Dumneḑeŭ tóte bune.

I. Heliade.

CLXXIV

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu.

Constantinopole. 1857, Aprilie 20.

Amatul meŭ domn,

Cu acéstă scrisóre voiŭ a raporta o faptă. Alaltă-ierĭ un emigrat strein 'mĭ-a adus acéstă scrisóre în nemţesce, spuindu'mĭ cŏ este însărcinat a o traduce în italienesce şi a o trimite la jurnalele din Piemonte, şi 'mĭ ḑise: fiind-cŏ am creḑut cŏ póte interesa pe buniĭ Românĭ, şi fiind-cŏ nu mi s'a încredinţat ca un secret, creḑ cŏ vĕ serv causa comunicându'ţĭ acéstă copiă ce mi s'a dat şi mie spre a o comunica în italienesce unde se cuvine.

---

*) Profeţia de la 1855 s'a împlinit pentru Franța Napoleoniană la 1870, şi pentru Turcia la 1878. (Locusténu).

Étŏ acea copie, citesce-o şi judec'o din punctul de vedere unde te afli. Eŭ nu sunt de cât un raportor de o faptă, şi n'aşĭ dori să pat şi cu acésta ce am păţit când am dat de scire în anul trecut de cabalele ce se prepara.

Iţĭ daŭ traducţia aceleĭ copiĭ ast-fel cum 'mĭ-a tradus'o din nemţesce în françusesce cel ce 'mĭ-a comunicat'o.

Constantinople. 15 Avril. 1857

Au comité démocratique central à Londres.

„ Comme il me paraît de notre intérêt à favoriser
„ l'union des deux Principautés danubiennes, je m'em-
„ presse de communiquer au comité que le gouverne-
„ ment turc vient d'envoyer à Bucarest un agent nommé
„ le Baron Richard de Reichtin-Meldeg, natif du Ra-
„ tisbonne, espion et agent provocateur de l'Autriche
„ Il a été recommandé à la S. Porte par Mr. Noguès,
„ le redacteur du Journal de Constantinople. Il est
„ pourvu de recommandations pour les membres les plus
„ influents ou notables des clubs de Bucarest, et il est
„ parti d'ici le 8 de ce mois (Avril) en société de ma-
„ dame la princesse Ion Ghika, muni d'un passeport
„ americain. Le pretexte de la présence et de son sé-
„ jour en Moldovalachie est celui de se donner pour
„ correspondant des journaux unionistes de l'Europe
„ (et par conséquent pour un des partisans les plus
„ zelés de l'union); mais specialement il est chargé
„ de la mission secrète de travailler les esprits de ma-

„nière que dans les Divans ad-hoc soit faite la mo„tion pour la réunion aussi de la Bessarabie et de la „Bucovine aux Principautés, afin de faire par celà la „Russie se degôuter de ses idées unionistes, et d'a„bandonner cette tactique.“

„Signé *Grossmann.*“

Eŭ n'am ce să maĭ adaogŭ aicĭ de cât ceea ce mĕ privesce. D-ta sciĭ bine cŏ âncŏ din memoriele mele publicate la Paris 1850, din memoriul ce am dat la Şumla către guvernul turcŭ şi din alte scrierĭ de atuncĭ, scrierĭ şi vorbirĭ, părerea mea constantă a fost cŏ Basarabia şi Bucovina, ca părţĭ integrante ale Moldoveĭ, ce Turcia ca depositară n'avea dreptul de a le da nimenuĭ şi pe care Austria şi Rusia nu le pot ţiné legalmente, Basarabia şi Bucovina sunt un drept al Moldovenilor ce le-aŭ pus în deposit la Turcia, şi cŏ acest drept nu se póte aliena nicĭ preface din natura sa orĭ cât ar fi intrigele şi violenţele de marĭ El va exista cât va exista şi istoria ţĕrilor nóstre şi nu se va perde de cât cu dênsa împreună. Eŭ nu l'am inventat, ci apĕrarea luĭ cât a fost în putinţa mea, m'a costat şi mĕ costă sacrificiul a cincĭ copiĭ; apĕrarea acestuĭ drept 'mĭ-a închis şi îmĭ inchide âncŏ porţile ţĕreĭ şi lipsescŭ pe copiiĭ meĭ de tatăl lor şi de ajutorul ce le-ar fi putut face.

Ion Ghica a pus mâna pe ideia mea spre a o dejuca, a lua un aferim de la Turcĭ cu degenerarea eĭ în acest chip, precum a făcut şi în anul trecut. Atuncĭ a dat un projet Porţiĭ prin care îĭ arată cŏ Româniĭ cer lucrurĭ ce nu le cerea în adevĕr, dar care le plăcea Turcilor. Şi ast-fel de la Turcĭ ia un aferim şi guvernul de Samos, iar către Românĭ, pentru cŏ proiectul îĭ era neomenos şi infam, împrăştiă vorba cŏ eŭ şi d-ta suntem autoriĭ aceluĭ proiect. Ast-fel face şi acum; îmĭ iea ideea, o degeneră ast-fel cum s'o discredite în ambele ţĕrĭ şi să iea pe de altă parte bravure de la Turcĭ.

Prin urmare eŭ, fărŏ a 'mĭ abandona religia şi aceeaşĭ stăruire de a apĕra acel drept când ocasia se presentă, mĕ simt dator acum a'mĭ îneca urările şi a da de scire la tot Românul să nu se lase a deveni încelatul acestuĭ Baron Richard. Scrie şi d ta în ţéră la cine se cuvine să iea mĕsurĭ să nu devină organe órbe ale acesteĭ cabale. Să'şĭ caute de ţinta ce aŭ înainte a *adevĕrateĭ uniunĭ,* şi fărŏ d'a pronunţa acum nicĭ Basarabia, nicĭ Bucovina, să se ţiiă strîns de litera şi spiritul tractatelor nóstre cu Turcia, cŏcĭ acolo e tot ce am dorit şi dorim. Din acel punct plecând, ajungem la tóte scopurile nóstre şi dejucăm planurile inamicilor. Toţĭ ne voiescŭ rĕul, frate; toţĭ vor să ne pingeléscă. Veḑĭ pe Turcĭ cŏ îmĭ închid porţile ţĕreĭ pentru-cŏ am *pomenit* de Basarabia şi Bucovina, cŏ trimit şi acum un agent austriacŭ să facă propaganda ideiĭ mele, nu în folosul Românilor cum a fost şi este inima nóstră, ci spre a le anula tóte sforţările făcênd a da în cursă. Ce trebue dar să facă Românul cel drept şi adevĕrat. *Καὶ τοῦτο δεῖ ποιεῖν, κἀκεῖνο μὴ ἀφιέναι*, la unele împregiurărĭ şi la altele şi de una să ne ferim şi de cea-l-altă, şi să ţinem linia saŭ făgaşul tractatelor.

Veĭ vedé acum pe corifeiĭ cluburilor, ce toţĭ sunt consângĭ şi amicĭ aĭ luĭ Ion Ghica, veĭ vedé ce limbagiŭ ţin dupŏ venirea baronuluĭ Richard cu scrisorĭ de recomandaţiĭ către dênşiĭ.

Scrie să se feréscă de dênsul şi de ceĭ ce 'ĭ vor adopta marafeturile; să nu dea în cursă, şi puçin îmĭ pésă ce vor ḑice saŭ vor vré să créḑă de mine dupŏ tactica ce a luat Ghica de a da două loviturĭ de o dată; puçin îmĭ pésă, crede-mĕ, de tot ce e maĭ rĕŭ pe lume, numaĭ causa să se mântuie.

La revedere. **I. Heliade.**

CLXXV

Domnuluĭ Gr. Grădiştén u.

Constantinopole 1857, Maiŭ $^{8}/_{20}$

Amatul meŭ domn,

Am luat scrisórea d-tale din 29 Aprilie. Am vĕḑut câte îmĭ scriĭ de domnul ce face la portrete: facă-le cum îl va lumina Dumneḑeŭ. Tot ce vĕḑ ânsĕ dupŏ programa saŭ prospectul ce 'mĭ-aĭ fost trimis o-dată, este un om saŭ de gaşcă saŭ influinţat de gaşcă. N'are înainte imparţialitatea să iea cel puçin pe toţĭ ómeniĭ cocoţaţĭ din tóte ţĕrile, de tóte colorile şi de tóte calităţile, ast-fel cum să 'şĭ facă un câmp vast şi variŭ de vieţele, de defectele, de viciurĭ ênsuşĭ, şi recomandând unele, biciuind altele să facă o scólă de morală şi de politică pe exemple viĭ. Nu, nu face aşa, ci venind la Turcia, nu maĭ află ómenĭ de cât pe toţĭ de coteria luĭ Reşid-paşa. Un Turcŭ care să facă cât un Vefik şi Musurus şi Calimaki este şi Mehmet Kiupursli, şi Mehmet Ali şi alţiĭ, şi ar afla cine-va tipurĭ originalĭ naţionalĭ în uniĭ ca acestia, iar nu ca în ceĭ ce momiţescŭ pe europenĭ, şi nu sunt de cât mascarada Europenilor şi ruşinea Turcilor. Aşa face şi pe airea. Lasă'l la Dumneḑeŭ. Scrie ce va voi cŏ nu merită să chieltuiescĭ nicĭ banĭ, nicĭ timp. De la Regnault ne vin tóte relele din ḑioa de astăḑĭ; el şi cu S-t. Marc Girardin a înebunit pe Românĭ şi 'ĭ-a făcut să aducă ţéra în starea unde se află. Crede-mĕ, să sciŭ cŏ mĕ înjură ast-fel de ómenĭ, m'aşĭ simţi onorat în consciinţa mea, pe când laudele lor mĕ înfióră ca şi mângâierea uneĭ vipere ce ar trece alunecând pe pelea mea fărŏ să mĕ musce.

Caimacamul, cum ḑicĭ, a păţit'o reŭ. Ce să 'ĭ facĭ?

a fost şi este, cum dice Balzak, din numĕrul predestinaţilor. De ar fi fost însurat, nimenĭ n'ar fi avut córnele luĭ; ca Domn şi Caimacam, nimenĭ n'a creat ingraţĭ ca dênsul, pentru cŏ el tot-d'a-una pe Graţiĭ le a tractat nu de verginĭ spre a alege unde să facă binele, ci de prostituate. Va păţi şi maĭ mult, pentru cŏ merită. A despreţuit şi a maltractat pe ceĭ ce 'ĭ aŭ vrut binele, şi s'a coborit pînŏ la linguşire cu ceĭ ce 'ĭ-aŭ săpat grópa. Acum nu e de gût de cât cu Mavru, etc. etc. Acestea le sciŭ şi le-am sciut; ilusiĭ nu 'mĭ-am făcut; mi-am făcut datoria, şi a'şĭ face cine-va datoria fărŏ ilusiĭ este echivalent cu a dice bine şi celuĭ ce sciĭ cŏ e dispus a'ţĭ face rĕŭ. De aşĭ fi aflat din ceĭ ce aŭ domnit la noĭ pe altul maĭ bun de cât dênsul, l'aşĭ fi preferit pe acela, şi cu *bun* nu înţelegŭ către mine, ci către ţéră, cŏcĭ către mine în persónă Bibescul şi Ştirbeiŭ aŭ fost mult maĭ omenoşĭ de cât Ghica; dar nu mi s'aŭ lipit de inimă. Pe Ştirbeiŭ şi pe Bibescul 'ĭ-am maltractat în scrierile mele şi eĭ s'aŭ purtat omenesce cu străina şi svênturata mea familie. Nu era sĕptĕmână să nu fiă cercetată. Ghica din contra, la toţĭ carĭ l'aŭ trădat s'a dus de 'ĭ-a vĕdut; numaĭ la familia mea n'a trimis nicĭ unŭ câne s'o cercetede. Când a plecat din ţéră la 42, eŭ care n'am sărutat în viaţa mea mâna nimenuĭ de cât tatiĭ şi preotuluĭ, i-am sărutat mâna de adio şi mi-a dat'o ca la un câine. Când am fost în Bucurescĭ, la 55, m'am dus cu cea maĭ mare bucurie de l'am vĕdut, uitând tóte câte a scris şi d-tale şi luĭ Nicolache din Viena despre mine, şi m'a priimit ca şi când i-aşĭ fi fost intendent al curţiĭ ca Dobre, unde Bibescu, când m'a vĕdut aci, m'a îmbrăçişat şi m'a sărutat cu lacrime.

Cu acestea voiŭ să'ţĭ spuiŭ cŏ eŭ amŭ avut în tot-d'a-una un alt cot, şi nu al egoismuluĭ saŭ al amoruluĭ meŭ propriŭ, cu care să mĕsor mărimea şi calitățile ómenilor. Nu m'a maltratat nicĭ un boier, nicĭ un Domn ca A. Ghica, și cu tóte acestea tot el e maĭ leal, maĭ onest și maĭ patriot dintre boierii ce cunoscŭ.

Copia de pe scrisórea ce'mĭ cerĭ, nu pot să'țĭ-o trimit, decât te voiŭ face s'o vedĭ în original când ne vom întêlni, e un document despre purtarea actuală a luĭ Ghica, scris chiar de cel ce îl acusă. A'țĭ trimite copiă or să dică cŏ e fabricată de mine; a'țĭ trimite originalul 'mĭ-e témă să nu se pérdă, rătĕcindu-se ca și cele ce 'țĭ-am trimis prin Lettelier.

Cățĭ-va Românĭ din țéră, ca Rucărenii și alții îmĭ scriŭ: „Mulțĭ din emigrațĭ vin în țéră, d-ta (adică eŭ) ce aĭ de gônd? Vino maĭ curênd.“ Le-am rĕspuns cŏ așĭ fi dorit ca nicĭ un Român să nu intre în țéră dupŏ cum intrarŏ uniĭ. Ómenii sunt liberĭ să facă cum voiescŭ și cum se pricep. Eŭ unul nu voiŭ să intru în patria mea de cât ca supus român, iar nu ca raia. Și de sunt culpabil, prefer a bine-cuvênta mâna carneficeluĭ ce, executând voia patrieĭ, îmĭ va oborî capul, de cât să intru cu elŭ în sus în puterea uneĭ *teșkerele*. Nu suferŭ nicĭ teșkerea turcéscă, nicĭ visa turcéscă pe passaportul meŭ. Nu pot să recunoscŭ Turcieĭ dreptul de a da voiă unuĭ Român să intre în patria luĭ. Și în fine, de voiŭ avé pĕcatele să fiŭ *raia*, nu voiŭ puté trăi între 5 milióne de ómenĭ liberĭ și autonomĭ ce s'aŭ lăsat a fi tractațĭ de raiale și se întrecŭ a se duce spre a executa firmanul.

Copia ce 'mĭ-aĭ trimis dupŏ scrisórea către Redactorul *Timpuluĭ* am dat'o chiar așa scrisă cu mâna d-tale d-luĭ Zosima s'o trimiță frateluĭ sĕŭ, dupŏ cum scriĭ, și acela s'o arate luĭ Busuiocénu fărŏ să 'ĭ-o lase în original, de va voi să scóță copiă.

Mulțumescŭ d-luĭ B.... de aducerea aminte și mĕ măgulesce suvenirea d-luĭ; ânsĕ nu sciŭ să'ĭ fi trimis nimica.

De la d-l Ledain am primit o scrisóre; 'ĭ-am rěspuns, şi astădĭ luaiŭ rěspunsul la rěspuns. Imĭ scrie cŏ se prepară a pleca.

De la věrul meŭ Racotă am luat o scrisóre. Te rogŭ să facĭ a'ĭ prinveni unde se află, acésta a mea. Věd cŏ a început a se desilusiona bietul băiat, şi vede maĭ limpede. Din ţéră îmĭ scriŭ tot aşa; li s'a luat ómenilor cataractul de pe ochĭ. Dupŏ vr'o douě lunĭ vor vedé şi maĭ limpede, când vor vedé cŏ puterile străine, saŭ pěrul lăudat unde alergaserŏ cu sacul, spre a le împlini cererea de principe străin, le vor impune saŭ pe un fanariot saŭ pe Kiselef.

Eŭ nu es din casă, şi am întrebat pe d-l Zossima de este adevěrat cŏ Austriaciĭ aŭ luat drumul de fer, cum mě întrebĭ, de la Stambul pînŏ la Salonicŭ? Şi 'mĭ-a dis cŏ este adevěrat. Ast-fel de contracte ânsě se facŭ şi se desfacŭ.

Pe Baligot nu'l věd şi nicĭ nu voiŭ să'l věd; ast-fel de ómenĭ sunt maĭ rěĭ şi maĭ fatalĭ de cât tâlhariĭ ca Catărgiu de la Smirna ce trimitea din pădure mandate ómenilor din cetate: „trimite'mĭ în cutare locŭ cutare sumă, daca vreĭ să maĭ trăiescĭ." Aşa facŭ şi eĭ din cantorul lor: pun taxe pe ómenĭ de 500, de 1000 şi de 2000 de francĭ, dupŏ om, şi cer de a'ĭ trimite şi apoĭ îĭ înjură în gazete Aşa a făcut şi luĭ Ştirbeiŭ şi luĭ Ghica şi altora.

Despre baniĭ ce aşteptĭ d'aicĭ, nu sciŭ ce să'ţĭ rěspund, cŏcĭ n'am vědut dilele acestea pe d-l Zosima. Tot ce sciŭ este cŏ maĭ deunădi a venit la mine şi 'mĭ a dis: „Daca vedĭ pe Sturza (Grigore) rógă'l să priméscă de la mine acea 1000 fr. şi să scrie Olgeĭ ca să'ĭ dea Grădiştényluĭ la Paris." M'am dus într'adins şi 'ĭ-am propus. 'Mĭ a rěspuns: „Soçia mea nu se află de ajuns în fondurĭ: îmĭ scriă să'ĭ trimit banĭ; prin urmare nu'ĭ pot trage poliţă să dea banĭ. Este ânsě să plecŭ peste câte-va dile la Paris la familiă, şi de'mĭ vor da voiă, primescŭ bucuros miia de francĭ s'o ducŭ singur." Atâta sciŭ.

Broşura luĭ Jochmus este scrisă în nemţesce. Librarul de unde a luat'o colocuitorul meŭ nu maĭ are. Librarul Germanieĭ din Paris póte să v'aducă de la Lipsca unde s'a tipărit.

La revedere.

I. Heliade.

P. S. Titlul cărţiĭ luĭ Jochmus ţi'l trimit cu posta viitóre, cĕcĭ nu se află aḑĭ în casă, cu tóte cĕ librarul din Paris trebue s'o cunóscă.

CLXXVI

Domnuluĭ Gr. Grădişténu.

Constantinopole. 1857, Maiŭ 14

Scrisórea d-tale din 27 Aprilie prin care îmĭ trimiţĭ şi o copie a alteia către d-l Busuicénu, pe orĭ-care altul l'ar fi bucurat; mie ânsĕ 'mĭ-a adus cea maĭ mare întristare. Câte voiŭ a'ţĭ scrie nu le pot exprima de cât prin vocea viie, de faţă. Tot simţimêntul, tótă durerea îşĭ aŭ figura lor, ce se vede pe chipul, în ochiĭ celuĭ ce le exprimă.

Acéstă scrisóre a d-tale mĕ face a vedé cĕ din disgraţie s'aŭ realisat, saŭ sunt aprópe a se realisa temerile mele, saŭ tristele mele prevederĭ: de aşĭ fi avut ḑece vieţe le-aşĭ fi dat pe tóte, numaĭ să nu fi eşit adevĕrul aşa de desolant. Maĭ bine de miĭ de orĭ aşĭ fi preferit a se realisa ilusiele frumóse ale uneĭ junimĭ energice şi nobile, să fi vĕḑut o patriă unită, liberă, independentă . . . . . . şi eŭ să mor afarĕ din ca asuprit de îndărătnicŭ. Făceam schimbul bucuros cu toţĭ compatrioţiĭ meĭ, şi le diceam fărŏ durere: Eŭ vĕ voiŭ patrie liberă dupe dorinţa inimeĭ vóstre, şi daţi'mĭ mie, în eternitate, numele de vêndut şi de trădător.

Disculparea mea, curăţia mea, demascarea calomniatorilor meĭ, nu folosescŭ întru nimicŭ. amatul meŭ, pe fraţiĭ nostri. D-ta vedŭ cŏ te-aĭ desilusionat, şi vĕdêndu-te cŏ nu maĭ aĭ speranţă, durerea mea devine şi maĭ mare, cŏcĭ îmĭ diceam: bine, eŭ vĕd lucrurile ast-fel, dar daca nu vĕd bine? daca alţiĭ vĕd maĭ bine? daca speranţele lor se vor împlini; daca eĭ în ocŭ de a perde ţéra, o vor mântui? Şi aceste îndoiel era singura mea consolaţie înaintea viitoruluĭ ce'l vedeam aşa de trist. Acea consolaţie o perduiŭ când vĕduiŭ cŏ şi d-ta vedĭ ca şi mine. Ah! facă Dumnedeŭ să mor să nu vĕd cu ochiĭ cŏ toţĭ Româniĭ vĕd ca şi noĭ lucrurile; cŏcĭ atuncĭ nu va fi alta de cât convingerea tutulor. Şi massele nu se convingŭ de cât înaintea realităţiĭ presente. Tristă va fi diua aceea, cŏcĭ nu va maĭ fi speranţă când nimenĭ nu va maĭ avé ilusie şi toţĭ ne vor da dreptate.

Dorinţa de a trimite prin mine scrisórea către d-l Bussuiocénul, mĕ face să cred cŏ şi d-ta aĭ păţit'o ca mine în anul trecut cu broşura ce 'ţĭ alătur. De se ducea la timp în ţéră, îşĭ făcea efectul, şi n'ajungeaŭ oameniĭ a se da de rîpă. Acum nu'ĭ maĭ pot ţiné nicĭ ceĭ ce 'ĭ-aŭ împins; nu se vor opri din rostogolirea lor de cât când vor ajunge de fund.

De se citia cu bună-credinţă şi atenţie scrisórea către St. Marc Girardin şi rĕspunsul la articolul din *Débats*; de se citia încaĭ la timp aceste treĭ scrisorĭ, lucrurile n'ajungeaŭ unde aŭ vrut să le aducă inamiciĭ mascaţĭ aĭ naţionalităţiĭ nóstre.

Nu sciŭ ce să facŭ cu scrisórea d-tale către d. Busuiocénu. Îmĭ dicĭ a 'ĭ-o trimite; e ânsĕ nesusemnată, şi va crede cŏ e fabricată de mine. Ómeniĭ aceia ḑicŭ acum cŏ aŭ ajuns lirele turcescĭ şi la Paris. Voiŭ face ceva, ca să nu trecĭ şi să nu trec de ceea ce nu suntem.

NB.—Sciĭ ceva nuoŭ deşănţat şi probabil de a se realisa? Fanarioţiĭ lucréḑă pe capete de vre-un an şi jumĕtate maĭ serios. Ceĭ din Iaşĭ şi Bucurescĭ s'aŭ unit cu ceĭ d'aicĭ, ceĭ din Viena şi ceĭ din Londra, şi prepară cabinetele în favórea lor. Pe Turcĭ aŭ reuşit a'ĭ face să créḑă cŏ cât aŭ domnit eĭ în ambele Principate, aŭ asigurat Turcia despre ţĕrile acestea: unde maĭ înainte Româniĭ resistaŭ cu arme Turcieĭ, eĭ aŭ desfiinţat oştirile Moldavo-Române şi aŭ asigurat Turcia; eĭ aŭ fost stins orĭ-ce sentiment de naţionalitate. Ideea uniuniĭ a existat între Românĭ înaintea regimuluĭ fanariot, şi eĭ aŭ distrus'o. Limbă, naţionalitate română şi alte asemenea nu s'aŭ auḑit într'o sută şi douĕ-ḑecĭ de anĭ, şi acestea tóte n'aŭ început şi crescut cu atâta rapiditate de cât de la restaurarea Domnilor pămêntenĭ, care nu numaĭ aŭ încuragiat asemenea ideĭ, dar le-aŭ şi provocat prin scolĭ naţionale, prin jurnale, prin onorarea ómenilor ce le profesa, şi alte asemenea. Cât aŭ domnit fanarioţiĭ, limba română n'o maĭ vorbia de cât ţĕraniĭ ce nu sciaŭ carte ca şi cele maĭ de rênd *slugĭ*. Acum şi ţĕraniĭ sciŭ carte şi vorbescŭ de naţionalitate.

Făcênd tabelul acesta prin asemenea sofistice insinuaţiĭ adaogă eĭ cŏ acum e ocasia favorabilă spre a repara Turciĭ şi a pune la locŭ câte aŭ perdut printr'o politică aşa de imprudinte pe cât de generósă. Etŏ cum: Cer Româniĭ uniunea? Să le-o acorde Turciĭ; să numéscă Înalta Pórtă un singur beiŭ peste ambele ţĕrĭ. Cabinetele Europeĭ vor susţiné pe Turcia într'acésta ca să scape de scandalul alegerilor, şi conduita actuală a cluburilor va veni tare a justifica pe Turcĭ înaintea Europeĭ oficiale.

Vor Românii un principe străin, arată eĭ singurĭ cŏ nu sunt capabilĭ d'a se guverna cu dintr'aĭ lor? Turcia să le îndeplinéscă dorinţa. De pe těrêmul ce i l'a creat tractatul din Paris prin noĕle prerogative ce 'ĭ-aŭ dat, Sultanul să numéscă singur pe acel *principe străin*, şi să'l alegă din familiele fanariote. Vĕdut-aĭ d-ta cum se parodie şi se explótă ideile cele maĭ pure? Aşa se facŭ angeliĭ demonĭ. Iţĭ voiŭ maĭ scrie şi de alte ideĭ tot aşa întórse.

Numaĭ ast-fel Turcia, dicŭ eĭ, va eşi din impasul în care se află şi se asigură de a se stinge din aceste douĕ ţĕrĭ spiritul ce ferbe astădĭ.

Maĭ adaogă érŏ cŏ, daca Turcia va perde acéstă ocasie, perde pentru tot-d'a-una ţĕrile danubiene; şi acéstă perdere va fi un preludiŭ al desmembrăriĭ Imperiuluĭ.

Pórta s'a lăsat a se îngâna de aceste perfide insinuaţiĭ şi n'a întârdiat a debuta în acéstă desastrósă politică prin numirea luĭ Vogoride, protegiatul luĭ Caning, de Caimacam al Moldoveĭ. Moldoveniĭ nu numaĭ tăcură, dar uniĭ aŭ şi trimis hârtiă de mulţumire şi de recunoscinţă la Pórtă pentru acéstă *negrăită facere-de bine părintéscă*. Acésta încuragiâ pe Turcĭ a păşi maĭ departe în calea ce o va perde pentru tot-d'a-una.

Rusia rîde înfundat, şi provócă de mult pe fanarioţĭ, organele eĭ, la acéstă intreprindere, iĭ ajută indirect a reuşi, cŏcĭ reuşita lor este triumful eĭ. Austria preferă de miĭ de orĭ maĭ bine o asemenea stare, de cât să védă un Stat saŭ şi doĕ constituţionale în cóstele eĭ. Englitera ţine cu Austria, şi maĭ vêrtos Caning are multe d'a câştiga din jocul acesta. *) La acéstă întêmplare de a ni se impune fanarioţĭ, Ion Ghika e pus pe listă de Caning ca de stirpe fanariotă, διπορτον τὸ ἔχει. Françа, de va remâné singură, este pré departe de noĭ, ş'apoĭ interesele nóstre nu sunt de cele vitalĭ pentru Françа.

---

*) Peste doĭ anĭ se şoptesce tare cŏ Françă va da resbel Austrieĭ. Rusia va ţine cu Françа, dar va sta loculuĭ. Englitera va ţine cu Austria, dar va sta tot pe locŭ; Françа îşĭ prepară tĕrêmul în Italia şi Principate Cât va câştiga dar atuncĭ Austria şi Englitera, de vom avé fanarioţĭ pe cap!

Miserabiliĭ Turcĭ! Se lasă a se îngâna, şi nu vĕdŭ cŏ Româniĭ nu începuserŏ a simpatisa cu Turciĭ de cât de la căderea fanarioţilor încoa; pînŏ atuncĭ îĭ priimia cu secure, daca n'avea săbiĭ şi puscĭ, şi de atuncĭ încoa îĭ priimescŭ cu florĭ. Turciĭ nu maĭ avurŏ elemente amice între chreştinĭ de cât pe Românĭ; acum se sforţă a'şĭ crea tótă lumea de inemicĭ. Turciĭ nu sunt în stare de a vedé cŏ principiile şi politica Românilor de la 48 aŭ mântuit Turcia în resbelul din urmă. Pe aceste principiĭ le-a luat şi Europa occidentală, şi politica Românilor deveni politica aliaţilor. Miserabiliĭ Turcĭ nu vĕdŭ cŏ cum se va introduce iar regimul fanariot în Moldovalachia, acésta va deveni focarul eterielor greco-slave ce vor aduce un 1820, care va da lovitura dupŏ urmă acestuĭ muribund!

La revedere.

1. Heliade.

P. S. Cu posta viitóre îţĭ voiŭ scrie érŏ. Fă un articol în françosesce dupŏ câte îţĭ scriŭ de la NB. încoa şi fă a se tipări în vre-o gazetă; nu uita ânsĕ partea a doa, unde se arată cĕ perd Turciĭ cu o asemenea politică.

CLXXVII

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu.

Constantinopole. 1857, Iunie 4.

Amatul meŭ domn,

N'am priimit de mult nuvele de la d-ta. Dorescŭ să fiĭ sănĕtos.

De la d. Ledain am avut rĕspuns la rĕspunsul meŭ. Îmĭ scrie cŏ plécă, nefiind mulţumit în speranţele sale. Temêndu-mĕ cŏ nu'l va afla scrisórea mea, nu 'ĭ-am rĕspuns cu posta trecută.

De la vĕrul meŭ Racotă primiiŭ o scrisóre din Viena, de la 23 Maiŭ. Vĕḑ cŏ nu l'a aflat în Paris scrisórea mea ce te-am rugat a 'ĭ-o adresa unde se va afla. Te rogŭ să bine-voiescĭ a 'ĭ-o trimite la Bucurescĭ, unde îmĭ scrie cŏ plécă a doa ḑi, 24 Maiŭ.

De pe aicĭ nu sunt alte nuvele de cât cele următóre: Septĕmâna trecută, în sĕrbătorile Bairamuluĭ, ambasadoriĭ puterilor semnătóre tractatuluĭ din Paris, afarŏ de al Engliterei, s'aŭ dus spre visită la Reşid-paşa. Conversaţia (ca *en famille*) a venit asupra ţĕrilor nóstre, şi om bine informat mi-a spus cŏ chestiunea s'a tractat întocmaĭ dupŏ cum ambasadorul Françeĭ mĭ-a fost vorbit în anul trecut în Aprilie, de când m'am determinat a nu mĕ maĭ duce pe acolo, neavênd ce face cu asemenea politică saŭ principiĭ, adică să abdice Româniĭ la dreptul de alegere, ce este astăḑĭ un scandal în Europa şi ca o rĕmăşiţă din mediul evŭ, şi dându-se Porţiĭ dreptul de a numi saŭ de a impune beiul; atuncĭ guvernul otoman va consimţi la uniunea Principatelor sub un singur beiŭ impus, (de aceea strigam atuncĭ cât puteam cŏ numaĭ eŭ nu voiŭ fi acela care să dorescŭ uniunea morţiĭ, adică în acelaşĭ sicriŭ, a ambelor ţĕrĭ gemene, şi cŏ dorescŭ uniunea vieţeĭ).

La acéstă conversaţie de ceremonia Reşid-paşa, în numele Porţiĭ, s'a arĕtat cŏ în fine nu e *îndărĕtnicŭ*, cŏ adică nu se opune uneĭ asemenea uniunĭ. Apoĭ venind vorba despre acel *beiŭ* unicŭ care să ne cânte pogribania, începu a se pré-înălţa virtuţile şi capacităţile eminente ale luĭ Vogoride, Caimacamul actual de la Iaşĭ, căruĭ în tótă conversaţia nu i se maĭ ḑicea Vogoride, ci *Cunake*.

Dupŏ vre-o treĭ ḑile, adică Duminica trecută la 31 Maiŭ, s'aŭ adunat iar toţĭ ambasadoriĭ officialmente la Reşid şi aŭ tractat despre Principate. *Pressa d'Orient* şi *Echo* al luĭ Noguès vorbescŭ de acéstă reunire şi arată câte-va din cele ce s'aŭ tractat. Eŭ ânsĕ creḑ cŏ sunt desfigurate ast-fel înadins şi de poruncélă cum să îngâne lumea.

Ḑicŭ adică cŏ s'aŭ ocupat despre *óre-care* modificaţiĭ în firmanul de convocarea Divanurilor, şi de plângerile ce sunt asupra guvernuluĭ Caimacamilor, între carĭ Vogoride este fórte biciuit de *Pressa*. Panegiricul ce i se face e firesce o desaprobare cu probe a laudelor ce i s'aŭ fost făcut cu vre-o treĭ ḑile înainte. Caning, Reşid şi cel de la Beciŭ susţin pe Vogoridi. Noguès îĭ pune córne lăudându'l. *Pressa* îl dă prin tărbăcélă, susţinută de d. Thouvenel.

Maĭ de-ună-ḑi, acum vre-o cincĭ ḑile, d-l Russo a eşit la preâmblare dinpreună cu un amicŭ străin ce scie românesce, şi s'aŭ dus la o grădină unde are Sultanul un kioskŭ. Acolo sta pe érbă un om în uniformă, pe care l'aŭ luat de Muscal, şi s'aŭ depărtat de dênsul. Acesta s'a sculat şi 'ĭ-a urmărit. Apropiindu-se le ḑise:

— Vĕ auḑiŭ vorbind românesce, domnilor; Românĭ cată să fiţĭ d-vóstră.

— Da, Românĭ; dar d-ta Român escĭ?

— Român. Sunt curier venit de la Bucurescĭ cu scrisorĭ de la Căimăcămiă către I. Pórtă şi aştept pînŏ va scóte rĕspuns Coconu Miltiade Aristarchi.

— Nu sciĭ ce vor fi coprindênd acele scrisorĭ?

— A nume nu sciŭ; dar am audit şi eŭ din secretariat cŏ Caimacamul cere prelungirĭ prin desluşirĭ la alegerĭ, care s'aŭ amânat pînŏ la August.

— De ce atâta întârdiere?

— Apoĭ de nu se va întârdia, dăm din lacŭ în puţ. Lumea strigă în ţéră cŏ nu scie ce va să dică Divan ad-hoc, şi cŏ Sultanul, daca va să'l înţelégă Românii, să le vorbéscă saŭ curat pe românesce, saŭ curat pe turcesce. Tare 'mĭ-e téмă cŏ o să rĕmâie firmanul jos; mĕ tem cŏ Caimacamul şi comisariĭ tot aşa scriŭ aci la Ţarigrad şi dicŭ cŏ s'aŭ încurcat lucrurile, şi ca să le descurce, să ne lase dupŏ tractatele luĭ Mircea. Am audit cŏ se tot adună Elciiĭ la Pórtă şi mie mi se pare, dupŏ cum cam miros de la coconu Miltiade, cŏ de acésta se adună ca să ne lase în cele vechĭ ale nóstre.

— De unde aĭ audit d-ta cŏ Româniĭ dicŭ să le vorbéscă Sultanul românesce? De la boerĭ, din popol, saŭ d-ta aĭ citit unde-va, saŭ o scoţĭ din capul d-tale?

— Când am plecat din ţéră nu maĭ era altă vorbă de cât cŏ nu cunoscŭ ómeniĭ ce va să dică Divan ad-hoc; şi boeriĭ şi negustoriĭ, şi chiar la Giurgiu pe unde am trecut, nu vor ómeniĭ să se ducă la alegerĭ."

Acestea se dicŭ, domnul meŭ, vorbe de pe drum, şi n'aŭ nicĭ o însemnĕtate de cât cŏ sunt cu adevĕrat de pe drum. Cine va să scie ânsĕ ce vorbesce lumea şi nu cabinetele, sunt de óre-care preţŭ; adevĕrul a pĕtruns prin mulţime. Ce se va face, Dumnedeŭ scie.

La revedere.

I. Heliade.

CLXXVIII

Domnuluĭ Gr. Grădişténu.

Constantinopole. 1857, Iuniu 8.

Cu posta trecută ’ţĭ-am scris, mi se pare, despre plecarea saŭ expulsia Bibesculuĭ din Bucurescĭ, provenite din inconsecuinţele de care nu se póte desbăra.

Cu acésta, ca să nu încarcŭ plicul maĭ mult, îţĭ trimit numaĭ hârtiele ce se atingŭ de acéstă nuvelă, rugându-te a le păstra, ca să le avem

Aştept rĕspuns la câte-va scrisorĭ cam importante ce ’ţi-am trimis şi n’aşĭ dori a se perde.

Eram să fiŭ plecat pînŏ acum; dar s’aŭ ivit nisce dificultăţĭ ce nu mĕ lasă să plecŭ fărŏ a le aplana. Nu sciŭ de sunt aduse de *hasard* saŭ preparate înadins ca să mĕ pótă ţiné în locŭ. Orĭ cum va fi ânsĕ, eŭ ’mĭ-am făcut datoria mea cum să nu’mĭ fiă ruşine de amicĭ şi de mine.

Cu altă ocasie îţĭ voiŭ scrie despre acésta maĭ pe largŭ.

La revedere.

I. Heliade.

CLXXIX

Domnuluĭ Gr. Grădişténu.

Constantinopole. 1857, Iulie 15.

Amatul meŭ domn,

Cu posta trecută, acum 8 ḑile, luaiŭ scrisórea alăturată din ţéră. Citesce-o ântêiŭ şi apoĭ continuă citirea aleĭ mele acesteia.

Pe când acestea se făceaŭ în ţéră provocate de Caning, d'aicĭ prin consolul sĕŭ d'acolo, luĭ Ion Ghica i s'a scris la Samos tot de protectorul sĕŭ, ca să céră voiă spre a veni la Stambul şi a guverna de aci insula cum făcea şi Vogoride şi Callimachi prin vechilĭ. Acea voiă i s'a dat, şi sunt acuma vre-o patru ḑile de când a şi ajuns aicĭ şi s'a şi înfăçişat la Vizirul care l'a priimit fórte rece. Uniĭ ḑicŭ cŏ acea rĕcélă este seriósă, şi alţiĭ (amiciĭ luĭ Ghica) cŏ este prefăcută pentru ochiĭ lumiĭ diplomatice.

In ḑioa când a venit promisul fĕt-frumos de la Samos, eŭ mĕ aflam la un ambasador dupŏ alte tĕrêmurĭ cu care am óre-care cunoscinţă ce nu mĕ supĕră la principiile mele, cŏcĭ el nu jócă nicĭ un rol în diplomaţia Europeĭ. Veni apoĭ şi consolul acestuia şi vorbind în limba lor pe care eŭ nu o înţelegŭ, ambasadorul se adresă cŏtre mine şi 'mĭ ḑise:

— Ce nuoŭ aveţĭ din ţéra d-vóstre?

— Óre-care intrige de partite.

— Intrigele aŭ devenit fórte serióse, adaose consolul. Un ambasador d'aci susţine plângerea ce facŭ locuitoriĭ în contra Caimacamuluĭ A. Ghica şi s'a scris a veni de la Samos Ion Ghica, care a şi venit.

— Şi ce să facă, întrebaiŭ eŭ.

— Este a se decide cestiunea Principatelor. Uniunea lor a rĕmas jos, cŏcĭ s'a aflat alt miḑlocŭ cum să se întăréscă aceste ţĕrĭ în contra Rusieĭ, fărŏ a vătĕma saŭ a amenința integritatea Turcieĭ. Françа se ḑice cŏ consimte şi ea la acéstă mĕsură. Cum, d-ta nu sciĭ nimicŭ? mĕ întrebarŏ apoĭ amêndoĭ.

— Nu. Am fost auḑit nisce vorbe vage; dar nu sciŭ nimicŭ positiv.

— Nicĭ noĭ; ânsĕ tot ce am auḑit, cum s'aude adesea în cercurile diplomatice, în chipurĭ *oficióse*, este cŏ are a se face o armată colectivă a ambelor Principate, unde Domniĭ vor fi doĭ, şi acea armată de Moldo-

Românĭ să se ḑică grănicerĭ, cum sunt şi aĭ Austrieĭ, care póte cŏ se vor da sub comanda unuĭ Paşă turcŭ saŭ turcescŭ. (Mushar-paşa şi alţiĭ nu sunt de florile mĕruluĭ p'acolo, ḑicŭ eŭ). Apoĭ spre a se întări Principatele, se vor ardica fortereţele de pe Dunăre ce vor fi ţinute cu garnisóne turcescĭ ce acum nu sunt aşa de barbare, pentru-cŏ sunt regulate; şi astfel Principatele devin un obstacol tare Muscaluluĭ, drepturile Turcieĭ nu numaĭ nu se calcă, ci se întărescŭ ca nicĭ-o-dată. Austria, amica Turcieĭ şi *cardaşa,* se asigură, etc. etc.

Eŭ atuncĭ îmĭ aduseiŭ aminte de Memoriul dat la Pórtă de Ion Ghica, Negri, Alexandri, etc. în 1856 dupŏ care a fost eşit protocolul din Februarie; Memoriul ce Caning spunea Turcilor cŏ l'a făcut Ion Ghica, şi acesta fiind-cŏ nu cuteza a se arĕta Românilor cu dênsul le spunea cŏ e făcut de d-ta saŭ maĭ bine de mine, amicul d-tale. Aducêndu'mĭ a-minte de acel Memoriŭ şi cŏ se lovia bine cu câte ceĭ ce îmĭ vorbia ḑiceaŭ cŏ deslégă dificultatea chestiuniĭ Principatelor, ḑiseiŭ:

— Şi ce are a face deslegarea acesteĭ probleme cu Ion Ghica saŭ cu venirea luĭ aci?

— Pentru cŏ el singur, rĕspunse ambasadorul, este în stare să puiă în lucrare acéstă idee. L'aŭ chiămat spre a'l trimite Caimacam în locul luĭ A. Ghica. Cel puçin aşa susţine d. de Redclif.

Consulul atuncĭ afirma, ânsĕ fórte indignat, ḑicênd:

„Şi nu sciŭ ce aŭ aflat la omul acesta. Eŭ sunt „vechiŭ aci şi îl cunoscŭ de când a venit în Stam„bul la 1848. Un *ciapkîn*, un intrigant, un malonest „cum n'am maĭ vĕḑut nicĭ auḑit vre-o-dată. Când am „auḑit cŏ îl face guvernator de Samos, mi-am făcut „cruce, pentru-cŏ pentru un om ca dênsul e mult a „fi în părţile nóstre şi un mair de sat. El pretinde „cŏ este prinçŭ de Samos; este cât şi cisma mea, „pentru-cŏ eŭ cunoscŭ firmanul cu care s'a numit.

„ Nu e numit de Turcĭ prinçŭ definitiv nicĭ al Samuluĭ,
„ și d. Caning să voiască a'l cocoța pînŏ la Domnia
„ Principatelor!"

Ambasadorul ascultă și în fine se adresă către mine ḑicênd:

— Să nu te superĭ, domnule; dar îțĭ spuiŭ un adevĕr. Pe cât am cunoscut pe compatrioțiĭ d-tale și pe Moldovenĭ, suntețĭ un popol ce nu meritațĭ a fi nație și nicĭ nu vețĭ ajunge la gradul acela. Noĭ am muri pînŏ la unul, cu femeĭ, cu copiĭ, cu tot când cine-va ne-ar impune Vogoriḑĭ și Ghicĭ ca Ion. Voĭ ațĭ suferit pe unul și vețĭ suferi și pe cel-alt, și vețĭ suferi și cetățĭ și câte vor vrea să facă din voĭ; și de nu vor face maĭ multe, este umanitatea și generositatea saŭ neghiobia Turcilor. Turciĭ să fi fost Nemțĭ saŭ Muscalĭ v'ar fi făcut de mult pașalîk, pentru-cŏ ceĭ dintre d-v. ce daŭ ast-fel de ideĭ Turcilor, aceia trecŭ de patrioțĭ în țéra d-v. de unde am venit de curênd, și aŭ partit mare care se numesce fărŏ rușine *Național.*

Am rĕmas cu gura căscată; n'am cutezat nicĭ a'l combate, pentru cŏ spunea adevĕrul, nicĭ a'ĭ descrie pe culpabilĭ pentru cŏ cu câte-va ḑile maĭ 'nainte îmĭ ḑisese cŏ din câțĭ Românĭ a cunoscut în țéră și aci, numaĭ pe mine nu m'a auḑit vorbind rĕŭ de alțiĭ, unde ceĭ-l-alțĭ pe toțĭ 'ĭ-a auḑit sfășiindu-se unul pe altul. Îmĭ maĭ ḑisese iarŏ cŏ se miră cum alțiĭ vorbescŭ rĕŭ de mine și cum eŭ când m'a întrebat de dênșiĭ și când m'a citit scriind de dênșiĭ, iĭ descriŭ așa de frumos (făcea alusie la Maghieru). Așa, ca să nu'l facŭ a'șĭ perde ilusia de mine, am tăcut.

Aci sunt lucrurile; pînŏ unde vor maĭ ajunge saŭ pînŏ unde vor fi adevĕrate câte am auḑit și îțĭ scriŭ, te voiŭ însciința.

La revedere. **I. Heliade.**

Posta plécă, și nicĭ nu maĭ citiiŭ scrisórea; va fi plină de greșelĭ; nu sciŭ de o veĭ puté descifra.

CLXXX

Domnului Gr. Grădiştênu.

Constantinopole. 1857, Iulie 30.

Amatul meŭ domn,

Primiiŭ doĕ epistole ale d-tale de-o-dată, una din 13 saŭ 1 Iulie şi alta din 16.

P'aci a venit luĭ Maghieru, luĭ Ion Ghica şi luĭ Cretzulescu hârtiĭ ca cea despre care vorbescĭ. Celor ce se afla la Ruşciuk li s'a trimis asemenea şi s'aŭ grăbit a le susemna şi a intra în ţéră: atât graba le-a fost de mare de a figura între ceĭ ce recunoscŭ firmane, şi atât consciinţa le este de elastică!

Fratele d-luĭ Zossima îĭ scrie cŏ i-a spus Iorgu Ghica cŏ mi s'a trimis şi mie o asemenea hârtiă. Dupŏ alăturata scrisóre veĭ vedé asemenea cŏ se vorbesce de o hârtiă óre-care în alt sens. Eŭ ânsĕ n'am vĕḑut pînŏ acum nicĭ o hârtiă, care firesce cată să viá ca şi la ceĭ-l-alţĭ prin d. Aristarchi, unde nu s'a vĕḑut, şi celuĭ ce îmĭ scrie alăturata epistolă i-am fost scris cu o postă maĭ 'nainte când auḑisem prin fratele d-luĭ Zossima cŏ „ daca există vre-o hârtiă pe séma „ mea şi daca nu s'a trimis prin Aristarchi, apoĭ s'a „ dat vre-unuia din aĭ meĭ spre a mi-o trimite; şi „ acela ce s'a însărcinat cu o asemenea misiune nu „ mĭ-a fost amicŭ, saŭ a avut şi are de mine o opiniă „ mult maĭ jos de ceea-ce aşĭ puté fi."

Să venim la graba celor ce se află la Rusciuk.

Aci când aŭ venit hârtiele către Maghieru, I. Ghika şi Cretzulescu (Dimitrie), fiind firesce atacaţĭ, maĭ vêrtos cŏ unuia s'a scris: d-luĭ *Paharnicŭ G. Maghieru*, şi altuia d-luĭ *Serdarŭ I. Ghika* şi celuĭ d'al treilea *să se dea* d-luĭ *Cretzulescu*, aŭ alergat pe la ambasade şi d. de Redcliffe a făcut pe Reşid-paşa să înţelégă cŏ rĕŭ comisarul Porţiĭ cere asemenea înscrisurĭ şi prin urmare s'a ordonat îndată să rĕmâiă lucrul jos, şi să intre toţĭ în ţéră fărŏ nicĭ o condiţiune saŭ obligaţiă. In urma căreia s'a scris luĭ Aristarchi să dea pasaporturĭ la toţĭ câţĭ vor cere, fărŏ nicĭ o condiţie. Aşa s'a dat d-luĭ Tell ce a fost aci, şi mi s'a trimis vorbă de la Aristarchi prin d. Zossima cŏ, dupŏ porunca ce are, şi pasaportul meŭ e *gata*, de voiŭ voi să plecŭ. Firesce cŏ asemenea se va fi făcut şi cu ceĭ-l-alţĭ. Prin urmare rĕŭ aŭ făcut ceĭ din Rusciuk de n'aŭ maĭ aşteptat şi s'aŭ *grăbit* să susemneḑe o asemenea hârtiă, dând un nuoŭ exemplu de a ceda, un nuoŭ drept Turcilor ce n'aŭ avut.

Hârtia scrisă de d. Dumitrescu către Ion Ghica nu e ca cele adresate către ceĭ-l-alţĭ, Maghieru, etc. etc. ci în sensul următor:

„ In urma cereriĭ ce aĭ făcut cerênd voiă şi pasaport
„ de a intra în ţéră, sunt împuternicit a'ţĭ rĕspunde
„ cŏ d-ta, ca împiegat turcŭ, se cuvine a cere voiă şi
„ pasaport la guvernul la care *slujescĭ*, etc.

Pe aci cu venirea d-luĭ Tell s'a maĭ ivit o nuoă cabală ce era fórte vechie, cărdăşia între I. Ghica şi câţĭ-va Polonesĭ, cum şi între aceĭ Polonesĭ şi câţĭ-va Românĭ din céta luĭ Baboiŭ, iniţiaţĭ în asemenea secrete; acea amiciă, ḑicŭ, şi solidaritate era basată pe a aduce pe Românĭ de a cere prinçŭ străin; apoĭ acel prinçŭ să facă cu toţiĭ ca să fiă Zamoisky, nepotul luĭ Ciartorisky, ce într'o poemă ca Tandalida figura ca Cyclopele tristeĭ figurĭ.

Acéstă idee deşănţată şi ridiculă aŭ luat'o Turciĭ ca o armă satirică şi aŭ şi împins'o de vre-o doĕ treĭ orĭ in conferinţe ḑicênd: Vor Româniĭ un principe străin? Li se va da favoritul lor Zamoisky; nu ne opunem la acéstă nemerită alegere.

Cu acésta aŭ creḑut cŏ bagă parul în *preteritul* muscalilor, cŏcĭ Zamoisky ca prinçŭ ereditar al Moldovalachieĭ va lucra spre a face pe Ciartorisky rege al Polonieĭ.

D. Zossima îţĭ va scrie de câte a vorbit cu d Tell.

Copia scrisoriĭ d-tale către d-l Dumitrescu 'mĭ-a plăcut.

La revedere.

I. Heliade.

P.S. Am uitat să 'ţĭ spuiŭ cŏ întêlnindu-mĕ la d-l Polychroniade cu d-l Tell şi nefăcênd nicĭ unul nicĭ altul pe bosumflaţiĭ, m'am dus de l'am vĕḑut la conak de unde era să plece a doua ḑi pentru Smyrna, şi de acolo în ţéră. Fiind séră şi intrând în vorbă, ne-am pomenit amêndoĭ cŏ dă ḑiua peste noĭ şi aşa ne-am despărţit. Când vin ómeniĭ la locul lor, tot ce póte cere cine-va de la un particular căruĭ nu 'ĭ-a luat nicĭ boiĭ nicĭ carul, este să fiă cu minţile întregĭ, este, cum 'ĭ-am ḑis în façă, cŏ l'a ferit Dumneḑeŭ de n'a înebunit. Capul îĭ e sănĕtos âncŏ, şi de inimă nu mĕ amestecŭ, nu am a cerceta de cât daca vom avé să facem vre-o tovărăşie; şi fiind-cŏ nicĭ el nicĭ eŭ nu avem capitalurĭ, prin urmare nu creḑ să avem nevoie de a ne cerceta unul altuia inimele.

Aci e un Grecŭ moldovean pripăşit de la 1848, care ḑice cŏ a âmblat prin Rusia, pe la Niculae, pe la Victoria şi acum tot dă *jalobe* la Sultanul făcêndu'şĭ valabilĭ titlurile şi drepturile; ḑice cŏ e descendent al Cesarilor Byzantinĭ; îşĭ dă numele de Tatar-Han; se subsemnéḑă *S* şi ḑice cŏ acéstă iniţială însemnéḑă şi Sesostre, şi Semiramide, şi Sardanapal, şi Solomon, şi Solon, şi Socrate, şi Sarmisegetusa, şi Saladin, şi Soliman, şi Skander, adică Alexandru cel mare, şi Sava întemeetorul cinoviilor, şi Sâmbătă ḑiua Domnuluĭ, şi ênsuşĭ Sabaoth. Un Român 'ĭ-a spus cŏ póte însemna şi Satana şi Suitariŭ, şi Sărindar şi Smintit, şi Sarsailă, şi d'atuncĭ s'a cam luat omul de gôndurĭ. Tot îşĭ caută altă inițială. Tatar-Han pretinde de la Sultanul nisce cazane fórte marĭ cu galbenĭ ce le-ar fi usurpat de la familia luĭ Patriarchiĭ Țarigraduluĭ și aĭ Ierusalimuluĭ în înțelegere cu nu sciŭ care răpitor din Moldova, și cere apoĭ ca să se facă saŭ împĕrat al Țarigraduluĭ saŭ ispravnicŭ la Botoșanĭ. Tatar-Han a ajuns ânsĕ nimicŭ pe lângŏ nebuniĭ ceĭ maĭ nuoĭ. Unul care a fost prin Paris și Londra și care a scris o broșură unde dice cŏ România a perdut în el un Guilelm Tell, și Europa un Franklin, venind din Londra pe acelașĭ batel cu contele Teleki, 'ĭ-a spus cŏ a fost prin Paris și Londra spre a pleda causa Românieĭ și a familieĭ luĭ, arĕtând cŏ se trage în linie dréptă din Mihaiŭ-Bravul, și că de este a se funda o dinastie în ambele țĕrĭ, orĭ-ce pretendent ca prinçul Napoleon și alțiĭ sunt nisce usurpatorĭ, cŏcĭ luĭ, descendent al luĭ Mihaiŭ, i se cuvine coróna Românieĭ. Rĕmâne acum și luĭ Vogoride a demonstra cŏ este descendent al luĭ Stefan, fiind-cŏ cel puțin ține pe féta luĭ Conake. Nu pot să'țĭ scriŭ ce nebuniĭ și stravaganțe facŭ nisce ómenĭ, pe care nu'ĭ maĭ cunoscĭ de 'ĭ veĭ vedé. [59])

CLXXXI

Domnuluĭ Gr. Grădiștênu.

Constantinopole. 1857, August 6.

Amatul meŭ Domn,

Speram să nu 'țĭ maĭ scriŭ d'aicĭ, și écĕ scrisórea mea datată tot din Constantinopole.

Veĭ fi aflat schimbarea ministeriuluĭ.

Écĕ cum s'a făcut lucrul de nu s'a schimbat nimica cu tótă schimbarea.

Ambasadorul Françeĭ a cerut cu stăruire între altele, cele maĭ principale aceste treĭ:

Destituirea luĭ Vogoride.

Anularea alegerilor şi începerea altora.

Punerea în lucrare a Hati-humaiumuluĭ, adică a reformelor (cŏcĭ raielelor iar li se maĭ cere haraim).

Reşid n'a vrut să acorde nicĭ o cerere. Ambasadorul Frances a cerut pasapórtele. Vinerĭ séra la 20 spre 21 Iulie, batelul ambasadeĭ fumà în vadul de la Therapia; vre o douĕ-ḑecĭ de lade cu bagage ale ambasadeĭ era pe cheiŭ la pórta ambasadeĭ. Pe la meḑul nopţiĭ venia scirea în Therapia la ambasadă cŏ Reşid 'şĭ-a dat demisia cu alţĭ doĭ colegĭ aĭ sĕĭ şi cŏ Mustafa-paşa s'a făcut vizir, Kiamil paşa seraskier şi Aali-paşa la cele din afarŏ.

Ca să se facă acéstă schimbare, Reşid a fost ḑis Sultanuluĭ:

— Effendim, de este a se împlini cererea Francieĭ, eŭ cată să 'mĭ daŭ demisia spre a veni alt minister a împlini cele cerute, saŭ a da alte poruncĭ în contra celor date de mine.

— Peki, a ḑis Sultanul.

In fund ânsĕ, écĕ cum mergŭ lucrurile. Pe Françа şi pe Rusia nu le dóre inima de Principate, ci vor a dĕrăpĕna influenţa Engliterei saŭ a luĭ Redcliffe din Turcia ca să ajungă aci, a înlătura ministeriul luĭ Reşid şi să pue unul cu simpatiĭ către Françа. Acésta nu o póte ḑice d'a dréptul, ci caută pretexte care să aibă aparinţa de legale.

Redcliffe, ce pricepe acésta, a ḑis luĭ Reşid a'şĭ da demisia şi în locu'ĭ a se pune ministri căror tot el să le dicteḑe. Aşa Mustafa urasce pe Francesĭ şi nu e de cât un cal de paradă, o neînsemnĕtate. Aali este austriacŭ; Reşid este sufletul tutulor de la presidenţa Tanzimatuluĭ unde a trecut în locul Kipurslîuluĭ. Nuoul minister este dar anglo-austriacŭ; şi Françа şi chiar de i se vor împlini acele treĭ cererĭ, nu este satisfăcută. Prin urmare erĭ la 5 August a eşit vorba, şi buletinul jurnaluluĭ de Constantinopole a anunţat cŏ d-l Thouvenel plécă la nópte, adică la 5 spre 6. Astăḑì pînŏ la ora acésta nu a plecat, şi *Pressa de Orient*, de unde era să ésă în fóie întrégă, se dete într'un micŭ buletin anunţând:

„ Batelul ce era să plece astăḑĭ, s'a amânat pe mâine,
„ când are să plece cu nuvele decisive. Fóia *Pressa*
„ s'a oprit pe astăḑĭ şi ese pe mâine cu scirĭ im-
„ portante." ·

Noĭ Româniĭ, dupŏ părerea mea, n'avem nimicŭ a spera de la nicĭ o politică. De va triumfa politica Françeĭ, nu triumfă de cât a Rusieĭ în paguba firesce a nóstră. De va triumfa a Turcieĭ, nu triumfă de cât a Austrieĭ, iar în paguba nóstră. Rusia va să ne unéscă dupŏ ce a făcut a ne perde autonomia, adică va să ne unéscă ca să ne pótă înghiţi de-odată. Turcia, neunindu-ne, dupŏ ce am perdut autonomia, va să ne facă paşalîkurĭ cu firmanele şi suveranităţile eĭ. Una e ciocanul şi alta nicovala. De se va deştepta ânsĕ Napoleon, şi va vedé cŏ alianţa cu Rusia îl duce unde a dus pe unchiul sĕu; de se va deştepta şi va inaugura o politică a sa cu totul francesă, atuncĭ altă vorbă: putem a ne pune speranţele într'ênsul. Vorbescŭ şi eŭ ca d'aicĭ; când voiŭ veni în părţile loculuĭ, voiŭ vedé de acolo nisce lucrurĭ ce de aicĭ le vĕḑ pré departe.

La revedere.

I. Heliade.

P.S. Eŭ nu mĕ ducŭ în ţéră, cŏ nu sunt muşteriŭ nicĭ de a împlini dispoziţiĭ firmaniale, figurând la alegerĭ, nicĭ d'a mĕ face muscal, făcêndu-mĕ frances.

De îţĭ vor veni scrisorĭ pe numele d-tale însemnate înainte saŭ înapoĭ la plicŭ cu inițialele I. H , primesce-le cŏ sunt pentru mine și mi le veĭ trimite unde mĕ voiŭ afla.

CLXXXII

Domnuluĭ N. Russo.

Pyrea. 1857, August 16.

Amatul meŭ Domn,

Ce voiŭ vedé prin capitala Grecieĭ îțĭ voiŭ scrie; acum sunt în Pyrea și cred cŏ dupŏ douĕ-treĭ ḑile să plecŭ.

Prin posunar maĭ aflaiŭ o hârtie d'ale turcescĭ; 'țĭ-o trimit d-tale ca să completeḑĭ sumele ce 'țĭ-am lăsat a plăti.

Ce cărțĭ veĭ afla cŏ îțĭ sunt necesariĭ, scrie'mĭ **a** țĭ le aduce din Paris.

Te îmbrăçișeḑ cordialmente în speranța de a ne revedé pe curênd în patriă.

I. Heliade.

CLXXXIII

Domnuluĭ Gr. Grădiștênu.

Colonia. 1857, Septembrie 28.

Amatul meŭ domn,

Am plecat din Constantinopole de maĭ mult de o lună. Am stat în Athena vre-o ḑece ḑile; apoĭ pe la Messina, Neapole, Civita-Vechie, Livorno, Genova, Turin, Geneva şi străbătênd Elveţia am ajuns la Baste saŭ Bâle, de unde, ca să nu maĭ port cu mine. am trimis în primirea d-tale o cutie rotundă de zincŭ cu vre-o patru oca, (kilograme) tutun, pentru care căta a plăti vama prin tóte statele ce aveam a maĭ străbate, adică Baden, Vürtemberg, Prusia, unde mĕ aflu, Belgia, etc.

Acest tutun s'a trimis prin expeditorul din Bâle la corespondentul sĕŭ Mr. *Rousselet aîné*, 94, Rue St. Louis aux Marais, Paris, în primirea d-tale de către Constantin Alexandrescu (aşa s'aŭ făcut formele). D-ta scií ânsĕ cine e acel Alexandrescu care îţĭ trimite acest tutun.

Cutia e mare; nu e ânsĕ plină cu tutun, ci ca să nu salte şi să se fărîme s'aŭ maĭ pus în întru şi alte lucrurĭ. De veĭ avé înlesnire a'l primi pînŏ nu voiŭ veni eŭ, declară la vamă cŏ e tutun turcescŭ cel mult pînŏ la 4 1/2 kilograme pentru care se va plăti dreptul (de a'l fuma cine-va în pace).

Eŭ plecŭ mâine de aicĭ de la Colonia, şi de unde voiŭ ajunge îţĭ scriŭ iérŏ.

Sper a te revedé pe curênd.

La revedere.

I. Heliade.

P. S. Scrie'mĭ la Bruxelle *poste-restante* à Mr. Constantin Alexandrescu.

CLXXXIV

Domnuluĭ Gr. Grădiştén u.

London. 29 Octomb. 1857.

Amatul meŭ domn,

Nu sciŭ ce scriŭ jurnalele Parisuluĭ d'acolo, nicĭ ce vorbescŭ ómeniĭ oficialĭ despre ţĕrile nóstre şi despre urmările resultatuluĭ Divanurilor ad-hoc; căcĭ judecând dupŏ cele de aicĭ n'are a vedé cine va causa uniuneĭ şi maĭ vêrtos a naţionalităţiĭ nóstre de cât momită şi îmbrâncită într'o cursă întinsă de mult cu atâta viclenie, şi în care dete de mâinĭ şi de picióre têrêtă cu atâta entusiasm saŭ orbire, de către chiar aceia ce se ḑicea, nu sciŭ pentru ce *unionistĭ*.

Iĭ vom vedé acuma ce limbagiŭ ţin dupŏ ce vor auḑi cŏ Rusia îşĭ ia vorba înapoĭ, dupŏ cum ḑicŭ jurnalele englese şi nemţescĭ.

Étŏ cele maĭ însemnate pasage, maĭ vêrtos din *Times*.

Acéstă fóie, vorbind în numĕrul sĕŭ din 26 Octom. despre Divanul ad-hoc cŏ s'aŭ pronunţat în majoritate absolută în favórea uniuniĭ şi a unuĭ principe străin, fărŏ a lăuda saŭ a critica acéstă decisie unanimă, ne recomandă cu o ardóre cu totul şi cu totul de teleleică pe prinçul de Oporto al Portugalieĭ întinḑênd la sóre şi făcênd a'ĭ luci tóte calităţile şi cele vĕḑute şi cele nevĕḑute.

Apoĭ, dupŏ o ḑi, şi dupŏ clima Londreĭ, ca un ἀκατάστατος καιρὸς ce este, schimbă atâta şi tonul şi limbagiul în cât un biet Român s'ar puté lua cu mâinile de pĕr, maĭ vêrtosŭ sciind cŏ acéstă fóie este în asemenea împregiurărĭ, expresia guvernuluĭ.

Mĕ voiŭ cerca a'ţĭ arĕta pe scurt coprinsul foilor saŭ articolelor lor din urmă.

Intr'unul ḑice cŏ caracterul cu care s'aŭ pronunţat Divanurile în favórea uniuniĭ, a pus pe gôndurĭ cabinetele Europeĭ, şi cŏ Napoleon îşĭ muşcă mâinile de nevoia în care 'l-a împins stăruirea de o a doa alegere, căcĭ tot ce a condus şi a predominat în Divanurile din noŭ compuse nu miróse de cât a democraţie şi a socialism.

Apoĭ ca să'şĭ adevereḑe aserţia în numĕrul de a doua-ḑi de la 27 Oct., face numeraţia persónelor şi citéḑă numaĭ pe ceĭ de la 48 cu ast-fel de culorĭ, cum să sperie tótă lumea oficială şi cum să desguste maĭ vêrtos pe Napoleon. Venind la Brătienĭ, şi confundând pe Dem. cu I, aduce a-minte cŏ acest nume nu póte să facă bună impresie Impĕratuluĭ, cŏcĭ âncŏ miróse în Paris a chestiunea de la opera comică [60]). De ne duceam şi noĭ în ţéră, era să figure şi numele nóstre în asemenea penegirice. Nu se mulţumesce cu atâta; dupŏ ce arată cŏ Divanul din Bucurescĭ este compus, condus şi inspirat de ast fel de ómenĭ ce se află în relaţiĭ cu Cossute şi Mazzini, venind la Moldova unde nu are asemenea cuvinte, îl apucă legalitatea ce n'a avut'o la primele alegerĭ şi învederéḑă cŏ acel Divan nu póte fi legal, cŏcĭ s'aŭ arĕtat proteste temeinice ce strigă în contra unor Grecĭ care n'aveaŭ dreptul de a veni ca alegĕtorĭ şi s'aŭ impus de Vogoride, în contra legilor ţĕreĭ şi a instrucţiilor ce a avut. Un Divan e spăimêntator, altul ilegal

Îmĭ pare rĕŭ cŏ nu sciŭ englesesce atâta cât să'ţĭ pot traduce din vorbă în vorbă şi în extenso acest articol. Voiŭ ruga pe un amicŭ, de va veni astăḑĭ la mine, a'l traduce în françosesce cât se va puté maĭ curênd şi ţi'l voiŭ trimite ca să judecĭ singur de machiavelismul politiceĭ de astăḑĭ.

Eŭ nu vĕdŭ aicĭ nimicŭ alta de cât cŏ se dă pe faţă ceea-ce îmĭ ḑicea acum treĭ lunĭ un ambasador din Pera: „Sórta ţĕrilor d-v. este deja de mult decisă „între monarchiĭ înţeleşĭ, şi nu vĕ faceţĭ ilusiunĭ. „Acestĭ comisarĭ, aceste Divanurĭ, aceste întrebărĭ „saŭ adresărĭ către dorinţele generalĭ, nu sunt de cât „pro-forma. De vor lucra, vorbi şi decide Divanurile „în sensul şi interesele monarchilor înţelesĭ, decisia „representanţilor Moldovalachieĭ va lua un caracter „legal şi va sulimeni diplomaţia actuală cu cea maĭ inefabilă calitate. *) Iarŏ daca Divanurile se vor pronunţa „în contra aşteptăriĭ monarchilor înţeleşĭ **), atuncĭ „acestia vor ḑice cŏ nu maĭ e nimicŭ de aşteptat de „la Românĭ, naţie neînţelegĕtóre, cerbicósă şi coruptă, „condusă de capete descreerate şi împinsă numaĭ la „ideĭ extreme; şi cŏ spre a stabili acolo ordinea, pacea şi morala sunt nevoiţĭ eĭ monarchiĭ, îndreptătoriĭ şi bine-voitoriĭ omeniriĭ a impune propria lor „voinţă şi decisiune, spĕlându-se pe mâinĭ şi împăcaţĭ „cu cugetul cŏ 'şĭ-aŭ făcut datoria de a întreba şi „chiar pe nisce nebunĭ ce nu 'şĭ-aŭ cunoscut interesele şi 'şĭ-aŭ ales pe nisce descreeraţĭ spre a'ĭ representa."

Aşa, în sensul acesteĭ descoperirĭ, purtarea luĭ Vogoride în primele alegerĭ nu era de cât în plăcerea Austrieĭ şi Rusieĭ, cărora fanarioţiĭ nu pot fi contrariĭ; şi apoĭ Engliterei, şi în al patrulea grad Turcieĭ, căria fanarioţiĭ nu i-aŭ servit în tot-d'a-una de cât spre a o descredita. Nevenind ânsĕ la socotélă Françeĭ, protestele Moldovenilor furŏ susţinute de ambasadorul Françeĭ ce întinse la Constantinopole pînŏ aprópe de a se rumpe córdele.—I. Pórtă, condusă de Caning, dupŏ cum ţĭ-am fost scris în August în scrisórea ce aĭ comunicat'o d-luĭ Castille, se învoi a concede adică la nouĕ alegerĭ; se făcu cŏ depărtéḑă pe Reşid, fărŏ a'ĭ depărta *duhul* saŭ sistema din guvernul Otoman.

---

*) Nota-bene cŏ Ambasadorul nu era european

**) Vorba *înţeleşĭ* repetată de maĭ multe orĭ, îmĭ da să înţelegŭ cŏ şi Rusia cu Prusia e înţelésă cu ceĭ-l-alţĭ, şi numaĭ Françа remâne pe din afarŏ şi dată în léghĕn.

Ce va fi ḑis Caning luĭ Reşid dupŏ cele ce se daŭ acum pe façă? unele ca cele următóre:

„Dă'ţĭ demisia şi fă a'ţĭ lua locul ómenĭ cari te ascultă. Daca voiesce Françа o altă alegere, lasă să se facă; nu depărta ânsĕ pe Vogoride, cŏcĭ nu è necesariŭ; ne vom servi de dênsul ca de securea ce se rumpe tăind arborele. De nu ne vor veni bine alegerile nouĕ, îl vom acusa ênsuşĭ noĭ de violările de care l'aŭ acusat adversariĭ nostri. Vom face să'ĭ iésă pe nas luĭ Napoleon alegerile cele nouĕ. Lasă pe toţĭ emigraţiĭ Românĭ de la 48 să intre fărŏ nicĭ o condiţie în ţéră; rĕŭ a făcut Safet de a cerut la uniĭ înscrisurĭ. Lasă să intre toţĭ şi să se alégă ca membri aĭ Divanurilor. Atuncĭ, dupŏ cum adversariĭ Turcieĭ acusă alegerile făcute, vom avé şi noĭ cuvinte cu mult maĭ tarĭ, la urechile lor, spre a nu încuviinţa alegerile nouĕ şi decisia unor asemenea Divanurĭ. Noĭ nu ne vom basa atuncĭ pe prepusurĭ ca dênşiĭ, ci pe fapte, făcêndu-le a le sări în ochĭ ómeniĭ din comitetele centrale democratice, şi maĭ vêrtos daca acestia se vor pronunţa în Divanurĭ într'un chip ilegal în contra drepturilor ab-antico ale ambelor ţĕrĭ şi a prerogativelor Porţiĭ, ce va să ḑică una cu a se pronunţa în contra tractatuluĭ din Paris. Atuncĭ se va da alarma, şi atuncĭ va vedé Napoleon ce a făcut, etc. etc.

Acum dar *Times* în sensul acesta, dupŏ ce d. Bulwer a preparat tĕrêmul în cuvêntul sĕŭ la deschiderea Divanurilor, ca şi cum s'ar fi spĕlat pe mâinĭ, ḑicênd saŭ consiliând Moldovenilor să nu cum-va să se întindă a cere lucrurĭ ilegale şi neposibilĭ a se realisa în ḑilele nóstre; acum, ḑicŭ, *Times* nu lipsesce a suna trompeta şi a arĕta lumiĭ oficiale pe de o parte cŏ Divanurile sunt ilegale, pline de ideĭ exagerate, compuse de ómenĭ compromişĭ şi capabilĭ de a face din România un cuib de tot ce este maĭ demagogicŭ şi maĭ ameninţător chiar luĭ Napoleon; şi pe de alta cŏ cererile acestor Divanurĭ sunt în contra tractatelor, adăogênd şi explicând în maniera sa, şi dupŏ spiritul Sarsaililor cŏ uniunea Principatelor sub un principe străin este una cu independenţa lor şi prin urmare cu desbinarea lor de la Turcia, a căria integritate a asigurat'o puterile contractare la Paris, şi alte asemenea.

Te rogŭ însciinţéḑă-mĕ să sciŭ cum s'aude saŭ cum se presentă lucrurile pe acolo la Paris. De vor fi schimbat limbagiul şi jurnalele şi ómeniĭ Françeĭ în felul acesta saŭ cam p'aci, apoĭ comedia s'a jucat ast-fel cum sa rîḑă toţĭ de gura căscată cu care aŭ să remâiă toţĭ Româniĭ ce alérgă cu sacul la pĕrul lăudat.

La revedere.

CLXXXV

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu.

London. 30 Octombre, 1857.

Amatul meŭ domn,

Ierĭ n'am apucat a'ţĭ trimite scrisórea precedentă, cŏcĭ a întârḑiat şi ploa tare. A-séră amicul făcu traducţia promisă pe care ţi-o trimit.

Vĕḑuiŭ astăḑĭ cŏ jurnalele Françeĭ aŭ început a tuna asupra reintrăriĭ în ministeriŭ a luĭ Reşid şi cŏ aŭ început a pricepe câte scriam în scrisórea ce aĭ comunicat'o d-luĭ C... Spune'ĭ de'l veĭ vedé cŏ are a se felicita, cŏcĭ câte anunţa prin acea scrisóre din

August se realisă acum şi cŏ are să maĭ védă şi altele în care se va convinge despre mine şi despre ceĭ ce m'aŭ colorat cu văpselele d-lor la d-luĭ. Arată'ĭ, de credĭ, coprinsul scrisoriĭ precedente, cum şi traducţia din *Times*.

Eŭ cred cŏ voiŭ maĭ şedé aci vre-o dece dile. De 'mĭ veĭ scrie, saŭ de mi-aŭ venit ceva scrisorĭ, adresédă-mi-le ast-fel:

Mr. Baumarchais.
3. Brunswik terrace
Trinity Square Boro.

La început saŭ la códa adreseĭ adaogă literile I. R.

CLXXXVI.

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu.

London. 1857, 7 Noembre.

Amatul meŭ domn,

Patru dile sunt de când am luat scrisórea d-tale din 1 Noembre, şi abia ierĭ am putut a'mĭ ardica capul şi a deschide ochiĭ a o citi. Din dioa de când ţi-am expediat precedintele mele scrisorĭ cu cele către Constantinopole, dintr'o rĕcélă n'am maĭ eşit din casă, nicĭ nu m'am maĭ sculat din pat. Astădĭ pot în fine a'ţĭ rĕspunde la câte îmĭ scriĭ, saŭ maĭ bine a te întreba de a doa óră la câte te întrebam în primele doĕ scrisorĭ.

Eŭ nu ţĭ-am scris, domnul meŭ, câte cu durere vedeam cŏ se coprind în *Times*, nicĭ am rugat pe acel amicŭ ca să'ţĭ traducă pe cel maĭ bleştemat şi machiavelicŭ din articolele luĭ, ca să'mĭ rĕspundĭ ce dicŭ înfuriaţiĭ de onestitate şi de patriotism, Româniĭ din

Paris, complăcêndu-se a'mĭ atribui mie ast-fel de neomeniĭ. Puçin cată să ne pese ce ḑicŭ uniĭ-alţiĭ de noĭ în asemenea împregiurărĭ grele; interesul cel maĭ mare este să scim ce ḑicŭ ómeniĭ oficialĭ aĭ Françeĭ despre ţĕrile nóstre. Le-aŭ abandonat şi eĭ cu ceĭ-l-alţĭ împreună saŭ aŭ jucat şi eĭ comedia ca nisce înţeleşĭ camaraḑĭ saŭ complicĭ cu ceĭ-l-alţĭ? Acésta este întrebarea cea maĭ mare ce cată să ne-o facem; şi cine scie maĭ bine saŭ póte afla maĭ de aprópe, să lumineḑe pe ceĭ-l-alţĭ.

Tot cu acest scop îţĭ trimit traducţia ad-literam a unuĭ alt articol tot din *Times* de erĭ 6 Noemb. cu rubrica din Françа. Dupŏ dênsul veĭ vedé cŏ Napoleon saŭ Françа guvernamentală, vĕḑêndu-se în situaţie de a rĕmâné singură în congres, va fi nevoită a se lăsa dupŏ decisia celor-l-alte puterĭ, şi de aceea începe de acum a se arĕta centrarie uniuniĭ, etc., etc. Pe tótă ḑiua *Times* coprinde articole în sensul acesta, arĕtând cŏ Françа se căiesce de ce a făcut; şi acésta mĕ face a'ţĭ repeta scrisorile mele şi din acele articole, spre a te interesa să afli ce se vorbesce p'acolo, nu atât în jurnale, ci pe la ómeniĭ guvernuluĭ, cŏcĭ *Times* nu pune articole nicĭ de la Stan, nicĭ de la Bran, nicĭ din alte jurnale în asemenea împregiurărĭ, ci de la corespondenţiĭ seĭ ce îĭ are în inima ambasadelor englese. Acesta ce 'ţĭ trimit astăḑĭ este scris din Paris, cum veḑĭ, de la ómeniĭ ce sciŭ ce se face pe la Compiègne; şi cel care ţi-l-am trimis dĕ-unăḑĭ este din Viena cu data din 23 Oct., pe când eŭ nicĭ nu ajunsesem în Londra. Spre învederare îţĭ trimit fóia, ânsĕ nu e nevoie de nicĭ o învederare, cŏcĭ, cum 'ţĭ-am ḑis şi în Paris, nimenĭ nu scie adevĕrul maĭ bine ca marturiĭ mincinoşĭ şi ca calomniatoriĭ. Cine a ḑis cŏ ast-fel de articole sunt scrise de mine, scie maĭ bine de cât orĭ-cine cŏ nu e cum ḑice.

Mĕ îndemnĭ să rĕspund la câte scrie *Times*. Unde să rĕspund? Şi care jurnal engles ia articole contrariĭ opiniuniĭ ce domină astăḑĭ în Englitera? Şi la care articol să rĕspunḑă cine-va maĭ ântêiŭ, cŏcĭ pe tótă ḑiua ploă cu date din Constantinopole, din Bucurescĭ, din Viena, din Berlin, din Paris, etc. Rĕspunsul cel maĭ bun ar fi să dea cine-va alarma în ţéră de comedia ce s'a jucat, şi cum aŭ fost victimă ceĭ ce s'aŭ grăbit a alerga cu sacul la pĕrul lăudat, şi să le arate în fine cŏ numaĭ cu paza strictă a stipulaţiilor şi din cuviinţele ordiniĭ pot dejuca cabalele. Numaĭ ţinerea pe cât s'a putut la 48 în făgaşul legal, a adus resultatele, ce ar fi fost fórte salutariĭ de ar fi sciut Româniĭ şi astăḑĭ a fi încaĭ aşa de înţelepţĭ ca atuncĭ, cu tóte cŏ acum era nevoie de o şi maĭ mare prudenţă şi tactică, iar nu de demagogiĭ de care la 48 nicĭ nu s'aŭ auḑit.

CLXXXVII

Domnuluĭ N. Russo.

Londra. 1857, Noemvrie 9.

Amatul meŭ domn,

Ajungênd în Paris, am aflat de la d nu Grădiştênu cŏ te afli deja în téră, şi mĭ-a părut bine pe de-o-parte cŏ în fine putuşĭ veni lângŏ aĭ d-tale, şi pe de alta cŏ epoca reintrăriĭ d-tale în patriă te apĕră de orĭ-ce interpretaţie neplăcută.

Pentru nisce afacerĭ particulare de interes literarŭ, trecuiŭ la Londra cu scop de a şedé vre-o ḑece ḑile, şi rĕcind pe drum, fuiŭ nevoit a mĕ mărgini în camerăşi în pat maĭ mult de 20 de ḑile. Sper acum peste o sĕptĕmână a mĕ înturna la Paris, unde mĕ vĕd nevoit a sta cel puçin pînŏ la deschiderea şi închiderea Congresuluĭ, ce este a decide despre ale ţĕrilor nóstre.

Aci vĕḑênd ce turnură iaŭ lucrurile, puseiŭ a tipări câte-va piese justificative şi a face un micŭ dosar relativ la drepturile Românilor şi propriŭ a convinge pe ceĭ cu bună-credinţă, destinat a se comunica membrilor ce vor compune Congresul fiitor. Acéstă mică lucrare tot a costat aiurea numaĭ tiparul peste 150 francĭ; cu expediţia luĭ cu tot se va urca la 200. La timp îţĭ voiŭ trimite şi d-tale câte-va exemplare.

La revedere.

I. Heliade.

CLXXXVIII.

Domnuluĭ Gr. Grădişténu.

Londra. 1887, Noembre 10.

Amatul meŭ domn,

Nu sciŭ de aĭ priimit alaltă-ierĭ rĕspunsul meŭ la scrisórea d-tale dinpreună cu o fóie din *Times*. Astăḑĭ circulă pe aicĭ circulara Porţiĭ despre decisia acesteia în ale Principatelor, la care gazetele engleze în chor repetă bravo! Bene, bene rispondere; dignus est intrare in nostro docto corpore!

Te rogŭ, trimite acéstă scrisóre la Bucurescĭ, saŭ deschisă cum este, strecurând'o, fărŏ a plăti la postă, saŭ de aĭ d-ta a scrie la vre-un amicŭ, închide-o în întru; căcĭ posta austriacă adesea este fórte curiósă.

Peste vre-o sĕptĕmână sperŭ a te revedé.

I. Heliade.

CLXXXIX.

Domnuluĭ Gr. Grădiştén.

Londra. 1857, Noembre 24.

Amatul meŭ domn,

Âncŏ sufer de rĕcéla ce am fost luat şi nu mĕ pot decide drumuluĭ. Asta este şi causa de n'am putut a'ţĭ scrie de câte-va dile, respundêndu'ţĭ la ultima scrisóre.

E timpul ânsĕ a'ţĭ da óre-care amĕnunte despre ce am putut face, cu tótă starea mea sanitară, de când mĕ afiu aicĭ.

Vĕdênd cŏ se apropiă momentul când printr'un congres Puterile aŭ a se ocupa şi a decide despre ţĕrile nóstre; vĕdênd, dupŏ cum ţi-am scris, cŏ gazetele ministerialĭ de aicĭ arată cŏ Prusia s'a învoit cu Austria de a ţiné aceeaşĭ politică cu Turcia şi Franța; cŏ Englitera este din acelaşĭ câmpŭ; cŏ Rusia începe a'şĭ cam trage vorba şi a fi în reservă, şi cŏ Franța saŭ Napoleon rĕmâind singur se teme să nu facă fiasco, m'am determinat a tipări acest micŭ dosar (pe care ţi'l trimit şi d-tale) şi a'l împărţi în chipul următor:

La ministriĭ Englitereĭ, Frânçeĭ, Sardinieı şi Prusieĭ

Imperatoruluĭ Francesilor;

La vre-o 50 de membri aĭ Parlamentuluĭ engles, ceĭ maĭ însemnaţĭ;

La tóte jurnalele Englitereĭ, la *Pressa* şi *Monitorul* din Paris; la *Independința Belgică;* la douĕ din jurnalele Germanieĭ (nu ânsĕ austriace) şi la alte doĕ ale Piemonteluĭ;

Şi în fine, la comisariĭ din Bucurescĭ: frances, engles, sardinesŭ şi prusian, şi la ambasadoriĭ aceloraşĭ din Constantinopole;

Şi la câţĭ-va amicĭ.

Dupŏ treĭ ḑile de la acéstă împărţire, gazetele engleze începurŏ maĭ serios a vorbi despre ţĕrile nóstre şi a coprinde măĭ în tote ḑilele articole fórte lungĭ.

Iţĭ alătur aci traducţia a douĕ articole din aceeaşĭ ḑi 21 Noembre a douĕ jurnale diametralmente opuse, unul ministerial (*Times*) şi altul al popoluluĭ, saŭ ultra liberal (*Star*). Despre cele de miḑlocŭ n'am timp a'ţĭ vorbi, şi maĭ vîrtos îţĭ poţĭ face singur o idee, când aĭ înainte douĕ extremităţĭ.

Times vorbesce, cum sciĭ, ca boier mare către boierĭ marĭ; *Starul* vorbesce cu măciuca de brâŭ; şi unul şi altul ânsĕ aŭ cam început să viiă la προκείμενον. Acum ânteia dată vĕḑŭ schimbată vorba *suzeranitate* în expresiĭ ca *supremaţiă federală*, *supremaţiă feodală*, *alianţă*.

Pînŏ să nu citescĭ traducţia din englesesce a douĕ articole ce'ţĭ trimit, trecĭ maĭ ântêiŭ repede dosarul anexat, şi ia bine a minte la câte se ḑice la No. 2. *Les Turcs et les Roumains*. Acest articol făcu pe toţĭ a schimba limbagiul şi a combate pretinsa *suveranitate* a Turcieĭ şi a înlocui şi însuşĭ denumirea de *suzeranitate* cu *alianţă*, cu *supremaţiă federală*, etc.

Nu 'ţĭ maĭ vorbescŭ despre chipul cum tractă *Starul* pe Turcĭ şi pe Aali-paşa, cerêndu'ĭ compt despre tractatele nóstre ce le-a *sfeterisit*, şi pe care d. Bulwer, dupŏ cum îmĭ spuneaĭ, le denegă. Veĭ vedé singur în traducţia articoluluĭ ce 'ţĭ trimit. Acum şi ênsuşĭ *Times* (ce este organ al ministeruluĭ) recunósce acele tractate.

Nu sciŭ de se cuvine a şedé aci în Londra pînŏ la deschiderea parlamentuluĭ, saŭ a veni în Paris spre a mĕ afla la timpul congresuluĭ relativ la ţĕrile nóstre? Ce consiliŭ îmĭ daĭ? Informă-te, de poţĭ, de la d. Moquart, căruia i-am trimis doĕ exemplare, unul pentru sine şi altul pentru Imperatorul; de le-a primit şi de veĭ avé vorbă cu d-luĭ, rógă'l să'ţĭ spuiă de ar fi voia Imperatoruluĭ să mĕ aflu în Paris la timpul congresuluĭ, saŭ maĭ 'nainte.

La revedere.

I. Heliade.

P.S.—Aḑĭ-diminéţă la 24 Noembre pînŏ să nu închid acéstă scrisóre ce am fost scris'o de a-séră, citiiŭ în *Times* un articol fórte lungŭ iar despre Principatele nóstre, în care relată cele ce aŭ decis Divanurile de la 9 pînŏ la 19 Noembre, adicŏ: Uniune, suveranitate interióră (în locŭ de autonomiă), Prinçŭ străin, guvern constituţional. — Apoĭ alte 12 articole eşite din Divanul moldav ca anex la aceste patru, precum: desfiinţarea privilegielor, —egalitatea înaintea legilor, — participarea tutulor, dupŏ capacitate, la funcţiunile publice; libertate a tutulor cultelor (afarŏ de cel otoman, ca contradictoriŭ tractatelor).

Despre aceste tóte, *Times*, firesce ca un boier mare, vorbesce cu mare reservă şi marafet, şi tóte le încheie ḑicênd cŏ Româniĭ 'şĭ-aŭ făcut şi eĭ 4 August al lor, imitând pe Franceşĭ în marea lor revoluţiă; şi Divanurile nu s'aŭ arĕtat de cât ca Adunarea constituantă din 1789. Pricepĭ d-ta cŏ cu acésta va să ne arunce pietre în capŭ şi să ne facă de dragoste cu monarchiele. Cu tóte acestea n'are ce face, cŏcĭ când vine la drepturile Turcieĭ şi ale nóstre, apucând o dată a recunósce tractatele, acolo, dupŏ articolele unde se ḑice cŏ Turciĭ n'aŭ voiă să ridice giamiĭ, nicĭ să locuiască, nicĭ să aibă proprietăţĭ în Moldo-Valachia, şi dupŏ câte ḑicŭ la pag. 3, alin. 7 la *Turcĭ şi Românĭ*, cŏ adică pretinşiĭ suzeraniĭ n'aŭ nicĭ drepturile Evreilor în ţĕrile nóstre, acolo étĕ cât de frumos face parafrase acesteĭ ideĭ. Iţĭ traducŭ numaĭ acest micŭ fragment din acel articol. De voiescĭ a'l avé tot, caută *Times* din 24 Noembre.

Traducția fragmentuluĭ din articolul din *Times* de la 24 Noembre 1857.

„Previsiunile relative la religiă sunt coprinse în articolele 5 și 6, care se exprimă ast-fel: Libertate de cultŭ în condițiunile stipulațiilor cu I. Pórtă. Stabilirea uneĭ autorităţĭ synodiale concentrând în ea direcțiunea afacerilor spiritualĭ ale Bisericeĭ române. Tóte culturile sub tóte formele lor se vor exercita liber în Moldo-valachia, afarŏ de ale religiuniĭ stăpânilor saŭ pretinșilor stăpânĭ aĭ Principatelor, adică Turcieĭ! Este oprit, in adevĕr, prin articolul 10 din stipulațiunile de la 1400, cŏ nicĭ o giamie musulmană nu se va ridica pe teritoriul român. Acum de vom compara acéstă stipulațiune formală cu pravila politică și religiósă a islamismuluĭ, în virtutea căria ridicarea uneĭ giamiĭ pe teritoriul Dar-ul-harb (teritoriul necredinciosuluĭ) în contradicțiune cu Dar-ul-Islam (teritoriul islamismuluĭ), este privit ca semnŭ de cucerire, cum pot Turciĭ să pretindă cŏ sunt suveraniĭ țĕrilor! Acéstă suveranitate care ’țĭ refusă dreptul de a te ruga, d’a locui saŭ și chiar d’a trece liber prin propriele tale State, e în adevĕr o ciudată suveranitate.

CXC

Domnuluĭ Gr. Grădiștén u.

Londra. 28 Noembre, 1857.

Amatul meŭ domn,

Îțĭ scriŭ tot din pat; mâna abia pot să mĭ-o mișcŭ, de înțepenită.

Te rogŭ fórte mult fă cum să intre acéstă scrisóre în mâna d-luĭ Moquart, căruĭ iĭ scriŭ tot în sensul în care ţĭ-am scris d-tale dĕ-ună-ḑi. Conservŭ copia, şi când ne vom vedé ţĭ-o voiŭ arĕta.

Nu pot să continuŭ maĭ mult dupŏ ce abia scriseiŭ epistola şi copia.

La revedere.

I. Heliade.

CXCI

Domnuluĭ Gr. Grădişténu.

Londra. 1 Decembre, 1857.

Amatul meŭ domn,

Primiiŭ a séră memorandum tipărit despre care mĭ-aĭ scris, dimpreună şi cu o însemnare din partea d-tale. Citindu'l de vre-o douĕ orĭ, dupŏ capacitatea mea, nu putuiŭ afla nicĭ o culpă în el, de cât (de'mĭ va fi ĭertat a ḑice) a redacţieĭ. Stilul luĭ maĭ mult sémĕnă al unuĭ jurnal de o doctrină óre-care, ce voiesce a face proseliţĭ, de cât al unuĭ corp representativŭ. Acésta ânsĕ nu e culpă, de ar avé acest corp a face cu Puterĭ saŭ cabinete de bună-credinţă. Ómeniĭ îşĭ arată drepturile cum pot şi cum aŭ învĕţat; şi originalitatea stiluluĭ nu face nimicŭ înaintea unor judecătorĭ integri. Nevoia ânsĕ este cŏ n'aŭ a face cu cabinete de bună-credinţă ci cu ómeniĭ ce ele îĭ trimit, şi care îĭ împingŭ a fi aleşĭ, îĭ îndémnă a scrie şi a lucra în tonul acesta, şi apoĭ scrierile lor, faptele lor, pînŏ sunt în stare de proiet, pînŏ n'apucă âncŏ să ia o formă legală, sunt deja bucinate prin gazetele germane, englese şi otomane şi acusate de rebeliste, de nebune, de spăimêntătóre, etc.

Aci e rĕul, iar nu în cugetările acestuĭ memorandum, cŏcĭ el nu dă afarŏ şi nu apĕră de cât dorinţele

Naţieĭ întregĭ: — Prinçŭ străin — uniunea—suveranitatea interióră — guvern representativ cu o singură Cameră.

Ce cere Naţia de maĭ mult de un an, ce aŭ cerut ceĭ ce critică astăḑĭ acest memorandum, ca Racotă şi alţiĭ, de cât aceste patru puncturí din punct în virgulă? Pentru ce acum întorcŭ bandiera şi vor cu critica acestuĭ memorandum a paralisa şi maĭ mult lucrarea? Singurĭ şĭ-aŭ ales deputaţĭ dupŏ placul lor, singurĭ cată acum să'ĭ susţiă. Érŏ daca ceea-ce aŭ făcut deputaţiĭ e rĕŭ, atuncĭ rĕul nu le vine de cât de la sine-le, iar nu de la deputaţĭ. Fiă cine cum îşĭ aşterne aşa dórme.

Aŭ nu apĕră acestĭ deputaţĭ suveranitatea ţĕrilor? Aŭ nu exprimă dorinţa generală a uniuniĭ? Aŭ nu învederéḑă cŏ ţĕrile nu se pot guverna de cât prin guvern representativ dupŏ datinele sale? Câte trele aceste articole nu sunt dupŏ drepturile neprescriptibile ale Românilor, dupŏ tractate recunoscute de Turcĭ, de Ruşĭ, de Austriacĭ, etc., în maĭ multe epoce? De cer un principe străin, mulţĭ l'aŭ cerut şi eŭ ênsuşĭ am ḑis cŏ acest punct singur desparte popolul Românieĭ şi Moldoveĭ în doue câmpurĭ, şi fiă-care câmp are cuvinte fórte tarĭ.

Dificultatea cea maĭ mare pentru ceĭ ce dorescŭ principe străĭn este cŏ nefiind de ajuns de numeroşí şi tarĭ ca să'şĭ realise dorinţele cu armele în mână, ci fiind nevoiţĭ a vorbi înaintea judecăţiĭ, cu tractatele pe masă, nu pot cere acest Mesie farŏ a călca tractatele pe care se întemeiaḑă a susţiné cele-l-alte treĭ cererĭ.

Iar de aŭ decis representanţiĭ Naţieĭ ast-fel, de vor încuviinţa puterile decisia saŭ cererea lor, atuncĭ ţĕrile ca autonome pot schimba o clausă din tractatele vechĭ şi încheia un noŭ tractat cu Pórta garantit de cele-l-alte puterĭ.

Eŭ nu pot face nicĭ o critică acestuĭ memorandum şi nu mĕ încercŭ a scrie nicĭ un rênd în contra celor ce l'aŭ redactat, cŏcĭ a critica stilul, în nisce momente aşa de grave, este, daca nu a imita limbagiul gazetelor austriace şi englese, cel puçin a se arĕta de *pedant;* fiă-cine se exprimă cum scie şi cum póte.

França saŭ Napoleon acum, de vede cŏ ceea ce cer Româniĭ e drept şi legal, nu se va uita la stil saŭ maĭ bine la ceĭ ce din sistemă aŭ în suflet stilul acesta, ci la dreptate, la adevĕr, şi va susţiné drepturile Românilor pînŏ unde va puté, adică pînŏ în coprinsul legal al puncturilor 1, 2 şi 4; iar de va vedé cŏ punctul al 3-lea al principeluĭ străin nu'l póte susţiné dupŏ tractate înaintea Turcieĭ, Austrieĭ şi Englitereĭ şi va lăsa de o-cam-dată tot un domnitor pămêntean, la acésta ceĭ ce cerŭ un domn pămêntén n'aŭ de cât a'ĭ mulţumi; iar ceĭ ce cer un principe străin nu vor puté acusa pe Napoleon cŏ ne-a lăsat în tină la nevoia cea maĭ mare. A făcut omul pe cât a putut.

Iar daca va lua frasele şi stilul de pretext şi tocmaĭ frasele şi stilul ómenilor ce aŭ plecat din miḑlocul Parisuluĭ şi aŭ fost susţinuţĭ şi la Constantinopole şi la Bucurescĭ de ómeniĭ Françeĭ; daca va lua, ḑicŭ, faptele, frasele şi stilul acestora drept pretext spre a face pe Românĭ a perde şi dreptatea celor-l-alte treĭ puncturĭ, atuncĭ ce nume se cuvine luĭ Napoleon? Eŭ nu'l pot pronunţa acum, cŏcĭ ar fi a înjura prin arvună de maĭ 'nainte. Cată să aştepte cine-va pînŏ când se vor vedé faptele. De va fi bună-credinţă în Napoleon, eŭ am speranţă cŏ vom eşi din nevoĭ, şi tocmaĭ stilul ultrat al acestuĭ memorandum va ajuta a contrabalanţa pretenţiile ultrate ale Porţiĭ, ca să viă lucrurile a ne alege cu ce e drept şi legal.

Tăcere dar din partea nóstră acum dupŏ faptă. Maĭ 'nainte putea fiă-cine a'şĭ da pĕrerea cum se pricepea şi pînŏ la o polemică. Atuncĭ la prepararea tĕrêmuluĭ era una şi acum e alta. Româniĭ cată să tacă acum şi să lase a vorbi representanţiĭ lor. De ajuns critică, tună şi înjură gazetele austriace, otomane şi englese. Îmĭ ḑicĭ în scrisóre saŭ în însemnarea din urmă: „fă observaţiĭ, fără a încrimina pe toţĭ, ci pe *mus-* „*căliţiĭ* şi *austriacisaţiĭ* din Divan, etc.“

Acéstă expresie mĕ pune pe drum a pricepe un articol ce vĕḑuiŭ alaltă-ierĭ în *Times,* cŏ adică o gazetă (mi ce pare *Nordul* din Belgia) asigură cŏ toţĭ ḑişiĭ ultra-radicalĭ din divanurile ad-hoc sunt înţeleşĭ cu Austria; cŏ de la dênsa iaŭ inspiraţiile de a lucra şi d'a scrie, şi cŏ de aceea Pórta le-a dat voiă a intra în ţéră, spre a oferi adică pretexte de a interveni cu oştirĭ şi a speria pe Napoleon, făcêndu'l a se căi de protecţia ce a arĕtat Românilor, etc.

Apoĭ cată să sciĭ cŏ *Times* are doĕ feçe şi aduce lucrurile din condeiŭ, ast-felŭ cŏ dupŏ ce relată înadins ceea-ce ḑice o gazetă, vine la *prokimenul* sĕŭ şi ḑice cŏ acésta nu póte fi adevĕrată, cŏcĭ Austria s'a opus şi astăḑí face critică amară Porţiĭ de ce a lăsat pe descreieraţiĭ de la 48 să intre în ţéră, şi alte asemenea. Şi acestea din urmă, nota-bene, le trage dintr'o gazetă a Vieneĭ.

Expresia d-tale mĕ face să înţelegŭ cŏ e ceva de adevĕrat; cŏ diplomaţia inemică Românilor s'a servit şi servesce încŏ cu aceia pe care 'ĭ numesce descreieraţĭ, şi cŏ *Times* va să acopere încŏ acest adevĕr, saŭ acest machiavelismŭ. De unde ţi-a venit d-tale acéstă inspiraţie a numi pe uniĭ *austriacisaţĭ,* şi cine sunt acestia? Sunt tot ceĭ pe cari i-am prepus şi eŭ de ast-fel? sunt tot ceĭ pe care iĭ pune înainte *Times?*

La revedere.

I. Heliade.

CXCII.

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu.

Londra 5 Decembre, 1857.

Amatul meŭ domn,

Am primit scrisórea d-tale din 2 ale acesteia. Iţĭ mulţumescŭ de remiterea scrisoriĭ ce 'ţĭ-am fost trimis. Ne am făcut amêndoĭ datoria; ânsĕ nu sper vre-un efect direct. Ómeniĭ oficialĭ de astădĭ sunt cu mult şi fórte mult maĭ circumspecţĭ de cât ceĭ de acum opt şi noĕ anĭ; cu cât merge cu atât iéŭ mĕsura spre a fi solidarĭ între sine, a face unul *hatârul* altuia şi a juca la cărţĭ cu flegmă, schimbând fărŏ părere-de-rĕŭ fiă-care partenarul sĕŭ saŭ aliatul sĕŭ. Unul ţine cu Muscalul şi jócă cum să nu'l vateme şi să câştige împreună; altul ţine cu Némţul, şi face tot asemenea, fărŏ ca partitul contrariŭ, dupŏ regulele joculuĭ, să se supere. Iér ce este în jocŭ pe masă, ce este de perdut saŭ de câştigat, sunt naţiile, popoliĭ, pe dênşiĭ sunt ochiĭ jucătorilor cum să'ĭ puiă în posunar; iar de se întêmplă vre-o cértă, vr'un duel din causa joculuĭ, aceea se face între ómenĭ, cum dicŭ eĭ, *rĕŭ-crescuţĭ*, ce nu sciŭ ce va să dică jocul boierescŭ, şi atuncĭ se încércă şi alérgă toţĭ cum să împace cérta maĭ curênd, dupŏ cum făcurŏ la 1856.

Aşa ómeniĭ acestia nu suferă în jocŭ saŭ pe lângŏ dênşiĭ ómeniĭ popolilor de cât numaĭ daca acestia se oferă a le spune la *urechiă* saŭ prin semne cum să pótă sterge ce e pe masă. De façă nu vorbescŭ cu dênşiĭ: se facŭ cŏ nu'ĭ cunoscŭ.

Prin urmare, părerĭ ca ale unor d'alde noĭ, saŭ nu sunt de locŭ suferite, saŭ de le vin la *socotélă*, le adoptă ast-fel cum să nu poţĭ pricepe nicĭ tu ênsu'ţĭ cum le-a adoptat.

Primire şi înţelegere de façă nu scrie.

Rĕmâne dar la Românĭ a alege: cine să'ĭ câştige în jocŭ: Muşcalul ce jócă împreună cu Napoleon, saŭ Némţul ce jócă împreună cu Turcul? Englesul stă ast-fel cum orĭ care va câştiga, el să fiă maĭ folosit.

Este dar de desperat? veĭ ḑice. Nu atât ca să stăm cu mâinele în sên, ci să ne facem datoria, fiă-care pe cât póte, nu spre a câştiga pe Impĕraţĭ, cŏ acestia nu se câştigă, ci spre a lumina opinia la aĭ nostri. Conservatorul, daca nu în tot, în cele maĭ esenţialĭ puncturĭ 'şĭ-a făcut efectul între Românii ce s'aŭ deşteptat a nu maĭ recunósce denumirile de *suzeranitate* şi *vasalitate;* a'şĭ numi Domniele voivodate saŭ ducate; a distinge drepturile şi datoriele ducatelor *confederate* cu Imperiul Otoman din drepturile şi datoriele pretinsuluĭ suzeran, şi alte asemenea. Amêndoĭ popolii Românĭ cu representanţiĭ lor ţin acelaşĭ limbagiŭ; *Stéoa Dunăriĭ* a luat cu totul alt drum şi alt limbagiŭ de ceea-ce ţinea; jurnalele Londreĭ, cum aĭ vĕḑut, aŭ cam schimbat mult limbagiul. — Să ne facem dar cât putem datoria din umbră, ca ómenĭ obscurĭ şi necunoscuţĭ; cŏcĭ, daca din repaosul isolăriĭ şi meditărilor se află câte un adevĕr, acela dat afarŏ, pĕtrunde masele şi îşĭ dă maĭ curênd saŭ maĭ târḑiŭ fructele sale. De nu s'a perdut Naţia nóstră în timpiĭ Fanarioţilor, când numaĭ un Lazar cuteḑâ a ḑice cu fruntea în sus cŏ e *Român*, fărŏ témă cŏ va fi luat de *mojicŭ* saŭ opincar cu numele acesta; daca dintr'un Lazar s'aŭ făcut peste vre-o ḑece anĭ alţĭ 20-30 în ambele ducate; daca din acestia eşi 48, şi daca din 48 astăḑĭ se află peste doĕ milióne de ómenĭ, ce ţin fruntea în sus maĭ cu mândriă de cât Lazar, când se numescŭ *Românĭ,* creḑĭ d-ta cŏ se va perde Naţia acésta, când maĭ vêrtos ajunse a fi cunoscută de ambele emisfere, şi când popolii toţĭ facŭ urărĭ pentru regenerarea eĭ? Ce s'a cuvenit a se face către cabinete, s'a făcut; s'a aruncat pétra şi eĭ aŭ vĕḑut de unde pica. De vor întreba pe cine-va, acela va rĕspunde; de unde nu, să ne cătăm misiunea.

Despre ceea-ce ḑicĭ cŏ consilia cine-va pe Caimacamul a face, eŭ ḑicŭ să nu se încerce nimenĭ, cŏcĭ nu o va face; pentru-cŏ saŭ nu se va da nas Românilor să aibă şi eĭ un representant în Congres, saŭ de li se va da acest nas, li se va da să înţelégă ca să'şĭ cunóscă singurĭ cât le este lungul nasuluĭ, şi atuncĭ se va trimite un representant saŭ ca Arsake şi Iónide, saŭ vr'un bătăios de Sarsailă ca să strice înadins lucrurile.

Despre câte îmĭ scriĭ cŏ coprinde *Le Siècle*, am fost vĕḑut maĭ dinainte. Mie mĭ-a făcut o impresiă bună; m'am bucurat de câte scrie în împregiurările de acum, şi cu ocasia a vre-o câte-va nebuniĭ ce aŭ arĕtat aĭ noştri, şi carĭ aŭ dat inimicilor pretext a acusa de desordine şi cabinetelor ce căuta cu lumînarea astfel de neconsecuenţe. Gazetele nemţescĭ acusă; cele turcescĭ *da ha bitir;* cele englesescĭ mîrîie; încaĭ cele françosescĭ bine facŭ de acopere; şi noĭ bine facem când acum vorbim numaĭ între noĭ şi nu dăm nimicŭ afarŏ. La 48, Muscalilor le plăcea să ne acuse de rebelĭ, de socialiştĭ, de comunistĭ Bine ne părea când din aĭ noştri ceĭ din ţéră ne acusa asemenea, şi ceĭ din Paris veniaŭ a justifica acele acusaţiĭ, cu proclamaţiĭ incendiare şi prin formărĭ de comitete *democratice şi sociale?* Ce dar nu ne plăcea să ne facă noĕ alţiĭ, să nu facem nicĭ noĭ altora. Acum nu maĭ e timpul de polemice, a căror eră era pînŏ a nu începe têrgul; acum e timpul de tăcere şi de acoperire ca să nu se maĭ împuternicéscă ceĭ ce din sistemă acusă; ca să nu se maĭ dea apă la móră Nemţilor şi Turcilor. Prin urmare *Secolul* bine face a ḑice cŏ tóte s'aŭ făcut dupŏ regulă şi cu cea maĭ mare înţelepciune, cŏcĭ se maĭ astupă gura Nemţilor şi Turcilor; şi pe de altă parte ceĭ *slabì de ângerĭ* cum ḑicĭ, de va fi să înebunéscă, pericol nu maĭ este când îşĭ vor lua patentă de nebunĭ, şi vor trece între Românĭ ca Dună, Marinică, principul Zanfir, şi Buleţul. Inţelepţiĭ se vor folosi din articole ca ale *Secoluluĭ* şi vor ḑice: să dea Dumneḑeŭ să fiă aşa, să nu fiă cum scim noĭ!

Despre câte ḑicĭ cŏ scrie d. Vaillant din Moldova, cŏ adică se bucură de câte facŭ Moldoveniĭ, şi se atristă de cum urméḑă Româniĭ, cŏ adică uniĭ aŭ început rĕŭ şi termină bine, şi alţiĭ aŭ început maĭ binişor şi termină rĕŭ, saŭ cŏ uniĭ 'şĭ-aŭ făcut nebuniele la început şi alţiĭ şi-le facŭ acum în urmă, despre acésta care este causa? Uniĭ aŭ fost împinşĭ la început de Muscalĭ şi de Nemţĭ, şi vĕḑêndu-se apoĭ încelaţĭ şi instrumente órbe, avurŏ timpul de a'şĭ veni în simţirĭ şi a lucra ca Stan păţitul; aĭ nostri maĭ tarĭ de ângerĭ la început, se amăgirŏ de promiterile Françeĭ şi se lăsarŏ a se conduce de ceĭ ce aŭ venit din Françа ca de uniĭ ce credeaŭ cŏ sciŭ lucrurile de la sorginte. Pe de altă parte pretenţiile nedrepte saŭ maĭ bine înfumurate şi neghióbe ale Turcilor, intrigile Nemţilor, 'năsprirŏ pe mulţĭ, şi dupŏ natura luptelor, când dă unul dă şi altul orbesce. Daca ânsĕ unele din Puterĭ vor fi cu bună-credinţă, nu se vor uita la câte aŭ făcut din voiă saŭ nevoiă o mică minoritate ca să condamne 5 milióne de suflete. Un jude integru nu se uită la prostia saŭ la nepriceperea celuĭ judecat, ci la dreptatea luĭ, daca o are. Extremele unora din Românĭ înaintea unuĭ Areopagŭ cu bună-credinţă, în locŭ de a vătĕma causa română, eŭ credŭ cŏ din contra o va ajuta, cŏcĭ acele extreme vor servi de contra-greutate la extremele Turcilor, şi ajungênd a se face lucrurile pe jumĕtate va veni la ceea-ce este legal şi folositor de-o cam-dată. Iar daca tóte Puterile s'aŭ înţeles întru a ne sacrifica Turcilor, ca să putem fi apoĭ sacrificaţĭ maĭ facil şi maĭ repede saŭ Muscalilor saŭ Nemţilor, atuncĭ tóte nu jócă de cât rolul Diavoluluĭ ce îndémnă pe om la rele, şi érŏ el îl acusă de câte l'a ascultat bietul pĕcătos; îl acusă ast-fel ca, dupŏ ce 'ĭ-a răpit onóre şi repaos, să'ĭ pótă apoĭ lua şi sufletul.

Vorbindu'ţĭ ast-fel, amatul meŭ, nu crede cŏ m'am schimbat în bine saŭ în rĕŭ. Póte cŏ dupŏ acéstă scrisóre şi dupŏ cele precedente, îţĭ veĭ face vre-o idee cŏ m'am schimbat. Nu; sunt tot acela; adicŏ ţinta mea a fost şi este *binele comun;* şi când combăteam pe nebunĭ, era spre a nu lăsa să facă rĕul. Acum dupŏ ce s'a făcut ce s'a făcut, de îĭ apĕrŭ, este ca să nu se facă rĕul maĭ mare. Scopul este tot acela: *binele.* Miđlóce e se schimbă dupŏ împregiurărĭ. Una este, cum ţĭ-am maĭ đis, când se preparaŭ alegerile şi alta este acum când representanţiĭ popoluluĭ (fiă orĭ-cine va fi) sunt acusaţĭ de inimicĭ ca să pótă acusa popolul.

Mĕ întrebĭ, mi se pare, de voiescŭ să trimiţĭ luĭ Racotă copiă dupŏ scrisórea ce ţĭ-am trimis. De aĭ timp, trimite'ĭ copiĭ de pe tóte.

Am priimit *Stéua Dunăriĭ,* şi îmĭ place cum scrie acum. Nevoia şi pericolul învéţă pe ómeniĭ încelaţĭ când vor a nu maĭ fi încelaţĭ.

Îmĭ pare bine cŏ a venit d. Ledain şi cŏ'l voiŭ vedé când voiŭ veni. Strînge'ĭ mâna din parte'mĭ.

Te rogŭ trimite prin aĭ d-tale acéstă scrisóre în Bucurescĭ, fărŏ a o francă şi scrie să plătéscă Stefan.

Te rogŭ âncŏ fă un plicŭ sub bandă cu cărţile *Protectoratul* şi *Memoriile* şi trimite-le la adresa următóre, cŏcĭ mi se cerurŏ. Eŭ n'am nicĭ una cu mine.

La revedere.

I. Heliade.

Étě adresa:

Pour Madame Dora d'Istria.
à Mademoiselle Sophie Ghica
Genève
à l'institut de Madame Zetta Getaz.

CLCIII

Domnuluĭ Gr. Grădiştĕnu.

London. 11 Decembre, 1857.

Amatul meŭ domn,

Nisce curse lungĭ, ce avuiŭ a face dupŏ intremarea mea, mĕ împedicarŏ a'ţĭ rĕspunde îndată la ultimele doĕ scrisorĭ din 5 şi 6 Decembre.

Am primit plicul de la Elena *), cum şi scrisórea din Viena. Pentru amêndoĕ îţĭ mulţumescŭ.

Sunt fórte neliniştitŭ cŏ nicĭ din ţéră, nicĭ de la Constantinopole, de la Alexandrescu şi Zossima, n'am nicĭ un rĕspuns.

Din rĕspunsurile ce'mĭ facĭ la precedentele mele scrisorĭ vĕdŭ cu plăcere cŏ în cele maĭ serióse chestiunĭ, tot-d'a-una se întêlnescŭ cugetele şi părerile nóstre. Între noĭ putem analisa şi critica de tóte părţile cele ce se lucrédă acum în ţéră; afarŏ ânsĕ, cată să observăm *acum* cea maĭ mare tăcere. E de ajuns, cum îmĭ scriĭ, dupŏ corespondenţa Belgică, cŏ comisariĭ nu recunoscŭ de înţelept acel memorandum; şi dicênd cŏ e de ajuns acésta, îmĭ pare rĕŭ de ce s'a întêmplat aşa, orĭ de unde e causa, şi s'a dat mănuşa. Bine era saŭ ca aĭ nostri să nu fi oferit pretexte, saŭ ca comisariĭ să fi fost toţĭ de bună-credinţă şi să nu cate cu lumînarea pretexte, saŭ să le invente şi să şi le creeḑe singurĭ prin agenţiĭ lor.

---

*) Dora d'Istria.

In jurnalele de aicĭ se scrie cŏ comisariĭ toţĭ plécă din ţéră la 25 Decembre. Mĕ întrebĭ daca sper cŏ se va vorbi ceva de noĭ în Parlament. Nu se vĕd semne după discursul regineĭ şi dupŏ tăcerea membrilor Parlamentuluĭ. Pe semne nu vor să ne dea nas. Dupŏ înţelegerea ce s'a urmat între trimisul în adins al Imperatoruluĭ, d Foult, s'a decis a lucra numaĭ Cabinetele. De ar puté cine-va fi maĭ în acelaşĭ timp şi în Paris şi în Londra, pe la deschiderea Congresuluĭ, de s'ar puté, adică, avé midlóce pecuniare de alergărĭ când icĭ când colo, ar fi de sperat, în timpul Congresuluĭ a împinge pe mulţĭ membri aĭ Parlamentuluĭ spre a face interpelărĭ.

De la d. M.... n'am nicĭ un rĕspuns, şi nicĭ nu sper a avé. De vor avé ceva dificultăţĭ în timpul Congresuluĭ, póte cŏ vor voi să arḑă oficiosamente (pe ascuns) pre vre-unul din noĭ.

Acum intră pe uşă plicul d-tale cu doĕ scrisorĭ din Bucurescĭ, una de la Andronicŭ şi alta de la Russo; ideile lor şi supĕrările lor se asémĕnă cu ale nóstre. Îmĭ scriĭ pe plicŭ cŏ ierĭ 'mĭ-aĭ trimis o scrisóre de la d-na Dora d'Istria; n'am luat alt-ceva de cât plicul cel mare de la Elena cu care era şi o scrisóre. De va fi alta afară de asta, s'a perdut, daca nu o voiŭ priimi aḑĭ saŭ mâine.

La revedere.

I. Heliade.

P. S. De veĭ primi alte scrisorĭ pentru mine în sĕptĕmâna viitóre, nu mi le trimite; ţine-le la d-ta pînŏ voiŭ veni. Sper a puté pleca de aicĭ pe Mercurĭ.

Starul de astăḑĭ coprinde cŏ Austria ce a stăruit atâta d'a nu eşi din Principate, şi pe care alţiĭnc atâta nevoiă aŭ dat'o afarŏ, acum îşĭ pune tóte puterile spre a lucra prin ḑişiĭ radicalĭ Românĭ întru a tulbura ţĕrile, ca împingênd pe Turcia să intre cu armele, să aibă apoĭ ea (Austria) pretextul de a interveni ca să nu maĭ iésă.—Venind la Englitera adaoge cŏ acésta n'are alt interes de a susţiné pe Turcia în pretenţiile eĭ ilegale de cât însinuindu-se ast-fel cu *cărdăşia* la Turcĭ să pótă acapara pe sémă'í tótă influenţa în Orient. Acestea şi altele. *Starul* le trage din *Nord*, care acusă pe Englitera cŏ voiesce a domina peste tot continentul, şi face apel la puterile continentalĭ întru a se uni cu Ruşia şi Françaîn contra Englitereĭ, spre a'şĭ apĕra independinţa. Bine veḑĭ d-ta aci cŏ nu chiamă popoliĭ ci monarchiĭ la unire, şi unirea cu Rusia se pricepe de fiă-cine ca ce lucru este.—Rĕŭ într'un chip frate, rĕŭ într'altul.

CLCIV

Domnuluĭ N. Russo.

Paris. 1858, Ianuarie 24.

Amatul meŭ domn,

Dupŏ scrisórea ce ţĭ-am adresat din Londra, auḑind cŏ aĭ să plecĭ peste Olt, nu ţĭ-am maĭ scris.

Priimind ânsĕ acum scrisórea d-tale, îţĭ rĕspund.

Îmĭ scriĭ să viŭ în ţéră; voiŭ veni, amatul meŭ domn, dar, cum sciĭ, reumatismul ce l'am avut treĭ ierne la Constantinopol, aci m'a înţepenit şi maĭ mult, şi treĭ ḑile nu albe, ci nicĭ brumăriĭ n'am într'o lună. Pînŏ să viŭ din Londra la Paris eŭ sciŭ ce am tras, şi am zăcut din nuoŭ alte 20 de ḑile; vre-o câte-va ḑile fuiŭ maĭ bine şi, cu venirea d-luĭ Vaillant, ducêndu-mĕ séra la dênsul şi întorcêndu-mĕ nóptea, de la mână pînŏ la gură iar căḑuiŭ la pat, necum să facŭ o călĕtorie în mieḑul iernei de atâtea ḑile şi nopţĭ!

Apucarea mea în partea acésta 'mĭ-a servit la multe pe viitor, ca să sciŭ ce mĕsure să iaŭ spre a reveni în ţéră cum să nu mor de ruşine, de umilinţă şi de fóme.

Voiŭ veni ânsĕ în ţéră, plecând de aicĭ pe la 15 Martie românescŭ. Pînŏ atuncĭ mĕ apucaiŭ a utilisa cât pot timpul în unul din scopurile ce 'mĭ-am propus când ne-am despărţit (din Constantinopole).

Pentru acésta te rogŭ însciinţéḑă-mĕ cât de curênd daca d. Duiliu se află în Brăila, şi daca póte a se însărcina cu priimirea unor lăḑĭ cu cărţĭ, ce voiŭ a trimite în ţéră înaintea mea cu vre-o 15 ḑile. Nu sunt cărţĭ politice, ci fórte inocente; iar daca nu se póte însărcina d-luĭ, scrie'mĭ de poţĭ să te afli acolo spre a le lua d-ta saŭ unul din consâgeniĭ d-tale ce aĭ acolo.

Am auḑit cŏ şeḑĭ cu D-niĭ Rîurenĭ; spune-le te rogŭ din parte'mĭ cŏ le sunt fórte recunoscĕtor pentru câte aŭ făcut şi facŭ cu copilul meŭ. Nu le-am scris nicĭ-o-dată, cŏcĭ, sciind cŏ aŭ un institut publicŭ de instrucţie şi educaţie, n'am vrut să facŭ a trece cŏ sunt în corespondenţă cu mine. D-ta ânsĕ sciĭ din Constantinopole cât îĭ stimam şi'ĭ consideram ca nisce bunĭ servitorĭ aĭ *Naţieĭ* [61]); pentru-cŏ Patriă âncŏ n'avem. Patria stă în legĭ, în dreptate comună la toţĭ, în ceea-ce este o mamă către copiĭ, şi aceea cată să ne-o facem. Aceea-ce a fost pînŏ acum n'a fost mamă; cŏcĭ tot ce a avut de maĭ bun şi maĭ român pînŏ la opincă a persecutat, şi tot ce a fost maĭ străin şi maĭ corupt a îmbuibat. Pînŏ acum ce am lucrat eŭ şi ce lucréḑă alţiĭ aŭ lucrat pentru Naţiă, şi ceea-ce rĕŭ s'a ḑis Patrie, 'ĭ-a persecutat de la Paul Iorgovicĭ pînŏ la mine, şi de la mine pînŏ la ceĭ ce vor reuşi a'şĭ face o Patrie veră [62]).

La revedere.

I. Heliade.

CLCV

Domnuluĭ Gr. Grădişténu (la *Etretat* în Normandia)

Paris. 1858, Decembrie 8.

Amatul meŭ domn,

Am primit scrisórea d-tale din preună cu cele trimise din Bucurescĭ (a luĭ Racotă şi a luĭ Costaforu). Am întârḑiat a rĕspunde d-tale, pentru cŏ mĕ preparam a face o scrisóre lungă luĭ Racotă şi să ’ţĭ-o trimit a o vedé şi d-ta; adică atâta am fost de ocupat cu revisia manuscriselor ce las la tipografiă, încât de doĕ sĕptĕmânĭ n’am maĭ ardicat capul de pe masă. Mâine sper a termina labórea şi a âmbla dupŏ pasaport şi altele, spre a pleca. Mult dorescŭ a te vedé şi a vorbi câte nu pot a’ţĭ scrie, maĭ ’nainte de plecare. De aceea te rogŭ, scrie’mĭ îndată de poţĭ şi de este facil a ne întêlni la calea jumĕtate între d-ta şi între mine, ca să economisim şi din timpŭ şi din chieltuiélă. De se póte acésta, însciinţéḑĕ-mĕ despre locul unde să viŭ, şi ḑioa în care să plecŭ la d-ta spre a ne întêlni. Este de mare necesitate a ne vedé. Nu’mĭ placŭ câte aud din ţéră şi de cabalele ce se urḑescŭ.

Vĕrului Racotă îĭ preparam, cum îţĭ ḑicŭ, o scrisóre lungă; ânsĕ neavênd timp, şi dând ḑi peste ḑi, acum mĭ-a maĭ trecut şi necazul şi verva; şi prin urmare mĭ-a rĕmas numaĭ dispreţiul, ce mĕ face a’ĭ lăsa scrisórea fărŏ rĕspunsŭ.

Eŭ de intru în ţéră şi de mĕ vor lăsa să intru, nu mĕ ducŭ pentru-cŏ ’mĭ scriŭ doĭ-treĭ ómenĭ să mĕ ducŭ, ci, dupŏ cum sciĭ, pentru-cŏ mi s’aŭ facilitat miḑlócele d’a pleca, prin aceĭ 1500 fr. împrumutaţĭ de la d-l Rost [1]; şi pentru cŏ căutam a mĕ duce maĭ dinainte la copiĭ şi n'aveam cum saŭ cu ce.

Pentru ce mĕ chiamă ómeniĭ aceia? Ce să le maĭ facem acum nisce ómenĭ ca d-ta şi ca mine, daca nu ne-aŭ ascultat? Ce să le representăm, daca o dată singurĭ 'şĭ-aŭ sfăşiat drepturile şi aŭ pus pe drumurĭ vre-o 20 miĭ de bărbaţĭ maĭ integri şi maĭ inteligenţĭ şi maĭ cu sciinţă de ale ţĕreĭ? Acum nu maĭ este de representat de cât proprietatea, care maĭ mult de a treia parte este a veneticilor, şi nicĭ eŭ, nicĭ d-ta nu maĭ suntem competinţĭ a representa proprietatea. Şi daca aşĭ fi eŭ unul, nu i-aşĭ da numaĭ eĭ exclusivamente dreptul la alegerĭ. Când a fost în pericol (proprietatea), am apĕrat'o cât am putut; acum s'a asigurat (şi aşeḑat) peste ruinele tutulor celor-l-alte drepturĭ şi condiţiĭ ale naţiuniĭ.

Este mare necesitate de a te maĭ vedé pînŏ să nu plecŭ.

La revedere, amatul meŭ domn, şi aştept respunsul d-tale pînŏ poimâne.

I. Heliade.

CLCVI

Domnuluĭ Gr. Grădiştênu (la *Etretat* în Normadia)

Paris. 22 Decembre, 1858

Amatul meŭ domn,

Ierĭ am luat scrisórea d-tale din 19, ca rĕspuns la a mea. Astăḑĭ rĕspund îndată la amêndouĕ.

---

[1] D-l Rost, precum se scie de toţĭ Româniĭ din Paris, era un croitor ce ne îmbrăca pe credit.—*(Grădiştênu).*

O parte din bagage, cele maĭ grele, le-am şi expediat înainte; giamantanul cu rufele mi-e făcut şi n'aşteptam de cât rĕspunsul d-tale. Desperat de a te vedé, plecŭ poimâine, cŏcĭ cată să alergŭ dupŏ pasaport şi altele.

Câte îţĭ scrie amicul d-tale din ţéră şi câte adaogĭ d-ta mĕ facŭ a fi fórte recunoscĕtor; ânsĕ nu este de a'şĭ face cineva nisce asemenea ilusiĭ. Una ca acésta nu se póte astădĭ realisa prin ómenĭ dupŏ punerea la cale a potentaţilor, ci numaĭ de la Dumnedeŭ prin vre-o minune. Să lăsăm dar lucrurile a'şĭ urma cursul lor, şi pe speranţe vane nu pot schimba programa lucrărilor mele modeste şi pacefice. De nu mĕ voiŭ duce prin Constantinopol, riscŭ de a trece de om fărŏ cuvênt, şi de a avé poliţe protestate în urma mea. D-ta le cunoscĭ. Speranţele mele sunt, pentru împlinirea îndatoririlor mele, în Bibliă, şi acésta de nu va avé bine-cuvêntarea Patriarchuluĭ în nisce ţĕrí ca ale nóstre, remâne sub blestemul unuĭ Baron de Vlădică. Şi apoĭ ce opinie este aceea ce se póte forma saŭ strica dupŏ călĕtoria pe unde se duce cine-va, daca nu e basată pe credit în caracterul persóneĭ cuĭ-va, pe faptele luĭ, pe trecutul luĭ; daca acestea nu vorbescŭ, nu sunt elocuente să lăsăm pe morţĭ să'şĭ îngrópe morţiĭ. Vaĭ de femeia onestă cu bărbat gelos, cŏ acesta îĭ pune în spinare şi pe cel maĭ slut şi din urmă din domesticĭ; şi din tóte férele nicĭ una nu este maĭ gelósă de cât.... Altă dată îţĭ voiŭ numi féra.

Daca avem un popol ce se póte influenţa de calomniĭ, acestea tot-d'a-una vor fi de la inimicĭ, ce vor puté explica tot aşa de rĕŭ şi âncŏ şi maĭ rĕŭ trecerea prin Viena şi Dunăre, ca şi trecerea prin Mediterana şi Constantinopole. Eŭ cată maĭ ântêiŭ de tóte acum să facŭ prin propriele'mĭ midlóce a plăti aceĭ 1500 fr., pentru care d-ta ţi-aĭ îndatorat cuvêntul, şi apoĭ voiŭ trece în ţéră nu pentru cŏ scriŭ doĭ-treĭ ómenĭ, ci pentru cŏ este şi a şi venit timpul de a fi lûngŏ copiĭ, daca nu mĕ vor maĭ despărţi inimiciĭ.

Câte aveam a'ţĭ spune din gură, nu ţi le pot scrie, nu pentru téma de a fi divulgate, ci pentru téma de a nu fi rĕŭ înţeles, cŏcĭ scrisul are în adevĕr multe bune, nu are ânsĕ facilitatea desbateriĭ şi a repliceĭ cu lămurire îndată la tótă întrebarea şi tot rĕspunsul. Maĭ dupŏ cât a fost de lămurită scrisórea către St. M. Girardin... şi sciĭ ce explicaţie iĭ deterŏ toţĭ De le vorbiam acelea cu gura şi eram de façă a lămuri tóte, nu ar fi provenit nicĭ un rĕŭ-înţeles.

De voiŭ ajunge în ţéră m'am decis a face pe mutul, nu pentru cuvinte de indignaţie saŭ de egoism, ci ca să taiŭ apa de la móră muşteriilor ce vĕd cŏ aŭ început a mĕ împreşura de aicĭ.

Fiă-care partit se forţă a mĕ atrage în partea luĭ şi eŭ rĕspundêndu-le iĭ trimit la Bosler, la Vanghele, la Iónide şi la toţĭ veneticiĭ proprietarĭ; le spuiŭ cŏ eŭ sunt alungat cu miĭ de alţiĭ ca mine de a maĭ avé drepturĭ de român în ţéra nóstră. Să mĕ lase dar fiă-care în pace să'mĭ caut de sărăcie.

Amicul din ţéră aŭ nu scie decisia puterilor? Aŭ sciind'o se bizue pe vre-o putinţă de protestaţie? Şi de este putinţă, aŭ vor puté face vr'un bine pre cât rĕŭ ar face cu pretexte de invasiă? Nu e nimicŭ de făcut; să lăsăm pe morţĭ să'şĭ îngrópe mortul, pe proprietarĭ să'şĭ alégă proprietarul. Nu cŏ dóră sunt inemicŭ al proprietarilor: îmĭ cunoscĭ principiile şi câte am păţit şi sacrificat spre a apĕra proprietatea. Ci ḑicŭ cŏ este nedrept, inuman, de a se da drepturĭ numaĭ uneĭ clase óre-care, orĭ-care va fi aceea. De ar fi excluşĭ proprietariĭ, aşĭ striga tot asemenea în favórea lor. Naţia nu se compune numaĭ de o condiţie de ómenĭ [63]).

Cele din ţéră écĕ-le iar cât sunt de triste. A. Ghica s'a pus pe capete, de nu va puté face a se alege el, să'şĭ dea toţĭ partisaniĭ în favórea luĭ N. Golescu, şi prin urmare face causă comună (cum ḑice) cu ceĭ de la 48. Şi acestia érŏ cari de la 1840 strigaŭ asupra luĭ şi îl sfăşiaŭ pentru calităţile şi virtuţile ce avea atuncĭ, acum ḑicŭ cŏ aŭ venit la vorba nóstră şi'ĭ recunoscŭ virtuţile ce le are. Cum se operâ acéstă luminare în minţĭ? De unde veni minunea acésta? Din marea orbire. Atuncĭ şi de atuncĭ pînŏ la 1856 furŏ orbiţĭ de ură, şi acum sunt orbiţĭ de interese. Étĕ calităţile şi virtuţile iĭ eşirŏ pe façă luĭ Al. Ghica de cum se determinâ a lucra spre a lăsa ţéra pe mâinele lor. Am ḑis *orbirea*, ânsĕ nu m'am exprimat bine. Şi atuncĭ şi acum sciaŭ fórte bine ce facŭ. Atuncĭ Ghica nu maĭ era posibil, şi ómeniĭ îşĭ căuta interesul, şi ca să fiă bine cu Rusia şi cu Austria şi cu Bibescu sfăşia pe Ghica; acum Ghica le dă osul în gură, şi Bibescul póte să li'l ia, Ghica dar e de minune.

La 48 striga: drepturĭ largĭ, şi acum sunt gata a âmbla a se alege cu cele maĭ strîmtorătóre din violaţiile drepturilor ţĕreĭ; acum se învoiescŭ d-lor cu maĭ jos şi de cât cerul de pămênt, de cât regulamentul organicŭ pe care atuncĭ îl ardeaŭ [64]).

Să venim la sărăcia mea:

Am trimis în ţéră Exodul şi Leviticul; am lăsat spre tipărire Numeriĭ şi Deuteronomulŭ; cu acestia se încheiă Pentateucul. Am rugat pe d. Boerescul, te rogŭ şi pe d-ta a căuta la câte ḑece ḑile o-dată de corectură. Prima corectură o va face d. Boerescu; a doa te rogŭ s'o veḑĭ d-ta, şi a treia mi-o va trimite mie unde mĕ voiŭ afla.

Pe lûngŏ acésta am promis tipografuluĭ cŏ în lipsa mea i se va da cincĭ sute francĭ pentru hârtiă, şi acestia vĕ rogŭ să'ĭ faceţĭ d-v. în chipul următor:

D. Boerescu va da pînŏ la una sută francĭ din ce va aduna de la broşure.

D. Darvari dă pînŏ la 150 francĭ, pe cari îĭ voiŭ trimite din Constantinopole. De voiŭ puté face şi pe altul să înlesnéscă pînŏ la 150, se face peste tot 400 fr. Restul de 100 francĭ te rogŭ a'ĭ împlini d-ta pînŏ voiŭ ajunge la Tzarigrad.

De creḑĭ de cuviinţă, trage câte se cuvin din scrisórea acésta şi trimite o copiă la amicul ce'ţĭ scrie din ţéră spre a'l mântui de ilusiele ce'şĭ face, cum póte şi pe alţĭ chrestinĭ.

Rogŭ pe d. Petre Grădişténu să'mĭ trimiţă, de are la sine, o copiă din *Sburătorul*, cŏ a mea pe care am dat'o luĭ Danielopulo s'a perdut, cŏ acesta nu mĭ-a remis'o. Il rogŭ asemenea când se va înturna în Paris, să dea volumul Curieruluĭ de ambe-sexe la d-na Vernescu, daca nu va veni pînŏ atuncĭ soçul d-eĭ. Îĭ ureḑŭ fericire şi viitor maĭ bun de cât al nostru în ţéră şi îmbrăçişéḑă'l din partea mea.

Luĭ Bibi *) spune'ĭ μὰ τὶ πράγμα, καὶ τὶ πράγμα, ḑice tata Eliade şi sărută'l mult. Să dea Dumneḑeŭ să ne întêlnim sănĕtoşĭ în ţéră. Te îmbrăçişeḑŭ cordialmente şi te rogŭ a mĕ recomanda la suvenirea d-neĭ Grădişténu.

La revedere.

I. Heliade.

---

*) Bibi este fiiul meŭ Grigore. Amicul spunea o dată de cum se făcea căsătoriele la Chio, şi ḑicea cŏ tatăl feteĭ strigă pe strade, mânândŭ boiĭ căruţeĭ în care se află fata de măritat Εγω πράγμα δὶα πώλημα, μὰ τὶ πράγμα, καὶ τὶ πράγμα. Copilul de câte orĭ vedea pe amicul Eliade îĭ ḑicea aceste vorbe.

(Gr. Grădiştênu).

CLCVII

Domnuluĭ Gr. Grădiştĕnu.

Bucurescĭ. 1859, Iulie $^{12}/_{24}$.

Amatul meŭ domn,

Cu mare mulţumire primiiŭ scrisórea d-tale din 29 Iunie. Mi-a făcut multă plăcere progresul ce face Bibi în crescere şi limbuţiă. Aşa, veḑĭ bine, să maĭ întrécă niţel pe tată-sĕŭ; spune'ĭ cŏ tata Heliade 'ĭ-a ḑis să puiă căciula la o parte când ḑice: je suis Roumain, moi, sapristi.

P'aci sunt lucrurile degenerate de tot. De se va face pace, spun uniĭ cŏ or să ne dea un principe străin, şi uniĭ vorbescŭ mult de un Czarovicĭ.

Am trimis d-luĭ Boerescu vre-o 20 de exemplare din Issachar, spre a le da pe la amiciĭ ce s'aŭ prenumĕrat la Bibliă. Creḑênd ânsĕ cŏ póte nu sunt de ajuns, étŏ maĭ trimit d-tale 2 sub bandă: unul pentru d-ta şi altul pentru d. Petrache, nepotul; ânsĕ de la No. 5 în sus pînŏ la 9.

Peste vre-o cincĭ ḑile ese şi urmarea anexelor în No. 10 şi 11. Vĕ voiŭ trimite-o.

Dupŏ aceste articole urméḑă: Doĭ 1821, Doĭ 1848, Doĭ 1859.

Uniunea şi Unitatea.

Sclavia preseĭ şi anarchia preseĭ.

Libertatea preseĭ. (Se pune între aceste doĕ rele).

Apoĭ,

Guvernul şi popolul.

Propriul şi comunul.

Dupŏ acestea vom vedé ce va maĭ eşi.

Amicul meŭ corespondent a maĭ trimis o hârtie (pièce) autentică, fórte importantă; ânsĕ pĕcat cŏ simptomele sunt spre a desfiinţa speranţele şi ale nóstre şi ale amiculuĭ.

Soçia mea este fórte simţitóre la câte îĭ scriĭ din partea dómneĭ Grădişténu. Aşĭ dori să sărut eŭ pe Bibi, şi te rogŭ să'l săruţĭ d-ta, pentru τὸ τακτικὸν, daca e vorba de : καὶ τὶ πράγμα.

D-lor Alexianu, P. Grădiştenu, Ledain, Regnault, Billecocq, strînge-le mâna din parte'mĭ pînŏ îĭ va durea. Maĭ vêrtos d-luĭ Alexianu. Spune'ĭ *cŏ'mĭ pare fórte rĕŭ* cŏ am avut mulţumirea de a'l cunósce. Sciam eŭ ce ḑicŭ; veḑĭ bine cŏ'mĭ pare rĕŭ, daca am avut mulţumirea a'l cunósce şi nu vine maĭ curênd în ţéră.

La revedere.

I. Heliade.

CLCVIII

Domnuluĭ Gr. Grădiştéńu.

Bucurescĭ. 1861, Februarie $^{6}/_{18}$.

Amatul meŭ domn,

Am avut multe, am suferit multe, şi în cele dupŏ urmă o rĕcélă m'a ţinut în pat.

Abia putuiŭ, prin nisce micĭ corespondenţe de pe afarŏ, reintra în ceva fondurĭ ce aşteptam şi carĭ s'aŭ întârḑiat din causa paralisăriĭ corespondenţeĭ mele.

Astăḑĭ trimit d-tale 700 fr. şi d-luĭ Emile Nicolas alţĭ 1400 francĭ.

Nu sciŭ exact cât facŭ doĕ datoriĭ, adică a d-luĭ Rost şi a unuĭ neguçător de confecţiunĭ. Cred ânsĕ cŏ diferinţa nu e mare, orĭ în sus, saŭ în jos. Din acestĭ 2100 fr. vĕ rogŭ să plătiţĭ împreună aceste doĕ datoriĭ.

Am plătit de-ună-ḑi alţĭ 500 fr. d-luĭ Mathieu şi alţĭ 1800 fr. d-luĭ Niculescu.

După vre o ḑece, cincĭ-spre-ḑece ḑile maĭ trimit ceva banĭ d luĭ Emile şi'l rogŭ pentru nisce comande. Daca cu acestĭ 2100 fr. nu se plătescŭ pe deplin semnăturile d-v., se va maĭ lua din ceĭ ce se vor trimite în urmă.

D. Zossima te îmbrăçişéḑă şi mĭ-a ḑis să'l ierţĭ că nu 'ţĭ a rĕspuns. Tocmaĭ în ḑiua de St. Grigore a luat scrisórea d-tale de felicitaţiunĭ. 'Ţĭ-am urat din inimă în acea ḑi să fiĭ sănĕtos şi ferice şi la anul să fiĭ cum doresci.

Tata Heliade sărută dulce pe micul Grădişténu, şi trimite homagiele sale d-neĭ Grădişténu.

La revedere.

I. Heliade.

P. S. Boieriĭ 'şĭ-aŭ dat mâna cu nebuniĭ. Eŭ unul nu sper nicĭ un bine din acéstă unire monstruósă, pentru-că nicĭ văpsiţiĭ cu roşu nu s'aŭ albit, nicĭ spoiţiĭ cu alb nu s'aŭ rumenit.

CLCIX

Domnuluĭ N. Russo (la Leu, în Romanaţi)

Bucurescĭ. 1863, Februarie 10.

Amatul meŭ domn,

Amêndoĭ tăcem, de mult ocupaţĭ fiă-care în ale sale. De când nu ne-am maĭ vĕḑut, saŭ de când am venit în ţéră, eŭ am lucrat mult, am şi depus mulţĭ banĭ s oşĭ iară din travaliŭ.

Am rugat pe d. Teodor Macinca să'ţĭ trimită cărţile următóre:

Biblia pînŏ unde s'a tipărit.

Biblicele, asemenea.

Issachar, idem.

Treĭ periode din Curierul de Ambe-sexe I, III şi IV.

Patru volume din Bibliotheca portativă: Critică, Diverse, Morală, Poesie inedite.

Historia pe scurt a Românilor.

Te salut din inimă, domnul meŭ, şi dorescŭ a te vedé.

Al domnieĭ-tale devotat amicŭ

I. Heliade.

CC

Domnuluĭ N. Russo.

Bucurescĭ. 1866, Februarie 17.

Amatul meŭ domn,

Am priimit scrisórea d-tale cu bucurie. Acela care am fost, acela sunt şi voiŭ rĕmâné: de aceea nu sunt nimica, nicĭ nu pot deveni ceva. Principiile mele şi ale d-tale n'aŭ trecere.

Citesce Unirea şi Unitatea.

Daca mĕ întrebĭ judecând dupŏ profesia de credinţă a *Revisteĭ Dunăriĭ,* aceea este a comitetuluĭ aceleĭ reviste, a redactorilor eĭ şi a multor din colaboratorĭ subscrişĭ şi nesubscrişĭ; eŭ le-am promis câte-va articole ca *Legea şi Făr'de legea, Legea şi Relegea* ce o veĭ vedé în *Românul,* şi altele care se vor tipări dupŏ cum anunţ.

Astădĭ nu sunt în politică; cŏcĭ politica mea nu este ca a altora.

Voiŭ muri cu principiile mele, dar nu maĭ am putere a maĭ emigra amestecându-mĕ în politică. (65)

No. din 18 Februarie coprinde însciinţarea despre publicaţiunile mele. Acolo se vĕd aceleaşĭ principiĭ, aceleaşĭ doctrine.

Neutralitatea mea în cele de façă este pentru-cŏ nu pot fi convins cŏ principele străin ne póte face fericiţĭ, daca nu ne vom moralisa noĭ [66]).

Din inimă îţĭ strîngŭ mâna şi'ţĭ mulţumescŭ de întrebare.

Al domnieĭ-tale devotat amicŭ

I. Heliade R.

CCI

Domnuluĭ N. Russo (Locusténu)

Bucurescĭ. 1866, Martie 2.

Amatul meŭ domn,

Circumstanţele de façă va obliga pe câţĭ-va a deschide un jurnal ad-hoc pentru vre-o treĭ luní saŭ şi maĭ mult de va fi necesariŭ, spre a lumina, de se póte, opinia publică, asupra drepturilor naţiuniĭ.

Acest jurnal se va da sub numele de *Legalitatea,* va desvolta şi susţiné credinţele şi convicţiunile celor ce aŭ adoptat şi susţinut Constituţiunea de la 1848.

De poţĭ, vino să ieĭ parte şi d-ta la redacţiă.

La redacţiă este necesitate şi de un redactor, administrator şi casier, care va avé şi o plată fixă pe lună, afarŏ de dividentul ce va eşi din folóse (de vor fi folóse).

De poţĭ să ieĭ d-ta acéstă sarcină, telegrafiadă'mĭ un *priimescŭ şi viŭ,* saŭ un *nu pot priimi propunerea.*

Apoĭ maĭ pe largŭ scrie'mĭ.

La revedere.

I. Heliade R.

CCII

Domnuluĭ Grigorie Grădişténu.

Bucurescĭ. 1869, Ianuarie $^{18}/_{31}$.

Bunul şi respectabilul meŭ amicŭ,

Lunga mea tăcere n'a provenit de cât din lungele mele suferinţe de tot felul. Nicĭ-o-dată n'am vrut a comunica nicĭ amicilor, nicĭ consâgenilor meĭ deaprópe durerile mele. De ajuns aŭ eĭ p'ale lor, să nu maĭ scie şi de ale mele. De aşĭ fi fost ferice, de aşĭ fi avut a'ţĭ spune ceva de bine, 'ţĭ-aşĭ fi scris fórte des.

De vom avé o pace şi o stabilitate, sper în anul ce vine, vrênd D-ḑeŭ, să mi se maĭ aline suferinţele, cŏcĭ s'a dat âncŏ din iérna trecută şi chestiunea despăgubirilor mele în Adunarea generală. De voiŭ intra cel puçin în a treia parte a celor ce am perdut la 1848 sper a puté veni să te maĭ vĕḑ odată.

Soçia mea sufere de noĕ lunĭ de ḑile în durerĭ atroce de reumatism.

Îţĭ recomand, preţiosule amice, pe fiiul meŭ. Dă'ĭ consiliele d-tale şi sper cŏ te va asculta, cŏcĭ a învĕţat din mica luĭ copilăriă a te respecta.

Sărut din inimă pe toţĭ aĭ d-tale şi te rogŭ a presenta respectele mele la buna şi demna d-tale consórtĕ.

Te salut din inimă şi facŭ urărĭ spre a ne revedé cu sănĕtate.

Al d-tale cu totul devotat amicŭ

I. Heliade R.

CCIII

Domnuluĭ N. Russo (Lŏcustênu)

Bucurescĭ. 1870, Martie 6.

Amatul meŭ domn,

'Mĭ-aĭ lăsat când eraĭ în Bucurescĭ vre-o ḑece galbenĭ, mi se pare, în comptul cursuluĭ de poesie, din care aĭ luat volumul I.

Eşirŏ acum de sub tipar primele părţĭ ale volumelor II şi III, adică din Anatolida vre-o şépte cânturi şi Fingal întregŭ.

Dupŏ acestea vine Divina comedie a luĭ Dante ce è sub tipar, Pythonida saŭ vocea Domnuluĭ în Israel, Proscrisul şi noua Apocalypse.

Îţĭ trimit de astă-dată d-tale în comptul banilor ce 'mĭ-aĭ lăsat câte treĭ exemplare din volumul III; gravurele la treĭ exemplare cuvenite la volumul I; Christianismul şi Catholicismul.

Am pus la cale a se organisa o Academiă cu membri în numĕr de la 25—30 între care veĭ fi chiemat şi d-ta. Vom elabora cu toţiĭ un *Dicţionar encyclopedicŭ* ce se póte lucra şi tipări în maĭ puçin de cincĭ anĭ. Colaboratorĭ competenţĭ sunt numeroşĭ şi activĭ, şi cât despre spesele tiparuluĭ se găsescŭ în Naţiă.

Fărŏ a'ţĭ arĕta gratitudinea mea despre devotamentul către adevĕr, şi consecinţa în verele principiĭ atât literare cât şi morale şi politice, îţĭ comunicŭ încredinţarea intimă ce am cŏ din toţĭ discepoliĭ meĭ d-ta singur nu m'aĭ abandonat nicĭ-o-dată şi aĭ rĕmas ca un alt Ión amicul, lipit cu capul pe peptul meŭ.

Âncŏ o strîngere de mână cordială ca tot-d'a una şi la revedere.

I. Heliade R.

CCIV

Domnuluĭ N. Ruso (Lŏcustĕnu).

Bucurescĭ, 1870, Aprilie 18.

Amatul meŭ domn,

Din preună cu scrisórea mea 'ţĭ-am trimis şi *Tipograful Român* No. 11 cu apelul ce facŭ pentru librărie. Aşteptam rĕspuns pentru vre-o persónă care să se însărcined̦e în Caracal cu librăria naţională.

Cu acéstă scrisóre din preună îţĭ comunicŭ un exemplar din apel maĭ explicit.

Ved̦ĭ cŏ pentru librăria centrală din Bucurescĭ las pentru director locul alb. Causa este cŏ sper cŏ acesta te veĭ decide a fi d-ta, pentru multe cuvinte:

1) Cŏ vom avé ocasie a elabora împreună la un Dicţionar român şi la cel encyclopedicŭ.

2) Cŏ fiind în lista membrilor uneĭ adevĕrate Academiĭ române şi numele d-tale, escĭ necesariŭ a fi în Bucurescĭ.

3) Cŏ în cât pentru ale intereselor private, direcţia librărieĭ centrale póte da un profit, şi n'aşĭ vrea ca acest profit să se dea unuĭ străin.

4) Cŏ fiind laborator şi inteligent din natură, escĭ dator Provedinţeĭ şi d-tale ênsuşĭ a'ţĭ ocupa postul predestinat.

Putem face mult împreună.

Rĕspunde'mĭ curênd.

Te salut din inimă.

Al domnieĭ-tale devotat amicŭ

I. Heliade R.

NOTE

DE

N. B. LŎCUSTÉNU (RUSSO)

I

Pagina 1. Dupŏ evenimentele din 1848, mulţĭ Românĭ ce luaserŏ parte în Mişcare, fugind de invasiunea muscăléscă, trecurŏ în Transilvania, unde numirŏ o delegaţiune în persóna fostilor membri aĭ Locotenenţeĭ domnescĭ: Heliade, Tell şi Nicolae Golescu, să pledea causa română la cabinetele europene. Delegaţiunea ajungênd în Paris unde se afla o parte din emigraţĭ, uniĭ din acestia, vechĭ rivalĭ aĭ bărbaţilor popularĭ Heliade şi Tell, se încercarŏ a însărcina cu acéstă misiune alte persóne necunoscute Europeĭ oficiale, şi spre acest scop convocarŏ o întrunire, despre deliberările şi decisiunea căria găsim în hârtiile d-luĭ Grigorie Grădiştén un proces-verbal destinat a sĕ comunica emigraţilor din Transilvania, în următórea coprindere:

Paris. 1849, Ianuarie 29.

Lunĭ la 24 Ianuarie s'a făcut Adunarea emigraţilor românĭ din Paris, în care s'aŭ presentat dd. Tell şi Heliade ca trimişĭ plenipotenţĭ din partea emigranţilor din Transilvania, şi ca recunoscuţĭ însărcinaţĭ spre a lucra în numele Românilor, dimpreună cu colegul lor N. Golescul.

Numĕrul celor de façă a fost 18: treĭ Golescĭ, Heliade, Tell, Gr. Grădiştĕnu, I. Voinescu, Ploşoianu, Christofi, Roseti, N. Creţulescu, Paleologu, Teulescul Petre, Ionescul cel micŭ, Iorgu Creţĕnul, Maghierul . . . . şi I. Filipescul.

D-niĭ Tell şi Heliade aŭ spus istoricesce misiunea lor şi titlul cu care aŭ venit, şi aŭ întrebat dacă aderă şi fraţiĭ din Paris la ceea-ce aŭ hotărît prin majoritate ceĭ din Braşov ce sunt peste opt-ḑecĭ la numĕr.

D. Creţulescul a propus să se facă altă alegere, şi capul lucrărilor în causa ţĕreĭ să fiă unul iar nu treĭ.

D. Roseti a spus curat cŏ nu primesce pe capiĭ aleşĭ de ceĭ din Transilvania, şi prin urmare nerecunoscĕnd lucrarea celor din Braşov, să se facă ântêiŭ statutele, şi apoĭ să alégă o altă direcţie de unul saŭ de maĭ mulţĭ.

Amândoë aceste păreri s'aŭ unit într'o singură propunere ce se arată în alăturata fóie.

Când s'a mişcat chestiunea dacă cu adevĕrat dd. Tell şi Heliade sùnt aleşĭ de ceĭ din Braşov, şi daca alegerea e făcută de majoritate, d. Teulescul a ḑis cŏ nu scie cŏ sunt însărcinaţĭ de majoritate, cŏcĭ d-luĭ n'a fost la întrunire; a maĭ ḑis cŏ ceĭ puçinĭ din Paris facŭ maĭ mult de cât ceĭ mulţĭ din Transilvania, şi apoĭ dîn preună cu d. Paleologul s'aŭ unit întru espresia de a se preferi calitatea din cantitate.

D. Stefan Golescul a replicat cŏ tot Românul şi maĭ vêrtos emigratul are un vot; cŏ decisia majorităţiĭ din Braşov trebue sa fiă admisă, şi cŏ dd. Tell, Golescu şi Heliade să fiă recunoscuţĭ şi de ceĭ din Paris ca capĭ aĭ lucrărilor în causa Patrieĭ; ânsĕ ca să nu se facă desbinare şi ca să nu fiă prepusurĭ, să se scrie la ceĭ din Transilvania spre a'şĭ da cu toţiĭ părerea; şi pînŏ atuncĭ, ca să nu stea lucrările, să lŭcreḑe provisoriŭ fostiĭ Locotenenţĭ.

Părerea d-luĭ Golescul părându.se neîndestulatóre s'a făcut o altă propunere.

D. Ionescu cel june a fost de opiniŏ să se recunóscă dd. Heliade şi Teĭl ca representanţĭ numaĭ aĭ celor din Transilvania, iar ceĭ din Paris să numéscă alţii, şi împreună să compuie o Comisie care să dirige lucrările.-

D. Tell a ḑis cŏ ceĭ din Paris sunt lîberĭ a recunósce saŭ nu numirea celor din Transilvania. De vor numi altă direcţie, ca Român va fi privitor, şi la ce va lucra bine şi în spiritul naţional, dupŏ punctul sĕŭ de vedere, va aproba şi bine-cuvênta, iar la ce i se va păré cŏ lucréḑă rĕŭ, tot-d'a-una va desavua în numele celor ce l'aŭ trimis, păstrându'şĭ tot-d'a-una titlul şi misiunea sa.

După mai multe desbaterĭ s'a hotărît a se vota pentru propunerea dd. Rosetti şi Creţulescul şi pentru propunerea d-luĭ St. Golescul.

Din ceĭ de faţă, dd. Golescul, Heliade şi Tell n'aŭ votat, ca aleşĭ de ceĭ din Transilvania; dd. Pleşoianul şi Christofi s'aŭ abţinut ca uniĭ ce aŭ hotărît cu ceĭ din Transilvania; d-niĭ Ionescu şi Teulescu n'aŭ vrut să voteze nicĭ pentru o propunere nicĭ pentru alta. Ast-fel aŭ rĕmas 11 votanţĭ, din carĭ: 9 aŭ fost pentru propunerea d-luĭ Stefan Golescu, iar d-niĭ Creţulescu şi Rosetti aŭ rĕmas singurĭ.

Prin urmare Heliade, N. Golescu şi Tell s'aŭ însărcinat provisoriŭ cu lucrarea şi aŭ rugat de a fi ajutaţĭ în lucrărĭ de domniĭ Stefan şi Alexandru G. Golesciĭ şi Grigorie Grădiştenu.

În urma acestora, delegaţiĭ s'aŭ adresat cătră emigraţiĭ din Transilvania cerêndule a 'i însciinţa categoricŭ despre următórele puncte:

1) Dacă domniĭ Heliade şi Tell sunt trimişĭ cu priimirea tutulor celor din Transilvania emigraţĭ;

2) Dacă emigraţiĭ din Transilvania priimescŭ a se face o altă alegere de capĭ, şi

3) Dacă direcţia să se dea.... unuia, saŭ a treĭ, saŭ a maĭ mulţĭ.

Pe lângă acésta li se facea cunoscut că orĭ-ce vor hotărî, să fiă ast-fel cum să pótă Pórta intra în întrevorbire cu ceĭ aleşĭ.

*

În relaţia ce Heliade dă Românilor din ţéră despre activitatea emigranţilor, se exprimă precum urméză:

Fraţilor,

Din ḑiua catastrofeĭ de la 13 Septembre 1848, din ḑiua intrăriĭ luĭ Duhamel cu armată turcéscă în Bucurescĭ, am vĕḑut că nu maĭ era de-o-cam-dată altă speranţă de cât în liniste, în prudenţă şi în aşteptare. Am şeḑut încă câte-va ḑile în Bucurescĭ şi nu ne-am fi grăbit a eşi din ţéră de cât când am vĕḑut că intrigele comisaruluĭ rus nu se mărgineaŭ numaĭ în încăierarea ce făcuse a se nasce la casarma de la Spirea, ci se încerca în numele nostru a întărita popolul şi a face o noă mişcare, dându'ĭ un caracter ostil asupra Turcilor. Când ne aduseră scirea la 16 Sept. că mulţĭ se încerca a plânta din noŭ stindardul regeneraţieĭ, şi a striga jos căimăcămia luĭ Cantacuzino, am vĕḑut o cursă întinsă de mână muscăléscă în paguba ţĕreĭ şi în ajutorul planurilor moscovite; am făcut a se respândi vorba între agitatorĭ cŏ noĭ eram plecaţĭ din ţéră, şi îndată am şi plecat, ca să dejucăm planul sinistru al celor ce aştepta mult de la o noĕ mişcare atât de deşértă în asemenea împregiurărĭ.

In Transilvania părerea şi consiliurile mele cŏtre fraţiĭ emigraţĭ n'aŭ fost de cât a fi în linisce, a avé răbdare, a se iubi şi a se ajuta între sine, lăsând de-o-cam-dată orĭ-ce proiect de organisaţiŏ şi de noĕ întreprinderĭ; pentru cŏ pretutindenĭ reacţia lua puterĭ, şi bărbaţiĭ generoşĭ nu putea de cât să cadă victime. De câte orĭ s'aŭ încercat fraţiĭ emigraţĭ a forma comitete, saŭ a recunósce tot pe membriĭ Locotenenţeĭ de capĭ aĭ emigraţieĭ, nu m'am învoit nicĭ la o mĕsură nicĭ la alta. Când a fost vorba ânsĕ de un comitet, nu politicŭ ci de ajutorinţă reciprocă între emigraţĭ, de o casă care după puterĭ să viă în ajutorul celor neavuţĭ prin subscripţiĭ, m'am învoit cu tótă inima, fără a priimi să deviŭ membru aceluĭ comitet, ce era bun şi uman în sine, şi căruĭ 'ĭ-ar fi dat o altă colóre de ar fi figurat într'ênsul membri fostuluĭ guvern naţional.

Cu asemenea cugete, fărŏ a mĕ abate de la nicĭ unul din principiele Patrieĭ şi care le-am fost profesat şi practicat pe cât am putut de cum am debutat în lume, eram determinat a nu mĕ maĭ amesteca întru nimicŭ, şi a mĕ concentra nedeslipit în sînul familieĭ ce maĭ mult de cât tot-d'a-una avea trebuinţă de rédĕmul şi protecţia tatăluĭ sĕŭ. Ast-fel am trăit peste doĕ lunĭ în Transilvania, pînŏ la apropierea de a intra Ruşiĭ într'ânsa. Atuncĭ fraţiĭ emigraţĭ câţĭ se afla în Cronstadt, propun d-luĭ Tell şi mie a ne depărta, şi pe de altă parte ênsuşĭ generalul din Sibiĭ cerea depărtarea nóstră şi a d-luĭ Maghieru. Nevoiţĭ a rătăci departe de pragul Patrieĭ, fraţiĭ emigraţĭ din Cronstadt ne deterŏ misiunea de a ne uni cu d. N. Golescul, şi câte treĭ, ca membriĭ aĭ unuĭ guvern ales în atâtea rândurĭ de popol şi recunoscut în numele Porţiĭ, să venim a pleda causa Patriei lùngŏ guvernele cŏtre care popolul Român apelase prin proclamaţia sa din 1848 Iunie 9, adicŏ cŏtre Germania, Franţa şi Englitera.

Âncŏ de pe drum, când am ajuns la Semlin, vĕdurŏm în gazete o perfidă insinuaţie. O scire falsă, ânsĕ îndemânatică, coprindea cŏ emigraţia română, s'a despărţit în doĕ câmpurĭ: unul sub stindardul luĭ Eliade, Tell şi Maghieru, şi altul sub al Golescilor; cŏ cel d'ântêiŭ a plecat să închine ţéra la Austria şi cel d'al doilea a rĕmas fedel Porţiĭ.

Noĭ, adicŏ Tell şi eŭ, mergeam să închinăm ţéra la Austria, şi nu sciam cum să ne ascundem de Austriacĭ, cum să'ĭ ocolim. Străbăturăm în timp de iérnă locurile cele mai nepracticabile ale Slavoniei, Croaţiei, munţii Stiriei spre a ne depărta de Viena şi a ajunge în Bavaria, de unde prin Francfort şi Belgia ne vĕḑurŏm în Paris.

Aci aflarĕm pe mulţi din Românii ce furŏ scoşi din ţéră pe Dunăre sub escortă tùrcéscă; aflarŏm prin urmare şi pe toţi Golescii căror le împărtăşirŏm misiunêa cu care ne însărcinaserŏ emigraţii din Cronstadt şi scirea mincinósă ce citiserŏm în gazete la Semlin.

In Paris maĭ aflarŏm făcut şi mai eşit de sub tipac un memoriŭ din partea Românilor din Paris, în care figura sub-semnaţi mulţi din Românii ce lipsia, cum şi ómĕni ce nu s'ar fi cuvenit a figura în asemănea hârtiĭ. Acest memoriŭ avea calificaţia de *justificativ* al Mişcăriĭ Românilor. Noĭ îl văḑurŏm cŏ era maĭ mult *incriminativ* Mişcăriĭ, atât prin redacţia sa cât şi prin numele celor ce nu s'ar fi cuvent a figura între ceĭ sub-semnaţĭ, uniĭ pentru cŏ nu li s'a cerut părerea, ca absenţĭ şi alţiĭ pentru alte cuvinte maĭ grave. Vĕḑurŏm ânsĕ şi nisce seminţe îndestul de fructifere în ură şi desbinare, şi ca să nu maĭ provocăm desbinarea şi maĭ mult, care aducea scandal, furŏm nevoiţĭ a nu maĭ face nicĭ o observaţie aceluĭ memoriŭ, ca un lucru făcut şi tipărit.

Maĭ mult de jumĕtate dintre Românii din Paris ne recunoscură provisoriŭ a lucra din preună cu N. Golescul în numele emigraţieĭ şi ţereĭ. Câte treĭ luarŏm iniţiativa a lucra pe cât ne ierta puterile, nu ca capĭ aĭ emigraţieĭ, nu ca fostĭ capĭ aĭ unuĭ guvern naţional, ci ca simpli Românĭ. Şi ast-fel am subsemnat orĭ-ce act am făcut şi pe care îmĭ propuiŭ a vi le face cunoscute.

Mica desbinare ce vĕḑurŏm în Paris, am luat'o ca un efect al unor rivalităţĭ copilărescĭ şi inocente, şi în locŭ de a o considera ca gravă şi fatală, n'am căutat de cât a o anula cu o stăruire de împăcare, de suferinţe, de tăcere.

Vĕḑurŏm apoĭ o broşură publicată la Londra asupra Turcilor, şi nu făcurŏm de cât a o considera ca un efect al uneĭ indignaţiĭ despre cele întêmplate la casarma de la Spirea, indignaţie pré firéscă şi bine-cuvêntată pentru orĭ-ce român ce nu scie cŏ acel măcel fu puiŭ adevĕrat eşit numaĭ din nisce creierĭ ca aĭ unuĭ comisar al Czaruluĭ, faptă adică demnă de Duhamel şi de stăpânul luĭ. Aşa, creḑurŏm şi astă broşură ca o necuviinţă copilărésca, şi ne nevoirŏm a face pe autor a 'şĭ retracta cele scrise.

După ce deterŏm cabinetelor Englitereĭ şi Françeĭ lămuririle ce eram în stare atuncĭ a da, arătând cugetul şi principiele Mişcăriĭ române, basate pe autonomia ţĕreĭ şi suzeranitatea Porţiĭ, ne determinarŏm a ne duce la Constantinopole, ca nisce vasalĭ credincioşĭ aĭ Turcieĭ.

Aci aflarŏm maĭ mult de douĕ-ḑecĭ Românĭ emigraţĭ ce ajunseserŏ măĭ de-odată cu noĭ, alungaţĭ de intrarea Ruşilor în Transilvania. Acestia îndată furŏ trimişĭ la Brussa, şi noĭ furŏm nevoiţĭ a ne înturna înapoĭ în França pentru cŏ cu venirea luĭ Graben la Constantinopole, Pórta se afla în preḑiua convenţieĭ de la Balta-Liman.

La despărţirea nóstră de fraţiĭ emigraţĭ ce ne deteserŏ misiunea în Cronstadt a lucra în numele lor, şi pe carĭ 'ĭ maĭ vĕḑurŏm pe batel la Constantinopole, ne-am exprimat maĭ lămurit de cât tot-d'auna cŏ la ast-fel de împrejurărĭ şi cause, căpeteniile nu sunt de cât contradictoriĭ şi fatale, aducĕtóre de rivalităţĭ şi de desunire; cŏ căpetenia fie-căruia Român emigrat trebue să fie singură Patria, şi instrucţiile dupŏ care va avé a urma să nu fie altele de cât principiele proclamate şi susţinute de un popol întregŭ; cŏ fie-care emigrat se cuvine a fi un apostol al adevĕrurilor recunoscute de Patrie, şi cŏ în apostolatul săracieĭ ar fi o batjocură a ne maĭ face capete şi códe; şi în fine cŏ noĭ orĭ-ce vom lucra, vom face ca simpli Românĭ, cum şi eĭ asemenea sunt datorĭ a face dupŏ putinţă.

Un spirit ânsĕ de desbinare plana vagŭ şi nedeterminat atât in emigraţia din Turcia cât şi în cea din França. Nu îl consideram ânsĕ de cât ca o anomalie naturală a omuluĭ când îşĭ perde cumpĕtul şi nu maĭ e în starea sa normală. Eram departe âncŏ de a crede cŏ o ghiară lungă şi tot muscăléscă lucreaḑă nu numaĭ în ţéră, ci şi într'o biată mână de ómenĭ svânturaţĭ

Ne înturnarŏm la Paris. Aceĭ ómenĭ carĭ maĭ 'nainte propunea a numi un singur cap al emigraţieĭ, a'l înconjiura de o aureolă óre-care, a'l tracta de Prinţ saŭ cine maĭ scie ce, aceiaş ómenĭ, ne deşteptarŏm într'o ḑi cŏ formeaḑă un comitet, nicĭ maĭ mult nicĭ maĭ puţin de cât *democraticŭ*, abandonând şi unitatea absolutistă, şi aureola, şi orĭ-ce principiĭ românescĭ şi moldovenescĭ tot-de-odată; şi comitetul democratic începe a fulgera asupra Porţiĭ.

Atuncĭ, vĕḑuiŭ, cată să o ḑic eŭ maĭ ânteiŭ, cŏ aci nu era lucru curat, cŏ partea cea maĭ aristocratică a emigraţieĭ, cea maĭ principéscă se făcŭ maĭ liberală de cât însuşĭ popolul român ce în timp de treĭ lunĭ nu pronunţase nicĭ o vorbă de democraţie. Ce angel saŭ ce demon era aci la mijloc de făcŭ acéstă minune?

Etŏ ce. Emigraţia, ast-fel cum era semânată în Transilvania, Austria, Franţa şi Turcia, susţinea ceea ce susţinuse ţéra întrégă, adicŏ autonomia ţĕreĭ şi suzeranitatea Porţeĭ. Rusia prin manifestul sĕŭ din Iulie 1848 ne încriminase cŏ sûntem rebelĭ către Pórtă şi cŏ vrem să proclamăm o Românie, una tare, independentă. Purtarea Petrieĭ nóstre, principiele emigraţieĭ, languagiul eĭ, nu se potrivea cu încriminarea Rusieĭ, adicŏ cu politica eĭ. Ca să se rupă şirul Mişcăreĭ din 1848, ca să degenereḑe adevĕrata eĭ fisionomie, cătă să facŏ pe emigraţĭ, pe proscrişĭ, pe ceĭ declaraţĭ de conducĕtorĭ aĭ popoluluĭ, să caḑă dintr'o neconsecinţă într'alta. Aşà se încercarŏ maĭ ântêiŭ a face o păpuşerie ridicolă, a'şĭ numi emigraţia un singur cap încongiurat d'o aureolă; şi acest cap atuncĭ să fie bun, capabil, om cu tóte cunoscinţele unuĭ bărbat de stat, când va fi saŭ unelta d'a dreptul a dorinţelor muscălescĭ saŭ unelta vre uneĭ unelte, ca să compromită emigraţia şi cu dênsa Mişcarea din 1848, şi prin urmare tot viitorul ţĕreĭ. Cercarŏ maĭ întêiŭ din Golesciĭ să facŏ o asemenea păpuşă, apoĭ din Moldovenĭ, şi când vĕḑurŏ cŏ nu reuşirŏ, atuncĭ inprovisarŏ un comitet democratic, nume la care nicĭ n'a visat ţĕranul, nicĭ neguţătorul român; la care ânsĕ Czarul şi Duhamel tot-d'a-una aŭ cugetat, cŏcĭ a calomniat popolul de comunist, de inemicŭ al proprietăţeĭ, de bătăiosŭ şi bătăiaşŭ cu Turci, cu Muscali, cu Nemţi, cu Unguri, pe un popol ce n'avea arme, ce sciu a ţine ordinea şi pacea treĭ lunĭ, ce respectò şi apĕrò proprietatea, şi care nu maĭ avu nicĭ car, nicĭ boŭ, nicĭ vacă, nicĭ suflare de vită în bătătură, nicĭ mălaiŭ în sac, nicĭ foc în cămin îndată ce venirŏ apărătoriĭ proprietăţeĭ, Muscaliĭ. Aşa voia Czarul să ne arate în lume de inemicĭ aĭ Turcilor şi Austriacilor, de comunişti. Aşa se formò şi comitetul democratic cu trăsnete şi plesnete asupra Turcieĭ.

Am lăsat să facă, nu am intrat în polemică, ântêiŭ ca să nu ne maĭ scie lumea, şi al doilea cŏ bieţiĭ ómenĭ, o mare parte lucra ca orbi, orice greşală făcea, lucra din nesciinţă, nicĭ prin minte nu le trecea cŏ sunt unelte muscăiescĭ. Pentru ce să'şĭ pue cine-va mintea cu nisce junĭ ne'ncercaţĭ? Pentru ce să céră cine-va de la dênşi înţelepciune şi încercare maĭ multă de cât n'aŭ atâtea capete de boierĭ bĕtrânĭ, ce fărŏ a se îndoi, pe tótă ḑioa sunt instrumente muscălescĭ şi unul pe altul se critică; pentru cŏ nimĕnuĭ nu place ceea ce face altul, pentru cŏ fiecare rîde unul de altul, şi Czarul rîde de toţĭ, şi Dracul rîde şi de Czarul şi de boierĭ, şi Dumnezeŭ va cere într'o ḑi cuvênt şi Draculuĭ, şi Czaruluĭ şi boierilor.

'I-am lăsat, ḑic, să facă, creḑênd cŏ înt'o ḑi se vor deştepta.

Aşa s'a urmat câteva lunĭ, şi la multe adunări numite democratice furŏm invitaţĭ fărŏ a ne duce, pînŏ furŏm nevoiţĭ Tell şi eŭ a rĕspunde în scris, cŏ orĭcare ne vor fi relaţiile private de amicie saŭ de rudenie le vom ţine în viaţa privată, iar în adunărĭ şi lucrărĭ formale şi publice nu ne putem aduna şi lucra cu ómenĭ de categoriile de maĭ jos:

1) Cu Românĭ ce nu se ţin de principiile proclamate de Popol: autonomia ţĕreĭ şi suzeranitatea Porţeĭ;

2) Cu ómenĭ asupra cărora aŭ banĭ publicĭ şi nu s'aŭ supus a da socotélă despre dênşiĭ;

3) Cu ómenĭ asupra cărora este prepus de o crimă gravă, despre care Mişcarea din 1848 şi ómeniĭ eĭ nu pot fi solidarĭ;

4) Cu copii ne vêrstnicĭ trimişĭ de părinţiĭ lor spre învĕţĕtură, iar nu spre a le ameţi noĭ capetele şi a le fura timpul preţios în dispute ce lor le sunt străine şi ţĕreĭ de vătămare.

Atuncĭ tóte individele de aceste patru categoriĭ se pronunţarŏ de un câmp, în capul căruia figura ceĭ de categoria d'ântêiŭ ca căpitanĭ şi ceĭ-l'alţĭ ca soldaţĭ. Generalul lor era şi este Roden care le ţinea firul din Constantinopole şi al căruĭ nume adevĕrat îl cunósceţĭ toţĭ.

Dacă spiritul Mişcăriĭ din 1848, a fost representat de Mavru, de aliaţiĭ luĭ, de copii amăgiţĭ carĭ se ḑic cŏ ar fi tras în Bibescu, de ómeniĭ ce n'aŭ sciut a se respecta pe sine respectând baniĭ publicĭ, dacŏ ast-fel de ómenĭ aŭ representat Mişcarea iar nu un popol integru armat asupra anarhieĭ, sfîşiat de răpirile miniştrilor fraţiĭ şi favoriţiĭ Domnilor, stătut de bicele dorobanţilor, de un cler asuprit şi insetoşat de lumină, de o neguţĕtorime împilată şi degradată din starea omenéscă, de o junime generósă şi plină de speranţe în viitor; atuncĭ acéstă adunăturŏ a emigraţieĭ numită democratică de calitate, compusă de individe de aceste treĭ categoriĭ ce n'aŭ făcut nicĭ o dată parte din popol nicĭ din ómeniĭ luĭ, nici din dregătoriĭ luĭ, putea face un câmp; almintrelea ânsĕ l'am considerat ca o unealtă din sciinţă saŭ nesciinţă a planurilor rusescĭ, ca o machină al căruia primul resort era cel din Constantinopole şi pe lîngă care se maĭ unirŏ şi câţĭ-va junĭ carĭ, amăgiţĭ în credulitatea lor, avurŏ generositatea a'şĭ sacrifica timpul şi repaosul părinţilor întru a se amesteca în cabale şi a'şĭ abandona studiurile.

Asta fu tótă istoria faimóseĭ desbinărĭ ce s'a auḑit în ţéră cŏ este între româniĭ emigraţĭ. Ânsĕ când a fost vre-odată unire între ómeniĭ Mişcăreĭ din 1848 şi între sfeterisitoriĭ de banĭ publicĭ? între eĭ şi între muscăliţĭ carĭ până în preḑiua Mişcăriĭ nu făcea de cât să bată romanismul prin slavonism? între eĭ şi pui de fanarioţĭ aĭ căror părinţĭ aŭ murit şi n'aŭ sciut să dicŏ nicĭ *pâine* pe românesce? Dacŏ a fost vreodată unire între ómeniĭ Mişcăriĭ şi între asemenea ómenĭ, acéstă adunătură fatală se póte numi desbinare, iar dacă nu, emigraţiĭ românĭ, ómeniĭ noştri, fraţilor aŭ fost şi sunt uniţĭ.

Ce desbinare dar este în emigraţie? Toţĭ emigraţiĭ sunt uniţĭ şi fugŭ, se depărteadă maĭ mult de cât totd'auna de unelte muscălescĭ şi de ómeni ce n'aŭ respnctat Mişcarea, nicĭ persóna lor, întinându-se cu bani publicĭ.

De la acéstă linie de hotar pronunţată s'aŭ urmat multe din partea amăgită tot în sens muscălescŭ, tot în paguba Mişcăriĭ române. A le nara este fórte pe lungŭ şi nefolositor. Vĕ împărtăşescŭ numaĭ actele şi câte-va din scrisorĭ, din care vĕ veţĭ lumina despre cele lucrate, despre doctrinele ómenilor ţĕreĭ şi Mişcăriĭ eĭ. Tot ce a lucrat partea ceealaltă n'a fost de cât spre a justifica calomniile Rusieĭ, şi a înlesni cele întêmplate în Bucurescĭ în véra trecută spre a demonstra de binecuvêntată şederea Muscalilor în ţéră.

Anul 1850. Decembre 6.

*

Triumviriĭ însărcinaţĭ cu pledarea causeĭ române, deterŏ Puterilor europene un memoriŭ justificativ Mişcăriĭ regeneraţiuneĭ, şi dupŏ încheierea tractatuluĭ de la Balta-Liman, aduserŏ guvernuluĭ frances următorul protest:

Domnule ministre,

Memoriul publicat de noĭ în Februarie 1849 explică, cu ênsuşĭ textul tractatelor, situaţia Principatelor ţĕreĭ Românescĭ şi Moldoveĭ în raport cŏtre imperiul Otoman şi cŏtre Rusia. Avem ânsĕ a aduce aminte în doĕ cuvinte principalele lor disposiţiĭ.

Libere de bună-voiă aceste Principate s'aŭ pus sub suzeranitatea Porţiĭ, reservându'şĭ anume drepturile lor de autonomie şi de suverauitate în cele din întru. Principatele aŭ cŏtre Pórtă drepturi şi datoriĭ de vasaiitate: Pórta are asupra lor drepturĭ şi datoriĭ de suzeranitate, fărŏ ânsĕ să aibă şi dreptul de a atenta la privilegele lor.

Aceste privilege sunt:

1) O administraţiă naţională independentă;

2) O putere legislativă naţională.

Principatele Țĕreĭ Româneseĭ și Moldoveĭ, ca parte integrătóre a imperiuluĭ Otoman, mărginindu-se prin hotarele lor cu Rusia, suferă consecințele proiectelor de conciste ale aceste-puterĭ, care fĕră nicĭ un drept, își însușesce de la sine privilegiul de a se amesteca în trebile țĕreĭ cu un cuget învederat de a le prepara spre o incorporație cu dênsa. Așa în tractatul de la Kiuciuk-Kaïnargi, Rusia 'șĭ-a atribuit de la sine, cĕtre Principate un drept de *intercessie*, care, în tractatul de la Adrianopole deveni un drept de *garanție;* și în fine la 1829 în protocolul Regulamentuluĭ organicŭ, un drept de *protecție*. Acestea sunt singurele titlurĭ ale Rusieĭ de a se amesteca în trebele țĕreĭ Româneseĭ și Moldoveĭ.

Memoriul nostru din Februarie 1849, protesta asupra ocupațieĭ nelegiuite sub care gem Principatele. De atunci Pórta suferia ca și noĭ de acéstă ocupațiă atentatoriă ia independința și la integritatea Imperiuluĭ Otoman.

Puterile ce aŭ susemnat tractatele de la 1841, n'aŭ putut să se refuse de façă și aŭ și adresat protestațiĭ, saŭ mai bine mustrărĭ Rusieĭ, care pe de o parte a trecut peste dênsele, iar pe de alta simțind pericolul uneĭ posițiĭ întinse cu Pórta, în momentul de a intreprinde intervenirea în Ungaria, a pus totul în jocŭ spre a legitim în óre-care chip ființa oștirilor sale asupra Dunăriĭ și a'șĭ consolida influința în Principate pe care cu orĭ-ce preț voiesce a le deslipi de Turcia. Pentru cĕ nu sĕ cuvine a uita cĕ pe când Rusia înfigea mâna în Crimeea și smulgea de la Moldova Basarabia, ea protesta ca și acuma despre respectul sĕŭ cĕtre drepturile Porțiĭ, *) reservându'șĭ, dupĕ cum speră și astădĭ, a'șĭ sancționa concistele înaintea Puterilor Europeĭ prin cuvêntul saŭ tăria cĕ ce s'a făcut nu se maĭ desface (fait accomplit). In adevĕr o protestațiă energică ar putĕ mântui în cele de acum provinciile Dunăriĭ fărĕ nicĭ o nevoie de resbel. Cât ânsĕ fărĕ veste s'ar urma vre-o incorporațiă smulsă de la Pórtă, care stătută de resbel și abandonată de alte Puteri va preferi a se lepĕda de acéstă umbră de suzeranitate ce nu'ĭ dă de cât nevoĭ și încurcăture, atunci una ca acésta nu s'ar maĭ putĕ împedica de cât prin resbel, Rusia scie cĕ nimenĭ nu va face resbel pentru o Moldovalachie, și de aceea cutéḑă mult.

Pórta, credem a sci, a făcut tot ce era în putința sa, afară de resbel, spre a nu veni la nicĭ un fel de învoire. Din nenorocire ânsĕ preocupațiile din întru, linguagiul asigurătoȓ al ambasadorilor Rusieĭ, și, cuteḑăm a ḑice, o interpretație amăgitóre despre situaţia Principatelor şi despre cestiunea Turcieĭ, aŭ făcut pe cabinetele Parisuluĭ şi Londreĭ a refusa ajutorul cerut de cĕtre Pórtă. Aşa acéstă Putere, vĕdêndu-se singură şi lipsindu'ĭ cuteḑanţa, încheiă o *Convenţiă* la Balta-Liman, în 18 Aprilie, cu Rusia, pe priciorul uneĭ transacţiĭ, la care Sultanul, suntem siguri, s'a opus din tóte puterile.

---

* Vezĭ manifestul din Iulie 1848.

Ţéra românéscă şi Moldova êşĭ vĕd drepturile cele maĭ sacre călcate în picióre.

Prin abusul ce Rusia face cu puterea;

Prin lipsa de cuteḑanţă din partea Porţiĭ;

Prin abandonul în care o lăsa Franţa şi Englitera chiar în momentul când acéstă neînvoire lua un caracter grav.

N'avem trebuinţă a da de cât un repede comentariŭ Convenţieĭ de la Balta-Liman.

„ § 1. Gospodariĭ sunt numiţĭ de Pórtă şi de Rusia, fărĕ a consulta ţéra, pe şépte anĭ."

Maĭ ântêiŭ nicĭ una din Puterile contractante n'avea dreptul d'a stipula asupra acestuĭ punt. Cĕcĭ nicĭ un tractat nu dă Rusieĭ nicĭ ênsuşĭ Porţiĭ facultatea de a se amesteca în administraţia ţĕreĭ. . . . .

„ § 2. Regulamentul organicŭ remâne în puterea sa. — Adu-„ nările naţionale sunt suspendute."

Am ḑis maĭ sus cĕ în numĕrul privilegelor fondamentale ale Principatelor era şi puterea legislativă naţională. Acésta se află învederat violată prin acest paragraf. Consecinţa acesteĭ mĕsure este deplorabilă, cĕcĭ arbitrariul nu va maĭ avé frêŭ, şi Rusia va face orĭ-ce'ĭ va plăcea în Principate. Cele douĕ puterĭ contractante împinseră cuteḑarea pînĕ acolo în cât nu hotărîră nicĭ încaĭ un termen acesteĭ stărĭ ilegale.

„ § 3. Doĕ comitete de revisie vor fi instituite în Moldova şi „ Ţéra Românéscă spre a modifica câte-va pasage din regula-„ mentul organicŭ."

Avem a aduce aminte aci cĕ acest regulament a fost impus Principatelor, în timpul uneĭ ocupaţiunĭ armate, cu forţa şi cu viclenia, ce nici o putere, nicĭ ênsuşĭ Austria n'a voit a'l recunósce. Acest regulament, adevĕrat biciŭ al ţĕreĭ este singura causă a Mişcăriĭ revoluţionare din 1848.

Ce voiescŭ a face acum? Fără Adunare naţională, fărĕ a consulta ţéra, unde partitul naţional risipit prin exil, nu maĭ e representat, voiescŭ sub împilarea unei ocupaţiĭ armate, prin nisce comitete alese şi numite de cĕtre agenţiĭ ruşĭ, a procede în óre-carĭ modificaţiĭ. Ce reformă se póte aştepta de aci? Învederat, singurul resultat al acesteĭ mĕsure va fi de a *revoluţiona* din noŭ ţéra şi de a o aduce a pune într'o ḑi tóte în jocŭ in paguba ênsuşĭ a Porţiĭ.

„ § 4. Oştirile de ocupaţiă sunt hotărîte la 30,000 din partea „ fie-căria puterĭ, pînŏ la întréga, păciuire a Ungarieĭ, şi la 10,000 „ dupŏ ce se va restabili pacea."

N'avem de cât a repeta cŏ nicĭ Pórta nicĭ Rusia n'avea dreptul d'a ocupa cu forţă armată Principatele. De s'ar fi întêmplat vre-o revoluţie în contra puteriĭ suzerane, ar fi avut un cuvênt intrarea oştirilor turcescĭ; iar in cât pentru a celor rusescĭ nu se póte justifica la nicĭ o întêmplare. Revoluţia din 1848 a fost cu totul în favórea Curţiĭ suzerane. Româniĭ nu voia de cât a se mântui de protectoratul despoticŭ al Rusieĭ şi de regulamentul organicŭ impus de acéstă putere.

Pórta, se cuvine a ḑice, legitimând, în contra drepturilor nóstre, fiinţa de façă a oştirilor rusescĭ, a lucrat în contra interesurilor sale propriĭ. Cŏcĭ, cată a aduce aminte cŏ Pórta a perdut maĭ din nainte o parte din populaţiile române prin cesiunea Bucovineĭ la Austria şi a Basarabieĭ la Rusia. A autorisa astăḑĭ ocupaţia ţêreĭ Românescĭ şi Moldoveĭ, este a prepara calea incorporaţieĭ ţêrilor române ce aŭ maĭ rĕmas tributare Porţiĭ.

„ § 5. Se vor numi doĭ comisarĭ unul otoman şi altul rus cu „ drept d'a preveghia la aşeḑarea gospodarilor. Acestĭ comisari „ vor numi comitetele despre care am vorbit maĭ sus."

De la intrarea Ruşilor în ţéra românéscă, Pórta a luat, creĭ dem, o de ajuns experienţă despre luptele ce sunt nedeslipite de o autoritate împărţită între comisariĭ ruşĭ şi otomanĭ. Ceĭ din urmă nu pot ţine, se înmóiă şi lasă a se împlini voia celor d'ântêiŭ, şi popolul tributar stă neîncetat de façă la spectacolul de umilirĭ la care e supusă Curtea suzerană. Acéstă situaţiă intră pe cât se póte maĭ bine în planurile Rusieĭ ce n'are alt cuget de cât a descredita autoritatea Porţiĭ. Fărŏ a maĭ demonstra nulitatea gospodarilor controlaţĭ de acestĭ comisarĭ, nu vrem de cât a arăta urmările deplorabile ce es din acéstă mĕsură pentru imperiul otoman.

„ § 6. Acéstă învoire este pe şépte anĭ."

Examinând clausele precedente, am învederat cŏ acéstă convenţie vioḷéḑă drepturile nóstre funḑamentale:

1. Cel de administraţiă naţională independentă,
2. Al puteriĭ legislative nâţionale.

Pentru-cŏ nicĭ un paragraf nu stipuléḑă cŏ aceste drepturĭ se vor înturna Ţêreĭ Românescĭ şi Moldovei, dupŏ împlinirea termenuluĭ convenţiei, prin urmare paragraful 6, n'are nicĭ o însemnare.

„§ 7. Acéstă învoire nu aduce nicĭ o schimbare tractatelor prealabile.“

O maĭ repetăm, nicĭ un tractat nu dă dreptul de a ocupa cu forţa Principatele, nicĭ un tractat nu iartă Rusieĭ de a viola drepturile fundamentale ale ţĕreĭ. Mişcarea română neavênd drept scop de a trage ţéra de sub suzeranitatea Porţiĭ, Pórta n'a putut bântui aceste ţĕrĭ de cât sforţată şi intimidată de Rusia. Aşa, a afirmà cŏ convenţia nu aduce vătămare tractatelor dinainte, este o curată vorbă fărŏ înţeles; pentru cŏ nicĭ un tractat n'a putut fi citat spre ajutorul acesteĭ convenţiĭ, şi acest act aduce cea maĭ gravă lovitură tractatuluĭ relativ la trecerea strîmtoriĭ, subsemnat de puterile cele marĭ.

Se cuvine acum a însemna cŏ nicĭ un articol al acesteĭ convenţiĭ nu împedică oştirile rusescĭ stabilite in Ţéra Românéscă d'a intra în Transilvania, şi de a lucra în Austria de pe teritoriul otoman. De doĕ orĭ âncŏ, cu tóte observaţiile făcute de comisarul otoman, aŭ şi trecut corpurĭ de oştire din ţéra Română în Transilvania. Unguriĭ alungându-le, pot şi eĭ transporta teatrul resbeluluĭ pe teritoriul nostru. Ce devine în asemenea împregiurărĭ neutralitatea Turcieĭ din care noĭ facem parte întregătóre? Françа ca una ce a subsemnat tractatele de la 1841, póte ea suferi nisce violaţiĭ atât de însemnătóre?

Credem cŏ una din causele indiferinţeĭ guvernuluĭ frânçes în cestiunea Ţĕreĭ Românescĭ şi Moldoveĭ, este şi opinia propagată cu atâta viclenie din partea inemicilor nostri, cum cŏ Mişcarea din Bucurescĭ a fost demagogică. Avem datorie cŏtre noĭ ênşine avem datorie cŏtre Françа a protesta âncŏ-o-dată asupra acesteĭ acusaţiĭ.

Revoluţia română n'a avut de cât un cuget, singurul cuget de a rĕsturna protectoratul rus, protectorat ce aduce cu sine aceleaşĭ pericole ca şi demagogia cea maĭ fărŏ frêŭ, adicŏ ură între diversele clase ale societăţiĭ, ură ce Rusia întĕrîtă prin tóte miḑlócele spre a combate şi a paralisa spiritul patrioticŭ şi cu adevĕrat naţional.

Despotismul şi demagogia, din puntul nostru de vedere, aŭ în sine aceleaşĭ tendinţe şi aducŭ aceleaşĭ nevoĭ. A guverna prin terorismu, a aţîţa pe ceĭ neavuţĭ asupra avuţilor, a călca în picióre drepturile sacre ale proprietăţiĭ şi familieĭ, sunt doĕ practice extreme ce Françа nu póte protege. Noĭ suntem departe şi de una şi de alta, şi cu acest titlu credem cŏ putem invoca ajutorul guvernuluĭ françes. Şi ênsuşĭ când am sci cŏ França n'ar puté să aibă simpatiĭ cŏtre tóte causele cu adevĕrat juste, tot am avé speranţă în interesul chiar al Françeĭ; pentru cŏ chiar interesele sale sunt compromise în cestiunea Dunăriĭ. In adevĕr França are un mare interes în menţinerea integrităţiĭ imperiuluĭ Otoman; Austria are asemenea, şi politica amêndurora era de a neutralisa pe cât se póte influinţa Rusieĭ în Constantinopole. Ânsĕ astăḑĭ Austria, căutând a se reconstrui prin ajutorul Rusieĭ, înceṭéḑă de a maĭ puté fi rivala eĭ în Orient. Aşa, acum nimicŭ nu va maĭ împedica influinţa ce Rusia exercită între chrestiniĭ supuşĭ otomanĭ, şi căderea imperiuluĭ turcŭ devine din ce în ce maĭ eminentă.

Înţelegem fórte bine dificultăţile de a eşi din căile d'o rutină de cincĭ ḑecĭ de anĭ, d'a adopta o noĕ politică demnă d'o naţie mare; ânsĕ momentele sunt scumpe, numĕrate. Alianţa între Austria şi Rusia provenită din resbelul Ungarieĭ, orĭ ce va ḑice cine-va, ameninţă fórte mult pe França. Turcia, cu populaţiile sale chrestine se cuvine a forma aripa dréptă a Françeĭ. Ânsĕ spre a'şĭ prepara şi face o asemenea aliată, nu maĭ e timp de perdut. Nu trebue a uita cŏ existenţa şi viitorul Porţiĭ sunt în mâna a ḑece milióne de chrestinĭ rĕspândiţĭ în Turcia Europeĭ.

Aceste populaţiĭ de ḑece milióne, mişcate, frĕmêntate de Rusia, îşĭ maĭ întorcŭ o ultimă căutătură cŏtre França.

Turcia înţelege cŏ numaĭ prin reforme şi concesiĭ póte a se apĕra d'o esbucnire. Rusia n'o lasă a lua iniţiativa de a face bine chrestinilor, pentru cŏ eĭ esbucnirile ĭĭ sunt de folos. La Constantinopole ambasadorul rus pe de o parte aţîţă agenţiĭ rusescĭ prin provinciĭ, predică revolta asupra curţiĭ suzerane.

. . . .

Noĭ vedem, în acéstă linie de conduită, singura nóstră speranţă şi mântuire, singurul miḑlocŭ d'a anula convenţia de la Balta-Liman; şi, daca vorbim despre toţĭ chrestiniĭ din Turcia este pentru-cŏ vedem aceleaşĭ pericole în care suntem noĭ ca ceĭ maĭ apropiaţĭ de hotarele Rusieĭ, *aceleaşi pericole ameninţând Bulgaria, Serbia, Bosnia şi celelalte provinciĭ.*

Daca creḑĭ, domnule ministre, cŏ pot să'ţĭ fiă de óre-care folos lămurirĭ maĭ cu de-amĕnuntul asupra provinciilor române, noĭ ne vom crede fericĭ a ţi le face. Deocamdată bine-voiesce a lua în consideraţiă interesele infortunateĭ nóstre ţĕrĭ pe cât acésta se va învoi cu politica Françeĭ.

I. Heliade; Tell; N Golescu.

Paris, 1849, Iunie 28.

*

La 10 Noembre 1849, Heliade dete cabinetuluĭ engles următorul memoriŭ:

Domnule ministre,

Cugetele Rusieĭ asupra Țĕreĭ Românescĭ și Moldoveĭ sunt fórte cunoscute. Politica ânsĕ ce ține ea spre a le realisa e pré puçin cunoscută, și este de o mare importanță a o denunța înaintea lumiĭ.

A se înfige ca representantul ordineĭ și ca apĕrătorul populațiilor chreștine din Orient, a se arĕta ca amicul Turcieĭ și protectorul desinteresat al provinciilor Danubiene, acésta a fost în tot-d'a-una politica aparentă a Czaruluĭ, acesta a fost rolul cavalerescŭ ce s'a sforțat a lua înaintea ochilor Europeĭ.

A dospi complote, a încuiba doctrine anarchice, a respândi seminte de ură și de revoltă asupra Divanuluĭ, a interveni ca să stingă—dupŏ ce sunt maĭ ânteiŭ bine aprinse—conspirațiile urḑite de cŏtre ênsușĭ agențiĭ sĕĭ; acésta a fost de treĭ-ḑecĭ de anĭ purtarea reală, politica neschimbată a cabinetuluĭ din Petersburg.

Faptele vorbescŭ pré tare în cât nicĭ diplomațiĭ ceĭ maĭ îndemânaticĭ nicĭ scriitoriĭ ceĭ maĭ nerușinațĭ nu maĭ pot îndelung amăgi opinia. Să lăsăm a vorbi faptele.

La 1821, din sînul Rusieĭ ese fanariotul Ipsilante, nu spre a proclama independința Grecieĭ, ci spre a aduce în Moldova și Țéra Românéscă prada, focul și măcelul, și spre a da pretextul de resbel ce începu la 1828 între Rușĭ și Turcĭ, și cufundă țĕrile Danubiene în ultima miserie.

La 1841 tot Rusia urḑi complotul de la Brăila. Spera ca prin acéstă conspirație să scóle pe Bulgarĭ asupra Turcilor și să aibă apoĭ cuvinte tarĭ spre a interveni.

În 1848, Rusia începe din noŭ. Îĭ trebuia cu orĭ-ce preț un pretext spre a ocupa Moldova și Țéra Românéscă. Comisarul sĕŭ, Duhamel, ajutat de numeroșĭ agențĭ, se pune pe lucru și prepară în Țéra Românéscă o rescólă anarchică, ca a luĭ Ipsilante. Din norocire Româniĭ înțelegŭ pericolul și se scólă ca un singur om spre a scăpa de machinațiile perfide ale trimisuluĭ din Petersburg și a scutura un protectorat atât de insultător cŏtre I. Pórtă, și atât de urîcios populațieĭ române.

Daca vre-o dată a fost vre-o Mișcare bine-cuvîntată în principiĭ, legală în miḑlóce și maĭ vîrtos curată de orĭ ce exces, a fost, fără îndoială, Mișcarea Țĕreĭ Rromânescĭ din 1848; cŏcĭ nu fu în adevĕr de cât o protestație de pace energică a popuuluĭ asupra anarchieĭ şi asupra excesurilor de tot felul cu care o ameninţa triumful complotăriĭ rusescĭ. Aşa, Românii mântuiţĭ odată de influenţa moscovită, pe loc şi proclamarŏ cu solemnitate autonomia ţĕreĭ lor, întemeiată pe tractate, şi suzeranitatea I. Porţĭ; Işĭ deterŏ o Constituţie ce reproducea anticele lor drepturĭ şi făcea a învia datinele lor naţionale. Însă tractatele, şi în coprinsul şi în înţelesul lor, furŏ fórte respectate de dênşiĭ, şi tóte actele guvernuluĭ naţional ce îşĭ deteserŏ, fărŏ a se abate din interesurile populare, sunt marture de respectul ce avurŏ către proprietate şi către ordinea socială.

Moderaţia şi legalitatea Mişcăriĭ Românilor furŏ încuviinţate de trimisul I. Porţĭ, Esc. S. Suleyman-Paşa. Acesta aflŏ ţéra bucurânduse de o ordine perfectă şi susţinênd cu zel drepturile naţionalităţiĭ lor şi ale Turcieĭ tot de odată.

Ânsŏ acéstă purtare înţeléptă şi fermă a Ţĕreĭ Românescĭ nu putea să placă cabinetuluĭ de la Petersburg; pentru cŏ iĭ ardică orĭ-ce pretest de ocupaţie. Trebuia darŏ (ast cabinet protector) să termine odată cu asemenea stare de pace. Prin îndemănatice uneltirĭ d. Duhamel ajunse a face să se nască deplorabila încăierare de la casarma Spireĭ. Tótă lumea este încredinţată că acéstă luptă absurdă de şése miĭ turcĭ, ajutaţĭ de şése tunurĭ, asupra à şése sute soldaţĭ românĭ maĭ desarmaţĭ, n'a fost de cât resultatul uneltirilor secrete, cabalelor neîncetate ale comisaruluĭ rus; cu tóte acestea servi de pretest invasieĭ moscovite.

Ruşiĭ intrarŏ în Ţéra Română, nu spre a stabili ordinea (căcĭ ea nu încetase) ci spre a ocupa provinciile Danubiene, şi a ţine corpul de ocupaţie cu cheltuiala svînturaţilor Românĭ. Prin ajutorul acestor provinciĭ, Rusia îşĭ ţinu armatele destinate a bate pe Ungurĭ şi a propaga panslavismul rusesc între populaţiile Turcieĭ şi între'ale staturilor austriene.

Catastrofa ce terminŏ lupta Ungurilor, ar fi terminat şi propaganda slavo-rusă, daca, spre a continua, cabinetul Petersburguluĭ n'ar fi prelungit agitaţiile de resbel. Aflŏ nouĕ preteste spre a'şĭ menţine ocupaţia. Bulgaria fu pusă în mişcare, şi agenţiĭ Rusieĭ reînodarŏ în Ţéra Română necontenitele lor conspiraţiĭ. Acum în véra trecută se descoperi în Bucurescĭ un complot ce se póte socoti ca un cap-d'operă de dibăcie moscovită. Capiĭ luĭ sunt cunoscuţĭ de ómenĭ aĭ Rusieĭ. Şi scopul lor era, nu de a provoca o rĕscólă asupra Turcilor (căcĭ acésta nu o putea) ci de a o închipui de astfel prin concursul unor nenorociţĭ Românĭ rătăciţĭ şi prin adunătura unuĭ numĕr de străinĭ simbriaşĭ aĭ Rusieĭ.

Acum s'ar amăgi cineva fórte de ar crede că Rusia va lăsa populaţiilor orientale vre un moment de repaos. Rĕspândiţĭ în eteriile greco-slave, ale căror fire tóte sunt ţinute de dênşiĭ, a genţiĭ moscoviţĭ sunt neîncetat ocupaţĭ întru a sepa temeliile imperiuluĭ Otoman şi a face a cădea în cursa conspiraţiilor şi a societăţilor secrete o mulţime de ómenĭ generoşĭ dintre carĭ ceĭ maĭ mulţĭ cred cŏ lucrédă pentru independinţa naţionalităţiĭ lor, unde în adevĕr nu sunt de cât instrumentele órbe ale cabinetuĭ de la Petersburg.

Ast-fel este starea lucrurilor în Orient, ast-fel e maĭ vîrtos situaţia principatelor Danubiene. Asupra acesteĭ situaţiĭ fatale pentru drepturile astor provinciĭ, ameninţătóre pentru pacea Orientuluĭ şi a Europeĭ, este neapĕrat şi important de a chiema luarea aminte a cabinetelor.

Românii proscrişĭ, aceiaşĭ ce în 1848 s'aŭ fost pus în stare d'a paralisa machinaţiile Rusieĭ şi a mănţinea ordinea, şi carĭ furŏ alungaţĭ din Patria lor pentru acéstă singură faptă, n'aŭ incetat nicĭ de cum d'a alerga la cabinetele Engliteret, Franţeĭ, Austrieĭ şi Prusieĭ spre a obţine pacificaţia lor, resultat peste putinţă pe cât va ţine influinţa fatală a protectoratuluĭ moscovit. Tot la aceste puterĭ Populul român apelò prin proclamaţia sa din 1848.

Tot la aceste guverne, în Februarie 1849, refugiaţiĭ Românĭ îşĭ adresarŏ protestaţia colectivă, însoţită de un memoriŭ justificatif al Mişcăriĭ române.

O altă protestaţiă din 28 Iunie 1849, adresată în parte către Franţa, şi dată guvernuluĭ eĭ, se făcu din partea foştilor treĭ membri aĭ Locoteninţeĭ domniare asupra convenţieĭ de la Balta-Liman ce viola drepturile Moldo-Valachieĭ. In acéstă protestaţiă se află prevĕdute şi însciinţate maĭ dinainte evenimentele ce se întêmplarŏ in Bosnia, Bulgaria şi acum în urmă în Ţéra Română.

Este trist de a avea cine-va a adeveri cŏ guvernul Franţeĭ care din preună cu cele-l'alte Puterĭ a garantat integritatea imperiuluĭ Otoman, n'a avut âncŏ timpul de à studia acéstă cestiune capitală.

Celelalte guverne face-vor ca Republica francesă? Absorbite în cele din întru ale lor, saŭ încredêndu-se în spusele diplomatice ale Rusieĭ, lăsa-vor pe urmaşiĭ luĭ Petru-cel-mare a înfige mâinile în principatele Danubiene şi a preluda ast-fel spre desfiinţarea Turcieĭ şi póte şi spre dominarea Europeĭ?

Un glas cel puţin se va maĭ ardica astă dată spre a protestà. In numele tutulor compatrioţilor sĕĭ ameninţaţĭ în libertatea lor şi in proprietăţile lor, şi fărŏ nicĭ un midloc de a face să li se audă plângerile; în numele a cincĭ milióne de chreştinĭ ajunşĭ în cea din urmă miserie, jos însemnatul cutédă a se adresa din noŭ la cabinetele europene şi cu o nouă siguranţă, a denunţa acest protectorat ca o necontenită conspiraţiă asupra naţionalităţiĭ române, asupra suzeranităţiĭ I. Porţĭ şi maĭ vîrtos, cată a o repeta, asupra intereselor generale ale Europeĭ.

Este aci o situaţiă anormală, monstruósă la care e de mare nevoe a pune un termin. Cu tóte acestea, este un midloc legal şi fărŏ greutăţĭ de a eşi dintr'ênsa. Acesta e d'a aplica la Principatele Danubiene, cum şi la fiă-care parte a imperiuluĭ Otoman, tractatul de alianţă din 1841 ce garantédă integritatea acestuĭ imperiŭ; d'a aduce aminte Rusieĭ cŏ rolul şi datoria eĭ era, nu de a usurpa drepturile provinciilor Danubiene şi de a conspira neîncetat asupra linişteĭ lor, ci de a le garanta autonomia şi de a face să li se respecte independinţa administrativă.

Provinciile Danubiene, ca parte întregătóre a imperiuluĭ Otoman, adresându-se la Puterile ce aŭ garantat acéstă integritate, speră a află dreptate şi protecţiŏ, cŏcĭ e vorba de onórea şi de interesele acestor puterĭ să facă a se respectă tractatul subsemnat de dênsele.

Ţéra Română şi Moldova, puse o dată în apĕrare despre încercările nelegiuite ale unuĭ vecin fărŏ consciinţă, şi protegiate în autonomia lor, ar încetă de a maĭ oferi Rusieĭ o pradă atât de facilă, şi n'ar maĭ fi expuse spre a deveni câmpul de bătaie al resbeluluĭ latent (ascuns) al Rusieĭ în contra Turcieĭ.

Ânsĕ acéstă protecţiŏ ar fi şi maĭ împilătóre daca n'ar avea drept scop să ajungă la soluţia definitivă a greutăţilor în fiinţă, daca n'ar face a se respectă tractatele încheiate între Principate şi Turcia. Dupŏ anticele drepturĭ şi datine ale acestor doĕ ţĕrĭ, autonomia lor recunoscută de tóte tractatele, să se puie la cale a se ocupă, prin liberă discuţie, de legĭ propriĭ a mulţumi tóte interesele, a asigură fericirea generală şi a da Europeĭ tóte garanţiile dorite.

Ast-fel este proposiţia ce Ţéra română şi Moldova (de ar fi libere spre a'şĭ arĕtă nevoile şi plângerile) ar cuteză să înfăçişeze Puterilor Europeĭ; şi care în locul lor jos-însemnatul îşĭ ia voia a le-o supune, sperând cŏ va fi bine primită de cabinetele ce se maĭ inspiră de spiritul Dreptăţiĭ şi carĭ voiesc a întemeiă mănţinerea păciĭ lumiĭ pe respectul Dreptuluĭ gintilor.

I. Heliade.

Londra, 1850. 10 Noembre,

Aceste memoriurĭ şi proteste desvoltate şi complectate prin *Istoria Mişcării române de la 1848*, *Protectoratul Czaruluĭ*, *Suvenirĭ şi Impresiuni ale unuĭ Proscris* şi alte publicaţiunĭ şi articole inserate în diferite ḑiare şi reviste, contribuirŏ în mod putern icŭ la scóterea Ruşilor din ţéră înainte de termenul stipulat prin senedul de la Balta-Liman.

Ast-fel, pe când o parte din emigranţĭ, forma *comitete democratice* spre a justifica, fărŏ scirea lor, calomniile Rusieĭ cŏ mişcarea română a fost socialistă, şi intraŭ în complote pentru uciderea Impĕratuluĭ Napoleon III liberatorul Italieĭ şi bine-făcĕtorul României, emigraţiĭ ce rĕmăseserŏ fidelĭ principiilor proclamate la 1848, uniĭ asudaŭ scriind şi publicând opere propriĭ a lumina cabinetele şi opinia publică européná asupra mişcăriĭ regeneraţiuneĭ şi drepturilor române, iar alţiĭ îşĭ daŭ pâinea de la gură în tipărirea acestor publicaţiunĭ şi în spese de călĕtorii pe la cabinete a capilor Mişcăriĭ expatriaţĭ, fărŏ a aştepta nicĭ o recompensă, mulţumiţĭ numaĭ cŏ 'şĭ-aŭ făcut datoria.

2

Pagina 5.

Româniĭ internaţĭ la Brussa eraŭ: Grigorie Zossima; doĭ fraţi Golesci: Radu şi Alexandru; doi fraţĭ Ipatescĭ: Nicolae şi Grigorie; Filipescu; G. Giurescu; G Vălénu; C. Raccoviţă, proprietarĭ; Lăzŏrénu şi Gr. Serurie, căpitani; Duţulescu, profesor; Ión Negulicĭ, pictor; Alexandru Zane, Ion Maghieru, C. Pădénul, C. Serghiade şi N. Russo (Lŏcusténu), ingínerĭ, Simon şi alţiĭ ale căror nume ne scapă.

Colonia acésta de exilaţĭ forma un fel de comunitate aprópe cà aceea a chrestinilor primitivĭ. Din puçinul ce aveaŭ, împărtăşaŭ pe compatrioţiĭ lor emigraţi fărŏ miḑlóce de existenţă risipiţĭ în Europa. Însuşĭ străinii refugiaţĭ în urma evenementelor de la 1848: Italieni, Unguri, Poloni, găséŭ la Românii din Brussa adăpost, şi eraú consideraţĭ şi trataţĭ ca nisce fraţĭ. Un expatriat, fie fost de orĭ-ce naţionalitate şi de orĭ-ce rit, era îmbrăçişat de internaţiĭ Românĭ; şi dacă refugiatuluĭ iĭ lipsea pàinea, mica comunitate Română se grăbea a 'ĭ-o procură Generositatea şi vechia ospitalitate română, nu lipsa fiilor Românieĭ nici în exil şi în a lor neavere.

3

Pagina 5.

Românii din Brussa aveaŭ de la guvernul Otoman fie-care câte 1000 leĭ turcescĭ (377 francĭ) pe lună pentru nutriment şi locuinţă. Din acéstă pensiune, aceia care rĕmăseserŏ în principiile proclamate de naţiune, trimeteaŭ o parte în Franç̧a pentru tipărirea scrierilor menite a face cunoscută Europeĭ causa Română, şi pentru subsistenţa membrilor fostuluĭ guvern însărcinaţĭ de emigraţĭ cu apĕrarea Mişcăriĭ de la 1848 inaintea cabinetelor europene.

Numele contribuitorilor se arétă în comptul de maĭ jos încheiat de d Gr. Zossima.

Pentru imprimarea **Memoriilor asupra Mişcării Române** *şi pentru ḑiarul* „**Positivul.**“ Aŭ dat:

	Leĭ	Leĭ parale
Filipescu	3000	
Zossima	2120	
Serrurie	1200	
Russo	1060	
Duţulescu.	1000	
Lăzŏrénu	1000	
Giurescu	600	
Ipatescu	500	
Negulicĭ	400	
	10.880	10.800 —

Pentru tipărirea „PROTECTORATULUI"

	Leĭ	Leĭ parale
Zossima	1150	
Russo	560	
Serrurie	435	
Negulicĭ	350	
Duţulescu	350	
Ipatescu	250	
Filipescu	200	
	3.295	3.295 —

Contribuţia permanentă lunară pentru subsistenţa domnilor Heliade şi Tell

	Leĭ	Leĭ parale
Zossima	300	
Russo	250	
Ipatescu Gr.	200	
Negulicĭ	200	
Duţulescu	200	
Serrurie	200	
Filipescu	200	
În tot pe Ianuarie 1849	1.550	
Pe Februarie	1550	
„ Martie fărŏ d. Filipescu	1350	
„ Aprilie	1350	
„ Maiŭ	1350	
„ Iuniŭ, fărŏ dd. Ipatescu şi Duţulescu	950	
„ Iulie, fărŏ d. Negulicĭ	750	
„ August	750	
„ Septemvrie	750	
„ Octomvrie	750	
	11.100	11.100 —

Abonament la fóia „SĔPTEMANA“

	Leĭ	Leĭ parale
Negulicĭ, Zossima, Serrurie şi Russo. .	157 20	
Fraţiĭ Golesciĭ	100 —	
De la toţĭ confraţiĭ pentru 12 abonamente la **LIGA POPOLILOR**	398 —	
	655 20	655 20
În tot leĭ turcescĭ		25.930 20

afarŏ de unele sume rĕspunse d'a dreptul prin poliţe de ceĭ-ce aŭ voit să subviă la plata datoriilor făcute cu tipărirea „Suvenirilor şi impresiunilor unuĭ proscris“ şi alte publicaţiĭ

*

Din aceşti bani

	Leĭ	parale
S'a trimis d-luĭ Heliade la Paris, în 2200 francĭ .	9900	—
Transportul lor	732	—
Tot d-luĭ Heliade în 708 francĭ şi tot pentru tipărirĭ.	3136	—
Idem în 696 francĭ	3132	—
Transportul lor	188	—
Primiţĭ de d. Heliade prin d. Gr. Grădişténu. . .	780	—
Trimişĭ în Grecia d-luĭ Tell în socotéla părţiĭ sale din contribuţia permanentă	1100	—
Idem d-luĭ Tell prin d. Pleşoianu	1500	—
Spre acoperirea sumelor rĕspunse de Româniĭ din Brussa, pînŏ astădĭ maĭ are să ia d. Heliade, (pentru care i s'aŭ scris de a trimite poliţe a se plăti aicĭ cŏcĭ noĭ nu avem midlóce să'ĭ trimitem).	5303	—
	25.930	20

Adicŏ leĭ turcescĭ doĕ-decĭ şi cincĭ de miĭ noĕ sute treĭ-decĭ şi parale doĕ-decĭ. Cu acest chip sunt desfăcute socotelile dintre mine şi confraţiĭ contribuitorĭ pentru baniĭ primiţĭ de mine

1852, Martie 5 **Gr. Zossima**

Heliade, autorul publicaţiunilor celor maĭ însemnate şi Memoriurilor date Puterilor europene, adresându-se către internaţiĭ din Brussa, ale căror nume se vĕd maĭ sus, ceĭ ce aŭ contribuit bănesce la pledarea causeĭ române în străinătate pe arena publicităţiĭ, le ḑice:

„ Amiciĭ meĭ şi fraţĭ,

. . . .

„ Dacă Franţa cunósce astăḑĭ maĭ bine de cât în 1848 naţionalitatea română, Mişcarea sa, principiile sale, aspiraţiunile sale către viitor, Patria nu e datóre acéstă bine-facere de cât abnegaţieĭ vóstre, generosităţiĭ vóstre. Voĭ aţĭ dat tóte spesele publicaţiunilor propriĭ alumina opiniunea şi a salva într'o ḑi România.

„Umilĭ ostenĭ necunoscuţĭ, voĭ aţĭ combătut fărŏ ambiţiune, aţĭ suferit exilul, sărăcia, miseria, şi aţĭ împărţit pâinea vóstră spre a subveni la trebuinţele pe carĭ causa comună le cerea.

„ Susţiitorĭ devotaţĭ de la începutul Regeneraţiuneĭ, voĭ aţĭ servit Patria ca ceĭ d'ânteiŭ înaintea primejdieĭ, şi ca ceĭ din urmă înaintea ambiţieĭ. Fărŏ nicĭ un nume în Mişcare, voĭ n'aţĭ avut alt scop de cât de a trece de martirĭ necunoscuţĭ aĭ Regeneraţiuneĭ române. Vĕ adreseḑ acéstă scrisóre spre a vĕ exprima recunoscinţa mea şi a face cunoscut posterităţiĭ devotamentul vostru, marile vóstre sacrificiĭ şi modestia vóstră. Respectaţi'mĭ entusiasmul, el este un tribut ce vĕ datoram.

„ Mulţumită oferirilor vóstre patriotice, intrigile Czaruluĭ s'aŭ făcut cunoscute Europeĭ, Naţiunea nóstră îşĭ atrage din ḑi în ḑi simpatiĭ puternice şi respectabile, şi Ruşiĭ aŭ fost în fine goniţĭ din sântul nostru pămênt.

„ Poporul a făcut Mişcarea; inamiciĭ, agenţiĭ lor şi amăgiţiĭ lor aŭ falsificat'o, şi prin sacrificiile vóstre bănescĭ, am reuşit a o presenta lumeĭ curată, nobilă, generósă, aşa cum s'a făcut în onórea uneĭ naţiunĭ ce merită o sórtă maĭ bună."

N'am fi vorbit de aceste neînsemnate sacrificiĭ ce exilaţiĭ din Brussa, în neaverea lor, aŭ făcut pentru causa sacră, daca inamiciĭ Mişcăreĭ regeneraţiuneĭ nu ar fi adus ómenilor de la 48 cele maĭ odióse calomniĭ.

Perspectiva celor ce s'aŭ sculat la 1848 pentru drepturile Naţiuneĭ şi libertăţile Poporuluĭ, era temniţele, exilul, proscripţiunea, perderea posiţiuneĭ lor sociale şi averiĭ lor, iar nu mărirea şi înavuţirea. Revoluţiile sunt ca Saturnu: ele îşĭ mănîncă copiĭ; ceĭ maĭ devotaţĭ apĕrătorĭ aĭ lor rĕmân pe câmpul de luptă. Eĭ o sciaŭ acésta, şi cu tóte acestea aŭ intrat în luptă cântând *Marsiliesa*. Asemenea ómenĭ nu se scólă ca să'şĭ apropie averea publică ci ca să'şĭ dea sângele lor pentru cucerirea drepturilor Naţiuneĭ şi mărirea Ţĕreĭ.

*

4

Pagina 7.

. . . .

. . . .

*

5

Pagina 7.

La 1846 Martie 25, Heliade concepuse vastul plan al uneĭ *Bibliotece universale* în limba română de operile cele maĭ alese în tóte ramurile sciinţeĭ ale popolilor civilisaţĭ anticĭ şi modernĭ.

La acéstă lucrare face alusiŏ marele bărbat când ḑice că daca n'a împlinit ceva din câte a promis patrieĭ a fost numaĭ cele ce începuse înaintea mişcăriĭ dela 48 şi pe care evenimentele de atuncĭ 'l-aŭ silit a le părăsi.

*

6

Pagina 8.

Baniĭ ce aŭ rĕmas asupra ómenilor de la 1848 în graba eşireĭ lor din ţéră, s'aŭ întors thesauruluĭ public pînŏ la un obol. O parte dintr'ênşiĭ eraŭ apuntamentele acelora ce ocupaserŏ funcţiunĭ în timpul guvernuluĭ naţional. Reacţia ciocoiascā voia sā nu ţinā în seamā nicĭ o chieltuialā fācutā în cele treĭ lunĭ ale mişcāriĭ populare.

O scrisóre din Bucurescĭ adresatā în anul 1850 unuia din emigranţiĭ românĭ ce se afla la Paris, vorbind de socotelile Divanul obstesc luate expatriaţilor, ḑice:

„...... Tot acest respectabil Divan, vĕḑênd în socotelile Vistieriei figurând suma de 1,200,000 leĭ cheltuiţĭ în timpul guvernuluĭ revoluţionar în trebuinţele Statuluĭ, d-niĭ I. Manu, S. Bărcănescu şi I. Văcărĕscu sbierau că aceĭ banĭ să se plătéscă din stările ómenilor mişcăriĭ. Acéstă propunere s'a pus la vot şi fu admisŏ cu o majoritate de un glas; să încheie dar jurnalul cu *moto*: *sĕ se rĕsticnéscă* bărbaţiĭ revoluţieĭ! Manu, cà mare Postelnicŭ, supuse îndată decisiunea la întărirea Domnuluĭ. Ştirbeĭ rĕspunse: „Acésta este o lucrare de ómenĭ fermecaţĭ. Aţĭ uitat „zaparta ce aţĭ primit acum doĭ anĭ de la Inalta Pórtă întru „acésta? Acel guvern a fost legitim, recunoscut de Turcia şi „felicitat de Consoliĭ Puterilor străine. E tot atât ca şi când aţĭ „cere să se vîndă starea Domnitorilor Alexandru Ghica şi a „fratelui meŭ George Bibescu ca să se despăgubéscă Vistieria „de chieltuielile Statuluĭ făcute in timpu lor."

Acest Obştescŭ Divan ce ne rechiemă în aducerea aminte Synedrinul care judecò şi condamnò pe Christ; acéstă autoritate substituită de străiniĭ vecheĭ nóstre Obstescĭ Adunărĭ, atât de scrupulósă cu baniĭ publicĭ când era vorba de ómeniĭ poporuluĭ de la 1848, votŏ suma de 16,000 ducaţĭ primuluĭ comisar al Rusieĭ, şi osebit 20,000 ducaţĭ pe fie-care an sub nume de pensie ce se trecea în socotelĭ ca dobêndă a unuĭ împrumut de 6,000,000 leĭ ce nu existà, dar pe care îl închipuia spre a acoperi jafurile şi risipele acesteĭ bande de lotri ce se numeaŭ „membri aĭ Divanuluĭ Obştescŭ" pusă în capul ţĕreĭ de *pravoslamnica* Rusie.

La 1849 Decemvrie 30, d. Ión Ghica scria din Constantinopol luĭ I. I. Filipescu, între altele: „...... Ţérra (numaĭ Muntenia) a contractat către Rusia o datorie de 16,000,000 leĭ, şi pe fie-care lună acéstă datorie cresce cu $^3/_4$ din milion pentru întreţinerea ostirilor rusescĭ (trimise de Ţarul să sugrume libertăţile române şi să ne răpéscă drepturile). Acéstă datorie, pînŏ la primă-véră se póte urca pînŏ la 20,000,000 ... O parte din datorie va fi plătită din averea proscrişilor ale cărora veniturĭ s'aŭ şi sequestrat pînŏ la stingerea uneĭ sume óre-care...."

În broşura luĭ C. D. Aricescu imprimată la 1873, găsim la pagina 93 următórele: „... Căimăcămia (ce a venit dupŏ Mişcarea regeneraţiuneĭ) a cheltuit în 1848 din paragraful chieltuelilor extraordinare, suma de lei 117,840, parale 19; iar Căimăcămia şi Vodă-Stirbeiŭ, pe auul 1849 aŭ cheltuit leĭ 700,000 ce ambele sume facŭ leĭ 817,480, plus 782,230 leĭ, parale 16, luaţĭ din paragraful *chieltuelilor neprevĕḑute*, ceia-ce se urcă, în budgetul pe anul 1849, la suma de leĭ 1,040,630. Şi baniĭ chieltuiţĭ de ómeniĭ Mişcăriĭ regeneraţiuneĭ aŭ fost pentru emanciparea Popoluluĭ şi asigurarea Autonomieĭ, pe când acelea ale guvernuluĭ Reacţieĭ s'aŭ întrebuinţat spre a umili România în ochiĭ lumiĭ, a paralisa mişcarea ţĕreĭ cu ocasiunea resbeluluĭ din Crimea, a o sărăci prin jafurĭ meşteşugite şi a o îngreuia cu 14,649,172 leĭ chieltuelile ostirilor de ocupaţiŏ.

*

7 şi 8

Pagina 9.

*

9

Pagina 11.

Afarŏ de cele treĭ opere principale: *Protectoratul Czaruluĭ, Suvenirĭ şi impresiunĭ ale unui proscris*, şi *Memorii asupra Mişcării regeneraţiunei române*, scrise în limba francesă, care aŭ contribuit colosal a lumina opiniunea europénă şi cabinetele asupra istorieĭ, instituţiunilor şi drepturilor nóstre, şi asupra uneltirilor Rusieĭ în ţĕrile române, Heliade a scris şi multe articole în diversele foĭ de publicitate francese. Înainte de 1848 ómeniĭ de Stat europenĭ credeaŭ cŏ Ţéra Românéscă şi Moldova aŭ fost încorporate la Rusia la 1812. Mişcarea de la 1848 şi scrierile publicate in Françą de emigraţĭ, ne-a făcut cunoscuţĭ lumeĭ civilisate. Demascarea Rusieĭ o sûntem datorĭ în cea maĭ mare parte scrierilor luĭ Heliade. Un om, maĭ bine ḑis un geniu, s'a luptat cu autocratul unuĭ imens imperiu de 80 de milióne locuitorĭ şi l'a învins. Protectoratul Czaruluĭ a fost trântit la pămênt în 1848.

10

Pagina 12.

Heliade a rĕmas pînŏ la finele vieţeĭ sale fidel mareluĭ principiŭ al suveranităţiĭ Popoluluĭ pe care o numesce *Demarchiă.* Consecinţa sa in principiile democratice, ’l-a făcut să combată la 1866, ca representant al Naţiuneĭ, monarchia ereditară cu care Constituanta a înlocuit guvernul electiv ce exista de la fondarea Domniatelor.

Discursul sĕŭ profeticŭ, pronunţat cu acéstă ocasiune în Adunarea constituantă, îl găsim prelucrat şi publicat precum urmédă:

„ **Domnilor,**

„ Ca mandatar al ţĕreĭ mele, am datoria să’mĭ arĕt părerea asupra lucrurilor ce se tratédă în Adunarea de astădĭ.

„Cestiunea de la ordinea dileĭ este una din cele maĭ însemnate şi maĭ vitalĭ pentru Naţiune: ne aflăm într’o Constituantă; se vorbesce de o Constituţiune şi de un Domnŭ pentru România Naţiunea, saŭ maĭ bine ceĭ ce aŭ putut, aŭ făcut o rĕsturnare căria apoĭ i s’a dat numele de revoluţiune. Nu desaprob faptul pe cât a fost necesar; dar lucrul cel maĭ greŭ âncŏ nu este terminat. Am dĕrîmat; acum trebue să reedificăm. Aci se cere matură cugetare, să cere să ţinem multă socotélă de trecut, de împregiurările presinte şi de aspiraţiile viitoruluĭ ca să putem face ceva solid spre a nu cădea din rĕŭ în maĭ rĕŭ. Gândiţi-vĕ bine cŏ sŭntem trimişĭ de Naţiŏ ca să’ĭ dăm o Constituţiune a căriĭ durată va depinde de drepturile popoluluĭ suveran. Să nu ne grăbim a face lucrurĭ ce dupŏ câţi-va anĭ să fim siliţĭ a le desaprobă saŭ chiar a le dĕrîma

„ Aceĭ ce conducŭ Statul, aŭ o existenţă dependentă de Constituţiŏ. Eĭ trebuescŭ tot-d’a-una a emana de la Ţĕră prin concursul legilor, şi nicĭ un individ într’un Stat nu póte fi pus maĭ presus de legĭ. Nicĭ unul din drepturile popoluluĭ nu trebue a fi înstrăinat uneĭ caste, uneĭ familiĭ, saŭ unuĭ individ. Asemenea lucrurĭ nu se facŭ fărŏ a fi pedepsite mai curênd saŭ maĭ têrdiŭ, fărŏ a da nascere la nuoĭ desordinĭ şi perturbaţiunĭ sociale. Înţelegŭ fórte bine în cotro înclină spiritele d-vóstră; înţelegŭ cŏ toţĭ să fi venit aci cu o opiniŏ formată, şi ’mĭ-ar fi prea greŭ să vĕ convingŭ: dar datoria mĕ îndémnă ca să nu ascund nimicŭ din aceea ce cred a fi bine.

„Voiţi a aduce Domn străin şi dinastie? Acestea sùnt nisce inovaţiunĭ în legile şi obiceiurile ţĕreĭ nóstre. Să inovăm, ânsă în bine, iar nu în rĕŭ. Să nu introducem aceea ce ar trebui neîncetat combătut; cŏcĭ va fi germene a uneĭ revoluţiunĭ. Voiţĭ a urcà pe thronul ţĕreĭ pe un străin căruia să'ĭ daţĭ ţéra moştenire din tată în fiŭ? Nu vĕ jucaţĭ cu viaţa şi fiitorul uneĭ naţiunĭ. Ea nu póte fi moştenire de cât a eĭ ênsăşĭ. Părinţiĭ nu maĭ sûnt liberĭ adĭ a înstrăina libertatea fiilor lor.

„Dinastie şi Domn străin, cu dreptul ce am de a fi stăpîn pe a mea părere, îmĭ propun de a le combate cà un ce fatal din tóte puntele de vedere. Nu sûnt nicĭ din ceĭ ce susţin dreptul divin, nicĭ din aceia cărora le place anarchia; sûnt din ceĭ ce ţin la tradiţiunile străbune, perfectibile în progresul bineluĭ şi al folosuluĭ. Daca alegĕtoriĭ meĭ 'mĭ-ar fi dat o împuternicire imperativă ca să votedŭ dinastie şi principe străin, n'aşĭ fi avut curagiul ca să iaŭ o sarcină contra convicţiuneĭ mele şi m'aşĭ fi retras; dar sûnt incredinţat cŏ ei m'aŭ lăsat în a mea voinţă, fiind sigurĭ cŏ nu voiŭ lucrà contra intereselor ţĕreĭ.

„Permiteţi-mĭ ca să încep maĭ ântêiŭ cu dinastia, şi în combaterea ce'ĭ voiŭ face mĕ voiŭ servi de fapte şi voiŭ arĕta cŏ ea este nu numaĭ un rĕŭ ci şi o absurditate. Voiŭ stabili maĭ ântêiŭ patru punte principale pe care apoĭ le voiŭ desvolta la rônd.

1. Dinastia la noĭ este contra tradiţiunilor;

2 Dinastiile aŭ causat tot-d'a-una suferinţe şi nenorocirĭ naţiunilor;

3 Dinastia este o usurpaţiune a proprietăţiĭ naţionalĭ;

4. Dinastia este contra principiilor şi aspiraţiunilor cŏtre care ţintesce lumea modernă.

*

„Înainte de căderea ţĕreĭ sub jugul Fanarioţilor, Naţiunea prin obstésca sa Adunăre îşĭ alegea Domnul pe viaţă şi rĕspundĕtor de faptele sale. Aŭ fost fórte rarĭ aceia care aŭ avut fericirea să móră pe thron. Daca el avea dor de ţéră, se îndeletnicea cŏtre fapte frumóse şi se arĕta demn de înalta luĭ misiune, ţéra menţinea alegerea făcută asupra luĭ. Când el lăsa un fiŭ în care Naţiunea putea avé incredere, acel fiŭ se proclama Domn prin voinţa tutulor iar nu prin dreptul de succesiune. Daca un Domn, de şi ales pe viaţă, da dovedĭ vĕtămătóre intereselor ţĕreĭ, era incapabil saŭ tiran, Ţéra îl de throna ca să dea locŭ altuia maĭ bun. Atâta aŭ fost de înţelepţĭ şi iubitorĭ de ţéră strămoşiĭ nostri in cât n'aŭ lăsat nicĭ un moment ca să li se usurpe acest drept de cĕtre vre-o familie. Usul a datat ast-fel âncĕ de la începutul domniatelor dunărene; şi dacĕ s'a înrădĕcinat, acésta se póte atribui, parte circumstanţelor în care ne găsiam, parte cĕ Românul e făcut ca să privéscă în Domnul ţĕreĭ pe cel maĭ înalt funcţionar al Statuluĭ, iar nicĭ-de-cum cĕ este picat din cer saŭ este moştean al thronuluĭ.

„În secolul Fanarioţilor, Turcia usurpase dreptul de alegere al Românilor, şi numia Domniĭ d'a dreptul dupĕ bunul sĕŭ placŭ.

„Când acest secol de umilire se sfêrşi, ţéra reintră în drepturile sale; Naţiunea începu a'şĭ alege singură pe Domn din sînul sĕŭ, şi Turcieĭ nu'ĭ rĕmase de cât dreptul de recunóscere, conform capitulaţiunilor antice. Se introduse deprinderea ca timpul domnieĭ să fie limitat. De şi acésta se făcu de cĕtre străinĭ, dar Naţiunea o primi ca conformă cu datinele strămoşescĭ şi cu principiile democratice; cĕcĭ nimenĭ nu împedică Naţiunea ca să realégă pe Domn, când da probe de bună-credinţă cĕtre ţéră.

„Moşnégul nostru de la sate îţĭ numĕră pe degete câţĭ Domnĭ s'aŭ schimbat, când pentru el, România a rĕmas aceeaşĭ, şi 'ţĭ rĕspunde: „Apa curge, petrile rĕmân.“ Cu alte cuvinte: persónele trecŭ, iar legile şi deprinderile naţionale rĕmân. Nicĭ-o-dată Românul nu va voi să pricépă ce maĭ este şi dinastia, fiind-cĕ el scie, din moşĭ din strămoşĭ, cĕ ţéra acésta nu este moşia luĭ Vodă.

„Să vedem acum care ar fi folosul ca o Naţiune să'şĭ încredinţeḑe viitorul eĭ uneĭ dinastiĭ, şi acésta este al doilea punct asupra căruia vĕ atrag atenţiunea. Istoria omeniriĭ este o dramă în care ceĭ maĭ infamĭ şi maĭ sceleraţĭ actorĭ sûnt dinastiile. Tóte resbelele şi tóte nenorocirile ce aŭ îndurat naţiile, nu se datoréḑă de cât acelor capete coronate, care maĭ toţĭ 'şĭ-aŭ rîs de sórta popolilor, aŭ răpit munca vĕduvelor şi nutrimentul orfanilor. Îmĭ va fi de ajuns ca să citeḑŭ câte-va ţĕrĭ şi câte-va evenimente, spre a vĕ convinge de acest adevĕr. Deschideţĭ paginile pline de sânge ale Anglieĭ, şi veţĭ găsi la câte resbele civile şi internaţionale n'a fost supusă acea ţéră, din causa dinastilor. Fie-care dinastie îşĭ celebră începutul prin banchete de sânge şi prin ospeţe de jafurĭ. Fie-care ramură a aceleeaşĭ dinastiĭ pândea a rĕsturna pe cea-l-altă, ca să puie mâna pe acel locŭ înalt, numit thron, şi pe acea pradă, numită naţiĕ. Mergeţĭ la Hastings, Beashy-Head şi Sheriffmuir ca să vedeţĭ ósele a miĭ de ómenĭ sacrificaţĭ de capriciul dinastiilor. Priviţĭ lupta fratricidă dintre Yorc şi Lancaster ce sfâşiâ pe Anglia în timp de

30 de anĭ. Aceleașĭ scene în Germania, asemenea în Spania; aceiașĭ lucru în Françа, și peste tot unde dinastiile s'aŭ încuibat.

„ Cetițĭ resbelele de succesiune ce aŭ fost causa atâtor desbinărĭ și certe cumplite între Françа și Spania, între Germania și Italia, între Spania și Neapole. Vedețĭ apoĭ cât aŭ suferit națiunile sub cuvêntul cŏ dinastia cutare are dreptul de stăpânire asupra cutăruĭ popol. Ca exemplu găsițĭ în istorie Belgia, Olanda, Normandia, Italia și altele. Ênsășĭ Françа a fost sfêșiată maĭ multe secole, cŏcĭ provinciĭ întregĭ depindea de coróna Anglieĭ. A trebuit să curgă rîurĭ de sânge spre a se face unitatea naționalĕ. Pe când Anglia devasta Françа pentru cutare posesiune a dinastieĭ, Françа incendia Spania pentru aceiașĭ cuvênt, și Spania prăda Italia. Se sfêșiaŭ popoliĭ, se ucideaŭ frațiĭ între eĭ, și tóte acestea pentru pofta dinastiilor!

„ Exemplele sunt pré depărtate: să ne apropiăm de presinte. Cele maĭ frumóse țĕrĭ ale Europeĭ sufer âncŏ de acéstă bólă, de și fie-care pătimesce în deosebit fel. Françа astăḑĭ pare falnică și omnipotentă subt o dinastiă, dar alte doĕ conspiră în întunericul nopțiĭ, și mâine să le vie bine, Națiunea va deveni teatrul luptelor dinastice. Spania lângeḑesce umilită sub despotismul uneĭ dinastiĭ cu dreptul divin, și actuala regină a trebuit ca prin focŭ și sabiă să usurpe thronul altuia din aceeașĭ dinastie și acela aḑĭ conspiră. Mâine Națiunea să decreteḑe căderea acesteĭ dinastiĭ și s'o înlocuiască prin alta nouă, turburările vor deveni maĭ marĭ. Națiunile din imperiul austriacŭ se sbuciumă de atâtea vécurĭ fărŏ să fi putut căpĕta un moment de repaus spre a'șĭ consolida naționalitatea, legile și limba; cŏcĭ orĭ-ce progres pe acéstă cale ar vătĕma meschinele interese dinastice. Étĕ folosul ce dinastiele aŭ adus și âncŏ aducŭ popolilŏr.

„ Cu cât maĭ fericite ar fi fost acele națiunĭ, când marele funcționar al Statuluĭ ar fi fost electiv, numéscă-se el împĕrat, rege, voevod, duce saŭ președinte.

„ Vin la al treilea motiv.

„ A da uneĭ dinastiĭ, din tată în fiiŭ suveranitatea, este a înstreina o proprietate a Națiuniĭ, este a usurpa un drept al poporuluĭ, este a denatura lucrurile. Cine-va nu póte să servéscă la doĭ Domnĭ: ast-fel este aci. A fi națiunea suverană, a fi în aceeașĭ vreme și un individ suveran cu dreptul de a transmite moștenirea descendenților sĕĭ, acésta eŭ nu înțelegŭ cum s'ar putea împăca. Una din doĕ: saŭ Națiunea este suverană și Domnul numaĭ un representant revocabil, saŭ El este suveran și Națiunea numaĭ o proprietate a luĭ. Ca să fie doĕ suveranitățĭ egale, ar fi o luptă continuă între ele pentru ânteietate. Póte cŏ spre a le împăca, vĕ închipuiţĭ cŏ suveranitatea naţiuniĭ este permanentă, pe când a primuluĭ funcţionar este provisoriă. Daca este aşa, pricep. Dar atuncĭ pentru ce dumnea-vóstră luaţĭ aḑĭ hotărîrea, în numele Naţiuniĭ, ca dupŏ un Domn bun, iubitor de ţéră şi capabil, să'ĭ urmeḑe fiiul sĕŭ care va fi un stupid, un incapabil saŭ un tiran. Naţiunea, care este în adevĕr suverană, cată să dea acéstă funcţiune celuĭ cu merite personale, iar nu celuĭ cu meritul de nascere.

„Se va rĕspunde cŏ Domnul n'are nicĭ o putere de a face rĕŭ, cŏ între El şi Naţiune este un compromis, adicŏ Constituţiunea. Apoĭ dacă este aşa, atuncĭ puneţĭ pe thron o statuă fărŏ suflet, fărŏ ânimă, fărŏ ambiţiune; puneţĭ acolo un viţel de aur care să fie fărŏ voinţă şi permanent, să n'aibă nicĭ tată nicĭ fiiŭ, să fie o închipuire a suveranităţiĭ; cŏcĭ, pe cât timp el va fi om, nu póte fi infalibil. Cât pentru inviolabilitate, legea este una pentru toţĭ. Să ne închipuim cŏ punem aḑĭ un Domn căruia, tot dupŏ hotărîrea nóstră, are să urmeḑe fiiul sĕŭ, nepotul sĕŭ şi aşa maĭ încolo.

„Să las cŏ noĭ, Naţiunea de aḑĭ, nu putem a ne aroga dreptul celor viitorĭ, adicŏ al Naţiuniĭ de mâine; dar să ne închipuim cŏ Domnul, vĕḑêndu-se cu atâtea drepturĭ, îĭ vine pofta să desfiinţeḑe compromisul ce există între El şi Naţiune, şi, puind pe popol sub picióre, să devie păstorul uneĭ turme. Nu este aşa cŏ Naţiunea atuncĭ are dreptul ca să'l arunce şi să pună pe altul? Acesta va imita pe cel d'ântêiŭ; Naţiunea va repeta. Veţĭ ḑice cŏ Popolul contractéḑă cu dinastia pe timpul cât ea póte fi de înţeles. Aşa să fie; dar cum numiţĭ acésta, cŏcĭ eŭ étŏ cum o numescŭ. Acésta se chiamă cŏ apa revine la matca eĭ, cum am ḑice dreptul naţiuniĭ de a alege şi datoria Domnuluĭ de a fi ales, reales, şi dupŏ dênsul ênsuşĭ fiiul sĕŭ; ânsĕ tot în acest mod. Sŭntem de acord nu este aşa? Deosebirea este numaĭ cŏ prin ceea-ce faceţĭ dumnea-vóstră, Naţiunea va fi expusă neîncetat la comoţiunĭ, la resturnărĭ ilegalĭ şi alegerĭ anormalĭ, pe când dupŏ cum dicŭ eŭ, Naţiunea va fi în lege; cŏcĭ, atât scóterea cât şi alegerea mareluĭ funcţionar, se va face la timpul hotărît, în liniste şi bună-înţelegere.

„Ajung la punctul al patrulea.

„Trebue să recunósceţĭ împreună cu mine, cŏ lumea a făcut paşĭ giganticĭ, şi că omul tinde neîncetat către progres şi perfecţiune, fie ca om, fie ca cetăţian. Adevĕratele credinţe aŭ început a lua locul prejudiţielor de altă-dată, Naţiunile aŭ început a se inţelege între dênsele şi nu se maĭ lasă la discreţiunea şi capriciul unor capete coronate.

„S'a inventat o machină care să reconciliedẹ thronul ereditar cu democraţia, saŭ maĭ bine, suveranitatea popoluluĭ. Acésta este constituţionalismul. Dar lucrul nu va rĕmâné aci. Ideile se agită neîncetat şi omul nu se va abate nicĭ un deget din direcţiunea ce'ĭ arată adevĕrul.

„De şi pe o tréptă maĭ mică, lupta âncŏ durédạ între Thron şi Naţiune, pentru-cŏ thronurile n'aŭ ajuns a se convinge cŏ naţiunile sunt maĭ pre sus de thronuri şi cŏ ele există din graţia popoluluĭ.

„Constituţionalismul este numaĭ un armistiţiŭ, popolul tinde a avé maĭ mult de cât armistiţiŭ, el doresce pacea şi acésta va fi atuncĭ când rivalul sĕŭ va fi cu desăvêrşire învins.

„Ca să vĕ demonstredạŭ cŏ dinastia este contra aspiraţiunilor la cari tind popórele, n'am trebuinţă ca să mĕ serv cu ţéra nóstră, cŏcĭ slavă Domnuluĭ, noĭ am sciut a ne feri de prejudiţiul dinasticŭ, ci voiŭ lua alte naţiunĭ unde acest prejudiţiŭ are adâncĭ rădĕcinĭ, şi cu tóte acestea ómeniĭ s'aŭ desmeticit şi vĕd cŏ este ceva contra natureĭ.

„Trecŭ cu vederea încercările ce aŭ făcut neîncetat popórele spre a'şĭ recâştiga drepturile cuvenite lor, şi pe care le-aŭ perdut din copilărie prin jucăriile oferite de dinastiĭ. Voiŭ lua, de exemplu, evenimentele maĭ generalĭ şi recente tot-d'o-dată. Îmĭ va fi de ajuns ca să analisedạ pe 1789 şi 1848 în sĕmênţa şi în fructul lor. Aceste douĕ lupte n'aŭ avut un resultat decisiv, dar totuşĭ a smerit îngômfarea potentaţilor.

„1789, parţial prin fapt, dar general prin influenţă şi mântuitóre consecinţĭ, el cel ântêiŭ a rădicat glasul şi a dạis: Naţiunea este suverană, iar nu acel individ ce trăiesce ascuns în lux şi dẹsfrênare, sugênd din spinarea popoluluĭ, înconjurat de linguşitorĭ, de coruptĭ şi de jefuitorĭ; acel individ care ese numaĭ la dạile de paradă şi însoţit de suitariĭ, trece prin midạlocul unuĭ popor desculţ, flămând şi osândit ignoranţeĭ. Vĕdạurŏţĭ apoĭ acel popol de giganţĭ, cărora numaĭ libertatea şi drepturile luĭ 'ĭ-a putut însufla atâta vitejiă, ca să înfrunte în tóte părţile despotismul şi pe sclaviĭ luĭ.

„Naţiunea francesă învinse atuncĭ dinastia pentru un moment, dar prejudiţiul dinasticŭ âncŏ nu părăsise pe toţĭ. Erórea naţiuniĭ, unită cu ajutorul dinastielor din afarŏ, puse iérŏşĭ sus aceea ce popolul aruncase în pulbere cu atâtea sacrificiĭ. Munca ânsĕ n'a fost perdută în zadar; sĕmênţa aruncată n'a fost nimicită de vermĭ; popoluluĭ nu i s'a putut răpi gustul libertăţiĭ şi amorul drepturilor sale.

„In 1848 progresul democraticŭ încercâ din noŭ pulsul social, ca să afle daca naţiunile aŭ căpĕtat vigórea cerută spre a spulbera în vênt dinastiele picate din cer. Curentul revoluţionar a fost spontaneŭ şi aprópe general în tótă Europa. Spiritul emancipăriĭ plana peste naţiunĭ, şi tóte, ca un singur braţ, rădicarŏ pumnul contra asupritorilor. Dinastiele nu căḑurŏ, dar perdurŏ mult din prerogativele de pînŏ aci: naţiunile nu se curăţiserŏ îndestul de obiceiul dinasticŭ. Se maĭ făcu un pas, cŏcĭ din acea luptă naţiunile câştigarŏ, pe când dinastiele păgubirŏ.

„Sêmênţa aruncată în 1789 rĕsări în 1848: áncŏ puçin şi pomul va deveni mare, âncŏ o vreme şi el îşĭ va da fructele. Peripeţiele şi luptele continuă; lumea nu stă pe locŭ şi va merge pînŏ va desfiinţa şi acest rĕŭ obiceiŭ, cum a desfiinţat multe altele.

„Acestea am avut de vorbit asupra dinastieĭ.

„Pe când cele-l-alte naţiunĭ carĭ aŭ avut'o se silescŭ a o goni, noĭ carĭ n'am avut'o nicĭ-o-dată, ne sîrguim a o introduce. Adoptăm ca bune, datine ce alţiĭ le lépădă ca rele. Privim înapoĭ, în locŭ de a privi înainte. Mergem ca raciĭ, ne afundăm în pământ ca sobolaniĭ, în locŭ de a sbura ca vulturiĭ.

„Dar eŭ mĕ mângâĭ în speranţa cŏ nu tóte buruienile prind rădĕcinĭ în pămêntul românescŭ.

„Domnilor,

„Să revin la principele străin, cŏcĭ cele maĭ sus ḑise s'ar potrivi chiar când dinastia ar fi naţionalĕ, cu atât maĭ mult când d-v. voiţĭ a aduce una străină. De unde şi prin ce s'a maĭ născut şi acéstă idee de principe străin? Nu sciŭ, dar sciŭ cŏ este ceva rĕŭ şi vătĕmător.

„Stingêndu-se în Anglia dinastia Stuarḑilor, vine la thron o ramură de Hanovra; maĭ târḑiŭ Suedia încoronéḑă şi ea pe un străin; asemenea face Grecia, asemenea Belgia. Aceste state recrutarŏ pe mariĭ lor funcţionarĭ de la străinĭ, cu tóte cŏ s'ar fi putut maĭ lesne găsi între aĭ lor, povestea vorbeĭ: pasce iérba ce cunoscĭ. Aşĭ fi maĭ înţeles pentru Belgia şi Grecia, nisce state din noŭ create. de şi chiar ele nu ar fi trebuit să se blameḑe singure de la început. Astăḑĭ, nicĭ una nicĭ alta, haide şi noĭ principe străin ca să nu rĕmânem maĭ pe jos. Se maĭ putea ierta acésta în vremile trecute, când naţiunile aveaŭ maĭ puţină cunoscinţă de drepturile lor şi când o dinastie se impunea prin cucerire saŭ prin influenţe de rudenie; aşa, de exemplu: Plantageneţiĭ în Anglia, Habsburgiĭ în Germania şi Burbonii în Spania şi la Neapole; dar în timpiĭ de aḑĭ este o anomaliă, o absurditate.

„ Mĕ declar dar contra principeluĭ străin, întemeindu-mĕ pe doĕ cuvinte fórte puternice:

„ 1. Străinul va aduce cu sine influinţa străină.

„ 2. Naţiunea se desnaţionaliséḑă, îşĭ vatĕmă interesele eĭ vitale, când ar căta să se consolideḑe prin ea ênsăşĭ.

„ Vi s'a urêt cu principiĭ naţionalĭ, dar nu aveţĭ dreptate, cŏcĭ progresul ce naţiunea a făcut de 50 de anĭ încoa, în parte se datoréḑă şi loṙ. Dacă dupŏ 1821 Românilor le-ar fi plesnit prin cap ca să'şĭ aducă un principe străin, era să cadă din Scila în Caribda, lucru ce se va întêmpla cu acéstă ocasiune. Am aplaudat când ţéra, intrând definitiv în drepturile sale, a ales în 1842 pe George Bibescu, şi pe cât el a lucrat bine. Am aplaudat asemenea, când el a căḑut din causa releĭ sale purtărĭ. Nu ḑicŭ nimicŭ despre Stirbeĭ: de şi om capabil, de străinĭ a fost pus, de străinĭ a fost scos. Am aplaudat la suirea pe thron a luĭ Alexandru Cuza şi âncŏ maĭ mult la unirea ţĕrilor surorĭ şi la atâtea îmbunĕtăţirĭ sociale, dar n'am desaprobat căderea luĭ, când el devenise incapabiĭ de a maĭ face bine. Individiĭ aŭ căḑut şi cad, dar Naţiunea trăiesce; are destulă viéţă în vinele sale, şi a arĕtat destulă maturitate a se conduce de sine, fărŏ concursul străinilor. Avem destuĭ străinĭ în ţéră: nu maĭ aduceţĭ âncŏ unul în capul eĭ. Posiţiunea nóstră politică şi geografică ne îndémnă să ne ferim cât de mult de străinism.

„ Dar aud o voce spuindu'mĭ de Divanul ad-hoc. Sciŭ cŏ unul din cele 5 puncte era Domn străin; ânsĕ era óre în puterea Divanuluĭ ad-hoc ca sĕ schimbe datinele aceste ţĕrĭ şi să facă pe România a lua altă direcţiune de cât aceea ce i-ar conveni? Faptele aŭ probat contrariul. Cele-l-alte patru puncte, ca bune, s'au realisat, de şi nu ad-literam Convenţiuniĭ din Paris, ci ad-libitum Naţiuniĭ autonome. Ca să fi promulgat Convenţiunea aci, ar fi fost să fugim de Regulamentul organicŭ al Rusieĭ ca să dăm peste Regulamentul organicŭ al Europeĭ.

„ S'a cerut principe străin în 1858; de atuncĭ pînŏ aḑĭ naţiunea a avut timpul ca să chibḑuiască de trebuesce a face acest pas, saŭ a'l părăsi pentru tot-d'a-una. Şi nu cum-va d-vóstră aveţĭ maĭ puţin drept de a constitui de cât Divanul Ad-hoc? Sunteţĭ trimişĭ aicĭ de Naţiune fărŏ nicĭ un amestecŭ exterior, fărŏ nicĭ un comisar extraordinar. Este tocmaĭ momentul ca să daţĭ ţĕriĭ adevĕrata Constituţiune naţionalĕ şi liberalĕ, ca să consolidaţĭ aceea ce România a cerut în 1848 şi a câştigat în 1859.

„Credeţĭ óre d-vóstră cŏ străinul ce'l veţĭ pune pe thron va avé maĭ multă milă de ţéră de cât un Român? Témă mi-e să nu perdem în câţĭ-va anĭ tot ce am dobêndit de la alungarea Domnilor grecĭ pînŏ adĭ. Carĭ vor fi altarele ce el va avé să apere în acéstă ţéră? Care va fi căminul unde el să pótă dice: aci m'am născut? În ce parte a acesteĭ ţêrĭ vor fi mormintele străbunilor sĕĭ pentru cari să pună pept contra duşmanuluĭ némuluĭ românescŭ? Înţelege-va el legile acesteĭ ţĕrĭ? Privi-va el cu plăcere moravurile acestuĭ popol? Audul sĕŭ pricepe-va dulcéţa acesteĭ limbĭ încântătóre?

„O! cât mĕ îndoiescŭ de tóte acestea. Şi mult mĭ-e frică de calul luĭ Ulis, pe care Troianiĭ l'aŭ întrodus în cetate cu atâta pompă spre ruina lor!

„Fiţĭ sigurĭ cŏ acela care nu s'a născut pe acest pămênt şi nu este din acest ném, nu'şĭ va pune nicĭ-o-dată viéţa în pericol ca să le apere; ci maĭ lesne va trăda acest ném şi acest pămênt pentru viéţa sa, pentru mărirea sa, pentru ambiţiunea sa şi pentru némul sĕŭ. Şi să mĕ credeţĭ cŏ este aşa. Priviţĭ ale natureĭ eterne legĭ: când pe o mumă o înconjură tâlhariĭ, cine, daca nu fiiu-sĕŭ, sare s'o scape, pe când ceĭ cari n'o cunoscŭ, facŭ póte chiar semn prădătorilor a n'o ierta cu nicĭ un preţ.

„Naţiunea va fi isbită şi ameninţată de influenţa străină; de unde adĭ e liberă şi suverană pe tot ce'ĭ aparţine, se bagă de bună voie la stăpân. Acel principe pe care'l veţĭ aduce, de l'aţĭ lua chiar din cea maĭ de jos clasă socialĕ, este periculos: cu atât maĭ mult de'l veţĭ recruta de la vre-una din familiele domnitóre.

„Este rĕŭ principele străin ênsuşĭ atuncĭ când am admite a fi Italian saŭ Frances, némurĭ generóse şi rude de aprópe cu noĭ, némurĭ carĭ aŭ simpatisat tot-d'a-una de poporul românescŭ, ţĕrĭ ce nu se învecinédă de locŭ cu noĭ ca sa fi avut vre-o-dată gâlcevĭ cu ele. Va fi cu atât maĭ rĕŭ când va fi german saŭ slav, popóre cu care ne învecinăm, şi carĭ nu numaĭ cŏ nu ne-aŭ voit binele nicĭ-o-dată, dar ne-aŭ despoiat pe cât aŭ putut. Şi când din nefericire ar fi chiar din aceste némurĭ, aţĭ crede óre ca sângele să se prefacă în apă, cŏ el are să ţină maĭ mult la fraţiĭ sĕĭ convenţionalĭ de cât la ceĭ legitimĭ, şi maĭ mult la patria adoptivă de cât la cea primitivă, către care îşĭ va avé neîncetat privirile îndreptate şi care îl va atrage ca un magnet, fiă măcar pustietate şi sărăciă acolo, pe când aci ar fi un popol generos şi munţĭ de aur?

„Influenţa ce va exercita în ţéră va fi politică, şi âncŏ, ce este maĭ dureros, va fi socială. Va fi politică, căcĭ acea dinastiă. acel Stat de unde va fi el, va căuta să ingerede în orĭ-ce mod în trebile Statuluĭ nostru, şi România va ajunge în stare de provinciă, iar principele în stare de proconsul. Un moment nu'mĭ facŭ ilusiune că ar avé un caracter de fer, ca să respingă hatîrul rudelor pentru némul în care se va socoti ca un călĕtor şi nimicŭ maĭ mult.

„ Influința va fi socialĕ, căcĭ mândria sa naționalĕ nu'ĭ va permite a lăsa o iotă din apucăturile némuluĭ sĕŭ. V'ațĭ puté închipui ca să priméscă cu plăcere un pahar de apă din mâna unuĭ Român? că 'ĭ-ar plăcé ca să fiă înconjurat de Românĭ? că ar puté contracta o căsătorie—când ar fi flăcăŭ,—cu o fiică de român? Limba luĭ se va vorbi în palat. În religia luĭ se va închina el şi copiiĭ sĕĭ. Sĕrbătorile luĭ şi ale străbunilor sĕĭ, vor fi maĭ celebrate de cât cele naționalĭ. Pe ceĭ din némul sĕŭ va căta cu încetul cu încetul ca să'ĭ chivernisécă, fie în funcțiunile luĭ particulare, fiă în ale Statuluĭ. Linguşitorĭ şi curtesanĭ se vor găsi destuĭ ca să'ĭ facă concesiuni şi să'l încuragede pe acéstă cale.

„ Nu ne-am depărtat mult de secolul Fanarioților, ca să nu ne aducem aminte de cele ce eraŭ şi se petreceaŭ sub aceĭ principĭ străinĭ. Sunt unul dintr'aceĭ carĭ s'aŭ născut în acel negru vécŭ. Eram june când Domnu Tudor deşteptă Națiunea şi Națiunea sfărîmă lanțurile ce o ținea în robiă şi întunericŭ. Sciŭ cât a luptat acel eroŭ contra străinismuluĭ; sciŭ cât a luptat ceĭ carĭ aŭ venit după dênsul. Urmele aŭ fost atât de adâncĭ în cât sĕrmana Româniă nicĭ adĭ nu 'şi-a spĕlat vestmintele cu desăvêrşire, şi étă că vêntul o amenință cu o noă pulbere, cu o noă tină.

„ Domnilor,

„ Când m'am pronunțat că națiunea se va desnaționalisa şi vătĕma în interesele vitale, am cugetat profund şi mĕ simț dator a desluşi acésta. Acel străin nu va avé nicĭ un scrupul a atrage în țéră tot soiul de străinĭ şi a le da drepturĭ; nu va cunósce şi nu va înțelege bariera ce există între un pământén şi un veneticŭ. Pe el nu 'l va durea inima când comerciul, industria şi exploatațiunea vor cădé pe mâna străinilor. Din contra, póte, va încuragia decadența a tot ce este național. Şi când din nenorocire el va fi german, nu va perde nicĭ o ocasiune a înlesni împământenirea Evreilor, ca inainte-mergĕtorĭ, pentru a germanisa România. Şi pentru că veni vorba despre Jidanĭ, ar trebui să ne ferim de acest ném care a bântuit tóte ţĕrile în care s'aŭ încuibat. Străinul nu va negligia de a ingera şi a se folosi de finanţele Statuluĭ, cŏcĭ aci este nervul vital, căruĭ rumpêndu-se echilibrul este imposibil a se evita o catastrofă socială.

„ Se va rĕspunde cŏ el are sĕ jure pe o Constituţiune, din care nu se va abate fărŏ a fi pedepsit; cŏ el va domni, şi nu va guverna. Sĕ dé Dumneḑeŭ ca să fiă aşa. Dar când va fi un om viclén şi cu intenţiunĭ rele, nu se va mulţumi numaĭ a domni, ci va sci să şi guverneḑe cum îl vor povĕţui interesele luĭ personale, fie direct saŭ indirect.

„ Mĕ bucur când vĕ vĕḑ unițĭ cum sunteţĭ astăḑĭ, dar acésta póte s'a întêmplat numaĭ prin forţa lucrurilor. Aceia ce se chiamă conservator şi aceia ce se chiamă progresist; aceia-ce se chiamă privilegiŭ şi aceia ce se chiamă libertate, vĕ aud vorbind în acelaşĭ fel, de şi nu sciŭ de aveţĭ acelaşĭ gônd. Dar ce mĕ póte asigura cŏ mâine nu va veni vremea ca să vĕ desbinaţĭ iarŏşĭ în doĕ tabere şi să vĕ luptaţĭ pînŏ la sânge, spre a intra în graţia străinuluĭ? El va sci ca se profite, usând când de o parte când de alta.

„ Afarŏ de acésta este cunoscut cŏ în fie-care ţéră există un element apĕsător şi care, perḑênd din prerogativele trecutuluĭ, va căuta neîncetat ca să le revendice. Aceia nu vor socoti întru nimicŭ umilirea naţiuniĭ pentru menţinerea orgoliuluĭ lor. Când acel principe va fi dintr'o ţéră unde feudalitatea âncó n'a perit, unde boieria se îngrozesce la numele democraţieĭ, fiţĭ singurĭ cŏ lupul nu'şĭ va lepĕda năravul împreună cu pĕrul, ci va căta a aduce lûngŏ sine pe toţĭ aceia, carĭ urĕscŭ deşteptarea poporuluĭ. El va tinde a'şi întări suveranitatea prin dreptul divin, uitând cŏ i s'a decretat prin dreptul şi prin voinţa naţională.

„ Este ânsĕ un lucru de care eŭ nu mĕ pot mira îndestul. Cum? Nu se maĭ găsesce nimenĭ aḑĭ ca să apere drepturile poporuluĭ suveran? Unde sunt aceĭ democraţĭ, carĭ aŭ luptat atâta pentru libertate şi egalitate? Mĕ uit în tóte părţile ca să vĕḑ vre-unul protestând contra reabilităriĭ privilegiuluĭ, — cŏcĭ este un privilegiŭ a decreta domnia uneĭ familiĭ pentru vecĭ.—Către tine mĕ adreseḑŭ, partidă liberalĕ, care prin faptul de aḑĭ retracteḑĭ şi desfiinţeḑĭ tot ce aĭ făcut de la început şi pînŏ acum. Maĭ puté-veţĭ pronunţa „ naţiune suverană “ când suveranitatea naţiuniĭ o instrăinaţĭ voĭ înşi-vĕ? Luaţĭ bine aminte ca să nu vĕ sinucideţĭ, saŭ prin uşurinţă să vĕ reduceţĭ singurĭ la neputinţă. Ca indiviḑĭ vĕ prevestescŭ acésta, cŏcĭ întru cât privesce principîul, el este neperitor, şi vor veni alţiĭ ca să susţie stindardul naţional. Dar lăsaţĭ acelora cel puţin mulţumirea de a se făli cu predecesoriĭ lor.

„Póte voiţĭ a face numaĭ o încercare, alegênd un principe străin. Aşa vĕ maĭ înţelegŭ. Dar uite, eŭ, ca să mĕ legŭ cot la cot şi apoĭ să încercŭ pe Stan necunoscutul, ca să vĕḑ de 'mĭ dă brâncĭ de rîpă saŭ ba, veḑĭ acéstă glumă n'aşĭ face-o.

„Îmĭ pomeniţĭ de Bernardote. Acela era un fiiŭ de negustor: veţĭ găsi abia unul la miiă asemenea luĭ dintre ceĭ încoronaţĭ. D-v., după cât vĕḑ, vreţĭ a culege din Europa ceva maĭ procopsit. A! dar îmĭ daţĭ de exemplu pe Leopold; vĕ opun şi eŭ pe Oton.

„Acestea am avut de ḑis.

„În resumat, sunt contra dinastieĭ şi a principeluĭ străin. Cred cŏ am arĕtat în destul cuvintele mele, şi rĕmâne la d-vóstră ca să cugetaţĭ matur la cele ce aveţĭ a decide aḑĭ. Faceţĭ ast-fel ca acéstă ḑi să nu fiă trecută între ḑilele cele negre. N'am pretensiunea de a fi profet; profet este tot omul când, puindu'şĭ singur frânghia de gât, să scie ce'l aştéptă, dar 'mĭ-am exprimat părerile mele.

„De 'mĭ-aţĭ spune cŏ naţiunea v'a trimis aci cu mandat imperativ ca să votaţĭ dinastiă şi domn străin, v'aşĭ rĕspunde cŏ nu este adevĕrat: naţiunea nu'şĭ voiesce nicĭ-o-dată rĕul sĕŭ.

„România v'a ales ca pe ceĭ maĭ înţelepţĭ şi maĭ cu pricepere din sînul sĕŭ şi v'a lăsat voiă liberă a decide despre ale eĭ destinate. De socotiţĭ cŏ este bine a aduce un principe străin şi a decreta tot d'o-dată domnia şi pentru descendenţiĭ sĕĭ, faceţĭ-o; gândiţi-vĕ ânsĕ bine să nu faceţĭ un lucru ce abia să'l desfacă generaţiunile viitóre. Lucraţĭ aşa ca blestemele posterităţiĭ să nu vĕ turbure repausul mormintelor, când nu veţĭ maĭ fi. Cât pentru mine nu numaĭ cŏ n'am curagiul, dar simţ cŏ paşi'mĭ se împotrivescŭ şi mânile îmĭ tremură numaĭ când gândescŭ a da votul meŭ ca să aruncŭ ţéra în prăpastia necunoscutuluĭ. Mĕ ocărâţĭ, mĕ credeţĭ un visător şi smintit; vĕd rîsul pe feţele d-vóstre ca recompensă a bĕtrâneţelor mele, dar să nu vie o ḑi când să vĕ aduceţĭ aminte de cuvintele mele şi să'mĭ daţĭ dreptate.

„Atuncĭ cel puçin să veniţĭ la mormêntul visătoruluĭ de astăḑĭ. Or-cât veţĭ striga spuindu'mĭ cŏ adevĕr a ḑis glasul meŭ, ósele'mĭ nu vĕ vor rĕspunde. Eŭ nu voiŭ maĭ fi, ci veţĭ găsi scris pe o lespede: „Unuĭ din ceĭ de la 1848."

„Iérŏ Dumneḑeul Românieĭ va povĕţui, ca tot-d'a-una, pe poporul sĕŭ ce este de făcut în ora pericoluluĭ."

*

Acestea eraŭ îngrijerile mareluĭ bărbat la 1866, când detronatoriĭ Domnuluĭ român, luaserŏ în mână frênele ţĕreĭ şi impuneaŭ Naţiuniĭ un plebiscit şi o constituantă. Dar în starea în care se aflaŭ minţile în acea epocă, glasul vateluĭ român fu perdut în pustie. Timpul ânsĕ s'a însărcinat să dovedéscă cŏ un om, pe care vulgarul îl considera de visionar, pentru cŏ cuteḑa a se opune torentuluĭ ce têra pe ómeniĭ ţereĭ aşa ḑişĭ politicĭ către ideea principeluĭ şi dinastieĭ străine, singur a vĕḑut maĭ bine de cât tótă lumea. Citiţĭ tóte articolele de ḑiare, tóte criticile, tóte publicaţiunile, eşite din péna şi din judecata scriitorilor şi desamăgiţilor, fiă liberalĭ fiă conservatorĭ, de la 1866 încoa, şi veţĭ vedé cine, în ceea-ce privesce dinastia şi principele străin, a fost în adevĕr, şi cine în eróre? Nu maĭ mult de cât în doĕ-ḑecĭ de anĭ numĕrăm atâtea desastre aduse de monarchia ereditară străină, dintre care amintim: perderea Basarabieĭ deslipită de la sînul Moldoveĭ sub domnirea vitregă a Beilor din Fanar, retrocedată Românieĭ sub Domniĭ românĭ electivĭ şi reluată de Rusia cu ajutorul Germanieĭ sub principele ereditar din casa germană; înstrăinarea suveranităţiĭ teritoriale asupra Dunăriĭ române, pusă prin consimţimêntul Germanieĭ sub autoritatea Austrieĭ; impunerea, prin îndemnul tot al Germanieĭ, invasiuneĭ semitice, premergĕtóre colonisăreĭ pămêntuluĭ românescŭ cu străinĭ; spolierea ţĕreĭ prin concesiunĭ oneróse, ca construirea şi rĕscumpĕrarea căilor ferate, spre înavuţirea principilor şi ducilor scăpĕtaţĭ din Germania; deposedarea statuluĭ de doĕ-spre-ḑece marĭ moşiĭ, încununate cu pădurĭ seculare, în folosul coróneĭ române în aparenţă, al stăpînitoruluĭ străin în realitate, cu al căror venit, germanul aşeḑat pe thronul ţereĭ, îşĭ va apropria multe moşiĭ particulare din cele maĭ întinse, pe care Statul ar putea să le cumpere spre a le distribui, prin despăgubire, muncitorilor românĭ fărŏ pămênturĭ, puşĭ în neputinţă de a sĕ împroprietări pe domeniile ênsuşite de rege. Acumulând moşiĭ lùngŏ moşiĭ, ca avere personală a sa şi a neamurilor sale Nemţĭ, cu sumele fabulóse provenite din tăierea codrilor de pe domeniul coróneĭ şi prin exploatarea feţeĭ şi subfeţeĭ acestuĭ domeniŭ de maĭ multe miĭ de ectare, într'o jumĕtate de secol, o parte însemnată din pămêntul român şi străbun va trece în posesia regeluĭ şi urmaşilor sĕĭ. Atuncĭ suveraniĭ de alt sânge, şeḑĕtorĭ pe thronul Românieĭ, vor fi avuţĭ peste mĕsură; dar ţéra se va afla în starea Egyptuluĭ Faraonilor, despre care un distins economist, d. Rougier ḑice: „Opulenţa templelor, mormintelor şi palatelor, şi comorile ce eraŭ grămădite într'însele, nu profita nimicŭ naţiuneĭ. Aceste avuţiĭ constituiaŭ apanagiul dinastieĭ domnitóre, casteĭ aristocratice şi casteĭ sacerdotale. Muncitoriĭ eraŭ excluşĭ.“ Inainte de avenimentul regilor străinĭ, numiţiĭ *Păstorĭ* saŭ *Hyksosĭ*, locuitorii Egyptuluĭ eraŭ proprietarĭ. După invasiunea ţêreĭ, ânsĕ de nomadiĭ Chananeenĭ, unul din regĭ, în timpul uneĭ lipse marĭ, sub ministerul jidovuluĭ Ioseph, le acapară pămênturile dându-le grâŭ spre a eşi din fómete. Ast-fel pămêntul Egyptuluĭ deveni domeniul Faraonilor *hyksos*. Tot aşa, de la isgonirea de pe thronul ţĕreĭ a Domnilor indigenĭ, pămêntul românescŭ începe a trece la stăpânitoriĭ de alt neam, la regiĭ *hyksosi* aĭ Românieĭ, întronătorĭ aĭ regimuluĭ personal prin aducere de ministere, luate nu din partitele politice cunoscute şi cu simpathiĭ în naţiune, ci — prin înlăturarea Constituţieĭ — din individualităţĭ isolate, fără rădĕcinĭ în ţéră, cu ideĭ medievale şi cu principiĭ cosmopolite, care forméḑă camarila Palatuluĭ, fapte din care nu pot să decurgă de cât primejdiĭ sociale şi politice.

Étă ce va să ḑică principe străin, rege, cesar saŭ faraon, cum veţĭ voi să'l numiţĭ; étă la ce duce dinastia; étă perspectiva poporuluĭ, căruia i se impune un monarcŭ cu drept de moştenire.

Schimbarea formeĭ guvernuluĭ a fost o greşélă politică; un principe european de altă stirpe de cât cea latină, è un pericol naţional.

Posteritatea va judeca pe ómeniĭ de la 1866 care aŭ întreprins un jocŭ de hasard. Póte că eĭ aŭ creḑut că vor nemeri un Leopold saŭ un Bernadote, dar norocul nu le-a servit. Orĭ cât de bune ânsĕ ar fi fost intenţiunile lor, eĭ n'aveaŭ dreptul să pună naţiunea pe o carte de jocŭ...

*

11

Pagina 14.

Româniĭ internaţĭ în Asia mică, n'aŭ putut intra în ţéră pînă la resbelul Crimeiĭ. Eĭ ânsĕ aŭ contribuit în exil pentru susţinerea drepturilor Patrieĭ maĭ mult de cât ar fi putut să facă, dacă s'ar fi aflat în ţéră, sub baionetele muscălescĭ.

*

12

Pagina 15.

Între numerósele scrierĭ date publicităţiĭ de Heliade, sûnt ş cele următóre: ***Româniĭ**; **Galeria agenţilor ruşĭ în România**; **Clerul e pretutindenĭ acelaşi**; **Grecia din punctul de vedere al Popolilor**; **Martirologiul**.*

*

13

Pagina 16.

Memoriul compromițĕtor din *Revue de Deux Mondes* este al luĭ Alexandru George Golescul.

*

14

Pagina 16.

Stefan Golescu este bărbatul cu care s'a făcut ruptura din causa memoriuluĭ luĭ A. G. Golescu, publicat în fóia rusofilă: *Revue de Deux Mondes.*

*

15

Pagina 18.

Între fondatoriĭ mareluĭ ḑiar: *Liga Popolilor*, sùnt și Româniĭ din Brussa, ale căror nume se menționéḑă în epistola cu care nemuritorul Heliade termină *Istoria Regenerațiuniĭ române.*

*

16

Pagina 18.

În ḑiarele: *La Semaine*, *Le Crédit*, *La Dêmocratie*, *La Rêpublique* și altele, se scriaù articole, unele de Heliade, altele de Francesĭ subt îndemnul luĭ Heliade, tratând cestiunea română și pledândŭ causa Națiuneĭ cu spesele internaților din Brussa. Exilarea acestor Românĭ, dar, cerută de Rusia prin trimisul eĭ extraordinar generalul Grab, s'a întors în contra eĭ și în folosul țĕriĭ prin patriotismul exilaților. „Totul pentru Patriă, nimicŭ pentru noĭ,“ era devisa ómenilor ce aparțineaŭ generațiuniĭ trecute. Astăḑĭ totul s'a schimbat. În timpul în care trăim, abnegațiunea se numesce naivitate; devotamentul pentru țéră, nebunie. Forma guvernămêntuluĭ a vițiat simțimêntele române. În Roma antică, stirpea Catonilor s'a stins cu căderea republiceĭ. Caracterele nu pot înflori sub monarchiĭ. Moravurile se depravéḑă. Statul nu se maĭ conduce de Cincinațĭ, ci de lacheiĭ și lingușitoriĭ monarchuluĭ. Ca să pótă cine-va fi la putere trebuie să abjure credințele sale, să se facă unélta abjectă a **stăpânuluĭ.**

*

17

Pagina . . .

La început, toţĭ internaţiĭ Românĭ din Brussa, subscriseserŏ o contribuţiŏ mensualĕ pentru susţinerea membrilor fostuluĭ guvern al Mişcăriĭ şi pentru tipărirĭ în ale causeĭ; dar maĭ pe urmă, partea boierescă dintre dênşiĭ şi ceĭ ce ţineaŭ de boierĭ, despărţindu-se de ómeniĭ din popol, li s'a întors baniĭ ce dedeserŏ, rĕmâind între contribuitorĭ elementul popular. Acestia aŭ făcut pentru causa Românieĭ maĭ mult de cât toţĭ boieriĭ emigraţĭ, precum ceĭ 12 pescarĭ aŭ făcut pentru christianism maĭ mult de cât toţĭ fariseiĭ Iudeiĭ.

*

18

Pagina 54.

Am arĕtat cŏ Româniĭ din Brussa aveaŭ de la Pórtă pentru întreţinere fiă-care câte 1000 leĭ turcescĭ mensual. Negulicĭ cu femeea sa, cu care trăia în concubinagiŭ, primia 2500 leĭ. Familieĭ luĭ Heliade, compusă din şépte membri, i se făcuse 3000 leĭ (câte 430 leĭ de fiă-care). Negulicĭ, excitat de soçia sa, — inspirată de la ambiţioşiĭ care uraŭ pe acela ce în ţéră fusese sufletul Mişcăriĭ române, ér în emigraţiŏ apĕrătorul causeĭ eĭ dinaintea Europeĭ, — nu ierta acestuĭ bărbat nicĭ aceĭ 430 leĭ ce se cuvenia pe séma sa; ar fi voit să'l vadă perind de lipsă. Atâta cruḑime, probéḑă cŏ Negulicĭ nu maĭ era în starea sa normală. Pînŏ când femeea sa nu venise âncŏ în Brussa, unde el era internat împreună cu noĭ, 'l-am vĕḑut îngenuchiând înaintea portretuluĭ eĭ, ca un pelerin înaintea imagineĭ Madoneĭ şi vĕrsând lacrĕmĭ. El era în stare să sugrume un inocent numaĭ dupŏ o vorbă a femeiĭ sale. Pasionat pînŏ la delir de femeea sa, invidios în contra ómenilor superiorĭ, nu ne mirăm cŏ a adresat mareluĭ Heliade scrisórea ireverenţiósă şi injustă, publicată de Aricescu. Inteligenţa şi raţiunea omuluĭ celuĭ maĭ ecuilibrat îşĭ are eclipsele sale. În ultimiĭ anĭ aĭ vieţeĭ luĭ şi când scria acea filipică către Heliade, Negulicĭ era un om căḑut. Să'l învinovăţim orĭ să'l plângem? Femeea sa era unélta inimicilor omuluĭ care singur în străinĕtate demasca pe Rusia, şi Negulicĭ care locuia subt acelaşĭ acoperişiŭ cu aceştĭ inimicĭ era instrumentul femeiĭ sale.

19

. . . .
. . . .

20

Pagina 63

Între Românii care aŭ suferit pentru causa ţĕriĭ, afarŏ de ceĭ menţionaţĭ în ***Martirologiul român*** imprimat la Paris de Heliade, sunt şi alţiĭ mulţĭ pe care autorul Martirologiuluĭ nu 'ĭ-a cunoscut, precum: C. Codrénu, profesor la scólele din Rômnicul-Vâlciĭ, care a fost adus în Bucurescĭ încărcat de lanţurĭ şi flagelat de cazacĭ, pentru crima cŏ voia regenerarea ţeriĭ sale; George M. Rîureanu (fost profesor tot la Rômnicul-Vâlciĭ) şi C. Zaman, bărbaţĭ devotaţĭ causeĭ poporuluĭ, care rechiămaŭ pe vechiĭ tribunĭ aĭ Romeĭ, însărcinaţĭ de guvernul Mişcăriĭ, în cualitate de comisarĭ, a propaga—cel d'ântêiŭ în judeţul Vâlcea şi cel d'al doilea în Dolj — armonia între locuitoriĭ muncitorĭ şi proprietarĭ şi a menţine ordinea în contra agenţilor anarchieĭ, prin care Ruşiĭ voiaŭ a intra în ţérâ. Toţĭ acestĭ apostolĭ aĭ păciĭ aŭ avut partea lor de suferinţe, toţĭ aŭ primit botezul martiriuluĭ.

21

Pagina 78

La 1848, uneltele consciente şi neconsciente ale Rusieĭ din ţérâ şi juniĭ neexperimentaţĭ, ce veniaŭ din străinĕtate de prin cluburile socialiste, propagaŭ o resculare care trebuia să încépă deschiḑêndu-se ocnele şi dându-se drumul condamnaţilor pentru crime ordinare, spre a face dintr'ênşiĭ soldaţiĭ Regeneraţieĭ. Naţiunea condusă de Heliade, a opus Revoluţiuniĭ violente Mişcarea de pace, basată pe principiĭ, al căriĭ cuvênt de ordine era: ***Respect la persóne, respect la proprietate. Folóse generalĭ, în paguba nimenui.*** Luĭ Heliade, dar, şi celor de credinţele saleĭ Naţiunea este datóre paralisarea uneĭ zavere de ucidérĭ şi de pradă, şi ţintuirea Muscalilor treĭ lunĭ la fruntaria ţereĭ, prin ordinea şi armonia menţinută de mişcarea de principiĭ a poporuluĭ român.

22

Pagina 80.

Nimenĭ şi maĭ ales Neguliciĭ, care s'a umilit la Turcĭ cerênd şi obţinênd o pensiune pentru întreţinuta sa, nu putea, pentru fapte scusabile uneĭ mame de cincĭ copiĭ, să inculpe pe soçul eĭ cŏ n'a oprit'o de a solicita de la Puterea care proscrisese pe capul familieĭ, existenţa copiilor eĭ, a căror avere devenise prada oştirilor de invasiune ale acesteĭ Puterĭ şi ale aliateĭ sale. Dar Negulicĭ nu maĭ raţiona cu capul sĕŭ şi numaĭ vedea cu ochiĭ sĕĭ: el devenise sclavul supus şi ascultător al uneĭ femeĭ, care la rôndu'ĭ se conducea şi ea de alţiĭ ce o făcuserŏ unélta intrigilor lor. Împutările unuĭ sfemeiat, degradat pînŏ în punctul de a face înjositórea pentru el meserie de bucătar al concubineĭ sale şi a servi la masă ca cel din urmă fecior de sofragerie, nu pot să atingă pe acela în contra căruia sunt îndreptate aceste imputărĭ, pentru cŏ ele sunt fructul uneĭ minţĭ maladive.

23

. . . .

. . . .

24

Pagina 144.

Multe din scrisorile cele maĭ importante, adresate de Heliade Românilor din Brussa, nu se primiaŭ de dênşiĭ. Heliade, care cunoscea de ce sunt capabilĭ inimiciĭ sĕĭ, se plângea cŏ i se împedică corespondenţa. Noĭ consideram acésta ca o bănuială nefundată: nu puteam crede cŏ rĕutatea ómenilor póte merge aşa departe. Venind în ţéră, găsim unele din acele scrisorĭ publicate de C. Aricescu în scrierile sale, cu menţiune cŏ i-aŭ fost date de d. Alexandru Christofi, amicul domnilor Tell şi Pleşoianu. Numaĭ atuncĭ ne-am convins cŏ scrisorile ce nu ne veniaŭ la Brussa, nu se rătĕciaŭ ci se sustrageaŭ de la postă de adversariĭ autoruluĭ acelor epistole.

Sustragerea şi distrugerea unor scrisorĭ care coprindeaŭ multe învĕţăminte, multe adevĕrurĭ istorice, politice, sciinţifice şi literare, era o perdere pentru istoria evenimenteior de la 1848 şi o faptă pe care lăsăm altora de a o califica.

25

Pagina 144.

Sunt lucrurĭ care nu se pot spune, şi dacă s'ar spune nu se pot crede, atât de mult sunt eşite din firea a tot ce omul póte să'şĭ imagineḍe de monstruos şi crud din partea omuluĭ. Sunt ânsĕ şi adevĕrurĭ ce nu se pot tăcé, în interesul justiţieĭ, care cere ca cel prigonit să fie rĕsbunat în timpul şi în locul în care s'a comis prigonirea. Bărbatul care, pentru geniul sĕu şi în consideraţia luptelor luĭ de aprópe o jumĕtate de secol pentru rădicarea némuluĭ românescŭ, a fost respectat și idolatrat de un popol întreg, în exil a fost tratat nu numaĭ cu nesocotință, dar și cu ultima cruḍime de ceĭ maĭ de aprópe aĭ sĕĭ. Lucru dureros! am vĕḍut pe marele Heliade la Chio în starea aprópe a unuĭ prisonier, captiv în propria sa casă și atât de săracŭ, ca un anachoret. Cine'ĭ făcuse acéstă posițiune tristă? Nu voiŭ numi pe autor; mărturisescŭ numaĭ cŏ, dupŏ cele ce m'am încredințat prin mine-ênsu'mĭ printr'o ședere de doĕ sĕptĕmânĭ în Chio lûngŏ Heliade, tot ce acest bărbat a scris despre situația sa în timpul exiluluĭ è curatul adevĕr: un adevĕr sfêșiitor, dar din nefericire adevĕrat.

26

Pagina 155.

Pensiunea familieĭ Heliade de la Pórtă s'a făcut pe când capul eĭ era în Paris, pe numele d-neĭ Heliade, și în tot timpul s'a primit de dênsa. In mâna soçuluĭ, chiar dupŏ venirea luĭ în Chio, n'a intrat nicĭ un ban de la Turcĭ. Este pré adevĕrat dar cŏ Heliade *pe sêma sa* nu avea nicĭ o întreținere de la Pórtă. Acésta se va părea un paradox, atâta lucrul ese din regulile fireĭ. Și cu tóte acestea faptul è cu rigurositate exact.

27

Pagina 157.

Heliade, în timpul șederiĭ sale la Paris, fu în relațiune și în amiciție cu mulțĭ bărbațĭ celebri aĭ Franciei. Proudhon, Esquiros, Victor Hugo și alțiĭ, sunt din numĕrul acestora.

28

Pagina 220.

Alianța Turcieĭ cu Franța și Anglia, și neutralitatea Austrieĭ, Heliade le-a prevĕḍut și le-a anunțat maĭ nainte de a se gôndi cine-va la un resbel între Pórtă și Rusia. Intr'acésta, maĭ ales, se deosebia Heliade de ceĭ-l-alțĭ ómenĭ politicĭ aĭ țĕriĭ. El vedea departe, lucru ce acestora și vulguluĭ le lipsia.

29

Pagina 228.

Preḑicerile luĭ Heliade s'aŭ împlinit cu o exactitate matematică. Ruşiĭ aŭ intrat în ţéră fărŏ declaraţie de resbel, şi de aci s'aŭ apucat să tracteḑe cu Pórta pe cale diplomatică. Tactica Rusieĭ era de a nu face resbel Turcieĭ, numaĭ să rĕmână pentru tot-d'a-una în Principatele române. Scopul acesta şi l'ar fi ajuns póte în starea de slăbiciune şi de decădere a imperiuluĭ Otoman, care nu cuteza a sĕ mĕsura singur cu o putere ca cea moscovită. Françа ânsĕ, aliându-se cu Anglia, 'ĭ-a stricat planurile. Vulturul auralian a fost silit să lase prada. Salvarea nóstră o suntem datorĭ Françeĭ.

30

Pagina 229.

Scrisórea de care se vorbesce, este datată din Chio la $^4/_{16}$ Iuniŭ 1853. N'am publicat'o, pentru caracterul eĭ cu totul intim. Prin ea Heliade arată traiul seŭ amar, intrigile inimicilor luĭ împinse pînŏ în familiă, şi 'şĭ manifestă durerile cele peste mĕsură de marĭ. Rĕmâne d-luĭ Grădisténu, către care este adresată, să facă cu dênsa întrebuinţarea ce va crede. Sûnt consideraţiunĭ înaintea cărora omul se înclină şi tace.

31

Pagina 229.

Epistola d-luĭ Grădisténu e privitóre la complotul din 9 Iuliŭ 1853 de la Opera comică, urḑit în contra vieţeĭ împĕratuluĭ Napoleon III. Împĕratul se prepara atuncĭ a face resbel Rusieĭ spre a o scóte din pămĕntul nostru, pe care'l ocupase la 30 Iuniŭ în scop de a nu maĭ eşi; şi când noĕ trebuia să ne fiă scumpă viéţa unuĭ potestat, care venia să ne scape ţéra şi naţionalitatea de peire, se găsiaŭ Românĭ a atenta la ḑilele aceluia, de a căruia existenţă depindea fiinţa nóstră ca naţiŏ liberă şi a face trebile colosuluĭ de la Nord. Eraŭ aceiaşĭ ómenĭ care la 1848 serviaŭ fărŏ scirea lor pe Rusia în ţéră, tramând înlocuirea luĭ Heliade şi Tell la guvern cu Odobescu şi Solomon, uneltele Czaruluĭ; şi tot eĭ continuaŭ a aduce aceleaşĭ servicií, afarŏ din ţéră imperiuluĭ cotropitor de popolĭ şi distrugĕtor de naţionalităţĭ, dând Mişcăriĭ nóstre candide o culóre de sânge, tot-d'a-una fărŏ să'şĭ dea sémă de consecuinţe, fărŏ să scie ce facŭ.

32

Pagina 252.

Intre ómeniĭ care în tot timpul emigraţieĭ şi exiluluĭ aŭ apĕrat cele doĕ marĭ principiĭ proclamate la 1848 de Naţiune—*Autonomia Ţĕreĭ* basată pe tractatele luĭ Mircea şi Bogdan, şi *Suzeranitatea Porţiĭ*—şi între ceĭ ce s'aŭ abătut de la aceste principiĭ, era natural ca Turciĭ să facă o distincţiune; şi dacă Pórta în resbelul eĭ în contra Rusieĭ n'a voit să utiliseḑe pe aceştĭ din urmă, cine e de vină de cât neconsecinţa lor?

Ómeniĭ acestia n'aŭ avut nicĭ o politică; eĭ aŭ fost că o navă hasardată pe ocean, fărŏ busolă în voia vênturilor. Omul politicŭ, maĭ 'nainte de tóte, trebue să fiă consecuent cu sine şi cu principiile pe care le-a proclamat. A proclama unele principiĭ şi a susţine altele, nu è trébă de om politicŭ, ci de descreierat. A proclama la 1848 respectul tractatelor ţĕreĭ cu imperiul Otoman, şi apoĭ a se rădica în emigraţiŏ în contra legăturilor nóstre politice cu Turcia, legăturĭ care ne-aŭ salvat naţionalitatea în curs de cincĭ secole; a striga în ţéră *Autonomiă* şi *Suzeranitate*, şi a subscrie şi publica afară, fără timp, acte de o Româniă mare şi indipendentă, spre a da dreptate luĭ Neselrod care, prin manifestul seŭ din Iuliŭ, ne învinovăţia de asemenea ideĭ, ca să întărîte în contra nóstră pe Austria şi Turcia şi să justifice intrarea armateĭ ruse în ţéră, acésta nu se maĭ numesce politică, ci curată copilărie. Puterea nóstră nu era la 1848 de cât puterea morală, puterea tractatelor; a rupe tractatele era a distruge şi nimici singura putere de care dispuneam.

Şi aceia ce nu înţelegeaŭ acest lucru se numiaŭ pe sine ómenĭ de stat, iar bărbatuluĭ care a dat Miscăriĭ regeneraţiuniĭ direcţia care a dus'o la recunóscerea eĭ de Curtea suzerană şi a rădicat Rusieĭ orĭ-ce pretext de invasiune; omuluĭ prevĕḑĕtor, care tot-d'a-una a preḑis evenimentele cu mulţĭ anĭ înainte de a se împlini, i-aŭ tăgăduit cualitatea de om politicŭ. Resbelul Crimeiĭ veni ânsĕ să le arate cŏ dacă cuĭ-va lipsia acéstă cualitate, era tocmaĭ lor care, de la 1848 pînŏ la 1854, străbătuserŏ tótă gama neconsecuinţelor, admiseserŏ şi abandonaserŏ pe rônd tóte principiile, îmbrăçişaserŏ şi renegaserŏ una după alta tóte credinţele, în cât resbelul, ce se făcea ca să salve ţéra de ocupaţia muscăléscă, iĭ găsi compromişĭ şi imposibilĭ de a servi patria:

33.

Pagina 264.

Golesciĭ chiar în lagărul luĭ Omer-Paşa rĕmaserŏ ceea ce învĕţaserŏ în emigraţiŏ: neconsecuinţĭ principiilor de la 1848. Acésta a făcut pe generalisimul otoman să adreseḑe luĭ Stefan Golescu următórea scrisóre:

Domnule,

„Am citit epistola ce 'mĭ-aĭ adresat la 8 Martiu. Dureros „îmĭ este a vedé cŏ stăruiţĭ a nu înţelege nicĭ natura eveni„mentelor politice, nicĭ situaţiunea mea, nicĭ propriele d-vóstre „interese.

„Vorbescĭ de calomniĭ în contră'ţĭ, care n'aŭ existat nicĭ o „dată; de este vorba de acusaţiunĭ, sunt actele d-vóstră pu„blice şi chiar epistola d-tale care vĕ acusă de neconsecuinţă.

„Chiar însu'ţĭ mărturisescĭ că profeseḑĭ principiĭ contrariĭ a„celora ce popolul Român a manifestat, vătĕmătóre patrieĭ „d-vóstră, contrariĭ guvernuluĭ meŭ, şi propriĭ numaĭ a seconda „planurile neamiculuĭ comun.

„Orĭ-ce idee devine rea când nu este aplicată la timpul şi la „locul seŭ; devine în urmă o sorginte de calamităţĭ când se „adoptă ca principiŭ; căcĭ din false principiĭ nu resultă de cât „consecuinţe în infinit maĭ false şi maĭ vătĕmătoare unele de „cât altele.

„Iubescŭ ţéra d-vóstră, domnule, şi interesul ce'ĭ port este „care în aceste momente critice, m'a făcut să dorescŭ armonia „între ómeniĭ carĭ trebue a o servi. Tot acest interes mĕ „sforţă a depărta din afacerile seriόse pe ómeniĭ carĭ aŭ comis „inconsecuinţe vătĕmătóre ţĕriĭ.

„Am dorit unirea între d-vóstră şi n'am vĕḑut, din nenoro„cire, de cât o ură profundă şi órbă în contra ómenilor care „v'aŭ dat în tot-d'a-una consiliurĭ bune.

„Fiind-cŏ nu pot lucra contra intereselor guvernuluĭ meŭ, „nicĭ contra viitoruluĭ ce aştéptă patria d-vóstră, îmĭ facŭ o „datorie sacră de a ruga pe toţĭ aceia carĭ n'aŭ venit de cât „numaĭ ca să încurce trebile, neascultând de cât pasiunile şi

„propriile lor interese, de a bine-voi să respecte ocupaţiunile „mele şi să se retragă unde le va plăcé; ânsĕ afarŏ din co„prinsul taberiĭ mele.

„Sunteţĭ liberĭ, d-lor, de a pleca, şi vĕ urez o patriă fericită.

Omer.

„9 Martiu 1854, Şumla.“

34.

Pagina 264

Ursa Nordului, nesăţiósă de prade, pusese o labă apĕsătóre pe peptul Românieĭ slăbită de dominaţia de o sută de anĭ a principilor străinĭ şi de un protectorat care'ĭ opria respiraţiunea. Domniĭ pămêntenĭ veniţĭ pe străbunul thron al ţĕriĭ abia de câţĭ-va anĭ, nu avuseserŏ timp s'o întremeḑe. Resbelul întreprins de Turcĭ, în unire cu Francia şi Anglia, se făcea să scape Latiniĭ de la Dunăre din ghiarele fiareĭ ce se numia Rusia. Era dar de interesul şi de datoria Românilor să alerge în tabăra otomană de la Şumla, destinată a arunca pe Ruşĭ peste Prut şi a le smulge Basarabia, răpită la 1812 prin vênḑarea capilor oştilor musulmane. Româniĭ proscrişĭ, exilaţĭ, venirŏ din tóte părţile a se pune la disposiţia generalisimuluĭ Omer-Paşa. Scopul lor era ca intrând în ţéră să formeḑe un corp auxiliar de armată română, dupŏ exemplul Piemontelui, cu care să mérgă în Crimea în ajutorul aliaţilor, ceea ce s'ar fi făcut dacă nu intervenia Austria, seculara nóstră inamică. Spre acéstă trebuinţă Heliade fusese chiemat de la Chio în tabăra otomană cu titlul de ***Representant al naţiuniĭ române*** şi consiliar al generalisimuluĭ, în cele ce se atingea despre România. Generaluluĭ Maghieru i se scrisese să vină de la Viena, şi beizadea Grigore Mihail Sturdza era cap al corpuluĭ de geniŭ musulman de pe lângŏ mareşalul. Din acest corp, eŭ, făcênd parte ca inginer, am fost însărcinat cu repararea fortificaţiunilor de la Kioteş-Kioi din Balcanĭ şi cu construirea unuĭ noŭ fort. Aci 'mĭ scria ilustrul meŭ maiestru acele epistole care respiraŭ iubirea sa pentru mine şi a sa îngrijire părintéscă, ce rar un învĕţător a avut'o pentru elevul sĕu; aci el îmĭ da nuvele despre cele ce se petreceaŭ în politică şi de mişcările armateĭ aliaţilor; aci venia de mĕ vedea, însoçit de căpitanul Lăzorénu şi de iuncărul Mălénu (acum maior în retragere) saŭ de venerabilul preot Radu Şapcă şi de căpitanul Deivos. Misiunea mea în Balcanĭ împlinită, Heliade a venit la Kioteş-Kioi cu beizadea Sturdza, care trebuia să vadă lucrările săvîrşite, spre a ne înturna împreună la cuartirul general din Şumla. Kioteş-Kioi este aşedat pe o vale, de unde, ca să mérgă cine-va la Şumla, ce este situată pe cósta nordică a Emuluĭ, urmédă să suie muntele. Heliade, ca poet şi ca om genial, găsia tot-d'a-una să aplice orĭ-căriĭ situaţiĭ citaţiunĭ potrivite spre a rechiema o suvenire. Aşa, când dupŏ evenimentele de la 1848, emigraţiĭ românĭ refugiaţĭ în Transilvania trebuia să părăséscă acéstă ţéră la intrarea oştirilor muscălescĭ şi să trécă uniĭ în Germania, alţiĭ în Franţa, alţiĭ în Turcia, Heliade recitò, la ultima cină ce avurŏm împreună în Sibiiŭ, următórele versurĭ, ce mulţĭ din comesenĭ le audiserŏm în ţéră ăncŏ fiind copiĭ:

Eĭ, Arghire, lungă cale,
Lungĭ necazurile tale!
Nededat cu cale lungă,
Câte vor să te ajungă!

Cu acésta el depingea starea de suferinţă a emigraţilor pe care, în lungul lor exil, departe de ţéră, urma să 'ĭ ajungă multe nevoĭ.

În Balcanĭ, când din valea închisă cu fortificaţiunĭ de la Kioteş-Kioi, grupul care plecasem către Şumla, apucasem calea munţilor, Heliade, contemplând câmpiile ce rĕmâneaŭ la piciórele nóstre, dise:

Se suie munţiĭ
Şi se cobóră câmpiĭ.

Acesta era un verset din psalmiĭ regeluĭ-profet.

Urmându-ne drumul pe munţiĭ acoperiţĭ de pădurĭ, intrarŏm într'o selbă de alunĭ; Heliade rechiemò în amintirea nóstră versurile următóre ale poetuluĭ popular necunoscut:

Ce'mĭ e drag mie pe lume
Potecuţa din pădure,
Asternută cu alune.

Imaginaţiunea luĭ Heliade era fecundă, memoria sa prodigiósă şi repede.

35.

Pagina 265.

Nu scim dacă e adevĕrat cŏ emigraţiĭ ce părăsiserŏ tabăra luĭ Omer-Paşa aŭ midlocit la ambasada austriacă din Constantinopole să céră depărtarea din ţéră a luĭ Heliade; ceea ce scim ânsĕ, fărŏ teamă de a fi desminţiţĭ, este cŏ în urma evacuăriĭ pămĕntuluĭ românescŭ de armata rusă şi repatriarea emigraților, dintre toți Româniĭ care aŭ luat parte la evenimentele din 1848, numaĭ Heliade n'a fost suferit de austriacĭ a rĕmâné în țéră. Dupĕ cererea cabinetuluĭ de la Viena, el a fost chiemat la Constantinopole sub pretext de o misiune ce în realitate era o nouĕ expatriare, de unde nu s'a maĭ întors în patriă cât timp s'aŭ aflat în Principate soldațiĭ Caiseruluĭ ce luaserŏ locul cazacilor Czaruluĭ. Sĕrmană Româniă! și maĭ sĕrmană Turciă! Calmuciĭ și Teutoniĭ îșĭ disputaŭ țĕrile puse de bună voie sub suprematia imperiuluĭ otoman, o dată puternicŭ, iar acum în decădere! La 1848, Muscaliĭ proscriseserŏ pe Heliade; la 1854 Nemțiĭ îl reexpatriaŭ. Am însoçit pe apostolul și martirul român în acest al seŭ al doilea exil, care a durat pênĕ la 1859. De ce Muscaliĭ și Nemțiĭ păstraŭ atâta înverșunare in contra unuĭ bărbat care, la 1848 și în tótă vremea emigrăriĭ sale, rĕmăsese în legalitate, când suferiaŭ pe aceĭ Românĭ care, în timpul Mișcăriĭ, puseserŏ să ucidă pe Domnul țĕreĭ, și care afarŏ din țéră sĕ amestecaŭ în comitetele socialiste și propagaŭ o Româniă-Mare, de la Nistru pînŏ la Tisa? Dovadă cŏ stâncele de granit, de care se lovescŭ imperiurile cotropitóre, sunt numaĭ ómeniĭ legalitățiĭ. Tudor a fost fatal Fanarioților și Heliade protectoratuluĭ rus, pentru cŏ în loc de a se scula în potriva Turcilor, aŭ cerut ajutorul lor în contra străinilor. Domnirea Fanarioților și protectoratul nefast al Rusieĭ aŭ fost spulberate nu prin puterea armelor, ci prin a tractatelor. Româniĭ aŭ făcut douĕ marĭ revoluțiunĭ, remâind în legalitate. Revoluțiunĭ de acestea pacefice nu sunt pe gustul Puterilor cuceritóre. Ómeniĭ care se pun în capul Mișcărilor de principiĭ și le conducŭ, sunt adversariĭ ceĭ maĭ periculoșĭ aĭ unor asemenea Puterĭ. Étŏ de ce tótă vrăjmășia Nemților și Muscalilor se concentrase numaĭ asupra capuluĭ unuĭ om, cel maĭ neofensiv, ca rĕmas în legalitate, dar printr'acésta tocmaĭ cel maĭ redutabil. Tudor a fost ucis de Fanarioțĭ, Heliade de douĕ orĭ exilat de Nemțĭ și de Muscalĭ. Acestea sùnt titlurile gloriose ale acestor doĭ Românĭ. Fiă ca alțiĭ să imitede exemplul lor!

36.

Pagina 265

. . . .

. . . .

37.

Pagina 268.

. . . .

. . . .

38.

Pagina 284.

Heliade chiemând pe generalul Maghieru la Şumla, cugetul luĭ era, ca şi al tutulor emigraţilor, de a înarma pe Românĭ şi aĭ duce înaintea Sevastopoluluĭ. Dar Maghieru, pĕrăsind Viena, rĕmase la Constantinopole, unde'şĭ perdu timpul adresând Porţiĭ memoriurĭ peste memoriurĭ şi tractând cu ea d'a diplomat, rol care era puçin potrivit unuĭ soldat. Rolul acesta îĭ convenia Austrieĭ, care n'ar fi voit să védă pe Maghieru în capul uneĭ armate române.

39.

Pagina 284.

Generalul Maghieru era să vină de la Viena însoçit de fiiul sĕŭ, atuncĭ student. Heliade îl consilia să nu'ĭ întrerupă studiile, amestecându'l în politică. Politica se cuvine minţilor maĭ ântêiŭ luminate prin instrucţiŏ şi cópte prin experienţă. Acest adevĕr e necontestabil. La 1848, juniĭ veniţĭ de prin universităţile străine, mândri de învĕţătura lor, nu sciurŏ să facă ceva maĭ bun de cât să comploteḑe în contra vieţeĭ Capuluĭ Statuluĭ şi să prepare *o zaveră*, dupŏ care oştirile muscălescĭ înşirate pe Prut ar fi intrat a doua ḑi în ţéră spre a restabili ordinea. Bărbaţiĭ maturĭ, instruiţĭ la scóla încercăriĭ, cu studiĭ adâncĭ în istoria patrieĭ, singurĭ aŭ sciut să opréscă treĭ lunĭ soldaţiĭ Czaruluĭ la porţile ţĕreĭ, dând Miscăriĭ populare o direcţiune legală şi menţinênd ordinea în contra propagandeĭ şi asmuţiriĭ agenţilor Rusieĭ, care prin desordine voiaŭ să înlesnéscă acesteĭ puterĭ un pretext de invasiune. Étĕ pentru ce Heliade consilia pe generalul Maghieru să vină neînsoçit de copii ce aŭ nevoie să maĭ înveţe âncŏ multe. Juniĭ care aŭ trebuinţă de sfaturĭ, aŭ adesea pretenţiunea de a da sfaturĭ, care ducŭ de multe orĭ la desastre saŭ cel puçin la neplăcerĭ.

40.

Pagina 289.

Locurile sânte aŭ servit numaĭ de pretext misiuniĭ generaluluĭ Mencikof la Constantinopole. Scopul Rusieĭ a fost împărţirea Turcieĭ, şi pentru acésta ea a făcut resbel. Cu Viena, cabinetul de la Neva era înţeles. Acésta nu maĭ è un mister. Se da imperiuluĭ habsburgicŭ Serbia cu provinciile turcescĭ de pe lùngŏ Adriatica; Rusia lua Moldo-România, Bulgaria, Rumelia şi sĕ aşeza în Constantinopole nu ca proprietară, ci ca depositară, dicea ea; şi ca să atragă în acéstă înţelegere şi pe Anglia, îĭ oferia Egiptul, care'ĭ deschidea drumul la Indiĭ şi Creta. Dar Anglia s'a aliat cu Françа spre à susţine pe Turcia. Acésta nimicind planul Urseĭ norduluĭ nerăbdătóre a se vedé la Sânta Sofia, Cabinetul de la St. Petersburg s'a gôndit cŏ tot s'ar folosi cu ceva dacă, ocupând milităresce Principatele române cu promisia către Turcia de a nu'ĭ declara şi face resbel, ar rĕmâné pentru tot-d'a-una într'ênsele. Atuncĭ Austria dicêndu'şĭ cŏ de ce nu'şĭ ar apropia ea statele latine de la Dunăre, a dat să înţelégă Turcilor cŏ aceste state tot fiind perdute pentru dênşiĭ prin posesia pusă de Ruşĭ peste ele, ar fi în interesul lor de a avé de vecinĭ maĭ bine pe Habsburgĭ de cât pe Romanovĭ, şi a cerut de la Pórtă să'ĭ cedede Principatele ca s'o scape de invasiunile periodice moscovite făcute în ţĕrile tributare eĭ, făgăduindu'ĭ în schimb alianţa sa. O asemenea bine-facere fiind maĭ prejos de priceperea mărginită a Turcilor, cabinetul din Viena a povĕţuit şi chiar constrîns Pórta Otomană sâ nu recunóscă drepturile Românilor, spre a 'ĭ înstrăina de Turcĭ şi a'ĭ apropia de inamiciĭ lor comunĭ, şi a încheiat o convenţie spre à ocupa milităresce ţéra, în aparinţă pentru a sili pe Ruşĭ să iésă din ea, iar în realitate a protege retragerea armateĭ muscălescĭ din Principate şi a împedica pe aliaţĭ de a face resbel Rusieĭ în Basarabia la fruntariile Polonieĭ. Citind cine-va telegramele ambasadoruluĭ Anglieĭ la San-Petersburg, sir George Hamilton Seymour, către lordul John Russel ministrul de externe al Anglieĭ din 1853, cum şi scrisorile lorduluĭ Palmerston din acelaşĭ an către lordiĭ Russel şi Aberdeen şi telegrama D-luĭ Drouin de Lhuys către d. de Bourqueney, ambasadorul Francieĭ la Viena din 1855, rĕmâne uimit de perfidia atroce şi laşă a Austrieĭ şi de prostia nemărginită a Turcilor cărora, dupŏ ce nu maĭ aŭ eroismul secolilor trecuţĭ, le lipsesce şi inteligenţa. Sclavĭ umilĭ aĭ Rusieĭ şi Austrieĭ, ce la 1853 eraŭ înţelese să reînoiască în Turcia drama Polonieĭ, eĭ aŭ vrut să fie tiraniĭ popolilor de sub sceptrul musulman, cărora de li s'ar fi recunoscut drepturile lor antice, ar fi devenit cel maĭ neînvins scut al imperiuluĭ.

41.

Pagina 392.

În starea lucrurilor de la 1854, unirea ţĕrilor române sub suzeranitatea imperiuluĭ Otoman, cu recunóscerea deplineĭ lor autonomiĭ şi drepturilor lor suverane, conform vechilor tractate cu acest imperiŭ, Heliade o găsia preferabilă uneĭ indipendenţe îndoióse negarantată de Europa. Aceste ţĕrĭ de atâtea orĭ invadate de oştile puternicilor vecinĭ, de atâtea orĭ închinate de boierĭ, când Austrieĭ când Rusieĭ, ca să scape de sub jugul Turcilor, pentru cŏ în ignoranţa de atuncĭ a timpilor, eĭ nu sciaŭ cŏ acest jugŭ al păgânilor e maĭ puçin greŭ de cât al chrestinilor, ele 'şĭ-ar fi perdut fiinţa politică dacă nu s'ar fi aflat sub suzeranitatea imperiuluĭ Otoman, sub care, noĭ ca individĭ am suferit multe nedreptăţĭ, dar ca naţiune am existat cu religia nóstră, cu legile nóstre, cu limba nóstră, cu datinele şi cu autonomia nóstră, pe când state maĭ puternice de cât noĭ aŭ fost sterse din charta Europeĭ de acele puterĭ ce se numescŭ chrestine. Indipendenţa este şi trebuie să fiă scumpă unuĭ popol liber; ânsĕ indipendenţa în viaţă iar nu în mórte, indipendenţa născută natural, pe care o aduce timpiĭ şi împrejurările favorabilĭ, a căriĭ garanţie de durabilitate se găsesce unde-va în spiritul secoluluĭ saŭ în interesul statelor celor marĭ.

42.

Pagina 428.

Heliade a avut darul fatal al Casandreĭ. Când la 1855 eĭ prevedea ocuparea Bosnieĭ şi Herţegovineĭ de oştirile austriace, era tractat de băsmitor; la 1879 era considerat de profet. Adevĕrul e cŏ pĕtrunderea sa era extraordinară. În comparaţie cu acest geniŭ a căruia politică ne-a atras amicia Turcieĭ şi ne-a câştigat sprijinul Europeĭ, contimporaniĭ sĕĭ românĭ, cu care a lucrat la mărirea ţĕreĭ, sûnt ca acele vîrfurĭ carpatine care, orĭ-cât sunt de înalte, nu ajungŭ altitudinea Ceahlĕuluĭ saŭ a Caraimanuluĭ. Aşa fu Mircea între contimporaniĭ sĕĭ, Mihaiŭ şi Stefan între aĭ lor. Asemenea ómenĭ sûnt gloriile naţiuneĭ lor. Invidiaţĭ, calomniaţĭ, persecutaţĭ de contimpuranii lor, sùnt apotheosaţĭ de posteritate, care dà fiă-căruia ce este al sĕŭ, fără părtinire.

43.

Pagina 429.

Bănuielile luĭ Heliad de înţelegerea dintre Rusia şi Austria de a împărţi, de nu se va puté întregŭ imperiul turcŭ, cel puçin Moldo-România între ele, când resbelul continuând ar fi nenorocit pentru aliaţĭ, eraŭ întemeiate. Pe când prin tertipurile cabinetuluĭ de la Viena, armatele turco-franco-engleze eraŭ relegate în Crimeea dinaintea murilor Sevastopoluluĭ, oştirea austriacă, bine nutrită în Principatele române şi avênd deplină libertate de acţiune, n'ar fi avut—dacă pacea nu se admitea pe punctele propuse de Austria—de cât să trécă Dunărea, să mérgă asupra Constantinopoluluĭ, şi de aci să dictede condiţiile păciĭ cu deslipirea ţĕrilor române de la imperiul otoman. Ca să nu iésă desonoraţĭ din acéstă luptă de surprindere, aliaţiĭ ar fi fost nevoiţĭ să încépă un resbel de naţionalităţĭ, să restabiléscă Polonia, să chieme la indipendenţă Finlandia şi ţĕrele deosebitelor ginte din Austria; dar atuncĭ aliaţiĭ ar fi rădicat în contră-le pe Prusia şi Confederaţia germanică. Ideea acésta da de gôndit cu drept cuvênt Franciеĭ şi Anglieĭ. O conflagraţie universală ar fi fost o calamitate De aceea aliaţiĭ aŭ primit o pace care nu'ĭ satisfăcea pe deplin, dar care le salva onórea şi da îndărĕt pe Rusia cu doĭ secolĭ. Basa operaţiilor oştirilor aliate era Principatele române. Dar ar fi putut ele să înaintede în Basarabia şi de acolo în Polonia, când aveaŭ la spate pe Austria ce închiese un pact cu Rusia, care dupŏ spusele împĕratuluĭ Nicolae către ambasadorulŭ engles acest pact nu maĭ era un secret. Rusia şi Austria aŭ fost tot-d'a-una înţelese la împărţirĭ de popolĭ.

Chiar dupŏ resbelul de la 1879, aceste cumetre s'aŭ învoit ca una să permită celeĭ-l-alte a relua Basarabia, şi acésta din urmă să îngădue pe cea d'ântâiŭ a ocupa Bosnia şi Herţegovina, iar Anglieĭ, ca să tacă, să'ĭ dea Ciprul. Să nu ne amăgim, dar: tóte resbelele întreprinse de Rusia şi de Austria s'aŭ făcut nu pentru liberarea, ci pentru subjugarea popolilor şi stingerea naţionalităţilor. Dacă Româniĭ trăiescŭ ca popol autonom, acésta sùnt datorĭ politiceĭ de prevedere a luĭ Mircea cel mare. Legăturele ţĕrilor nóstre cu imperiul otoman le-a salvat fiinţa politică.

44.

Pagina 430:

În timpul ocupaţieĭ ţereĭ de oştirile ruse, Heliade nu vedea scăparea nóstră de cât numaĭ într'o strînsă amiciţie între Turcia şi Franţa. Şi într'acésta, ca în tóte, nu s'a încelat. Fărŏ să cunóscă înţelegerea dintre Rusia şi Austria în privinţa împărţiriĭ ţerilor nóstre, el prevedea cŏ din partea acesteĭ din urmă puterĭ nu ne putem ascepta la nicĭ un bine, la nicĭ un ajutor.

45.

Pagina 450.

Intre Tudor Vladimirescu—acest Masanielo român—capul Revoluţieĭ de la 1821, şi Ión Heliade-Rădulescu, sufletul Mişcăriĭ de la 1848, există multe puncte de asemĕnare. Tudor s'a rădicat să scape pe Românĭ de domnirea Fanarioţilor; Heliade s'a sculat să salve ţéra de protectoratul Czarilor, amêndouĭ respectând legăturile cu Turcia şi invocând tractatele încheiate de mariĭ noştri Domnĭ cu Sultaniĭ. Tudor avu a combate *zavera* ce venia din Rusia; Heliade paralisò revoluţia ce se urdia de aceeaşĭ putere. Luĭ Vladimirescu popolul îĭ da titlul de Domn: în convorbirile şi în cântecele sale, el îĭ dicea Domnul Tudor; Heliade făcu parte din locotenenţa domnéscă recunoscută de Turcia, Franţa şi Anglia prin representanţiĭ lor. Ca semn de comandament, Tudor purta o căciulă de hârşiă cu fundul de postav *alb;* Heliade, presentându-se trimisuluĭ Porţiĭ, Soleiman-Paşa, ca ales al Naţiuniĭ, avea o mantiă *albă*. Tudor muri asasinat; Heliade fu de douĕ orĭ expatriat. Tudor avù Macedonskĭ şi Prodanĭ; luĭ Heliade nu'ĭ lipsirŏ Anitiĭ şi Melitiĭ.

Căciula luĭ Vladimirescu şi mantia luĭ Heliade aŭ avut bârfitorĭ. Mórtea celuĭ d'ântêiŭ şi îndoita expatriare a celuĭ d'al-douilea, n'aŭ avut imitatorĭ. De ce, când nu sunt emulĭ, se găsescŭ defăimătorĭ? — Pentru că e mult maĭ facil a fi cine-va Thersit de cât Achil. Dacă colórea albă este simbolul distincţiuniĭ, acéstă distincţiune era naturală şi legitimă unor bărbaţĭ care aŭ condus Naţiunea în împrejurărĭ aşa de grele şi care aŭ fost investiţĭ de dênsa cu o parte a suveranităţiĭ eĭ. Pot invidioşiĭ să atribue acestor doĭ bărbaţĭ aspiraţiunĭ la domniă, ceea ce nu e o crimă, dar nu pot să stérgă din istoriă marile și mântuitórele lor acte patriotice. Martiriul luĭ Vladimirescu și suferințele luĭ Heliade aŭ fost la înălțimea devotamentuluĭ și iubireĭ lor de patriă. Și acésta a făcut dintr'ênșiĭ cele maĭ marĭ figurĭ ale timpuluĭ lor.

46. 47. 48. 49. 50.

Paginile 338. 370. 376. 379, 486.

. . . .

. . . .

51.

Pagina 537.

Austria, ca să țină pe nedrept Lombardia, a perdut la Sadova egemonia legitimă asupra Confederațiuniĭ germanice; Turcia, ca să'șĭ aróge titlul ce nu l'a avut nicĭ-o-dată de suverană asupra țĕrilor nóstre, a perdut și pe acelea de suzerană. Dacă la 1878 Turcia ar fi fost condusă de ómenĭ politicĭ, ar fi vĕdut cŏ în starea de decădere în care ajunsese, nu putea să maĭ resiste poftelor de cotropire ale Rusieĭ, de cât schimbând raporturlle politice cu țĕrile creștine de sub sceptrul eĭ. Ce maĭ adăsta acest imperiŭ ale căruĭ puterĭ eraŭ sleite? Asupra Moldo-Românieĭ el nu avea de cât o suzeranitate nominală; ca și țĕrile române, Serbia era aprópe indipendentă; Bosnia și Herțegovina neîncetat în revoltă, provocaŭ amestecul puterilor din afarŏ și separarea lor de imperiul otoman; și Bulgaria și Rumelia nu maĭ voiaŭ să supórte un jugŭ pe care propaganda panslavistă le arĕta cŏ e lesne de lăpĕdat. Rusia se folosia de nemulțumirile acestor naționalitățĭ spre a se face stăpână pe posesiunile musulmane din Europa, și popórele de sub Turcia comptaŭ pe Rusia ca să devie indipendente. In acéstă stare de lucrurĭ, ce trebuia să facă Turcia ca să pună frêŭ nesațiuluĭ de cotropirĭ ale colosuluĭ moscovit? Ca să nu fiă desființată, faptă la care urma sa ajungă fărŏ dor și póte într'un timp apropiat, ea trebuia să creeḑe o Confederațiune de State: unele indipendente ca Moldo-România și Serbia, aliate cu dênsa, și altele autonome sub suzeranitatea sa, ca cele-l-alte populațiunĭ de religiune creștină, legate prin interese reciproce de apărare în contra aviditățiĭ și dorințeĭ de dominare a puternicilor imperiurĭ vecine. Dar Turcia n'a avut bărbațĭ de stat marĭ. De aceea ea a perdut, fărŏ ca statele de sub supremaţia şi sceptrul eĭ, devenite unele neatêrnate iar altele autonome, să fi câştigat mare lucru, când, de subt o supremaţie de drept, aŭ trecut subt alta de fapt, şi când ele sunt neîncetat ameninţate în existenţa lor naţională de o cucerire, maĭ ântêiŭ pe calea economică şi maĭ târḑiŭ pe a armelor de stirpele cele marĭ slavă şi teutonă, exemplul avêndu'l înaintea ochilor: Crimeea şi Polonia. Să fi creat Turcia Confederaţiunea Balcanică, imperiul Otoman din Europa nu s'ar afla astăḑĭ în starea în care ajunsese imperiul bizantin din timpul Paleologilor; România n'ar fi perdut Basarabia şi n'ar fi în pericol de a fi colonisată cu germanĭ; Austria n'ar fi încorporat la imperiul sêŭ Bosnia şi Herţegovina, şi nu ne-ar ameninţa cu suveranitatea eĭ asupra Dunăriĭ române.

Ceea ce ânsĕ n'a făcut Turcia la 1878 o pot face Statele dunărene şi balcanice astăḑĭ, ele se pot confedera ca Statele-Unite din America, şi e de interesul lor tutulor să se confedereḑe, singurul miḑlocŭ prin care pot să'şĭ apere indipendenţa şi să'şĭ conserve naţionalitatea.

Salvarea acestor ţĕrĭ, trebue să se scie o dată, nu se află în principiĭ europenĭ şi în dinastiĭ, ci în uniunea lor, în ajutorul reciprocŭ ce'şĭ vor da. Ele vor fi tarĭ şi afarŏ din primejdie, numaĭ când vor forma un imperiŭ de state libere şi independente, dar legate între dênsele, de la Carpaţĭ pînŏ la Archipelag, avênd la gurile Dunăriĭ o sentinelă: Comisia europeană, ér în Carpaţĭ şi Balcanĭ nisce fortăreţe naturalĭ, lucrate de Cyclopĭ.

52

Pagina 540

Desbinarea emigraţilor românĭ îşĭ avea începutul âncŏ din ţêră. Se scie cŏ aŭ fost douĭ 48: unul ce se prepara de Rusia prin uneltele eĭ inconsciente, şi altul pe care îl făcea Ţêra. Capiĭ celuĭ d'ântêiŭ eraŭ: Mavru, Odobescu, Solomon; corifeiĭ celuĭ d'al douilea eraŭ: Heliade, Maghieru, Tell, Grădişteanu, ajutaţĭ de toţĭ Româniĭ iniţiaţĭ în mişcarea naţională, luminaţĭ asupra planurilor Rusieĭ.

Golesciĭ, Rosetti, Brătianiĭ ce veniaŭ din străinĕtate cu credinţa câştigată de pe acolo că mişcările sociale nu se pot face cu apă de roză, când vĕḑurŏ în capul ***Curieruluĭ Român*** redactat de Heliade moto acesta: ***Urĕscŭ Tirania; Mie frică de Anarchiă,*** se înăsprirŏ în contra celuĭ ce da de scire naţiuneĭ, care se afla sub tiraniă, să se ferêscă de anarchiă, cŏcĭ eĭ prin anarchiă comptaŭ a inaugura revoluţia. Cuvêntul de ordine: *Respect la persóne, respect la proprietate* din declaraţia de principiĭ a Mişcăriĭ, le resturnâ planul care era ca să încépă revoluţia resculând pe proletarĭ în contra proprietarilor şi deschiḑènd ocnele criminalilor. Opunerea luĭ Heliade la fapte teroriste era calificată de dênşiĭ ca o slăbiciune. Nemulţumirĭ se iscaró chiar înainte de a isbucni Mişcarea. După Mişcare, ómeniĭ cu apucăturĭ revoluţionare, căutaró a înlătura pe Heliade, Tell şi Maghieru. Eĭ se înţeleseró cu Odobescu, capul garnisóneĭ, să arestese pe aceştĭ treĭ ómenĭ popularĭ, ér dênşiĭ să miḑlocéscă prin partisaniĭ lor a se proclama alt guvern, în care Odobescu să ia ministerul de resbel.

Orĭ càt suntem de dispuşĭ a nu presupune nimĕnuĭ intenţiunĭ vinovate, întrebăm: când se scia de tótă lumea şi când ènsuşĭ Odobescu spunea făró sfială có el nu va face de cât acea-ce i se va ordona de Rusia pe care o slujesce, ceĭ cé îl susţineaŭ şi lucraŭ să'l aducă în minister, eraŭ eĭ atât de naivĭ, în cât să nu vaḑă có făceaŭ trebile muscălescĭ? Ceĭ ce ajutaŭ în umbră pe Odobescu să rĕstórne guvernul legal, aclamat de Naţiune, căruia Domnul Ţĕreĭ abdicând îĭ încredinţase conducerea Statuluĭ, nu dovediaŭ printr'acésta có, voind a servi Naţiunea, serviaŭ planurile Rusieĭ? Cum? O parte din membriĭ comitetuluĭ revoluţionar, înţeleşĭ cu uneltele muscălescĭ cunoscute, să conspire în contra celeĭ-l-alte părţĭ a colegilor lor, era acésta leal, era în interesul Mişcăriĭ, era în interesul Ţĕreĭ, care tocmaĭ ca să scape de protectoratul apĕsător al Rusieĭ se sculase? Lăsăm istorieĭ, lăsăm posterităţiĭ să judece. Nu bănuim pe nimenĭ de trădătorĭ aĭ ţĕreĭ lor, nicĭ chiar pe Odobescu şi Solomon; patriotismul Golescilor şi Brătienilor, este necontestabil: dar un patriotism necondus de înţelepciune, de inteligenţă, de învĕţămêntul ce se câştigă prin studiul istorieĭ saŭ prin păţire, este de multe orĭ maĭ vătĕmător de cât lipsa de patriotism. Ómeniĭ acestia, la 1848 şi în tot timpul emigraţieĭ, aŭ fost bunĭ patrioţĭ, dar rĕĭ politicĭ; eĭ aŭ făcut necurmat trebile Rusieĭ pe care o uraŭ. Astăḑĭ chiar, aborênd colosul de la Nord, ca să complacă Germanieĭ, îl servescŭ înlesnindu'ĭ pretextul de a ne face rĕŭ. Ce folosesce ţĕreĭ iubirea de patriă a omuluĭ care nu are tactul politicŭ? A rădica pe vecinĭ în contră-ne, în timp de pace şi făró nicĭ o causă, dovedesce o minte maladivă. Numaĭ patriotismul luminat folosesce uneĭ ţĕrĭ.

53

Pagina 549

Bucovina și Basarabia sunt părți rupte din Moldova. Solicitându-se de la Puterĭ unirea Principatelor danubiene, Heliade arĕta dorința ca unirea să se facă coprindêndu-se și părțile lor răpite de Austria și de Rusia. Eraŭ ânsĕ Românĭ care voiaŭ unirea cu orĭ-ce preț, fiă și fărŏ retrocedarea Basarabieĭ și cu un domn numit de Turcia, ceea ce ar fi fost unirea în mórtea politică. Alegênd între doĕ rele, Heliade ḑicea cŏ e maĭ puçin rĕŭ țĕrĭ fracționate dar autonome subt o *suzeranitate* nominală, cum se aflaŭ atuncĭ domniatele române de la Dunăre, de cât unite dar puse subt o **suveranitate** reală și apĕsătóre. A ne sinucide pentru dragostea unireĭ, étĕ ce nu se póte înțelege din partea unor ómenĭ care sunt presupușĭ cŏ aŭ studiat istoria popolilor. La o-laltă eraŭ cetățile grece sub Romanĭ; Transilvania, Temișóra, Crișiana, Maramureșul, țĕrĭ române, la o-laltă sunt sub sceptrul Habsburgilor; dar acésta, ce le folosesce? Este adevĕrat cŏ locuitoriĭ lor trăiescŭ ca popol; dar acésta este óre îndestul? Unuĭ popol ca și unuĭ individ nu 'ĭ e de ajuns a trăi; el are nevoie de a exista. Și a exista este a trăi politicesce din viața sa proprie, ca popor autonom și libercum aŭ trăit Româniĭ din România și Moldova în decurs de maĭ multe secole, fărŏ ca aceste țĕrĭ să fi fost unite, dar fărŏ a înceta de a fi state guvernate de legile lor, avênd adunările lor generale naționale, religia lor domnitóre, capiĭ lor cu dreptul de a face resbel și a încheia pace, care sunt prerogative ale suveranitățiĭ uneĭ națiunĭ.

54—58

. . . .

. . . .

59

Pagina 583

De multe felurĭ sunt nebuniile ómenilor; dar nebunia de a se crede—cel apucat de dênsa—descendentul unuĭ potestat, saŭ un mare diplomat orĭ un faimos reformator, felul acesta de nebunia presintă casurile cele maĭ dese: nu e popol cu óre-care cultură care să nu 'şĭ aibă specia acésta de nebunĭ. România are şi ea pe aĭ sĕĭ, dintre care uniĭ, credêndu-se Draconĭ, propun reînfiinţarea spânḑurătorilor; alţiĭ Napoleonĭ, cerŭ întroducerea majoratuluĭ în instituţiile nóstre egalitare. Şi nebuniĭ acestia sùnt admiraţĭ de alţĭ nebunĭ. Omul la care face alusie Heliade se numia Tache Străchinescu. Străchinescul era om ca toţĭ ómeniĭ, se afla numaĭ dominat de o nebunia: el îşĭ închipuia cŏ se cobóră din Michaiŭ Bravul, şi avea pretensiunĭ la thron dupŏ dreptul de ereditate. Putea cine-va să'ĭ spună cŏ în ţéra acésta nimicŭ n'a fost de moştenire de cât numele de familiă; cŏ thronul n'a fost al nicĭ uneĭ familiĭ, ci al Naţiuniĭ care l'a dat celuĭ maĭ meritos; cŏ chiar sub domnia Fanarioţilor dreptul de ereditate era necunoscut. Străchinescul nu vrea să scie de acésta; el vrea să fiă moştenitor al thronuluĭ cum era descindent al luĭ Michaiŭ Valorosul, şi pace. Norocul Nemţilor a fost cŏ a murit. Carol I şi nepotul, moştenitorul sĕŭ presumptiv, ar fi avut de lucru dacă trăia Străchinescu. Şi drept vorbind, un moştenitor al thronuluĭ aŭ nu e de multe orĭ un Străchinescu, un Piperofago un Han-Tătar, un Chimiţă, un idiot saŭ un smintit? Dupŏ Marcu-Aureliu, n'a urmat la thron Commod? Germanicu n'a născut pe un Caligula? Dacă Româniĭ n'aŭ avut pe tronul lor Chimiţĭ, Piperofagĭ, Calígulĭ, Commodĭ, acésta a provenit pentru cŏ tronul român n'a fost de moştenire al tutulor smintiţilor şi monştrilor, ci a aparţinut Ţĕreĭ. Numaĭ de la 1866 el a devenit eritagiul uneĭ familiĭ, care a început a domni printr'un fel de Shylock.

60

Pagina 589

Străiniĭ aŭ căutat în tot-d'a-una a se folosi de greşélele nóstre, spre a servi scopurile lor. In atentatul de la Opera comică, ḑiarele englesescĭ, spre a agrava învinuirea Românilor, implica şi pe alţĭ Românĭ, precum în atentatul de la 1848 în contra vieţeĭ luĭ Bibescu de câţĭ-va tinerĭ nesocotiţĭ, adversariĭ nostri implica pe toţĭ ómeniĭ Mişcăriĭ.

Mult rĕŭ aŭ făcut causeĭ Naţiuniĭ actele imprudente ale imprudenţilor de la 1848. Şi daca Mişcarea poporuluĭ român a avut resultate mulţumitóre, acésta a fost numaĭ graţiă ómenilor acesteĭ mişcărĭ care s'aŭ ţinut în legalitate, pe care neexperimentaţiĭ şi fugoşiĭ îĭ arĕtaŭ de neapţĭ a conduce o mişcare populară, fiind-că se opuneaŭ faptelor lor nesocotite şi compromiţĕtóre.

61

Pagina 613

. . . .

. . . .

. . . .

62

Pagina 613

Este un adevĕr trist cŏ aceia ce s'aŭ numit patrioţĭ, aŭ despreţuit şi persecutat pe toţĭ fiiĭ ceĭ bunĭ aĭ patrieĭ, şi aŭ mărit şi înavuţit pe străinĭ. Eĭ aŭ rădicat pe thronul ţĕreĭ un Hohenzolern fărŏ să fi săvîrşit nicĭ o faptă măréţă, dar n'ar fi suferit să se suie pe el un Vladimirescu Acestĭ patrioţĭ, susţiitorĭ aĭ străinilor şi dinastiilor lor, uită suferinţele seculare ale Românilor îndurate de la străinĭ; uită cŏ tot ce ne-a înălţat nu ne-a venit de la acestia. Revoluţiile politice şi sociale de la 1821 şi 1848 care ne-aŭ adus unde suntem, nu s'aŭ făcut de vre-o dinastiă şi cu atât maĭ puçin de străinĭ, ci de Românĭ în contra străinilor. Nu dinastia nemţéscă a făcut resbelul glorios de la 1878, ci dorobanţiĭ românĭ, coborîtoriĭ ostenilor luĭ Mircea, luĭ Stefan, luĭ Vlad, luĭ Mihaiŭ. Fiilor eĭ Ţéra este datóre tot ce s'a făcut bun şi mare, şi străinuluĭ tóte mutilările, tóte ştirbirile suveranităţiĭ nóstre şi tóte despoierile. Şi cu tóte acestea, în ochiĭ Românilor degeneraţĭ, fanarioţilor românisaţĭ şi lacheilor, Românul n'are nicĭ un merit; străinul are tóte cualităţile; el este pré-înălţat, adulat; luĭ i se atribuie tóte meritele, ce nu le are, de stirpea ciocoilor şi robilor.

63

Pagina 617

Heliade a fost partisanul uneĭ Representaţiunĭ naţionale largĭ, compuse din tóte stările societăţiĭ, şi partisan al uneĭ asemenea Representaţiunĭ a rĕmas pînŏ la mórte. S'a indignat dar când a vĕḑut cŏ în Divanul ad-hoc sunt chiemaţĭ numaĭ proprietariĭ de pămênturĭ şi de acarete; cŏ numaĭ proprietatea imobiliară vor potentaţiĭ să fiă representată într'o Adunare chiemată a arĕta pĕsurile şi dorinţele Naţiuneĭ întregĭ. La 1848 s'a ḑis *Respect la proprietate*, **Respect la persóne**. Să dăm drepturĭ proprietaruluĭ imobiliar, dar să nu excludem de la dênsele pe muncitorul cu braţele şi pe muncitorul cu mintea. Óre muncă nu este şi ea o proprietate? Óre un nătĕrăŭ milionar preţuiesce maĭ mult de cât un bărbat erudit? Sciinţa, arta, nu sunt şi ele o avere? să respectăm pe cel ce are pămênt, cŏcĭ pămêntul represintă munca şi inteligenţa; dar să respectăm de o potrivă şi pe cel ce face pămêntul fructifer prin labórea şi sudórea luĭ, şi pe cel ce posedă o artă, o sciinţă; pe cel ce lucrédă cu mintea, cu spiritul, cu geniul sĕŭ. Shylock, care prin vocea lui Kaiafa, a condamnat pe Iisus a fi pironit pe cruce ca pe un alt Caucas, Shylock, geniul usureĭ, proprietar al maĭ multor domeniĭ, să fiă alegĕtor, bine. Dar un Praxitel, un Rafael, un Omer, un Mirabeau, un Eiffel, posesorĭ aĭ arteĭ, aĭ talentuluĭ, aĭ geniuluĭ, să fiă excluşĭ! Étĕ o monstruositate.

64

Pagiua 618

. . . .

. . . .

65, 66

Paginile 623 şi 624

Ómeniĭ care la 1848 subscriseserŏ Constituţia ce decreta Domnia electivă, împroprietărirea locuitorilor fărŏ pămênturĭ, representaţiune naţională largă luată din tóte clasele societăţiĭ; aceiaşĭ ómenĭ, la 1866 Februarie 11, uniţĭ cu reacţionariĭ, dupŏ ce detronarŏ pe Domnul român Alexandru Ión I, pentru crima cŏ împroprietărise doĕ milióne de cultivatorĭ şi lărgise votul electoral în contra voinţeĭ Parlamentuluĭ oligarchicŭ, propagaŭ ideea stabiliriĭ monarchieĭ ereditare în persóna unul principe străin! Organul lor de propagandă era ***Revista Dunăriĭ.*** Neconsecuinţa acestor ómenĭ, care în emigraţie strigaserŏ cŏ relele ce apasă omenirea nu vor înceta de cât în diua în care cu maţele celuĭ din urmă călugĕr se va spândura cel din urmă monarch şi, în ţéră, lucraŭ la întemeiarea uneĭ monarchiĭ străine ereditare, nu m'a mirat; mâhnirea mea a fost când am vĕdut pe Heliade scriind în organul de propagandă monarchică, alăturĭ cu aceia ce l'aŭ persecutat în tótă viéţa sa, şi ale căror ideĭ sciam cŏ nu se împacă cu ale sale.

Apĕsat moralicesce de schimbarea ce presupuneam în principiile sale, 'ĭ-am adresat o scrisóre, arĕtându'ĭ cât sunt de desolat de a'l vedé în comunitate de vederĭ cu aceia care voiescŭ să ne întórcă maĭ îndărĕt de cât în epoca fanarioţilor.

La acéstă scrisóre îmĭ rĕspunde magistrul meŭ risipindu'mĭ temerile.

INCHIEIERE.

Dator aşĭ fi s'acopĕr
Iar nu să defăimez
Pe ceĭ d'un neam cu mine,
Dar greŭ, frate, ohtez.
. . . .
Istoric sunt, n'am frate,
N'am rudă, n'am vecin.
Stăpîn am p'adevĕrul,
Luĭ cată să mĕ'nchin.

Zilot Românul.

Vorbind de ómeniĭ de la 1848 şi de faptele lor, n'am fost dominat de vre-o pornire de a mĕ face acusatorul implacabil al unora şi apĕrătorul orb al altora; n'am dis şi n'am lăsat să se înţelégă nicăirĭ cŏ uniĭ aŭ avut numaĭ defecte şi alţiĭ numaĭ cualităţĭ, cŏcĭ aşĭ fi fost nedrept Bărbaţiĭ epoceĭ aceleia, cu tóte erorile lor, cu tóte imperfecţiunile inherente natureĭ omuluĭ, toţĭ aŭ merite necontestabilĭ, toţĭ aŭ dreptul la recunoscinţa Ţĕreĭ, pentru-cŏ toţĭ aŭ pus mâna la dărîmarea părţilor putrigăiόse ale vechiuluĭ edificiŭ social şi la reconstruirea societăţiĭ de astădĭ, uniĭ cu maĭ multă muncă, cu maĭ multă înţelepţie şi pricepere, ér alţiĭ cu maĭ puçină. Dar între luptătoriĭ cărora România este datóre rădicarea eĭ, Heliade e cel maĭ vechiŭ şi maĭ inteligent; el a depus maĭ mult devotament şi maĭ multă abnegaţie; a lucrat maĭ mult, a sacrificat maĭ mult.

O Mişcare socială menită a regenera o naţiune, nu se póte produce, saŭ dacă se produce e trecĕtóre, efemeră, dacă nu e precedată de o revoluţie făcută în spirite, singură durabilă fiind-cŏ are rădĕcinĭ în consciinţa ţĕreĭ. Heliade prin scrierile sale poetice, istorice, filosofice, morale şi religióse, a contribuit maĭ mult de cât toţĭ din pleiada de publicistĭ, contimporaniĭ seĭ, a da Naţiuneĭ consciinţa de sine şi a prepara acéstă revoluţie în spiritul generaţiuniĭ de la 1848, premergĕtórea mareĭ Mişcărĭ sociale şi politice de la acea epocă. La 1848 dar, Naţiunea n'a fost inspirată şi pregătită de ceĭ ce veniaŭ din comitetele socialiste, din lojele masonice din străinĕtate, ci de adevĕrurile propagate cu mulţĭ anĭ înaintea Mişcăriĭ, de profesoriĭ nostri şi de scriitoriĭ nostri din ţéră prin foile publice, dintre care cele maĭ rĕspândite, cele maĭ citite eraŭ *Curierul Român* şi *Curierul de ambe-sexe* ale nemuritoruluĭ Heliade.

De omul, ânsĕ, cel care a făcut maĭ mult pentru ţéra sa, pentru neamul sĕŭ, scriitoriĭ de astădĭ vorbescŭ maĭ puçin, saŭ dacă uniĭ se ocupă de dênsul, este ca să'ĭ tăgăduiască actele meritoriĭ, saŭ să'ĭ inventeḑe fapte de care este străin. Şi aci e părtinirea şi nedreptatea. Dar ómeniĭ trecŭ şi adevĕrul rĕmâne, posteritatea imparţială, nepătimaşă, va da fie-căruia ce este al sĕŭ. Când coteriile nu vor maĭ fi, meritul se va arĕta în tótă strălucirea luĭ.

Finele notelor

APENDICE

HELIADE.—SCRISÓREA SA DIN 28 MARTIU, 1855.

> **Necesitatea si salutea publică sunt cele doĕ prime legĭ ale Statuluĭ.**
>
> FERRAND.

Resbelul din 1853, întreprins de Alexandru II înţeles cu Austria şi de care Anglia nu era străină, avea de scop împărţirea Turcieĭ.

În timpul acesta Româniĭ, în necunoscinţă de urdirile diplomaţieĭ, cereaŭ indipendenţa Principatelor.

Heliade care cu un an înainte prevĕduse resbelul şi spusese pentru ce se face, şi care scia cugetele urmaşilor Caterineĭ II asupra ţĕrilor române, nu putea să nu se îngrijască de ceea ce ele ar deveni când, în starea precarie în care să află Europa, neatêrnarea pe care ar obţine-o nu ar fi pusă la adăpost de poftele de cotropire ale puternicilor vecinĭ.

Acest adăpost, dupŏ ce s'ar fi rupt legăturile nóstre cu Turciĭ el nu'l vedea de cât în suirea pe thronul român a unuĭ principe din familiile domnitóre ale Europeĭ.

Consiliat de aceste temerĭ a adresat epistola de la 28 Martiŭ 1855, care face un contrast cu tot ce a scris pênŏ atuncĭ în privinţa formeĭ de guvernămênt a ţĕreĭ.

Rigoristiĭ aŭ numit acésta *inconsecuinţă.*

Omul politicŭ îĭ dice *necesitate.*

Şi necesitatea, precum a dis Ferrand, este una din primele legĭ ale Statuluĭ.

Să dăm definiţia acestor cuvinte.

Inconsecuinţa în principiĭ, este abaterea unuĭ om de la credinţa sa politică, fărŏ ca acéstă abatere să fie cerută de un interes general, de o trebuinţă publică.

Când ânsĕ abaterea se face spre a se salva un drept al ţĕreĭ, un *bono omnium* al societăţiĭ; când ea e comandată de o nevoie de Stat, se numesce şi este *summa necessitudo*, suprema trebuinţă.

Acesteĭ trebuinţe s'a supus autorul scrisoriĭ de la Martie căutând a pune neatêrnarea Statuluĭ sub scutul uneĭ dinastiĭ europene, în lipsă de altă garanţie.

*

Dar atuncĭ, ni se va obiecta, care este deosebirea între acest bărbat şi între ómeniĭ din Divanul ad-hoc şi de la 1866, care aŭ cerut şi aŭ adus un Domn străin?

Deosebirea este enormă.

Maĭ ântêiŭ un exemplu.

Ptolemeu II, regele Egiptuluĭ, pune de omóră pe frate-sĕŭ ca să'şĭ asigure thronul. Brutu, consul al Romeĭ, subscrie sentinţa de mórte a fiilor sĕĭ pentru a conserva Republica. Causele care 'ĭ-aŭ făcut să iea aceste decisiunĭ crude sunt diferite, dar efectele sunt aceleaşĭ: amêndoĭ puteaŭ să înlăture uciderea, şi aŭ lăsat să se facă. Ânsĕ unul ca tiran, cel-l-alt ca magistrat; unul pe o bănuĭală şi într'un interes personal, cel-l-alt pe probe temeinice de trădare şi în folosul general; unul comiţênd o crimă, cel-l-alt făcênd un sacrificiŭ.

Orĭ cât de identice, dar, sunt resultatele, între acestĭ doĭ ómenĭ este o deosebire.

O asemenea deosebire există între bărbatul care a scris epistola de la Martiu, şi între membriĭ Divanuluĭ ad-hoc şi Constituanteĭ.

Cel d'ântêiŭ, uitându-se pe sine, nu s'a gândit la un principe străin de cât spre a asigura indipendenţa Statuluĭ român, la cas când i s'ar fi dat în situaţia de atuncĭ nesigură a Europeĭ, şi când Rusia începuse un rĕsbel ca să'şĭ aproprie o parte din ţĕrile supuse supremaţieĭ imperiuluĭ otoman.

Motivul care a împins pe ceĭ d'al-doilea să solicite şi să caute cu merinde în disacĭ acest Fĕt-Frumos, a fost: pentru uniĭ, speranţe de a reînvia timpiĭ feudalĭ, întemeind o monarchie ereditară; pentru alţiĭ, scepticismul politicŭ, produs al desnervăriĭ sufletelor; pentru cea maĭ mare parte, lipsa de stimă de eĭînşile, ce rădică încrederea în sine; pentru toţĭ, invidia şi gelosia; pentru nicĭ-unul grija de a garanta ţéra în contra loviturilor din afarŏ.

Şi, ca să nu se crédă cŏ calomniem, să nu se dică cŏ inventăm, să ascultăm pe Comisariĭ străinĭ trimişĭ în 1857 de Cabinetele europene spre a se informa de dorinţele Românilor.

„Causa pentru care Româniĭ cer un principe european, dice unul din acestĭ comisarĭ, este cŏ nu vor să vadă o corónă ereditară pe capul unuia dintre dênşiĭ, fie acela chiar dintre fostiĭ Domnĭ aĭ ţĕreĭ.“

Alt Comisar scrie guvernuluĭ sĕŭ cele următóre: „Am ascultat pe Românĭ în privinţa Domnuluĭ străin, şi étŏ ce spun: „Am „fost aşa de maltrataţĭ în timp de atâtea veacurĭ; inamiciĭ din „afarŏ şi din întru aŭ contribuit atât de mult a ne demoralisa, „a nimici în noĭ orĭ-ce instrucţie, orĭ-ce educaţie, orĭ-ce simţimênt patrioticŭ, în cât nivelul nostru moral şi intelectual s'a „coborît.. Ne trebue energie, sciinţă, experienţă de guvernămênt, şi nimenĭ din noĭ nu le are. Aşa, avem trebuinţă de un „om din afarŏ, superior tutulor familiilor nóstre domnitóre şi „partitelor ce ne sfâşie, aşa în cât, deprins cu comanda şi cu „ordinea, şi liber de orĭ-ce nepotism, do orĭ-ce influinţă de co„teriĭ, să stabiléscă în ţéră domnia legiĭ.“

Ast-fel, ómeniĭ din Divanul ad-hoc şi din Constituantă, cereaŭ un principe european, nu spre a asigura fiinţa politică a Statuluĭ, ci pretextând cŏ eĭ sunt ignoranţĭ, corupţĭ, fărŏ vigóre, lipsiţĭ de simţimêntul patrioticŭ, netrebnicĭ de a guverna, şi le trebue un Nemrod, un Sardanapal, saŭ cel puçin un Hangiarlîu, un Chahin-Ghirai, spre a'ĭ conduce, pentru cŏ aşa îĭ povĕţuiaŭ interesele lor, pentru uniĭ personalĭ, pentru alţiĭ de clică saŭ de castă; iar stupidilor, spre a'ĭ amăgi, le vorbiaŭ de folóse obstescĭ cŏ un străin numaĭ, luând în posesie puterea suverană, va face să dispară coteriile, să nu se maĭ audă de lupte de partite; corupţiĭ să se moralisede, ignoranţiĭ şi veneticiĭ să devină bărbaţĭ luminaţĭ şi patrioţĭ, vîrîndu-le în cap sciinţa şi în inimă patriotismul cu făcĕleţul.

Óre acestea sunt cuvintele scrisoriĭ de la Martiŭ?

De ce e vorba în acea scrisóre? De bunĕtatea principiuluĭ monarchicŭ?—Nicĭ de-cum. De superioritatea intelectuală şi culturală a Domnuluĭ european asupra suveranuluĭ român?—Nicĭ acésta. De simţimêntul iubireĭ de patrie maĭ desvoltat la un străin de cât la un indigen?—Şi maĭ puçin. In ţéră, în exil, întors în patrie, cântătorul faptelor mărete ale ilustrilor noştri Domnĭ, n'a pus nicĭ o dată guvernul ereditar maĭ presus de guvernul electiv, nicĭ inteligenţa, capacitatea, aptitudinea, moralitatea, nobilitatea neamuluĭ unuĭ Român maĭ prejos de cât a unuĭ străin, nicĭ guvernarea unuĭ principe de altă ginte maĭ bună de cât a unuĭ Domn pămêntean.

E vorba de moralitate? Dar un străin, fie cel maĭ mare suveran, nu ne póte moralisa, de nu ne vom moralisa noĭ înşi-ne.

Şi apoĭ, un suveran, fie de orĭ-ce neam, nu e o fiinţă supranaturală, cum îĭ place Astuţieĭ a'l arĕta şi cum îl crede Stupiditatea; nu e o natură perfectă, nu e lipsit de viţiĭ. Are şi el defecte, neajunsurĭ, şi âncŏ îndoite de cât ale unuĭ particular: neajunsurile fireĭ omuluĭ şi defectele stirpeĭ sale. Şi daca coróna pusă pe capul sĕŭ e ereditară, une orĭ principele e un Ludovic II al Bavarieĭ saŭ un Wilhelm al Olandeĭ, alte orĭ un Commod saŭ un Caligula, rare orĭ un Titu saŭ un Marcu-Aureliu; iar daca e şi veneticŭ, adese-orĭ este un Shylock.

*

Afarŏ de acésta pentru autorul scrisoriĭ de la Martiŭ, idea unuĭ principe străin este un accident, când pentru ómeniĭ de la 66 este o sistemă.

Când Heliade a scris episola din 1855, Sevastopolul nu se luase, nu se scia de sórta resbeluluĭ, nu eraŭ cunoscute condiţiunile ce se vor pune la închieierea păciĭ, nu venise tractatul de la Paris din $^{18}/_{30}$ Martiu 1856.

In urma acestuĭ tractat, şi maĭ ales dupŏ Convenţia din 1858, situaţia politică a ţĕrilor nóstre s'a schimbat; existenţa nóstră naţională s'a asigurat; chiezăşia pe care la 1855 n'o aveam, dupŏ 1858 fiind asigurată, Heliade, pentru care principele străin nu era un scop, ci un midlocu—o punte aruncată de un urmărit peste o prăpastie ca să scape de ceĭ ce'l urmărescŭ, pe care dupŏ ce a trecut o distruge—şi dinastia străină efectul uneĭ cause ce încetase la 1858, n'a maĭ considerat Domnul european ca o necesitate, pentru cŏ causa (care era temerea de cucerire încetând, a încetat şi efectul: trebuinţa de dinastie străină).

Cine a citit *Biblicele* imprimate la 1858 şi *Equilibrul între Antithese* publicat de la 1859 pînŏ la 1869, a vĕḑut cŏ dupŏ Convenţia din Paris, autorul acestor scrierĭ a părăsit ideea de un principe străin, ce n'a trecut prin mintea sa de cât ca un meteor, şi a redevenit bărbatul care a fost pînŏ aci: atletul în contra străinismuluĭ şi formeĭ de guvernământ monarchice ereditare.

*

N'aŭ făcut tot aşa şi ómeniĭ din Divanul ad-hoc şi de la 1866 pînŏ la 1857, protectoratul apĕsător al Czarilor, nu lăsase pe Românĭ a se cunósce de ce sunt capabilĭ. Acésta justifica óre-cum neîncrederea lor în eĭ înşi-le. De la 1858 pînŏ la 1866, ânsĕ, totul se modificase: resbelul din Crimea care a adus atâtea folóse Românilor se terminase cu glorie; se închieiase tractatul de la Paris care retroceda României o parte din Basarabia cu gurile Dunării și care punea Principatele subt garanția colectivă a Puterilor celor mari europene; se făcuse unirea țĕrilor surori subt un Domn român ales dupŏ vechile nóstre datine; prin Statutul de la 2 Iuniu 1864, desvoltător Convențiunei de la Paris din 7 Septembriŭ 1858, Românii intraserŏ în tóte drepturile lor suverane, recunoscute de anticele lor tractate închieiate cu Pórta; moșiile monăstiresci, așa ḑise închinate Locurilor de Jos, care formaŭ aprópe a treia parte din pămêntul țĕrei, se luase din mâinile străinilor protegiați de Rusia; se împroprietărise doĕ milióne de cultivatori români fărŏ pămênturi, care de ar mai fi fost lăsați în starea de proletariat de mai nainte, nu scim daca, dupŏ stabilirea monarchiei ereditare ce a despoiat Statul de o parte din cele mai întinse domenii ale sale, ar mai fi fost împroprietăriți și nu ar fi ajuns a îndura sórta locuitorilor din Irlandia; téra se înarmase ca în timpii glorioși ai eroicilor nostri Domni; suveranitatea Turciei ajunsese a fi numai nominală; indipendența nóstră existând de fapt, cea de drept era numai o cestiune de timp. Dupŏ atâtea acte mari săvîrșite în așa de scurt timp subt un suveran indigen — ceea ce era o probă evidentă de vitalitatea, inteligența, capacitatea și patriotismul Românilor, și care spulbera neexactitățile și insanitățile debitate la 1857 de ómenii din Divanul ad-hoc către Comisarii străini — mai era óre necesitate de un Șvab pe thronul țĕrei?

Póte cŏ aducênd un străin, ómenii acestia s'aŭ gândit la Indipendență și la Regat. Dar Românii aŭ nu arĕtaserŏ lumei cŏ ei posedă tot ce trebuie unui popor ca să existe, să fie liber și să devie mare fărŏ să aibă nevoie de lignióne străine?

Și apoi, Regatul și Indipendența le facŭ, nu principii străini, ci timpii și împrejurările; le facŭ literatura și istoria unei țĕri. Regatul și Indipendența le-a făcut și Serbia o țĕră de patru ori mai puçin numerósă în populație de cât noi, cu un pămênt de trei ori mai micŭ de cât al nostru, și avênd în capul ei un Domn indigen, care în resbelul cu Turcii a fost bătut și țĕra lui a scăpat de cucerire numai mulțumită intervenției cabinetelor europene, ceea ce dovedesce cŏ alți agenți lucréḑă la neatêrnarea popolilor de cât aceia ce ne place nouĕ a'i arĕta; cŏ mâna Provedinței este trebuinciósă atât cât și energia și devotamentul popolului care aspiră la mărire; cŏ dacă un Milan saŭ un Carol s'a întêmplat să domnéscă în timpul în care a advenit un mare eveniment, nu va să dică cŏ acel eveniment l'aŭ preparat saŭ l'aŭ creat eĭ; nu însemnédă cŏ fărŏ dênşiĭ evenimentul acela n'ar fi ajuns.

Şi apoĭ operile care le facŭ monarchiĭ în pisma spirituluĭ Naţiuneĭ, nu sunt durabile. Napoleon I a creat imperiul ântêiŭ, şi Napoleon III a făcut imperiul al doilea în contra voinţeĭ ţĕreĭ inteligente; şi unde sunt acele imperiurĭ? Ce folos aŭ adus Franciei?

Cu saŭ fărŏ un străin pe thronul român, resbelul de la 1877 cu tóte consecuinţele luĭ, s'ar fi făcut. Ceea ce nu s'ar fi făcut ar fi fost perderile ce România a suferit in teritoriŭ, în banĭ şi în drepturĭ avênd un străin în capul eĭ.

Pentru ea, dar, un principe european, n'a fost un progres ci un regres. Acésta a spus'o la 1866 de la tribuna Constituanteĭ bărbatul pe care rĕsturnătoriĭ de la 11 Februariu l'aŭ numit nebun. Experienţa ânsĕ s'a însărcinat să dovedéscă cŏ adevĕraţiĭ nebunĭ eraŭ ceĭ ce aŭ credut cŏ un veneticŭ, numaĭ pentru cŏ e veneticŭ, póte să facă prosperitatea unuĭ popol; cŏ un străin, fie de pe Spree, fie de pe Bosfor; numéscă-se principe saŭ bei, german saŭ fanariot, tot străin este, tot un fel gândesce Românuluĭ, aceeaşĭ ură îĭ pórtă, cu aceeaşĭ nemilostivire îl despóie.

Dacă cel ce, de la 1818 pînŏ la 1855 şi de la 1858 pînŏ la mórtea sa, a combătut pe străinĭ şi dinastiile ereditare ar trăi astădĭ, ar întreba pe ómeniĭ de la 1866: de când ţéra are o dinastie străină, este ea maĭ bine de cât în trecut? De 25 de anĭ de la suirea pe thronul eĭ a unuĭ principe european, nu i s'a stors maĭ multe milióne de cât a fost prădată într'un secol de beiĭ din Fanar? El le-ar dice: la 1857, cerênd de la Puterĭ un Domn străin, aţĭ susţinut cŏ printr'ênsul veţĭ scăpa ţéra de nepotism; dar concesiunile oneróse, smulse de stăpânitorul veneticŭ miniştrilor prin ameninţare şi Parlamentelor prin presiune şi corupţiŏ, spre a înavuţi rudele sale, nu este nepotismul cel maĭ propudios? Aţĭ dis cŏ subt acest străin legile vor fi o putere; şi acum spuneţĭ daca ele domnescŭ, daca coteriile nu sunt în flórea lor şi nu guvernă prin cea maĭ flagrantă violare a Pactuluĭ fondamental? Basarabia perdută; Dobrogea menită a fi colonisată cu germanĭ şi colonisându-se clandestin pe fie-care di prin toleranţa criminală a guvernelor; suveranitatea asupra Dunăriĭ române dată Austrieĭ; încercarea — amânată iar nu abandonată — de a se crea în Statul român un stat german prin Convenţia consulară cu Germnnia, impusă de Capul străin al Statuluĭ, din causa căria a trebuit să cadă un guvern şi un partit de la putere, aŭ n'aŭ arĕtat pericolul la care este expusă ţéra prin aflarea pe thronul eĭ, fărŏ nicĭ o trebuință, a uneĭ dinastiĭ străine, pe care poporul român este nevoit să o priveghieḍe ḍi şi nópte spre a nu i se sustrage şi scamota una câte una din libertățile luĭ în profitul eĭ, şi din drepturile luĭ în folosul celor de o stirpe cu dênsa? Dar bărbatul care o jumĕtate de veacŭ ne-a învĕțat să nu ne încredem străinilor, nu maĭ este; țĕrêna luĭ să repausă în cimitirul Mavrogheni, extins din amintirea celor cărora le-a dat consciința de sine şi de drepturile lor, neuitat ânsĕ de inamiciĭ gloriei sale care, dupŏ ce în viață 'ĭ-aŭ tractat operile de utopiĭ, dupŏ mórte i le tăgăduiescŭ, înpăunându-se eĭ cu dênsele.

*

Orĭ-care sunt schimbările ce tempestele politice aducŭ în opinia unuĭ om, Heliade 'şĭ-a terminat cariera politică precum a început'o: apĕrând guvernul electiv şi combătênd străinismul.

Acésta este necontestat şi necontestabil.

El a început la 1818 cu gramatica limbeĭ române, care era sĕcurea ce se punea la rădĕcina *străinismilor*, şi a terminat la 1866 cu discursul pronunțat de la tribuna Constituanteĭ în contra **străinuluĭ.**

Câțĭ din bărbațiĭ politicĭ aĭ țĕreĭ aŭ rĕmas fidelĭ principiilor lor? Pe câțĭ nu 'ĭ-am vĕḍut devenind din partisaniĭ ceĭ maĭ sgomotoşĭ aĭ *Republiceĭ democratice şi socialĭ*, susțiitoriĭ ceĭ maĭ docilĭ aĭ *Monarchieĭ ereditare!* N'am ḍis partisaniĭ *înflăcărațĭ* aĭ Republiceĭ, nicĭ susțiitoriĭ *devotațĭ* aĭ Monarchieĭ, pentru că nicĭ o dată n'aŭ fost nicĭ una nicĭ alta, ci tot-d'a-una aŭ întors cojocul din cătro a bătut vêntul, când Heliade a rĕmas acelaşĭ în miḍlocul prefacerilor politice ca o stîncă de granit, care sfidéḍă uraganele. Câte pene competinte n'am vĕḍut vênḍêndu-se pe un blid de linte, când péna ilustră a nemuritoruluĭ magistru n'a fost pusă de cât în serviciul țĕreĭ sale; ea a cântat eroiĭ nostri, a biciuit vițiul, a înălțat virtutea, şi dintr'un gerg a făcut o limbă unitară. Câte frunțĭ n'am vĕḍut plecându-se pentru onorurĭ, pentru avere! Fruntea sa ânsĕ a rĕmas sus şi curată de orĭ ce pată.

Şi în acésta Heliade este superiorul contimporanilor sĕĭ.

Luptele sale aŭ fost de uriaş, constanța luĭ de martir.

Acésta nu pot să 'ĭ-o ierte adversariĭ sĕĭ; acésta îĭ îndrăcesce.

Dar dujmaniĭ se ducŭ.

Şi adevĕrurile ce el a propagat rĕmân.

Şi serviciile ce el a adus patrieĭ rĕmân.

PROGRAMA MIȘCĂRII ROMÂNE DE LA 1848.

Toți ceĭ-ce aŭ luat o parte activă în evenimentele de la 48 sciŭ cŏ Programa constituțională a Mișcăriĭ Române, este opera nemuritoruluĭ Heliade-Rădulescu. D. Ión Ghica, în pisma istorieĭ, atribue acéstă programă regretatuluĭ Nicolae Bălcescu, spre a ilustra cu dênsa pe membri Comisiuneĭ executive din care d-sa făcea parte, și îndată a și găsit un istoricŭ la'ndemână, pe puçin scrupulosul d. Gr. Tocilescu, spre a acredita fabula cŏ Bălcescu, ajutat de luminele colegilor sĕĭ din Comisie, este autorul Programeĭ mareĭ nóstre Mișcărĭ politice și sociale de la 1848.

In interesul Istorieĭ, Adevĕruluĭ și Justițieĭ venim să dovedim falsitatea asertiunilor acelora care, dupŏ ce aŭ negat luĭ Heliade, cât a trăit, inteligență, geniŭ, sciință politică, merite literariĭ, vin dupŏ mórtea luĭ a'șĭ însuși operile sale spre a se glorifica cu dênsele.

Maĭ nainte ânsĕ de a ajunge la probe, să reproducem Programa de principiĭ de la 1848, spre a face apoĭ o comparație între aceste principiĭ și principiile ómenilor din Comitetul Revoluționar și Comisia executivă, și a judeca arborele de pe fructe.

Etĕ Programa constituțională a memorabileĭ nóstre Mișcărĭ:

IN NUMELE POPOLULUI ROMÂN

> „Dumnezeŭ e Domnŭ si s'a arĕtat noĕ: bine este cuvêntat cel ce vine în numele Domnuluĭ.“

Respect către proprietate, – Respect către persóne.

FRATILOR ROMÂNI,

Timpul mântuiriĭ nóstre a venit; Popolul român se deștéptă la glasul trômbițeĭ ângeruluĭ mântuiriĭ, și'șĭ cunósce dreptul sĕŭ de suveran. Pace voĕ, pentru cŏ vi se vestesce libertate voĕ

Popolul român se scólă, se armédă, și nu spre a se lupta o clasă asupra alteia, nu spre a rumpe legăturele sale de relațiĭ din afară, ci ca să țiă în frêŭ și în respect pe voitoriĭ de reŭ aĭ fericiriĭ publice Strigarea Românilor e strigare de pace, strigare de înfrățire. La acéstă mare faptă a mântuiriĭ, tot Românul are dreptul de a fi chiemat, nimenĭ nu este scos afară; tot Românul e un atom al întregeĭ suveranitățĭ a Popoluluĭ: sătean, meseriașŭ, negutătorŭ, preot, soldat, student, boier, Domn, e fiŭ al Patrieĭ, și, dupŏ sfânta nóstră credință, e și maĭ mult: e fiŭ al luĭ Dumnedeŭ. Toțĭ avem acelașĭ nume de român. Acesta ne înfrățesce și face să încetede tóte interesele, să se stringă tóte urele. Pace dar voĕ! Libertate voĕ!

Scularea acésta e pentru binele, pentru fericirea tutulor stărilor societățiĭ fărŏ paguba vre-uneia, fărŏ paguba însușĭ a niciunei persóne. Nu se cuvine a perde ceĭ maĭ mulțĭ pentru ceĭ maĭ puçinĭ, cŏcĭ este nedrept; nu se cuvine iar a perde ceĭ maĭ puçinĭ pentru ceĭ maĭ mulțĭ, cŏcĭ este silnicŭ.

Popolul român, în cât către cele din afarŏ, nu supĕră pe nimenĭ, respectă tóte Puterile și cere a respecta și ele drepturile luĭ stipulate prin tractacele luĭ Mircea și Vlad V, recunoscute de tóte tractatele încheiate apoĭ între Inalta Pórtă și Rusia și protestă asupra orĭ căriĭ fapte ce s'a făcut în protiva acestor tractate. Popolul Român voiesce cu o voință tare a'șĭ păstra neatêrnarea administrațieĭ sale, neatêrnarea legiuiriĭ sale, dreptul seŭ suveran în cele din năuntru, și rĕmâne în aceleașĭ legături și maĭ strînse prin luminele veaculuĭ cu Inalta Pórtă. Acéstă voință e legală, e pe credința tractatelor, și nu e în paguba nimenuĭ.

Popolul român lépădă un Regulament, care este în protiva drepturilor sale legislative și în protiva tractatelor ce'ĭ recunoscŭ autonomia.—Acéstă lepădare este însușĭ în folosul Inalteĭ Porțĭ ce va fi arbitrară din preună cu Françа, Germania și Englitera. cărora Româniĭ le reclamă judecată și ajutor la orĭ-ce asuprire ce li s'ar face.

Popolul român decretă și hotărasce responsabilitatea miniștrilor și cu un cuvênt a tutulor funcționarilor publicĭ; și findcŏ neresponsabilitatea nu este drept al nimĕnuĭ, nicĭ de moștenire, nicĭ de învoire, prin urmare nimenĭ nu perde nimicŭ și hotărîrea Popoluluĭ e sfântă.

Popolul român voiesce o Patrie tare, unită în dragoste, compusă de frațĭ, iar nu de vrăjmașĭ; prin urmare decretă, dupŏ vechile sale datine, aceleașĭ drepturĭ civile și politice pentru tot Românul.

Cine nu voiesce acésta e vrăjmașŭ al fericireĭ publice, e un alt Cain ucigător de frate în sînul mameĭ nóstre Patriĭ.

Popolul român va să dea dreptate, și dreptatea e a luĭ Dumnedeŭ. Dreptatea nu sufere a purta numaĭ săraciĭ sarcinele țĕreĭ și bogațiĭ să fiă scutițĭ. Prin urmare decretă contribuție generală dupŏ venitul fiă-căruia Acésta înavuțesce Patria, și o Patrie avută e în folosul tutulor și prin urmare în paguba nimenuĭ. Acésta chiamă pe toțĭ la aceleașĭ drepturĭ și datoriĭ într'o Patrie dréptă, înfloritóre și care cu tot dreptul nu va maĭ puté suferi control străin.

Popolul român dă înapoĭ la tóte stările dreptul cel vechiŭ de a avé representanțĭ în generala Adunare; decretă de adĭ înainte alegerea largă, liberă, dréptă, unde tot Românul are dreptul de a fi chiemat și unde numaĭ capacitatea, purtarea, virtuțile și încrederea publică să'ĭ dea dreptul de a fi ales. Acésta pe ceĭ bunĭ, pe ceĭ dreptĭ nu'ĭ păgubesce întru nimicŭ, și Româniĭ aŭ fost tot-d a-una bunĭ. O sciŭ străiniĭ și o scie proverbul cel vechiŭ: *„bună țĕră, rea tocmeală“*. Acéstă decretare nu e în paguba nimenuĭ, va să schimbe numaĭ tocméla.

Popolul român decretă tiparŭ liber, cuvêntare liberă, adunărĭ libere spre a vorbi, a scrie cele de folos, spre a arĕta adevĕrul. Adevĕrul, ideile, cunoscințele vin de-la Dumnedeŭ în folosul general al ómenilor, ca sórele, ca aerul, ca apa, și prin urmare sunt proprietate universală; și daca se cuvine a fi respectată ênsușĭ proprietatea particulară, cu atâta maĭ vîrtos este sacră și neatinsă proprietatea universală. A înneca adevĕrul, a stinge luminele, a împedica folósele, prin împedicarea tiparuluĭ, este o vêndare către Patrie, o apostasie către Dumnedeŭ. Libertatea tiparuluĭ nu póte păgubi pe nimenĭ de cât pe fiiĭ întunereculuĭ.

Popolul român voiesce pace, voiesce tărie, voiesce garanția averilor sale materiale, morale și politice; decretă dar guardă națională în care tot Românul se nasce al eĭ soldat, tot Românul e un guardian al fericireĭ publice, un garant al libertăților publice. - Acésta nu păgubesce pe nimenĭ de cât pe conspiratoriĭ asupra drepturilor Patrieĭ.

Popolul român chiamă tóte stările la fericire, recunósce facerile de bine ale comerciuluĭ, scie cŏ sufletul luĭ este creditul, care nicĭ o dată n'a vrut să i'l înlesnéscă sistema trecută. Decretă dar o bancă națională, ânsĕ cu fondurĭ naționale.

Popolul român, în generositatea și evlavia sa, se închină locurilor sfinte, și va trimite de acum înainte la sfântul Mormênt și la alte aședĕminte religióse unt-de-lemn, tĕmôie, făcliĭ și ênsușĭ banĭ spre ținerea de scóle, de preoțĭ, spre lauda luĭ Dumnedeŭ; și tot spre adevĕrata laudă a celuĭ ce s'a rĕstignit, spre desrobirea celor săracĭ, decretă ca prisosul veniturilor monăstirescĭ să fiă al țĕreĭ spre desrobirea și ajutorul celor săracĭ; și reclamă moșiile monăstirilor închinate a le scóte de subt orĭ-ce mâncătorie. Popolul român dă luĭ Dumnedeŭ ce este al luĭ Dumnedeŭ, și ia de la fariseĭ ceea ce nu este al fariseilor, ca să dea săracululĭ care e fratele Domnuluĭ. Acésta nu e în paguba Românilor, ci spre mântuirea lor și lauda sântelor locurĭ.

„Popolul român împarte dreptatea de o potrivă la toțĭ, și dreptatea o dă pentru toțĭ și maĭ vîrtos pentru ceĭ săracĭ. Săracii, săteniĭ, plugariĭ, hrănitoriĭ orașelor, fiiĭ Patrieĭ ceĭ adevĕrațĭ ce aŭ fost defăimațĭ atât de îndelungŭ cu numele glorios de Român, ce aŭ purtat tóte greutățile Țĕriĭ prin munca lor de atâtea veacurĭ, aŭ lucrat moșiile și le-aŭ îmbunĕtățit, aŭ hrănit pe strămoșiĭ proprietarilor, pe moșiĭ lor, pe părințiĭ lor, pe acestĭ proprietarĭ ênsușĭ, și aŭ drept înaintea generosităţiĭ proprietarilor, înaintea dreptățiĭ Patrieĭ, îșĭ cer o părticică de pămênt îndestul pentru hrana familieĭ și vitelor sale, părticică rĕscumpĕrată de atâtea veacurĭ cu sudorile lor. Eĭ o cer și Patria le o dă; și Patria iar, ca o mumă bună și dréptă, va despăgubi pe fiă-care proprietar de mica părticică ce o va da săracululĭ ce nu are pămêntul seŭ, dupŏ strigarea dreptățiĭ, dupĕ glasul evanghelieĭ, dupŏ inima cea frumósă a Românilor, în care aŭ aflat parte străiniĭ în tot-d'a-una, necum frațiĭ lor, hrănitoriĭ lor, tăria lor cea adevĕrată. Claca dar, și acea infamă iobăgiă, se desființédă; lucrarea la lucrul drumurilor se desființédă; săténul fărŏ pămênt se face proprietar și tăriă neînvinsă celor maĭ avuțĭ în folosul tutulor și în paguba nimenuĭ; vistieria va despăgubi pe toțĭ.

„Popolul român, dupŏ vechile sale drepturĭ, voiesce ca Domnul, în care este personificată suveranitatea acestuĭ popol, să fiă tare prin dragostea publică, drept, luminat, voitor de bine Patrieĭ, bărbat integru; și ca să'l pótă afla la alegere ast-fel decretă, dupŏ vechile sale drepturĭ, a'l căuta în tóte stările societățiĭ, în tótă Nația, iar nu într'un numĕr mărginit de ómenĭ. Domnia nu e drept de moștenire a nicĭ uneĭ familiĭ, Domnia este a Patrieĭ. Ea o dă celuĭ ce va socoti de cuviință dintre fiiĭ seĭ. O asemenea alegere strînge și maĭ mult legăturele nóstre cu Inalta Pórtă, pentru-cŏ per puçinele persóne ce se pot influința în paguba Inalteĭ Porțĭ și a Popoluluĭ român.

„Puterea suverană purcede de la Dumnedeŭ și în tótă țéra se află unde-va. In Țéra română este în Popolul român ce are dreptul de a numi pe capul cel maĭ înalt al Patrieĭ. Prin urmare Popolul avênd dreptul suveran póte revesti cu dênsul pe orĭ-cine va socoti de cuviinţă şi pe câţĭ anĭ i se va păré cŏ'ĭ este maĭ de folos. Aşa dar decretă ca Domnia să se dea celuĭ ales numaĭ pe cincĭ anĭ spre a se tăia rivalităţile şi urele îndelungate, şi spre a pune o emulaţie între cetăţenĭ a fi bunĭ, întregĭ şi folositorĭ Patrieĭ ca să tragă încrederea publică.

„Popolul român lépĕdă de la sine orĭ ce titlu ce i s'a întrodus prin corupţie de la străinĭ în protiva vechilor sale datine. Domnul este ales unul dintre cetăţenĭ, şi dupŏ domniă rĕmâne iar cetăţén fiiŭ al Patrieĭ. Domnul nicĭ n'a fost nicĭ nu este prinçŭ, domn e tot cetăţénul, domn e şi capul ţĕreĭ. Asta e titlul cunoscut de toţĭ Româniĭ. Vorba de prinçŭ e cunoscută numaĭ de ceĭ ce sciŭ din limbele Europeĭ. Vorbele de pré-înălţat, pré-luminat, sûnt nisce traducţiĭ din limbagiul fanarioţilor iubitorĭ de titlurĭ.

„La multe trebuinţe ce are Patria acum pentru despăgubire şi atâtea cheltuielĭ spre înaintarea Patrieĭ, Popolul român nu maĭ póte da Domnuluĭ o listă civilă atât de mare, şi maĭ vîrtos cŏ şi fărŏ acésta vede cŏ este de neapărată nevoiă ca Domnul să dé exemplu maĭ ânteiŭ de simplitate şi de viéţă cumpĕtată.

„Vorbele nobil, nobilitate, sunt necunoscute între Popolul român Fapta asemenea e şi maĭ necunoscută, cŏcĭ nimicŭ n'a fost de moştenire în ţéra acésta, nicĭ rangŭ, nicĭ titlurĭ, de cât proprietatea şi numele familieĭ. Popolul român decretă dar desfiinţarea tutulor rangurilor titulare ce nu aŭ funcţiĭ şi a căror nume nu aduce a-minte de cât nisce timpĭ de barbariă şi de servilitate.

„Popolul protestând asupra mĕsurilor arbitrare şi nelegiuite de a se pune o taxă la învĕţătură, de la care săracul, orfanul, fiiul vĕduveĭ e scos afarŏ; protestând asupra releĭ cugetărĭ de a degrada şi a ucide naţionalitatea prin scóterea limbeĭ naţionale din scóle, decretă o învĕţătură pentru toţĭ egală, progresivă, integrală pe cât va fi cu putinţă dupŏ facultăţile fiă-căruia şi fărŏ nicĭ o plată; decretă în Bucurescĭ o scólă politechnică, câte o universitate în Bucurescĭ şi Craiova, şi câte un liceŭ cum şi pensionate pentru amêndouĕ sexele; câte unŭ liceŭ asemenea şi unŭ pensionat în fie-care judeţ; câte o scólă normală în fiă-care plasă şi câte o scólă începĕtóre bine întocmită în fiă-care sat. Decretă sciinţele ca şi pînŏ acum în limba patrieĭ, şi cultura şi înflorirea acesteĭ limbe dupŏ natura şi dupŏ origina eĭ cu literile sale atât în cărţile profane cât şi în cele sacre, cum şi întroducerea literilor în tóte cancelariele.

„Despre acest capitol al învĕţătureĭ, guvernul va fi dator subt a sa rěspundere a pune cea maĭ activă stăruință spre a se înființa așeḍĕmintele de educație publică; și precum nu se póte lăsa nicĭ un chreștin a se nasce și a muri nebotezat, asemenea nicĭ un fiiŭ de cetățean, din câțĭ se află aḍĭ în vîrstă de 12 anĭ și câțĭ se vor nasce de acum înainte, să nu rĕmâie neîmpărtĕșit de învĕțătură, cŏcĭ pe dênsa se întemeiaḍă viitorul țĕreĭ și punerea în lucrare cum și garanția cea adevĕrată a așeḍĕmintelor Patrieĭ.

„Popolul român lépădă de pe sine neomenia și rușinea de a ținé robĭ, și declară libertatea Țiganilor celor particularĭ. Ceĭ ce aŭ suferit pînŏ acum rușinea pĕcatuluĭ de a avé robĭ, sunt iertațĭ de Popolul român; iar Patria, ca o mumă bună, din vistieria sa va despăgubi pe orĭ cine va reclama cŏ a avut pagubă din acéstă faptă chreștinéscă.

„Popolul, decretând o dată drepturile civile și politice ce le-a avut în tot-d'a-una tot cetățénul, declară cŏ tot Românul e liber, tot Românul e nobil, tot Românul e un domn. Prin urmare de aḍĭ înainte desființéḍă orĭ ce pedépsă cu băta'a și rumpe în obrazul gôḍilor orĭ ce biciŭ și orĭ ce vargă ce degradă demnitatea cetățénuluĭ. Bătaia dar se rădică de la orĭ ce dregĕtorie și cu atâta maĭ vîrtos din rêndurile soldaților.

„Popolul român de și nu cunósce ființa pedepseĭ cu mórte, ânsĕ pentru cŏ adesea prin judecătoriile criminale, judecătoriĭ de sistema cea vechie aŭ cutezat a da afarŏ nisce sentințe de mórte, fărŏ să fi putut a se pune în lucrare, Popolul decretă desființarea cu totul a pedepseĭ cu mórtea, atât în lucrare cât și în sentințe.

„Popolul român vĕḍênd întrerumperile sale de relațiĭ cu Înalta Pórtă, maĭ vîrtos de la 1828 încoa, vĕḍênd cŏ representantul seŭ la Constantinopole e un străin, reclamă a'șĭ avé relațiĭ d'a dreptul cu I. Pórtă și representantŭ al seŭ la Constantinopole ênsușĭ dintre Românĭ.

„Pe scurt, Popolul român recapitulând decretă:

1⁰. Indipendința sa administrativă și legislativă pe temeiul tractatelor luĭ Mircea și Vladŭ V și neamestecŭ al nicĭ-uneĭ puterĭ din afarŏ în cele din întru ale sale.

2⁰. Egalitatea drepturilor politice.

3⁰. Contribuție generală.

4⁰. Adunanță generală compusă de representanțĭ aĭ tutulor stărilor societățiĭ.

5⁰. Domnul responsabil ales pe câte cincĭ anĭ și căutat în tóte stările societățiĭ.

6⁰. Impuçinarea listeĭ civile — ardicarea de orĭ-ce miḍlocŭ de corumpere.

7⁰ Responsabilitatea ministrilor şi a tutulor funcţionarilor în funcţia ce ocupă.

8⁰. Libertatea absolută a tiparuluĭ.

9⁰. Orĭ ce recompensă să vină de la Patrie prin representanţiĭ seĭ, iar nu de la Domn.

10⁰. Dreptul fie-căruĭ judeţ de a'şĭ alege dregĕtoriĭ sĕĭ, drept care purcede din dreptul Poporuluĭ întregŭ de a'şĭ alege Domnul.

11⁰. Guardă naţională.

12⁰. Emanciparea mônăstirilor închinate.

13⁰. Emanciparea clăcaşilor ce se facŭ proprietarĭ prin despăgubire.

14⁰ Desrobirea Ţiganilor prin despăgubire.

15⁰. Representant al ţĕriĭ la Constantinopole dintre Românĭ.

16⁰. Instrucţie egală şi întrégă pentru tot Românul de amêndoĕ sexele.

17⁰. Desfiinţarea rangurilor titulare ce nu aŭ funcţiĭ.

18⁰. Desfiinţarea pedepseĭ degrădătóre cu bătaia.

19⁰. Desfiinţarea atât în faptă cât şi în vorbă a pedepseĭ cu mórtea.

20⁰. Aşedĕminte penitenţiare unde să se spele ceĭ criminalĭ de pĕcatele lor şi să iésă îmbunĕtăţiţĭ.

21⁰. Emanciparea Israeliţilor şi drepturĭ politice pentru orĭ-ce compatriot de altă credinţă.

22⁰. Convocarea îndată a uneĭ Adunanţe generale extraordinare constituante alese, spre a representa tóte interesele saŭ meseriile naţieĭ, care va fi datóre a face constituţia ţĕreĭ pe temeiul acestor 21 articole decretate de Popolul român.

„Acéstă Adunanţă va lăsa în mostenire viitorimiĭ constituţia acésta, şi va fi datóre âncŏ a o încheia printr'o legiuire prin care neapĕrat la fie-care 15 anĭ, din dreptul seŭ să'şĭ alégă popolul deputaţĭ extraordinarĭ carĭ, venind în adunanţa extraordinară, să introducă reformele cerute de spiritul epoceĭ. Cu acésta se împedică de acum înainte vrednica de plâns nevoiă d'a se cere reforme cu mâna armată, şi vor fi feriţĭ copiiĭ şi strănepoţiĭ noştri de necesitatea în care s'a aflat astădĭ popolul român.

„Aceste decretărĭ vin din glasul general al ţĕreĭ; sunt drepturĭ vechĭ ale eĭ, sunt dupŏ legĭ, sunt dupŏ tractate. Inalta Pórtă, atât în generositatea cât şi în interesul seŭ le primesce. Rolul Rusieĭ este de a ne asigura drepturile când ar fi călcate din afarŏ, şi maĭ vîrtos când voim a ne reîntregi întrênsele. Când ea ni se va împotrivi, va dovedi lumiĭ întregĭ cŏ a avut gônd rĕŭ asupra nóstră şi asupra Turcieĭ. — Archipăstorul ţĕreĭ le va bine-cuvênta, dacă este păstor dupŏ legea luĭ Christos; va subscrie decretul acesta în capul tutulor, de va voi să ne maĭ păstorescă şi de va fi pĕtruns de duhul Evangheliei.– Domnul ţĕreĭ nu póte sta contra, pentru cŏ este Alesul eĭ, şi nu póte împedica acéstă faptă fărŏ a'şĭ atrage numele de trădător al ţĕreĭ şi rebel către Inalta Pórtă.

„Boieriĭ n'aŭ nicĭ un cuvênt a nu primi, pentru cŏ nu perd nimicŭ, şi maĭ vîrtos cŏ prin învoirea lor vor da lumiĭ o dovadă de frumosul suflet ce caracterisă tot-d'a-una pe ceĭ maĭ marĭ aĭ Ţĕreĭ. Strămoşiĭ noştri ne-aŭ asigurat cu sângele lor o Patrie. Misiunea boierilor este a statornici dreptatea ceruluĭ, dreptatea Evangelieĭ într'ênsa; misiunea lor de astădĭ are şi maĭ mare preţ înaintea luĭ Dumnedeŭ.

„Neguţătoriĭ, meseriaşiĭ, săteniĭ, bine-cuvêntă decretele acestea; le reclamă, le cer, de şi n'aŭ avut pînŏ acum glas, le-aŭ cerut cu ochiĭ, cu mâinile, cu tóte mişcările, farŏ a scóte o vorbă, dupŏ cum cere mutul ars de sete, apa, dupŏ cum cere cel astupat, cel înecat aerul.

„Fraţĭ Românĭ! Soldaţĭ carĭ sùnteţĭ fiiĭ şi fraţiĭ noştri, priveghiaţĭ a ţiné buna orênduială, pentru cŏ datoria vóstră acésta este. Nu ascultaţĭ ânsĕ când voitoriĭ noştri şi aĭ voştri de rĕŭ vĕ vor porunci a da în fraţiĭ voştri şi a vĕ întina mâinile în ceĭ ce se scólă pentru binele vostru şi al părinţilor voştri. Punerile la cale, legiuirile cele nouĭ ale Popoluluĭ român, vĕ înalţă la trépta de om, desfiinţédă vergele de pe spatele vóstre cu care eraţĭ socotiţĭ în starea vitelor; vĕ înalţă la trépta de a puté şi voĭ a vĕ face oficerĭ când veţĭ merita; şi uşurédă, daŭ drepturĭ părinţilor şi fraţilor voştri. Când veţĭ lăsa puşca din mână, de adĭ înainte vĕ aşteptă o Patrie, iar nu claca şi biciul dorobanţuluĭ. Ceĭ ce vĕ vor da poruncĭ a face focŭ asupra fraţilor voştri, însemnaţi'ĭ cŏ aceia nu sunt Românĭ, saŭ de vor fi, sunt vênduţĭ şi vĕ vênd şi pe voĭ ca să mergeţĭ a împlé şanţurile cu trupurile vóstre, bătêndu-vĕ în potriva voitorilor de bine aĭ omenireĭ!

„Ofiçerĭ românĭ! Camaradiĭ voştri din Europa v'aŭ dat exemplu. Europa luminată e cu ochiĭ deschişĭ asupra vóstră. Aţĭ încins sabiile spre a ţiné buna orînduială şi a vĕ lupta asupra vrăjmaşilor Patrieĭ. Ţineţĭ buna orînduială, şi voĭ pricepeţĭ maĭ bine de cât soldaţiĭ voştri şi cunósceţĭ pe adevĕraţiĭ vrăjmaşĭ aĭ Patrieĭ. Scóteţĭ săbiile, faceţi-le să lucéscă înaintea sóreluĭ dreptăţiĭ şi al libertăţiĭ Patrieĭ. Étĕ calea cea maĭ gloriósă în analele Patrieĭ vi se deschide voĕ. Feriçiţi-vĕ cŏ v'aţĭ aflat în capul camaradilor voştri în acéstă di mare ce a venit de la Dumnedeŭ şi care, intrând în eternitate, se va înfăçişa iar inaintea luĭ Dumnedeŭ cu misiunea sa împlinită şi cu fruntea încoronată de numele vóstre ca de nisce stele de mântuire Popoluluĭ român. Iar daca capiĭ vostri vĕ vor comanda asupra fraţilor vostri, n'aveţĭ să ascultaţĭ decât glasul Popoluluĭ suveran; frângeţi-vĕ săbiile înaintea orĭ-căriĭ comande vĕrsătóre de sânge. Nisce asemenea comandanţĭ vor fi însuflaţĭ de duhul luĭ Satan. Şi el asemenea a fost un căpitan în cetele cerescĭ, şi ângeriĭ păciĭ şi aĭ dragostiĭ îĭ smulseră aripele ; smulgeţĭ şi voĭ asemenea spaletele din umeriĭ orĭ căruĭ căpitan trădător ce va comanda să se verse cea maĭ mică picătură de sânge.

„Cuvioşĭ egumenĭ, protopopĭ, preoţĭ, voĭ împliniţĭ locul Apostolilor, şi astădĭ se proclamă nisce legĭ pe temeiul Evangheliei. Este sarcina vóstră, datoria vóstră a eşi cu crucea în mână şi a pecetlui cu dênsa tunurile şi ţevele purtătóre de mórte. Christos a înviat şi s'a doborît mórtea şi robia. Voĭ trebue să spuneţĭ lumiĭ cŏ este Antichrist tot omul ce face mórte asupra frateluĭ seŭ, tot omul ce maĭ voiesce robia, tot omul ce n'are milă de săracĭ, de vĕduvă şi de orfan. Luaţĭ vestmintele vóstre, armaţi-vĕ cu crucea şi cântaţĭ psalmul 108 în potriva orĭ căruĭ vîndĕtor al Patrieĭ.

„Boierĭ! Voĭ aţĭ fost generoşĭ cu străiniĭ, 'i-aţĭ primit. 'i-aţĭ hrănit, 'i-aţĭ avuţit, 'i-aţĭ chiemat a se împărtĕşi de drepturile vóstre şi nu veţĭ fi voitorĭ de reŭ pămĕntenilor fraţilor vostri, nu veţĭ face ruşine Patrieĭ în străinătate ; nu veţĭ suferi a se pune o pată pe numele vostru; nu veţĭ lăsa un blestem peste copiiĭ vostri, nu'ĭ veţĭ osindi a se ruşina de numele ce le veţĭ lăsa în moştenire. Daţĭ din frumosul vostru suflet fericirea fraţilor vostri, fărŏ paguba vóstră, căcĭ Dumnedeŭ vĕ va da însutit, şi aşedĕmintele cele nuoĭ şi drepte, peste curênd vor îndeci veniturile vóstre. Cu toţiĭ întindeţĭ mâna a închiega tóte clasele societăţiĭ într'un singur corp pe care să'l putem numi fărŏ ruşine Naţiŏ.

„Cetăţenĭ în general, preoţĭ, boierĭ, ostaşĭ, neguţătorĭ, meseriaşĭ, de orĭ-ce tréptă, de orĭ-ce naţie, de orĭ-ce religie, ce vĕ aflaţĭ în capitală şi prin oraşe, Grecĭ, Sêrbĭ, Bulgarĭ, Germanĭ, Armenĭ, Israeliţĭ, armaţi-vĕ spre a ţiné buna orânduială şi a ajuta la fapta cea mare. Patria este a nóstră şi a vóstră. Voĕvĕ place a şedé într'ênsa şi ea vĕ priimesce. Sistema cea vechie nu v'a chiemat şi pe voĭ la masa de obşte. De adĭ înainte o masă avem cu toţiĭ ; un ospĕţŭ de frăţiă ni se întinde ; aceleaşĭ drepturĭ vom avé cu toţiĭ.

„Şi voĭ, o bine-cuvêntaţĭ sătenĭ, fraţĭ aĭ luĭ Christos ; munca vóstră, pâinea şi vinul se prefacŭ în trupul şi în sângele Domnuluĭ; voĭ sunteţĭ fiiĭ ceruluĭ, fiiĭ păciĭ şi aĭ ţěriĭ; voĭ sunteţĭ hrănitoriĭ noştri; voĭ aţĭ plâns şi vě veţĭ bucura, voĭ aţĭ însetoşat de dreptate şi vě veţĭ rěcori; pe voĭ v'a fericit Mântuitorul lumiĭ. Fericiţĭ sunteţĭ şi în lumea acésta şi în cea-l-altă. Staţĭ dar la locul vostru, cǒ ḑiua a venit; cătaţi-vě de câmpurile vóstre ce vi le dăruiesce astă-ḑĭ Patria, care rîde înaintea vóstră şi vě chiamă la fericire. Iar pentru cǒ duhul rěuluĭ, Satana, póte să maĭ aţiţe óre care vrăjmaşĭ ce vě pismuiescŭ mântuirea şi fericirea, trimiteţĭ din fiă-care sat câte un preot cuvios şi câte treĭ inşĭ împuterniciţĭ a vě cere dreptatea ce vi se cuvine. Dreptatea v'o dă tótă lumea cu mâinĭ pline şi cu lacrěmile în ochĭ. Iar preoţiĭ vor citi blestemele sântuluĭ Vasile spre a goni duhul rěuluĭ din ţéră.

„Măria Ta, Domnule Ales al Ţěreĭ! Plânge popolul român cu durere cǒ te pomenesce în urma tutulor, şi este la Maria Ta să te puĭ în cap. Patria te-a ales, te-a avut fiiul eĭ cel maĭ scump; guvernarea ţĭ-a fost problematică: te-aĭ arětat în ochiĭ Patrieĭ şi aĭ lumiĭ ca fiiul risipitor din Evangelie. Vino înapoĭ şi va pune Patria inel în drépta ta şi va înjunghia viţelul cel gras. Noĭ nu'ţĭ cerem cuvênt, pentru cǒ eştĭ fratele nostru, eştĭ Român. Cuvêntul îl veĭ da înaintea consciinţeĭ Măriei Tale, înaintea luĭ Dumneḑeŭ. Nu scim daca câte aĭ făcut, le-aĭ făcut de bună voiă, orĭ silit. Acum e timpul să arěţĭ lumiĭ cǒ aĭ fost şi eştĭ Român; acum e timpul să facĭ să se spele cele trecute, şi să nu laşĭ fiilor un nume vestejit. Patria te reclamă de fiiŭ, ea îşĭ rumpe vestmintele, îşĭ bate peptul şi alérgă şi într'o parte şi într'alta cerênd să nu piéră nicĭ unul din fiiĭ sěĭ, să nu se verse nicĭ o picătură de sânge de Român. Patria uită tot: fiĭ dar al eĭ, dupǒ cum ea voiesce să te aibă în cap la acéstă mare faptă. Fă o pagină frumósă Istorieĭ române. Nu'ţĭ face copiiĭ a se ruşina în sînul Franceĭ de tatăl lor; nu lăsa ţéra fărǒ cap în asemenea împrejurărĭ în prada intrigeĭ ce ar puté aduce anarchiă, cǒcĭ atuncĭ, vaĭ noă! şi de treĭ orĭ vaĭ Măriei Tale!

„Fraţĭ Românĭ! Nu vě temeţĭ de nicĭ o putere nepravilnică de din afarǒ, căcĭ s'aŭ dus timpiĭ sileĭ şi aĭ dreptuluĭ celuĭ maĭ tare. Ţineţĭ numaĭ buna orênduială în întru. Întrarmaţi-vě în guardă naţională spre asigurarea drepturilor vóstre şi spre a forma cruciata înfrăţireĭ claselor în întru, cum şi a face parte în cruciata înfrăţiriĭ naţiilor în afarǒ. Adunaţi-vě cu toţiĭ sub steagurile Patrieĭ. Cele treĭ culorĭ naţionale vě sunt curcubeul speranţelor. Crucea ce este d'asupra lor va aduce aminte Rusieĭ cǒ e creştină. Crucea se va pune pe hotarul nostru, şi Rusul nu va călca în ţéra nóstră, fărǒ să calce maĭ ântêiŭ crucea la care se închină. De nu se va sfii de semnul acesta, vom trimite înainte'ĭ nu arme ce nu le avem, ci preoţiĭ noştri, bĕtrâniĭ noştri, mumele nóstre, pruncii noştri, care însoçiţĭ de ângerul Domnuluĭ ce'ĭ păzesce pe ceĭ ce se scólă în numele luĭ, vor ţipa şi se va auḑi pînŏ la marginile pămêntuluĭ cŏ Româniĭ nu le-aŭ luat nimicŭ, cŏ eĭ nu'ĭ vor în ţéra lor. Vor pune preoţiĭ Evanghelia pe care se întemeiaḑă legile nóstre, o vor pune în calea lor ca să calce pe dênsa şi să viă să robéscă un popol ce tot-d'a-una 'ĭ-a fost voitor de bine, făcĕtor de bine în resbóiele luĭ. Rusia pînŏ acum s'a ḑis cŏ este chezaşă a drepturilor nóstre. Noĭ, în strigarea nóstră, nu cerem de cât drepturile nóstre, şi protestăm maĭ dinainte la Inalta Pórtă, la França, Germania şi Englitera asupra orĭ căriĭ invasiĭ în pămêntul nostru ce ne va pismui fericirea şi ne va cotropi independinţa nóstră din întru.

„Apoĭ popolul român declară astăḑĭ în faça luĭ Dumneḑeŭ şi a ómenilor cŏ, dacă proclamaţia sa se vede pretutindenĭ însuflată de spiritul Păciĭ, dacă eĭ nu vorbescŭ într'un ton ameninţător şi se ţin pe drumul legilor şi al tractatelor, acésta învederéḑă caracterul lor cel pravilnicŭ, şi sufletul lor ce de o potrivă adóră libertatea şi'a lor şi a altor naţiĭ, ce, voind a se întregi în drepturile lor, scie a respecta pe ale altor naţiĭ. Acésta îĭ face a vorbi ast fel, iar nu frica: cŏcĭ sunt o naţiŏ maĭ mult de 8 milióne suflete, şi la orĭ-ce invasie din afarŏ ce le va ameninţa libertăţile, fiă-care va sci a'şĭ apĕra vetrele, şi străinul, în cele dupŏ urmă, la orĭ-ce nenorocire, va puté cotropi numaĭ pămêntul dacă va dormi Dumneḑeŭ, iar nu şi ómeniĭ. Nicĭ un Român nu va maĭ trăi dupŏ mórtea independinţeĭ Patrieĭ sale.

„Fraţĭ Românĭ! Respectaţĭ proprietatea şi persónele, adunaţi-vĕ cât de mulţĭ, armaţi-vĕ cu toţiĭ, ânsĕ imitaţĭ pe fraţiĭ voştri Transilvanĭ. Vedeţĭ cum se adunarŏ atâtea miriade fărŏ să se facă cea maĭ mică larmă, cea maĭ mică neorînduială. N'aveţĭ nicĭ o temere de cât temerea de Dumneḑeŭ, şi atuncĭ voĕ cu adevĕrat vi se va cuveni a striga fărŏ ruşine: „Cŏ cu noĭ este Dumneḑeŭ!"

„Cu noĭ este Dumneḑeŭ, fraţilor; în numele luĭ sculaţi-vĕ, şi ângerul rĕsbunăriĭ dumneḑeescĭ va stinge pe tot vrăjmaşul, şi va doborî şi cal şi călĕreţŭ; carĕle şi armele luĭ vor fi risipite ca pulberea şi planurile luĭ împrăştiate ca fumul.

„La arme Românĭ! la armele mântuiriĭ!"

*

Documentul acesta, presărat de la început pînŏ la sfîrşit cu frase şi versete reproduse din cărţile sacre ale Bisericeĭ nóstre, dovedesce cŏ modelele pe care le-a copiat autorul sĕŭ sunt:

Moisi legislator, poet și moralist al Evreilor, și Christ fondatorul religiuniĭ celeĭ maĭ egalitare de pre pămênt; el maĭ dovedesce cŏ aplecarea celuĭ ce l'a scris a fost către studiile religióse și politice, și a sa menire de reformator.

Carĭ aŭ fost dascăliĭ luĭ Nicolae Bălcescu și chiemarea luĭ? „El, ḑice d-nul Ión Ghica, era înclinat la studiile istorice, și maĭ ales la partea militară a istorieĭ. Autoriĭ luĭ de predilecțiune eraŭ: Plutarchu, Tucidid, Tacit, Cesar, Gibbon.„

Așa fiind, cum i s'ar potrivi luĭ, istoricŭ profan o programă de reforme scrisă în stilul biblicŭ ce'ĭ era fórte străin?

In stilul acesta, dintre toțĭ autoriĭ românĭ aĭ epoceĭ regenerațiuneĭ, scria numaĭ Heliade; în acest stil e scris *Issachar* și maĭ tóte operile sale.

Să examinăm proclamația.

„Pace voĕ!“ este cuvêntul cu care Christ a salutat pe discepoliĭ sĕĭ, când s'a arĕtat lor dupŏ înviere.

„Popolul român dă luĭ Dumneḑeŭ ce este al luĭ Dumneḑeŭ, și ia de la fariseĭ ce nu è al fariseilor,“ este o imitație dupŏ rĕspunsul dat de Iisus jidovilor care veniaŭ a'l ispiti de trebuie să plătéscă tribut împĕratuluĭ Romeĭ, cărora el le-a ḑis: „Dațĭ Cesaruluĭ ce este al Cesaruluĭ și luĭ Dumneḑeŭ ce este al luĭ Dumneḑeŭ.“

Expresiunĭ ca acestea nu se găsescŭ în autoriĭ pe care 'ĭ-a studiat Bălcescu.

Cŏ Proclamația de principiĭ de la 1848 este opera luĭ Heliade, asta o probéḑă pînŏ la evidență nu numaĭ identitatea de stil cu cele-l-alte scrierĭ ale sale, dar și identitatea de vederĭ, de simțimênte și de principiĭ exprimate și susținute prin acele scrierĭ publicate înainte și dupŏ 48.

Căderea protectoratuluĭ moscovit è o cugetare a luĭ Heliade care nu datéḑă numaĭ de la Mișcare. In *Michaida*, el pune în gura Mitropolituluĭ Euthymie următórele cuvinte ce sùnt o alusiune directă la Rușĭ:

> „E rĕŭ a fi cu Turcul; ci iasmă è Creștinul,
> Ce'țĭ declamă legea ca să te tragă în cursă;
> Cordelle de mătase ușor încolăcite
> Ce te sugrumă 'ndată cât vreĭ să scapĭ din ele.
> Eștĭ prins și te înghite; 'țĭ-e șters din cartea viețeĭ,
> Și ênsușĭ al tĕŭ nume.—O fiĭ! cuvêntul este
> A scutura jos jugul ș'a nu'l schimba pe altul
> Maĭ greŭ si maĭ durabil.“

Intărirea legăturilor cu Turcia, este iarŏ o politică a sa preconceputĕ înainte de 1848. Tot în *Michaida*, Heliade face să vorbéscă Logofĕtul Issar în modul următor:

> „D'o fi să scăpăm astăzĭ,
> Ca să cădem iar mâine, schimbând mereŭ la jugurĭ,
> Saŭ să întindem mâna cerşind când icĭ când colo
> *Scutire şi protecţiĭ*, maĭ bine, fraţĭ! cu Turcul,
> Maĭ bine jugul aspru. Devină tótă Ţéra
> Un paşalîc în formă: căcĭ tot maĭ aĭ d'a crede
> Că poţĭ scăpa o-dată. Să scițĭ că Turcul scade
> Căcĭ legea îĭ è órbă; ş'atuncĭ Chreştinul neted
> Işĭ ia cele perdute."

Scriind istorie, filosofie, morală; purificând limba de străinismĭ, cântând faptele de arme ale străbunilor, dupĕ omul vulgar Heliade făcea literatură şi, cel mult, era poet, adică visător; dupĕ bărbatul cugetător, Heliade făcênd literatură făcea politică înaltă. Alungarea *slovelor* din scriere şi a *cuvintelor exotice* din vorbire, era o faptă politică de supremă însemnĕtate. „Tótă litera (ce înlocuia o slovă), ḑice Heliade, era o semênţă de naţionalitate, şi tótă vorba (română şi străbună) apărea ca un spectru (susţiitorilor *graiurilor* străine)."

Dar nu numaĭ identitatea de stil a programeĭ de la 48 cu scrierile luĭ Heliade, şi identitatea principiilor scrise într'ênsa cu politica bărbatuluĭ acestuia probéḑă cĕ ea nu e fapta Bălcesculuĭ, ci şi desacordul între principiile scrise într'ênsa şi principiile membrilor Comitetuluĭ revoluţionar, dintre care Bălcescu făcea parte.

Cuvêntul de ordine scris în capul programeĭ Mişcăriĭ era: *Respect la proprietate—Respect la persóne.* Acest cuvênt de ordine fiind în contradicţie cu teoriile socialiste ale unora din membriĭ Comitetuluĭ revoluţionar, respect la proprietate nu putea să recomande Bălcescu care, în Comisia executivă, era delegatul acestuĭ Comitet aĭ căruĭ membri ceĭ maĭ influinţĭ, ca C. A. Rosetti şi alţiĭ, eraŭ pentru desfiinţarea proprietăţiĭ. Respect la persóne, iarĕ, nu intra în vederile acelora care comiteaŭ saŭ toleraŭ atentatul la viéţa Domnuluĭ Ţĕreĭ, pe care programa îl chiamă să se pună în capul Mişcăriĭ.

„Nu e bine să pérḑă ceĭ maĭ mulţĭ pentru ceĭ maĭ puçinĭ, cĕcĭ e nedrept; nu e bine iar să pérḑă ceĭ maĭ puçinĭ pentru ceĭ maĭ mulţĭ, cĕcĭ e silnicŭ." Acésta n'a putut s'o ḑică de cât cel ce, înainte de isbucnirea Mişcăriĭ, a pus în fruntea ḑiaruluĭ sĕŭ moto: *Urĕscŭ Tirania.—Fricĕ'mĭ e de Anarchie.* In adevĕr, a păgubi ceĭ maĭ mulţĭ pentru ceĭ maĭ puçinĭ, e tiranicŭ; a păgubi ceĭ maĭ puçinĭ pentru ceĭ maĭ mulţĭ è anarchicŭ. Principiul acesta nu puteaŭ să'l scrie membriĭ Comitetuluĭ care proiectaserŏ rădicarea glótelor și deschiderea temnițelor.

„Representațiune națională compusă din tóte stările societățiĭ.“ Orĭ-care ar fi fost opiniunile luĭ Nicolae Bălcescu, el n'ar fi pus în constituție o Representațiune așa de largă, de óre-ce colegul sĕŭ din Comisia executivă, d-nul Ión Ghica, voia o „Adunanță compusă (executivŭ) din representațiĭ proprietarilor, corp, dice d-sa, care coprinde boieriĭ și burghesiĭ.“ (Să se védă broșura 'întitulată :“ Dernière occupation des Principautés Danubiennes par la Russie, par G. Chainoi (Ion Ghica), paginea 15,20).

Articole, dar, ca cele coprinse în programa constituțională de la 48, nu eraŭ de gustul nicĭ al membrilor din Comitetul revoluționar, nicĭ al delegaților lor din Comisia executivă, și ca ast-fel, ele nu puteaŭ să fie scris de vre unul din aceștĭ membri.

*

Acésta se vede și din mărturirea unor bărbațĭ demnĭ de tótă credința, care aŭ luat parte activă în Mișcare și care ca actorĭ, sciŭ ce a lucrat fiă-car din ómeniĭ ce atuncĭ, maĭ bine decât d. Tocilescu care, cu tótă pretensiunea d-sale de istoricŭ, se vede cŏ n'a citit nimicŭ din cele ce s'aŭ scris de ómeniĭ de la 1848, ocupat cum este de istoria timpilor fabuloșĭ și preistoricĭ, unde a pățit'o ca astronomul care, tot citind ce se petrece în stele, a cădut în grópă.

Extragem din scrierile inedite ale d-nuluĭ Gr. Sc. Grădișténu unul din actoriĭ principalĭ aĭ Mișcăriĭ, pasagiul următor:

„Cu douĕ lunĭ înainte de mórtea luĭ Tell, se afla cine-va la dênsul cu d-nul Nicolae Rucărénul. Se vorbia despre cele de la 48, și pe când Tell începuse a da deslușirile ce i le cereaŭ, bătù la ușă un străin și intrâ în cameră. Tell dise atuncĭ persóneĭ ce însoçia pe d-nul Rucărénul: „Rucărénu îțĭ va spune tot așa de bine ca și mine.“

Écĕ ce dice d. Rucărénu:

„ La 1848, în luna luĭ Maiŭ, mĕ aflam la Giurgiu pentru óre-care
„ interese. Acolo era in garnisónă maiorul Tell cu batalionul sĕŭ.
„ Cunoscêndu-mĕ de mult și ne avênd cuvênt a se teme de mine,
„ mĕ pofti la dênsul și, din una în alta, îmĭ dise: Scii cŏ se face
„ revoluție?—Sciŭ, iĭ respunseĭ.—De unde o sciĭ?—De mult, de
„ când s'a format *Societatea Literară* din Bucurescĭ și cea din
„ Paris care numaĭ de literatură nu s'a ocupat comitetul
„ eĭ, ce pe ascuns era un comitet revoluționar.—Dar spune'mĭ
„ ce pretindĭ de la mine?—Écĕ ce: să viĭ în Bucurescĭ, când te
„ voiŭ anunța, cu vre-o douĕ treĭ sute de muntenĭ de aĭ tĕĭ ar-
„ mațĭ.—Spune'mĭ maĭ ântêiŭ, te rogŭ, care vĕ este programa?—

„ Programa nóstră este scurtă; n'are de cât patru articole: 1.
„ Rădicarea glótelor; 2. Impărțirea pămêntuluĭ...—Destul. pro-
„ rupseĭ eŭ: le cunoscŭ. Dar spune'mĭ în trécŏt, domnule maior,
„ de unde să iéŭ arme, de unde pulbere și plumb? Scíĭ cŏ sunt
„ vênător, și dĕunădĭ n'am găsit în tot Câmpul-Lung nicĭ 50 de
„ dramurĭ de pulbere. Apoĭ de unde iar să iaŭ baniĭ necesarĭ,
„ pentru întîmpinarea chieltuielelor de întreținere a acelor douĕ
„ treĭ sute de ómenĭ, cel puçin pînŏ să ajungem în Bucurescĭ?
„ Acum să venim la articolile ce'mĭ spuseșĭ. Ia să cercetăm punc-
„ tul ântèiŭ. *Rădicarea glótelor*. D-ta aĭ cunoscut, cred, pe Tudor.—
„ Fórte de aprópe.—Eĭ bine, scíĭ respectul și temerea ce aveaŭ
„ panduriĭ de dênsul. El cu aĭ sĕĭ împedicaŭ excesele ce comi-
„ teaŭ Arnăuțiĭ, Sêrbiĭ, Bulgariĭ și Greciĭ luĭ Ipsilante; maĭ scíĭ
„ érŏșĭ cŏ, în cele din urmă, rigurósa disciplină ce voi să țină Tu-
„ dor, se slăbise, și când se presentă căderea luĭ, chiar panduriĭ
„ sĕĭ se deteră la excese, fărŏ ca autoritatea luĭ Tudor să maĭ
„ pótă influința asupra lor. Permite'mĭ, domnule maior, să te
„ întreb, când se va rădica glótele la noĭ, când se vor da arme
„ țĕranuluĭ incult, cine va fi căpitanul care să impună acelor
„ glóte disciplina cuvenită, așa ca să nu vedem sângele curgênd
„ șiróie prin sate și prin orașe? Și Dumnedeŭ scie atuncĭ dacă
„ furia lor nu va cădé póte chiar și asupra nóstră, carĭ voim
„ să le facem bine. Ăncŏ ceva, domnule maior. Vedem la Prut
„ 60 miĭ de óste muscăléscă. Staŭ óre ele acolo de florile mă-
„ ruluĭ. saŭ așteptă o asemenea mișcare la noĭ ca să trécă Pru-
„ tul sub cuvênt cŏ vin ca protectóre să impună ordinea? Óre
„ astă faptă a lor nu credĭ cŏ ar fi immediat aprobată de tótă
„ Europa? Nu ne-am săturat de invasiunile muscălescĭ? Pentru
„ numele luĭ Dumnedeŭ! Să judecăm o dată și cu capul nostru.
„ Nu vedețĭ pe ce clină v'ațĭ pus? Nu pricepețĭ cŏ în locŭ să
„ facețĭ bine țĕreĭ o dațĭ de prăpastie? Credĭ d-ta, domnule ma-
„ ior, cŏ împărțirea pămêntuluĭ, desființarea proprietățiĭ micĭ, ră-
„ dicarea glótelor, și, ca consecință, spargerea caselor publice,
„ se pot face fărŏ omorurĭ, fărŏ despoierĭ, fărŏ sărăcire de lume?
„ Care sunt ómeniĭ, spune'mĭ, cu care te-aĭ afiliat? Tell respunse
„ cŏ în comitet sunt: Ion Ghica, Russet, Brătianu și mulțĭ mi-
„ litarĭ.—Ión Ghica, domnule maior, Russet și Brătianu poțĭ să'mĭ
„ mărturisescĭ d-ta cŏ sunt ómenĭ de talie ca să conducă țéra
„ în asemenea rĕsturnărĭ? Cine'ĭ cunósce? Ce valóre intrînsecă
„ aŭ eĭ? Unde le sunt cunoscințele ce urmédă a avé ómeniĭ ce
„ se pun în capul unor asemenea mișcărĭ? Eŭ am stat cu Russet
„ și Ión Brătianu în Paris, și n'am vĕdut nicĭ pe unul nicĭ pe
„ cel-l-alt pe la vre-o școlă. Se adunaŭ cu conspiratoriĭ și cu tur-

„ burătorii de meserie. Pune mâna pe consciință și mărturisesce'mĭ de poțĭ aștepta ceva bun de la acestĭ ómenĭ. Acum să'țĭ spun și eŭ d-tale una. Are să se facă o ast-fel de revoluțiŏ în țéră. Acésta nu va eși nici din societatea literară din Bucuresci saŭ din cea din Paris, nicĭ din comitetul de la Mavru. Programa eĭ este cu totul alta, și în capul eĭ este un om care, prin munca și strădania luĭ, prin inteligința sa, prin scrierile sale, prin simțimêntele luĭ de român, s'a făcut cunoscut și se bucură de încrederea lumeĭ la noĭ. D-ta îl cunoscĭ: țĭ-a fost dascăl și'țĭ este amicŭ. Spusu-i-aĭ luĭ cŏ te-aĭ amestecat cu ómeniĭ acestia? Vreĭ să facĭ revoluțiune și te puĭ alăturĭ cu ómenĭ cu care n'aĭ avut a face nicĭ-o-dată și pe care nu'ĭ cunoscĭ, nu le sciĭ trecutul de cât de soitariĭ și de ofițerașĭ de duzină. Cum aĭ putut face una ca acésta?

„ Discutarŏm mult, și în fine maiorul îmĭ ḑise o vorbă pe care o avea ca stereotipată de câte orĭ se convingea de un adevĕr: „D-ta aĭ dreptate." Lucrurile însĕ, adaose el, sunt pré înaintate și amânare nu se maĭ póte face. Dar ascultă-mĕ: (se trase la scriitoriul sĕŭ, scrise un bilet și veni cu dênsul la mine) primesce acest bilet și, fiind-cŏ plecĭ chiar astăḑĭ la Bucurescĭ, dă'l, te rogŭ, luĭ Heliade; dar luĭ în mână și cum veĭ ajunge. Uite, citesce'l și veĭ vedé cŏ de și va cădé în mâna, poliţieĭ, n'are să te compromită. Biletul coprindea următórele vorbe: Sunt venit în Bucurescĭ din întêmplare; dorescŭ să te vĕd, dar mĕ aflu bolnav, te rogŭ vino pînŏ la mine ca să ne vedem." Apoĭ maiorul îmĭ ḑise: „dacă Heliade nu va avé de cheltuială, înlesnesce'ĭ d-ta. Să ia o trăsură și să plece îndată; să tragă drept la doctorul Sebeny. Spune'ĭ câte vorbirŏm și'l silesce să viă cât maĭ curêud la Giurgiu".

„ Am plecat, și la 10 Maiŭ, la 12 ore, am fost la Heliade. El era închis în tipografie și tipăria singur proclamația mișcăriĭ ce voia să facă. Bătuĭ la ușă, îmĭ declinaĭ numele și fuĭ primit. Dedeĭ biletul și'ĭ spuseĭ câte vorbisem cu Tell. Dupŏ ce citi biletul îmĭ ḑise: „Nu è cu putință să es din Bucurescĭ: toțĭ birjariĭ sunt aĭ poliţieĭ, uniĭ plătițĭ, alțiĭ amenințațĭ.

„ Heliade n'apucă să termine, continuă d. Rucărénu, când bătu la ușă un servitor și, intrând în tipografiă, anunță cŏ d-na Maria Bălăcénu dorèsce să'l védă. Heliade puse programa în posunar și ne urcarŏm în salon. Am venit înadins, ḑise d-na Bălăcénu, ca să te dojenescŭ pentru cŏ nu miscĭ. Se prepară o revoluțiune, se fac adunărĭ și d-ta nu te veḑĭ nicăirĭ. Să'țĭ spuiŭ drept, domnule Heliade, eŭ nu te maĭ cunoscŭ! Heliade, ascultă mult și apoĭ rĕspunse: Unde sĕ fac aceste adunărĭ? De

„ se fac la d-ta, nu m'aĭ chiemat şi n'aĭ dreptul să mĕ dojenescĭ; „ dar de se vor fi făcênd pe la alţiĭ, pe unde nu m'aĭ vĕḑut „ nicĭ-o-dată, saŭ pe la persóne cu care sciĭ cŏ nu sunt în re„ laţiune şi nu împărtĕşescŭ principiile şi dorinţele lor, atuncĭ „ în locŭ de dojană mĕ aşteptam la laudă din partea d-tale. Dar „ pentru cŏ mĭ-aĭ făcut onóre a veni să mĕ întrebĭ de ce nu mĕ „ mişcŭ, écĕ proba cea maĭ bună cŏ nu staŭ cu mâinile în sîn, „ ci lucreḑ şi eŭ cu amiciĭ meĭ!" Şi'ĭ citi proclamaţia. D-na Bă„ làcénu rĕmase uimită, apoĭ se sculâ şi, îmbrăçişând pe He„ liade, iĭ ḑise: „N'am auḑit de la ceĭ-l-alţĭ ce aud de la d-ta. „ Acum pricep de ce nu te adunĭ cu dênşiĭ. Deosebirea este „ mare; Dumneḑeŭ să'ţĭ ajute! Aşa maĭ înţelegŭ şi eŭ cŏ se „ póte face o revoluţiŏ cu speranţe de isbutit."

Apoĭ manuscrisul d-nuluĭ Grădişténul urméḑă:

„ Intre acestea Tell fu bănuit de Vodă Bibescu; se aduse în Bucurescĭ şi, graţie intervenţiuneĭ luĭ Banov, un ofiçer muscal rĕmas în ţéră şi înrudit cu Bibescu, fu liberat şi nedat în judecată. Cu ocasiunea acésta, Tell vĕḑu pe Heliade, se înţelese cu dênsul, şi apoĭ se duse la comitetul de la Mavru să îndemne pe amiciĭ sĕĭ să se unéscă cu Heliade, spuindu-le cŏ fără dênsul nu se póte face vre-o mişcare.... . Nicolae Golescu fu însărcinat să védă pe Grigorie Scarlat Grădişténu şi prin acesta să caute a întêlni pe Heliade. Grădişténul ḑise Golesculuĭ cŏde va fi să se facă înţelegere între fraţiĭ Golescĭ şi alţiĭ ca dênşiĭ, promite a interveni. Dar dacă cred cŏ Heliade şi amiciĭ luĭ vor consimţi să facă causă comună cu ceĭ afiliaţĭ cu sufletul şi cu nima la comitetul muscălescŭ, se încélă, pentru cŏ amiciĭ luĭ Heliade, şi el chiar, nu vor admite nicĭ o dată programa comitetuluĭ aceluia. Aŭ lucrat şi lucréḑă în contra eĭ. Golescu promise cŏ el şi fraţiĭ luĭ nu vor fi cu ómeniĭ de rea credinţă, şi cŏ daca programa luĭ Heliade va fi maĭ bună şi maĭ românéscă, eĭ vor admite-o şi vor rumpe cu ceĭ-l-alţĭ. Grădiştênu duse chiar în ḑioa aceea pe N. Golescu la Heliade. Ca să nu fie vĕḑuţĭ de ómeniĭ politicĭ carĭ mişuiaŭ împrejurul caseĭ luĭ Heliade, apucarŏ spre Plumbuita, şi apoĭ peste câmp se apropiarŏ de casă, şi când se încredinţarŏ cŏ despre partea aceea nu era nimenĭ, săririŏ peste împrejmuirea grădineĭ şi intrarŏ. Heliade nu se sfii să spuie Golesculuĭ cŏ el şi amiciĭ luĭ prepară o mişcare şi cŏ sûnt gata a o începe; dar cŏ diferinţa între vederile şi principiile lor şi ale acelor ce se adună la Mavru care îşĭ iaŭ inspiraţiunile lor de la Duhamel, este aşa de mare, în cât el crede cŏ nu se póte face înţelegere sinceră „D-ta, adaose Heliade, şi fraţiĭ d tale veţĭ primi programa nóstră, dar ceĭ-l-alţĭ se vor face numaĭ cŏ o primescŭ. N. Golescu rugâ pe Heliade să mérgă cu dênsul să védă pe uniĭ din aĭ lor; dar el se scusâ cŏ este fórte ocupat și rugâ la rêndul sĕŭ pe Golescu să viă la dênsul cu frate-sĕŭ Stefan și le va spune cum înțelege el să se facă Mișcarea.

„A doua ḑi saŭ a treia ḑi—nu'mĭ aducŭ bine aminte.—Stefan și Nicolae Golescu se duserŏ la Heliade, și acesta le citi programa sa. Golescĭi sărutarŏ pe Heliade și jurarŏ cŏ nicĭ eĭ nu vor face vre-o mișcare cu altă programă. Se hotărî ḑiua când să citéscă Heliade programa constituțională în adunare generală, și la ora fixată Heliade se duse la Golescĭĭ ca să mérgă cu dênșiĭ la adunare. Aci, uniĭ din membri—și n'avem nevoe să'ĭ numim—se încercarŏ să facă obiecțiunĭ și să céră schimbărĭ. Heliade le declarâ cŏ acea programă fiind făcută dupŏ dorințele amicilor sĕĭ, el nu póte schimba o iotă măcar; cŏ despre acésta vestise pe frațiĭ Golescĭ, și cŏ numaĭ în puterea asigurăreĭ ce dedeserŏ acestia cŏ și eĭ nu vor admite altă programă, amiciĭ seĭ aŭ consimțit să'l lase a veni la adunarea aceea. Stefan și Nicolae Golescĭĭ o tăiarŏ scurt declarând cŏ de nu se va încuviința programa ce se citi, eĭ se retrag. Se puse la vot programa și fu primită în unanimitate."

Intre afirmațiile d-nilor Ghica și Tocilescul, adicŏ ale Pasiuniĭ și Ignoranțeĭ, și probele ce culegem din narațiunile d-nilor Grădișténu și Rucărénu, elevĭ aĭ scóleĭ din care a eșit acea generațiune care, prin virtuțile eĭ, a rădicat România unde se află, nu maĭ stăm la îndoială.

Unuĭ istoricŭ, ca să merite numele ce'l pórtă, îĭ trebue treĭ lucrurĭ, între altele: să facă studiĭ adâncĭ asupra faptelor ce narédă; să posede cultul adevĕruluĭ; să aibă stima de sine. Dacă istoricul nu posedă cultul adevĕruluĭ, și despre cele ce scrie n'are de cât ideĭ superficiale, devine un făcĕtor de legende; dacă îĭ lipsesce stima de sine, ajunge o marfă de vêndare. Omul care se stimă, nu minte, nu se vinde.

Are d. Tocilescu vre-una din cualitățile morale trebuitóre unuĭ istoricŭ?

Ca să ne încredințăm cine și ce este omul care vrea să acrediteḑe cŏ Programa de la 1848 nu e opera luĭ Heliade, reproducem următórele aprecierĭ despre dênsul, ale ḑiaruluĭ *Adevĕrul* de la 27 August 1889.

Etĕ cum se exprimă acest organ:

„Avem dinaintea nóstră o broșură purtând titlul *Istoria Română*, cu narațiunĭ, întrebărĭ și resumate.—Editură prescurtată pentru școlele primare de ambele sexe de *Gr. G. Tocilescu*, profesor la Universitate.

„Cine-va ar puté crede după acestŭ frumos şi pompos titlu, maĭ cu sémă după numele autoruluĭ şi calitatea sa de profesor la Universitate, că acéstă carte didactică trebuie să fie cea maĭ desăvêrşită pentru a cresce pe copiiĭ nostri la căldura iubireĭ de patrie.

„Amară înşelăciune!

„Tótă cartea nu este alt-ceva de câtŭ o complectă falsificare a istorieĭ trecute şi cea maĭ sfruntată linguşire pentru Dinastia actuală. Căcĭ, din 160 pagine care o compune, 30 sûntŭ consacrate Regeluĭ Carol şi restul de 130 pentru tóte vécurile din trecut.

„Suntem siliţĭ a releva un singur paragraf din scârbósele linguşirĭ ale d-nuluĭ profesor universitar Gr. Tocilescu, fără voia nóstră, numaĭ şi numaĭ spre a'l denunţa ţĕreĭ, ca un om periculos care, profitând de situaţiunea sa, caută să infiltreḑe in mintea tinerilor generaţiunĭ cele maĭ omorîtóre dintre viţiurĭ: „linguşirea şi minciuna.

„D. Tocilescu atribuie fără cea maĭ mică ruşine Regeluĭ, că: „a făcutŭ totŭ ce 'ĭ-a statŭ prin putinţă pentru desvoltarea puterilor morale şi materiale ale ţĕreĭ, pentru rădicarea bisericeĭ „române, rĕspândirea învĕţămêntuluĭ în tóte clasele, întroducerea „uneĭ justiţiĭ şi administraţiunĭ bune, a ordineĭ şi economieĭ în „finance, pentru îmbunĕtăţirea agricultureĭ, înmulţirea căilor de „comunicaţiune şi înfiinţarea institutelor de credit, pentru organisarea în fine a armateĭ."

„Se póte maĭ marĭ neadevĕrurĭ de cât acestea?

„Ţéra scie că biserica nóstră a decăḑut şi că biserica papistaşă s'a rădicat;

„Invĕţămêntul publicŭ a decăḑut, după propria mărturisire a d-nuluĭ Sturza, fost ministru al scólelor;

„Justiţia se scie cu prisos că pe inocenţĭ 'ĭ-a pus în temniţă; iar pe tîlharĭ şi omoritorĭ, carĭ se închină Palatuluĭ, îĭ lasă liberĭ;

„Administraţia, declaraţiile M S. către veterinarul neamţŭ, Freytagŭ, este cea maĭ pipăită dovadă de cum a regulat'o Regele;

„Ordinea şi economia în finanţe este încailea de pomină, datorăm nemţilor aprópe un miliard;

„Imbunĕtăţirea agriculatureĭ s'a manifestat prin răpirea celor două-spre-ḑece marĭ moşiĭ ale ţĕreĭ;

„Căile de comunicaţie, luĭ Strusberg şi luĭ tata Ambron să le trăiască memoria spre vecînica pomenire a „căilor de călĕtoria banilor românescĭ în pungile nemţescĭ";

„Institutele de creditŭ pune vêrf celor-l-alte şi

„Cât despre armată, mulţumită luĭ Dumneḑeŭ, că ea este compusă pînŏ aḑĭ numaĭ din românĭ neaoşĭ şi nu credem ca vre-unuĭ să fie mândru pentru alt cuvênt, de câtŭ pentru cŏ este Român.

„Ne oprim la acestŭ paragraf din scrierea d-luĭ Tocilescu şi trecem la partea comercială a lucruluĭ, asupra căreia atragem atenţiunea d-luĭ ministru al Cultelor. D-nul Tocilescu şĭ-a permis să pue pe scórţa cărţiĭ sale data anuluĭ 1890, cu scopul de sigur spre a'şĭ atrage muşteriĭ falsificând data apariţiuniĭ cărţiĭ.

„Dacă un profesor universitar face ast-fel de comerciŭ, ne întrebăm cu grózā, ce póte învĕţa copiiĭ de la el?

„Românĭ! băgaţĭ de sémă ca nu cum-va copiiĭ vostri să se otrăvéscă citind cartea d-luĭ Tocilescu."

*

Ce temeiŭ se póte pune pe aserţiunile unuĭ om care falsifică, sub ochiĭ tutulor, istoria contimpurană a ţĕreĭ, cu cea maĭ sfruntată neruşinare?

*

Am luat parte activă în Mişcarea de la 1848; am fost internat la Brussa împreună cu Radu şi Alexandru, fraţiĭ luĭ Ştefan şi Nicolae cu Golesciĭ, venerabilul preot Radu Şapcă, cu d. Gr. Zossima, Nestorul emigraţilor din Brussa, cum şi cu alţĭ Românĭ; m'am aflat în relaţiĭ cu toţĭ corifeiĭ Revoluţieĭ nóstre. De la acele evenimente memorabile sûnt patru-ḑecĭ de anĭ trecuţĭ, şi în acest îndelungŭ timp, pe nimenĭ, pînŏ la publicarea de acum doĭ treĭ anĭ a unora din scrierile d-luĭ Ion Ghica, n'am auḑit tăgăduindu-se luĭ Heliade paternitatea programeĭ Mişcăriĭ; d. Ghica numaĭ s'a găsit ca, între frumósele şi mult gustatele d-sale povestĭ, să ne spună şi pe acésta, tot atât de adevĕrată ca şi basmul cu slugerul Matak 1).

D-nul Gr. Grădisténu, al căruĭ cult pentru adevĕr este dus pînŏ la extrem, şi Nicolae Rucărénu un stoicŭ, spun cŏ autorul proclamaţieĭ este Heliade. Chiar Radu şi Alexandru fraţiĭ Golescĭ, amiciĭ luĭ Nicolae Bălcescu, Alexandru Zanne amicul d-luĭ Ion Ghica, şi alţiĭ, pe care în diferite rôndurĭ în conversaţiunile nóstre 'i-am auḑit glumind asupra unora din termeniĭ

---

1). Despre acest Matak, citim în *Adevĕrul* de la 30 Martiŭ 1891, următórea scrisóre desminţĕtóre a d-neĭ Elena Ciocârdia, născută Matak:

„In numĕrul stimabiluluĭ d-tale ziar de la 27 Martiŭ, (reproduceţĭ o poveste de d. Ion Ghica) sub titlul: *Moravurĭ de altă dată* (în care) se pomenesce între altele de slugerul Matak cŏ ar fi fost vêndut în glumă, etc....

„Am onóre a vĕ comunica, domnule redactor, cŏ pe timpul de care tratéză (acel basmŭ), părintele meŭ Matak n'a fost sluger, avênd rangul de paharnicŭ si funcţiunea de Armas-mare, si n'a fost subiectul uneĭ asemenea farse. Nu póte fi nicĭ confusiune de persónă, de óre-ce pe acel timp nu esista de cât un singur *Matak* în ţéră la noĭ...."

programeĭ Mişcăriĭ, recunosceaŭ cŏ este opera luĭ Heliade. Asupra cuvêntuluĭ de ordine: ***Respect către persóne***, eĭ făceaŭ glume: când uniĭ dintr'ênşiĭ întêlniaŭ pe stradele strîmte ale vechieĭ reşedinţe a Sultanilor asinĭ încărcaţĭ cu materiale, şi trebuia să se dea la o parte, strigaŭ: ***Respect la persóne***. Enunrcierĭ ca cea următóre: ***Folóse generale fărŏ paguba nimenuĭ***, partisaniĭ d-nuluĭ Ghica şi aĭ luĭ Bălcescu le găsiaŭ absurde. Ridiculaŭ opera şi voiaŭ s'o discreditede, dar nu tăgăduiaŭ pe autor.

Programa de la 48, aducênd aminte vechiul adagiŭ român: ***Bună ţéră, rea tocmélă***, spune cŏ Mişcarea se face spre a schimba tocméla. Acest cuvênt, rĕmas de atuncĭ proverbial, tótă ţéra scie cŏ s'a dis de Heliade. De câte orĭ n'am audit, în deosebite părţĭ ale Ţĕreĭ vorbindu-se: „Bine a dis Heliade: ***Bună ţéră, rea tocmélă!***"

Este dar de tótă lumea cunoscut cŏ Constitutia, care a venit să schimbe tocméla, este opera luĭ Heliade.

Bălcescu care în numerósele sale scrisorĭ publicate de d. Ión Ghica, nu uită a menţiona tot ce el a lucrat ca om al Mişcăriĭ, nu spune nicăirĭ cŏ proclamaţia de principiĭ ar fi fapta sa saŭ a Comisiuniĭ executive din care el a făcut parte. D. Alexandru Odobescu, care a scris prefaça la *Istoria Românilor sub Mihaĭ-Vodă Viteazul*, enumĕră tóte scrierile luĭ Bălcescu de la 1848 pinŏ la mórtea sa, şi între aceste scrierĭ nu amintesce nimicŭ despre Programa constituţională, care în sine este o operă însemnată. Scrisorile luĭ Alexandru G. Golescu, colegul luĭ Bălcescu din Comisia executivă, iar nu atribuie aceste comisiunĭ lucrarea Programeĭ, ale căriĭ principiĭ aŭ dobândit dreptul de cetate la Islaz pe pămêntul Olteniei în dioa de $^9/_{21}$ Iuniŭ 1848.

O întrebare d-nilor Ghica şi Tocilescu:

In tóte scrierile publicate de la 1859 încóce, Heliade a spus în gura mare ca să'l audă voitoriĭ luĭ de bine şi maĭ ales voitoriĭ luĭ de rĕŭ, Ghiciĭ şi Tocilesciĭ, cŏ Constituţia mareĭ Mişcărĭ române este opera sa; cŏ ea n'a eşit nicĭ din Comitetul revoluţionar ce se aduna la Mavru generalul muscălesc, nicĭ din Comisia executivă a aceluĭ Comitet, ci din casa sa de la Obor; cŏ Comitetul revoluţionar avea şi el programa sa, care coprindea principiĭ diametralmente opuse; şi Heliade a trăit pînŏ la 1874. De ce în timp de maĭ mult de douĕ-decĭ de anĭ, cât s'a aflat el în viaţă, d-niĭ Ghica şi Tocilescu aŭ tăcut ca pesciĭ? De ce n'aŭ protestat, de ce n'aŭ desminţit atuncĭ? De ce în timpul acela n'aŭ scris cele ce înaintédă astădĭ dupŏ treĭ deceniĭ de la prima publicare a scrierilor luĭ Heliade, şi dupŏ şésespre-ḑece anĭ de la mórtea sa dacă programa constituţională era opera Comisieĭ executive? D-nul Ghica scie cŏ cine tace recunósce. Astăḑĭ Helĭade a trecut dintre ceĭ viĭ, şi resbelul ce i se face e neomenos, pentru cŏ el nu maĭ póte rĕspunde. Şi când resbelul are de ţintă o spoliare, è şi scârbos. Se întêmplă unor morţĭ cŏ dupŏ ce aŭ fost coborîţĭ în sepulcru, sunt desgropaţĭ şi jăfuiţĭ de vestmintele lor, singura avere ce le maĭ rĕmăsese dupŏ mórte. Heliade a avut sórta acestora. Acelaşĭ lucru s'a întêmplat luĭ Alecu Russu care a fost jăfuit de poema sa: *Cântarea Românieĭ*, în favórea tot a luĭ Nicolae Bălcescu, de acelaşĭ d. Ghica.

O! lăcomiă omenéscă! O! ură implacabilă, care nu uiţĭ pe adversarĭ nicĭ dupŏ a lor mórte!

Şi d-nul Ion Ghica, şi regretatul Nicolae Bălcescu, posedă destule opere meritoriĭ spre a nu maĭ fi avut trebuinţă de producţiunile altora. Fapte ca acestea din partea unor bărbaţĭ, pentru care ţera n'ar trebui să aibă de cât admiraţie, sunt deplorabile

Cu tóte sforţările fostilor membri din Comisia executivă de a'şĭ apropria bunul altora, Istoria, nu cea făurită de d. Tocilescu, ci cea nepărtinitóre, va conserva printre seculĭ luĭ Alecu Russu poema sa *Cântarea Românieĭ*, şi luĭ Heliade opera sa *Programa Constituţională* de la 48, operă începută de Heliade cu Constantin Golescu în *Societatea literară* şi continuată cu Ión Câmpinénu în *Societatea Filarmonică*, pe când d-lor Ión Ghica şi Nicolae Bălcescu nu le venise timpul a se ocupa de destinele ţĕreĭ, iar d. Tocilescu nu eşise âncŏ din Nirvana [1].

Din *Societatea literară*, eşi *Societatea secretă* aĭ căriĭ primĭ membri furŏ: Constantin Golescu, Ión Heliade şi Stanciu Căpĕţinénu. Dupŏ mórtea sa, Constantin Golescu fu înlocuit cu Ión Câmpinénu [2]. Ideile şi principiile susţinute şi propagate de membriĭ acesteĭ Societăţĭ, care în urmă fu sporită cu boierĭ românĭ, eraŭ: I. Căderea protectoratuluĭ esclusiv al Rusieĭ, şi garanţia colectivă a Puterilor Europeĭ; II. Egalitatea tutulor Românilor înaintea legiĭ; III. Emanciparea Ţiganilor; IV. Contribuţiune generală; V. Responsabilitatea ministrilor; VI Libertatea tiparuluĭ; VII. Regenerarea şi respectul tractatelor cu Turcia; VIII. Instrucţie generală gratuită şi integrală a fiilor Românieĭ; IX. Emanciparea mônăstirilor închinate; X. Confederaţie cu Moldoveniĭ şi alţĭ popolĭ vecinĭ, respectându-se autonomia fiă-căruia;

---

[1] Issachar, pag. 62, 63, 77—79. [2]. 78. [3]. 86.

XI. (Articol pivotal), spre punerea în lucrare a acestor principiĭ, ordine, tact, timpul necesar şi prudenţa [1]).

Ore nu aiurédă d. Tocilescu când dice cŏ principiile de maĭ sus sunt produsul minţiĭ luĭ Nicolae Bălcescu şi colegilor luĭ din Comisia executivă? Omul acesta, care a scris Istoria Dacieĭ înainte de Romanĭ şi ne spune ce s'a întêmplat pe atuncĭ, nu scie ce s'a petrecut în România înainte de 48! Şi se numesce istoricŭ! El ia cu o îndrăsnélă ne maĭ pomenit de temerară frumósele şi românescile principiĭ ale *Societăţeĭ secrete* elaborate de Heliadĭ, Câmpinenĭ, Filipescĭ, Cantacuzinescĭ, Bălăcenĭ şi alţiĭ, şi le face *peşkeş* luĭ Bălcescu şi d-luĭ Ión Ghica, care aŭ alte merite de cât acesta! Dar peliţa acestuĭ lacheŭ al Palatului şi adulator al ómenilor de la putere saŭ carĭ crede dênsul cŏ vor ajunge la putere, è de tovar!

In *Issachar*, pagina 107, Heliade întrébă pe fostiĭ membri aĭ Comitetuluĭ revoluţionar: „Care principiĭ de la 48 susţineţĭ şi „profesaţĭ? Pe cele din Constituţia proclamată la Islaz?—Ânsĕ „când aţĭ lucrat la dênsele? Când nu le-aţı combătut, parodiat, „paralisat şi degenerat şi în ţéră şi în străinĕtate? Când aţĭ „fost amicĭ celor ce le-aŭ elaborat, le-aŭ profesat, le-aŭ procla„mat şi susţinut şi conservat?“

Şi în *Biblice*, pagina 67, dice: „De la 1848 închidêndu-mi-se arena literară cu închiderea *Curieruluĭ Român*, fuiŭ aruncat în arena politică. Devisa mea fu: „*Urĕscŭ Tirania— Mĭ-e frică de Anarchiă!*“ In contra Tiranieĭ ce abhoram, proclamaĭ libertatea prin pace: „Pace voĕ! Libertate voĕ!“ In contra Anarchieĭ opuseĭ ordinea: „Respect la persóne, respect la proprietate.“ In contra nedreptăţiĭ şi violenţeĭ opuseĭ justiţia ca echilibru între condiţiĭ: „Nedrept este ca ceĭ maĭ puçinĭ se împile pe ceĭ „maĭ mulţĭ; violent ânsĕ este ca ceĭ maĭ mulţĭ să împile pe „ceĭ maĭ puçinĭ.“ Una era abus de inteligenţă, alta abus de forţă. Prin aceste principiĭ, spre a dĕrâpĕna şi tirania şi anarchia, mĕ sculaĭ contra protectoratuluĭ exclusiv al Rusieĭ, cŏcĭ de la dênsul venia şi tirania şi anarchia; de la dênsul şi împilarea nepedepsită a Româno-fanarioţilor, şi *zaverele* ipsilantice, şi ênsuşĭ programele incendiare şi comuniste de la 1848. Aşa strigaĭ, şi strigaĭ eŭ singur: Jos protectoratul abusiv al Rusieĭ, şi chiemaĭ de arbitru pe Françia, Englitera şi Germania dinpreună cu Turcia.“

Acestea le-a scris şi le-a publicat Heliade pe la 1863, în faţa ţĕreĭ şi a amicilor şi inamicilor sĕĭ: *Echilibrul între antithese*, *Biblicele*, *Diversele* sunt de faţă spre a atesta acésta. Şi ce aŭ făcut adversarii lui Heliade? — Nici unul n'a negat lucruri cunoscute de întrégă generaţiune ce a luat parte la evenimentele de la 1848. Ênsuşi d-nii Ghica şi Tocilescu, cu tóte îndrăsnelile d-lor aŭ rĕmas muţi cât a trăit Heliade. Şi dacă vorbescŭ astădi, sùnt destul de inteligenţi ca să scie cŏ cu o flóre nu se face primăvéră: cu un manual de scârbóse platitudini ale d-nului Tocilescu, nu se póte acredita o năprasnică, neruşinată minciună; dar cunoscŭ d-lor iarŏ adagiul cŏ „un netrebnicŭ aruncă o pétră în apă, şi o miie de înţelepţi nu o pot scóte."

---

[1]) Issachar, pag. 63.

Dacă Nicolae Bălcescu şi Al. G. Golescu ar fi în viaţă, suntem siguri cŏ ar desaproba fapta necalificabilă a colegului lor din Comisia executivă, d-nu Ghica. Clio, ar da focŭ lădii ei cu pergamene, vĕdêndu-le descreditate şi batjocorite de un fiiŭ nedemn ca d. Tocilescu, al căruĭ cult pentru adevĕr este egal cu un zero colosal. Linguşirea şi Minciuna, étĕ cultul omului acesta.

Dómne Sânte! Dacŏ Istoria contimpurană este aşa de maltratată, ce trebue să fiă de Istoria antică pe mâinile unor asemenea spahii ai condeiului!

ERRARE HUMANUM EST.

In luptele sale literare şi politice, Heliade a avut mai multe feluri de inamici. Pedanţii şi descreeraţii, demagogii şi anarchistii, theocapilii şi atheii, czarismul şi caiserismul nu 'i-aŭ dat pace cât a trăit. Pedanţii, mai cu sémă, care se sforţédă să conserve şi să re'nviede în vorbire cuvinte străine întroduse şi lăsate de invasiuni, spre a ţiné limba în stare de gergŭ şi a o împedica de a deveni limba unitară a tutulor Românilor, nu 'l-aŭ iertat nici dupŏ mórte. Există ânsĕ un soiŭ de ómeni care, fărŏ a'i fi dujmani, 'i-aŭ făcut din *rătĕcire* nedreptatea ce inamicii sei 'i-aŭ prodigat din invidie. Acestia sunt **indiferenţii**. Nu'i învinovăţim: *errare humanum est*, dar nici nu'i scusăm. Omul indiferent, ne fiind dominat nici de ură nici de iubire, este incapabil de a comite rĕul din calcul, dar nu e scutit de a'l face din uşurinţă. Ne avênd nici simpatii, nici antipatii, nu se interesédă a cerceta de tóte părţile subiectele pe care le tractédă şi, dintr'acéstă lipsă de cercetare, judecata lui e supusă rătĕcirei, erorii.

Apoĭ erórea, de şi involontară, face tot atâta rĕŭ ca şi calomnia, şi cel ce o comite este un fel de zoil fărŏ scirea luĭ.

O asemenea eróre venim să distrugem astădĭ.

Dupŏ evenimentele de la 1848, Heliade fu însărcinat de emigraţĭ să pledeḑe causa ţereĭ la tribunalul Europeĭ prin scrierĭ propriĭ a lumina opiniunea publică. Pentru tipărirea şi rĕspândirea acestor scrierĭ ânsĕ, trebuiaŭ banĭ. Românii internaţĭ la Brussa, subscriserŏ o contribuţiune lunară spre acest scop şi produsul eĭ îl încredinţarŏ bărbatuluĭ căruia i se dedese misiunea a apĕra Mişcarea şi a susţine drepturile ţereĭ înaintea Cabinetelor ce se inspiraŭ de dreptate.

Despre întrebuinţarea sumelor ce primia, Heliade da compturĭ, de şi nu i se cereaŭ, părerea luĭ fiind cŏ tot omul ce mănuiesce banĭ publicĭ e dator a da socotélă de eĭ.

Aceste compturĭ de care tratéḑă multe din scrisorile din exil ale sale, aŭ avut nefericirea să impresioneḑe defavorabil pe uniĭ ómenĭ din specia indiferenţilor, care, în înţelepciunea lor, aŭ găsit cŏ ele trădéḑă un defect al autoruluĭ lor: *marea sa preocupare de banĭ.*

Preocupare de banĭ! Pentru cine?

Étĕ ceea ce n'ar sci să rĕspundă aceia ce n'aŭ vĕḑut în scrisorile luĭ Heliade de cât compturĭ.

Ómeniĭ acestia, nu fărŏ cultură, aŭ foiletat scrisorile părinteluĭ literatureĭ române, şi ceea ce 'ĭ-a impresionat maĭ mult aŭ fost socotelile. Alt-ceva maĭ bun n'aŭ găsit în ele Din învĕţămêntele filosofice, politice, morale, religióse, nu le-aŭ rĕmas nimicŭ în minte; eĭ aŭ trecut peste ceea ce e instructivŭ în epistolile luĭ Heliade şi s'aŭ arestat la compturĭ. Ast-fel muscele trecŭ peste florile odorifere şi cad pe locurile comune. Şi uniĭ din acestĭ ómenĭ sunt conducĕtorĭ de institute ale Instrucţiuniĭ publice! Intr'o carte pe care o are subt ochĭ, cine-va trece peste banalitățĭ şi nu notéḑă de cât o frasă frumósă, o maximă folositóre, o idee mare saŭ generósă. Şi omul este ca o carte. Mircea-cel-Bĕtrân, Stefan-cel-Mare, Michaiŭ Bravul aŭ avut şi eĭ defecte, dar posteritatea nu se uită de cât la cualitățile lor: cu faptele lor miraculóse se laudă şi le iaŭ de exemplu.

Prea multă preocupare de banĭ!

Dar care din emigraţĭ nu avea acéstă preocupare?

Citâm din scrierea d-nuluĭ Ión Ghica întitulată: *Amintirĭ din Pribegia dupŏ 1848*, următórele:

Alexandru G. Golescu către d. Ión Ghica.—Cum să punem în lucrare planurile nóstre când n'avem **banĭ?**... Să trimitem ómenĭ în ţéră a aduna **banĭ** (pag. 82.83).

Cincĭ sute galbenĭ pe care 'ĭ-am adăstat n'aŭ venit, şi de ar veni, ce să facem cu eĭ maĭ ântêiŭ? Abia ar ajunge pentru cheltuielele ce le-am făcut pînŏ aicĭ. Ne trebue cel puçin **2000** ‡‡ pentru publicitate şi altele [p. 95]

Am vĕḑut pe Ubicini; ne-ar fi de mare ajutor, dar trebue **banĭ** [p. 102].

E timpul ca să facem ceva, dar n'avem **banĭ.** In al d-tale *compte-rendu,* am observat *nepotrivirĭ,* ca să nu ḑicŭ alt-fel (p. 762. Scr. 4).

Nicolae Golescu către Soleiman-Paşa.. Alergŭ către Excelenţia-Ta ca un fiiŭ către părintele sĕŭ, a'ţĭ spune starea critică în care mĕ aflu împreună cu toţĭ compatrioţiĭ meĭ ce locuim Parisul. Suntem fărŏ **banĭ** şi expuşĭ a fi închişĭ (pentru datoriĭ). Te rugăm să miḑlocescĭ la guvernul Majestăţiĭ Sale Sultanuluĭ să ne împrumute pe aceia din noĭ care avem moşiĭ în ţéră, cu o sumă cât va crede; iar pentru aceĭ ce nu aŭ stare, să facă cu dênşiĭ *un act de pietate* trimiţêndu-le atât cât să se pótă nutri. (p. 203, 204).

Nicolae Bălcescu către d. Iôn Ghica. Vĕd cŏ trecĭ în socotelĭ pe séma mea **baniĭ** ce 'mĭ-aĭ dat mie şi luĭ Bălăcénu. *C'est donner gain de cause à nos ennemis* ca să ḑică cŏ ne-am înţeles ca să oprim **baniĭ** pe sémă-ne..... Gôndesce-te *cum s'o potrivim*; cŏcĭ eŭ socotescŭ cŏ Comisia numită (de emigraţĭ) *ne va cere socotélă* de întrebuinţarea **banilor**. Tu trebuie să arĕţĭ cŏ **baniĭ** acestia 'ĭ-aĭ depus în Casa Emigraţieĭ de aci, şi cŏ 'ĭ-aĭ întrebuinţat cum aĭ socotit folositor (p. 432).

De ce nu cauţĭ a dobîndi **ceva parale** de la Turcĭ? Stavila cea mare la tóte lucrările nóstre è **baniĭ.** *Acela care va căpĕta* **banĭ** *pentru causă, îĭ va face cea maĭ mare slujbă* (p. 436).

Tu eştĭ tare gata a face planurĭ fărŏ a te gôndi cŏ pentru executarea lor trebuescŭ **banĭ.** Cum să'ĭ căpĕtăm? Altmintrelea tóte sunt de prisos, şi de geaba a maĭ încerca întreprinderĭ. (p. 459)

Socotéla o voiŭ înfăçişa mâine. Am fost şi sunt contra ideiĭ de a tipări atâtea socotelĭ, cŏcĭ cu acésta nu putem de cât a ne face rĕŭ. (p. 464).

Când aşĭ puté să tragŭ pe Tudoriçă Balş încoa, l'aşĭ sili să ne fie de folos, cum şi a'l face să dea **banĭ.** (p. 467).

Nu 'ţĭ am trimis âncŏ **socotéla** subscrisă, din pricină cŏ Dumitru Brătianu rădică óre-care obiecţiunĭ *secĭ. Hârtia ânsĕ n'a eşit din mâna mea.* (p. 492).

Voim să vedem ce maĭ putem face cu Moldoveniĭ, şi de la cine putem scóte ceva **banĭ.** (p. 582).

Nu 'mĭ-aĭ trimis **banĭ**; lipsa m'a oprit de a zori tipărirea cărţiĭ (p. 507).

'Ţĭ-am spus de maĭ multe orĭ cŏ *alt miḑlocŭ ca să trăim n'avem de cât de la Turcĭ.* Să căpĕtăm cu împrumutare, *dacă nu alt-fel.* Golesciĭ aŭ făcut propunere la guvernul turcescŭ şi nu le-a dat nicĭ un rĕspuns. Altmintrelea nu putem nicĭ a maĭ trăi. Caută a ne scóte din nevoe. Moldoveniĭ aŭ făgăduit şi n'aŭ făcut nimicŭ. (p. 533, 534).

Sûnt treĭ lunĭ de ḑile de când în tóte scrisorile tale citescŭ acéstă frasă: „îţĭ trimit prin postă **banĭ**“ şi **banĭ** nu maĭ vĕd. (p. 537).

Eŭ vĕd cŏ este peste putinţă a organisa ceva şi a face ceva cu ómenĭ (ca Rosetti, Voinescu, şi alţiĭ) pătimaşĭ şi invidioşĭ în mediocritatea lor. Aveaŭ dorinţa de a călĕtori la Londra şi *puseserŏ ochiĭ pe* **4000 leĭ** trimişi din Brussa cu o destinaţiune specială. Nu le-am dat, şi aŭ început a ne înjura, pe mine şi pe tine, pe faţă şi pe din dos (p. 566).

D-nul Ión Ghica către Nicolae Bălcescu.—Româniĭ de la Brussa sûnt *secĭ de tot.* Le-am propus să contribue, şi mĭ-aŭ rĕspuns cum cŏ maĭ ântêiŭ să le spun ce am de gônd să facŭ cu **baniĭ** ce'ĭ vor da, dacă acea cheltuială e de folos. Aşa dar *ĭ-am lăsat draculuĭ* (p. 345).

*

Din acéstă corespondenţă, vedem cŏ *preocupaţĭ de* **banĭ** aŭ fost toţĭ emigraţiĭ, dar corect şi curat maĭ mult de cât toţĭ a fost Heliade, cŏcĭ el a venit cu socotelĭ fărŏ să i se céră, când adversariĭ sĕĭ n'aŭ voit să le dea chiar când li s'a cerut.

Şi cu tóte acestea, ómenilor epoceĭ, ênsuşĭ celor maĭ nepătimaşĭ, impresiunea deplorabilă aŭ făcut'o nu ceĭ ce s'aŭ opus a da socotelĭ, ci ceĭ ce le-aŭ dat; nu ceĭ necuraţĭ, ci ceĭ candiḑĭ; nu ceĭ ce închină luĭ Beel-Zebuth şi tutulor cetelor luĭ pe ceĭ ce cer compt de întrebuinţarea banilor lor, ci pe ceĭ ce recunoscŭ contribuitorilor dreptul de a sci ce se face cu obolul lor!

Ce timpurĭ şi ce ómenĭ!

O generaţiune care nu'şĭ dă séma de lucrurile despre care vorbesce, fiind-cŏ nu le-a studiat, e o generaţiune de mediocrităţĭ, o generaţiune care prin nesciinţă hulesce Christĭ şi glorifică pe Barabĭ.

Posteritatea va fi maĭ dréptă.

Preocuparea de banĭ a luĭ Heliade ca şi a tutulor emigraţilor nu cobóră pe aceia ce aŭ acéstă preocupare când nu e pentru eĭ ci pentru a puté pleda causa Ţereĭ în străinĕtate, ci 'ĭ înaltă. Eĭ aŭ cerşit nu ca să trăiască dênşiĭ, ci spre a face să existe Naţiunea, susţiindu'ĭ în străinĕtate drepturile cu spese costisitóre.

Petre Eremitul cerşia de la Puterile chreştine liberarea sântuluĭ Mormênt.

Daniel cerşia desrobirea Neamuluĭ seŭ captiv în Babilonia.

Promeltheŭ fura focul cerescŭ spre a însufleţi pe ómenĭ.

Degradate şi criminale fiinţe, dupŏ ómeniĭ epoceĭ, toţĭ aceştĭ cerşitorĭ şi furĭ sublimĭ!

Heliade în tótă viaţa sa a fost ca unul din acestia.

*

La 1846, el, voind a da naţiuniĭ o *Bibliotecă universală*, adresò Românilor următorul apel:

„De vre-o doĕ-ḑecĭ de anĭ începu a se auḑi în tótă România *Literatură*; maĭ înainte nicĭ înţelesul nu'ĭ era cunoscut; ânsĕ ce avem în comparaţiŏ cu alte neamurĭ? Unde ne sunt cărţile? Carĭ ne sunt maiestriĭ, ca să pótă eşi discipoliĭ?—Maestriĭ Românilor furŏ Greciĭ; maiestriĭ Europeĭ furŏ Greciĭ, Romaniĭ, Italieniĭ, Francesiĭ, Spanioliĭ, Germaniĭ, Englesiĭ. —Inţelegem noĭ limba lor? saŭ făcutu-i-am ca eĭ să ne vorbéscă în limba nóstră?

„A înţelege o naţiŏ maĭ multe limbe este maĭ anevoie; a se traduce maĭ mulţĭ şi variĭ autorĭ într'o limbă este maĭ cu putinţă; şi acésta din urmă mĭ-am propus eŭ, cugetând a da naţiuniĭ un început de *Bibliothecă universală*.

„Cu traducţia autorilor (neamurilor luminate) limba nóstră, trecênd prin tote domenurile cunoscinţelor umane, exprimând ideile tutulor scriitorilor celebri, va legiui vorbe, frase şi expresiunĭ, se va lăţi şi întinde în tóte laturile orizontuluĭ sciinţeĭ şi, făcêndu-se capabilă a exprima orĭ-ce cugetare, va deveni limba viitoruluĭ Românieĭ şi se va înfăçişa splendidă şi radiósă literatureĭ naţionalĭ.

„Va întreba ânsĕ cine-va: Bine, întreprinderea este bună şi mare, póte; spre împlinirea eĭ ânsĕ e necesitate de marĭ spese. unde sunt fondurile? — Fondurile întreprinḑĕtoruluĭ sunt şi aŭ fost în tot-d'a-una în inimele bine-cugetătorilor Românĭ. O dată era maĭ puţinĭ să cugete bine, acum sunt maĭ mulţĭ. Acestia sciŭ să judece; vor apreţui întreprinderea şi vor alerga spre aducerea eĭ la îndeplinire. Generositatea lor o va judeca posteritatea.

„Voiŭ deschide o subscripţie de câte ḑece împĕrătescĭ pe an; voiŭ da pentru aceştĭ ḑece împĕrătescĭ câte 21 volume; voiŭ ruga pe d-niĭ abonaţĭ a se subscrie pe cincĭ anĭ, ca să potă eşi cel puçin autoriĭ anticĭ clasicĭ. **Voiŭ mendica**, ca să dicŭ ast-fel, **luminarea şi mântuirea Naţiuniĭ.“**

*

Daca Heliade a mendicat pentru mântuirea neamuluĭ sĕu, pentru sine, pe séma sa n'a cerut şi n'a primit dela nimenĭ nimicŭ. 'I s'a oferit onorurĭ, avere, de ceĭ ce aŭ voit să'l câştige pentru causa lor, şi le a respins cu desdemn.

Memoriele inedite ale d-luĭ Grădiştén̆u narédă un fapt care rĕspunde îndestul clevetirilor de soiul celor de maĭ sus, proferate de nesciinţă la adresa unuĭ bărbat, a căruĭ desinteresare de sine a mers pînŏ la abnegaţiŏ. Ĕtĕ ce citim:

„Propaganda aprinsă ce făcea Heliade (la 1848) în contra comitetuluĭ format de Duhamel, împedica silinţele acestuia. Ele se zădărniceaŭ pe tótă dіua. Mişcarea, saŭ maĭ bine dis zavera, ce voia să facă, nu avea rĕsunet în ţéră. Mavri, rusolatriĭ, îl încredinţaserŏ cŏ lucrul era lesne, şi el vedea cŏ nu merge înainte. Care să fiă causa? Duhamel voi să afle, şi se convinse cŏ ómeniĭ seĭ n'aveaŭ trecere de cât pe la nemulţumiţĭ şi pe la derbedeĭ. Neguţătoriĭ, partea sănĕtósă a ţereĭ, junimea din scóle, proprietariĭ marĭ şi micĭ câţĭ nu eraŭ Româno-Fanarioţĭ, ci curaţĭ Românĭ, le întorceaŭ spatele şi, prin mahalale, mulţĭ din propagandistiĭ luĭ fuseserŏ huiduiţĭ şi daţĭ în brâncĭ pe uşă afarŏ. Cătŏ, dar, să puiă mâna pe vre-un om cu védă printre neguţatorĭ şi prin cele-l-alte clase neinfeudate politiceĭ muscălescĭ. I-se spuse cŏ Heliade e causa pedicelor ce întêmpină propaganda comitetuluĭ seŭ; cŏ făcea şi el alta în contra Mişcăriĭ plănuite de dênsul, şi cŏ piaţa şi ómeniĭ cum se cade aveaŭ mare consideraţiune pentru el.

„Se duse atuncĭ la Bibescu şi'ĭ spuse cŏ Heliade uneltesce să turbure liniştea ţereĭ şi urdesce o revoluţiune. Cerù să se facă perchisiţie la dênsul şi să se aresteḑe. Bibescu numi o comisiune compusă din Ion Manu şi Mandolache Arghiropolo, şi dete ordin să se calce casa luĭ Heliade. Duhamel chemâ pe Ion Manu şi'l însărcinâ să sperie cât se va puté maĭ mult pe Heliade şi, în cele din urmă, să se siléscă a'l cumpĕra. Iĭ dete spre acest sfĕrşit şi o sumă mare de banĭ. Uniĭ spuneaŭ 12 miĭ de galbenĭ. Comisiunea călcâ casa, făcu perchisiţiunile putinciόse şi neputinciόse şi, neputênd afla nimicŭ contra luĭ Heliade, Arghiropolo începu a'l ameninţa cu totă urgia Impĕratuluĭ Nicolae. Incredinţându-se ânsĕ cŏ ameninţările nu pot prinde, lăsâ pe Iancu Manu, şi el se retrase. Manu încercŏ atuncĭ miḑlocul propus de Duhamel. Heliade se rĕsvrăti şi ḑise: „De aĭ găsit la mine probe de conspirator, fă'ţĭ datoria; acest

„ drept îl aĭ astădĭ în casa mea. Dar să mĕ credĭ de om de „ nimicŭ şi să cutedĭ de a mĕ cumpĕra ca să deviŭ instrumentul celuĭ ce complotédă în contra existenţeĭ ţĕreĭ mele, oh! „ cocóne Iancule, asta e pré mult şi ĕst drept nu ţi'l daŭ. Sciŭ „ ânsĕ cŏ estĭ poruncit de alţiĭ ca să'mĭ facĭ aceste propunerĭ; „ aceia nu mĕ cunoscŭ, dar d-ta, care aĭ trăit din copilărie cu „ mine, de ce să te încarcĭ cu asemenea misiune Era maĭ „ demnă de coconul Mandolache Arghiropolo. Nu te poftescŭ să „ eşĭ din casa mea, dupŏ cum aşĭ avé tot dreptul. Imĭ place să „ cred âncŏ cŏ n'aĭ avut un minut ideea cŏ mĕ veĭ puté cumpĕra Du-te, dragul meŭ, şi spune luĭ Duhamel cŏ nu pentru „ prima óră mi s'a făcut asemenea propunerĭ de stăpânul luĭ, „ şi dacă el n'are sciinţă de astea, să întrebe la Consulatul muscălescŭ. Nu sunt om de desordine, nu conspir; dar daca Rusia „ se va încerca să facă în ţéră vre-o mişcare, precum sciŭ cŏ „ uneltesce una, atuncĭ voiŭ face şi eŭ alta în contra eĭ cu „ Romănaşiĭ meĭ!"

„Manu duse luĭ Duhamel rĕspunsul luĭ Heliade, şi raportâ Bibesculuĭ despre resultatul nul al cercetărilor făcute. Generalul muscal ceru de la Vodă-Bibescu depărtarea luĭ Heliade din ţéră. Bibescu iĭ rĕspunse cŏ daca Excelenţa Sa are probe de culpabilitatea luĭ Heliade şi daca, prin urmare, câte'ĭ spune crede cŏ sunt adevĕrate, îl va da în judecată ca sa fiă pedepsit dupŏ lege, iar a'l depărta din ţéră fărŏ a fi judecat, s'ar întărîta spiritele şi maĭ mult şi s'ar comite o nedreptate, Duhamel se făcu focŭ audind de darea în judecată: judecata ar fi dat pe façă şi uneltirile luĭ, şi, fiind cŏ nu era el de surda general muscal şi trimisul Impĕratuluĭ Nicolae, bătu din picior şi ceru să se depărtede Heliade cât maĭ curĕnd din ţéră. Bibescu pofti la masă pe P. Poenaru, pe Simion Marcovicĭ, pe alţĭ profesorĭ şi pe Heliade. Din una în alta le dise cŏ lumea este îngrijată de aprinderea ce se vede în spirite şi maĭ ales între junimea din scóle; cŏ astă observaţiune i s'a făcut şi de generalul Duhamel şi cŏ este de datoria profesorilor a calma spiritele scolarilor şi a le inspira simţiminte de ordine şi pace. Iĭ poftesce dar a priveghia junimea şi a lua mĕsurile cuviinciόse. Apoĭ adresându-se către Heliade: „Cer şi de la d-ta, domnule Heliade, iĭ dise, aceeaşĭ purtare ca de la unul care, prin profesiunea d-tale de publicist, estĭ în contact cu junimea şi cu „ partea cea maĭ mare şi maĭ matură din societate. Relaţiile „ d-tale intime cu neguţătoriĭ şi cu masa proprietarilor, te „ pun în posiţiune a lucra cu folos spre menţinerea buneĭ orênduiele. Sciŭ cŏ óre-care spirite se frĕmêntă a ne turbura

„ liniştea fărŏ să se gôndéscă la ce ar expune ţéra. Aşĭ putó
„ lua mĕsurĭ în contra lor şi a'ĭ pedepsi cu tótă asprimea le-
„ gilor; dar nu voiescŭ să daŭ ocasie a se crede cŏ în adevĕr
„ suntem şi noĭ coprinşĭ de spiritul ce domnesce astăḑĭ în alte
„ părţĭ ale Europeĭ. Maĭ sciŭ âncŏ cŏ nu toţĭ Româniĭ vor să dea
„ ţéra de prăpastie şi să adevereḑe ponósele se ni se pun în
„ spinare de veciniĭ nostri. Dar posiţiunea mea mĕ silesce să
„ împedicŭ orĭ-ce încercare de rĕsturnare.“

„Dupŏ masă pofti pe Heliade să rĕmâie cu dênsul, cŏ are să'ĭ vorbéscă în particular. Iĭ spuse cŏ Duhamel 'ĭ-a cerut alungarea sa din ţéră pentru cŏ lucréḑă a turbura liniştea, şi cŏ se vede silit cu mare părere de rĕŭ să consimţă cereriĭ luĭ Duhamel. Heliade rĕspunse cŏ în adevĕr lucréḑă a face o Mişcare, dar ca să paralise pe ceea ce voiesce să o facă Duhamel. Va să arate o dată Europeĭ cŏ ţéra nu este cu sufletul şi cu inima închinată Muscalilor. In fine Bibescu îl îndemnâ a se retrage pentru óre-care timp din ţéră şi, ca să nu 'şĭ-o ia asupră Duhamel, să céră a se duce în Italia pentru cercetărĭ filologice, şi el iĭ va da miḑlócele necesare pentru acea călĕtoriă. Heliade făcu acéstă cerere în scris; dar în locŭ să se ducă în Italia, se duse peste Olt, unde se înţelese cu Magherul şi cu alţiĭ, apoĭ trecu în Transilvania, şi de acolo, sub cuvênt de bólă amenintătóre în familie, se întórse în Bucurescĭ.“

In exil, unde se afla în cea maĭ crudă neavere, Heliade rĕmase acelaşĭ om demn ce în ţéră despreţuise oferirile Ţaruluĭ. Pe când el, proscris şi neavut, primia ajutóre de la internaţiĭ din Brussa rĕmaşĭ fidelĭ constituţieĭ decretată de Popol, refusa pe acelea ce'ĭ venia de la cea-l-altă parte de internaţĭ, care profesaŭ alte principiĭ. Martoră e epistola acestora publicată în scrierea d luĭ Ión Ghica întitulată: *Amintirĭ din Pribegie* (pagina 859).

In călĕtoria mea în capitala Françeĭ am vĕḑut un sigiliŭ pe care se afla sculptat un leŭ uitându-se într'o oglindă, şi jos următórea inscripţiune: **Toujours le même.**

In tótă viaţa sa Heliade a fost acelaşĭ *(toujours le même)*: umil cu aĭ seĭ şi cu ceĭ umilĭ; mândru cu ceĭ de alt neam de cât cel românescŭ şi de altă credinţă de cât a Ţĕreĭ.

De a cerut şi de a primit, el a cerut şi a primit de la aĭ neamuluĭ seŭ pentru neamul sĕŭ, nicĭ-odată pentru sine şi de la străinul dujman al Ţĕriĭ. El a cerut pentru naţiune, pentru drepturile eĭ. Ce a luat a dat ţereĭ, şi a dat tot-d'a-una maĭ mult de cât a primit; a dat din al sĕŭ, din labórea sa, din veghierile sale, din ceea se n'a avut, pe când alţiĭ n'aŭ dat din ceea ce le-a prisosit.

Averea luĭ Heliade a fost avere naţională. Tot ce a produs geniul sĕŭ, mintea sa, labórea sa, a fost al Naţiunii.

Teascurile tipografieĭ sale aŭ fost deschise junilor literatorĭ. Câţĭ scriitorĭ talentaţĭ dar neavuţĭ nu 'şĭ-aŭ tipărit într'ênsele gratis operile lor! Pe câţĭ junĭ nu ĭ-a încuragiat Heliade şi le-a corigiat stilul! Cu câţĭ n'a împărţit orele sale! Foile luĭ publice: *Curierul Român* şi *Curierul de Ambe-sexe*, deveniserĕ proprietatea Românilor. N'a fost începĕtor în cariera literară ale căruĭ scrierĭ să nu fi aflat în colónele acestor foĭ ospitalitate.

Cât de stupiḑĭ trebue să fie aceia care nu pricep cĕ omul care pune avutul sĕŭ şi timpul sĕŭ la disposiţia compatrioţilor luĭ, nu e un om închinat auruluĭ! Ce orbire pe aceĭ ómenĭ care vĕd un materialist în bărbatul ce'şĭ jertfesce al seŭ luminăriĭ şi măririĭ patrieĭ sale!

Nicĭ-o-dată nu ne-am aşteptat la imparţialitatea şi dréptajudecată a celor ne-bunĭ; dar eram în drept a spera un gram de justiţie de la ceĭ ce nu sunt rĕĭ.

Musele care aŭ inspirat pe ilustrul Proscris, n'aŭ fost acelea ce a plăcut individieĭ a le arĕta şi pe care crassa ignoranţă le-a creḑut; ceea ce a inspirat pe acest nemuritor bărbat a fost Româniĭ, a fost popolul român, a fost némul sĕŭ o dată glorios; aŭ fost descendenţiĭ Mircilor, Stefanilor, Vlaḑilor, Rareşilor, Michailor. Acésta o spun operele sale, o spune el în următórea cântare:

O voĭ, ce vĕ adăpaţĭ,
Ce'nnotaţĭ şi vĕ scăldaţĭ,
In Dunărea suverană,
Dâmboviţa dolofană,
Cum şi'n archon banul Oltŭ
Şi'n marele vornicŭ Argeşŭ,
Şi'n vel logofĕtul Rômnicŭ,
Şi'n pandurul meŭ de Jiiŭ,
Şi polcovnicul Buzĕŭ.
Voĭ din Rômnicul-Sărat
Ce cazacĭ aţĭ botezat,
Naşĭ de mucŭ luĭ Sovarof
Barziĭ luĭ Trandafirof;
Argeşenĭ, Câmpulungenĭ;
Voĭ livenţiĭ meĭ Oltenĭ —
Strănepoţĭ de Roşiorĭ,
De fustaşĭ şi Verzişorĭ;
Voĭ, bădiţă Moldovenĭ,
Scumpiĭ meĭ Basarabenĭ,

Aĭ Siretuluĭ copiĭ,
Călĕraşĭ de bidiviĭ,
Moşoroiŭ ce vĕ culcaţĭ
Şi *Movilă* vĕ sculaţĭ —

. . . .

. . . .

***Voĭ aţĭ fost* Musele mele**
Voĭ conducătóre stele.

Etĕ musele care aŭ inspirat şi aŭ condus pe Heliade, iar nu metalul vil saŭ onorurile efemere, pentru care alţiĭ îşĭ vênd şi sufletŭ şi familie şi patrie.

Heliade a avut mulţĭ invidioşĭ, pentru cŏ 'ĭ-a întrecut în universalitatea sciinţeĭ şi înţelepciuneĭ, pentru cŏ a fost popular prin multa iubire şi serviciile aduse ţĕreĭ şi némuluĭ seŭ, care 'l-a glorificat, şi pentru vastul sĕŭ geniŭ. Scriitoriĭ de foiletóne, *rimătoriĭ* (să nu se confunde cu rîmătoriĭ), se silescŭ să'l uite în elucubraţiile lor de o ḑi; istoriciĭ-lacheĭ îl menţionéḑă numaĭ ca să'ĭ impuçineḑe meritele, adversariĭ ca să'ĭ tăgăduiască geniul. Nebunia! Lumina n'o pot ascunde noriĭ fugitivĭ.

In timpul exiluluĭ Heliade a scris şi a imprimat:

Protectoratul Czaruluĭ.

Memoriurĭ asupra istorieĭ Regeneraţieĭ române.

Suvenirĭ şi impresiunĭ ale unuĭ Proscris.

Biblia şi Biblicele.

Equilibrul între Antithese.

A dat cabinetelor europene memoriurĭ arĕtând drepturile ţĕreĭ, şi protestând în contra ocupaţiuniĭ ruse şi seneduluĭ de la Balta-Liman.

A publicat articule în ḑiarele francese: *Europa Democratică, Pressa, Sĕptĕmâna, Liga Popolilor, Positivul, Timpul, Reforma, Creditul, Democraţia Pacefică, Republica, Vocea Popoluluĭ, Evenimentul* şi altele.

A explicat într'o broşură şi prin ḑiare Constituţia română din 48, justificând fiă-care din articulele eĭ şi dovedind cŏ ele nu sunt o inovaţiune, ci tóte aŭ existat de la Radu-Negru şi de la Mircea-cel-Mare.

A publicat în Londra broşura întitulată: *Les Turcs et les Roumains*, care determină presa englesă, şi maĭ ales ḑiarele: *Times* şi *Star* a schimba, pentru ânteia dată, vorba *suzeranitate* în expresiunĭ ca: *supremaţie federală*, *supremaţie feudală*, *alianţa*, şi a combate pretinsa *suveranitate* a Turcieĭ, cerênd compt Turcilor despre tractatele nóstre pe care le-aŭ sfeterisit.

Făcut-aŭ criticiĭ seĭ rĕŭ-voitorĭ şi criticiĭ superficialĭ socotélă câțî banî s'aŭ dat de internațiî din Brussa și alțî emigrațî în aceste tipărirî, și cât a costat tiparul, hărtia, legatul și portul acestor scrierî la ómeniî de Stat, la membriî Parlamentelor, la literațî, la diaristî?

Daca s'ar fi făcut socotéla, s'ar fi vědut cŏ contribuția emigraților n'a acoperit de cât o parte din spese; cŏ, așa fiind, în caseta luî Heliade nu numaî n'a rěmas nicî o centimă din ajutórele făcute de exilațî, dăr a trebuit să se scótă dintr'ënsa spre a ce împlini deficitul.

Impresiunea defavorabilă, dar, a unor ómenî ce nu și-aŭ dat ostenéla să cercetede, provine dintr'o ilusiune de optică. Ceea ce věd acestî ómenî facilî a se pronunța, este un miragiŭ care dispare cu cât se apropiă cine-va de locul unde se pare cŏ el exista. Ómeniî din popol numescŭ acest miragiŭ: *apa morților*, expresiune fórte nemerită pentru morțiî-viî ce se adapă din asemenea miragiurî, spre a blasfema ceea ce ar trebui a binecuvênta

Cŏ Heliade a avut o parte în acéstă asociație în care internațiî din Brussa aŭ pus banî (din ceea ce aveaŭ), iar Heliade și banî (din ceea ce n'avea), și muncă, nu e de tăgăduit, dar dividentul material din acéstă întreprindere, cuvenit părțiî puse de Heliade, să nu'l aibă nicî inamiciî luî.

Să lăsăm ânsě pe Heliade a descrie singur partea ce a pus.

„In străinětate, dice el, eŭ veghiam cu dilele și cu nopțile, și în doî anî cât ședuî în Paris, nicî Luvrul, nicî Pantheonul, nicî Grădina Plantelor n'am vědut cu ochiî ce mi se întunecaŭ scriind și copiind de câte dece orî câte se tipărirŏ, ca să se pótă face lumina despre ale țěrelor nóstre.

„Tótă paginea costa timp și spese, și spesele se făceaŭ din pâinea amară ce'mî lipsia și aceea. Obolul nu'mî lipsia pentru tipografie, îmî lipsia ânsě pentru cele maî necesariî, din care nimicŭ nu'mî amăra sufletul ca lipsa hărtieî și a luminăriî.

„Atuncî ședeam în al treilea plan saŭ etagiŭ; acum a dat Dumnedeŭ de m'am maî înălțat, tipărind Biblia: acum șed în al cincilea *au dessus de l'entresol,* care pe românesce curat va să dică în al șéptelea“.

Un om care nu posedă căte-va bucățî de monetă ca să mérgă să visitede ceea ce un mare oraș, în care se afla cu șederea are maî vrednicŭ de vědut; care tot din neavere locuiesce la al șéptelea cat, și căruia îî lipsesce pînŏ și lumina, omul acela nu se póte dice cŏ cheltuiesce în lux și în petrecerî obolul primit de la patriotismul fraților seî de suferințe.

Dintr'o viață de apostol și de martir, calomnia și ignoranța a făcut o viață de sibarit.

Fariseiĭ și scribiĭ Iudeeĭ aŭ persecutat și ucis materialmente pe profețiĭ eĭ. Fariseiĭ și scribiĭ Românieĭ aŭ prigonit și căutat să ucidă moralmente pe bărbațiĭ ceĭ marĭ aĭ Națiuniĭ.

Fariseiĭ epoceĭ aŭ detronat pe cel maĭ mare Domn român al secoluluĭ din urmă: Alexandru Ion Cuza.

Scribiĭ s'aŭ coalisat a coborî pe cel maĭ eroicŭ atlet al românismuluĭ, Ion Heliade-Rădulescu, de pe piedestalul unde l'a ridicat geniul seŭ, meritele sale, luptele sale, patriotismul seŭ.

Muncă zadarnică, muncă de Sisyphe.

Heliade, hărțuit de *învĕțata companie*, îmĭ reamintesce pe Gulliver în țéra piticilor hărțuit de o dróie de pigmeĭ.

O LĂMURIRE

Stéua Dunăriĭ, fóie publică, care înainte de unirea ţerilor surorĭ eşia în capitala Moldoveĭ, 'mĭ-a făcut distinsa onóre a se ocupa de mine, criticând schimbarea numeluĭ meŭ de ***Rusu*** în acela de ***Ruso***. N'am rĕspunsŭ atuncĭ ca să nu începŭ o polemică ce m'ar fi sustras de la ocupaţiunile mele. Astă-ḑĭ însĕ, cu ocasia imprimăriĭ scrisorilor din exil ale nemuritoruluĭ Heliade, socotescŭ cĕ e timpul a da o lămurire.

Schimbarea acésta, nu e un capriçiŭ al meŭ; am găsit aceste nume de la părinţĭ saŭ mi s'aŭ dat de împrejurărĭ, indipendent de voinţa mea, cu tóte cĕ moşiĭ meĭ s'aŭ numit *Lĕcustenĭ*.

In actele sale private tatăl meŭ s'a ḑis ***Rusu***. De unde? Nu sciŭ. Póte dupĕ mamă-sa născută ***Rusănéscă*** prin alterarea acestuĭ nume; saŭ póte dupĕ numele poporuluĭ rus ce, pe acele vremĭ fórte aspre, presentându-se ca apĕrător al crestinilor în contra cruḑimiĭ sectarilor luĭ Mohamet, Româniĭ luaŭ din iubire numele aşa ḑişilor protectorĭ aĭ lor, saŭ cel puţin schimbaŭ finalele numelor românescĭ, în finale rusescĭ: aşa, fiiul unuĭ popă se subscria ***Popovicĭ***; aşa vedem pe Radu fiul luĭ Radu Golescu în scrierile sale subsemnându-se Radu ***Radovicĭ***. Numele românescŭ de Popescu şi de Golescu, li se păreaŭ maĭ puçin sonore saŭ maĭ trivialĭ de când se afla generalĭ în armata rusă ce se numiaŭ Miloradovicĭ.

Mişcarea de la 1848 mĕ găsi purtând numele răpitorilor Basarabieĭ.

Ilustrul Heliade, gelos cum era de neamul seŭ, a considerat cĕ un Român se degradă avênd numele unuĭ ***norod*** abrutit de tiranie, pînĕ când acesta nu va deveni ***popol***, scuturând de pe grumaḑul sĕŭ jugul despotismuluĭ. El dar a făcut o modificare în numele meŭ, înlocuind pe *u* final prin *o*. Şi la 20 Iuniŭ 1849 'mĭ-a adresat la Brussa din Paris următórea scrisóre:

„Frate Ruso,

„Iţĭ daŭ acest nume, căcĭ câtă carte sciĭ aĭ învĕţat'o singur ca şi Rousseau; şi apoĭ mi se pare că te profanedŭ numindu-te Rusu. Rusul e un sclav; sistema despotică ce apasă pe Ruşĭ îĭ face detestabilĭ: când vor fi liberĭ, nu vom maĭ avé pentru ce a'ĭ detesta; sunt şi eĭ ómenĭ şi creştinĭ. Pînă atuncĭ primesce de la mine acéstă schimbare şi fie ca o profeţie, dacă nu ca să ajungĭ pe marele filosof în geniŭ, cel puçin în spiritul şi simţimêntul de egalitate, de omenire şi de onóre.

„Imĭ place şi mĕ stimŭ norocit a'ţĭ strînge mâna şi a te numi frate. Scrisórea d-tale îţĭ onóră caracterul, a plăcut tutulor fraţilor cărora am citit'o.

„Scriĭ de uuire şi stimă reciprocă. Ea singură ne mângâie în străinĕtate; ceĭ uniţĭ suntem şi vom fi uniţĭ de aceleaşĭ principie. Fraţiĭ Golescĭ, Grigorie Grădiştênu, Pleşoianu, Christofi, Aristia, Theologul, ne vedem maĭ tot-d'a-una, 'se înţelege că şi cu noĭ treĭ: N. Golescu, Tell şi Heliade; cel-l-alţĭ s'aŭ despărţit; după ce aŭ fost destulă vreme constituţionalĭ, acum s'aŭ ales cu *cualitatea* să fie democraţĭ, despreţuind o biată *cantitate* ca noĭ de vre-o sută de emigraţĭ şi de o ţéră întrégă ce geme.

„Ce frumósă simţire şi fierbinte 'mĭ-a desteptat expresia d-tale când vorbescĭ de d-na Golésca şi te exprimĭ cu vorbele: „Mama d-nilor Golescĭ şi a nóstră *a tutulor*." Dar, fraţilor, bună şi mare mamă aveţĭ, română şi la chip şi la inimă. Ea a făcut şi a inspirat acestĭ patru voinicĭ, şi rabdă ca o spartană dorul de mamă cu cea maĭ mare resignaţie. Să vĕ trăiască mama asta; şi respectul ce îĭ sunteţĭ datorĭ să'l arĕtaţĭ prin dragostea copiilor dumneaeĭ.

„Din Transilvania am primit câte-va numere ale fóieĭ *Expatriatul*. D-nul Boliac redactorul eĭ şi Părintele Ion, ne servescŭ causa fórte bine prin acea fóie; ânsă, sciĭ ce? şi pentru dênsa n'aŭ putut tăcé. D-nul Ghica scrie în Paris, luând'o în bătaiă de jocŭ, ridiculând pe Boliac cu batalionul sacru şi arĕtându'l că a furat idea luĭ Bălcescu? (După d-nul Ghica numaĭ Bălcescu şi d-sa aveaŭ ideĭ şi geniŭ (*Nota mea*). Adică trebuia să stea ceĭ din Transilvania, să nu scrie nimicŭ pînă nu va cere voie saŭ nu vor veni aceĭ ce aŭ luat în monopol şi patria şi corespondenţa şi lucrările. In locŭ să le mulţumim celor ce se ostenesc şi ne servesc causa cu atâta curagiŭ şi demnitate, îĭ ia în rîs! Ce micşorime! Să dea Dumnedeŭ să fie numaĭ invidie şi micşorime de suflet, iar nu şi trădare.

Salutare şi frăţie, **Heliade.**

Scrisórea acésta, sustrasă de la postă ca multe alte epistole ale luĭ Heliade adresate Românilor din Brussa, o găsim reprodusă în scrierea d-nuluĭ Ión Ghica intitulată: ***Amintirĭ din Pribegia dupĕ*** 1848, paginea 718.

Inturnându-mĕ în patrie, am luat românescul nume de familie al moșilor meĭ, documentat în atâtea acte aflate prin hârtiile tatăluĭ meŭ, dintre care menționăm pe acestea:

I. Ordin datat din 1787 Iulie 20 al Domnuluĭ Nicolae Pĕtru Mavrogheni în următórea coprindere: „. . . (Dăm cartea nóstră) „boieruluĭ Domnieĭ Mele Grigorie Lŏcusténu biv logofĕt „ zavistier, pe care 'l-am orînduit Domnia Mea judecător la „ Dolj sà aibă a căuta tóte pricinile de judecățĭ ale locuitorilor,... iar pe ceĭ ce nu se vor mulțumi de acolo, să le dea „ la mână sorocŭ în scris cu ḑi orînduită spre a veni la Divan...“

II. Insemnare, din 20 Ianuarie 1822, a mătușeĭ mele Dumitrana, de hârtiile remise cumnatuluĭ seŭ Constandin Rusu, între care sunt trecute: „patru cărțĭ ale strămoșilor; una de ban „ mare, una de vistier mare, una de postelnic mare, una de „ logofĕt mare.“ Așa se exprimă mătușa mea și adaugă: „o „ carte a socru-meŭ Grigorie Lŏcusténu de boierie...“ Apoĭ dedesubt subscrie unchiu-meŭ Constandin Rusu cŏ le-a primit.

Tată-meŭ îmĭ spunea adesea cŏ noĭ ne coborîm din Dan Vistieru și Radu Logofĕtu. Eram copil atuncĭ și nu înțelegeam nimic despre ceea ce voia să'mĭ spuiă; aceste cuvinte ânsĕ 'mĭ-aŭ rĕmas gravate în memoriă. Nu sciŭ pe ce timp vor fi trăit străbuniĭ meĭ; dar pe un Radu Logofĕtu îl găsim în timpul luĭ Mihaiŭ Bravul în consiliul acestuia și luând parte la curățirea Țĕreĭ de Turcĭ. Numele sĕŭ e menționat în ***Michaida***, cântul al II-lea.

Maĭ găsescŭ:

III. Suplica dată la 1829 Septembrie 24, de tată-meŭ către Domn în coprinderea următóre: „.... Jăluescŭ și mĕ rogŭ milostiviriĭ „ Inălțimeĭ Tale cŏ și eŭ dupĕ starea mea sunt fecior de boier „ din némurile cele vechĭ, și în partea loculuĭ unde mĕ aflu cu „ locuința, la tóte vremile de nevoie apururea am slujit țĕreĭ și „ pământului prin focŭ și cuțite cu capul a mână, când toțĭ se „ trăgeaŭ păzindu'șĭ capetele lor,.... avênd și eŭ patru poslujnicĭ aicĭ la moșia mea Leu-de-sus sud Romanațĭ, și din „ vremea așeḑĕminteluĭ ot létul 1814, mi s'aŭ dat în dajdie...“ cerênd a i-se reda aceĭ poslujnicĭ. Pe care suplică se sub-semnéḑă.

„Barbu sin rĕposatul Grigorie Lŏcusténu biv ftoriĭ logofĕt.“

Pe suplică este pusă apostila următóre: „D-ta Vel Vistier, să teorisescĭ jalba acésta.“

In resbelul Ruso-Turcŭ de la 1807, ispravniciĭ județelor Oltene de pe marginea Dunăriĭ, fugind de frica Turcilor sarhaturilor limitrofe, tatăl meŭ a fost numit vechil de ispravnic al districtuluĭ Romanațĭ în locul titularuluĭ Vulturescu, care părăsise județul, avênd singur curagiul a servi țĕreĭ când Turciĭ din Nicopole și din Rahova treceaŭ Dunărea ca inamicĭ și ajungeaŭ pînŏ la Craiova și pînŏ la Slatina. La acele vremĭ înfricoșate face tatăl meŭ alusie în suplica sa, când amintesce de focŭ și de sabie, și de aceĭ slujbașĭ înalțĭ aĭ Statuluĭ, care părăsiaŭ posturile lor, păzindu'șĭ capetele. La 1822, dupŏ Revoluția Domnuluĭ Tudor și intrarea Turcilor în țéră, tătăl meŭ fu închis în Craiova de silisturul împreună cu căpitan Hórcă ca revoluționarĭ, de unde scapò într'o nópte întunecósă sărind de la al doilea cat din casele Bibesculuĭ unde era deținut, iar Hórcă a fost trimis la Vidin și tăiat acolo.

Am menționat aceste acte spre a atesta cŏ *Lŏcustênu* e numele istoricŭ al familieĭ mele, iar nu spre a mĕ făli cu pergamenele de boierie ale moșilor meĭ, fiind-cŏ boieria la noĭ nicĭ o dată n'a însemnat *nobilitate*.

Nemuritorul Heliade ḑice în *Michaida*:

Mărimea cea română a fost numaĭ în nume
Ce'șĭ face omul singur și în titlurĭ ce posedă
Pe întrégа demnitate și numaĭ pe persónă.

. . . .

Boier *e meserie de apĕrarea Țĕreĭ.*
Iar nu nobilitate; cŏcĭ nobil tot Românul
A fost în tot-d'a-una ca Cetățean de Roma.

Vanitatea titlurilor n'am avut'o nicĭ-o-dată. Mi s'a conferit gradul de comandor al *Corónеĭ Românieĭ*; am fost numit membru al ordinuluĭ *Stéoa Românieĭ* în gradul asemenea de comandor, fărŏ a le briga, dar decorațiilor acestor ordine nu le sciŭ nicĭ forma, nicĭ colórea. Nicĭ o dată n'am pus pe peptul meŭ alt semn de distincțiŏ de cât medalia de *monitor general*, când mĕ aflam pe băncile scóleĭ sub neuitațiĭ profesorĭ: Gr. Pleșoianu, Stanciu Căpĕținénu și Florian Aaron, iar în mișcarea Regenerațiuniĭ Românieĭ *Cocarda tricoloră* cu fețele curcubeuluĭ ce simbolisa speranțele nu ale unuĭ om, ci ale Națiuniĭ. Aci s'a mărginit deșertăciunea mea. *Boieria*, adicŏ profesiunea de apĕrare a Țĕreĭ, a drepturilor eĭ, a libertăților eĭ, a instituțiunilor eĭ democratice străvechĭ, o țiŭ de la străbuniĭ meĭ paternĭ;

nobilitatea o am de la moşiĭ meĭ materni. Mamă-mea a fost fiica unuĭ moşnén de la ţéră din brésla *Cumpĕnaşilor*. A fi cine-va moşnén în România pe timpul bunilor mameĭ mele, când Românul, dupŏ legile conservatrice ale ţĕreĭ de atuncĭ, avea precăderea să rĕscumpere de la străinĭ pămêntul român; când ceĭ de altă religie nu aveaŭ dreptul să'şĭ aproprie immobile rurali; când Turcilor le era interḑis de a posede immobile ênsuşĭ urbane, a fi cine-va moşnén trebuia să fie Român din moşĭ în strămoşĭ pînŏ la legionariĭ romanĭ, care cucerirŏ Dacia şi o prefăcură în *Ţéra Romana*. Şi cu acest românismŭ mĕ mândrescŭ. Acéstă vanitate e permisă orĭ-căruĭ om.

Divinul Platon a ḑis: „Mulţumescŭ ḑeilor cŏ m'am născut Helen iar nu barbar". De ce nu ne-ar fi iertat şi noĕ acest orgoliŭ naţional? Acesteĭ mândriĭ naţionale suntem datorĭ eroismul arĕtat de osteniĭ nostri pe câmpiile Bulgarieĭ. Adauge-se la acéstă mândrie şi simţimêntul iubireĭ de patrie ce însufleţia pe străbuniĭ nostri, şi Româniĭ vor fi neînvinşĭ.

Lămurirea de maĭ sus eram dator să o daŭ *Steleĭ Dunăriĭ*.

Cei ce aŭ luat parte la imprimarea acestei cărţi.

> **Religia omuluĭ nu e adesea de cât recunoscinţa sa si amorul sĕŭ** (*Massillon*).

*

Nu putem termina notele ce am pus la *Scrisorile din Exil* ale bărbatuluĭ, care fu sufletul Mişcăriĭ de la 1848, fărŏ a arĕta gratitudinea nóstră acelora ce aŭ contribuit, fie cu fapta, fie cu cuvêntul, la imprimarea lor.

Epistolele ce publicăm facŭ parte din literatura română: şi literatura este actul stăriĭ civile al uneĭ naţiunĭ. Numele acelora ce vin în ajutorul eĭ, e drept să fie săpat pe lespeḑĭ neperitóre. Cât am fi noĭ de recunoscĕtorĭ acelora ce ne-ar fi lăsat memoriurĭ despre starea socială şi politică a Românilor de la Aureliŭ pînŏ la deşertarea Dacieĭ traiane de barbarĭ. Câte-va rândurĭ scrise despre evenimentele petrecute într'o ţéră sub ochiĭ autoruluĭ, saŭ privitóre la stabilirea unuĭ adevĕr istoricŭ, sunt preţióse pentru generaţiunile viitóre.

Cartea pe care o dăm publicităţiĭ, ca tóte scrierile de felul eĭ, este un monument. Persónele, cărora datorim rădicarea acestuĭ monument, sunt:

Grigorie Scarlat Grădisténu, fost director la Departamentul de interne, unul din corifeiĭ Mişcăriĭ de la 1848, pus pe lista de arestare a Domnitoruluĭ George Bibescu, unul din membriĭ deputaţiuniĭ care, dupŏ reeşita Mişcăriĭ, merse la Constantinopole din partea Locotenenţeĭ-Domnescĭ să arate dorinţele Poporuluĭ român Sultanuluĭ. Arestat şi închis la Cotrocenĭ de Fuad-Paşa, apoĭ proscris împreună cu Heliade şi alţiĭ, în exil fu unul din scriitoriĭ ce susţinurŏ causa ţereĭ prin pressă.

Grigorie Zossima, fost prefect, fost vice-inspector al Carantinelor, luâ parte însemnată în Mişcarea regeneraţiuniĭ, fu internat cu alţĭ Românĭ la Brussa în Asia, dupŏ cererea generaluluĭ Grabbe trimisul extraordinar al Rusieĭ, unde contribui pecuniar maĭ mult de cât orĭ-care exilat la imprimarea scrierilor luĭ Heliade ce pledaŭ causa ţĕreĭ în străinĕtate şi luminaŭ opinia publică în Europa asupra mişcăriĭ române. Venind în patrie, începu scrierea şi tipărirea memoriilor sale întitulate: *Biografiĭ politice ale ómenilor Mişcăriĭ naţionalĭ de la* 1848, care, când vor fi terminate, vor arunca o mare lumină asupra evenimentelor aceleĭ epoce.

Ión (Matheiŭ) Rîurénu, fost director al Liceuluĭ şi Internatuluĭ Matheiŭ-Basarab, fost inspector general al scólelor, membru al maĭ multor instituţiunĭ de cultură intelectuală, autorul *Bibliotheceĭ de lectură pentru tinerimea de ambe-sexe* (compusă din 20 micĭ volume), care ĭ-a atras aprobarea tutulor scriitorilor celor maĭ însemnaţĭ aĭ ţĕreĭ, pentru stilul şi limba alésă în care sunt scrise şi care se apropiă mult de o viitóre limbă unitară a Românilor din tóte provinciele; a tradus *Geometria* (dupŏ Blanchet) în colaborare cu El. Angelescu; a dăruit 280 volume biblioteceĭ Liceuluĭ „Matheiŭ-Basarab".

Preotul **Cosma Moşescu,** fost catechet la scóla de fete din Brăila, actualmente profesor de clasa IV şi director al scóleĭ primare de băieţĭ; autor al maĭ multor cărţĭ didactice şi de literatură bisericéscă, aprobate de Ministerul Cultelor şi Instrucţiuniĭ publice şi de sântul Sinod; a tradus din grecesce în limba română frumósele predice şi panegirice ale fericituluĭ Helie-Meniate, predicator şi episcop al Cerceiĭ şi Calabriteĭ din Pelopones.

George Demetrian, mare comerciant, fost representant al naţiuniĭ în Adunarea Legislativă. Bărbat iubitor de cultura neamuluĭ seŭ; cu un caracter de granit.

Nae Popp, mare proprietar, mare comerciant, representant al ţĕriĭ în Adunarea Legiuitóre. Unul din aceĭ ómenĭ care voiescŭ ca ţéra lor să fie prosperă, care sciŭ cŏ ea, ca să fie avută, trebue ca muncitorul să fie avut, şi care luptă pentru acésta.

Nicolae I. Maxenţian, inginer, unul din ceĭ maĭ activĭ aĭ Comitetuluĭ Vâlcean din 1854 de propagandă pentru unirea ţerilor surorĭ, membru al maĭ multor societățĭ culturale. Lucrarea sa privitóre la precisiunea calendaruluĭ Iulian, este destinată a sdruncina autoritatea calendaruluĭ Gregorian și a provoca maĭ curênd saŭ maĭ târḑiŭ o discuțiŏ între calendariștiĭ Rĕsăritenĭ și Apusenĭ.

Ión B. Athanasiade, licențiat în Drept, fost president de Tribunal, autorul cărțiĭ: ***Prescurtare de legislațiune*** pentru usul scólelor de adulțĭ ale ***Societățiĭ pentru învĕțătura Poporuluĭ român***, membru al acesteĭ Societățĭ, membru fondator al ***Societățiĭ etnografice poliglota*** din Milan.

Alexandru C. Mălénu, maior în retragere. Avem de la dênsul un manuscris de evenimentele de la 1854 și de óre-care fapte ale emigraților românĭ din tabăra turcéscă de la Șumla, pe care le narédă ca martur ocular, interesante pentru istoricŭ ca povestite de un om imparțial, neamestecat în lupteĭe politice și nepasionat.

Ión S. Rădulescu, dirigintele „Imprimerieĭ moderne“ Gr. Luis, președintele *Societățiĭ tipografice Guttemberg*, membru alŭ maĭ multor societățĭ de cultură și încuragiare a industrieĭ naționale.

Toțĭ aceștĭ bărbațĭ sunt de scóla luĭ Heliade, scólă nu de câștigurĭ personale cu orĭ-ce prețŭ, ci de sacrificiŭ; de aceea eĭ aŭ puçinĭ imitatorĭ. Cócĭ, precum ḑice poetul Văcărescu:

La fapta bună
Puçinĭ s'adună;
Dar,
Mult pot puçiniĭ
Bunĭ împreună

Puçiniĭ bunĭ unițĭ, facŭ maĭ mult de cât rĕiĭ, orĭ cât de mulțĭ ar fi. Acesta e un adevĕr ce a trecut în proverb.

Avem biografiile bărbaților de maĭ sus, pe care le vom da la reimprimarea tutulor scrierilor luĭ Heliade, când se va face și viața acestuĭ mare apostol al românismuluĭ.

FINE